

ශ්‍රීඃ

බාලාවබෝධනය.

ශ්‍රීඃ.

බාලාවබොධනය.

දිඹුලාගල

ශ්‍රීමත් මහාකාශ්‍යප සංඝරාජ මහාස්ථවිරපාදයන්වහන්සේ

විසින් විරචිතයි.

පුරාතන හා නූතන ව්‍යාඛ්‍යානයෙන් සමුපලක්ෂිතයි.

අතිගරු

සී. ඒ. ශ්‍රී ශීලඝකන්ධානිධාන මහානායක ස්ථවිර

පාදයන්වහන්සේ විසින්

අභිනව සංස්කරණයෙන් සම්පාදිතයි.

අලුත්ගම මහවිදියේ

සද්ධර්මප්‍රකාශ මුද්‍රායන්ත්‍රාලය අධිකාරී

කේ. ඩී. ජේ. ගුණතුඩන සහ පුත්‍රයාගම විසින්

මුද්‍රණය කරවූහු ලදී.

අලුත්ගම මහවිදියේ

සද්ධර්මප්‍රකාශ මුද්‍රායන්ත්‍රාලයෙහි

මුද්‍රිතයි.

1924.

ශ්‍රීඃ.

බාලාවබොධනය.

එළු ව්‍යාකරණය පිළිබඳව පුලස්තිපුරයෙහි
ජෙතවන මහා විහාරාධිශ්වර

දිඹුලාගල

පණ්ඩිතාග්‍රෙසර පූජ්‍යපාද භදන්ත ශ්‍රීමන්මහාකාශ්‍යප
සංඝරාජ, මහාසථවිරපාදයන්වහන්සේවිසින්
විරචිතයි.

තත්ත්වබොධිනී නම් පුරාතන හා නූතන සිංහල පදවි
ව්‍යාඛ්‍යානයෙන් සමුපලක්ෂිතයි.

මේ ව්‍යාඛ්‍යානයෙහි සංඥා, සන්ධි, නාම යන ප්‍රථම කාණ්ඩත්‍රය
පුරාතන විද්වද්වරයකුවිසින් හා ප්‍රණෂථාවශිෂථ කාණ්ඩ

දෙඛන්දුවේ

ෂෙලබිම්බාරාම මහාවිහාරාධිවාසී සරසවති පණ්ඩිත පිරුවන්හිමි
ඛල්‍යාණීවංශාවතංස ශ්‍රී බෞඛ සිඛානනාචාර්‍ය
ඛම්මරක්ඛිත චන්ද්‍රකීර්ති යන සංඝදත්තිස

ගරු නාමධාරී

සී. ඒ. ශ්‍රී ශීලඋකන්ධාභිධාන මහානායක
මහාසථවිරපාදයන්වහන්සේ විසින්ද
කරණ ලද්දහ.

අලුත්ගම මහවිදියේ සඛම්ප්‍රකාශ මුද්‍රාඝන්ත්‍රාලය අධිනිකාර
කේ. ඩි. ජේ. ගුණතුඛය සහ පුත්‍රසමාගම
විසින් මුද්‍රාපිතයි.

අලුත්ගම සඛම්ප්‍රකාශ යන්ත්‍රාලයේ මුද්‍රිතයි.
ශ්‍රී: බු: ව: 2467. ඉ: ව: 1846.

THE

BALAWA BODHANA,

An Abridgment of

CHANDRA'S GRAMMAR

BY

THE MOST VENERABLE SRI MAHAKASYAPA
SANGHARAJA MAHASTHAVIRA
of

JETAWANA MAHAVIHARA

POLONNARUWA

The First three chapters Sanyuta Sandhi and Nama had been translated into Sinhalese by a late Scholar

and the rest were prepared

by

THE MOST VENERABLE

C. A. SRI SEELASKHANDHA MAHASTHAVIRA

Sri Bauddha Siddhantacharya Dharmarakshita Chandrakirti

Chief High Priest of

The Amarapura Kalyaniwansika Sect,

Author of Sanskrit "Saddharmamakaranda" Bhaktisataka Tika, "Anuruddhasataka Tika" "Trikandasesa Tika" Sri Mangalastaka, Etc, Ets, Etc.

(Principal, Saraswati Mandapa, Oriental College, Sailabimbarama Maha Vihara Dodanduwa; and Member of the Committee on Oriental Studies, Colombo.

Printed and Published by

K. D. J. GUNATUNGA & SONS

Saddharmaprakasa Printing Works

ALUTGAMA.

1924.

ශ්‍රීඃ.

ශ්‍රීඝනඃ ශරණම්.

අවශ්‍යම්දං පඨනීයම්.

ප්‍රමථ්‍ය චාන්ද්‍රාබ්ධි මතිප්‍රගාඪං
ව්‍යූඛාත්‍ය සූත්‍රානන්තර රත්නජාතම්,
විද්මහේ රෙණා විදධෙ යදෙතත්
සඛං මණ්ඩයන්නඩගමනෙන ශිෂ්‍යාඃ.

ශ්‍රීඃ.

නමොඝතු තසෙම ත්‍රිභවපිතෘ ඉඩභිඥාය

සජ්ජනා 'සජ්ජන විචාරඝ.

---

1 තත්ත්වං කිමති කාව්‍යානාං ජානාති විරලෝ භුවි
මාම්මිකඃ කෝ මිරඤ්ජනා මන්තරෙන මධුව්‍රතම්.

2 විවා නෙව හි ජානාති විවජ්ජන පරිශ්‍රමම්
නහි වඤ්‍යා විජානාති ගුර්වීං ප්‍රසවවෙදනාම්.

3 යදි සන්ති ගුණාඃ ප්‍රුංසාං විඃාශංහන්‍යව නෙ සවයම්
නහි කස්තූරිකා මෝදඃ ශපථෙන විභාව්‍යතෙ.

4 සන්තඃ සවයං ප්‍රකාශන්තෙ ගුණා න පරතෝ නෘණාම්
ආමොදෙ නහි කස්තූයඃ ශපථෙනාඣ භාව්‍යතෙ.

5 ඛලාඝතු කුශලාඃ ස්වීය හිත ප්‍රත්‍යූහ කමිණි
නිපුණාඃ එණිතඃ ප්‍රාණා තපහර්තුං නිරාගසාම්,

6 තවාමෘත ස්‍යන්දනි පාද පඞ්කජෙ නිෂෙවිතාතමා කථමන්‍ය
දිවඡති.
සිතෙ රවින්දෙ මකරන්ද නිර්භරෙ මධුව්‍රතෝ නෙක්ෂුරකං
හි වීක්ෂතෙ.

7 වහති විෂධරාන් පටීරජතමා ශිරසි මසි පටලං දධාති දීපඃ
මිඩුරපි භජතෙ තරාංඛලඞ්කං පිශුනජනං ඛලු විභ්‍රතීක්ෂිතිඤඃ

ඇනතඃ ඛල්වීඝ ප්‍රමාණම්.

ඉති රසගඞ්ගාධරියාඃ.

ශිවමඝතු.

ශ්‍රීඃ.

අථ ග්‍රන්ථ ව්‍යාඛ්‍යා ප්‍රතීති ප්‍රස්තාවනා

නමඃ ශ්‍රී ශාක්‍යසිංහාය.

---

1 ශ්‍රිය මිහ විදධතපරාං පරාඞ්ත්‍යාං
භව විෂ සඞග නිෂඞග වාණ භඞගාම්
සුවිශද ගුණ ෂණඞ මණඞි තාතමා
ගතමනි රජ්‍යසි වන්ද්‍යතෙ,ද්‍ය සෝ'ජීන්.

2 යමුපගත ජනා භජනති කාමං
ජනන ජරා මරණාදි බාධ නාශම්
විහත විෂම කර්ම්ම පාශ ජාලං
හ මහි නමාමි මුදා හෘ'දෘග ධර්ම්මම්.

3 චිනය නය විවාත්ත දෝෂ ජාතං
සුර නර සමිහෘත නෛක පුණ්‍ය නිර්ම්ම
ජිනවර සුතභාව මභ්‍යු පෙද්‍ය
සතමහ නමාමි මහාඝ්‍ය මායත්‍ය සංඝම්.

4 ත්‍රිතය මිති සමර්ච්‍ය මග්‍ර රතනං
හෘදි බහුමාන පුරඃසරං ප්‍රණම්‍ය
ජන හිත මිධි සාධනෛක කාමයා්‍ං
කෘති පරිපූත්‍ති ම්මාං සමාරභෙ'හම්.

5 ප්‍රායො බුධඃ සන්තු සහප්‍රධා'නෛ
විඛධ්‍යන්ති මප්‍රාහු රනෙන වොර්ද්‍රීම්
ප්‍රභූත භාරා නුහ සඞඛුලාපි
ප්‍රභාවති වඳ්මසෙව රම්‍යා.

6 ව්‍යධාතපුරා යතස හි රාජවසුඃ
සමග්‍ර විද්භිඃ ප්‍රණුතෝ'ග ගණ්‍යඃ
විදුං වරෝ ව්‍යාකෘති මන්‍යරූපාං
ජගද්ධිතෝ'සෞ කිල චන්ද්‍රගොමී.

7 තදුපි තදභ්‍යාඛ්‍යාතී රත්‍ර භූය
සතාර භූමාවිව චන්‍ද්‍ර පාදඃ,
විශෙෂ විඛ්‍යාතප්‍රකරා සතදෙව
ප්‍රතෙජිරෙ ප්‍රිති පුරඃ සරෙණ.

8 ව්‍යතීත්‍ය කාලං බහුශො විලොපං
තස්‍යාම්ප්‍රපෙදෙ හ්‍ය නධිත හෙතොඃ,
කාලස්‍ය පත්‍යා කුලතාම්ප්‍ර පද්‍ය
හො හො! ජනානාම ශුභප්‍රභාවඃ.

9 ලඛ්‍යා ධරණ්‍යාං මහිහෝ ගුණෙෂෙ
ර්ධිමාන් මහාකාශ්‍යප නාමධෙයඃ,
ප්‍රඥානන ධුයෙඃ ධුරි සද්‍යතීනාං
රාඥ පරාක්‍රාන්ති භුජෙන වක්‍රෙ.

10 විසෙෂ මහාකාශ්‍යප සංඝරාජා
ප්‍රතීත ශිෂ්‍ය ප්‍රකරෙර්නිෂෙව්‍යඃ,
විශුඛ සිඛානන මතිම්හාතමා
ව්පෙ'න්‍ර සූය්‍ර ප්‍රතිමොා රරාජ.

11 ව්‍යධාත්තදා'ශ්‍රිත්‍ය ස යද්‍යතීශො
විද්වානමහාකාෂ්‍යප සංඝරාජා,
ත්‍රුඪඃ ප්‍රශස්තඃ සුතරාං මහද්භිඃ
පලවායතෙ සම්ප්‍රති වාඳ්‍ර සිකෙෂ.

12 සුධිමතා තෙන කෘතස්‍ය බාලා-
වබොධ නස්‍යා'ස්‍ය සමර්චිතස්‍ය,
විහාය දෙෂාං ශ්චිර සමභෘතාංස්තාන්
ශිධියෘත සංස්කරණං යථාවත්.

13 ව්‍යාඛ්‍යා කෘතා කෙනචිද'ස්‍ය පූර්ෂෙ
පූර්ණස්‍ය භාගස්‍ය යථා බුධෙන,
ප්‍රවර්තිතතෙ තස්‍ය පරාංශ්ච භාගාන්
විධාය තද්‍වදහමිතා'ථ පූර්තිඃ.

14 සම්භාෂ්‍ය විද්‍වත්ප්‍රවරාඃ පරාථී
සම්පාදනා ඝකෘතධියඃ ප්‍රතීතාඃ,
ප්‍රයාන්‍තු හර්ෂං විබුධාභූ ගම්‍යං
මද්ග්‍රන්ථ පූර්තීං ප්‍රති සංසකෘතිඝදව.

ශිවමඝතු.

ශ්‍රීඃ.

බාලාවබෝධනය ආඛ්‍යාති

සූචිපත්‍රය

පිටේ.

සංඥාප්‍රකරණය.

1 **සන්ධිප්‍රකරණමෙසති.**

16 සවරසන්ධි ප්‍රකරණය.

23 සවර්‍යසන්ධි ප්‍රතිෂෙධ ප්‍රකරණය.

24 සවරව්‍යඤ්ජනසන්ධි ප්‍රකරණය.

27 ව්‍යඤ්ජනසන්ධි ප්‍රකරණය

සුබන්ත ප්‍රකරණමෙසති

47 සවරාන්ත පුලල්ලිඞ්ග ප්‍රකරණය.

84 සවරාන්ත සත්‍රීලිඞ්ග ප්‍රකරණය.

97 සවරාන්ත නපුංසකලිඞ්ග ප්‍රකරණය.

105 හලන්ත පුලල්ලිඞ්ග ප්‍රකරණය.

119 හලන්ත සත්‍රීලිඞ්ග ප්‍රකරණය.

124 හලන්ත නපුංසකලිඞ්ග ප්‍රකරණය.

130 සර්‍වනාමශබ්ද ප්‍රකරණය.

185 තව්‍යාදි ප්‍රකරණය.

247 ඒකාථ්‍ය ප්‍රකරණය.

271 සත්‍රීප්‍රත්‍යය විධිප්‍රකරණය.

275 ආණදි ප්‍රකරණය.

තිඞන්තප්‍රකරණමෙසති

165 ලව්විහකති ප්‍රකරණය.

315 ලිව්විහකති ප්‍රකරණය.

321 ලූව් විහකති ප්‍රකරණය.

325 ලෘව් විහකති ප්‍රකරණය.

328 ලොව් විහකති ප්‍රකරණය

333 ලඞ් විහකති ප්‍රකරණය.

336 ලිඞ් විහකති ප්‍රකරණය.

341 ලුඞ් විහකති ප්‍රකරණය.

346 ලෘඞ් විහකති ප්‍රකරණය.

366 ග්‍රන්ථ සමාපනිය.

සුද්ධිපත්‍රය.

ශුද්ධිපත්‍රා විලොකෝදං ශොධයිත්වා යථෝචිතං,
විදවද්භිරෙතද්දුෂ්ටවඃ ම්මෙෂා ප්‍රාර්ථනා භවේත්.
මදීය දෘෂ්ටිදෝෂාණ්වා යන්ත්‍රාගාරස්ථිතාඃ ඨථා,
දෙමෙණ යදි ලක්ෂ්‍යන්තා ශුද්ධිඑණී සමුද්භවා.

පිටේ.	පෙළ්.	අශුද්ධ.	ශුද්ධ.
10	4	උෂ්මාණඃ	උෆ්මාණඃ
”	29	උෂ්මාණාඤ්ච	උෆ්මාණාඤ්ච
12	32	උෂ්මාණඃ,උෂ්මාක්ෂරයෝඃසි	උෆ්මාණඃ,උෆ්මාක්ෂරයෝඃසි.
19	23	ආශෙයෝ	ආදෙශයෝ
24	8	චිත්කිතඃකාවා	චිත්කිතාවා
”	9	නකාර	කකාර
25	3	යථක්‍රමං	යථාක්‍රමං
30	7	වවම්	වව්ම්
”	25	වවම්	වව්ම්
”	30	වවම්	වවම්
32	1	ඣියාදෙසෝ	ඣියාදෙශෝ
”	10	ඣියාදෙශෝ	ඣියාදෙශෝ
”	11	ඎඃඎවතඃ	ඎඃඎවඃ
33	17	ඡකරඃ	ඡකාරඃ
”	18	තඃකාරයඃහට	තඃකාරයඃහට
”	19	තඃචෙඡ්ලකඃ	තඃචෙඡ්ලකඃ
42	20	කුපෙවඃ × කඤ්ඤපෙණවා	කුඋපෙවඃ × කඤ්ඤපෙණ
44	27	වාඃභවතඃ	වාඃභවතෙණ
46	32	පවූ	පවූ
47	31	මුගලන් වියරණයෙහිදු	මුගලන් කසයින් පාණිනි විඃරණ යන්හිදු
48	7	පකාරවත	යකාරවත
51	34	පාණියනී	පාණිනිය
55	8	ඔසිඔසඔඃනාං	ඔසිඔඃඔඃනාං
62	12	සුවසස්සි	සුවඋසස්සි
63	26	ලොපයනුද	ලොපඃයනුද
65	9	ඒවොඃවායාවඃ	ඒවොඃවායාවඃ
70	9	ඔසිඔඃොරිති	ඔසිඔඃොරිඃව
”	”	ඔසිඔඃොඃයනු	ඔසිඔඃොඃ යනුද
72	7	සුඛනතාඃයා	සුඛතතාඃයා
74	19	සුධිවර්ජිතඃයඃ	සුධිවර්ජිතාඃයාඃ
75	23	සුධියඃසී	සුධියඃසී
80	2	1.	.1.
97	15	නවා	නාවා
98	17	ජඤ්ඤඃසෝ	ජඤ්ඤඃසෝඃ
104	”	ඉනම්	මනඞ්
109	2	ජඤ්ඤ	ජඤ්ඤ

පිටේ	පෙළේ	අශුඛ.	ශුඛ.
		තවත් කිපතැනක ඝකාරයට ඝකාරය යෙදී තිබේ.	
1	0	8 අග්නිමත්	අග්නිමථ
”		13 සඛාවිද්	සඛාවිධි
112		26 රාඥෙ	රාඥෝ
”		30 භූඝ්‍නාවාත්	භූඝ්‍නාමාත්
117		25 නුර්මිති	ර්නුම්මති
118		10 ගලන්න	ගලන්නා:
122		4 පාදුනෙන	පදුනෙන
125		9 ජශ්ශසොර්ශි:	ජස්ශසෝ: ශි:
”		11 නාඃමානි	නාමානි
127		1 වඃපු	වපු:
”		18 ජශ්ශසොර්ශි:	ජස්ශසෝ: ශි:
128		11 ජශ්ශසොර්ශි:	ජස්ශසෝ: ශි:
”		22 වපුභ්‍යාම් වපුභිරිති	වපුභ්‍යාම් වපුභිරිති
		වපුභ්‍යාම් වපුභිඃයන	වපුභ්‍යාම් වපුභ්‍ය: යන
130		4 ව්‍යවසථායාමසංඥයා	ව්‍යවසථායාමසංඥයා ං
131		9 දික්දෙශ කා ාවධිනියමයක් නොකියමිනාකල්හි	දික්දෙශ කාලාවධිනියම යක් කියමිනාකල්හි
133		8 සත්‍රිනපුංසකයො	සත්‍රිනපුංසකයෝ:
136		25 වජ්‍රිතවූ	වර්ජිතවූ
142		11 වොංසත්‍රියානෙනි	වොසත්‍රියාංනෙනි
143		6 අමිහි	අම්හි:
153		13 ඔසිපරතඃ	ඔසිපරතෝ:
”	”	ඔසිපරකාල්හි	ඔස් පරකාල්හි
162		9 සාමාර්‍ය්‍යයෙන්	සාමර්ථ්‍යයෙන්
166		3 පරත්‍යාමො	පරස්‍යාමෝ
”		4 අතිඝෘතවස්‍රොරි.	අතිඝෘතවතස්‍රොරි
”		23 සාමාර්‍ථ්‍යයෙන්	සාමර්ථ්‍යයෙන්
167		5 වතඃඝෘහ්‍යඃ	වතඝෘහ්‍යඃ
”		” වතඃඝ්‍රු	වතඝෘඝ්‍රු
”		15 සාමාර්‍ථ්‍යයෙන්	සාමර්ථ්‍යයෙන්
168		2 ජශ්ශොළුග්	ජස්ශසොළුග්
169		3 ෂට් ෂට්	ෂට් ෂඩ් ෂට් ෂඩ්
170		16 ඔඝ්‍රු	ෂඩ්ඝ්‍රු
172		31 නුම්වේ	නම්වේ
173		16 ආදදෙඩ්	ආදදෙඩ් යන සූත්‍රයෙන්
”		30 ෂඩ්	ෂඩ්
178		2 එකාන්නත්‍රිංශතිඃ	එකාන්නත්‍රිංශති:
”		” පරිගෘහ	පරිගෘහ්‍ය
175		2 ලිඬ්ඝ්‍රාපනිඃ	ලිඬ්ඝ්‍රාපනි:
”		24 එකත්‍රිංති	එකත්‍රිංශති
180		22 මිත්‍යා	මිථ්‍යා
183		12 අහොසම්න්	ආහොස්විත්
”	”	උනාහොසම්න්	උතාහොස්මිත්

පිටේ	පෙළේ	අශුඛ.	ශුඛ.
188	20	ඝසෙම	යළසෙම
”	24	යසෙම	ඝසෙම
189	14	සූයි	සූත්‍රයි
192	11	යන සූත්‍රයි	යනු සූත්‍රයි
”	25	ඛබ්‍රශ්වු	ඩුබ්‍රශ්වු
”	”	භ්‍රශෙජා	භ්‍රශ්ජෝ
”	32	භ්‍රහධාතුවට මුලින් ටුඩ ශබ්ගනී වැඩෙන යන ධාතුව යෙදියයුතුයි ටුඩශබ් යන ධාතු, ගතිවැඩෙන, ගමන් වැඩීමෙහි වැටේ.	
195	10	ක්ඛ්ති	කඩිති
”	15	ක්‍රියාර්ථයාඃ	ක්‍රියාර්ථායාඃ
196	26	ප්‍රතිෂෙවේ	ප්‍රතිෂෙධවේ
202	24	ඒකාථ්‍යීඃ	ඒකාර්ථෙ
203	19	ඒකාථ්‍යීඃ	ඒකාර්ථෙ
204	20	ඒකාථ්‍යීඃ	ඒකාර්ථෙ
”	21	ගොද	ගොදඃ
”	22	දේහුයි	දේනුයි
”	28	වභ්‍යාම්	වාභ්‍යාම්
205	5	කානුලොමෙ	ඒනුලොමෙ
206	17	ශ්‍රාඛකාරඃ	ශ්‍රාඩකරඃ
”	25	වචනකාරඃ	වචනකරඃ
208	4	ඤණිති	ඤ්ණිති
”	5	ඤණිති	ඤ්ණිති
”	11	ඤණිති	ඤ්ණිති
”	13	ඤණිති	ඤ්ණිති (මෙබදු සෙසු තැනුත් මෙසේශුඛ කළයුතුයි.)
112	32	සාමාර්ථ්‍යයෙන්	සාමර්ථ්‍යයෙන්
114	2	47	48
228	2	එභ්‍යාරප්	එභ්‍යරප්
240	32	ජ්‍යතිඃ	ජ්‍යාතිඃ
244	5	යුක්භවති	යුව්භවති
”	30	යුක්භවති	යුව්භවති
215	2	යුක්භවති	යුව්භවති
”	17	යුක්භවති	යුව්භවති
248	1	ව්‍යභක්‍තාඃදීන	ව්‍යභක්‍තාඃදීනා
263	30	ඉකොයණවි	ඉකොයණ්වි
264	14	ඉකාර ඉත්වෙයි	අකාර ඉත්වෙයි
”	22	නිෂෙකාඃශාම්බිනම්වේ	නිෂෙකාඃශාම්බිඃ,නිෂෙකාඃ ශාම්බි නම්වේ.
271	32	වාපසම්ඃසයෙනි	වාපිසම්ඃසයෙනි

පිටු	පෙළේ	අශුඛ.	ශුඛ.
272	24	අනන්‍යාජාලොපඃ	අනන්‍යාජාදිලොපඃ
274	3	ලොපෙ	ලොපො
”	23	විඩසද්‍යනතාත්	විඩසාද්‍යනතාත්
277	17	ආකාරයඟව	අකාරයඟට
178	1	දපෙත්‍ය	දපත්‍ය
279	3	ත්‍යඤ්ඤ්	ත්‍යණ්
281	22	වකාර	මකාර
289	20	දෙහාංශා	දෙහාංශාත්
296	4	අණිත්‍යනත	අණිත්‍යනතා
299	18	පූරතම්	පූරණම්
303	11	නෙත්‍යතසම්න්‍යාථේ	නෙත්‍යකසම්න්‍යාථේ
304	1	වතේතනෙ	වර්තනෙ
305	30	ඵස්	තස්
313	20	ශිඞ්ඛන	ශිඞ්ඛයන
315	8	සඳණිත්‍ය	සද්ණිත්‍ය
323	19	ඛොහෝදෙන	වැඩිසි
”	20	තොපි	තොපිබොහෝදෙන
324	24	යග්හාවඃ	යඤහාවඃ
”	31	නුඃපිලබන්නේසි	පිසනුලබන්නේසි
325	12	බත්	බත්බොහෝ
”	16	බත්	බත්බොහෝ
326	4	සනුම්	ස්නුම්
327	33	බත්	බත්බොහෝ
		වෙනත් මෙවැනි තැන් මෙසේ ශුඛකළයුතුයි.	
331	21	වත්	වෙත්
342	5	ඉවවීතෙඅ	ඉවාවිතෙඅ
352	22	සන්ඨඛොරාද්‍යමෙකාජ්ජිඃ	සන්ඨඛොරාද්‍යමේ
353	19	පරවුවුහට	පරවුවහට [කාජ්ජිඃ
358	17	ධතොඒා	ධාතොඒා
360	9	තුදති තුදතඃ තුදනතියන	තුදති තුදතඃ තුදනති ඉති, තුදති තුදතඃ තුදනති යන;
”	”	තුතිනයඃ	තුදතිනයඃ
367	13	ප්‍රිකෘති	ප්‍රකෘති
”	”	විධ්‍යාථී	විධ්‍යර්ථී

විඥාපනය.

1	15	නිෂ්පාදනය	නිෂ්පාදනය
2	2	සුඹුම්ණ	සුඹුම්ණා
3	20	නිෂ්පාදිතව්‍යසි	නිෂ්පාදිතව්‍යසි
”	26	හැකිවෙනෙසි	හැකිවෙසි
33	1	මේ ශිෂ්‍යමලධ්‍ය සැමැති ග්‍රන්ථයද මීට සාක්ෂි දරයි. මෙය වැඩිදී තිබේ.	

PREFACE.

As an epitome to Chandra's Sanskrit Grammar, the **Balawabodhana** was composed by the most Venerable **Sangharaja Sri Maha Kassyapa Maha Thero** who resided in **Jetawanamaha Vihara, Polonnaruwa,** the then capital of Ceylon, in the reign of King **Pandita Parakkrama Bahu,** about 726 years ago. According to the Mahavansa this author was the Principal of a College of Buddhist Priests, and had many eminent and wellknown pupils of whom **Sariputra Maha Swami** was the chief. About this time the admirable treatise of **Panini,** which had hithrto been peerless, was supplanted by **Chandra's Grammar,** (composed by the far-famed Chandragomi), which soon gained popularity here and abroad. As this complete original work was a profound, exhaustive grammatical composition, the present abridgment was rendered necessary to meet the requirements of beginners whocannot make an intelligent study of *Chandra's Bigger Volume* without a preliminary knowledge of the elements.

The *Balawabodhana* is arranged under seven heads or sections, viz. *Sanjna, Sandhi, Subanta, Ekartha, Anadi, Taddhita,* and *Tibanta.* Again the section on *Sandhi* is treated under four divisions viz. *Swarasandhi, Swaraprakrutisandhi,* or *Swaraprakrutisandhi, Swaravyanjanasandhi,* and *Vyanjanasandhi.* This classification of *Sandhi* is not peculiar to this work but is also to be found in such other works as Saraswatha, and makes the treatment suitable for beginners

This manual soon began to be widely used and attracted many students in Ceylon, but of its introduction to India or any other place outside the island we have no positive proof It appears, however, to have been largely drawn upon in the preparation of the Pali Grammar the Balawatara, a treatise of a more recent date.

I found a Sinhalese translation of the three chapters *Sanjna*, *Sandhi* and *Nama* of the **Balawabodhana** by a recent pandit, but no definite facts are known to us regarding either its date or its writer. Although these chapters in hand show the scholastic ability and ingenuity of the translator, yet subsequent commentators have marred their effect with many discrepancies and inaccurate remarks.

It struck me that it would be very useful to beginners if this translation were completed and revised. With this object in view, I made search for another copy of this translation in old monastaries and libraries in up and lowcountry districts. At last, my efforts were rewarded by the discovery of a much-desired copy of the same three chapters and a few other fragments with the text; but all these were so mutilated, inaccurate and erroneous that I began to feel discouraged. However I did not give up hope, but trying my best I overcame all difficulties and completed this work with the help of the Grammars of **Panini, Chandra, Sakatayana & Hemachandra**. I shall feel happy if scholars, and others who are no novices in judging the value of books, appreciate my attempt or even look upon this work with sincere sympathy considering the difficult task with which I faced with the materials so scantily supplied. I omit to make mention here of much that a work of this nature demands by way of introductory remarks, as such points are dwelt on at length in the Sinhalese preface.

I hope that my humble efforts will be of great service to the public.

August, 4 th, 1923,
Sailabimbarama,
Dodanduwa.

C. A Seelakkhada.

ශ්‍රීඃ

විඥාපනය.

බාලාව බොධනය.

පරම විචිත්‍ර පවිත්‍ර සූක්ෂ්මාතිසූක්ෂ්ම ශ්ලිෂ්ටතර වර්ණිතපදානුශිෂ්ට සෞන්දර්‍යාතිශය සමුද්ඝාතය කරන්නාවූ මධුර මනොහර කොමල ලාලිත්‍ය වාග්‍රසාස්වාදනයෙන් පරිපූර්ණවූ ගීර්වාණ වාණී පරනාම ධෙයයක් ඇති සංස්කෘත භාෂාව සම්බන්ධිවූ ව්‍යාකරණය වනාහි පරම ශෙමුෂි ප්‍රභාව සමුද්දීපනිකරවූ ගම්භීරාති ගම්භීර සූක්ෂ්මතර නෛපුණ්‍යාතිශය සම්භාසපූරිතවූ සකල ශබ්දාර්‍ථ සෞෂ්ඨවාතිශය සමුද්‍යෝතනය කිරීමෙන් සම්සත විද්වජ්ජන හෘදයානන්දකරවූ ප්‍රාමොද්‍ය සාධ්‍යවය අතිශයින් සමුද්දීපනිකරවූ ප්‍රශස්ත තරාතක්‍රෂ්ට ප්‍රාමාණික ව්‍යාකරණයක්ම බැව් විරන්තන විසූ අශෙෂශෙමුෂි ප්‍රභාව සමුජ්ජ්වලිත පතඤ්ජලි භර්තෘ හයග්‍රීවාදි නිඛිල පණ්ඩිත ජන සම්ප්‍රදය සමුදයාගමැයි.

යම්හෙයකින් වනාහි ව්‍යාකරණයයි නම්ලද මේ ශබ්දානුශාසනය සකල ප්‍රකෘති ප්‍රත්‍යය ධාතුරූප ප්‍රත්‍යවබොධය නිරවශෙෂයෙන් සිදුකරන්නාවූ නිඛිල ලෞකික ලොකොත්තරාර්‍ථාව බොධය විශෙෂයෙන්ම නිෂ්පාදනය කරන්නාවූ ශ්‍රෙෂ්ඨතර ශාස්ත්‍රාන්තරයක් බැව්ද ලොකයෙහි විර ප්‍රසිඛයි. එහෙයින්ම පුරාතන මහා වෛය්‍යාකරණ භදන්ත චාර්‍යවාසන මහා සවාමි පාදයන් වහන්සේ විසිනුදු **"අඉඋණ් අකාරසහිතානාං"** යන මේ පරිභාෂා සූත්‍ර සාමර්‍ථ්‍යයෙන් අක්ෂරයන් මූල්කොට ගෙනම සකල ශබ්දාර්‍ථාවබොධය සිදුවන බැව් ස්ඵුටකරණලද්දේය. ව්‍යාකරණයෙහි වර්ණිතයන්ම මූල්කොට ගෙන සකල ශබ්දාර්‍ථ ඥානය ඇතිවන බැව් මෙයින්ද සුසූචිතවෙයි.

මේ ව්‍යාකරණ නම් ලද ශබ්දානුශාසනයාගේ අතිසූක්ෂ්මත්වය හා ගුරුත්වය ද ශ්‍රී ත්‍රි වල්ලභාචාර්‍යයන් විසිනුදු විද්‍යාවෛජයන්ති යෙහි මෙසේ දක්වන්නලදිඃ-

"අපඤ්ඤාතරූපං හි සුත්තමාත්‍රං හරිස් සයම්,
සුත්තමණිමාගිතෝ ව්‍යකාසා සබ්දබ්‍රහම ප්‍රසාඝතෙ.
පඤ්චාඝඩ්ණිරූපඤ්ච සුසෙඝා නිඛ්‍යා නිරන්තරා,
සච්චතෝ'ත්‍රෙතා'නන්තරූපෝ බහුරූපා සබහෙදතා.

වණ්ණා පදං තථා වාක්‍යං තස්‍ය නාමත්‍රයං මතම්,
මයං වාචිසකාතං ලොකෙ වෙදෙ සබ්බං සබයං හරිා.

වණ්ණා පදුති සබ්බාණී භගවද්වාචකාඛ්‍යහා,
සඛ්‍යාඛ්‍යාත්‍යෙව සබ්බත්‍ර ව්‍යවහාරත්‍යෙ තථාපිතු,
ශක්‍යති සඛ්‍යෙකාවතෝ ලොකෙ විශෙෂඛ්‍යාපකානි වෙ.
තත්‍ර ව්‍යාකරණාදීනාං ව්‍යවස්ථාපකතා මතා,
දෙශෙ දෙශෙ තථා වාරෝ භාෂාහෙදෙ රනෙකධා.
අනන්තමූතියෝ වණ්ණා පදෙ තෙනාථ වාචකා,
කෙවලා කොශතෝ ඥෙයා වාචකා පදතෝ එවා.
පදං න වාචකං වාක්‍යෙ සාදෘශ්‍යාත් සමාරකං පරම්,
විශිෂ්ටං වාක්‍යමෙවාත්‍ර වාක්‍යාර්ථස්‍ය ච වාචකම්.
පදුන්තරප්‍රයෙශෙන විශිෂ්ටෙ වාච්‍ය වාචකෙ,
පටවද්වාක්‍ය හෙදශ්ච වාක්‍යාර්ථශ්චාපි භිද්‍යතෙ.
අවාන්තරාණං වාක්‍යානාං සමාරකත්‍වං තථා පරෙ,
වාක්‍ය මෙකං හරි ශෙවකෙ වෙදවාක්‍යාර්ථ රූපධාක්,
අවාන්තරෙෂු ච තථා පදෙ වණ්ණෙ තථෙව ච"සී.

මෙහි අර්ථ සුගම හෙයින් මීට සන්නයක් නොලීමු.

ව්‍යාකරණ හා තන්ත්‍රප්‍රයොජනය.

හේ ඔසේදයන්? අක්ෂර ඥානයෙන් ශබ්දඥානය, ශබ්ද ඥානයෙන් පදඥානය, පදඥානයෙන් වාක්‍යඥානය, වාක්‍යඥාන යෙන් සකල ලෞකික ලොකොත්තරාර්ථ ඥානය වන්නේමැයි. මේ යථානුක්‍රම ඥාන ප්‍රදූයකත්වය හෙතුකොට ගෙන පරම දුර්ලී භවූ නිඛිල ශාස්ත්‍රශාසන පාරාවතරණයෙන් එතත පාරිශුඛ්‍ය යකි කියනුලද අත්‍යන්ත පාරිශුඛ්‍යවූ කෙලෂ පරිනිර්වා ණයෙන් නිර්වාණාධිගමයද නිරායාසයෙන් සිදුකර ගැනීම පිණිස උපාය මාර්ග ස්වයනිර්මොචනසකාරය මුල්කොට පවත් නාවූ තදධිගමයෙන්ම නිඃසරණාවබොධයෙන් සිදුවන්නේය. එහෙ හින් ආත්මාර්ථ පරාර්ථ සාධනයෙහි තත්පරවූ සකල සාධූන් විසින් වෙශිෂ්ට්‍ය ක්‍රමාවබොධාධාරවූ ව්‍යාකරණාවබොධයෙන් අත්‍යන්ත සුපරිශුඛ්‍ර සපර්‍යාප්තික නවලොකොත්තර ශාස්ත්‍ර ශාසනොදය පරිග්‍රහය සඳහා සමුද්‍යොග කටයුතුමැයි.

මේ ග්‍රන්ථයවූ බාලි සුපරිශුද්ධ වෛශිෂ්ට්‍ය ව්‍යාකරණ යාසත්‍රාව ගමයට අභ්‍යන්තෝපකාරිවනසේ යහපත්ව නිර්මාණය කරණ ලද්දකි. එහෙයින්ම මෙහිදී පළමුවොට **"ව්‍යාකරණ"** යන මේ ශබ්දය සම්බන්ධවත් තත්සම්බන්ධ ග්‍රන්ථකතෘවරයන්ගේ හා ග්‍රන්ථ නිර්මාණ කාල සම්බන්ධවත් මදක් කරුණු දැක්වීම ආධුනික ශිෂ්‍ය ජනයන්ගේ පරිඥානය පිණිස හා තදනුග්‍රහය පිණිසද පවත්නා හෙතුවක් වෙයි. එයින් ව්‍යාකරණ හදාරන්නාවූ ආධුනික ශිෂ්‍ය ජනයන්ගේ චිත්ත සන්තුෂ්ටිය හා විත්තෝත්තනිය පිණිස හා ඊයත්තිනිශයටද මේ විශෙෂ ප්‍රතිඥාවක් වියහැකියි. එහෙයින් තද්ව්‍යාකරණයෙහි විශෙෂ පරිකල්පනා සංරක්ෂණමූලක පරිඥානය සඳහා දැන් මෙහි පළමුවොට හේ දිඩිමාත්‍රයක් දක්වනු ලැබේ.

"ව්‍යාක්‍රියන්තෙ ව්‍යුත්පාද්‍යන්තෙ අර්ථවන්තඃ ප්‍රත්‍යාද්‍යන්තෙ ශබ්දා යෙන" යන මේ නිර්වචනයෙන් සමක් කරණකොටගෙන ශබ්දයෝ අර්ථවත් පරිද්දෙන් ප්‍රකාශකරනු ලැබෙද්ද, නිපදවනු ලැබෙද්ද; එළවනු ලැබෙද්ද, හේ වනාහි ව්‍යාකරණ නමැයි යනු මෙහි තාත්පර්‍යයයි, මේ ව්‍යාකරණ යන ශබ්දය වි + ආ යන උපසර්ගයන් පූර්වකොට ඇති කෘඤ්-කරණෙ යන සකර්මක ධාතුහුකෙරෙන් පරව ල්‍යුට් ප්‍රත්‍යයකොට නැවත අනාදෙශ හා ණත්වද කිරීමෙන් නිෂ්පාදිතව්‍යයි. ව්‍යාකරණ යන මේ ශබ්දය වනාහි මෙහි වෙදඞ්ගයක්වූද ශබ්ද සාධුත්වාවබොධය කරන්නා වූද ශබ්ද ශාස්ත්‍ර විශෙෂයෙක්හි අන්තර්භූතයි.

තවද "න චාන්තරෙණ ව්‍යාකරණං ලඝුනොපායෙන ශබ්දාඃ ශක්‍යා විඥාතුම්"යි මේ යටකියනලද පරිදි ව්‍යාකරණ දැනීමෙන් තොරව ලඝුවූ උපායකින් ශබ්ද සම්බන්ධවූ අර්ථාවබොධය නොකළ හැකිවෙතියි යනු මහාභාෂ්‍යකර්තෘවූ පතඤ්ජලි මහර්ෂීන් ගේද ප්‍රශස්තතර සඳුකනියෙකි. තවද "ව්‍යාකරණසම්‍රතිඃ ශබ්ද සාධුත්‍ව පරා"යි ව්‍යාකරණානුසම්මරණ බුද්ධිය නෙවත් ව්‍යාකරණ ශාස්ත්‍රය දැනීම ශබ්ද සාධුත්වය පරම කොටම වේ යනු වෛය්‍යාකරණ භූෂණසාර කර්තෘවූ ශ්‍රීමත් කෞණ්ඩ භට්ටයන්ගේ සඳුප දෙශයකි.

තවද-"කෘත දුරිත නිරාකරණං ව්‍යාකරණං චතුරධිරධියානඃ බුධ ගණ ගණ්‍යාරමෙහ (1) කාතිඃ කායාං පරං ජයති"යි

(යම්කුවිසින්) කරණලද දුශ්චරිත නිරාකරණය කරන්නාවූද දක්ෂ පණ්ඩිතයන්ගේ බුද්ධිය විෂයකොට පවත්නාවූද නොහොත් දක්ෂ පණ්ඩිතයන්ගේ බුද්ධියට යෝගාවක්සේ පවත්නාවූද පණ්ඩිත

(1) කතිඃ කායාම්යි සමහර

යන් ගිණීමට පටන්ගත් කල්හි බාලාවස්ථාවෙහි පිහිටි ලදරු වකු කෙරෙහි වුවත් පැවති මේ ව්‍යාකරණ ශාස්ත්‍රය ඔහු වැඩියක් ජයග්‍රහණය කෙරෙයි. යනු ලඝුභාෂ්‍ය කතෘවූ ශ්‍රී රත්නාථ පණ්ඩිතවරයන්ගේ සදුකතියෙකි. ලොකප්‍රසිඩ කීර්තිමත් විව ජජන ශෙඛරායමාන පූජ්‍යපාද මහාවෛය්‍යාකරණ පණ්ඩිත වරයන්ගේ මේ සදුපදෙශයන් නුවණින් සලකා බලනකල සවේතකෘෂ්ට ගුණාඩය සම්පූර්ණවූ මේ ව්‍යාකරණ ශාස්ත්‍රය ආත්මාර්ථ පරාර්ථ සාධනයෙහි තත්පරවූ සභාල සාධුජනයන් විසින් මහොත්සාහයකින් නිතර භාවිත බහුලීකරණ උද්ග්‍රහණ ධාරණ පරිචින්තන පරිප්‍රශ්න පරිශීලනාදිය කටයුතුමැයි.

තවද මෙහිවූකලි නානාව්‍යාකරණාශ්‍රය කිරීම ඥන පරිශුඩි යට හා ඥනයාගේ අති සූක්ෂමත්වයට හා උද්පත්තියටද පරමොප කාරි වෙයි. එහෙයින් කීහ. භර්තෘහරි විපශ්චිද්වරයෝ;-

"ප්‍රඥ විවෙකං ලභතෙ භිතෙ රාගම දශීතෙඃ,
කිඤ්චා ශක්‍ය මුන්නෙතුං සවතඞ් මනු ධාවතා"සී.

එහෙයින් කීහ භදන්ත සංඝරක්ෂිත මහාසාමිපාදයෝ:-

"යෙසං න සඤ්ඤා ප්‍රසුසු නෙක සත්ථන්තරෙ චිතා,
සමෙමා හබ්භාහතා වෙතෙ නාව බුජ්ඣන්ති කිඤ්චිපි" සී.

මේ දැක්වූ පූර්වාචාර්‍යවරයන්ගේ මතවලින්ද පළමුකී අදහසම සනටවෙයි.

තවද තමහට පිහිට පිණිස පවත්නාවූ නොයෙක් වැදෑරුම් පුරාතන ශාස්ත්‍රාගම් හැදෑරීමෙන් තොරව සඞකිය බුඩියෙන්ම ඒ ඒ කරුණු නුසුදුසු පරිද්දෙන් උද්ග්‍රහණය කරන්නන්ගේද සලකන්නන්ගේද පිළිපදින්නන්ගේද ශාස්ත්‍රාපඥ මෙධාගුණ යෙන් තොරවූවන්ගේද පාණ්ඩිත්‍යාභිමන්‍යයන්ගේද අභිමානය හෙතුකොටගෙන නුසුදුසු පරිද්දෙන් නුවණ නැසුනාවුන්ගේද පිරිසිදු ප්‍රඥාව හෙවත් ප්‍රකිභාන ලක්ෂණය නොපහදී. ප්‍රඥාව කෙසේ පැහැදීමට යේද යත්? ගුණ නුවණින් වැඩිසිටියාවූ වෘඩ යන් සෙවීනා සුලුවූවන්ගේද යහපත්සේ ශාස්ත්‍රාගම් හදාරන් නන්ගේද පහසළ අභිමාන ඇත්තන්ගේද ප්‍රඥාව පැහැදීමට යෙයි. එහෙයින් කීහ. භර්තෘහරි විපශ්චිද්වරයෝ;-

"තත්තදූ තෙප්‍රකෘෂ්ටාණාං පුරාණෙ රාගමෙ ඊනා
අනුපාසිත වෘඩානාං විදූ නායි ප්‍රසීදති" සී

ප්‍රඥාව පිරිසිදු වීම පිණිස හා වැඩීමටද යහපත් ශාස්ත්‍රාගම් හැදෑරීමත් ඥානවෘඩයන් ඇසුරුකිරීමත් අවශ්‍යයෙන්ම කටයුතු බැව් මෙයින් හැඟවූහ.

තවද ඥානයාගේ වැඩීමට හා පිරිසිදු වීමටද හේතුවූ අන්‍ය මතයක්ද මෙහි දක්වනු ලැබේ. එහෙයින් කීහ. සාඛ්‍ය තත්ත්ව කෞමුදී කර්තෘවූ ශ්‍රීමත් ඊශ්වර කෘෂ්ණාචාර්‍යයෝ;-

"බුද්ධීන්ද්‍රියාණි තෙෂාං පඤ්ච විශෙෂා විශෙෂ විෂයාණි,
වාග් භවති ශබ්ද විෂයා. ශෙෂාණි තු පඤ්ච විෂයාණි.

සාන්තඃ කරණා බුද්ධිඃ සර්ව්වං විෂය මවගාහතෙ යස්මාත්,
තස්මාත් ත්‍රිවිධං කරණං බහිවාරාණි ශෙෂාණි.

එතෙ ප්‍රදීපකල්පාඃ පරස්පර විලක්ෂණා ගුණවිශෙෂාඃ,
කෘත්ස්නා පුරුෂස්‍යාර්ථං ප්‍රකාශ්‍ය බුද්ධෙ ප්‍රයච්ඡන්ති.

සර්ව්වං ප්‍රත්‍යුපභොගං යස්මාත් පුරුෂස්‍ය සාධයන්ති බුද්ධිම්,
සෙව ච විශිනෂ්ටි පුනඃ ප්‍රධාන පුරුෂාන්තරං සූක්ෂමම්." යි

තවද-"සර්ව්ව පාණ්ඩ මිදං හි ව්‍යාකරණං ශාස්ත්‍රම්." යි

මෙයින්ද දෙව පණ්ඩිත් රාජ පණ්ඩිත් මනුෂ්‍ය පණ්ඩිත් යන සැලකිය යුතු වැදගත් හැම සභාවලදීම පවා මේ ව්‍යාකරණ ශාස්ත්‍රය වැඩියක් උවමනා බැව් හඟවයි. එහෙයින් හැමදෙනා විසින්ම මේ ශාස්ත්‍රය මනාව හැදෑරිය යුතු බව මෙහි එලිනයි. මේද ව්‍යාඛ්‍යා පදීඝටිකා කර්තෘවූ පුණ්‍යරාජ විපශ්චිද්වරයන්ගේ සදුප දෙශයකි.

ව්‍යාකරණ ප්‍රාදුර්භාවය.

දැන් මේ ව්‍යාකරණ ශාස්ත්‍රයාගේ ලොව පහළවීම දක්වනු ලැබේ. පූර්ව්වයෙහි ඉන්ද්‍රය, චන්ද්‍රය, කාශකෘත්ස්නය, අපිශලීය, ශාකටායනය, පාණිනීය, අමරය, ජෙනෙන්ද්‍රයයි මහාශාබ්දිකයෝ අටදෙනෙක් ලොකයේ විජෘම්භමාණවූහ. මේ ඍෂිවරයන් අටදෙනා විසින් තම තමන්ගේ නම්වලින්ම යුක්ත කොට ඓන්ද්‍රය. චාන්ද්‍රය, කාශකෘත්ස්නය, ආපිශලීය, ශාකටායනය, පාණිනීය, ආමරය, ජෙනෙන්ද්‍රය යන ව්‍යාකරණ ශාස්ත්‍ර අටක් වෙන වෙනම නිපදවනු ලැබිය.

එහෙයින් කීහ;-

"ඉන්ද්‍ර ශ්චන්ද්‍රඃ කාශකෘත්ස්නා පිශලී ශාකටායනඃ,
පාණ්ඩ්‍යඃ ම්ර ජෙනෙන්ද්‍රා ජයන්ත්‍යෂ්ටාදි ශාබ්දිකාඃ"යි

* මහාවෛයාකරණ ශ්‍රීමත් වොපදෙවාචාර්‍යයන් විසින් සවයංකෘත කවිකල්පද්‍රම නමැති ධාතුපාඨ ග්‍රන්ථයෙහි දක්වනු ලැබූ මේ පද්‍යයෙන් චන්ද්‍රනාමය පාණිනීය පෙරවුකොට යොදන ලද්දේ කුමක් සඳහාදැයි විඥ බොහෝ දෙන පවා මෙකල සංශය ප්‍රාප්තවෙති. අපටද මේ නිශ්චය කළ නොහැකි දුර්බෝධ ස්ථානයකි. මේ ක්‍රම විරුඬව යොදනලද අප පාඨයක්ද? නැතහොත් ඉන්ද්‍ර චන්ද්‍ර යන ශබ්දමය එකස්ථානයෙක්හිම යෙදීමෙන් ඇති වන්නාවූ පද ලාලිත්‍ය ශ්ලේෂට කථනය සඳහාදැයි විමසියයුතුයි; යට කියනලද ආදී ශාබ්දිකයෝ අටදෙන මේ පද්‍යයෙන් ප්‍රකාශ වෙත්. මේ ආදී ශාබ්දිකයෝ අටදෙන එක්කලෙක්හි එකම ප්‍රදෙශයක විසුවෝයයි සිතිය නොහැකියි. තත් තත් කාලවල නානාප්‍රදෙශවල විසුවෝයයි සිතියහැකියි. මෙකී ඍෂිවරයන් අටදෙනා අතුරෙන් පාණිනී ඍෂිවරතෙම හැමටම වඩා ඥාන ප්‍රගල්භයෙන් මුඛ්‍යතරයි. සෙස්සෝ පාණිනී ඍෂිවරයාට වඩා ජඝන්‍යයෝමැයි. පාණිනී ඍෂිවරතෙම චන්ද්‍රාචාර්‍යයන්ට පළමු ඇතිවූබව මෙහි මතු දක්වනු ලබන කරුණුවලින් මනාව ස්ථිර වෙයි.

මේ මහා වෛයාකරණ පණ්ඩිතවරයන් අටදෙනා අතුරෙන් අමරාචාර්‍යතෙම හුදු බෞඬයෙක් ලෙස සැලකිය හැකියි, චන්ද්‍ර, ශාකටායන යන පණ්ඩිතවරයෝ දෙදෙන හුදු බෞඬයෝම නොවෙති. ජෛනෙන්‍ද්‍රතෙම ජෛනලබ්ධිකයකු බවද ඒ කෘති වලින්ම මනාසේ පැහැදිළි වෙයි. මේ සම්බන්ධව දැන් මෙහි සම්පූර්ණ විස්තාරයක් දැක්වීම අති ප්‍රපඤ්චයට කරුණුයි, මෙහි දැක්වූ "අමර" නාමයෙන් දුගීචාර්‍යවරයන්ම කියයි. වික්‍රමාදිත්‍ය රජ

---

*මේ ශ්‍රීමත් වොපදෙවාචාර්‍ය තෙම කෙබන්දෙක්ද යත්? ධාතුප්‍රදීප නම් ග්‍රන්ථයෙහි කතෘවූ ශ්‍රී දුගීදාස විද්‍යාවාගීශ පඬිතුමා විසින් ඒ සම්බන්ධව මෙසේ කියනලදී. පෙර වොපදෙවාචාර්‍ය යන්ගේ කිසි ශිෂ්‍යයෙක් තමාගේ ආචාර්‍ය යන්ගේ ගුණකීර්තනය මෙසේ දක්වා තිබේ:—

ඒ කෙසේදයත්?

සඩ්ගේ තිර්ණනායකඃ සුරපති මනිහඃ ශාබ්දිකානාං වරේණ්‍යං
පාතාලෙ නාගරජං භුජගයුවතයෝ යස්‍ය ගායන්ති කීර්තිම්,
යස්සීණඃ ශබ්දපාථෝ නිධිනිඛිලමිමං ගොඳපදං වා සුරාද්‍රේඃ
ශිෂ්‍යොකාර්ෂීද්ධනෙශඃ කවිකුලතිලකඃ කෙශවි ශෝපදෙවඃ සී

මේ ගැන වැඩිදුර කරුණු නොදැක්වූවත් මේ ශ්ලෝකයෙන්ම ශ්‍රීවොපදෙවාචාර්‍යයන්ගේ නත්ථය යහපත්ව දනහැකිවෙයි.

තෙම දුගීවාචාර්‍යයන්ගේ වෛමාතෘක භ්‍රාතෘවරයෙකි. (1)මේ වික්‍රමාදිත්‍ය රජහට "ශ්‍රී හර්ෂ" "හර්ෂවර්ධන" යන අපර නාමවයක්ද ව්‍යවහෘතවීය. මේ වික්‍රමාදිත්‍ය රජ උජ්ජයිනී පුරයෙහි විසූ බව රාජතරඞ්ගිනියෙහි හා හර්ෂචරිතයෙහිද ප්‍රකාශව තිබේ.

රාජතරඞ්ගිනියෙහි 125 වෙනි ශ්ලෝකය.

"තත්‍රා නෙහසහ්‍රජ්ජයිනෙ‍්‍යාං ශ්‍රිමාන් හර්ෂාපරෝ භිධඃ,
එක්ච්ඡත්‍රශ්චක්‍රවර්ත්තීති වික්‍රමාදිත්‍ය ඉත්‍යභූත්"සී.

අමරාචාර්‍ය ප්‍රාදුර්භාවය හා තද්ග්‍රන්ථ විස්තර.

අමරාචාර්‍ය තෙම හෙවත් දුගීසිංහාචාර්‍යතෙම "කාතන්ත්‍ර" නම් ව්‍යාකරණය නිපදවීය. එය නිර්මාණයකොට තමාගේ වෛමාතෘක ක්ෂත්‍රිය වංශීය කුලාඞ්ගනාවකු කුස උපන් ජ්‍යෙෂ්ඨ භ්‍රාතෘවූ වික්‍රමාදිත්‍ය රජහට දැක්වීය. ඒ දැන අතිශය සන්තුෂ්ටියට ප්‍රාප්තවූ වික්‍රමාදිත්‍ය නර ශ්‍රේෂ්ඨතෙම මේ දුගීසිංහාචාර්‍යවරතෙම මතු දෙවියන්ට සමාන නොනැසෙන සුලු කීර්තියක් ලබන්නෙක් වන්නේයසිද දෙව්බවට පැමිණෙන්නේයසිද සලකා දුගීසිංහාචාර්‍යවරයන්ට "අමර" යන මේ ගරු උපාධිනාමය ප්‍රදානය කළ බවද ප්‍රකාශව තිබේ. මෙතැන්සිට දුගීසිංහාචාර්‍යවරයන්ට "අමර" "අමරසිංහ" "දුගී" "දුගීසිංහ" "දුගීචාර්‍ය" යන මේ නම්ද ව්‍යවහෘතවූහ "සිංහ" "දෙව" යන මේ නාමවය බෙහෙවින් රාජවංශිකයන්ටම ව්‍යවහාර කරණ නම් බව ප්‍රකාශව තිබේ. දුගීසිංහාචාර්‍යයන් විසින් නිපදවන ලද ව්‍යාකරණයට සවලප ග්‍රන්ථය යන අර්ථ ඇති "කාතන්ත්‍ර" යන නාමය ව්‍යවහාරවීය. මෙහි "කු" යන අව්‍යය අල්පාර්ථයෙහි වැටේ. මීටම "දුගීසිංහ වෘත්තී' හා 'කාලාප' 'කෞමාර' යන අන්‍ය නාම ත්‍රයක්ද ව්‍යවහාර විය. මේ කෞමාරම් යනනාමය කුමාරස්‍යෙදංකුමාරෙණෝක්තංවා යන නිර්වචන වශයෙන්ද"කාලාප"යන නාමය ෂණ්මුඛදෙවයාගේ වාහනවූ මයුරයාගේ නමින්ද ව්‍යවහාරවීයයි දක්වා තිබේ. මේ ග්‍රන්ථයට පසුකලකදී "සර්ව වර්ම" නම් පණ්ඩිත වරයකුවිසින් ව්‍යාඛ්‍යානයක්ද කරණ ලද්දේය. මේ ව්‍යාඛ්‍යානය ප්‍රශස්තතර එකක් යයි ගිණිය හැකිසි. මීටම ත්‍රිලොචන දාසයන් විසින්ද දුගී සිංහවෘත්ති පඤ්ජිකාව කරණලද්දිය. මේ කාතන්ත්‍රය සර්ව වර්ම

---

(1)මේ වික්‍රමාදිත්‍ය රජහුගේ වික්‍රමාතිශය මෙසේද දක්වයි.

"අම්බරත්‍යම්බරං යද්වත් සමුද්‍රෝපි සමුද්‍රතා
වික්‍රමාර්කී මහීපාල තථා ත්වං වික්‍රමාර්කසි"සී– රසඟඞ්ගාධර,

යන් විසින් කරණලද්දේයයි පඤ්ඤිකා ප්‍රදීපයෙහි තොවගමුවේ ශ්‍රී රාහුල සඞ්ඝරාජ මහා සාමිපාදයන් විසින් කියනලද්දේය. දුගීදස විදූ වාගීශ පණ්ඩිතුමා විසිනුත් මෙසේම කියනලද්දේය. එහෙයින් මේ දුගීසිංහාවායීයන්ට "සළී වම්ම" කියාත් ව්‍යවහාරවිදූයි සෙවියයුතුයි, මෙසේලෞකිකවාක්‍යයන්ගේ ව්‍යභිචාරය අතිපුෂ්කලයි, පුරාතන විසූ වඩිමානමිශ්‍ර නම් පණ්ඩිතුමකු විසින් කාතන්ත්‍රයට විස්තර ව්‍යාඛ්‍යානයක් කළ බවද දුගීදස විදූවාගීශ පණ්ඩිතුමා ධාතු ප්‍රදීපනම් කව්කලපදුම ටීකාවේ කියාතිබේ. මේ කාතන්ත්‍ර ව්‍යාකරණය සන්ධි, නාම, ආඛ්‍යාත, කෘත් ඇත හෙද යෙන් අධ්‍යාය (4) සතරකින් යුක්තයි. පාද (25) පණ්විස්සෙකි. සූත්‍ර (1402) එක්දහස් සාරසිය දෙසකි. මීට පරිවාර ග්‍රන්ථ ඇති බවක් නොපෙණේ. ඇතිවූවත් ඒ ග්‍රන්ථ මෙකල ලුප්ත ප්‍රාය වූහයි සිතිය හැකිසි. මේ "කාතන්ත්‍ර" ව්‍යාකරණය වනාහි පූර්ව කාලයෙහි සියම්, බුරුම, කාම්බෝජ ඇත රටවල හා දකුණු ඉන්දියාවේ මයිසූර් කුමහෑකොණ ආදි සමහර රටවල හා ලඞ්කාවේද වැඩියක් පැතිර පැවතිබැව් පුරාතන ඉතිහාස ග්‍රන්ථානුසාරයෙන් දත හැකිසි. "අමරකොෂ" නම් ලද ලිඛිතානුශාසනයවූ ලොකප්‍රසිඛ ප්‍රඝණ්ඨතර සංස්කෘත අභිධාන ග්‍රන්ථරත්නයද මේ දුගීසිංහාවායීවරයන්ගේම කෘතියක් බව ප්‍රකාශව තිබේ. මේ ගැන මෙකල ඇතම් සුධිහු පවා වැඩියක් සැකකරති. මේ නිඃසන්දේහ විය යුක්තක් මැති. තවද දුගීසිංහාවාය්‍යයන් පිළිබඳව පුරාතන යන්ගේ මිතානන්තරයක්ද මෙහි දක්වනු ලැබේ.

මේ දුගීසිංහ නම් ඇති අමරසිංහතෙම ශ්‍රී ශබර සවාමී නම් ඇති බ්‍රාහ්මණ ශ්‍රේෂ්ඨයකුගෙන් ශූද්‍රජාතික සත්‍රියක් කුස උපන් නාවූ පුත්‍රයෙකි. ඒද මෙසේය. පෙර ශ්‍රී ශබර සවාමී නම් බ්‍රාහ්මණයෙක් බ්‍රාහ්මණ-ක්ෂත්‍රිය-වෛශ්‍ය-ශූද්‍ර ඇත කුලසතරෙහි උපන් නාවූ සත්‍රීන් සතර දෙනෙකුන් විවාහකර ගත්තේය. උන් අතුරෙන් බ්‍රාහ්මණ වංශයෙහි උපන් සත්‍රිය කෙරෙහි ජ්‍යොතිර්ඡ යන්ට නිලකයක් බඳුවූ වරහම්හිරතෙම උපන්නේය. ක්ෂත්‍රිය වංශිය සත්‍රිය කෙරෙහි ශ්‍රීමත් වික්‍රමාදිත්‍ය නෙමෙද භර්තෘහරි නෙමේද උපන්නේය. වෛශ්‍ය වංශිය සත්‍රිය කෙරෙහි ධරිවඤ්ඤ නෙමේද ශඞ්කුනෙමෙද උපන්නේය. ශූද්‍ර වංශිය සත්‍රිය කෙරෙහි අමර නම් ඇති පුත්‍රතෙම උපන්නේය. ශ්‍රී ශබර සවාමී නම් බ්‍රාහ්මණ ශ්‍රේෂ්ඨයාට පුත්‍රයන් සදෙනෙකුන් සිටි බව මෙසින් හැඟෙයි.

එහෙයින් කිහ ද්‍රාඩ්ඩයෝ:—

බ්‍රාහ්මණ්‍යා මහවඩ්රාහමිහිරෝ ජෙඝානිර්විද් මිහුණි
රාජා භතීහරිශව වික්‍රමාහාපඃ ක්‍ෂත්‍රාතමිජාඝා මිහුත්,
වෛශ්‍යායාං ධරිවඤ්ඣ වෛද්‍ය තිලකෝ ජාතශව ශුඩ්‍රඃ කෘති
ශුද්‍රායා මමරඃ ෂඩෙව ශබරසඩාමීචිජස්‍යා තමිජාඃ. සි.

මෙසේ ඉමේ කිව් ගැනද සම්හර තෙනෙක් සැක කරති. මේ ශ්ලොකයේ කිම පිළිගන්නාවුන්ට තෙසේනම් ප්‍රාමාණික මාගිය ලැබේද? මීට ඉදුරා ම විරුඬවූ අර්ථයක් පතඤ්ජලි නම් කාව්‍යයෙහි දක්නා ලැබේ. ඒද මෙසේසි. පුළුයෙහි ව්‍යාකරණ මහාභාෂ්‍ය කතෘවූ පතඤ්ජලි නම් ඍෂිවරයෙක් විය. හෙතෙම ව්‍යාකරණ මහාභාෂ්‍යය රචනාකොට ශිෂ්‍යයන්ට ඉගැන්වීය. ඒ ශිෂ්‍යයන් අතුරෙහි ඉගණීමෙහි අලසතාවෙන් ප්‍රමාදවන්නාවූ එක් ශිෂ්‍යයෙකු දැක තෝ රාක්ෂසසයෙක් වේවාසි ශාපකෙළේලු. ඒ ශාපයට අනතුරුව ආචාර්‍යයන්ගේ පාදෙන ලභ පෙරළෙන්නාවූ ඒ ශිෂ්‍යයාට යම්කලෙක්හි පව ධාතුහුගේ නිෂ්ඨා ක්‍රියායෙහි පවිතම් යන රූපයට පැමිණ පව ධාතුහුගේ නිෂ්ඨා ක්‍රියායෙහි රූපය කෙබඳුදැයි මාර්ගිකයන් අතින් විචාරන්නාවූ තව කිසි මිනියෙක් "පකතම්"යි කියේ නම් එකල්හි තෝ මිදුනු ශාප ඇත් තෙක් වන්නෙහියසි පතඤ්ජලි ඍෂිතෙම කියේලු. ඒ ශිෂ්‍ය තෙමේද එකල්හිම රාක්ෂස බවට පැමිණියේ කිසි නුගවෘක්ෂයෙක්හි වාසය කෙළේලු. ඒ රාක්ෂසතෙම නුගවෘක්ෂය සමීපයට පැමිණි පැමිණි මාර්ගිකයන් අතින් පව ධාතුහුගේ නිෂ්ඨා ක්‍රියායෙහි රූපය කෙබඳුදැයි විචාළේලු. මෙසේ විචාරන්නාවූ මොහුට කියි කලෙක්හි කිඩි බ්‍රාහ්මණයෙක් "පකතම්"යයි පිළිතුරු දුන් නේලු. ඊට අනතුරුව ශාපයෙන් මිදුනාවූ ඒ පතඤ්ජලි ඍෂිහුගේ ශිෂ්‍යතෙම ඒ බ්‍රාහ්මණයාඅතින් තෝ කවරෙක්දැයි නැවත විචාළේලු. ඒ බ්‍රාහ්මණතෙමේද මම වඳුනුපා ශම් නම් ඇත්තෙම් මහා භාෂ්‍ය ඉගණීම පිණිස උජ්ජයිනී නුවර සිට නුඹ වෙනට පැමිණියේ වෙමිසි කීය. ඊට අනතුරුව ඒ පතඤ්ජලි ශිෂ්‍යතෙමේද ඒ බ්‍රාහ්මණයාට මහාභාෂ්‍යය ඉගැන්වීය. මහාභාෂ්‍යය උගත් ඒ බ්‍රාහ්මණතෙම බ්‍රාහ්මණ-ක්ෂත්‍රිය-වෛශ්‍ය-ශුද්‍ර යන කුල සතරින් භාර්‍යාවන් සතරදෙනෙකුන් විවාහ කරගත්තේය. ඒ ස්ත්‍රීන් සතරදෙනා කෙරෙහි වරරුචි, වික්‍රමාදිත්‍ය, භට්ටි, භර්තෘහරි යන නම් ඇති පුත්‍රයන් සතර්දෙනෙක් ඉපදවීය. මෙහි විස්තර පතඤ්ජලි චරිතයෙහි සප්තම සර්ගයෙහි මෙසේ පෙණේ.

ය මජීජනත්ප්‍රථමවණී කන්‍යකා
තනයං විජෝ වරරුචිං තමාඛ්‍යයා,
සවයමා ජුහාව කෘතවංශජන්මනඃ
පද ශාසත්‍ර වාතීඝ කෘතඃ පවිත්‍රයා.

ය මසූත චන්ද්‍රමිව සිඛුවීවිකා
නෘප කන්‍යකාඝ්‍ය හිතනාන නාම සඃ
භුවි සොය මකී ඉව වික්‍රමෝ භවෙ–
දිනි වික්‍රමාකී ඉති විශ්‍රුතං භුවි

වචසෙව හකුරය මහීති සවයං
වසුධාං නයානයවිභාගවඝූවූනා,
ඉති වෛශ්‍යජාතනුභවඃ ස හටවරි–
ත්‍යභිධාං චකාර භටිධාතු වාච්‍යවත්.

ධරණීං විහතී දශභිඃ ශිරඃ ශතෛඃ
ප්‍රලයෙ හරිෂ්‍යති ච යෝ විෂාර්චිෂා,
එණිතොඝ්‍ය භතීඃහරිරිත්‍යභිඛ්‍යයා
ස සමාහවඝවච රමවණීජා සුතම්'සී.

මෙසේ "බ්‍රාහමණ්‍යාම භවත් වරාහම්හිරඃ" යන පළමු ශ්ලෝකයේ කීමට වඩා පතඤ්ජලි චරිතයෙහි ප්‍රකාශවූ ප්‍රවෘත්ති කථනය විරුඬව පෙණෙන හෙයින් මේ පතඤ්ජලි චරිතය පුරාවෘත්ත කථනයෙහි වැඩියක් සැක උපදවයි. මේ නිසා ඉතිහාස කථන යෙහි පතඤ්ජලි චරිතය ප්‍රමාණ වශයෙන් පිළිගැණීම නොහැකිසි. ඒ පතඤ්ජලි චරිතයෙහි බොහෝ ශ්ලෝකවල මෙබඳුම ශඬකා ස්ථාන වැඩියක්ම ඇතිවෙයි. මෙසේම තවත් සැක සහිත කරුණක් ව්‍යාකරණ මහාභාෂ්‍යය කළාවූ පතඤ්ජලි මහාඍෂීන් සඳහා පතඤ්ජලි චරිතයෙහි සඳහන්ව තිබේ. මේද මහත්වූ ශඬකා ස්ථානයෙකි.

"සූත්‍රාණී යොගශාසෙත්‍ර වෛද්‍යක ශාසෙත්‍ර ච වාත්තිකානි තතඃ,
කෘත්වා පතඤ්ජලි මුනිඃ ප්‍රවාරයාමාස ජගදිදං ත්‍රාතුම්"යී.

යන මේ ශ්ලෝකය පතඤ්ජලි චරිතයෙහි පඤ්චම සර්ගයෙහි දක්වන ලද්දකි. මේ කීමද සියලු ආකාරයෙන්ම පුරාවෘත්ත කීම් වලට විරුඬසි. යොග සූත්‍ර කතීඃගේද ව්‍යාකරණ මහාභාෂ්‍ය කතීඃගේද කිසිම සම්බන්ධයක් නොදක්නා ලද්දේය. මේ සම්බන්ධව කියයුතු කරුණුද බොහෝය. වාක්‍ය විසතර භීතියෙන් මෙහි නොලියවූ. මෙකී පුරාවෘත්ත කථන දෙකෙන් පළමු කියනලද්ද දෙවෙනි කීමට වඩා සැලකිය යුතුව පෙණේ. අපට මෙහි නිශ්චයක් කිරීම ඉතා දුෂ්කරයි.

තවද නැවත පරීක්ෂාකාරීව සෙළිමේදී අපි ශබ්දවමීඤන් පිළිබඳව නිශ්චයට පැමිණියෙමු. කාතන්ත්‍රයේ සූත්‍ර **සම්බන්ධ** වෘත්ති සඛ්‍යාත **ව්‍යාඛ්‍යානය** ශබ්දවමීයන් විසින්ම කරණලද බව යහපත්ව පෙණේ. එවිට කාතන්ත්‍ර සූත්‍ර කර්තෘත් වෘත්තිකර්තෘත් දුගීසිංහ පඬිතුමාම වෙයි. දුගීසිංහ පඬිතුමාට ශබ්දවමී යන නාමයක් ඇති බව මෙයින් ස්ථිරවයි. කාතන්ත්‍රසඞ්ගෘහනියෙහි ප්‍රාරම්භ ශ්ලෝකය මේසේයි:-

"දෙවිදෙවං ප්‍රණම්‍යාදෞ සඞ්ඝං සඞ්දර්ශිනම්,
කාතන්ත්‍රස්‍ය ප්‍රවක්ෂ්‍යාමි ව්‍යාඛ්‍යානං ශාබ්දවමීකම්."

මේ ශ්ලෝකයේ "ශාබ්දවමීකම්" යන පදයෙන් දුගීසිංහ පඬිතුමාට ශබ්දවමී කියාත් නමක් ඇතිබව නිශ්චය වීය. පළමු අපවිසින් මේ සෙවියයුත්තක් බව කියන ලද්දේය. එසේ නුවුත් ඒ නම දැන් මෙහි නිශ්චය වී ඇති. මේ දුගීසිංහ පඬිතුමා විසින්ම **අමරකොෂ** නම් අභිධාන ග්‍රන්ථය කළ බව කීවූ. එහි නිඃසන්දේහවීම පිණිස නැවතත් ඒ සඳහාද මෙහි මදක් කරුණු දක්වමු:—

මේ වෛය්‍යාකරණ පුඛවවූ **අමර** යන අපර නාමයක් ඇති ශ්‍රීමත් දුගීසිංහ පඬිතුමා බෞඩයෙක්මැයි ඒ බව හැඟවීම පිණිස අමරකොෂයෙහි නානාර්ථවර්ගයෙහි "ධර්මරාජෞ ජිනයමෞ" යන ශ්ලෝකපාදයෙහි ජිනනාමය පළමුකොට යොදා යම නාමය පසුකොට යෙදීමඑක් ප්‍රධාන කාරණයෙකි. වෛදිකමතානුසාරියෙක් නම් යම නාමය මූලට යොදා ජින නාමය පසුව යොදා යමජිනෞ කියාම යොදන්ට හැකිව තුබුණේය. එසේ නොයෙදුවේ තමාගේ බෞඩත්වය ප්‍රකට කිරීම පිණිස වීය හැකියි. මේ දුගීසිංහ පඬිතුමා විසින්ම අමරකොෂයයි අපර නාමයක් ඇති නාම ලිඞ්ගානුශාසන නමැති ග්‍රන්ථරත්නය නිපදවූ බව නිඃසන්දේහවීම පිණිස ශ්‍රී කණ්ඨි නම් ආචාර්‍යයන් විසින් කරණ ලද අමරකොෂ ව්‍යාඛ්‍යානයෙහි දක්වා තිබෙන මේ පද්‍යය විශෙෂයෙන් බැලියයුතු.

"දුගීසිංහ ප්‍රචරිතෙ නාමලිඞ්ගානුශාසනෙ,
ලභතෙ හ්‍යමරොපාධිං රාජෙන්ද්‍රවික්‍රමෙණ සඃ"යි

යන මේ පද්‍යයෙන් වික්‍රමාදිත්‍ය රජහු කෙරෙන් **අමර** යන උපාධිය ලැබූ බවද දුගීසිංහ පඬිතුමා විසින්ම නාම ලිඞ්ගානුශාසනය කළ බවද දැන් පැහැදිලි වෙනවා ඇති. සැකකිරීමට කරුණක්ද නොවෙයි. දුගීසිංහ පඬිතුමාගේ මහා වෛය්‍යාකරණත්වයෙහි ලා ඔහු විසින්ම කරණ ලද කාලාපව්‍යාකරණ වෘත්තියද

"අහං ච භාෂ්‍යකාරශ්ච කූෂාග්‍රීයධියාවුභෞ,
නෛව ශබ්දාම්බුධෙඃ පාරං කිමන්‍යෙ ජඩබුඞ්ධයඃ"යි

යන මේ ආදි වචනද ප්‍රමාණත්වය ලබයි.

ශාකටායනාචාර්ය්‍ය ප්‍රාදුර්භාවය.

මේ ශාකටායනාචාර්ය්‍ය වරයෙකි භාරතවර්ෂයට අයත් ශ්‍රේෂ්ඨ කෙවල දෙශයෙහි උපන්නෙකි. මොහුගේ පියතෙම ප්‍රසිද්ධ වෑද ගත් ශකට නම් ඇත්තෙකි. ඒ බැව් "ශකටස්‍යාපත්‍යං ශාකටා යනඃ" යන මේ තද්ධිත විග්‍රහයෙන්ම මනාව ස්ථූට වේ. මේ ශාක ටායන තෙමේ පාණිනීන්ට පෙර ඇතිවූවෙකි. පාණිනීන්ට පූර්ව කාලයෙහි ඇතිවූබැව් ප්‍රාතිශාඛ්‍යයේ ඍග්වෙද, ඍක්ප්‍රාතිශාඛ්‍යයේද, යන පොත්වල හා යාස්කයන්ගේ නිරුක්ත යන පොතෙහිද ප්‍රකාශව තිබේ. ඒ සඳහා මෙහිදී අපි වැඩියක් කාලක්ෂෙපය නොකරමු. මේ තෙම පසුකාලයෙහි ප්‍රව්‍රජිතයෙක්ද විය. මහා ගුණ භූවණින් වැඩුණු මේ තෙම මහත් භික්ෂු පිරිසගේ සම්මතිය ඉසිලූ ශ්‍රමණ ගණයා විසින් ගරුබුහුමන් සරනු ලැබූ මහා ශ්‍රමණ සඞ්ඝාධිපති ගරුතර ආචාර්ය්‍ය වරයෙක්ද විය (1) මේ ආචාර්ය්‍යවරයන් විසින් නිපදවනු ලැබූ ව්‍යාකරණය තමාගේ නමින්ම "ශාකටායන" යයි ප්‍රකට විය. මේ ශාකටායන ව්‍යාකරණය පාණිනි ව්‍යාක රණයට පළමු ඇතිවූ එකක් බව පාණිනියෙහිම "ලඞඃ ශාකටා යනස්‍යෙව" 3.4.111. "වතීනාම්‍යඡක්" 4 3. 18. "හ්‍රස්වනදීභූ ශාක ටායනස්‍ය" 8.4 50. යන මේ සූත්‍රවලින් හා ව්‍යාකරණ මහාභාෂ්‍ය යෙහි පාණිනීයයෙන්ම උපුටා සඞ්ග්‍රහ කරණලද "ලඞඃ ශාකටා යනස්‍යෙව" 3. 4. 111. "උණාදයෝ බහුලම්" 3. 3. 4 යන මේ සූත්‍රවලින්ද සහපත්සේ ප්‍රකට වේ. මෙසේ මීට වැඩියක් කරුණු දැක්වීම ප්‍රපඤ්චයි. ශාකටායනයෙහි 35 වෙනි පිටේ 9 වන "ආද්‍ය්‍යශොඩෙර්ඨඃ" 14 වෙනි පිටේ ෆ්ෆ වන "වාතුර්ඤ්‍යාත්" 9 වෙනි පිටේ 31 වන "නසංයොගෙ" 6 වෙනි පිටේ 18 වන "පාදතෙන තෙඞඃ" යන මේ සූත්‍ර අනුවම මුලකී පාණිනිය සූත්‍ර ගළපා තිබෙන බවද පෙනේ. මෙයින් ශාකටායන ව්‍යාකරණය ඉතා ගරුතන්හි තැබියයුත්තක් බව ස්ථූටවේ. තවත් ශාකටායන

---

(1) යශොවර්මණ් නම් ප්‍රසිද්ධ ආචාර්ය්‍යවරයා විසින් මේ යශොමූර්ති විරචිතවූ ශාකටායන ආචාර්ය්‍යවරයන්ගේ කීර්තිඝාදම්බය මෙසේ වර්ණනා කරණ ලදී.

සංත්‍යක්ති ශ්‍රී ඝනාලඤ්ඡන සම්ප්‍රාප්‍යපදවාප්තවාන්,
මහාශ්‍රමණ සඞ්ඝාධිපති ර්ගීශ්ශාකටායනඃ.
එතඤ්ඡබ්දානුශාසනං පුරුතමන්දෙරණ ප්‍රවර්ත්‍ය යඃ,
ස යශශ්චක්‍රි සම්බුද්ධෝ ර්ගිවං ව්‍යාකරණාමෘතම්.
සඞ්ක්ෂිප්තග්‍රන්ථං සුඛොපායං සර්වප්‍රණීතං යදුපඤ්චම්,
ශබ්දානුශාසනං සාඤ්ච මහාපුරුෂාඤ්ඤනවගාපරම. යි.

ව්‍යාකරණයෙහි ඇති විශෙෂාඞ්ගයක් නම් පාණිනි ව්‍යාකරණයෙහි ප්‍රකාශිතවූ ඒදිඝ ප්‍රක්‍රියාව හා සඞ්ර ප්‍රක්‍රියාවද මෙහි නොමැති වීමයි. ඒ වනාහි තමන්ගේ සමයට ඉදුරාම ප්‍රතිවිරුඞ්ධ වෙසින්දෝ මහත් සැලකිල්ලකින්ම මෙහි යටත් කාණ්ඩවය නොගෙනලද බැව් සැලකිය යුතුයි. මේ ආදි කරුණු නිසා ශාකටායන ව්‍යාකරණය පාණිනී ව්‍යාකරණයට වඩා ගරුතරයයි සම්භාවිතයන් විසින් එහෙයින් සලකන බැව්ද පෙනේ. වැඩිදෙනෙක් ඒ කිම එසේම යයි පිළිනොගනිති. මේ ශාකටායන ව්‍යාකරණය පිඹුකොට අනුෂ්ටුප් ඡන්දසෙහි ශ්ලෝකවලට නැගුවහොත් පද සඞ්ඛ්‍යාව (750) හත්සිය පණසක් පමණ වෙයයි දක්වා තිබේ.

මෙහි අධ්‍යාය සතරෙකි. (ආපිශලි ව්‍යාකරණයෙහි හා පාණිනි ව්‍යාකරණයෙහි අධ්‍යාය අටක් අටක්ද, කාශකෘත්ස්න ව්‍යාකරණයෙහි අධ්‍යාය විසිඑකක්ද, ශාකටායන ව්‍යාකරණයෙහි අධ්‍යාය සතරක්ද වේයයි පුරාතනයෝ දක්වූහ. ඒ මෙසේයි. "අෂ්ටකා ආපිශලිපාණිනීයාඃ, ත්‍රිකාඃ කාශකෘත්ස්නා, චතුෂ්කාඃ ශාකටායනීයාඃ"යි) පාද (16) සොළසකි. සූත්‍ර (3226) තුන්දහස් දෙසිය සවිසි සෙකි.

මේ ශාකටායන ව්‍යාකරණය පිළිබඳව ප්‍රභාවන්ද්‍ර-යක්ෂවර්ම-අජිතසෙන-අභයචන්ද්‍රසූරි ආදි ප්‍රසිඞ්ධ පණ්ඩිතවරයන් විසින් කරණලද කාශිකාවෘත්ති, අමොඝවෘත්ති, චින්තාමණී, උද්‍යවෘත්ති, ප්‍රක්‍රියා සඞ්ග්‍රහ, රූපසිද්ධි ආදිවූ ප්‍රශස්තතර ග්‍රන්ථයන් සැලකිය යුතු වැදගත් වෘත්ති ටීකාද බොහොමයක් තිබේ. ශාකටායනාචාර්ය්‍ය වරයන් විසින්ම රචනාකරණලද "උණාදිසූත්‍ර"නමින් ප්‍රශස්තතර ග්‍රන්ථරත්නයක්ද වෙයි. මේ උණාදිසූත්‍ර පාණිනි අවාර්ය්‍යයන් ප්‍රසිඞ්ධ කොට ඇති සියලු ව්‍යාකරණ කර්තෘවරයන් විසින් ගරුතාන්හි තබා සම්භාවනා කරණලද්දේය. එහෙයින්ම පාණිනී ව්‍යාකරණයෙහි මුඛ්‍ය අඞ්ගයක් කොට ව්‍යවහාරවෙයි. වන්ද්‍රාචාර්ය්‍යතෙම ඒ එසේම පිළිනොගෙන තමන්ගේ මනාකූල සේ තමන්ගේ ව්‍යාකරණයට හෙවත් චන්ද්‍ර ව්‍යාකරණයට ඊට සමානවන්සේ අන් පරිදි උණාදිසූත්‍රයක්ද කරතිබේ. ඒද ඉතා පැසසිය යුත්තාන් සේ නිර්ණය හැකි වෙයි. මේ උණාදිසූත්‍රය සම්බන්ධව පුරාතන ගොවර්ධන, සඞ්ඝපණ්ඩ, මාධව, භාග, භාෂ්‍ය, ධාතු ප්‍රදීප, වර්ණදෙශ, උපාධ්‍යායසර්වස්ව, සුභූති, සොමනන්දි, භට්ට වන්ද්‍ර, උජ්ජ්වලදත්ත යන මේ නමින් යුත් ප්‍රසිඞ්ධ පණ්ඩිවරයන් විසින් කරණලද වෘත්ති හා ටීකාදියද බොහෝ වෙති. මේ ව්‍යාකරණයද ප්‍රව්‍රජිතයකු විසින්ම නිපදවනුලැබූ නෙසින් පෙරසාලයේ පවත් බෞඞ්ඛ මහ ජනයා අතරේද මේ සම්බන්ධවත් වැඩියක් ශ්‍රවණයට

මන් සැලකිලි පැවැති බැව් පෙණේ. මේ ව්‍යාකරණයද පූර්වකාල යෙහි දක්ෂිණ භාරතයෙහි හා සියම්; බුරුම, කාම්බෝජ, ලඞ්කා යන රටවල වැඩියක් ව්‍යාප්තව පැවැති බැව් පුරාතන ඉතිහාස ග්‍රන්ථානුසාරයෙන් හැඟේ.

ජෛනෙන්ද්‍ර ප්‍රාදුර්භාවය.

මේ ජෛනෙන්ද්‍ර යන නාමය සිඞ හෙමචන්ද්‍රාචාර්‍යවරයන්ට ව්‍යවහාර්‍ය නාමයක් යයි සිතිය හැකියි. මේ සිඞහෙමචන්ද්‍රාචාර්‍ය තෙම ජෛන ලඞ්ඛිකයෙකි. මෙකලද ජෛන ලඞ්ඛිය භාරත දෙශයෙහි පැතිර පවතියි. "ජිනෝ දෙවතා අස්‍යෙති ජෛනඃ, ජෛනානාම් ඉන්ද්‍රඃ ජෛනෙන්ද්‍රඃ"යන මේ නිර්වචනයෙන්ද ජෛන යන්ගේ ප්‍රධානියෙක් හෙවත් නායක යන අර්ථයෙන් මේ තෙම ජෛනෙන්ද්‍රයයි මෙසේ ව්‍යවහාර කරනු ලැබිය. මේ තෙම ජෛනාගමේ ප්‍රව්‍රජිතයෙක්ම වියයුතුයයි හැඟෙයි, මේ බැව් මොහුගේ ප්‍රතිබිම්බ දර්‍ශනයෙනුදු අපට ප්‍රත්‍යක්ෂ වී තිබේ. මේ ආචාර්‍යවරයාගේ සම්පූර්ණනාමය කලිකාල සර්‍වඥ සිඞ හෙම චන්ද්‍රාචාර්‍ය "යයි ප්‍රකාශව තිබේ. මේ ජෛනෙන්ද්‍ර ව්‍යාකරණය" සිඞහෙමචන්ද්‍ර ව්‍යාකරණය" යන අපර නමින්ද මෙකල ප්‍රකටයි. මේ ව්‍යාකරණයද මෙකල නිරුපද්‍රැතව පවතියි. මේ ව්‍යාකරණයෙහි අධ්‍යාය (7) සතෙකි. පාද (27) සත්විස්සෙකි. සූත්‍ර (3566) තුන්දහස් පන්සිය සසැටෙකි. මේ ව්‍යාකරණය වනාහි ජෛනලඞ්ඛික ආචාර්‍ය වරයකු විසින්ම නිපදවනු ලැබූ හෙයින් බෞඞ බ්‍රාහ්ම්‍ය ශෛව වෛෂ්ණව යන මෙකී භක්තික යන් අතර වැඩියක් ගරුසම්භාවනා වශයෙන් නොපැවති හෙයින් පූර්වයෙහි පටන් මේනාක් ජෛන ලඞ්ඛිකයන් විසින්ම ගරුබුහුමන් සහිතව පවත්වනු ලැබේ, මීට පරිවාර ග්‍රන්ථාදිය යක්ද ඇතිබැව් පෙණේ. එයින් ගණරත්න නමැති ක්‍රියාකෝෂය සැලකිය යුත්තකි. මේ පොතද අපි මූලපටන් අගදක්වා කියවා බැලීමු. මෙහි ක්‍රමාවබෝධය කෂ්ටතරයි, මේ කෂ්ට තර ත්වය නිසාදෝ මෙකල භාරත දෙශවාසිවූ සෙස්සෝද පිටරට වැස් සෝද මීට වැඩියක් ආදර නොකරති.

ඓන්ද්‍ර-කාශකෘත්ස්න-ආපිශලී යන මේ ව්‍යාකරණත්‍රය තත් තත් කාලයන්හිම ලුප්තප්‍රාය වියයි සිතීමට කරුණු ඇතත් භාරත දෙශයෙහි යම් රටකවත් ගුප්තව පවත්නාහුදැයි මේ ව්‍යාකරණත්‍රයට අයත්පොත්පත් සෙවීම පිණිස අපිදු බොහෝවින් උත්සාහ කෙළෙමු. එසේ වුවත් අපේ උත්සාහය මේනාක් සඵල

නොවීය. කවර හෙතුවකින් වුවත් මෙකල කිසිම රටක මේ ව්‍යාකරණත්‍රය ප්‍රචලිතයට නොපැමිණියේය. දැනට මේ ව්‍යාකරණත්‍රය සම්බන්ධව නාමමාත්‍රයක්මුත් ඇදහියයුතුවූ කිසිම විස්තරයක් අප විසින් මෙහි නොදක්වීය හැකිය. ශබ්ද පාරායණ නමින් ප්‍රකටවූයේ මේ ව්‍යාකරණත්‍රයෙන් කවරක්දැයි සෙවිය යුතුව තිබේ. මේ සම්බන්ධව අප අදහස් ඔට දක්වනලදී. ඉන්ද්‍ර නම් ශක්‍රයි. "ඉන්ද්‍රොමරුත්වානමඝවා" යනු අමරකෝශයි. "ඉන්ද්‍රස්යෙදෑ ඓන්ද්‍රම්" යනු තද්ධිත විග්‍රහයි, මෙයින් ශක්‍රයා සම්බන්ධවූ හෙවත් ශක්‍රයාට අයත්වූ ව්‍යාකරණය ඓන්ද්‍රයයි හැඟෙයි. ශක්‍රදෙවෙන්ද්‍රතෙම ශාබ්දිකයන්ගේ වරෙණ්‍යයකු බැව් ශ්‍රීවොපදෙවාචාර්‍යයන් සම්බන්ධව කවිකල්පද්‍රුමවිකාවෙහි "සවශේ ගිර්වාණනාථෘෂු සුරපතිමභිතඃ ශාබ්දිකානාං වරෙණ්‍යම් යන මෙහිද ප්‍රකාශව තිබේ.

"ඉන්ද්‍රාදයොපි යදුපාන්තං නයයුග් ශබ්දවාරිධෙඃ,
ප්‍රක්‍රියාං තස්‍ය කෘත්ස්නස්‍ය ක්ෂමෝ වක්තුං නරඃ කථම්"යි.

යන මේ සාරස්වත ව්‍යාකරණ ප්‍රාරම්භයේ දැක්වූ ශ්ලෝකයෙහි. මෙයින් මහානුභාව සම්පන්න ශක්‍රාදිවූ දෙවිවරු පවා ව්‍යාකරණ සාගරයාගේ පරතෙරට යානොහැකිවූවන් බැව් හඟවයි. ශක්‍ර දෙවෙන්ද්‍රතෙම සුරාචාර්‍යවූ බෘහස්පති නම් ශ්‍රේෂ්ඨාචාර්‍යයාවෙත දිව්‍ය වර්ෂ සහස්‍රයක් ශබ්ද පාරායණ ව්‍යාකරණය උද්ග්‍රහණය කළ බව ප්‍රකාශව තිබේ. මේ ඉන්ද්‍ර ව්‍යාකරණයට "පාරායණ" යන අපර නාමයක්ද සමහර පොතපතේ දකින්ට තිබේ. ඉන්ද්‍ර ව්‍යාකරණය නමින් ව්‍යවහාරවන්නේත් පාරායණ ව්‍යාකරණය මැයි සිතිය හැකියි. ඓන්ද්‍ර කාශකෘත්ස්න-ආපිශලි යන මේ ව්‍යාකරණත්‍රය මෙකල අවිද්‍යමානවුවත් ඒ ව්‍යාකරණයන් සම්බන්ධ කරුණු සමහර පොත්පත්වල උදාහරණ වශයෙන් ගෙදු තැන් දකින්ට තිබේ. ආධුනිකානුග්‍රහය පිණිස එයින් කතිපය උදාහරණයක් මෙහි දක්වමු. පාරායණ ව්‍යාකරණය සම්බන්ධව උණාදිවෘත්තියෙහි:- "ඝමට්" "ලඝට්" යන පදවෙයි. අට් ප්‍රත්‍යයෙන් නිෂ්පාදිතයි. "රික්පම්" දෘශාදධනම්" "සුවණ්ණම්" යනු පාරායණයි. "සනෝරයුඃ" යනු පාරායණයි. "වෘ වරණෙ" යනු පාරායණයි. "දිවසං ප්‍රත්‍යාපුංසකම්" අරත්නිනි යනු පාරායණයි. "මඤ්ජිනී' "වියදඝඟා" යනු පාරායණයි. "පතිනා සිඬෙ පාණාති පාල යතීත්‍යඒඃ ඛවිධානම්" යනු පාරායණයි. "අදෙසත්‍රිනාති" යනු එකඳවමේ පාදෙ ශ්‍රවාදයශව යනු පාරායණයි. "මාංඛ්‍යාගතීති

මධ්‍යම් "(1) ධාතුපරායණීයම්. නන්දිමුඛාඃ පිතරඃ ප්‍රියන්තාම්" යනු පාරායණයි. දුම්තන්තුදරමස්‍ය දුමොදරඃ සංශෙසා තත්‍ර භවති. යනු පාරායණයි.

ආපිශලී ව්‍යාකරණය සම්බන්ධව උණාදිවෘත්තියෙහිම:-ආපිශලිස්තු ත්‍රාත්‍රෙකා ධෛව් භාවං ශාසති යනු දාපිශලියි. තථා සඩ්දෙධඃවෙ සඩධා පිතෘවෘත්තිඃ යනු ආපිශලියි.

පාණිනි හා සුත්‍ර වාර්තික භාෂ්‍ය ස්‍යාදීනාංච.

මෙයී ව්‍යාකරණ අට අතුරෙන් පාණිනි ව්‍යාකරණය වනාහි සියලු ව්‍යාකරණයන්ට අග්‍රෙසරවූ ශ්‍රෙෂ්ඨතරවූ සියලු ව්‍යාකරණාඛ්‍යයන්ගෙන් පරිපූර්ණවූ අවිතිය විශිෂ්ට ව්‍යාකරණයෙකි. එහෙයින් මේ සම්බන්ධව විස්තරයක් මෙහි දැක්වීය යුතුව තිබේ. එසේ වුවත් වැඩි විස්තරයක් මෙහි දැක්වීම් ග්‍රන්ථ බාහුල්‍යයට හෙතුවක් වන බැව්න් සංක්ෂිප්ත කොට දක්වනු ලැබේ. මේ සාවධානව බැලියයුතුයි.

හේ කෙසේදයත්? පූර්වයෙහි වනාහි "කාත්‍යායන" යන අපර නාමධෙයයක් ඇති "වරරුචි" නම් සෘෂිවරයෙක් ශ්ලෝක ශත සහස්‍රයකින් ප්‍රතිමණ්ඩිතවූ "වෘහද්කථා" නම් මහා ග්‍රන්ථයක් නිර්මාණය කෙළේය. එය නිර්මාණය කොට "කාණභූති" නමැති ඉසි පණ්ඩිතවරයෙකුවද ඇස්වීය. සෞශාම්බිනගරයෙහි නෙවත් කොසඹෑනුවර "අනිශිඛ" යන අපර නාමයකින්ද ප්‍රසිද්ධවූ "සොමදෙවභට්ට" නම් බ්‍රාහමණයකු විසින් "වෘහද් කථා" ත‍ම් මේ ග්‍රන්ථයෙහි සාරාංශ සඞ්කලනය කොට "කථාසරිත්සාගර" නම් පඤ්චතමක මහා ග්‍රන්ථයක් නිර්මාණය කරණලද් දේය, මේ පඤ්චතමක මහා ග්‍රන්ථයෙහි අර්ථාවබොධය සුකරකරනු වස් මේ ග්‍රන්ථවරය මෙකල භාරතදෙශයෙහි කලිඞ්ගා නගරයෙහි රාජකීය සංසකෘත විද්‍යාමන්දිරයෙහි ආචාර්‍යධුරයක් දරූ අප ප්‍රිය මිත්‍රයෙක්වූ ශාස්ත්‍රාචාර්‍ය ශ්‍රී ජීවානන්ද විද්‍යාසාගර භට්ටාචාර්‍ය බ්‍රාහමණ පණ්ඩිතුමා මිසින් චූලිණිකාඛ්‍ය ගද්‍යකාව්‍ය මහාග්‍රන්ථයකට පරිවර්තනය කරණ ලදින් නාගරාක්ෂරවලින් මුද්‍රණය කොට මෙහෙල ප්‍රචලිතව තිබේ. මේ ආඛ්‍යායිකාවෙහිද මෙසේ ප්‍රකාශව තිබේ. පාටලී පුත්‍ර නගරයෙහි නන්ද රජහුගේ රාජ්‍යකාලයෙහි "උපවර්ෂ, යන නමින් යුත් පණ්ඩිත ප්‍රවරයෙක් විජෘම්භමාණ වීය. මේ පණ්ඩිතවරයාහට "කාත්‍යායන" යන අපර නාමධෙයයක් ඇත. වරරුචි හා ව්‍යාඩි ඉන්ද්‍රදත්ත, පාණිනී යන නම්වලින්

(1) "ධාතු පාරායණීය" පූර්ණවර්ධන පණ්ඩිතුමාගේ කෘතියකැයි කියති.

පතළාවූ ප්‍රධානශිෂ්‍යයෝ සතරදෙනෙක්වූහයි අන්‍යමතයක්දැවේ. වරරුචි ව්‍යාඩි පාණිනී යයි ශිෂ්‍යයෝ තුන්දෙනෙක්වූහ. මොවුන් අතුරෙන් "පාණිනි" නම් ශිෂ්‍යතෙම හැමට වඩා මිදු නුවණ ඇත්තෙකි. එහෙයින් බ්‍රහ්මචාරීන් විසින් වාදයෙහිදී වැඩියක් ඔහු පරදවනුලැබ බලවත් දෙම්නසට පැමිණියේය. පසුකලක හෙතෙම මහදෙවියා හෙවත් ඊශ්වරයා ආරාධනා කොට මහ දෙවියා වෙතින් වරප්‍රසාදයක් ලැබ ශාස්ත්‍රාද්ග්‍රහණය කොට මතාව පුහුණුකරණලද විද්‍යා ඇත්තෙක්ද වීය. ඊශ්වරයාගේ වරප්‍රසාදයෙන්ම සූත්‍රපාඨ-ගණපාඨ-ධාතුපාඨ-ලිඞ්ගානුශාසන යන අඞ්ග චතුෂ්කයකින් ප්‍රතිමණ්ඩිතවූ මාහැඟි ව්‍යාකරණයක් පාණිනීන් විසින් නිපදවනු ලැබීය. පාණිනීන් විසින් නිපද වනලද හෙයින් මිට පාණිනිය හෙවත් පාණිනි ව්‍යාකරණයයි නම් වීය. මේ ව්‍යාකරණය අධ්‍යාය අටකින් සම්පූර්ණකෘතවූ හෙයින් මිට "අෂ්ටාධ්‍යායී"යයි නමකුදු වේ. මේ පාණිනි ව්‍යාකරණය තමාට පළමුව ආචාර්‍යවිව විසූ "උපවර්ෂාදීන්ගේ සමීප යෙහිද අස්වනු ලැබීය. මේ පාණිනී ව්‍යාකරණය පිළිකොට ගත්කල්හි අධ්‍යාය (8) අවක්ද පාද (32) දෙතිසක්ද සූත්‍ර (3965) තුන්දහස් නවසිය පන්සැටක්ද වෙයි.

මිට පසු මේ ව්‍යාකරණයාගේ සෞෂ්ඨවය ලැබුවාවූ "වරරුචි" නම් ඍෂිවරයා විසින් පාණිනි ව්‍යාකරණයෙහි අවශිෂ්ටාවයවයන් සම්පූර්ණකිරීම් වශයෙන් "වාර්තික" නම් ප්‍රශස්තතර ග්‍රන්ථයක් නිර්මාණය කරණලද්දේය. පාණිනි විසින්ද වරරුචි විසින්ද කියනලද ඒ ඒ අර්ථයන්හි විද්‍යමානවූ සාරාංශ හෙවත් න්‍යාය දැක්වීම් වශයෙන් "ව්‍යාඩි" නම් පඬිවරයකු විසින්ද පාණිනි ව්‍යාකරණය සම්බන්ධව ශ්ලෝක ලක්ෂයකින් යුක්තවූ "සඞ්ග්‍රහ" නම් ග්‍රන්ථයක් නිර්මාණය කරනු ලැබීය. අක්ෂර ශික්ෂාව යහපත්ව ඉගණීම පිණිස පාණිනීන් විසින්ම "ශික්ෂා" නම් ග්‍රන්ථයක්ද කරණලද්දේය. මින්පසු පාණිනි ව්‍යාකරණය සූත්‍රපාඨ ගණපාඨ, ධාතුපාඨ, ලිඞ්ගානුශාසන, ශික්ෂා, වාර්තික, සඞ්ග්‍රහ යන අඞ්ග සතකින් සම්පූර්ණවී ලොව විජෘම්භාමාණවිය. මෙසේ මේ පරමොත්කෘෂ්ටවූ පාණිනී ව්‍යාකරණය ලොකයෙහි ප්‍රවලිතව පවත්නා කල්හි තත්කාලයෙහි ලොව පැතිර තුබූ ඓන්ද්‍රාදී ව්‍යාකරණයන් විෂයෙහි ලෝවැස්සන්ගේ මඳුදරබව හෙතුකොට ගෙනද අනභ්‍යාසය හෙතුකොට ගෙනද අනුක්‍රමයෙන් ඒ ව්‍යාකරණයෝ ලුප්තප්‍රායවූහ. මෙහෙන් පවත් පාණිනි ව්‍යාකරණය සම්වර්ධිපනි යට පැමිණ පඨන පාඨනානු සාරයෙන් ලොව පැතිර පැවැත්තේය යනු අසන්දිග්ධ ගුරු සම්ප්‍රදායෙකි. එහි විස්තරද මෙසේයි.

ඉක්බිති ආදිශාබ්දිකයන් අටදෙනා අතුරෙන් ශාලාතුර ග්‍රාමයෙහි දක්ෂිගහි සඤ්ඤාතවූ පාණිනි මහර්ෂිවරතෙම පළමු දක්වනලද ග්‍රන්ථචතුෂ්ටයාත්මක ව්‍යාකරණයද ශික්ෂාග්‍රන්ථයද නිර්මාණය කෙළේය. මීට පසු කෞශාම්බි නගරයෙහි විසූ 'සොමදත්ත' නම් බ්‍රහ්මණයකු කෙරෙන් "වසුදත්තා" නම් බැමිණිය කුස උපන් "වරරුචි" නම් ඍෂිවරතෙම "උපවර්ෂි" නම් ආචාර්‍යාන් කෙරෙන් සකල විද්‍යාවන් හා නැවත පාණිනී ව්‍යාකරණයද උද්ග්‍රහණය කොට "වාර්තික" වෘත්තිකාදි මහැඟි බොහෝ ග්‍රන්ථයන් නිර්මාණය කොට යලිත් පාටලි පුත්‍ර නගරයෙහි රාජ්‍යයකළ නන්ද රජහුගේ ධිසාච්ච්‍යයට පැමිණියේය. "චෙතසාඛ්‍ය" පුරයෙහි "කරම්බ" නම් බ්‍රාහ්මණයාගේ පුත්‍රවූ "ව්‍යාඩි" නම් ඍෂිවරතෙම ග්‍රන්ථලක්ෂයකින් පරිමිතවූ "සඞ්ග්‍රහ"දි ග්‍රන්ථයන් නිර්මාණය කෙළේය.

තවද වික්‍රමාදිත්‍ය රජහුගේම ජ්‍යෙෂ්ඨ භ්‍රාතෘවූ "වසුරාත" පණ්ඩිතොත්තමයාගේ ප්‍රධාන ශිෂ්‍යයෙක්වූ'භර්තෘහරි'නම් පණ්ඩිත ප්‍රවරයන් විසින් "වාක්‍යපදීය" නම් ආඛ්‍යාසිකා ග්‍රන්ථයක් නිර්මාණය කෙළේය. මේ ග්‍රන්ථයෙහිදු මෙසේ දක්නා ලැබේ, හේ කෙසේදයත්? කාලාතික්‍රමණයෙන් ලෝ වැස්සන්ගේ උද්ග්‍රහණයෙහි ආලස්‍යදෝෂය උත්සන්නවීම හෙතුකොටගෙන "ව්‍යාඩි" නම් පණ්ඩිතවරයා විසින් ප්‍රණීතවූ බොහෝ විස්තර ඇත්තාවූ "සඞ්ග්‍රහ" නම් ග්‍රන්ථයෙහි අනාදරණීයට පැමිණ ක්‍රමයෙන් පාණිනීය දර්ශන ශාස්ත්‍රයාගේ ලුප්තප්‍රායවීම දුටු "පතඤ්ජලි" නම් මහර්ෂින් විසින් සඞ්ග්‍රහ ග්‍රන්ථ නිබන්ධනයෙහි සාරාංශයන් කැවි කොට ගෙන සූත්‍රවාර්තික ව්‍යාඛ්‍යාචාරයෙන් සඞ්ග්‍රහ නම් ග්‍රන්ථයෙහි ප්‍රකාශිතවූ සියලු න්‍යායයන් දැක්වීම් වශයෙන් "මහාභාෂ්‍ය" නම් විශිෂ්ටතර ග්‍රන්ථයක්ද නිර්මාණය කරනු ලැබිය.

ඉක්බිති ක්‍රමයෙන් ලෝ වැස්සන්ගේ උද්ග්‍රහණයෙහි ආලස්‍ය දෝෂ සංහනියගේ පහළවීම හෙතුකොට ගෙන පාණිනීය දර්ශනය ද ලුප්තප්‍රායවිය. මූල් ව්‍යාකරණ මාත්‍රය වනාහි දක්ෂිණ දිශාවෙහි ග්‍රන්ථ මාත්‍රයෙක්හිම පැවැත්තේය. ඒ කාලයෙහි ත්‍රිකූට පර්වතයෙහි එක් පෙදෙසෙක පිහිටා තාවූ ත්‍රිලිඞ්ගයෙහි එක් පෙදෙසෙක්හි එක් ගල්ගුහාවෙක "රාවණ" නම් ඇති කිසි පණ්ඩිතයකු විසින් මහාභාෂ්‍යය ලියාතබන ලද්දේය. බ්‍රාහ්මණ වෙශ ගත් කිසි රාක්ෂසයකු විසින් (බ්‍රාහ්මරාක්ෂසයකු විසින්) ත්‍රිකූට පර්වතයෙන් ගෙනවුත් මහාභාෂ්‍යයසහිත මූල්ව්‍යාකරණය වසුරාතවන්‍යාචාර්‍යා

දීන්ට දෙනලදදේය. (1) වසුරාතාදීන් විසින් ඒ ව්‍යාකරණය භර්තෘහරි ප්‍රභෘති ශිෂ්‍යවරයන් කෙරෙහි පතුරුවනු ලැබිය. තදුප දෙශාශ්‍රය මුල්කොටගෙන වික්‍රමාදිත්‍ය රජුහුගේ වැඩිමහල් සහෝ දරවූ භර්තෘහරි විසින් මහාභාෂ්‍යයට ව්‍යාඛ්‍යානයක්ද කරණ ලද් දේය. ඒ ව්‍යාඛ්‍යානයෙහි හෙවත් මහාභාෂ්‍ය ව්‍යාඛ්‍යානයෙහි තාත්පර්‍යය හැඟවීම පිණිස භර්තෘහරි විසින්ම නැවත "වාක්‍යප දීය" නම් කාරිකාවක්ද කරනු ලැබිය. ඒ කාරිකාවද බ්‍රහ්ම කාණ්ඩය, වාක්‍යකාණ්ඩය, පදකාණ්ඩය, යන විශෙෂ ඇති කාණ්ඩ ත්‍රයකින් උපලක්ෂිතවීය. මීට "වාක්‍ය-ප්‍රදීපය" යන අපර නාම යක්ද ඇත්තේය. මේ වාක්‍ය පදීය නම් ග්‍රන්ථවරයෙහි වාක්‍ය කාණ්ඩ ශෙෂයෙන් උපුටාගෙන ශ්ලෝක කිපයක්ද මෙහි දක්වනු ලැබේ. මේද සාවධානව බැලිය යුතුයි.

ප්‍රායෙණ සංක්ෂෙපරුචී නලාපවිද්‍ය පරිග්‍රහාන්,
සම්ප්‍රාප්‍ය වෛය්‍යාකරණාන් සඞ්ග්‍රහෙසත්‍යුපාගතෙ.

කෘතෙ'ත්‍ර පාතඤ්ජලිනා ගුරුණා නීඊ දර්ශිතා,
සප්තෙශාං න්‍යාය බීජානාං මහාභාෂ්‍යෙ නිබන්ධනෙ.

අලඞ්ඝ්‍ය ගාධෙ ගාම්භීර්‍යාද් දුත්තාන ඉව සෞෂ්ඨවාත්,
තසම්භාකෘත බුද්ධීනාං නෙවා දාසීත නිශ්චයඃ.

යඃ පතඤ්ජලි ශිෂ්‍යෙභ්‍යා භ්‍රෂ්ටො ව්‍යාකරණාගමඃ,
කාලෙන දුර්මිණාත්‍යෙෂු ග්‍රන්ථමාත්‍රෙ ව්‍යවස්ථිතඃ.

තදෙව මුත්පන්න කලෙපා ජාතො ව්‍යාකරණාගමඃ,
පඨිතාදුගමං ලබ්ධවා භාෂ්‍යබීජානු සාරිභිඃ.

ස නීතො බහුශාඛත්වං වඤ්චායස්‍යාදිභිඃ පුනඃ,
න්‍යාය ප්‍රසථාන මාගීං සතා තභ්‍යසය සඞ්ඛ්‍ය දර්ශනම්.

ප්‍රණීතො ගුරුණා සමාසා මයමාගම සඞ්ග්‍රහඃ,
භ්‍රෂ්ටස්‍යා මීනාය සාරස්‍ය වෛය්‍යාකරණ ගාමිනඃ.

මූලභූත භවාප්‍යා'ථ පඨිතාදුගමං සචයම්,
ආචාර්‍යස්‍ය වසුරාතෙන න්‍යාය මාගීන් විචින්ත්‍ය ච.

ප්‍රණීතො විධිවච්චායං මම ව්‍යාකරණාගමඃ,
මයාපි ගුරුනිර්දෙශාදභාෂ්‍යාම්නායා විලුප්තයෙ
කාණ්ඩත්‍රය ක්‍රමෙණායං නිබන්ධඃ පරිකීර්තිතඃ සි.

---

(1) රාජතරඞ්ගිනියෙහි:-
"වඤ්චායස්‍යාදිභි ර්ලබ්ධා දෙශං තසමාත්තදුගමම්,
ප්‍රවර්තිතං මහාභාෂ්‍යං වසුව්‍යාකරණං කෘතම්."යි

මේ "වාක්‍යපදීය" නම් ග්‍රන්ථවරයට භර්තෘහරි පණ්ඩිතොත්තමයාගේම ශිෂ්‍යයන්වූ "පුණ්‍යරාජ" "හෙලාරාජ"යන නම් ඇති පණ්ඩිතවරයන් දෙදෙනෙකුන් විසින් "ප්‍රසාද" නමැති ව්‍යාඛ්‍යානයක් කරණලද්දේය. මේ ව්‍යාඛ්‍යානයද භාවයම ප්‍රධානකොට කරණලද විශාල ග්‍රන්ථයෙකි. රාජානක ශූරවම්ම නම් පණ්ඩිතයකු විසින්ද මහාභාෂ්‍යය සම්බන්ධව ග්‍රන්ථයක් කරණලද බවක්ද ප්‍රකාශ වී තිබේ. මේ පොත මේහාක් අපට දකින්ට නොලැබුණේය. මේ ප්‍රසාද නමැති වාක්‍යපදීය ව්‍යාඛ්‍යානය චඤ්චාර්යයන්ගේ ශිෂ්‍යයන්ගෙන් අසා දැනගෙන පුණ්‍යරාජයන් විසින් ලියන ලද බව එම ව්‍යාඛ්‍යානයෙහි ප්‍රකාශව තිබේ. එහෙයින් කීහ. වාක්‍යපදීය ව්‍යාඛ්‍යාන කර්තෘවූ පුණ්‍යරාජයෝ:—

"විද්වජ්ජනානාං යඃ ඛලු-සම්ප්‍රති ගීයතේ ජගති,
තත උපසෘත්‍ය චිරච්තා-රාජානක ශූරවම්ම නාම්නා වේ.

ඝණාඩ්ක ශිෂ්‍යාච්ත්‍රැභ්‍යෙව ඛ්‍යාත්‍ය කාණ්ඩං සමාසතඃ,
පුණ්‍යරාජේන තඉසඃ කෘතා පද්ධතිඃ කාරිකාශ්‍රිතා.

ගුරවේ භර්තෘ හරයේ ඝබ්දබ්‍රහ්මවිදේ නමඃ,
සම්ප සිඛාන්ත සන්ඉහ සාරාමෘතමයායව "සී

යට දැක්වූ පළමුවැනි ගාථාවෙහි වෘත්තාන්තයද අප විසින් මේ ව්‍යාඛ්‍යානයෙන්ම උපුටාගන්නා ලද්දේය. හේ මහාභාෂ්‍ය කර්තෘවරයාද චඤ්චුපූජා රජුගේ රාජ්‍යකාලයෙන් පසු භර්තෘහරි පණ්ඩිතවරයාගේ කාලයෙන් පූර්වයෙහි ප්‍රාදුර්භූතවිය, ඒ බැවි "සභාරාජමනුෂ්‍යපූර්වා" යන සූත්‍ර ව්‍යාඛ්‍යානයෙහි භාෂ්‍යකාර පතඤ්ජලි විසින්ම චඤ්චුපූජා සභාවයයි ප්‍රකාශදෘහරණකළ හෙයින් භර්තෘහරි පණ්ඩිතවරයාගේ කාලයට වඩා භාෂ්‍යකර්තෘවරයාගේ කාලය අති පුරාතන බව වාක්‍යපදීයෙහි ප්‍රකටව කියනු ලබන හෙයින් යහ පත්වම හැනෙයි.

මේ පතඤ්ජලි ඍෂිවරතෙම් "ගොනර්දීය" නම් ගාංතෙර තපස්භාලාවූ භිඉ ඍෂිවරයන්ගේ දෙගොහොතට පහිතවූ හෙයින් මොහුව "පතඤ්ජලි" යයි කියනු ලැබිය. ඒද "සකඤාදිඝු" යන සූත්‍ර ව්‍යාඛ්‍යානයෙහි ගෙබරාදියෙහි යයි දක්නා ලැබේ. මේ පතඤ්ජලි ඍෂිවරතෙම් යොග ශාස්ත්‍ර කර්තෘවූ පතඤ්ජලිගෙන් වෙන්වූ අතිත් ප්‍රකාසනාමර ඍෂිවරයෙක්යයි හැගේ. ඒ මතයද "එතෙන යොග ප්‍රත්‍යුක්තඃ" යන ශාරීරක සූත්‍රයෙහි ව්‍යාස ඍෂින් විසින් දූෂිත කරනුලැබූ හෙයින්ද පතඤ්ජලි ඍෂින් විසින්ම පතඤ්ජලි සූත්‍රයෙහි භාෂ්‍යකරණලද හෙයින්ද ඒ පතඤ්ජලිතෙම් ව්‍යාස

ඍෂීන්ට පුරාතන විසූ බව නිශ්චය වන හෙයින්ද මහාභාෂ්‍යයෙහි චන්‍ද්‍රගුප්ත රජහුගේ නාමය ප්‍රකාශවන හෙයින්ද භාෂ්‍යකාරයා චන්‍ද්‍ර ගුප්ත රජුටත් පසුකාලයක විසූ බව ප්‍රකාශවන හෙයින්ද චන්‍ද්‍ර ගුප්ත පතඤ්ජලි දෙදෙනාගේ එකම කාලයක විසීම නොහැකෙයි.

මෙපරිද්දෙන් සූත්‍ර, වාර්ත්තික, භාෂ්‍යයන්ගේ නිෂ්පත්ති කාලයද පැනිරීමද පළමුකොට දක්වා දැන් මොවුන්ගේ උත්පත්ති කාලය නිශ්චය කරනු සඳහා කරුණු දක්වනු ලැබේ.

"ආරභ්‍ය භවතෝ ජන්ම යාවන්නානූහි ෂෝවනම්,
එතද්වර්ෂී සහස්‍රන්තු ශතං පඤ්ච දශොත්තරම්."යි

භගවත් පුරාණයෙහි දෙළොස්වන සඤ්ඣයෙහි දෙවන අධ්‍යායෙහි පරීක්ෂිත් නම් රජහු කෙරෙහි ශුක නම් ඍෂීන් විසින් කියනලද හෙයින් පරීක්ෂිත්හුගේ උත්පත්තියට අනතුරුව (1510) එක්දහස් පන්සිය දසවෂියක් පමණ මිතවෂිය ඉකුත්ව ශියනඳ්හි නන්‍ද රජහුගේ රාජ්‍යකාලය වීයයි නිශ්චය කරනු ලැබේ. මේ ශ්ලෝකයෙහි "පඤ්ච" යන පදය සාමාන්‍යාධිකරණ බවට අනුරොධ වශයෙන් "ශතම්" යන මීට "ශතානි" කියා හෙවත් සිය වල් කියා අර්ථ්‍ය යුතුවෙයි. මෙහි එකත්වය වෙදසම්බන්ධවූ සඤ්ඤෛක වාක්‍යත්වයෙන් ලද්දකි. එහෙයින්ම "ඍෂයෝ මූඝනා සතිෂඨන්නාඃබදශතං නෘණාම්"යි සප්තර්ෂීන්ගේ නක්ෂත්‍ර යන්හිලා ශතවර්ෂාතමක හොගකාලයක් කියා "තෙ තදීයෙ වීජාඃ කාලෙ අධුනාවාශ්‍රිතාඃමයා" යිද "තදුදෙවර්ෂියඃ සප්ත මඝාසු විව රනනිහි තදු ප්‍රවෘත්තාසත්‍රු කලිඃ"යිද භගවත් පුරාණයෙහි දෙළොස් වන සඤ්ඣයෙහි දෙවන අධ්‍යායෙහි සප්තර්ෂීන් මා නැකතෙහි සිටිකාල්හි කලියුගය පැවති හෙයිනුදු කලියුගය සම්බන්ධ ශතවර්ෂ කාලය අතර පරීක්ෂිත්හුගේ උත්පත්තිකාලය වීයයි නිශ්චය කරනු ලැබේ. එසිනුදු බෙහෙවින් කලියුග වර්ෂයෙන් අසූ හවිරුද්දක් ඉක්මගිය කල්හි පරීක්ෂිත්හුගේ උත්පත්තිකාලය වීය. එසින් (1510) එක්දහස් පන්සිය දසහවිරුදු කාලයක් මිතවෂි ඉක්මගිය කල්හි නන්‍ද රජහුගේ රාජ්‍යාභිෂේකය වූයේය. පුත්‍රයන් සහිත නන්‍ද රජුන් නවදෙනකුන්ගේ රාජ්‍යකාලය හවිරුදු සියයක් තුළමවිය. මෙසේ කලියුගය සම්බන්ධ (1690) එක්දහස් සසිය අනූ හවිරුද්දක් මිතවෂියාගේ සොළුවර පමණ නන්‍ද රජුන්ගේ රාජ්‍යකාලය සම්බන්ධවූ පශ්චිමකාලය වීයයි අනුමාන කරනු ලැබේ. එම කාලය සකන්‍ද පුරාණයෙහි පෑහැදිලි කොට කියන ලදි.

"තතොපි විසහස්‍රෙ දෘඩික ශතත්‍රයෙ
භවිෂ්‍යං නන්ද රාජ්‍යඤ්ච වාණක්‍යො යාන් හනිෂ්‍යති"සී

මෙහි භාවය "විසහස්‍රෙ" යනු නිර්ධාරණයෙහි සප්තමියි. දෙදහසක් හවිරුදු අතුරෙහි කියා අර්ථ බිණිය යුතු. එසේ ගත් කල්හි දසයක් අධික නොට තුන්සියයක් හවිරුදු පවත්නාකල්හි යයි හැඟෙයි. එසේද කලියුගය සම්බන්ධ අනුවක් අධික නොට ඇති සොළොස් සියයක් හවිරුදු හෙවත් එක්සිය සසිය අනුවක් හවිරුදු ඉක්මගිය කල්හියයි අර්ථ ලැබේ. "නන්දරාජ්‍යම්" යනු නන්දරජුන්ගේ රාජ්‍යකාලය යන අර්ථයි. උත්තරවාක්‍යයෙහි "යාන්" යන බහු වචන නිර්දෙශය හෙයින්. මේද පළමු කියනු ලබන භගවත් පුරාණයෙහි කීමට සමාන කීමක් වශයෙන් ලැබේ.

"ෂාඃකෙෂු නව ශෛලෙඤ්ජුරාම (3179)යොගෙ කලෙගීතාඃ"සි කියන ලද මාත්‍රයෙන් දැන් ඉක්මගියාවූ ශකවර්ෂ එක්දහස් හත්සිය අසූපහ තුන්දහස් එකසිය හැත්තෑ නවයවූ මිතවර්ෂයෙහි සෙදූකල්හි කලියුගවර්ෂයෙන් හවිරුදු හාරදහස් නවසිය හැටහතරක් මිතවර්ෂ ඉක්ම ගියාහයි අනුමාන කරනු ලැබේ. ඔවුන් අතුරෙහි පළමු කියනලද එක්දහස් සසිය අනුවක් මිතවර්ෂ වියොග කළ කල්හි දැන්නන්ද රජහුගේ රාජ්‍යකාලය සම්බන්ධ පරමාවධි කාලය තුන්දහස් දෙසිය හැත්තැහතරක් මිනවර්ෂ ඉක්ම ගියාහයි අනුමාන කරනු ලැබේ. නන්ද රජුන්ගේ රාජ්‍යකාලය භගවත් පුරාණයෙහි ශතවර්ෂයක්යයි කියනලදී. එහෙයින් මින් පළමු කියනලද හවිරුදු තුන්දහස් දෙසිය හැත්තැහතරේ පටන් හවිරුදු තුන්දහස් තුන්සිය හැත්තැහතර සෙළවරකොට නන්ද රජුන්ගේ රාජ්‍යකාලය ඒය. එතැන් පටන් චන්‍රගුප්ත රජහුගේ රාජ්‍යකාලයයි.

සම්හර කෙනෙක් වනාහි "තතොපි ත්‍රිසහස්‍රෙ දශාධික ශතත්‍රයෙ" යන සකර්ම පුරාණ පාඨය කල්පනාකොට හවිරුදු තුන්දහසක් අතුරෙහි දසයක් අධිකකොට ඇති තුන්සියයක් හවිරුදු පවත්නා කල්හි යයි ව්‍යාඛ්‍යානකොට කලියුග වර්ෂයෙන් (2690) දෙදහස් හයසිය අනුවක් මිතවර්ෂ ඉක්මගිය කල්හි නන්ද රජුන්ගේ රාජ්‍යකාලය ඒය. ඉන්පසු ශතවර්ෂාවසානයෙහි චන්‍රගුප්ත රජහුගේ රාජ්‍යකාලයයි කියති. එපරිද්දෙන් පළමු කියන ලද රාජ්‍යකාලයෙන් හවිරුදු දහසක්හුගේ සෙළවර නන්ද රජ චන්‍රගුප්ත රජ යන දෙදෙනාගේද රාජ්‍යකාලයෝ යයි කියනු ලැබෙන්. මේකීවදඉංග්‍රිසිභාෂාවෙන්ලියනලද මේ රජුන්ගේරාජ්‍ය

කාල සම්බන්ධ ඉතිහාස ග්‍රන්ථයන්ට අනුව යෙයි. එසේ වුවත් භගවත් පුරාණයෙහි කීමට විරුද්ධවිය හැකියයි අනික් ප්‍රමාණයකින් ආදර නොකරණ ලද්දේයයි සිතිය යුතුයි.

ඒ කාලයෙහි පාණිනී, වරරුචි, ව්‍යාඩි, යන මේ පණ්ඩිත ප්‍රවරයන් තුන්දෙනා විසින් පළමු කියනලද සූත්‍ර, වාර්තික, සඞ්ග්‍රහ යන ග්‍රන්ථත්‍රය නිපදවන ලද්දේය. බොහෝ සෙයින් මේ ග්‍රන්ථත්‍රය මේ කාලයෙහිම නිපදවනලද බව අන්‍ය ප්‍රකාරයකින්ද හැඟේ. විඳුනෙශ්වර යොගීහු විසින් කරණලද මිතාක්ෂරාශෙෂ යෙහි "පායාදුවඤ්ඤාරං ජගදිදමඛිලං වික්‍රමාදිත්‍ය දෙවඃ"යි දක්වා මිතාක්ෂරාඛ්‍ය ග්‍රන්ථය සංවත් නම් ශකවර්ෂය පැවැත්වූ වික්‍රමාදිත්‍ය රජහුගේ (1921) එකදහස් නවසිය විසිඑක්වෙනි වර්ෂයෙහි කරණ ලද්දේයයි නිශ්චය කරයි. ඒ සම්බන්ධව "යාඥවල්ක්‍ය" නම්වි වෘත්තියෙහි ව්‍යවහාරාධ්‍යායෙහි "ව්‍යවහාරාන්නෘපඃ පශ්‍යෙදඞ්ගි ද්විර්බ්‍රාහ්මණෛඃ සහ" යන වචනයන්ට කළ ව්‍යාඛ්‍යාවෙහි සහ යයි තෘතීයා නිර්දෙශයෙන් විඥද්බ්‍රාහ්මණයන්ගේ අප්‍රාධාන්‍යය 'සහයුක්තෙතප්‍රධානෙ" යන පාණිනීය සූත්‍රය සමරණය කිරීමෙන් 2319 වර්ෂ ප්‍රමාණ කිරීම්වශයෙන් ලියනලද හෙයින් මේ පාණිනි ව්‍යාකරණය යාඥවල්ක්‍යයට පුරාතන බවද, ඊටත් වඩා පූරාතනවූ මෙධාතිථි නම් පණ්ඩිතයකු විසින් කරණ ලද "මනුභාෂ්‍ය යෙහි" "යථාවත්" යන පදව්‍යාඛ්‍යානයෙහි පාණිනියෙහි 'තදර්හම්, යන 5. 1. 117. සූත්‍රයෙන් කළ වතිප්‍රත්‍යයයි ලියනලද හෙයින්ද පාණිනී ව්‍යාකරණය මනුභාෂ්‍යයටත් පුරාතන බවද, මිතාක්ෂර යෙහි අසහාය පණ්ඩිතයෙක්වූ මෙධාතිථි ඊටත් කොට ඇත්තන්ගේ ව්‍යාඛ්‍යානයම චතුරස්‍ර (සතරැස්) යයි කියා මිතාක්ෂරයටත් වඩා මෙධාතිථි පුරාතන බව අවබොධකිරීමෙන් පාණිනි ව්‍යාකරණය ඊටත් වඩා පුරතන බව යහපත්සේ නිශ්චය කොට තිබේ.

එසේම භර්තෘහරි විසින් කරණ ලද "වාක්‍යපදීය" ග්‍රන්ථයෙන් උපුටාගන්නාලද ශ්ලොක වලින්ද මහාභාෂ්‍ය "වාක්‍යපදීය"ටත් වඩා පුරාතන බව නිශ්චයවන හෙයින්ද මහාභාෂ්‍යයට වඩා "පාණිනීව්‍යාකරණය" පුරාතන බව නිශ්චය වෙයි. භාෂ්‍ය කාරයා විරතෙම චන්ද්‍රගුප්ත රජහුගේ රජ්‍යකාලයට පසුකාලයකවූ බව පළමුත් දක්වනලද හෙයින් තද්ව්‍යාඛ්‍යාන සූත්‍ර වාර්තික කාරයන්ගේ කාලය ඊටත් වඩා පුරාතන බව මෙයින් ඵලිතවිය. නන්ද රජුන්ගේ රාජ්‍යකාලය ශතාත්මක කාලය මැයි. භගවත් පුරාණයෙහි දෙළොස්වන සකඞ්කයෙහි එක්වන අධ්‍යායෙහි දක්වනලදී.

"මහානන්දිසුතෝ රාජන්! ශූද්‍රාගර්භී සමුද්භවඃ,
මහා පද්මපතිඃ කශ්චිත්තානන්දඃ ක්ෂත්‍ර විනාශකෘත්.
තස්‍ය චාෂ්ටෝ භවිෂ්‍යන්ති සුමාල්‍ය ප්‍රමුඛාඃ සුතාඃ,
යෙ ඉමාං භොක්ෂ්‍යන්ති මහීං රාජානශ්ච ශතංසමාඃ" යිද

නැවතද:-

"නවනන්දාන් විජඃ කශ්චිත් ප්‍රපන්නා හුඩරිෂ්‍යති,
තෙෂා මභාවෙ ජගතීං මෞර්‍යා භොක්ෂ්‍යන්ති වෙ කලෞ
ස එව චන්ද්‍රගුප්තං වෙ විප්‍රෝ රාජ්‍යෙභි ෂෙක්ෂ්‍යති"යිද

මෙහි නව නන්ද රජුන්ගේ රාජ්‍යකාලය ශතවර්ෂයක්යයි කියා "චාණක්‍ය" නම් බ්‍රාහ්මණතෙම නන්ද රජුන්මරා මෞර්‍යවංශයන්ගේ ආදි රජවූ චන්ද්‍රගුප්ත කුමාරයා රාජ්‍යයෙහි අභිෂෙක කරන්නේ යයි කියනලදි. ඒ නන්ද රජුන්ගේ රාජ්‍යකාලය චන්ද්‍රගුප්ත රජහුගේ දරුමුනුබුරු පරම්පරා දසයක් දක්වා විසිනරසකට කියා නැවත "මෞර්‍යාස්තෙතෙ දශනෘපාඃ සප්තත්‍රිංශවර්ෂතං සමාඃ"යි එහිම කියන ලදි. මෙසේද නන්ද රජුන්ගේ කාලයෙහි පටන් සත්තිසක් අධිකවූ සියක් ඉව්රුද්දක් චන්ද්‍රගුප්තාදි මෞර්‍යවංශිය රජුන්ගේ රජ්‍යකාලයයි. මෙපරිද්දෙන්ද පාණිනී ඍෂිවරයන් පටන් සොට ඇත්තවුන්ගේ උත්පත්ති කාලයට අනතුරුව ශත වර්ෂයෙක්හි අව්වර්ෂයෙන් මින්පෙර 2175 හව්රුදු කාලයෙහි හෝ අනවමතයෙක්හි 3175 හව්රුදු කාලයෙහි හෝ චන්ද්‍රගුප්ත රජහුගේ රජ්‍යකාලය වීය. මේ රාජ්‍යකාලය මෙසේ ඇතිකල්හි මීට කොතෙක් කලකට පසුව පතඤ්ජලි විසින් කරණලද 'මහාභාෂ්‍ය' නම් ග්‍රන්ථයාගේ පහළවීම විදුසි මහා භාෂ්‍යයෙහිම පළමු කියන ලද ප්‍රත්‍යවධාරණයෙන්ම යට කියන ලද පරිද්දෙන් යහපත්ව නිශ්චය වන්නු ලැබිය.

මෙසේ සූත්‍ර, වාර්තික, භාෂ්‍යයන් සම්බන්ධ උත්පත්තිකාලය පැහැදිලිවූ කල්හි ඒ සම්බන්ධව කරණලද සෙසු ව්‍යාඛ්‍යාන ප්‍රකරණයන්ගේද උත්පත්තිකාලයත් මෙහිදී පැහැදිලි කිරීම යුතු යයි හැනෙයි. නුමුත් ඒ සම්බන්ධ මෙහිදී වැඩියක් කාලානික්‍රමණය නොකොට ඒ සම්බන්ධවූ ග්‍රන්ථ හා ග්‍රන්ථ කර්තෘ නාම විෂයාදිය පමණක් දැන් දක්වන්නු ලැබේ.

ග්‍රන්ථකර්තෘ ග්‍රන්ථනාම විෂයාදිය.

කර්තෘනාම.	ග්‍රන්ථනාම.	විෂයාදිය.
1 හර්‍යාහරි විසින් කරණලද	මහාභාෂ්‍යවාක්‍යාවද	(මේ මහාභාෂ්‍යයට කළ වාක්‍යාර්ථයෙකි)
2 හර්‍යාහරි විසින් කරණලද	වාක්‍යපදීයද	(මේ මහාභාෂ්‍යයෙහි න්‍යායදර්ශන පූර්වකව ණීතවෙකි.)
3 පුණ්‍යරාජයන් හා හෙලාරාජයන් විසින් කරණලද	වාක්‍යපදීය වාක්‍යාවද	(මේ වාක්‍යපදීයෙහි විස්තරවණීතාවෙකි.)
4 වාමන යන අපර නාමයක් ඇති ජයාදිත්‍යයන් විසින් කරණලද	කාශිකාවෘත්තියද	(මේ පාණීනීය සූත්‍රක්‍රමානුසාරීව කළ සොදුහරණ වාක්‍යාර්ථවෙකි.)
5 ලක්දිව සිසු ධර්මකීර්තිපාදයන් විසින් කරණලද	රූපාවතාරයද	(මේ පාණීනීසූත්‍රානුසාරී සොදුහරණ වෘත්තියෙකි.)
6 හරදත්තාමිත්‍ර විසින් කරණලද	න්‍යාස යන අපරනාමයක් ඇති පදමඤ්ජරීයද	(මේ ඉෂ්ටප්‍රසිද්ධ්‍යානවාප්තිරේකයෙන් සූත්‍රාක්ෂරවලින්ම සියලු පද සාධන ක්‍රමය දක්වන ග්‍රන්ථයෙකි.)
7 ජිනෙන්ද්‍ර විසින් කරණලද	පඤ්ජිකාවද (පඤ්ඣිකාවද)	(මේ කාශිකාවෘත්ති ව්‍යාඛ්‍යාවෙකි.)
8 සොයට විසින් කරණලද	භාෂ්‍යප්‍රදීපයද	(මේද මහාභාෂ්‍යයෙහි ව්‍යාඛ්‍යානයෙකි)
9 නාගෙශභට්ට විසින් කරණලද	භාෂ්‍යප්‍රදීපයද	(මේද මහාභාෂ්‍ය ව්‍යාඛ්‍යානයෙකි.)
10 ඊශ්වරවාසු විසින් කරණලද	භාෂ්‍යප්‍රදීප විවරණයද	(මේ භාෂ්‍යප්‍රදීප ව්‍යාඛ්‍යානයෙකි.)
11 රාමචන්ද්‍රාචාර්‍යයන් විසින් කරණලද	ප්‍රක්‍රියාකෞමුදියද	(මේ ප්‍රක්‍රියානුසාරයෙන් පාණීනීය සූත්‍රයන් සුදුසු තැන යොදා කරණලද සොදුහරණ ව්‍යාඛ්‍යානයෙකි.)
12 ශ්‍රී කෘෂ්ණ විසින් කරණලද	ප්‍රක්‍රියාකෞමුදී ව්‍යාඛ්‍යාවද	(මේ පාණීනීය සම්බන්ධ විස්තර ව්‍යාඛ්‍යානයෙකි.)
13 විට්ඨල විසින් කරණලද	ප්‍රසාදයද	(මේ සූත්‍ර ව්‍යාඛ්‍යානයෙකි.)
14 ජයන්ත විසින් කරණලද	තන්ත්‍රවාක්‍යයද	(මේ සොදුහරණප්‍රසාදව්‍යාඛ්‍යානයෙකි)

15 මාධවාචාර්යයන් විසින් කරණලද	මාධවීය වෘත්තියද	(මේ අෂ්ටාධ්‍යායීසූත්‍රව්‍යාඛ්‍යානයෙකි.)
16 භට්ටොජිදීක්ෂිත විසින් කරණලද	සිද්ධාන්තකෞමුදියද	(මේ ප්‍රක්‍රියානුසාරීව සූත්‍රොද්ධරණය පූර්ණකොටඇති සොදුහරණ සූත්‍ර විවෘතියෙකි.)
17 භට්ටොජිදීක්ෂිතවිසින් කරණලද	ප්‍රෞඪමනොරමාවද	(මේ සිද්ධාන්ත කෞමුදී ව්‍යාඛ්‍යානයෙකි)
18 හරිදීක්ෂිත විසින් කරණලද	ශබ්ද රත්නයද	(මේ පෞඪමනොරමා ව්‍යාඛ්‍යානයෙකි.)
19 වෛද්‍යනාථ විසින් කරණලද	භාවප්‍රකාශයද	(මේද පෞඪමනොරමාව්‍යාඛ්‍යානයෙකි)
20 නාගෙශභට්ටයන් විසින් කරණලද	ශබ්දෙන්දුශෙඛරයද	(මේ සිද්ධාන්ත කෞමුදී ව්‍යාඛ්‍යානයෙකි.)
21 වෛද්‍යනාථයන් විසින් කරණලද	විද්‍යාසිද්ධාන්තමාලාවද	(මේ ශබ්දෙන්දුශෙඛර ව්‍යාඛ්‍යානයෙකි.)
22 ඥානෙන්ද්‍ර සරස්වතී විසින් කරණලද	තත්ත්වබොධිනීයද	(මේද සිද්ධාන්තකෞමුදී ව්‍යාඛ්‍යානයෙකි)
23 භට්ටොජිදීක්ෂිත විසින් කරණලද	ශබ්දකෞස්තුභයද	(මේද සූත්‍රානුසාරයෙන් භාෂාදියෙහි කියනලද අර්ථයන්හි යුක්තිදක්වීම පුළුල් කොට කරණලද ව්‍යාඛ්‍යානයෙකි.)
24 වෛද්‍යනාථයන්විසින් කරණලද	ප්‍රභාවද	(මේද ශබ්දකෞස්තුභව්‍යාඛ්‍යානයෙකි)
25 සදාශිවපණ්ඩිතයා විසින් කරණලද	ගූඪාර්ථදීපනියද	(මේද සූත්‍රක්‍රමානුසාරීවූ සූත්‍ර ව්‍යාඛ්‍යානයෙකි.)
26 වරදරාජයන්විසින් කරණලද	මධ්‍යකෞමුදියද	(මේ සිද්ධාන්ත කෞමුදියෙහි සාරාංශයෙකි.)
27 වරදරාජයන්විසින් කරණලද	ලඝුකෞමුදියද	(මේද සිද්ධාන්ත කෞමුදියෙහිම සාරාංශයෙකි.)

28	ධරණීධරයන්විසින් කරණලද	වෛයාකරණ සම්මතයද	(මේද සොදාහරණ සූත්‍රානුසාරී ව්‍යාඛ්‍යා කාරිකාදිය සහිත භාෂාවාර්තිකාපෙ සම්තාංශ සහිත ග්‍රන්ථයෙකි.)
29	ශ්‍රී නාරාතාථතකීවාවස්පතීන් විසින් කරණලද	සරලාවද	(මේදසිඛානත කෞමුදී ව්‍යාඛ්‍යානයෙකි

ප්‍රකරණ ග්‍රන්ථ නාමාදිය.

30	කොණ්ඩභට්ටයන් විසින් කරණලද	වෛයාකරණ භූෂණයද	(මේ ශබ්දශක්ති නිරූපණයෙකි)
31	හරිවල්ලභයන් විසින් කරණලද	වෛයාකරණභූෂණ ඤ්ඡිණයද	(මේද වෛයාකරණ භූෂණ ව්‍යා ඛ්‍යානයෙකි.)
32	නාගෙශභට්ටයන් විසින් කරණලද	මඤ්ජූෂාවද	(මේද ශබ්දශක්ති නිරූපණයෙකි.)
33	වෛද්‍යනාථයන් විසින් කරණලද	කලාවද	(මේද මඤ්ජූෂා ව්‍යාඛ්‍යානයෙකි.)
34	ක්ෂීරදේවයන්විසින් කරණලද	පරිභාෂාවෘත්තියද	(මේද පරිභාෂා ව්‍යාඛ්‍යානයෙකි.)
35	නාගෙශභට්ටයන් විසින් කරණලද	පරිභාෂෙන්දු ශෙඛරයද	(මේද පරිභාෂා ව්‍යාඛ්‍යානයෙකි.)
36	වෛද්‍යනාථයන් විසින් කරණලද	පරිභාෂාකාරිකාවද	(මේද පරිභාෂා ව්‍යාඛ්‍යානයෙකි.)
37	මෛත්‍රෙය රක්ෂිතයන් විසින් කරණලද	ධාතුපාඨප්‍රදීපයද	(මේද ධාතුපාඨ ව්‍යාඛ්‍යානයෙකි.)
38	ශ්‍රී නාරාතාථතකීවාවස්පතීන් සිවින් කරණලද	ශබ්දාර්ථතනයද	(මේද ව්‍යාකරණ සිඛානත දර්ශනයෙකි.)
39	ශ්‍රී නාරාතාථතකීවවාස්පතීන් විසින් කරණලද	ආශුබෝධයද	(මේද පාණිනී සාරාංශ සංකලනයෙකි.)
40	ශ්‍රී නාරාතාථ තකීවාවස්පතීන් විසින් කරණලද	ධාතුරූපාදර්ශයද	(මේද ක්‍රියාපද පරිදර්ශනයෙකි.)

වේ. සියලු ග්‍රන්ථයෝ පාණිනි ව්‍යාකරණය සම්බන්ධ පරිවාර ග්‍රන්ථයෝම වෙති. පාණිනි සූත්‍රපාඨයට අයත් සියලු සූත්‍රයන්ට "අෂ්ටාධ්‍යායී" යයි නමක්ද ප්‍රකාශ කළබව පළමුත් දැක්වීමු. මෙහිදු වෛදික ලෞකික සාධු ශබ්ද නිෂ්පත්තිය හා වෛදික ශබ්දයන්ගේ උදාත්ත, අනුදාත්ත, සවරිත යන ස්වර විධානයද දක්වයි. වැලිදු එකි එකි ප්‍රකරණයෙක්හි එකජාතීයවූ කාර්‍ය්‍ය යෝම දක්වන ලද්දාහ. ඒ කරණකොට ගෙන පඨන පාඨනාදියෙහිදී විශෘඛලත්වය ලබා ප්‍රක්‍රියානුසාරයෙන් අපෙක්ෂා කරණලද ඒ ඒ ස්ථානයන්හි වෙන් වෙන් වශයෙන් සූත්‍ර උපුටා ව්‍යාඛ්‍යාන කොටද ප්‍රක්‍රියාකෞමුදී සිද්ධාන්තකෞමුදී ආදි ග්‍රන්ථයෝ බෙහෙවින් සොදුහරණාදියෙන් විභාවිත කරණ ලද්දාහ.

සෘෂි පාණිනින් විසින්ම ධාතුපාඨ ග්‍රන්ථයෙහි භූ ආදිකොට ඇති දශ ගණයෙහි ධාතූහු අවී සහිතව දක්වන ලද්දාහ. ධාතු පාඨ යෙහිවූ ඒ සියලුම ධාතූහු අවී සහිතව සිද්ධාන්තකෞමුදී ග්‍රන්ථයෙහිදු සඞ්ග්‍රහ කරණ ලද්දාහ. අෂ්ටාධ්‍යායී සූත්‍රයන්හි දක්වන ලද ස්වරාදි ගණයන් ප්‍රකාශ කරනු පිණිස පාණිනි ඍෂීන් විසින්ම ගණපාඨ ග්‍රන්ථය රචනා කරණ ලද්දේය. ඒ ගණ පාඨයෙහි අෂ්ටාධ්‍යායී සූත්‍ර වලින් නිපදවනු නොහැකිවූ කාර්‍ය්‍ය විශෙෂයන්ගේ ප්‍රයොජනය පිණිස සමහර තැන සූත්‍රද දක්වන ලද්දාහ. ඒ සූත්‍රයන්ට ගණසූත්‍රයයි නමකුදු වෙයි. ශබ්දයන්ගේ පුංස්ත්‍රී ක්ලීව යන ලිඞ්ග හෙද අවබොධ කරවීම පිණිස "ලිඞ්ගානුශාසන" ග්‍රන්ථයද මහර්ෂි පාණිනි විසින්ම කරණ ලද්දේය. ඒ ලිඞ්ගානුශාසනයෙහිවූ සියලු සූත්‍රද ශ්‍රී නාරායණාර්ථ කර්ණාවස්පති භට්ටාචාර්‍ය්‍ය බ්‍රාහ්මණ පණ්ඩිතුමා විසින් සංශොධනය කරණලදුව සිද්ධාන්ත කෞමුදියෙහි ග්‍රන්ථාවසානයෙහි වෙනම ඡොදන ලද්දාහ. අක්ෂර ශික්ෂාව උගැන්වීම පිණිස මහර්ෂි පාණිනීන් විසින් කරණ ලද "ශික්ෂා" නාවැනි අතික් ග්‍රන්ථයකුදු ඇත්තේය. ශික්ෂානම් ග්‍රන්ථය ත්‍රිනයන නම් ආචාර්‍යයකු විසින් කරණ ලද්දේයයි අන්‍ය මතයක්ද නිබේ. වාර්තිකය ව්‍යාඛ්‍යාසී සූත්‍රයන්හි නොදක්වනලද උභයස්ථාන පිරසීම් වශයෙන් තත්තත්සූත්‍රයන්ගේ තාත්පර්‍යය ප්‍රකාශ කොට ව්‍යාඛ්‍යානය කිරීමයි. පාණිනී ව්‍යාකරණය සම්බන්ධව ශාකටායනාචාර්‍යයන් විසින්ම "උණාදිසූත්‍ර" නිපදවන ලද්දාහ. මේ උණාදිසූත්‍ර සම්බන්ධව උජ්ජලදත්ත නම් පණ්ඩිතයකු විසින් ප්‍රශස්ත වෘත්තියක්ද නිපදවන ලද්දේය. මේ උණාදි සූත්‍ර සම්බන්ධව ගොවර්ධන, ඍෂපණ්ණාදි පණ්ඩිතවරයන් විසින් කරණලද වෘත්තීහුද වෙති. උජ්ජලදත්තයන් විසින් කරණලද

වෘත්තියෙන්ම ඒ දත හැකියි. අපි මේ සම්බන්ධව මීට පළමුත් දැක් වීමු. මහාභාෂ්‍යය වෘත්ති සූත්‍ර වාර්ත්තික ව්‍යාඛ්‍යානයන් පෙරටු කොට ඇති ශබ්දශක්ති නිරූපණයෙන් යුක්ති දැක්වීමයි. මහා භාෂ්‍යයෙහි ප්‍රථමාධ්‍යායයෙහි ප්‍රථම පාදයෙහි නවාහ්නිකයන් හෙන් එම අධ්‍යායයෙහි ශබ්දානුශාසනයාගේ විෂය ප්‍රයෝජනාදිකු දක්වන ලද්දාහු වෙති. එම අධ්‍යායට "පස්පශාධ්‍යාය"යයි නමක් වෙයි.

සංක්ෂේපයෙන් මෙසේ දක්වන ලද්දේ පාණිනී ව්‍යාකරණය සම්බන්ධවූ පරිවාර ග්‍රන්ථයන්ගේ නම් හා තද්ග්‍රන්ථ නිර්මාණය කළාවූ පණ්ඩිතවරයන්ගේ නම් හා තත්තද්ග්‍රන්ථ විෂයකොට පැවති කරුණුද වෙති. මෙයින් පාණිනී ව්‍යාකරණයෙහි ඇත් තාවූ අතිසූක්ෂ්මවූ ගම්භීරාති ගම්භීරත්වය හා දුරවබෝධ දූෂිතබෝදි යද මනා පරීක්ෂාවෙන් යුක්තව බලන්නාවූ විචාරණබුද්ධිමත් තුව ණැති කාටවුවත් නිරායාසයෙන් ගහපත් සේ දැනගත හැකියි.

තවද (1) ශ්‍රී වොපදෙවාචාර්‍යවරයන් විසින් කරණ ලද "මුඤ්ධබොධ" ව්‍යාකරණයද, ශ්‍රී පද්මනාභදත්තාචාර්‍යවරයන් විසින් කරණලද"සුපද්ම" ව්‍යාකරණයද ශ්‍රී තාරානාථ තර්ක වාචස් පති භට්ටාචාර්‍යයන් විසින් කරණලද "ආශුබොධ"ව්‍යාකරණයද ශ්‍රී නීලමණි මුඛොපාධ්‍යාය නව්‍යාලඞ්කාර පඩිතුමා විසින් කරණ ලද "මණිමඤ්ජරී" වාකරණයද යන මේ ව්‍යාකරණ සතරක්ද, මෙකල පවතියි, මෙයින් පළමුකී 'මුග්ධබොධ" "සුපද්ම" යන ව්‍යාකරණ දෙක පුරාතනවූ ප්‍රශස්තතර ව්‍යාකරණ දෙකෙකි. "ආශුබොධ"ව්‍යාකරණයද පාණිනීය අළලා පාණිනීයටඅනුකූලව කරණලද හෙයින් ප්‍රශස්තතර මැයි. "මණිමඤ්ජරී" නම් ව්‍යාකර ණය සවලපවූ නූතන ව්‍යාකරණයෙකි. මේ ව්‍යාකරණ සතරම පාණිනී ව්‍යාකරණය ඇසුරු කොට ග්‍රන්ථකර්තෘවරයන්ගේ මතානු කූල පරිද්දෙන් අන් ප්‍රකාරයකින් නිපදවන ලද බව කිය හැකියි. එසේ වුවත් පාණිනී ව්‍යාකරණයෙහි පරිවාර ග්‍රන්ථයන්ගේ වශ යෙන්ම නොගිණිය හැකියි. "මුග්ධබොධය" හා "සුපද්ම" යන ව්‍යාකරණ දෙක කෂට දෙෂයන්ගෙන් සම්පගහවූවත් සංස්කෘත භාෂාව ඉගණීමට පිවිවහල් වන්නාවූ පැසසිය යුතුවූම ව්‍යාකර ණාඛ්‍යයන්ගෙන් අන්‍යතවූ ව්‍යාකරණ දෙකෙකි."ආශුබොධ"ව්‍යා

---

(1) භොජරාජතුමාද පණ්ඩිතප්‍රවරයෙකි. මේ රජතුමාවිසින්ම "භොජ ශබ්දානුශාසනය" නෙවත් ව්‍යාකරණයද සරස්වතී කණ්ඨා භරණාදී ප්‍රශස්තතර ග්‍රන්ථද කරණ ලද බව දක්වා තිබේ.

කරණය පාණිනීය මෙන් සමාවහා කටයුතු එකකි. "මණි මඤ්ජරී" නම් ව්‍යාකරණය එක් ප්‍රකාරයකින් මඳබුඩින්ට පහසු වෙන් සංස්කෘත භාෂාව ඉගණීමට උපකාරවන පිණිස පවත්නාවූ ව්‍යාකරණාඩ්ගයන්ගෙන් අසම්පූර්ණවූ කුඩා ව්‍යාකරණයකැයි කිය යුතුව තිබේ. අනුභූතිස්වරූපාචාර්‍යවරයන් විසින් සරස්වතීගේ වරප්‍රසාද ලැබීමෙන් කරණලද "සාරස්වත" ව්‍යාකරණය ව්‍යාකර ණාඩ්ග සම්පූර්ණවූ බාලයන්ට නිරායාසයෙන් ඉගණීම පිණිස උප කාරවූ පාණිනි ව්‍යාකරණයට අත්‍යන්තගීතත්‍රවූ පුරාතන පැසසිය යුතු ව්‍යාකරණයෙකි.

චඳ්‍ර ව්‍යාකරණය.

මීට අනතුරුව චඳ්‍රව්‍යාකරණය සම්බන්ධව කරුණු දක්වනුලැබේ.

"යඃ පතඤ්ජලි ශිෂ්‍යෙභ්‍යෝ භ්‍රෂ්ටෝ ව්‍යාකරණාගමඃ
කාලෙ ස දක්ෂිණාත්‍යෙෂු ග්‍රන්ථ මාත්‍රෙ ව්‍යවස්ථිතඃ
තදෙව මුත්පන්නාලපඃ සංජාතෝ ව්‍යාකරණාගමඃ"යි.

මේ යට දැක්වූ වාක්‍යපදීයාගත කාරිකාවෙකි. මෙසේ අන්‍යොන්‍යයන්ගේ වෛමාත්‍සර්‍යයෙන් හා ශාස්ත්‍රොපඥ පරිඥාන යෙන්ද සුදුසු පරිද්දෙන් පැවත ආවාවූ ව්‍යාකරණ ශාස්ත්‍රය පත ඤ්ජලි ශිෂ්‍යයන් කෙරෙන් කාලාතික්‍රමණයෙන් හීලිහි ගියේ දක්ෂිණ දිශාභාගයෙහි ග්‍රන්ථමාත්‍රයෙක්හි පාඨ මාත්‍රයක්ම ශෙෂවී පැවැත්තේය. ඉක්බිති කාලානන්තරයකින් චඳ්‍රාචාර්‍යාදීන් විසින් පුරාතන පාණිනි ව්‍යාකරණ ශාස්ත්‍රයද ලබාගෙන උපාඥවූ ඒ ව්‍යාකරණ ශාස්ත්‍රයෙන්ද මහාභාෂ්‍යයෙහි පැවැත්තාවූ සියලු නෘාය සාරයන්ද අනුව ගොස් නැවතත් ව්‍යාකරණ ශාස්ත්‍රය පැනිරීමට පමුණුවන ලද්දේය. යනු මෙහි භාවයි.

"පතිතා දෘගමං ලබ්ධ්වා භාෂ්‍යබීජානුසාරිභිඃ,
ස නිතෝ බහු ශාඛත්වං චඳ්‍රාචාර්‍යාදිභිඃ පුනඃ"යි

මේ කාරිකාවේ"පතිතාත්"යනු ත්‍රිකුට යයි ඊට කරණලද විෂා වේ පෙණේ. ත්‍රිකුට පර්‍වතයෙහි එක් පෙදෙසක හෙවත් එක්ගල් තලාවෙක්හි රාවණ නමැති පණ්ඩිතයකුවිසින් ලියනලද මුල් මහා භාෂ්‍යය තිබී පසුව බ්‍රාහ්මණ වේෂය ගත් රාක්ෂසයකු විසින් එතැ නින්ගෙනවුත්චඳ්‍රාචාර්‍ය්‍ය වසුරාතාචාර්‍යවරයන්පවත්කොටඇති එකල විසූ ආචාර්‍යවරයන්ට දෙනලද්දේය. යන මේ ප්‍රවෘත්තිය මීට පළමුත් දැක්විමු "චඳ්‍රාචාර්‍යාදිභිඃ" යන මෙහි ආදි ශබ්ද යෙන් වසුරාතාදී අනෘාචාර්‍යවරයන්ද ගැනෙයි. මේ ආචාර්‍ය්‍ය

වරයෝ වෘාගි පළමු වෘාකරණයාගේ තාතපය්‍ය එයින් ලබා ගෙන නිතර ශිෂ්‍ය ප්‍රශිෂ්‍යයන්ට හදුරවමින් බොහෝ විස්තාරයට පැහැණවූහයි ප්‍රකාශව තිබේ. මෙහි කථා ප්‍රවෘත්තිය අතිවිස්තරයි. පිණ්ඩාර්ථ මාත්‍රයක්ම මෙහි දැක්වීමු.

මේ කාරිකාවෙහි "වඤ්චාවාය්‍ය්‍ය" යන්නෙන් කවරෙක් ගත යුතුද යත්? වඤ්චව්‍යාකරණයෙහි කතීෘවූ චන්ද්‍රාචාය්‍ය හෙවිත් වඤ්ඤ ගොමී තෙමේම ගතයුතු වෙයි. අන්‍යයෙක් නොගත යුතුවෙයි. කුමක් හෙයින්ද යත්? වඤ්ඤ නම්න් අන්‍යාචාය්‍ය්‍යවරයකුගේ අභාව යෙනි චන්ද්‍රාචාය්‍ය්‍ය වසුරාතාචාය්‍ය්‍ය දෙදෙනා පාටලිපුත්‍ර නගරයෙහි රාජ්‍යය කළ වඤ්ඤගුප්ත රජහුගේ කාලයෙහිම විජෘම්භමාණවූ බව යට දක්වන ලදී. කාල වර්‍ණාදියද විස්තරව එහිදී දැක්වීමු. (1) මේ චන්ද්‍රාචාය්‍ය්‍යවරතෙම චඤ්ඤ, රාජවඤ්ඤ, චන්ද්‍රාචාය්‍ය්‍ය, වඤ්ඤගොමී, යන අන්‍ය නාමවලින්ද ප්‍රකටයි. මේ ආචාය්‍ය්‍යවරයන් විසින් පාණිනි ව්‍යාකරණය හා තත්භාෂ්‍යයද ඇසුරුකොටගෙන සවර්‍ණප්‍රතිහාන බලයෙන් චන්ද්‍රව්‍යාකරණය නිපදවන ලද බව වාක්‍යපදීයයෙහි "ස නීතෝ බහුශාඛත්වං චන්ද්‍රාචාය්‍ය්‍යාදිභිඃ පුනඃ"යි යන කාරිකාඛ්‍යයෙන් ස්ථිරවෙයි. මෙසේ ඇතිකල්හි චඤ්ඤ ව්‍යාකරණයයි නම් ලද මේ ව්‍යාකරණය පාණිනීය ව්‍යාකරණයට පසුව නිපදවූ බවම පැහැදිලි වෙයි. පාණිනී ව්‍යාකරණයෙහි සූත්‍ර හා චඤ්ඤව්‍යාකරණයෙහි සූත්‍රද එකිනෙකට සසඳ බැලූ විටකද විඥයකුට මේ හොඳින් වැටහී යනවා ඇති. මේ චන්ද්‍රාචාය්‍ය්‍යවරතෙම කවර රටක් හෙබවූ යේද යත්? කාශ්මීර දෙශය හෙබවූ බව මෙකල භාරත දෙශයෙහි වසන ඇතැම් ප්‍රසිඛ පණ්ඩිතවරයන්ගේ මතයි. ඊටද ප්‍රධාන හෙතුව නම් මේ චන්ද්‍රව්‍යාකරණය කාශ්මීර, නෙපාල, ටිබැට්, චීන, හොටාන, මාලව, උජ්ජයිනී ආදි ටවල වැඩියක් පැතිරීමයි. භාරත වර්‍ෂයෙහි වෙනත් රටවල හා සියම්, බුරුම, කාම්බොජ ලඞ්කා යන රටවලද බොමහෝ සේ පැතිරී පැවැත්තේය. පාණිනි ව්‍යාකරණය ලුප්තප්‍රායවූ කල්හි චඤ්ඤ ව්‍යාකරණය නොයෙක් තැන පැතිරීමට මාර්‍ගයක්ද විය. මේ චන්ද්‍රාචාය්‍ය්‍යවරයන්ට චඤ්ඤ ගොමී යන නාමය කවර හෙයකින් ව්‍යවහාරවිද යත්? චඤ්ඤ යනු ජනමාවසථාවෙහි දෙගුරුන් විසින් තබන ලද නාමයෙකි. ගොමී

---

(1) මේ චඤ්ඤගොමී තෙම ක්‍රිස්තු වර්ෂ 465 ට හා 544 ත් අතර කාලයෙක්හි මිට වර්ෂ1877 කට පෙර හයුංයාං නම් චීන යාත්‍රිකයා දිඹදිවට පැමිණි කාලයෙහි ජීවත්ව සිටියේයයි සමහර ජර්මන් පණ්ඩිතයන්ගේ මතයි.

යනු විශෙෂ ගෞරව නාමයෙකි. මෙහි ගොම් යන නාමය පූජ්‍ය භාෂයෙහි යයි ඇතැම් පණ්ඩිතයන්ගේ මතයි. සිංහල භාෂාවේ ව්‍යාකරණයවූ "සිඛාත්‍ත සංග්‍රහවෙහි" හෙවත් "සිදත් සඟරාවේ" සිංහල පදවිවරණ ව්‍යාඛ්‍යානයන්හි "ගුරුළුගොම්" "සඳගොම්" යන දෙතන්හි පූජ්‍යාර්ථයෙහි 'ගොම්'යනු නිපාතනයෙන් සිඛයයි කියා තිබේ. පූජ්‍යාර්ථයෙහි'ගොම්න්'ශබ්දයක් සංස්කෘත භාෂාවෙහි අවිද්‍යමානයි.'ගොම්න්'යනු බෞඛ මහාඋපාසකයකුටවූ ව්‍යවහාරනාමයක් බව සංස්කෘත අභිධාන කොශවල ප්‍රකටයි. ත්‍රිකාණ්ඩශෙෂ නම් අභිධාන කොශයෙහි:— 'මහොපාසක ගොම්තෙෆ" කියා අභිධානය පෙණේ. උජ්ජල දත්තවෘත්තියෙහි:— "ගුරුවෙගුණ්‍යා චිඥදනාචිඥාත්‍රගොම් ලශ්ඡාත්‍රඃ, ඥාත්‍රගොම් ඥාත්‍රොපාසකඃ"යි පෙණේ. "ගොම්ගොමානුපාසකෙ" යනු ඛරස්වාමිඛරකොශයි, "ගොම් නින්‍ද්‍ය ප්‍රශස්තයොඃ" යනු රුද්‍රකොශයි. ඥාත්‍ර ගොම්තෙෆ ඥාත්‍රගොම්නඃ යන දෙතැන ඤ්‍ණු්‍හාදි ගණ ගෙයින් ණත්වය නොවන බවද කියයි උජ්ජලදත්ත වෘත්තියෙහි මේ නිදසුන් වලින්ද පළමු අදහසම ස්ථිරවෙයි. එවිට චන්‍ද්‍රගොමී යනු චන්‍ද්‍ර නම් මහා උපාසකයෙකි (1) උපාසක යනු රත්නත්‍රය ශරණ පරායණකොට වසන බෞඛයකුටම ව්‍යවහාරවූ ගෞරව නාමයක් බව බුඛාගමේ පොත්වල ප්‍රකාශයි. මේ චන්‍ද්‍රාචාර්‍යවරතෙම හුදු බෞඛයෙක් බව මේ නාමයෙන්ම යහපත්සේ නිශ්චිත වීය

තවද චන්‍ද්‍රව්‍යාකරණ ප්‍රාරම්භයෙහි දක්වන ලද ඉෂ්ට දෙවතානුස්මරණපූර්‍වික මඞ්ගලාචරණ ශ්ලොකයෙන්ද බෞඛයෙක් බව පැහැදිලි වෙයි. ප්‍රාරම්භශ්ලොකය මෙසේය.

"සිඛං ප්‍රණම්‍ය සම්බුඛං සම්ඝියං ජගතොා ගුරුම්,
ලඝු විප්‍රපඤ්ච සම්පූර්‍ණම් මුව්‍යතෙ ශබ්ද ලක්‍ෂණම්"යි.

මේ නමස්කාර පරිදීපක ශ්ලොකයේ "සිඛම්" "සම්බුඛම්" "සම්ඝියම්" "ජගතොාගුරුම්" යන විශෙෂණ පද සහරෙන් තමා හුදු බෞඛයකු බවම් නිඃසන්දෙහවසයෙන් ප්‍රකාශකොට ප්‍රණාමය දක්වීම් ඛ බෞඛයෙක් බව හැඟීමට විශෙෂ කාරණයෙකි. මෙහි "ප්‍රණම්‍ය" යන පූර්‍වකාලවර්තී ක්‍රියා පදයෙහි "ප්‍ර" යන උපසර්ගය මුල් නොට නම්ධාතුව යෙදීමෙන්ද තමාගේ අචින්තීය ශ්‍රද්ධා භක්තාතිශය ප්‍රකාශකරයි චන්‍ද්‍රාචාර්‍යයන් විසින් විරචිතවූ "ශිෂ්‍යලෙඛ" නමැති ග්‍රන්ථයද මීට සාක්ෂිදරයි. මේ ශිෂ්‍යලෙඛ

---

(1) ඥඞ්ඛ්‍රගොම් විසින් විරචිත චාන්‍ද්‍රවෘත්තියක් ඇති බව කියයි මේ ඥඞ්ඛ්‍රගොම් ඥාත්‍රගොම්ද? ඥාත්‍රගොම් නාමයක් උජ්ජලදත්තවෘත්තියෙන් ගටදක්වන ලදී.

නමැති ග්‍රන්ථයද මීට ශාක්ෂි දරයි. මේ ශිෂ්‍යලෙඛ්‍ය ග්‍රන්ථයෙන් උපුටාගෙන ධම්ප්‍රදීපිකාවේ දක්වා තිබෙන ශ්ලෝකද බැලිය යුතුයි. චන්ද්‍රාවාය්‍යීවරයන්ගේ බෞද්ධමහොපාසකත්වය ප්‍රකාශ වීමට මේ කරුණු සැහේයයි සිතමු. මීට වැඩි යමක් කිම ප්‍රපඤ්චයි. මේ චන්ද්‍රාවාය්‍යීවරතෙම ශුද්ධ බෞද්ධයෙක් වියයි යන මේ ප්‍රතිනියම වන්නු ව්‍යාකරණය බෞද්ධ රටවල වැඩියක් ගෞරවයෙන් ප්‍රචලිත වීමට හෙතුභූතයයි සිතමු. මේ චන්නු ව්‍යාකරණය සියලු ව්‍යාකරණාඛ්‍යවලින් අත්‍යුනවම නිපදවන ලද්දකි. එහි සූත්‍ර, උණාදි, ධාතු පාඨවශයෙන් තුන් පරිද්දකින් විභාග කොට දක්වා තිබේ. අධ්‍යාය (7) සතක්ද පාද (27) සත්විස්සක්ද සූත්‍ර (3426) තුන්දහස් සාරසිය සවිස්සක්ද වෙති.

මෙසේ නාති විසතර නාති සංක්ෂෙප වශයෙන් මේ ව්‍යාකරණය නිපදවා තිබෙන පරිදි සකල විඥයන්ගේ චිත්තාභිරමණයට අතිශය හෙතුභූය, මේ චන්නුව්‍යාකරණය සම්බන්ධවද පාණිනි ව්‍යාකරණයට මෙන් පරිවාර ග්‍රන්ථ වැඩියක් කළ බව දැනගැනීමට කරුණු නොපෙණේ. මේ ව්‍යාකරණය සම්බන්ධව චන්ද්‍රාවාය්‍යීයන් විසින්ම "රතනමනිපඤ්ඤිකා" නමින් ටීකාවක් කළ බවද ප්‍රකටයි. ලක්දිව විසූ ප්‍රඥාසතර පරම ශෙමුෂි ප්‍රභාසම්පන්නලලිත අචිතීය ටීකාවාය්‍යීවූ ශාරිපුත්‍ර මහාසවාමි පාදයන්වහන්සේ විසින් මේ ටීකාව සම්බන්ධව "පඤ්ඤාලඞ්කාර" නමැති අනුටීකාවක්ද කරණලද්දේය (1) මේ අනුටීකාවත් මෙකල ලුප්තප්‍රායවියයි සිතීමට කරුණු පෙණේ. චන්ද්‍රාවාය්‍යීයන් විසින්ම "ශිෂ්‍යලෙඛ්‍ය" යන නමින් යුත් බෞද්ධ ධර්ම ග්‍රන්ථයක්ද කරණ ලද්දේය. මෙකල මේ "ශිෂ්‍යලෙඛ්‍ය" නම් ග්‍රන්ථවරය යුරොපීය රටවල හා භාරත දෙශීය රටවලද ලඛ්කාවේද විරල වශයෙන් පවත්නේය. ගුරුළුගොමින් විසින් කළ බොධිවංශ පරිකථා නම්වූ "ධම්මප්‍රදීපිකා" ග්‍රන්ථයෙහි ශිෂ්‍යලෙඛ්‍ය ග්‍රන්ථයෙන් උපුටා ගොදන ලද පද්‍ය තන්හි තන්හි දෘෂ්ටානත කොට තිබෙන්. චන්ද්‍රාවාය්‍යීයන් විසින් මේ විනා වෙන යම් කිසි ග්‍රන්ථයක් කළ බවක් ඉතිහාසාදියෙහි ප්‍රකාශ නොවිය. එසේ ඇත්නම් ඒ ගුප්තයයි හැගේ.

---

(1) චාන්ද්‍ර පඤ්ඤිකාව ලක්දිව උපන් පණ්ඩිතරත්න ශ්‍රී ඥාන භික්ෂූන්වහන්සේ විසින් කළ බව කියයි. ඒම භික්ෂූන්වහන්සේ පසුකලක දඹදිවට වැඩ භූතණ කිත්තිරාජ නම් බෞද්ධ රජෙකුගේ පුත්‍ර කුමාරාදීන් විසින් පුදන ලදුව එහි විසූ බෑව් මුන්වහන්සේ විසින්ම කළ සංසකෘතශ්ලොකාවලින් යුත් දඹදිව මධ්‍යමණ්ඩලයේ බොධිසථානයෙහි පිහිටුවා තුබූ ශිලාලෙඛන ප්‍රවෘත්තියෙන් සැලකිය හැකියි.

අප විසින් මේ පුරාවෘත්ත කථනයෙහිදී භාරතදෙශයෙහි විසූ යශොමූර්ති විජෘම්භිත ප්‍රසිඩ පණ්ඩිතවරුන් කීපදෙනෙකුන් ගේ මතාවලම්බනය කරණ ලද්දේ වුවත් කලිකතා නගරයෙහි බෙඞ්ගාලේ රාජකීය සංස්කෘත විද්‍යාමන්දිරයෙහි ප්‍රධානාචාර්‍යවිසූ දෙශදෙශාන්තර ප්‍රචලිත කීර්ත්‍යභිධම්බයෙන් සමුජ්ජ්වලිත අසම්දෘචාර්‍යභූත ශ්‍රී තාරානාථ තර්කවාචස්පති භට්ටාචාර්‍ය බ්‍රාහ්මණ පණ්ඩිතුමාගේ මත වැඩියක් ගරුතන්හි තබා සම්භාවනා කරණ ලද්දහ.

බාලාවබොධන නම් ව්‍යාකරණ ග්‍රන්ථය.

මේ වඤ්චු ව්‍යාකරණය භාරතදෙශයෙහි හා ලක්දිවද ව්‍යාප්තව නිරූපද්‍රුතව පවත්නා කල්හි ශ්‍රී බුඞ්ධ වර්ෂ 1739 යේදී හෙවත් මීට හාර්‍රුදු 728 කට පූර්වයෙහි පුලස්ති පුරයෙහි හෙවත් පොලොන්නරුවේ අග්‍රරාජධානිය කොට ලක්දිව එක්සේසත් නගා රාජ්‍ය පරිපාලනය කළාවූ කලිකාල සාහිත්‍ය සම්වඤ්ඡ පණ්ඩිත පරාක්‍රම බාහු නරශ්‍රේෂ්ඨයන්ගේ කාලයෙහි ඒ නරශ්‍රේෂ්ඨයන් විසින් තුන් නිකාය සමඞ්ගි කොට සරවන ලද ශාසන ශුද්ධියෙහිදී පවා මහා සඞ්ඝයාගේ අග්‍රෙසර භාවයෙන් ශාසනික යහපත් කටයුතු සඳහා සියලු ආධාරකළාවූද තත්කාලයෙහි ලක්දිව සංඝරාජ පදප්‍රාප්ත වූද ත්‍රිපිටක පර්‍යාප්තිය සහිත සකල ශාස්තෘශාසන භාරධාරිවූද ව්‍යාකරණ, නිරුක්ති, ඡන්දස් අලඞ්කාර, ජ්‍යොතිෂ, න්‍යාය, සම්‍රෘති, සාඞ්ඛ්‍ය වෛශෙෂිකාදි ශාස්ත්‍රාන්තර පාරාවතරණය කළාවූද ශීල, සමාධි, ප්‍රඥා, කරුණා, මෛත්‍ර්‍යාදි අපර්‍යන්ත ගුණගණාඞ්ග සඤ්චයවූද දීඝ්‍රිලාගල භදන්ත මහාකාශ්‍යප සංඝරාජ මහාස්ථවිරපාදයන් වහන්සේ විසින් පූර්වයෙහි වරද රාජයන් විසින් පාණිනී ව්‍යාකරණය අළලා පාණිනි ව්‍යාකරණයෙහි පරිවාර ග්‍රන්ථයන්වූ "මධ්‍යතෙඅමුදි" ලඝුතෙඅමුදි නමැති ප්‍රශස්ත ග්‍රන්ථයන් කළ පරිද්දෙන් චන්‍රව්‍යාකරණය අළලා චන්‍ර ව්‍යාකරණයෙහි පරිවාර ග්‍රන්ථයක්වූ "බාලාවබොධන" නම් මේ ප්‍රශස්තතර ග්‍රන්ථරත්නය නිර්මාණය කරණ ලද්දේය.

මේ ශ්‍රීමත් මහාකාශ්‍යප සඞ්ඝරාජ මහාස්ථවිරපාදයන් වහන්සේ පිළිබඳව ශාරිපුත්‍ර මහාස්වාමීන් වහන්සේවිසින් අඞ්ගුත්තර ටීකාවෙහිද මෙසේ දක්වන ලදී:—

උළාරපුඤ්ඤතෙජෙන සාඛා සත්ථුවිම්හදනං,
පත්තරජ්ජාභිසෙකෙන සාසනජෝතනත්ථිනා.

නිස්සාය සීහලින්දේන යං පරක්කමබාහුනා,
කත්වා නිකායසාමග්ගිං සාසනං සුවිසෝධිතං.

කස්සපත්තං මහා ථේරං සඞ්ඝස්ස පරිණායකං,
දීපසම්ං තම්බපණ්ණිම්හි සාසනොදය කාරිනං.

පච්චත්තිපරාධිනං සද්ධරම්මනිවාසිනං,
පාකටං ගගනෙ චන්දමණ්ඩලං විය සාසනෙ.

සීඛ්‍යස්ස පිතරං වන්දෙ විනයෙසු විසාරදං,
යං නිස්සාය වසන්තෝ'හං වුඩ්ඪපත්තොස්මි සාසනෙ.

අනුථේරං මහාපුඤ්ඤං සුමෙධසුනිවිස්සුතං,
අවිඛණ්ඩි තසීලාදි පරිපුණ්ණගුණොදයං.

බහුස්සුතං සතිමන්තං දන්තං සන්තං සමාහිතං,
නමාමි සිරසා නිරං ගරුං මෙ ගණවාචකං. සී

මේ ග්‍රන්ථරත්නයද තත්කාලයෙහි ලක්දිව නානාප්‍රදෙශයන්හි උද්දීපනව විශෙෂයෙන් පැතිර පැවැත්තේය. ලක්දිව් වැසි විද්‍යුත් ලාෂි සබාල සාධූන්ගේ ඤානාභිවඩ්ඪනය හා ඉෂ්ටාර්ථ සාධන යද ඔහපත්සේ සලසාලිමෙන් සිහුම්ණි රැවනක් සේ විජෘම්භිත වීය. බාලාවබොධන නම් මේ වන්ද්‍ර ව්‍යාකරණ ග්‍රන්ථයද සන්ධි, සුබන්ත, ඒකාර්ථ්‍ය, අණාදි, තව්‍යාදි, නිබන්ත, යන කාණ්ඩ සයකින් විභාගකොට විද්‍යුත්වූ ආධුනිකයන්ගේ සුඛාවබොධයට සුදුසු පරිදි නාති විස්තර නාති සංක්ෂෙප වශයෙන්ම කරණ ලද්දේය. මේ ග්‍රන්ථවරයද ඒ කාලයෙහි සංසකෘත ව්‍යාකරණාභිලාෂි ගෘහස්ථ ප්‍රව්‍රජිත වැඩිදෙනෙකුන් විසින් ගෞරව සම්භාවනා පුරඃසර කොට සමාදරයෙන් උද්ග්‍රහණ ධාරණ පරිශීලනාදිය කරණ ලද බවද පෙණේ. පුරාතන ලක්දිව නිපදවූ ඇම් යම් සිංහල පදවී ව්‍යාඛ්‍යාන ගැටපද විවරණාදියෙහි පදසිද්ධි දැක්වීමේදී වන්ද්‍ර ව්‍යාකරණ සූත්‍රම බොහෝසේ දෘෂ්ටානුසාර තිබීම වන්ද්‍රව්‍යාකරණයම වැනියක් පරිශීලනය කළ බවට වැදගත් ඥාපකයෙකි. පසු කාලය කදී මේ ප්‍රශස්තතර ග්‍රන්ථවරයට ඒ කාලයෙහි විසූ යම්කිසි සුධිවරයකු විසින් සිංහල පදවී ව්‍යාඛ්‍යානයක්ද කරණ ලද බව පෙණෙනවා පමණක් විනා ඒ සුධීවරයා විසූ ස්ථානයක් වත් ඔහුගේ නාමය වත් නොදක්නා ලද්දේය.

මෙසේ මේ වන්ද්‍රව්‍යාකරණය භාරතදෙශයෙහි හා ලක්දිවද බොහෝ කලක් ව්‍යාප්තව පවත්නා කල්හි ලෝවැස්සන්ගේ පෙර කළාවූ අකුශලකම් විපාකයකින්දෝ නැතහොත් ආලස්‍ය දූෂ

යෙන්දෑ උදේග්‍රහණධාරණාදියෙහි මනුදරව්ම හෙතුකොට ගෙන චන්ද්‍රව්‍යාකරණයත් ලුප්තප්‍රාය බවට පැමිණියේය. ශතවර්ෂ ගණනකින් මොබ්බෙහි මේ ව්‍යාකරණය සම්බන්ධ ඉගණීමක් තබා ග්‍රන්ථ මාත්‍රයකුදු සපයාගැනීම නොහැකිවිය.

නැවතත් චන්ද්‍රව්‍යාකරණයාගේ පහළවීම.

මෙසේ බොහෝ කාලයක් ඉක්ම ගියාට පසු නැවත ශාසන වර්ධනයට ආරම්භවූ කාලයෙහි හෙවත් මීට ශතවර්ෂයකට පමණ පෙර ඉංග්‍රීසි ආණ්ඩුවේ මෙහෙයිමෙන් භාරත වර්ෂයෙහි පුරාණ වස්තු පරීක්ෂණයෙහි නියුක්ත සමිතියේ මහතුන් විසින් භාරත දේශයෙහි නාලන්ද නම් ග්‍රාමයෙහි පුරාණ පුස්තකාලයක තිබී චන්ද්‍ර ව්‍යාකරණය සම්බන්ධ "මූලග්‍රන්ථවරය" හා "මාධ්‍යමිකාවෘත්ති" නමැති මෙහාල සැපයිමට අභිශය දුර්ලභ වැදගත් බෞද්ධ ග්‍රන්ථකිපයක් සපයා ගන්නා ලද්දේය. මේ "මාධ්‍යමිකාවෘත්තිය" බෞද්ධ ධර්ම විස්තර වශයෙන් දක්වන "විශුද්ධිමාර්ගය"වැනි ග්‍රන්ථවරයෙකි. මේ ග්‍රන්ථය අපේ මෙහෙයිමත් ඇතිව දැනට ඉන්දියාවේ නාගරාක්ෂරයෙන් මුද්‍රණය නොට තිබේ. මේ චන්ද්‍රව්‍යාකරණයේ පොත් කැබලි කිපයක් ටිබැට් රටින් හා නේපාලයෙන්ද වෙනත් ඵලාත් කිපයකින්ද ඉතා උත්සාහයෙන් නැවත සපයාගෙන තිබේ. භාරත වර්ෂයෙහි මේ නාලන්ද ග්‍රාමය වර්තමානයෙහි මගධ රටෙහි "බිහාර්" ජනපදයට දකුණු දිහින් බුද්ධගයාවට හෙවත් මහ බෝමැඩට නානි දුරයෙහිම පිහිටි ඉතා ප්‍රසිද්ධයක් ඉසුලූ ස්ථානයෙකි. සම්බුදුරජාණන්වහන්සේ ධර්මාන කාලයෙහි වරින් වර මෙහි වැඩවිසූ බවද බෞද්ධ ග්‍රන්ථවල ප්‍රකාශව තිබේ. සම්බුදුරජාණන් වහන්සේගේ අග්‍ර ශ්‍රාවකවූ ශාරිපුත්‍ර මහරහතුන් වහන්සේගේ ජන්මභූමියත් මෙහිම වීය. "හත්‍ථසාං" නම් චීන වන්දනාකාර භික්ෂුවද කලක් මෙහි විසූ බව ඔහුගේ ගමන් විස්තරයේ සඳහන්කොට තිබේ. මේ නාලන්දුවෙහි පුරාතන බෞද්ධ නරපතීන්ගේ කාලයෙහි හෙවත් මීට වර්ෂ දහසකට පෙර "ශක්‍රාදිත්‍ය" නරශ්‍රේෂ්ඨයන්ගේ පුත්‍රවූ "බුද්ධගුප්ත" රජතෙම මහා විහාරයක් කරවීමට ආරම්භ කෙළේය. මේ මහා විහාරය ඇතා ක්‍රමයෙන් මහත් දිවුණුවට පැමිණියේය. මේ රජහුගේ පුත්‍ර පෞත්‍රාදි පරම්පරාවෙන් වඩ වඩාත් දිවුණු කොට තණ්හාසහ රජහුගේ කාලය අවසානය දක්වා ඉහාම සම්බුදුව පැවැත්තේය. මෙහි ප්‍රවෘත්තිය අති විස්තරයි. ඊට ප්‍රපඤ්ච නොවෙමු. මේ මහා විහාරයෙහි පූර්වදිග ශාසන සම්බන්ධව ලොකප්‍රසිද්ධ විශ්ව විද්‍යාලයක්ද පිහිටුවා තුබුණේය. මෙහිදු දෙසිය

කට වැඩියක් බෞද්ධ භික්ෂූහු ආචාර්‍යාධිපති දැරූහයි ප්‍රකාශව තිබේ, මේ විද්‍යාමන්දිරයෙහි නිතර ගෘහයෝ ප්‍රව්‍රජිත ශිෂ්‍ය සමූහයා දස දහසකට වැඩිතරම් මහත් පිරිසක් පාලි, සංස්කෘත, න්‍යායාලඞ්කාරාදි නානා ශාස්ත්‍ර හා භාෂා හා ධර්ම්මවිනයාදිය උද්ග්‍රහණය කෙළේයයි සඳහන්ව තිබේ. තත්කාලයෙහි විසූ බෞද්ධ නරපතීන් විසින් මේ විද්‍යාමන්දිරයෙහි සංරක්ෂණය හා පාලනය පිළිබඳව නොයෙක් විධිවිධානාදියද මනාව කරවන ලද්දේය. මේ විද්‍යාමන්දිරය වනාහි තත්කාලයෙහි භාරත දෙශයෙහි නානා ප්‍රදෙශවල හා ප්‍රත්‍යන්තරවලද බෞද්ධ ධර්ම්ම වර්ධනයට අත්‍ය නෙතාපකාරීවූ මහතු සිතුම්ණක්සේ ලියයි ඉතිහාස ග්‍රන්ථවල බෙහෙවින් වර්ණනාකර තිබේ. මේ විද්‍යාමන්දිරය සම්බන්ධව ඒ කාලයෙහි විශාල පුස්තකාලයක්ද එහිම පිහිටුවා තුබුණේය. මේ පුස්තකාලය භූමිගර්භයෙහි අඩි දහසකටත් වැඩිතරම් යට භූමිය සාරා දිගින් හා පුලුලින්ද ඊට සුදුසු ප්‍රමාණවත් භූමි ගෘහයක් කොට දක්ෂ ශිල්පීන් ලවා මටසිලුටු කොට කප්පවනලද ප්‍රස්තර පදරඟන් හෙවත් කලුගල්ලෑලි එකිනෙකට මනාසේ අතුරුවා යහපත් දශීනීය ආකාරයකින්ම ඒ පුස්තකාලය කරවන ලද්දේය. මෙහි අන්තර්ගත කරණලද පුස්තකාදියට ගිනි, ජල, වායු යන මෙයින් හා කීට මූෂිකාදි දුෂ්ට සත්ත්වයන්ගෙන්ද කිසි ලෙසකින් උපද්‍රව නොපැමිණෙන පරිද්දෙන් මනා සංරක්ෂණ විධියකින්ම මේ පුස්තකාලය සජීවිකෘතකරවන ලද්දේය. තත්කාලයෙහි ලොව පැවති ශාස්ත්‍ර සම්බන්ධවූ සියලු පුස්තකයන් හා බෞද්ධ ධර්ම්ම සම්බන්ධවූ පුස්තකයන්ද මේ පුස්තකාලයෙහි සුරක්ෂිතව තැන්පත් කොට තුබූ බවද ඉතිහාස ග්‍රන්ථවල ප්‍රකාශව තිබේ. මේ පුස්තකාලයේ තිබී චන්ද්‍රව්‍යාකරණයේ මුල් ග්‍රන්ථයවූ "ශබ්දලක්ෂණය" සපයාගත්තාට පසු මේ ප්‍රශස්තතර චන්ද්‍රව්‍යාකරණය නැවතත් ලොව පැතිරීමට ආරම්භවිය.

වර්තමාන කාලයෙහි චන්ද්‍රව්‍යාකරණයට අයත් "බාලාවබෝධන" නමැති මේ ග්‍රන්ථවරය හා තද්ව්‍යාඛ්‍යානයවූ සිංහල පද්‍ය සන්නයත් ලක්දිව සුලභකොට විද්‍යුල්ලාභීන්ට ආධාරයක් කරලීම යෙහෙකැයි අපිදු සැලකුවෙමු. මෙසේ සලකා මේ පුස්තකාවය සෙවීම පිණිස ලක්දිව උඩපහත දෙරටෙහි නොයෙක් තැන පුරාතන ප්‍රසිඩ විහාරාරාමඥන්හි හා පුස්තකාගාරයන්හිද හවිරුදු ගණනක්ම ඉතා උත්සාහයෙන් සෙවීමු. මෙසේ සොයන අතර ඉතා අමාරුවෙන් "බාලාවබෝධන" පිටපත් සතරක් හා තද්ව්‍යාඛ්‍යානයෙන් කුඩා කැබලි දෙකක්ද සපයාගත්තෙමු. ඒ පොත්

පරිසෘවෙන් බැලූකල්හි පළමු පැවති උත්සාහවත්වූ සිත අඩුවීමට හෙතුවිය. මේ සඳහා නැවත නැවතත් උත්සාහ වැඩීම සුදුසුයයි සැලකොට පොත් සොයනවිට කොළඹ මාලිගාකන්දේ විද්‍යෝදය පිරිවෙන් වැසි රඹුක්පොත (1) පඤ්ඤාසාර සථවිරයන් විසින් මහා සථවිරතුමන් කිපදෙනෙකුන්ගේ සහායයත් ඇතිව සකස් කොට මුද්‍රණය කරවනලද බාලාවබොධනයේ පිටපතක්ද ලැබී බැලූවෙමු. ඒ පොතද අපේ උත්සාහය වැඩීමට හෙතු නොවිය. මෙබඳු යහපත් කටයුත්තක් පිණිස උත්සාහ වඩා ඒ කටයුත්ත මුදුන් පමුණුවා ලිම සියස්වත් සාධුන්ගේ සචරිත්‍රයක් බව "වණ්ණුපථ" ජාතකාදි උත්තම ධර්ම මාගීානුසමරණය කිරීමෙන් වැඩියක් ධෛයී උපදවා නැවතත් මේ යහපත් කෘත්‍යය පිණිස අනල්ප පරිශ්‍රම දැරීමට තදින් සිතුවහන් කෙළෙමු. මේ පොත් සෙවීමේදී අපට ලැබුණු සියලුම බාලාවබොධන පිටපත් වරදින් ගහනවූ ආකුලවූ තන්හි තන්හි කොටස් අඩුවූ පොත් බව මෙහිදී කිමට පවා කැනගාට්ට ඇත්තෙමු. එකී පොත්වල තුබූ සූත්‍ර වැඩි යක්ම චන්ද්‍රාවායස්ථවිරයන්ගේ මතයට ඉදුරාම ප්‍රතිවිරුද්ධලෙස යොදා තුබුණේය. ඒවා චන්ද්‍රව්‍යාකරණ සම්බන්ධ සූත්‍රද අන්‍ය ව්‍යාකරණයකට අයත් සූත්‍රදැයි තේරුම්ගැනීමට පවා ඉතා දුෂ්කරව තුබුණේය. නාම, සමාස, කෘත් යන කාණ්ඩත්‍රයෙහි බොහෝ තැන් අභාවයට පත්වී ඌනව තුබුණේය. අපට ලැබුණු සිංහල පදවී ව්‍යාඛ්‍යාන කාණ්ඩ දෙකේම සඤ්ඤාකාණ්ඩය පටන් නාම කාණ්ඩය දක්වා කොටසක්ද සමාස කාණ්ඩයෙන් කොටසක්ද කෘත් කාණ්ඩයෙන් සවළුපයක්ද තුබුණේය. අනිත් සියලු පදවී ව්‍යාඛ්‍යානද විනාශහාක් වී තුබුණේය. එහි ශෙෂවී තුබුණු කාණ්ඩ කියවාගන්වී පවා බැරිතරම් ලෙස ආකුලව්‍යාකුලව පැවැත්තේය. මීට පසුව නොයෙක් පලාත්වල නොයෙක් පරිදිදෙන් මේ පොත් දෙකේ පිටපත් සෙව් නුමුත් සිංහල පදවී ව්‍යාඛ්‍යානය සම්බන්ධව මීට වැඩිපොතක් සපයාගැනීමට නොහැකිවිය. මේ පොත් සෙවීම් සම්බන්ධව කල්‍රුදු ගණනක්ම කාලය ගත කරන්ට වීම නියා කාලයද නිෂ්ඵලවිය. මෙහිදී මීට වඩා සම්පූර්ණවූද ශුද්ධවූද පොත්පත් ලබාගැනීම නොහැකියයි නිශ්චයටද පත්වීමු. කෙසේ නුමුත් පටන්ගත් ලොකාර්ථයි මේ යහපත් කටයුත්ත මුදුන් පමුණුවා ලීමට පරිශ්‍රම දරන්ට තදින් නිශ්චය කරගත් තෙමු චන්ද්‍ර ව්‍යාකරණාශ්‍රයෙන් හා සමගර තැනකදී පාණිනී

---

(1) දැනට මේ සථවිරයෝ ශ්‍රීපාදසථානයේ නාගකපදවිය දරති.

ශාකටායන කාතන්ත්‍ර හෙමචන්ද්‍ර යන අන්‍ය ව්‍යාකරණයන් ඇසුරු කිරීමෙන්ද පළමුකොට "බාලාවබොධන" පෙළ පොත හා ගැළපෙනසේ පුරාණ පදවිච්ඡේදාදී ව්‍යාඛ්‍යානයෙන් අපට ලැබී තුබුණු කොටස් ලිපිකරුවන්ගෙන් පැමිණි දෙස් නිරාකරණය කොට සුදුසු තැන්වලට ගැළපීමු. අඩුවී තුබූ සෙසු සියලු සිංහල පදවිච්ඡේදාදී ව්‍යාඛ්‍යාන අවි නොපිරිහෙන පරිද්දෙන් මනා පරීක්ෂාවෙන් යුක්තව අපගේ විසින්ම ලියන ලදුව සිංහල පදවිච්ඡේදාදී ව්‍යාඛ්‍යානයද සම්පූර්ණ කෙළෙමු. මේ බාලාවබොධනයෙහි පාඨශෝධනය කිරීමටත් අඩුවූ පාඨ පිරවීමටත් සිංහල පදවිච්ඡේදාදී ව්‍යාඛ්‍යානය ලියා සම්පූර්ණ කිරීමටත් අප විසින් දරණලද මහත් පරිශ්‍රම ගැන මෙහි වැඩිදුරට කරුණු ප්‍රකාශනොකළාට මේ පොතක් රැගෙන පරණ පිටපතක් හා සසඳා පරීක්ෂාකාරීව බලන්නාවූ විද්‍යාරසික සුධීවරයන්ට මනාව වැටහෙනවා ඇති.

තවද පෙර කාලයෙහි කච්චායන ව්‍යාකරණයේ පරිවාර ග්‍රන්ථයක්වූ "බාලාවතාර" නමැති ප්‍රශස්තතර ග්‍රන්ථයද තන්හි තන්හි බාලාවබොධනයේ ක්‍රමානුසාරීවන පරිද්දෙන් භදන්ත ධම්මකිත්ති පාදයන් විසින් රචනා කරණලද බව විඥයන්ට මනාව වැටහී යනවා ඇති. මොග්ගල්ලායන ව්‍යාකරණයට අයත් පදසාධනයෙහිද මෙසේ ඇති. මේ නිසා කච්චායන ව්‍යාකරණය පරිශීලනය කරන්නවුන් විසින්ද මොග්ගල්ලායන ව්‍යාකරණය පරිශීලනය කරන්නවුන් විසින්ද සංඝරාත ව්‍යාකරණ ඉගෙණීම පිණිස පළමු කොට චන්ද්‍රව්‍යාකරණයද පරිශීලනය කිරීම ඉතා යොගය බැව් කියමු. මේ බාලාවබොධනය ලක්දිව ප්‍රචලිත මහත් කීර්තියක් ඉසුලූ මහා සංඝරාජ උතුමෙකුගේ කෘතියක් හෙයින්ද මුල් චන්ද්‍රව්‍යාකරණයත් බෞද්ධ පණ්ඩිතොත්තමයකුගේ කෘතියක් හෙයින්ද මේ චන්ද්‍රව්‍යාකරණයම බෞද්ධ විද්‍යාර්ථීන්විසින් ගරුසමහා වනා සහිතව පරිශීලනය කිරීම හැම ලෙසින්ම යොගය්‍යවෙයි. පළමුකොට මේ බාලාවබොධනය පරිශීලනය කළවිට පසුව මුල් චන්ද්‍රව්‍යාකරණය ප්‍රභුණුකිරීමටද හැකිවන්නේය. යම් ලෙසකින් කාලයෙන් හෝ රොගපීඩාදි විපත්තියකින් හෝ අපට බාධාවක් නොපැමිණියහොත් වැඩිකල් ගතවෙන්ට මත්තෙන්ම සම්පූර්ණ චන්ද්‍රව්‍යාකරණ ග්‍රන්ථය නිරායාශයෙන් විද්‍යාර්ථීන්ගේ හස්තප්‍රාප්ත කිරීමට දොස්සාහී වන්නෙමු.

තවද කියයුත්තක් ඇති. පාණිනි ව්‍යාකරණය ලොකයෙහි පවත්නා ව්‍යාකරණයන් අතුරෙන් අග්‍රගර ශ්‍රේෂ්ඨ ව්‍යාකරණයක් බවම පළමු ප්‍රකාශ කෙළෙමු. එසේ වුවත් ඒ ව්‍යාකරණය

වෛදික මතානුසාරී මහර්ෂීන් විසින් නිපදවන්ලදද්කි, මේසේ තිබියදී පෙරනල හෙවත් මීට වඩි 1716 කට ඔබ්බෙහි ලක්දිව විසූ ශුද්ධ බෞද්ධ පණ්ඩිතවරයෙක්වූ මහා වෛයාකරණාචාර්‍ය්‍ය ධම්ම කිත්ති පාදයන් විසින් පාණිනිව්‍යාකරණය අළලා "රූපාවතාර" නමැති අවිතිය ප්‍රසස්තතර ග්‍රන්ථරත්නයක් නිපදවන ලද්දේය. එය විද්වාර්ජීන්ගේ සුබාවබොධය සහපත්ව කරවනුපිණිස මනාවිදී වෙළඹින් ගළපන ලද්දේය. පාණිනි ව්‍යාකරණ පුහුණු කරනු කැමැති විද්වජීන් විසින් මේ ග්‍රන්ථවරය පරිශීලනය කිරීමත් වැඩියක් සුදුසුව තිබේ. එවිට ලක්දිව ශුද්ධ බෞද්ධ පණ්ඩිතවරයන් විසින් නිපදවනලද පාණිනී චන්ද්‍රව්‍යාකරණ ග්‍රන්ථවයම පරිශීලන යට පුරුදු විය හැකිසි

කෘතගුණ සැලකීම.

මේ පොත සකස් කොට සම්පාදනය කිරීමේදී මහනුවර ඒ. ඇම්. ඇස්. බණ්ඩාරම්හත්මයා විසින් ශ්‍රී වර්ධන පුරයෙහි රාජකීය ප්‍රාචීන ප්‍රස්තකාගාරයෙහි අධ්‍යක්ෂධුරය දරණ ගලගෙදර අප හිතෛෂී ආයුෂ්මත් ගුණරතන සථවිරයන්ගෙන් 'බාලාවබෝධන' සිංහල පදවී ව්‍යාඛ්‍යාන කාණ්ඩයක් ලබාදීමෙන් අපට විශෙෂ ආධාර කරණ ලද්දේය. කෘතඥ ගුණ සැලකීම් වශයෙන් ඒබව මෙහි සඳහන් කොට ඒ මහතාට සතුතිකරමු. වෙනත් භවතුන් කිපදෙනෙකුත් විසින්ද "බාලාවබෝධන" පිටපත් තුණක් සපයා දීමෙන් අපට ආධාර කරණ ලද්දේය. ඒ භවතුන්වදද අපි සතුති කරමු. මේ පොත මුද්‍රණයේදී මට අවකාශ පහසු නොමැති දින වල මගේ ශිෂ්‍යයෙක්වූ මහනුවර සොණුත්තර තැන විසින් ශුද්ධි පත්‍ර බලා සකස්කර දීමෙන් මට ආධාරකළ බවද කෘතගුණ සැලකීම් වශයෙන් මෙහි සඳහන් කරමු.

ලොකාර්ථ සිද්ධිය පරමාර්ථකොට මේ පොත මුද්‍රණයෙන් පතළ කරවීමට අලුත්ගම සද්ධර්මප්‍රකාශ මුද්‍රාය ාත්‍රාලයේ අධිකාර අප හිතෛෂී සැදුහැවත් **කෝ. බී. ජේ. ගුණතුඩහ අප්පුහාමි** ඉතා ඕනෑකමින් ඉල්ලාසිටි හෙයින් මේ වර මේ පොත මුද්‍රණයෙන් පතළකිරීමට ඒ අප්පුහාමිට සතුටින් බාරකෙළෙමු. පොතෙන් කොටසක් පමණ මුද්‍රණය කරවාගෙන යන අතර ගදිස්සියෙන් හවගත් රොගයකින් ඒ අප්පුහාමිනිධනප්‍රාප්තවිය. අහොඛෙදයකි! නැවතත් ගුණතුඩහ අප්පුහාමිගේ ශිෂ්‍යයෙක්වූ ඇම්. ජී. ඩී. නෝරිස් අප්පුහාමිගේ උත්සාහයෙන් පොතේ මුද්‍රණය අවසාන

කරදෙන්ට ලැබීම අපට මහත් ප්‍රීතියක්වූ බවද කියමු. දෙවනු මේ පොතේ මුද්‍රණය කරණුවාරයක අපගේ අවසරය පරිදි දෙන්ම කළයුතු බවද මෙහි සඳහන් කරමු.

තවද විද්‍යුරසිකවූ ආධුනිකයන් විසින් බොහෝ ග්‍රන්ථ සමූහයක් හා ඉතිහාසාදියත් ඉතා පරිශ්‍රම දරා කාලයක්ම බලා ඉගෙණිය යුතුවූ පුරාතන වැදගත් කරුණු රැසක් නිරායාසයෙන්ම ඉගෙණීමට පිටිවහල්වන පරිදිදෙන් මේ සංඥපඨය ලොකාර්ථසිද්ධිය පරීම කොට වැනියක් විසතරවශයෙන් ලිවෙමු. භාරත දෙශයෙහි කිත්තිමත් ලෙස විසූ අප හිතෛෂී පණ්ඩිතවරයන් කීපදෙනෙකුන්ගේ මතදසමහර තැනසදී මීට ඉවහල් කරගතිමු. මෙහි අපේ ප්‍රමාදයකින් හෝ මතිභ්‍රමයකින් පැමිණි යම් දෙසක් විද්‍යමානවීනම් පාරාර්ථකාමීවූ සරුණාද්‍රසිත් ඇති පණ්ඩිතවරයෝ ඊට සමාධිපරවශ වෙත්වායයි අපගේ ඉෂ්ටාශංසනයයි. අපගේ මේ ව්‍යාපාරයද විද්‍යුතිලාෂී ආධුනිකයන්ට වැඩපිණිස පවතීවා යනු අපගේ අභිෂ්ටාර්ථශංසනායයි.

"සුදසසංවජ්ජමත්තෙසුදසං අත්තනෝ පන දුද්දසං,
පරෙසං හි සෝ වජ්ජානි ඔපුණාති යථා භුසං.
අත්තනෝ පන ඡාදෙති කලිංව කිතවා සඨෝ."

"නමිත්තසරාඃ සුකානිනඃ බලිං යෙ විවිත්‍ය
කණේ ගුණස්‍ය කණමපත්‍යවතංසයන්ති,
යෙෂාං මනෝ න රමතෙ පරදොෂවාදෙ
තෙ කෙචිදෙව විරලා භුවි සංචරන්ති."

"කාව්‍යෙ භව්‍යතමෝ'පි ජිඥතිවහෙරාසවාදෘමානෙමුහු
දොෂාන්වෙෂණමෙව මත්සරජුෂාං නෙසර්ගසිද්ධොදුර්හ්‍රහඃ,
කාසාරෙ'පි විකාශි පඞ්කජ එයෙ ඛෙලන්මරාලෙ පුනඃ
ක්‍රෞඤ්චශ්චඤ්චුපුටෙන කුඤ්චිතවපුඃ ශම්බූකමන්වෙෂතෙ.

ගුරුභ්‍යා නමඃ

ශිවමස්තු සර්වජගතඃ.

මිට-පරාර්ථකාමී,

C. A. Sri Seelaskhandha
C. H. P.

ශ්‍රී: බු: ව: 2468
ක්‍රි: ව: 1924 ජනවාරි මස 1 වෙනි දින
දෙඩන්දූවේ ශෛලබිම්බාරාම
මහාවිහාරයේදීය.

ශ්‍රීඃ.

සන්නසහිත

බාලාවබොධනය.

නමස්කෘත්‍යෙම
භගවතෙ'හිතෙ සම්‍යක්සම්බුද්ධාය.

1 භගවන්තං ජගදවන්ද්‍ය මගිවන්ද්‍ය තථාගතම්,
බාලාවබොධනං 1 බින්දු සඳ්ධාඤ්ඣිඤ්ඤ කරොම්‍යහම්.

*(1) අඉඋණ්, (2) යෘකක්, 3) එඔඞ්,(4)ඒඕඈච්,(5)හයවරලණ්, (6) ඤමඬණනම්, (7) ඣභඦ්, (8) ඝසධළ්, (9) ජබගඩදශ්, (10) ඛඵඡඨථඵවටතව්, (11) කපය්, (12) ශෂසර්, (13) හල්.

නමඃ ශාක්‍යසිංහාය.

ප්‍රණිපත්‍ය ජගද්ගුරුං ගරිෂ්ඨං
සුගතං ශාක්‍යමුනිං සුරෙන්ද්‍රවන්ද්‍යම්,
ශිශුවර්‍ගී සමග්‍ර බුඩ්වාබ්‍ධෝ
ක්‍රියතෙ සම්ප්‍රති තව්බොධිනී'යම්.

"තථාගතම් අභිවන්ද්‍ය අහං බාලාවබොධනං කරොමි" යනු මෙහි ක්‍රියාකාරක පදසම්බන්ධයි.

කිමහුතම්? කුමකින් විශිෂ්ටවූ සම්‍යක්සම්බුඩ සම්ඵරාජොත්තම යන්වහන්සේදයත්?

භගවන්තම්, එසේවුවත් ප්‍රණ්‍යාදි ෂාඩ්ගුණ්‍යයෙන් යුක්තවූ; ජගද්වන්ද්‍යම්, සඛගීමනීය්‍යපාතාලසඞ්ඛ්‍යාත භුවනත්‍රයවාසීන් විසින් වැන්ද යුතුවූ; තථාගතම්, සම්‍යක්සම්බුඩසම්ඵරාජොත්තමයන්වහන්සේ;

---

1 බින්දුශබ්දය සංස්කෘත භාෂාවෙහි ක්ලිවලිඞ්ගනිපාතයයි ඇතැම්අය සලකති. ඒ ව්‍යාකරණානුගත නොවේ. සංස්කෘත භාෂාවෙහි බින්දු ශබ්දය පුල්ලිංගුබව ප්‍රකටයි **විඳුඃ විඳුඃ** යනු පාණිනීය සූත්‍රයි. **වාන්විදිඅඛඝමව** විඳුඃ යනු සිද්ධාන්ත කෞමුදියි. **පෘෂතනි බින්දුඃඝතාඃ ප්‍රුම්සෝ විප්‍රුෂඃ සන්තාම් සනු අම්බරංකොඝයි. විඳු දීනනඃඝකානනරෙ** යනු මෙදිනීකොෂයි. **විඳුදිනෙච්ඡදෙයි ඝ්‍යාන්** යනු විශ්වප්‍රකාශයි. යන මේ පුරාතන ශෙෂපාඨවල බින්දුඃ කියා පුල්ලිංගුව ප්‍රකටවම නිබ්බෙනබැව් බැලියයුතුයි.

*සමහරබාලාවබොධන පිටපත්හි "හයවරට්" "ලණ්" යි සූත්‍ර දෙනක් කොට චන්ද්‍රව්‍යාකරණයෙහි ප්‍රත්‍යාහාරසූත්‍ර තුදුසක්දක්වති

ඉති ප්‍රත්‍යාහාරඃ.

2 විසර්ජනීය ජිහ්වාමූලීයෝ පාධ්මානීයානුසාරාණාං ප්‍රත්‍යාහාර කායෂු සමාවාදි භාතිඃදේශඃ, දිඞ්ආදිග්‍රහණං ජාතිනිර්දේශාත්; හකාරා දිඞ්මාත්‍රාර උච්චාරණාර්ථඃ, හකාරස්‍ය පුනඃ පාඨෝ වල්ග්‍රහ ණාර්ථඃ, සවේර්ණෝ'ලිති ග්‍රාහ්‍යඃ, කථම්?

අභිවන්දය, කායාදිවාරත්‍රයෙන් සකසා වැඳ; වාඳුසිඤ්ඤ, වඳු ව්‍යාකරණ නමැති මහාසමුද්‍රයෙහි; බිඳුම්, ජලකණිකාවක් බඳුවූ; බාලාව බොධනම්, බාලාවබොධන නම්, ප්‍රකරණය; අහම්, මම; කරෝම්, කෙරෙම්; හෙවත් ප්‍රකාශකොට කියම්.

"අඉඋණ්" යනු සූත්‍රයයි; එනපදයි; සෘෂක්; එඔඞ්; ඓඖව් හයවරලණ්; සඳමඩණනම්; ඣඛඝඪ්; ඝඪදශ්; ඛඵඡඨථ චටතව්; කපය්; ශෂසර්; හල් යන මේතැන් දක්වා මෙම ක්‍රමයෙන් අවබිණියයුතුයි.

ඉති මේ(අනන්තරොක්තක්‍රමයෙන් දක්වනලද) වණී සමූදය නෙමේ; ප්‍රත්‍යාහාරඃ, ප්‍රත්‍යාහාරශබ්දවාච්‍යනම්, "ප්‍රත්‍යාහ්‍රියතෙඅනෙනසං ඝ්‍රියප්‍ය භාවභාවනත ඉණී අණොඅනෙනති ප්‍රත්‍යාහාරඃ" යනුහෙයින් වණීයන්ගේ අවිහල් යනාදීන් හකුලුවා ගැන්මට අත්‍යපේ යෙන් උපකාරව සිටියාවූ "අඉඋණ්" යනාදිවූ මේ වණී සමූ දය ප්‍රත්‍යාහාරනමැයිසේයි.

2 විසර්ජනීය, විසර්ජනීයය; ජිහ්වාමූලීය, ජිහවාමූලීයය; උපා ධ්මානීය, උපාධ්මානීයය; අනුසාරාණාම්, අනුසාරය යන මොවුන්ගේ; * ඉහ, මේ ප්‍රත්‍යාහාරයෙහි; අනිර්දේශඃ, නොදැක්වීම; ප්‍රත්‍යාහාර, ප්‍රත්‍යාහාරයෙන් වන; කාර්‍ය්‍ය, යණාදේශාදිකාර්‍ය්‍යයාගේ; අසම්භවාත්, සම්භවය නැතිහෙයිනි; දිඞ්ආදි, දිඞ්ආදීන්ගේ; ග්‍රහණම්, ගැන්ම; †ජාතිනිර්දේශාත්

ඒ නොමැතිව්, "හයවරලණ්"යි එක් සූත්‍රයක් කොට ප්‍රත්‍යාහාර සූත්‍රතෙළසක්ම චන්ද්‍රාචාර්‍ය්‍යයන්ට අභිමතයි, එසේම ශාකටායන ව්‍යාකරණයෙහිද ශාකටායනාචාර්‍ය්‍යයන්ට ප්‍රත්‍යාහාර සූත්‍ර තෙළෙසක් අභිමතබව පෙණේ. පාණිනි ව්‍යාකරණයෙහි සෘක්පාණිනීන්ට ප්‍රත්‍යාහාරසූත්‍ර තුදුසක් අභිමතමුත් සෙසු සංස්කෘත ව්‍යාකරණාචාර්‍ය්‍යයන්ට එසේ අභිමතනොවේ.

* "උපධ්මානීය" සමහර "උඛපඡව ආධ්මායෙතෙ අනෙනසඨානෙනෙති ව්‍යුත්පත්තෙඃ උපාධ්මානශබ්දඵවෙ"ති තාරානාථඃ.

† "ආකෘතිග්‍රහණාජ්ජාතිර්ලිඞ්ගානාං න ච සර්වභාක්
සකෘදුච්චාරිත නිර්ග්‍රාහ්‍ය ගොත්‍රඤ්ච වරණෙඃ සහ
සඞ්ඛෙ නිර්ශතෙ පෙති පෘථග්ජාතිෂු දෘශ්‍යතෙ,
ආධෙයශ්චඃ ක්‍රියාජශ්ච සෝ'සති ප්‍රකෘතිගුණඃ"යි.

සිඞ්හෙම්වන්දඃ

I. 3. 1.
1 **ආදි ඝිනා සමඛ්‍යඃ.** 1, 1, 1.

ආදි රනෙන්‍ය නෙතා ලක්‍ෂිතෙ. ගෘහ්‍යමාණෙ මඛ්‍යෙ සහ ග්‍රාහ්‍යඃ, **එව** මව් හලිනි වණ්‍ඃ සුට් සුප් සුප් නිඞ් තඞ් සඞිනි ප්‍රත්‍යයාශ්ච.

සාමාන්‍යයෙන් දැක්වූහෙයිනි; (යම්සේ ශ්වෙතවණ්‍ඃදින් යුක්තවූ එක ම ගොව්‍යක්තියදක්වා මේගොන්තමැයි ජාතිනිදේශයකළකල සෙසු නොදක්වනලද කෘෂ්ණවණ්‍ඃදින් යුක්තවූ ගොව්‍යක්තීන්ගේ උද්ග්‍රහ ණයවේද, එසේම අකාරාදි ව්‍යක්තිදර්ශනයෙන් ජාතිය දැක්වූහෙයින් නොදක්වනලද සෙසු දීර්ඝ පලුත උදාත්තානුදාත්ත සවරිත සානුනා සික නිරනුනාසික භෙදයෙන් භින්නවූ එකම අකාරාදි ව්‍යක්තීන් ගේ ග්‍රහණයවෙයිසේයි.)

හකාරාදිඃ, හකාරාදීන්කෙරෙහි; **අකාරඃ**, අකාරතෙම; **උච්චා රණාර්ථඃ**, සුඛොච්චාරණය ප්‍රයොජනකොටඇත්තේයි ("හයවරලණ්" යනාදියෙහි අවරහිතවූ හකාරාදීන් සුවසේ කියාගතහෙතාහැකිහෙයින් හකාරාදීන්කෙරෙහි අකාර සුවසේ කියාගන්නා පිණිසය, එහෙයින් හල් ප්‍රත්‍යාහාරාදියගන්නාකළ කෙවලවූහකාරාදීහුමගන්නා ලැබෙතියි යනු භාවයි) හකාරස්‍ය, හකාරයාගේ; ප්‍රනඃපාඨඃ, නැවත හැදෑරීම; **වල්ග්‍රහණාර්ථඃ**, වල්ප්‍රත්‍යාහාරයාගේ ග්‍රහණය ප්‍රයොජන කොට ඇත්තේයි. (ඉදින් " හයවරලණ් " යන තන්හි හකාර හදුළහයි සිනා නැවත " හල් " යන තැන නොහදුළහොත් වල්ප්‍රත්‍යා හාරයෙහි ආදිහකාරය ඇතුළත්නොවනහෙයින් "රුදිහි" "සවපිහි" යනාදිතන්හි යවලාදිහවන්නාවූ ඉට් නොවන්නේය. එහෙයින් " රුදිහි " " සවපිහි " යනාදි උදාහරණයෙහි ඉඩාදි කාර්‍යසිඝ්‍රහා වල්ප්‍රත්‍යාහාරය ගැනුම් පිණිස නැවත හකාරයාගේ හැදෑරීමය යනු භාවයි.)

සර්වඃවණ්‍ඃ, සියලු වණ්‍ඃතෙම; අලිහි, අල්කියා; ග්‍රාහ්‍යඃ, ගන්නා ලැබේ; කඃග්‍රාහ්‍යඃ?, කෙසේගන්නාලැබේදයත්?
" ආදිරන්‍යසමඛ්‍යඃ " යනු පරිභාෂාසූත්‍රයි. මේ පරිභාෂාසූත්‍ර සාමර්ථ්‍ය යෙන් ගන්නාලැබේ; ආදිඃඅනුපදය; ඉත්‍යනුපදය; සමඛ්‍යඃඅනුපදඝ්.

අනෙන්‍යත, කෙළවරවූ; ඉත්‍ය, ඉත්හුවිසින්; **ලක්‍ෂිතඃ**, හඳුන් වනලද; ආදිඃ, ආදිවණ්‍ඃතෙම; ගෘහ්‍යමාණඃ, (අල්යනාදි ඒ ඒ සූත්‍රප්‍ර දේශයෙහි) කියනුලබත්නේ; **මඛ්‍යෙඃසහ**, මධ්‍යප්‍රතීතවණ්‍ඃයත් හා සමග; ග්‍රාහ්‍යඃ, ගන්නාලැබේ; **අච්හල්ඉති**, අච් හා හල් යනාදීවූ; වණ්‍ඃඃ, **වණ්‍ඃසඞ්ග්‍රාහකප්‍රත්‍යාහාරයෝද**; සුට්සුප්සුප්නිඞ්තඞ්සඞ් ඉති, සුට්හා සුප්හා සුප්හා නිඞ්හා සඞ්ඝන; ප්‍රත්‍යයාශ්ච, **ප්‍රත්‍යයසඞ්ග්‍රාහක ප්‍රත්‍යාහාරයෝද**; එවම්, මෙසේමැයි.

හ්‍රස්වා දීර්ඝ පලුත ඉත්‍යවණී යඩ්ධා භිනත්‍ර, ප්‍රතරෙකශ උදත්තෙනා නුදත්තත්‍ර සවරිත ඉති නවධා, ප්‍රතඃ ප්‍රත්‍යෙකං සානුනාසිකෙනා නිරනුනාසිකශ්චෙත්‍යෂ්ටාදශධා, එවම්වණීවණීඒණීඃ, ශවණීස්‍ය දීර්ඝා න සන්‍ති, ඉතෙන ස වාදශප්‍රභෙදඃ, සඩ්ඛ්‍යෂ්ඨරාණාං හ්‍රස්වා න සඋති, ඉතෙන තානාප්‍යෙකතශෙ වාදශප්‍රභෙදා‍ති, යදෙකනවිපරිතොච්චාරණ මසං සකෘතම්, ඒප්‍රභෙද යවලඃ සානුනාසිකා නිරනුනාසිකාශ්චෙති මන තරෙ භිනත්‍රඃ, තත්‍රාඊමාත්‍රිකෙ හ්‍රස්වඃ, ඒමාත්‍රෙ දීර්ඝඃ, ත්‍රිමාත්‍රඃ පලුතඃ, උච්චෙරුදත්තඃ, නීචෙරනුදත්තඃ, තයොඃ සමාහාරඃ සවරිතඃ, සව සථානනාසිකාඃ සානුනාසිකාඃ, ඉතරෙ නිරනුනාසිකාඃ.

(යම්සේ අල්ප්‍රත්‍යාහාරත්‍රයම් අත්‍රතවූ ලකාරයාවසින් හදුන්ව නලදආදිවූ අකාරයාඇන්තේ මධ්‍යපතිතවණීයන් හා එක්කොට "ආදිරිතාසමධ්‍යඃ" යන පරිභාෂාසූත්‍රසාමර්ත්‍යයෙන් ගන්නාලැබේද එසේම සෙසු අච්හල් යනාදිවූ වණීසඩ්ග්‍රාහක ප්‍රත්‍යාහාරයෝද සුච් සුප්සුප්තිඩ්තඩ්සඩ්යන ප්‍රත්‍යයසඩ්ග්‍රාහකප්‍රත්‍යාහාරයෝද අත්‍රතවූ ඉත්හුවසින් දක්වනලද ආදිවණීයන් ආදිප්‍රත්‍යයන් ඇත්තාහුද මධ්‍යපතිතවණීයන්හා එක්කොට "ආදිරිතා සමධ්‍යඃ" යන පරිභාෂා සූත්‍රසාමර්ත්‍යයෙන් ගන්නාලැබෙත්යිසේයි; මෙහි සුවිනම්—සුඹඃජස් අම්ඔඃට් යන මොහුයි, සුප් සුප් කියා දෙවිටකකීයේ අලාසවාදී මහා සවාදි දෙදෙත ගන්නාපිණිසයි, අලාසවාදිහුනම්,— සුඹඃජස්අම්ඔඃ ට්ශස්ටාභ්‍යාම්භිස්ඞෙභ්‍යාම්භ්‍යස්ඞසිභ්‍යාම්භ්‍යස් ඞස්ඔස්ආම්ඕඔස් සුප් යන මෙහි විධානකළප්‍රත්‍යයෝයි, මහාසවාදිහුනම්,— සවාදිසූත්‍රයෙහි ප්‍රථමාඑකවචනවූ සුවිහකනියෙහි පටන්කොට "උරොභ්‍යඃකප්" යන සූත්‍රයදක්වා මේ දෙඅතුරෙහි විධානකළප්‍රත්‍යයෝයි, නිඩ්නම්,—තිස් තස් ඣි සිප් ඵස් ථ මිප් වස් මස් තා තාම් ඣ ඵාස් ආථාම් ධ්වම් ඉට් වහි මහිඩ් යන මොහුයි, තඩ්නම්,— ත ආතාම් ඣ ඵස් ආතාම් ධ්වම් ඉට් වඃ මහිඩ් යන මොහුයි සඩ්නම්,—"තිප්‍යඃඣාඥෙනෘ සන්" යන්නෙහි සන් පටන් "ලඃසාර්වධාතුකාදි" සූත්‍රයෙහි මහිඩ් දක්වා මේ ෙදඅතුරෙහි විධානකළප්‍රත්‍යයෝයි)

අවණීඃ, අවණීත්‍රම්; හ්‍රස්වඃ, හ්‍රස්වය; දීර්ඝඃ, දීර්ඝය; පලුතඃඉති, පලුතශ්චෙ; ත්‍රිධා, තුන්පරිද්දෙකින්; භිනත්‍රඃ,බිඳුනේයි; ප්‍රතඃ,නැවත; එකශඃ, හ්‍රස්වාදිඑකක්ම; (1)උදත්තඃ,උදත්තය; අනුදත්තඃ, අනුදත්ත

---

(1)"ශ්‍රැතිකෘතමුදත්ත මුපාංශුප්‍රයොගෙ'ප්‍යුපපන්නාං ශ්‍රැතිප්‍රකර්ෂ්‍යස්‍යෙව සර්වතඃවාදනඃසථානකෘතංතදිති,උච්චෛරිත්‍යධිකරණශක්තිප්‍රධානම් අධිකරණඤ්චං වොච්චාරණමුත්‍රති,තචවතාලාදිනාංසභාගතෙව එවවති චාශ්‍රයෙතාහතාල්වාදිති,ප්‍රයතනඃප්‍රතොච්චාරයිෂ්‍යදීදෙඞ්භාශෙප්‍රතිභතෙතා

ය;(2)සවරිතඃඉති, සවරිතයයි; නවඛා, නවපරිද්දෙකින්; භිනත්ති,බිඳ නේයි; පුනඃ, නැවත; ප්‍රත්‍යෙකම්, හ්‍රස්වඋදාත්තාදිවූඑකෙක්ම; (3)සා නුනාසිකඃ, සානුනාසිකඃ; නිරනුනාසිකඤ්චෙති, නිරනුනාසිකයයි කියා; අෂ්ටාදශධා, අටළොස්පරිද්දෙකින්; භින්නඃ, බිදුනේයි; ඉව ණෝවණිඒණිඃ, ඉවණි උවණි සවණි යන මොහුද; එවම්, මෙසේ මැයි; (අවණියෘසේම අටළොස්භෙදයක් ඇත්තාහයිසේයි.) ශවණි ස්‍ය, ශවණියාහට; දිර්ඝඃ, දිර්ඝාක්ෂරයෝ; නසන්ති,නැති; තෙන, එහෙයින්; (දිර්ඝය හ්නැතිහෙයින්) සඃ, ඒශවණිතෙම; වාදශප්‍රභෙදඃ, දෙ ළොස් ප්‍රභෙදයක් ඇත්තේයි; සඞ්ඛ්‍යාක්ෂරාණාම්, සඞ්ඛ්‍යාක්ෂරයන්ට; හ්‍රස්වඃ, හ්‍රස්වයෝ; නසන්ති, නැති; (සඞ්ඛ්‍යාක්ෂරයෝනාම් එඔඑඔඉ යනමොහුයි) තේන, එහෙයින්; (හ්‍රස්වයන්දෙදෙනනැති හෙයිනැයි සේයි) තානිඅපිසඞ්ඛ්‍යාක්ෂරාණි, ඒසඞ්ඛ්‍යාක්ෂරයෝද; එකශඃ, එකෙක් එකෙක්ම; වාදශප්‍රභෙදානි, වාදශප්‍රභෙදයක් ඇත්තාහුයි; යථොක්ත, මෙහිකීවාට; විපරීත, විරුද්ධකොට; උච්චාරණම්, කිම; අසංයුක්තම්, සංයුක්ත නොවේ; (ශවණියහට දිර්ඝයන් ඇතිකොට හා සඞ්ඛ්‍යාක්ෂරයන්ට හ්‍රස්වයන්ඇතිකොට කිවහොත් ද්‍රාක්ෂාදිවත් ම්ස සංයුක්තනොවෙයිසේයි.) යවලාඃ, යවලයනමොහු (3)සානුනාසිකාඃ, සානුනාසිකදවෙති; නිරනුනාසිකාශ්චෙති, නිරනුනාසිකදවෙතියි; විප්‍රභෙදඃ, ප්‍රභෙදවයක් ඇත්තාහුයි: ඉතරෝ, සෙස්සෝ; නභින්නාඃ, භෙදනැත්තාහුයි; (කීවාවූ අවණි ඉවණි උවණි සවණි ශවණි එව ළොඔයවල යන මොවුන්කෙරෙන් පිටත් සෙසු හකාරාදිවණියෝ භෙදනැත්තෝයයිසේයි)

(දැන් අවණාදීන්ගේ භෙදයෙහි බාලශික්ෂාක්‍රමය දක්වනුලැබේ, අවණිතෙම කාලභෙදයෙන් හ්‍රස්වය දිර්ඝය ප්ලුතයයි තුණෙක්වෙයි;

වං ව්‍යඤ්ජයති තදා ස උදාත්තඃ. එවමධොභාගෙ'නුදාත්තාඉති යඛෙදා හුශෙඛරඃ.

(2) පූර්වයොරුදාත්තානුදාත්තයොඃ එකප්‍රාක්ෂරෙසම්භවෙශෙ සති සවරිතො භවති,

" එකාක්ෂරසමාවෙශෙ පූර්වයොඃ සවරිතො බරඃ,
තතො දාත්තතරො දාත්තා දඞ්මාත්‍රාඞ් මෙව ච.
අනුදාත්තඃ පරඃ ශෙෂඃ ස උදාත්තාග්‍රැති භීවෙන්,
උදාත්තං නොව්‍යතෙ කිඤ්චිත් සවරිතඤ්චා ක්ෂරං පරම්"නි,
මෙනාරමා.

(3) මුඛසහිතනාසිකයා උච්චාර්‍යමාණඃ අනුනාසිකසංඥඃ ස්‍යාත්, මුඛ සහිතා නාසිකා මුඛනාසිකා, උව්‍යතෙනෙනෙති වචන. මුඛනාසික්‍යාව ච්‍යතමස්‍යෙති ප්‍රග්‍රහඃ,වර්ග්‍යාණාමන්ත්‍යා අනුනාසිකා වා. ශාකටායනඃ.

ස්ථානකරණප්‍රයත්නභේදා වර්ණොත්පත්තිඃ, තත්‍ර ස්ථානම්, (1) කණ්ඨ්‍යා මුඛවිසර්ජනීයානාම්, තාලුකම්ව්‍යඤ්ජනානාම්, (2) මූර්ධන්‍යා වූපූපධමානීයානාම්, ශිර ඝාව්‍රඤ්ජනාණාම්, දන්ත්‍යා ඝතුලසානාම්, කණ්ඨතාලුකම් දෙදෙතාම්, කණ්ඨ්‍යෝෂ්ඨ්‍යම්දෙදෙතාම්, දන්ත්‍යෝෂ්ඨ්‍යඃ වකාරස්‍ය, නාසිකා'නුස්වාරස්‍ය, සවස්ථානං නාසිකාච ඔඤණනමානාම්. ජිහ්වාමූලං ජිහ්වාමූලීයස්‍ය. කරණම්, ජිහ්වාමධ්‍යං තාලව්‍යානාම්, ජිහ්වාග්‍රං මූර්ධන්‍යානාම්, ජිහ්වාග්‍රං දන්ත්‍යානාම්, ශෙෂාඃ සවස්ථානකරණාඃ.

ඨවිරභෙදයෙන් හ්‍රස්වඋදාත්තය හ්‍රස්වඅනුදාත්තය හ්‍රස්වස්වරිතය; දිඝඋදාත්තය දිඝඅනුදාත්තය දිඝස්වරිතය; ප්ලුතඋදාත්තය ප්ලුතඅනුදාත්තය ප්ලුතස්වරිතයයි නවයෙක්වේ; ස්ථාන භෙදයෙන් හ්‍රස්ව උදාත්ත අකාරතෙමේ සානුනාසිකදවෙයි නිරනුනාසිකදවෙයි; හ්‍රස්ව අනුදාත්තඅකාරතෙමේ සානුනාසිකදවෙයි නිරනුනාසිකදවෙයි; හ්‍රස්ව ස්වරිතඅකාරතෙමේ සානුනාසිකදවෙයි නිරනුනාසිකදවෙයි; දිඝඋදාත්තඅකාරතෙමේසානුනාසිකදවෙයි නිරනුනාසිකදවෙයි; දිඝ අනුදාත්ත අකාරතෙමේ සානුනාසිකද වෙයි නිරනුනාසිකද වෙයි. දිඝස්වරිතඅකාරතෙමේ සානුනාසිකදවෙයි නිරනුනාසිකදවෙයි; ප්ලුතඋදාත්තඅකාරතෙමේ සානුනාසිකදවෙයි නිරනුනාසිකදවෙයි; ප්ලුත අනුදාත්ත අකාරතෙමේ සානුනාසිකදවෙයි නිරනුනාසිකදවෙයි; ප්ලුත ස්වරිත අකාරතෙමේ සානුනාසිකදවෙයි නිරනුනාසිකද වෙයි යියාමෙසේ කාලස්වරයස්ථානභෙදයෙන් අටළොසක්වෙයි; ඉවණී උව ණීසාවණී යන මොහුද අවණ්‍යාපරිද්දෙන් කාලස්වරස්ථානභෙදයෙන්අටළොසක්වෙත්; ශවණීතෙමේ කාලභෙදයෙන් හ්‍රස්වඝ ප්ලුතයයි දෙකෙක්වෙයි; ස්වරභෙදයෙන් හ්‍රස්වඋදාත්තය හ්‍රස්වඅනුදාත්තය හ්‍රස්වස්වරිතය ප්ලුතඋදාත්තය ප්ලුතඅනුදාත්තය ප්ලුතස්වරිතයයි සයෙක්වෙයි; ස්ථානභෙදයෙන් හ්‍රස්වඋදාත්තඝකාරතෙමේ සානුනාසිකදවෙයි නිරනුනාසිකදවෙයි; හ්‍රස්වඅනුදාත්තඝකාරතෙමේ සානුනාසිකදවෙයි නිරනුනාසිකදවෙයි; හ්‍රස්වස්වරිතඝකාරතෙමේ සානුනාසිකදවෙයි නිරනුනාසිකදවෙයි; ප්ලුතඋදාත්තඝකාර තෙමේ සානුනාසිකදවෙයි නිරනුනාසිකදවෙයි; ප්ලුතඅනුදාත්තඝකාරතෙමේ

---

(1) "අෂ්ටෞ ස්ථානානි වර්ණානා මුරඃ කණ්ඨඃ ශිරස්තථා,
ජිහ්වාමූලඤ්ච දන්තාශ්ච නාසිකොෂ්ඨෞ ච තාලුව."යි
පාණිනීශික්ෂා.

"කණ්ඨ්‍යාඃ මුඛජිහ්වා-දන්තෝ ෂ්‍යතාලුනාසිකා වර්ණානාම්,
ස්ථානාන්‍යාස්‍යංසප්‍රෂෙට -ෂ්තසප්‍රෂවංව්‍යවතෙෂද්විවෘතම්" යි
ශාකටායනඃ.

(2) "ඉෂ්‍යාවූපූපධමානීයානාම් " යනු අන්‍යමතයෙකි.

සානුනාසිකදවෙයි නිරනුනාසිකදවෙයි; ප්ලුතස්වරිතශ්කාරතෙමේ සානුනාසිකදවෙයි නිරනුනාසිකදවෙයිකියා මෙසේ කාලස්වරස්ථාන භෙදයෙන් දොළොසෙක්වෙති.)

(එකාරතෙමේ කාලභෙදයෙන් දිඝිය ප්ලුතයයි දෙතෙක්වෙයි, සවරභෙදයෙන් දිඝිඋදාත්තය දිඝිඅනුදාත්තය දිඝිස්වරිතය, ප්ලුත උදාත්තය ප්ලුතඅනුදාත්තය ප්ලුතස්වරිතයයිකියා සයෙක්වේ, ස්ථානභෙදයෙන් දිඝිඋදාත්තඑකාරතෙමේ සානුනාසිකදවෙයි නිරනුනාසිකදවෙයි, දිඝිඅනුදාත්ත එකාරතෙමේ සානුනාසිකදවෙයි නිරනුනාසිකදවෙයි; දිඝිස්වරිතඑකාරතෙමේ සානුනාසිකදවෙයි නිරනුනාසිකදවෙයි; ප්ලුතඋදාත්තඑකාරතෙමේ සානුනාසිකදවෙයි නිරනුනාසිකදවෙයි; ප්ලුතඅනුදාත්තඑකාරතෙමේ සානුනාසිකදවෙයි නිරනුනාසිකදවෙයි; ප්ලුත ස්වරිත එකාරතෙමේ සානුනාසිකදවෙයි නිරනුනාසිකදවෙයිකියා කාලස්වරස්ථානභෙදයෙන් දොළොසෙක්වෙයි; ඔකාර ඒකාර ඕකාර යන මොහුද එකාරයමේන් කාලභෙදයෙන් දෙකෙක්වෙති, සවරභෙදයෙන් සයෙක්වෙති, ස්ථානභෙදයෙන් දෙළොසෙක්වෙති. යකාරතෙමේ ස්ථානභෙදයෙන් සානුනාසිකදවෙයි නිරනුනාස්කදවෙයි කියා දෙකෙක්වෙයි. වකාර ලකාර යනමොහුද මෙසේම දෙකෙක්වෙත්.)

තත්‍ර, එහි; (හ්‍රස්වාදින් අතුරෙහියයි සේයි) (3) මාත්‍රිකඃඅව්, මාත්‍රාවක්ඇති අවිතෙමේ; හ්‍රස්වඃ, හ්‍රස්වනම්; (මේ මාත්‍රාවෙක්නම් නිමේෂකාලයක්හුාවත් උන්මේෂකාලයක්හා වත් සමානවූ කාලයයි) ත්‍රිමාත්‍රඃඅව්, මාත්‍රාදෙකක් ඇති අවිතෙමේ; දිඝිඃ, දිඝිනම්; ත්‍රිමාත්‍රඃඅව්, මාත්‍රාගුණක්ඇති අවිතෙම; ප්ලුතඃ, ප්ලුතනම්; උච්චෛඃඅව්, උඞ්චභාගඃයහි උත්පන්නවූ අවිතෙමේ; උදාත්තඃ, උදාත්තනම්; නීචෛඃඅව්, නීචභාගයෙහි උත්පන්නවූ අවිතෙමේ; අනුදාත්තඃ, අනුදාත්තනම්; (මෙහි ඔෂ්ඨාදිකරණාධ්‍යයනයෙන් ව්‍යවස්ථිතවූ භාගඇත්තාවූ නාදිස්ථානයෙහි උඞ්චභාගයෙහි උත්පන්නවූයේ උදාත්තනම, නීචභාගයෙහි උත්පන්නවූයේ අනුදාත්තනමැයිසේයි.) තයොඃ. උදාත්තඅනුදාත්තවර්ණයන්දෙදෙනාගේ; සමාහාරඃඅව්, එක්වීමඇත්තාවූ අවිතෙමේ; ස්වරිතඃ, ස්වරිතනම්; (මෙහි උච්චාරණකාලයෙහි සවිඛභානුසාරිවූ ප්‍රයත්නය තීව්‍රවන්නේය ගාත්‍රනිග්‍රහයවන්නේයඋදාත්තයාගේගුණයි. කණ්ඨ්‍යවිවෘතයාගේ සංවෘතත්වය වන්නේය ස්වරයාගේද වායුහුගේද තීව්‍රගතිය හෙතුකොටගෙන රූක්ෂත්වය වන්නේය අනුදාත්තයාගේ

(3) එකමාත්‍රොච් භවේද්හ්‍රස්වෝ ච්මාත්‍රෝ දීඝි උච්යතෙ,
ත්‍රිමාත්‍රස්තු ප්ලුතෝ ඥෙඞ්‍යෝ ව්‍යඤ්ජනං තඞ්මාත්‍රකම්"යි

ද කියනලදි,

ගුණයි, උච්චාරණකාලයෙහි යථොක්තාවූ උදාත්තානුදාත්ත ගුණයන් දෙදෙනාගේ එක්වීම ඇත්තේ ස්වරිතය යනුහාවයිද සවසථාන, තම තමන්ටකිසථානහා; නාසිකාඃ, නාසිකාසථානකොට ඇත්තාහු; (1) සානුනාසිකාඃ. සානුනාසිකයහ; ඉතරෙ, සෙස්සෝ; නිරනුනාසිකාඃ, නිරනුනාසිකයෝයි.

වණී, අක්ෂරයෝ ගේ; උත්පත්තී, ඉපැත්ම; සථානකරණප්‍රය හෙනාඃ, සථානකරණප්‍රයත්නයයනමෙයිනි; තත්‍ර, ඒසථානකරණ ප්‍රයත්නයන මොවුන්අතුරෙහි; සථානම්, සථානඝ; (උච්‍යතෙ කියනු ලැබේ.) අකුහවිසර්ජනීයානාම්, අ,අවණී; කු, කවගී; (කඛගඝඞ) හවි සර්ජනීයානම් (2) හකාරවිසර්ජනීයයන මොවුන්ට; කණ්ඨඃ. කණ්ඨය තෙමේ: (සථානමහවති, සථානවේ.) ඉවුයඤානාම්, ඉ,ඉවණී; වු,චවගී; (චඡජඣඤ) යඤානාම්, යකාර ශකාර යන මොවුන්ට; තාලුකම්, තල්ල: (සථානමහවති, සථානවේ.) උපුපාධමානීයානාම්, උ, උවණී; පු, පවගී; (පඵබහම) උපාධමානීයානාම්,උපාධමානීයයනමොවුන්ට; ඔෂ්ඨෝ, ඔෂ්ඨයෝදෙදෙන; (සථානමහවති, සථානවේ) ඍවුරඤාණාම්, ඍ,ඍවණී; වු, වවගී: (ටඨඩඪණ)රඤාණාම්. රෙඵෂකාරයනමොවුන්ට; ශිරඃ, හිස; (සථානමහවති, සථානවේ;) ඤතුලසානාම්, ඤ. ඤවණී; තු, තවගී; (තථදධන) ලසානාම්, ලකාරසකාරයනමොවුන්ට; දන්තාඃ, දන්තයෝ: (සථානමහවති, සථානවේ) ඉදෙදෙතාම්, ඉත් එත් ඒත යන මොවුන්ට; කණ්ඨතාලුකම්, කණ්ඨහාතල්ල; (සථානමහවති, සථානවේ) උදෙදෙඖතාම්, උත් ඔත් ඖත් යනමොවුන්ට; කණ්ඨොෂ්ඨම්, කණ්ඨහාඔෂ්ඨය; (සථානමහවති, යථානවේ.) වකාරස්‍ය, වකාර යහට: දන්තොෂ්ඨඃ, දන්තයන්හාඔෂ්ඨය, (සථානමහවති, සථානවේ) අනුඃචාරස්‍ය, අනුඃචාරයහට: නාසිකා, නාසිකාතොමෝ; (සථානමහ වති, යථානවේ.) ඛඤණනමානාම්, ඛඤණනමයනමොවුන්ට; ස්ව සථානම්, තමතමන්ටකිසථානද; නාසිකාව, නාසිකාවද; (යථානමහ වති, සථානවේ) ජිහ්වාමූලීයස්‍ය, ජිහ්වාමූලීයහට; ජිහ්වාමූලම්, දිවමූ ල; (සථානමහවති, සථානවේ.)

---

(1) " හ්‍රස්වදීඝ්ලුතහලෝ හ්‍යකච්ත්‍රයඞ්මාත්‍රිකාඃ,
නාසිකා මනුයාතශ්ච වණීඃ ස්‍යාද නුනාසිකඃ.
උච්චෙවරුදාත්තා නීචෛඃ ස්‍යාදනුදාත්තඃ සවරස්තථා,
ව්‍යාමිශ්‍රඃ සවරිතෝ ඥෙයඃ ප්‍රත්‍යෙකං විබුධෙ රිහ." යිද
ශාකටායනඃ.

(2) " හකාරං පඤ්චමෛර් යුක්ත මන්තස්ථාභිශ්ච සංයුතම්,
ඔෂ්‍රස්‍යං තං විජානීයාත් කණ්ඨ මාහුර සංයුතම්." යිද ශික්ෂා

(මෙහි බාලශික්ෂාව සඳහා සථානක්‍රම දක්වනුලැබේ,-අවණීයහට කණ්ඨය සථානවේ, කකාරයහට කණ්ඨය සථානවේ, ඛකාර ගකාර ඝකාර හකාර විසර්ජනීය යන මොවුන්ට මෙසේම කියයුතු: ඕකාරයහට කණ්ඨය හා නාසිකාව සථානවේ, ඉවණීයහට තල්ල සථානවේ, චකාරයහට තල්ල සථානවේ, ඡකාර ජකාර ඣකාර යකාර ශකාර යන මොවුන්ට මෙසේම කියයුතු, ඤකාරයට තල්ල හා නාසිකාව සථානවේ, උවණීයට ඔෂ්ඨයසථානවේ, පකාරයහට ඔෂ්ඨයසථානවේ, එකාර ඔකාර භකාර උපාධ්මානීය යන මොවුන්ට මෙසේමකියයුතු, මකාරයහට ඔෂ්ඨය හා නාසිකාව සථානවේ, ඍවණීයහට ශිරඃ සථානවේ, ටකාරයහට ශිරඃ සථානවේ, ඨකාර ඩකාර ඪකාර රකාර ෂකාර යනමොවුන්ට මෙසේමකියයුතු, ණකාරයහට ශිරස හා නාසිකාව සථානවේ, ඝකාරයහට දන්තයෝ සථානවෙත්, තකාරයහට දන්තයෝ සථානවෙත්, ථකාර දකාර ධකාර ලකාර සකාර යනමොවුන්ට මෙසේම කියයුතු, නකාරයහට දන්තයෝ හා නාසිකාව සථානවෙත්, ඉත්හට කණ්ඨය හා තල්ල සථානවේ, එත් ඒත් යනමොවුන්ට මෙසේම කියයුතු, උත්හට කණ්ඨය හා ඔෂ්ඨය සථානවේ, ඔත් ඕත් යනමොවුන්ට මෙසේමකියයුතු, වකාරයහට දන්තයෝ හා ඔෂ්ඨය සථානවේ, අනුසවාරයහට නාසිකාව සථානවේ, ජිවහාමූලීයහට දිව මූල සථානවේ, "නිෂ්ඨන්ත්‍යසමීනනීති සථානම්" යනුහෙයින් වණීයෝ මෙහි උතපත්තිවශයෙන් සිටින්නුයි කණ්ඨාදිය සථානනම් වේ.)

කරණම්, කරණය; (උච්‍යතෙ, කියනු ලැබේ;) තාලව්‍යානාම්, තාලව්‍යාක්ෂරයන්ට; ජිවහාමධ්‍යම්, දිවමැද; කරණමිහවති, කරණවේ; (මෙහි තාලව්‍යාක්ෂරයෝනම් තාලුකයථානීයවූ ඉවණීාදිහුයි) ශිරස්‍යානාම්, ශිරස්‍යාක්ෂරයන්ට; ජිහ්වාපාග්‍රම්, දිවඅගවෙත; කරණමිහවති, කරණවේ; (මෙහි ශිරස්‍යාක්ෂරයෝනම් ශිරඃ සථානියවූ ඍවණීාදිහුයි) දන්ත්‍යානාම්, දන්ත්‍යාක්ෂරයන්ට; ජිහ්වාග්‍රම්, දිවඅග; කරණමිහවති, කරණවෙයි; (මෙහිදන්ත්‍යාක්ෂරයෝනම් දන්ත්‍යසථානියවූ ඍවණීාදිහුයි) ශෙෂාඃ, සෙස්සෝ; සවසථාන, තමතමවන්ථකියථානඃ කරණාඃ, කරණයෙකොට ඇත්තාහුයි.

(මෙහි බාලශික්ෂාව සඳහා කරණක්‍රම දක්වනු ලැබේ,-ඉවණීයහට දිවමැදකරණවේ; චඡජඣඤ යකාර සකාර යනමොවුන්ටමෙසේම කියයුතු; ඍවණීයහට දිවඅගවෙත කරණවේ; ටඨඩඪණ රෙඵකාර යනමොවුන්ට මෙසේමකියයුතු; ඎවණීයහටදිවඅගකරණවේ; තථදධන ලකාර සකාර යනාමොවුන්ට මෙසේම කියයුතු; අවණීයහට කණ්ඨසකරණවේ; යනාදින්සෙස්සවුන්ට කියථානමකරණකොට කියයුතු, "ක්‍රියතෙ උච්චාය්‍යෙත'තෙනෙතීකරණම්"යනු හෙයින්වණීයන්ගේ උච්චාරණයට අත්‍යන්තොපකාරවූ ජිවහාමධ්‍යාදිය කරණනම්වේ.)

ප්‍රයත්නෝ විවිධඃ ආභ්‍යන්තරෝ බාහ්‍යශ්ච, තත්‍රාභ්‍යන්තරඃ සංවෘතං විවෘතඤ්ච සප්‍රෂ්ටඤ්ච ඊෂත්ස්පෘෂ්ටඤ්චේති චතුර්විධඃ, සංවෘතඤ්ච මකාරස්‍ය, විවෘතඤ්ච යේරාණාමූෂ්මාණඤ්ච අකාරාදයඃ ඔකාරාන්තාඃ ස්වරාඃ, ශෂසහා ඌෂ්මාණඃ, තෙෂ්වපි විවෘතතරඤ්ච මෙදෙතෝඃ, තාභ්‍යාමේදෙතෝඃ නාන්‍යාම්පි ප්‍රකාරස්‍ය, සප්‍රෂ්ටත්වං සපර්‍යාණාම්, කාදයෝ මාවසානාඃ සපර්‍යාඃ, ඊෂත්ස්පෘෂ්ටඤ්ච මන්තඃස්ථානාම්, ඵන්තඃස්ථාඃ යරලවාඃ.

ආභ්‍යන්තරඃ, ආභ්‍යන්තරප්‍රයත්නඃ; බාහ්‍යඃ, බාහ්‍යප්‍රයත්නඃ යි; ප්‍රයත්නඃ, ප්‍රයත්නඃ යනෙමි; විවිධඃ, දෙකෙක්වේ; "ප්‍රකෘෂ්ටෝ යත්නඃ ප්‍රයත්නඃ" යනුහෙයින් වණීයන්ගේ උච්චාරණයෙහි ප්‍රකෘෂ්ට උත්සාහය ප්‍රයත්නනම්වේ; ඒ උත්සාහයෙන් සමුත්පාදිතවූ සංවෘතත්වාදිවූ වායුවිසින් ජනිතවූ වණීධර්මයද අභෙදෝපචාරයෙන් ප්‍රයත්නනම්වේ. "අභ්‍යන්තරෙභවඃ ආභ්‍යන්තරඃ" යනු හෙයින් වණෝත්පත්ති කාලයෙහි ඇතුළත්හිමවූ සංවෘතත්වාදිය ආභ්‍යන්තර ප්‍රයත්න නම් වෙයි. "බහි හිවිඃ බාහ්‍යඃ" යනුහෙයින් වණීනිෂ්පත්ති කාලයෙහි මත් තෙයි වායුවශයෙන් ජාතවූ විවෘතකරණාදිය බාහ්‍යප්‍රයත්න නම් වේ.

තත්‍ර, එහි; (ආභ්‍යන්තර ප්‍රයත්නය බාහ්‍යප්‍රයත්නයයි විවිධවූ ප්‍රයත්නයන් අතුරෙහි යමියේයි) ආභ්‍යන්තරඃ, ආභ්‍යන්තර ප්‍රයත්නයතෙමේ; සංවෘතත්වම්, සංවෘතබවය; විවෘතත්වම්, විවෘතබවය; සප්‍රෂ්ටත්වම්, සප්‍රෂ්ටබවය; ඊෂත්ස්පෘෂ්ටත්වඤ්ච ඉති, ඊෂත්ස්පෘෂ්ටබවයයි; චතුර්විධඃ, සතරවැදෑරුම්වේ; (මෙහි ප්‍රයත්නජනිතවූ ප්‍රාණවායුතෙමේ කාලව්‍යාදිසථානයෙහි අභිඝාතයකොට වණීයන් උපදවන්නේද එකල්හි සංවෘතගුණය වන්නේය, යම් කලෙක්හි දූරයෙන් සපර්‍යාකොට මුඛය විවෘතකෙරේද එකල්හි විවෘතත්වගුණය වන්නේය, යම්කලෙක්හි මුඛයාගේ සංවෘතත්වය නොකොට කණ්ඨාදිවූ සථානයම සපර්‍යාකෙරේද එකල්හි සප්‍රෂ්ටත්ව ගුණය වන්නේය; යම්කලෙක්හි මදක් යපර්‍යා කෙරේද එකල්හි ඊෂත්ස්පෘෂ්ටත්ව ගුණය වන්නේයි.)

සංවෘතත්වම්, සංවෘතබව; අකාරස්‍ය, අකාරයාට; විවෘතත්වම්, විවෘතබව; ස්වරාණාම්, ස්වරයන්ටද ඇති; ඌෂ්මාණඃ ච, ඌෂ්මාක්ෂරයන්ටද ඇති; අකාරාදයඃ, අකාරය ආදිකොටඇති; ඔකාරාන්තාඃ, ඔකාරය අන්තකොට ඇත්තාහු; ස්වරාඃ, ස්වරයෝයි; ශෂසහාඃ, ශෂසහයන මොහු; ඌෂ්මාණඃ, ඌෂ්මාක්ෂරයෝයි; තෙෂ්වපි, ඔවුනුදු කෙරෙන්; (ඒ ස්වරයන්හා ඌෂ්මාක්ෂරයන් කෙරෙහැයි සේයි) විවෘත තරත්වම්, අතිශයින් විවෘතබව; එදෙතෝඃ, එන් ඔත් දෙදෙනාටය; තාභ්‍යාම් අපි, එන් ඔත් දෙදෙනාකෙරෙනුදු; විවෘතතරත්වම්, අතිශයින් විවෘත

බාහ්‍යසතු,— විවෘතකරණතා සංවෘතකරණතා (1) නාදානුප්‍රදානතා අඝෝෂතා අල්පප්‍රාණතා මහාප්‍රාණතා ඝෝෂවත්තා උෂ්මතෙත්‍යෂ්ට විධඃ, තෙන වර්ගාණාං ප්‍රථමතෘතීයාඃ ශෂසවිසර්ජනීය ජිහ්වාමූලීයෝ පාධ්මානීයාශ්ච විවෘතකරණාඃ නාදානුප්‍රදානා අඝෝෂාඃ, ප්‍රථමද්විතීයපඤ්චමාඃ සානුනාසිකා අල්පප්‍රාණා ඉතරේ මහාප්‍රාණාඃ, තෘතීයචතුර්ථාඃ සානුස්වාරානුනාසික හකාරාඃ සංවෘතකරණාඃ නාදානුප්‍රදානා ඝෝෂවන්තඃ, විතීයචතුර්ථාඃ ශෂසහාශ්චොෂ්මාණඃ.

බව; ඒදෙවතෝඃ, එත් ඔහුත් දෙදෙනාහටය; තාභ්‍යාම් අපි, එත් ඔහුත් දෙදෙනා කෙරෙනුදු; විවෘතකරණම්, අතිශයින් විවෘතබව; අකාරස්‍ය, අකාරයහටයි; සපෘෂ්ටතම්, සපෘෂ්ටබව; සපර්‍ශානාම්, සපර්‍ශාක්ෂරයන්ටය; සපර්‍ශාඃ, සපර්‍ශාක්ෂරයෝනම්; කාදයඃ, කකාරයා ආදිකොටඇති; මාවසානාඃ, මකාරයා අවසන්කොට ඇත්තාහුයි; ඊෂත්ස්පෘෂ්ටතම්, ඊෂත්ස්පෘෂ්ටබව; අන්තඃස්ථානාම්, අන්තඃස්ථාක්ෂරයන්ටය; අන්තඃස්ථාඃ, අන්තඃස්ථාක්ෂරයෝනම්; යරලවාඃ, යරලවයන මොහුයි.

බාහ්‍යසතු, බාහ්‍යප්‍රයතනය වනාහි; විවෘතකරණතා, විවෘතකරණබවය; සංවෘතකරණතා, සංවෘතකරණබවය; නාදානුප්‍රදානතා, නාදානුප්‍රදානබවය; අඝෝෂතා, අඝෝෂබවය; අල්පප්‍රාණතා, අල්පප්‍රාණබවය; මහාප්‍රාණතා, මහාප්‍රාණබවය; ඝෝෂවත්තා, ඝෝෂවත්බවය; උෂ්මතා ඉති, උෂ්මත්බවයයි; අෂ්ටවිධඃ, අටවැදෑරුම්වේ.

(මෙහි ප්‍රයත්නජනිතවූ ප්‍රාණවායුතෙමේ උඩනැඟී මුදුන්හි පැහැරනැවා යම්කලෙක්හි ඔෂ්ඨයෙහි ප්‍රහාරදී කණ්ඨය විවෘතකෙරේද එකල්හි විවෘතකරණතා ගුණය වන්නේය, යම්කලෙක්හි කණ්ඨය මිදක් විවෘතකෙරේද එකල්හි සංවෘතකරණතාවගුණය වන්නේය, යම්කලෙක්හි ඝණ්ඨාරාවයක්සේ කණ්ඨතාල්වාදිසථානාභිඝාතයෙන් ජාතවූ ඛවනියෙහි අව්‍යක්ත ශබ්දස්වරූපවූද ඝොෂස්වරූපවූද නාදය අනුව දෙනු ලැබේද එකල්හි නාදානුප්‍රදානතාවගුණය වන්නේය, යම්කලෙක්හි යථොක්තවූ ඛවනියෙහි ඝෝෂරූපවූ නාදයතෙමේ පරිසමාපනිඛවනිසංඛ්‍යාතවූ නාදය අනුප්‍රදානවශයෙන් පවතිද එකල්හි විවෘතකරණතාව වනහෙයින් ඝොෂඛවනි දෙදෙ

---

(1) "ඉයාං යමාඃ ඛයඃ×කාඃපෞ විසර්ජනීයඃ ශර එවච,
එතෙ ඝොෂානුප්‍රදානා අඝෝෂාශ්ච විවෘතාඃ වතෙ.
කණ්ඨ මන්‍ය තු ස්පෘෂ්ටඃ සස්‍යුඃ සංවෘතා නාදහාගිනඃ,
අයුග්මා වර්ගියවිතා යණශ්චාල්පප්‍රාණවඃ ස්මෘතාඃ" යි
කෞමුදී.

නාගේ සංසඥියෙන් ඝොෂයමදනුයි අඝොෂතාව වන්නේය, ප්‍රයත්න ජනිතවූ ප්‍රාණවායුහු අල්පකල්හි අල්පප්‍රාණතාව වන්නේය, එමවායුහු මහත්කල්යි මහාප්‍රාණතාව වන්නේය, යම්කලෙක්හි සථානාභිඝාතවූ ධවනියෙයි අව්‍යක්තශබ්දස්වරූපවූ නාදයඋතෙමේ පරිසමාප්තිධවනිසංඛ්‍යාතවූ අනුප්‍රදානවපවතීද එකල්හි සංවෘතකරණතාව වනහෙයින් නාදධවනිදෙදෙනාගේ සංසඥියෙන් ඝොෂයමහත්නුයි ඝොෂවත්තාව වන්නේය, යම්කලෙක්හි ඒමහාප්‍රාණ වායුතෙමේ මුඛයෙන් නික්මෙන්නේ උෂ්මවේද එකල්හි උෂ්මතා ගුණය වන්නේය.)

තෙන, එහයින්; (විවෘතකරණතාදිවශයෙන් බාහ්‍යප්‍රයත්නය අෂ්ටප්‍රකාරවනහෙයිනැයිසේයි) වඝීණාම්, වඝීයන්සම්බඞ්ගීවූ; ප්‍රථම පළමුවෙනිවූ; (කවථතපයෝද)ච්තියාඃ, දෙවනුවූ; (ඛඡඨඵථයෝද)ශෂසවිසඡිනිය ජිවහා මූලිඝොපධ්මානීයාශ්ච. ශකාර ෂකාරසකාර විසඡිනිය ජිවහාමූලිය උපාධ්මානියයනමොහුද; විවෘතකරණාඃ, විවෘතකරණයහ; නාදානුප්‍රදානාඃ, නාදානුප්‍රදානයහ; අඝොෂාඃ, අඝොෂයෝයි

(මෙහි විවෘතකරණතාගුණයොගයෙන් වණීය විවෘතකරණතම් වන්නේය, නාදානුප්‍රදානතා ගුණයොගයෙන් නාදානුප්‍රදානනම් වන්නේය. අඝොෂතා ගුණයොගයෙන් අඝොෂනම් වන්නේය, "අනුදරා කනාඃ" යන්නෙහිමෙන් මෙහි නඤ් ඊෂදර්ථයෙහි වැටෙයි, එහෙයින් අල්පවූ ඝොෂය යමෙක්හට ඇද්ද නෙතෙම අඝොෂයයි දතයුතු)

ප්‍රථම, පළමුවනුවූ; (කවථතපයෝද) තෘතීය, තුන්වනුවූ; (ගජඩදබයෝද) පඤ්චම්‍යඃ, පස්වනුවූ; (ඔඤණනමයෝද) සානුනාසිකාඃ, අනුනාසිකාක්ෂරයන් සහිතවූවාහු; අල්පප්‍රාණාඃ, අල්පප්‍රාණයහ; ඉතරෙ, සෙස්සෝ; (1) මහාප්‍රාණාඃ, මහාප්‍රාණයෝයි. (මෙහි අල්පප්‍රාණතාව හා මහාප්‍රාණතාගුණයෙන් වණීයෝ අල්පප්‍රාණ මහාප්‍රාණ නම්වෙත්.)

තෘතීය, තුන්වනුවූ; (ගජඩදබයෝද) චතුර්ථාඃ, සතරවනුවූ; (ඝඣඪධභයෝද)සානුස්වාරා නනසථ හකාරාඃ, අනුස්වාර අනුනාසිකාක්ෂර හකාරයනමොවුන් සහිතවූවාහු; සංවෘත කරණාඃ, සංවෘතකරණයහ; නාදානුප්‍රදානාඃ, නාදානුප්‍රදානයහ; ඝොෂවත්තාඃ, ඝොෂවත්හුයි. (මෙහි සංවෘතකරණතා නාදානුප්‍රදානතා ඝොෂවත්තා ගුණයොගයෙන් වණීයෝද සංවෘතකරණ නාදානුප්‍රදාන ඝොෂවත්තම්වෙත්.)

ච්තිය, දෙවනුවූ; (ඛඡඨඵථයෝද) චතුර්ථාඃ, සතරවනුවූ; (ඝඣඪධභයෝද) ශෂසහාශ්ච, ශෂසයනමොහුද; උෂ්මාණාඃ, උෂ්මාක්ෂරයෝයි; (මෙහි උෂ්මත්ගුණයොගයෙන් වණීයෝද උෂ්මයෝනම්වෙත්)

---

(1) "වඤ්ඣාද්‍යා ච්තියාශ්ච ශෂසා අප්‍යඝොෂකාඃ,
ච්තිය තුයී වණීාඃ සුඃ මහාප්‍රාණා හසංයුතාඃ".
ඊදශාකථායනඃ.

ආදිරිතෙති ච වචීනතෙ,-

3. 1.

2 උතා සවගීඃ. 1, 1, 2.

උකාරෙණෙතා ලක්ෂිතො වගීාදිඃ සහ වගෙණ ග්‍රාහ්‍යඃ.

(බාහ්‍යප්‍රයත්නභෙදෙ බාලශික්ෂාක්‍රමදක්වනුලැබේ,-කකාරයෙහි විවෘතකණ්ඨබවය නාදානුප්‍රදානබවය අඝොෂබවයි, චකාරටකාරත කාරපකාරයන මොවුන්ටද මෙසේම කියයුතු, ඛකාරයෙහි විවෘතක ණ්ඨබවය නාදානුප්‍රදානබවය අඝොෂබවය මහාප්‍රාණබවය උෂ්මවත් බවයි, ඡකාර ඨකාර ථකාර එකාර ශකාර ෂකාර සකාර යනමෝ වුන්ටද මෙසේම කියයුතු, ඣකාරයෙහි විවෘතකණ්ඨබවය නාදානු ප්‍රදානබවය අඝොෂබවය මහාප්‍රාණබවයි, ජිව්හාමූලීය උපධ්මානීය යනමොවුන්ටද මෙසේම කියයුතු, ඔකාරයෙහි අල්පප්‍රාණබවය ඤ කාරයෙහි අල්පප්‍රාණබවය ණකාරයෙහි අල්පප්‍රාණබවය නකාරය හි අල්පප්‍රාණබවය මකාරයෙහි අල්පප්‍රාණබවයි, ගකාරයෙහි සංවෘතකණ්ඨබවය නාදානුප්‍රදානබවය ඝොෂවත්බවය අල්පප්‍රාණබවයි, ජකාර ඩකාර දකාර බකාර යන මොවුන්ටද මෙසේම කියයුතු,යකාර රයෙහි අල්පප්‍රාණබවයි,රකාර ලකාර වකාර යනමොවුන්ටද මෙසේ මකියයුතු ඛකාරයෙහි මහාප්‍රාණබවයි,ඝකාර ඣකාර ඪකාර ඵකාර ඵකාර ධකාර ඵකාර භකාර යනමොවුන්ටද මෙසේම කිය යුතු, ගකාරයෙහි සංවෘතකණ්ඨබවය නාදානුප්‍රදානබවය ඝොෂවත් බවයි, ඝකාර ඣකාර ඪකාර දකාර ධකාර බකාර භකාර අනුස්වාර යකාර රකාර ලකාර වකාර හකාර යනමොවුන්ටද මෙසේම කියයු තු, ඛකාරයෙහි උෂ්මත්බවයි, ඝකාර ඣකාර ඪකාර ථකාර ඵකාර ථකාර ධකාර ඵකාර භකාර ශකාර ෂකාර සකාර හකාර යනමෝ වුන්ටද මෙසේම කියයුතු.)

ආදිඃ යනුද; ඉතෙනිව, ඉතායනුදා; වීනීතෙ, වැටේ.

"උතාසවගීඃ" යනු (1) පරිභාෂාසූත්‍රයි; උතායනුපදය; සවගීඃ යනු පදයි.

ඉතා උකාරෙණ, ඉන්වූ උකාරයාවිසින්; ලක්ෂිතඃ, හඳුන්වනලදා; ව ගීාදිඃ, වගීාදිතෙමේ; වගෙණ සහ,වගීයාහා එක්කොට; ග්‍රාහ්‍යඃ, ගන්

---

(1) "සංඥා ච පරිභාෂා ච විධිර්නියම එවච.
ප්‍රතිෂෙධාධිකාරශ්ච ෂඩ්විධං සූත්‍රලක්ෂණම්"යි කාශිකා.

" සංඥානියමනිෂෙධා-ධිකාරනිත්‍යා පවාද විධිපරිභාෂාඃ,
අතිදෙශවිකල්පාවිනි-ශ්චතයඃ ශබ්දානුශාසනෙ සූත්‍රාණාම්"
යීද ශාකටායනඃ,

ඉතෙහි විහිතතෙ,-

3. 1.
3 තා තත්කාලෑ. 1, 1, 3.

තකාරෙණෙතා ලක්ඛිතෙනාච් තත්කාල එව ග්‍රාහ්‍යෑ.

1. 1.
4 අනංශ ච්ඡින්න මින් 1, 1, 5.

අනවයවභූතා යච්ඡින්නං තදිද් වෙදිතව්‍යම්.

නාලැබේ. (ඒඒවකීයෙහි දැදිවූ නවවිතපයන මොහු "කුමදෙකාවෑ" "වුවුතුලඝව්‍යවෑයෙ" යනාදිවූ සූත්‍රයෙහි කුවුවුතුලඉන්වූ උකාරයා විසින් දක්වනලද්දවූ සවකිය සවකිය වර්ණාක්ෂරයන්හා එක්කොට ගන්නාලැබෙනි යනුභාවයි)

ඉතෙහි. ඉතායනු; වහිතෙ, වැවේ.

"තා තත්කාලෑ" යනු පරිභාෂාසූත්‍රයි; (1) තා යනු පදය; තත්කාලෑ යනුපදයි.

ඉතා තකාරෙණ, ඉන්වූ තකාරයාවිසින්; ලක්ෂිතෑ, හඳුන්වනලද; අච්, අවිතෙමේ: තත්කාලඑව, ඒකාලඇත්තේම; ග්‍රාහ්‍යෑ, ගත්තාලැබේ. ("අතෝ භිස ඒස්" යනාදි සූත්‍රයෙහි නොපලක්ෂිතවූ අකාරාදි තෙමේ ඉදින් ජාතීන් දක්වනලද්දේ අභිමතවිනම් ජාතින්ම සාමාන්‍යගෙයින් අෂ්ටාදශප්‍රභෙද අකාරාදිනගේ ග්‍රහණයනොවන්නේය, ඉදින්ව්‍යකතීන් දක්වනලද්දේ අභිමතහෙයින් ව්‍යකතිනම් විශෙෂයහෙයින් නොපලක්ෂිතවූ එකක්හුගේම ග්‍රහණයවනබවමුත් ඉතිරි පස්දහානේද ග්‍රහණය නොවන්නේය, එහෙයින් මේසූත්‍රය ව්‍යකති පක්ෂයෙහි තත්කාලයුක්තවූ පස්දෙනානේ ග්‍රහණයපිණිස ජාතිපක්ෂයෙහි දිගුදින්නේ නිරර්ථකය පිණිසයි)

"අනංශ ච්ඡින්නම්න්" යනු පරිභාෂාසූත්‍රයි; අනංශච්ඡින්නම් යනු පදය; ඉත් යනුපදයි.

අනවයවභූතම්, අවයවභූවූ, සවච්ඡින්නම්, යම්සලකුණෙක් ඇද්ද; තවච්ඡින්නම්. ඒසලකුණ; (1) ඉත්ඛ්‍යති, ඉනැයි; වෙදිතව්‍යම්, දතයුතුය.

(මෙහිකාරියකරණකාලයෙහිවුත් ප්‍රයොජනකරණකාලයෙහි නොපෙණෙනහෙයින් අවයවභූවූ යම්සලකුණෙක් ඇද්ද හෙතෙම ඉතැයි දතයුතුයයිසනුභාවයි.)

---

(1) "වති ගච්ඡතීති ඉත්, කාශිකාලෙ න තිෂ්ඨතීතියාවත්" යිද මුග්ධබොධවිකා.

අත්‍ර ප්‍රත්‍යාහාරපරිගණනාර්ථං ශ්ලෝකඃ,-

ණඞඤවොඃසයුරෙකසමාචචතුර්හ්‍යසතු කඝෙඖ ණඥෞ,
වාභ්‍යාං රශ්මේ‍යොපි පඤ්චභ්‍යො ලඝතු ෂඪභ්‍යොා ව්‍යිධියතෙ.(1)

අණ්, (ප්‍රථමෙන ණකාරෙණ) එඩ්, යඤ්, ඣව්, අක්, ඉච්, උඨ්. ඍඨ්, අව්, ඉව්, එව්, ඔව්, ඉණ්, යණ්.(පරෙණ ණකාරෙණ) ඣඹ්, භඤ්, යර්, ඣඹර්, බර්, වර්, ශර්, අශ්, හඝ්, වඝ්, ජශ්, බශ්, අම්,යම්, ඤමි, මම්, ඔම්, යය්,මය් ඣඩ්,ඛය්,චය්,අල්,හල්,වල්, රල්, ඣඩ්, ශල්.

ඉති තත්තත්ප්‍රත්‍යාහාරාණාං පතිතා අප්‍යනුබන්ධාඃ තතාදග්‍රහණෙ ත්‍යාජ්‍යාඃ.

ප්‍රත්‍යාහාරාඃ.

අත්‍ර, මෙහි; ප්‍රත්‍යාහාර, ප්‍රත්‍යාහාරයන්ගේ; පරිගණන, ගිණීම; අර්ථඃ, ප්‍රයොජනකොටඇති; ශ්ලෝකඃ, සොලොවෙකි.
ණඞඤවොඃ, ණකාර ඩකාර ඤකාර වකාර යන මොහු; එකසමාන්වණීාන්, එකි එකි වණීයක්හුකෙරෙන්; (පරාඃ, පරවූවාහු:) සයුඃ, වන්නාහ; කඝෙඖ, කකාර චකාර දෙදෙන; චතුර්හ්‍යසතු, වණීයන්සතර සතර දෙනොක්හුකෙරෙන්; (පරවූවාහු,) ස්‍යාතාම්, වන්නාහ;) ණඥෞ,ණකාර ඤකාර දෙදෙන; වාභ්‍යාම්,වණීයන් දෙදෙනොක්හු කෙරෙන්; (පරවූවාහු, වන්නාහ:) රශ්මේ‍යොපි, ඍරඵශකාරමකාරයකාර යනමොහුද; පඤ්චභ්‍යඃ, වණීයන් පස්පස්දෙනොක්හුකෙරෙන්; (පරවූවාහු, වන්නාහ;) ලඝතු, ලකාරය වනාහි; ෂඪභ්‍යඃ, වණීයන් සදෙනොක්හුකෙරෙන්; (පරවූවා;) ව්‍යිධියතෙ, කරනුලැබේ.

(මෙහි ණකාර ඩකාර ඤකාර වකාර යනමොවුන් එකිඑකිවණීයක්හුකෙරෙන් පරව වනනියාද, කකාර චකාර දෙදෙනා වණීයන් සතරසතරදෙනොක්හු කෙරෙන් පරව වනනියාද,ණකාර ඤකාර දෙදෙනා වණීයන් දෙදෙනොක්හුකෙරෙන් පරව වනනියාද,ඍඵශකා

සූත්‍රලක්ෂණ මතානන්තරනිදර්ශනය.

(1) "එකසමාණ්ණඩඤවා-වාභ්‍යාං ෂසන්‍රිභ්‍ය එව කණමාඃසයුඃ,
ඥෙයෙඖ වයෙඖ චතුර්හ්‍යා-රඃ පඤ්චභ්‍යඃ ශලෙඖ ෂඪභ්‍යඃ"යි
රූපාවතාරඃ.

"එකසමාත්ණඩඤවථා-වාභ්‍යාං ෂසන්‍රිභ්‍ය එව කණමාඃ සයුඃ,
ඥෙයෙඖ වයෙඖ චතුර්හ්‍යා-රඃ පඤ්චභ්‍යඃ ශලෙඖ ෂඪභ්‍යඃ"යිද
කාශිකා.

"එකොණඩවාද්ග්‍රාහ්‍යා වෙඖ ඤශාත් කයතසප්‍රයඃ
චතුරශ්ච මරාත්ෂට් සයු ඊර්ෂ්‍යායොගං ෂලාද්බුධෛඃ"යිද
ශාකටායනඃ-

අථ සන්ධිරුච්යතෙ.

දධි+උදකම්, මධු+ඉන්ද්‍රා, පිතෘ+අර්‍ථෘ, ඔ+ආකාතිරිත්‍යත්‍ර,
6. 1. 7.

5 ඉකොා යණි වි. 5, 1, 74.

අචි උපශ්ලිෂ්ටස්‍ය ඉකොා යණාදෙශොා භවති.

ර මකාර යකාරසහමොවුන් වණියන් පස්පස්දෙනෙක්හුකෙරෙන් පරවව්‍යනියාද,ලකාරයා වණියන් සදෙනෙක්හුකෙරෙන් පරවවන්‍යනියාද යථාක්‍රමයෙන් දක්වන්නාහු අණ් පූර්‍වෙණ ණකාරෙණ යනාදි කිහු.

අණ්පූර්‍වෙණ ණකාරෙන, අණ්. අණ්ප්‍රත්‍යාහාරයඃතමේ;පූර්‍වෙණ ණකාරෙණ, පූර්‍වණ කාරයකරණකොටගෙන; නොහොත් පූර්‍වණ්කාරයෘවිසින් උපලක්ෂිතවූයේ; ග්‍රාහ්‍යඃ, ගන්නාලැබේ; එඞ්, ඔඞ්, ඈච්, අත්, ඉක්, උක්, ඍක්, ඔක්, අච්, ඉච්, එච්, ඓච්, යනමොවුන්ට මෙසේම කියයුතු; ණ් යණ් පරෙණ ණකාරෙණ,ණ්,ණ්ප්‍රත්‍යාහාරතෙමේ; යණ්, යණ්ප්‍රත්‍යාහාරතෙමේ; පරෙණණකාරෙන, පරණකාරයකරණකොටගෙන; නොහොත් පරණකාරයෘවිසින් උපලක්ෂිතවූයේ; ග්‍රාහ්‍යඃ, ගන්නාලැබේ; ඣඵ්, භඡ්, යර්, ඣර්, ඛර්, චර්, ශර්,අශ්,හශ්, වශ්, ජශ්, බශ්, අම්, යඤ්, ඤම්, මම්, ඛම්. යඦ්, මය්, ඣය්, ඛය්, වය්, අල්, හල්, වල්, රල්, ඣල්, ශල් යන මොවුන්ට මෙසේම කියයුතු. ඉති, මෙසේ; තත්තත්ප්‍රත්‍යාහාර, ඒඒප්‍රත්‍යාහාරයන්ගෙන්; අනන්‍යපනිනාඅපි, ඇතුළත්කිහුනුවූවාදවූ; අනුබන්ධඃ, හල්හු; තත්තද්ග්‍රහණෙ, ඒඒ ප්‍රත්‍යාහාරයන්ගේනැන්මෙහි; තන්‍යාඒන්‍යඃ, හැරියයුත්තෝයි.

ප්‍රත්‍යාහාරඃ, ප්‍රත්‍යාහාරෙණේති.

අථ, සංඥාවට අනතුරුව; සන්ධිරුච්යතෙ, සංහිතා කියනු ලැබේ. දධි උදකම්, මධ්‍ව ඉන්ද්‍රා, පිතෘ අර්‍ථෘ, ඔ ආකාරඃ ඉති, දධි උදකම්, මධ්‍ව ඉන්ද්‍රා, පිතෘ අර්‍ථෘ, ඔ ආකාරඃ යන; අත්‍ර, මෙහි; (සන්ධිරුච්යතෙ, සංහිතා කියනුලැබේ. (1)

"ඉකොා යණ් චි" යනු සූත්‍රයි; ඉකඃ යනුපදය; යණ් යනුපදය; අචි යනුපදයයි.

සංහිතාලක්ෂණ.

(1) සංහිතෛකපදෙ නිත්‍යා නිත්‍යා ධාතූපසර්‍ගයොඃ,
නිත්‍යා සමාසෙ වාක්‍යෙ තු සා විවක්ෂා මපෙක්ෂතෙ". සිද්ධාන්තකෞමුදි.

" පදෙ තු සංහිතා නිත්‍යා නිත්‍යා ධාතූපසර්‍ගයොඃ,
සමාසෙ ච තථා වාක්‍යෙ සා විවක්ෂා මපෙක්ෂතෙ" ඉති රූපාවතාරඃ.

ඉක ඉති සථානාභාදෙශ සම්බන්ධිෂෂ්ඨාභා නිර්දිශාද් දෙශත්වම්, සර්වත්‍ර සංහිතායා මෙවපශ්ලෙෂිකාධාරසපතාමෙවව, තතො වණීකාලභාවව ධානෙ කාඅසීං න භවති.

විවිරිති මතීනෙතෙ,-

7. 6.
6. සපතාමභාං පූර්වසය. 1, 1, 7.
සපතාමිනිර්දිශෙ පූර්වසෙයව විධි හීවති.
දධාදුකම්, මධවිඳුඃ, පිත්‍රර්ථිඃ, ලාකෘතිඃ,

අචි, අවිහුකෙරෙති; උපශ්ලිෂටසය,අභාවධානවූ; ඉකඃ, ඉක්හට; යණ්, යණ්තෙම; ආදෙශඃභවති, ආදෙශවේ. ඉකඉති, ඉකඃකියා; සථානාභා දෙශසම්බන්ධිෂෂ්ඨාභා, සථානාභාදෙශසම්බන්ධිෂෂ්ඨින්; නිර්දිශාත්, දැක් වූහෙයින්; ආදෙශත්වම්, මකාවනබවයි.

සර්වත්‍රසංහිතායාම්, සියලුසංහිතාවෙහිම; (2) ඔභපශ්ලෙෂිකාධාර සපතාමෙවව, ඔභපශ්ලෙෂිකාධාරස නාම්මැයි; තතඃ, එහෙයින්; (ඔභප ශ්ලෙෂිකාධාරසපතාමියහෙයිනැයිසේයි)වණී,වණීයක්හුවිසින්ද; කාල, කාලයක්හුවිසින්ද; භාවධානෙ, බාධාවක් ඇතිකල්හි; කාඅසීං න භ වති, කාඅසීනොවේ.

(මෙහි බාලශිෂභාවකියනුලැබේ, 'ඉකොයණ චි" යනාදි සියලු සංහිතාසූත්‍රයන්හිම ඔභපශ්ලෙෂිකාධාරසපතාම්යි, මෙසේ ඔභපශ්ල ෂිකාධාරසපතාමින් දැක්වූහෙයින් වණීයක්හු විසින්ද කාලයක්හුවිසි න්ද බාධාවක්ඇතිකල්හි සංහිතාකාඅසීනොවෙයි, "ඉකොයණ චි" යන සූත්‍රයෙහි 'අචි' යි කියා ඔභපශ්ලෙෂිකාධාර සපතාමින් දැක්වුවා සේ "අකොකි දීර්ඝඃ" යන සූත්‍රයෙහිදු 'අකි'යි කියා ඔභපශ්ලෙෂිකා ධාර සපතාමියෙන්ම දැක්වූහෙයින් " මා ප්‍රමාද මනුයුඞ්ක්ථා මාණවඃ " යන්නෙහි "මා ප්‍රමාදම් අනුයුඞ්ක්ථ"යි කියා සිටිතන්හි වණීභාවධා නය ඇතිහෙයින් ප්‍රමාදශබ්දයෂඃඑබුද්ධි දකාරසථවූ අකාරයාඉකාවන් නාවූ දීර්ඝයද, " සරල වඞ්ක ගණ්ඩප්‍රදෙශයා ජඝනදෙශනිවෙශිතවී ණයා, අමරරාජපුරෙවරකන්‍යයා තව යශාවිමලමුත්තිනියතෙ"යනා දියෙහි කාලභාවධානය ඇතිහෙයින් " වීණයා අමර"යි කියා සිටි තන්හි " අකොකිදීර්ඝඃ" යන්නෙන් වත දීර්ඝයද නොවෙයිදතයුතුයි. මෙහි ඔභපශ්ලෙෂිකාධාරසපතාමින් දක්වනලද්දේ " අචි " " අකි " යනාදියයි.) (1)

---

(1) "උප සමීපෙ ශ්ලෙෂඃ සම්බන්ධඃ උපශ්ලෙෂසථාන්කාත මෙභප ශ්ලෙෂිකාම්, එකදෙශාවෙශ්දෙභා ශ්ලෙෂසය සමීප භූතශ්ලෙෂං තත් කාත වෙභපශ්ලෙෂිකාඋච්චි වෙති" අභාරෙ. සරදා.

(1) මේ පාඨය හැම්පොත්වලම එසේ ව්‍යාකුලව ඌනවතුබ්බෙයින් මෙසේ උත්සාහයෙන් සකස්කොට යෙදුවෙමු.

පූර්ව්‍යස්‍ය කාය්‍යවිධානාත් සප්තම්‍යර්ථනිර්දිෂ්ටස්‍ය පරතා වගම්‍යත ඉති පරත ඉත්‍යුපරිවචනං නදූෂ්‍යති. නෙ×අනම්, ලෝ×අනම්, නෛ×අකඃ ලෞ×අක ඉත්‍යත්‍ර.

අවිති වර්තතෙ,—

6- 1:

7 එංවා ඔවාශාලුඃ. 5, 1, 75.

අව් පරත එවඃ අය් අව් ආය් ආව් ඉත්‍යෙතෙ ආදෙශාඃ යථාක්‍රමංභවන්ති. නයනම්, ලවනම්, නායකඃ, ලාවකඃ.

විධිරිති, විධියනු; වර්තතෙ, වැටේ;

" සප්තම්‍යාං පූර්ව්‍යස්‍ය" යනු පරිභාෂාසූත්‍රයි; සප්තම්‍යාම් යනුපදය; පූර්ව්‍යස්‍ය යනුපදයි.

සප්තමිනිර්දිශෙ, සප්තමීන් දැක්වීමක් ඇතිකල්හි; පූර්ව්‍යස්‍යෙව, පූර්ව්‍ය ඝාහටම; විධිඃ, කාය්‍ය; භවති, වේ.

දධ්‍යුදකම්, මධ්වින්ද්‍රඃ, පිත්‍රර්ථඃ, ලාකෘතිඃ යනුවේ.

(මෙහි බාලශික්ෂාසඳහා සංහිතා සිද්ධිකරණක්‍රම දක්වනු ලැබේ, දධිකියාතිබෙයි, උදකම්කියාතිබෙයි, දධිකීතන්හි ධකාරසඃ ඉකාර පහවෙයි, ධකාරහල්දෙයි, මධුකියාතිබෙයි, ඉන්‍ද්‍රඃකියාතිබෙයි, මධුකී තන්හි ධකාරසඃ උකාරපහවෙයි, ධකාරහල්වෙයි, මත්තෙහිදු මෙම ක්‍රමයෙන් අසිඩපක්ෂය තබාගතයුතුයි, අවිහුකෙරෙහි අව්‍යවධානවූ ඉක්හට " ඉකොයණි වි " යන සූත්‍රයෙන් යණාදෙශවෙයි, වන්නේ පූර්ව්‍යාහටද පරයාහටදැයි අනියමෙන් ප්‍රසඞ්ගඇත්තේ සප්තමීන් දැක් වීමක්ඇතිකල්හි " සප්තම්‍යාං පූර්ව්‍යස්‍ය " යන පරිභාෂාසූත්‍ර (2) සාමර්ථ්‍ය යෙන් පූර්ව්‍යාහටවෙයි; වන්නෙහි සඃතතඃ ප්‍රත්‍යාශකතීන් තාලුක. සඃනීයවූ ඉකාරය මකා තාලුකසඃනීයවූ යකාරයෙක්වෙයි; ඔෂඨසඃ නීයවූ උකාරය මකා දන්තොෂ්ඨසඃනීයවූ වකාරයෙක්වෙයි; යකාර ධකාරයෙහි සංහිතවෙයි; පරඋකාර යකාරයෙහි සංහිතවෙයි; "දධ්‍යු දකම් " යන්‍නුවෙයි; වකාර ධකාරයෙහි බඩවෙයි; පර ඉකාර වකාර ෙදකින් සංහිතවෙයි; " මධ්වින්ද්‍රඃ " යනුවෙයි; පිතෘඅර්ථඃ යන්හි නෘකාරයා මකා ඍකාරයෙන් අව්හු පරකල්හි අව්‍යවධානවූ ඉක්හට " ඉකොයණි වි " යන සූත්‍රයෙන් යණාදෙශවෙයි; වන්නේ සඃතතඃප්‍රත්‍යාශකතීන්ශිරඃසඃ නීයවූ ඍකාරයා මකා ශිරඃසඃනීයවූ රෙඵයෙක්වෙයි; දන්තසඃනීයවූ

---

(2) " අන්‍යථාශ්‍රුතපත්‍යාදිලක්ෂණං සාමර්ථ්‍යම්" යි දැක්වූහෙයින් සාමර්ථ්‍ය නම් සඞ්ගතාර්ථබවක් ඇත්තේ හෝ සම්බන්ධයක් ඇත්තේ හෝ වෙයි.

තව+ඉයම්, ඛට්වා+උදකම්, තව+ඍෂිඃ, ඛට්වා+ශකාරඉත්‍යත්‍ර.
අව් වයෝ රෙක ඉතිව වර්‍ධතෙ,—
5. 1.
8 ආද දෙඩ්. 5, 1, 82.
අවණ්ණානන්තාදව් පරතෝ වයෝරෙ කාද්භවත්‍යෙඩ් ච.
තත්‍ර ප්‍රත්‍යාශඝෝත රවඉණ්ණා වණ්ණියෝ රෙකාර අවණ්ණාවණ්ණියෝරෝ කාරඃ, ශෙෂාණ්ණාමකාරඃ.

ශකාරය මකා දන්තඝඨානීයවූ ලකාරයෙක්වෙයි; රෙඵතකාරයෙහි ඛඩවෙයි; පරඅකාර රෙඵයෙහි සංහිතවෙයි; "පිත්‍රීඃ" යනුවෙයි; පර අකාර ලකාරයෙහි සංහිතවෙයි; "ලාකෘනිඃ" යනුවෙයි කියා පදසිඛ කටයුතු; මත්තෙහිදු මෙම ක්‍රමයෙන් සිඛකටයුතු.)

ප්‍රථීඃය, ප්‍රථියහට; කාය්‍යවිධානාත්, කාය්‍යීකඉණහයින්; සපත්නී නිර්දිෂ්ටඃය, සපත්නීන් දක්වනලද්දහුගේ; පරතඃ, පරබව; අවඝම්‍ය තඉති, හැඟේනුයි; පරතඉනි, පරතඃකියා; උපරි,මත්තෙහි; වචනම්, තෙපල; නදූෂ්‍යති, දූෂ්‍යනොවේ.

නෙ අනම්, ලෝ අනම්, නෛඅකඃ, ලෝඅකඉති, නෙඅනම්, ලෝ අනම්, මෛඅකඃ, ලෝඅකඃයත; අත්‍ර, මෙහි; (සන්ධිරුව්‍යතෙ, සංහිතා කියනුලැබේ.)

අව්ති, අව්යනු; වර්‍ධතෙ, වැඩේ.

" එවොඝවායාවඃ " යනුසූත්‍රයි, එවඃඝනුපදය; අඝවායාවඃ යනු පදයි.

අව්පරතඃ. අව්හුපරකල්හි; එවඃ, එව්හට; අය් අව් ආය් ආව් ඉති, අය් අව් ආය් ආව්යත; එතෙආදෙශාඃ, මේආශෙයෝ; යථාක්‍රමම්, පත්තීන්; භවනති, වෙත්.

නයනම්, ලවනම්, නායකඃ, ලාවකඃ යනුවේ.

(මෙහි නෙඅනම්යනාදි අසිඛපඣඃයතබාතෙන අව්හුපරකල්හි එව්හට " එවොඝවායාවඃ " යන සූත්‍රයෙන් අයවාදෙශවෙයි, වත්තේ යථාක්‍රමඃයෙන්වේනුයි එකාරයාහට අය්යත ආදෙශවෙයි, ඔකාරයහ ට අව්යත ආදෙශවෙයි ඒකාරයාහට ආය්යනාදෙශයවෙයි, ඔඅකා රයහට ආව්යත ආඳදශවෙයිකියා "නයනම්"යනාදිඃ සිඛකටයුතු.)

තවඉයම්, ඛට්වා උදකම්, තවඃඍෂිඃ, ඛට්වා ශකාරඉති, තවඉයම්, ඛට්වා උදකම්, තවඃඍෂිඃ, ඛට්වා ශකාරඃ යත; අත්‍ර, මෙහි; (සන්ධිරුව්‍ය ඝතෙ, සංහිතාකියනුලැබේ.)

අව්යනුද; වයෝඃයනුද; එකඉනිව, එකඃයනුද; වර්‍ධතෙ, වැඩේ.
" ආදදෙඩ් " යනු සූත්‍රයි, ඇත්යනුපදය; අදෙඩ්යනුපදයි.

පරඤ්ච වත්තීතතෙ,—

6. 5. I:

9 ඍකොඅණො රලෞ. 1, 1, 15

ඍ ෂ ඉත්යෙතයොඃ සවර්ණෙ යොණ්. තතඃ පරෞ රලෞ භවතඃ.

තවෙය්ම්, බට්වොදකම්, තවර්ෂිඃ, බට්වාල්කාරඃ.

බ්‍රහ්ම×එඩකාඃ, බට්වා×ඔදනඃ, බ්‍රහ්ම×එතිකායනඃ, බට්වා×ඕපග ඉත්‍රත්‍ය.

වයො රෙක ආත් ඒජීති ච වත්තීතතෙ,—

7.

10 එව්. 5, 1, 84.

අවණ්ණාදෙව් පරතො වයෟ රෙක ඒජ්භවති.

. අවණ්ණාත්තාත්,අවණ්ණාත්තයාකෙරත්; අව්පරකඃ, අව්හුපරකල්ති; වයොඃ, පූර්වපරදෙදෙනාභට; එකඃ, එකෙක්වන්තේ; අද්භවති, අත්වේ; එඩ්වභවති, එඩ්දුවේ; තත්‍ර,එහි;(ආදදෙඩ්විධියෙහියසිසේයි) ප්‍රත්‍යාශඤ්ඤෙතඃ, ප්‍රත්‍යාශඤ්ඤත්; අවණ්ණෙවණ්ණොයොඃ, අවණ්ණෙවණ්ණදෙදෙනාභට; එකාරඃ, එකාරයෙක්වෙයි; අවණ්ණෙවණ්ණොයොඃ, අවණ්ණොවණ්ණදෙදෙනාභට; ඔකාරඃ, ඔකාරයෙක්වෙයි; ශෙෂාඝාම්, සෙස්සවුන්ට; අකාරඃ, අකාරයෙක්වේ.

පරඤ්ච, පරයත්‍ර; වත්තීතතෙ, වැටේ.

“ ඍකොඅණො රලෞ ” යත්‍ර පරිභාෂාසූත්‍රයි, ඍකඃයනුපදය; අණඃයනුපදය; රලෞයනුපදයි ඍඝඤ්ඤති, ඍඝයන; එතයොඃ, මොහුදෙදෙනාගේ: සවර්ණෙ, තන්ගි; යඃඅණ්, යම් අණ්කෙෂතක්ඇද්ද; තතඃ අණඃ, ඒඅණ්හුකෙරෙන්; රලෞ, රෙඵලකාරදෙදෙන; පරෞ, පරවූ වාහු: භවතඃ, වෙත්.

තවෙයම්, බට්වොදකම්, තවර්ෂිඃ බට්වාල්කාරඃ යනුවේ.

(මෙහි තවඉයම්යනාදි අසිඩ පඤ්ඤය තබාගෙන අවණ්ණයාකෙරෙන්අච්හුපරකල්ති“ආදදෙඩ්”යනසූත්‍රඝයන්ආදෙශවෙයි; වන්නේසවර්ණෙතඃ ප්‍රහාණඃහේතුත් පූර්වකණ්ඨඃසථානියවූ අකාරයා හා පරතාලුකසථානියවූ ඉකාරයා හා දෙදෙනා මකා පූර්වපරකණ්ඨතාලුක සථානියවූ එකාරයෙක්වේ: පූර්වකණ්ඨසථානියවූ අකාරයා හා පරඔසථානියවූ උකාරයාහා පූර්වපර දෙදෙනා මකා කණ්ඨොෂ්ඨසථානියවූ ඔකාරයෙක් වෙයි. පූර්වකණ්ඨසථානියවූ අකාරයාහා පරගිරඃ සථානියවූ ඍකාරයා හා පූර්වපරදෙදෙනා මකා අත්වෙයි; පූර්වකණ්ඨසථානියවූ අකාරයා හා පරදන්ත සථානියවූ ඍකාරයා හා පූර්වපරදෙදෙනාමකා අත්වෙයි; වන්නේ“ඍකොඅණො රලෞ”යන පරිභාෂාසූත්‍ර සාමර්ත්‍යයෙන් ඍකා

සාවණ්ණියාරෙකාරෙකාරයොරෙකාරඃ, සාවණ්ණියොරොකාරෙඋකාරයොරෙඋකාරඃ.

බ්‍රහ්මඑඩකාඃ, බට්වොදනඃ, බ්‍රහ්මඑතිකායනඃ, බට්වොඋපගවඃ, දණ්ඩ×අග්‍රම්, දධි×ඉන්‍ද්‍රඃ, මධු×උෂ්ට්‍රඃ, පිතෘ×සෘෂභඉත්‍යත්‍ර.

වෘයාරෙක ඉතිව වතීතෙ,—

5. 7. 1.

11 අකොකි දිඝිඃ. 5, 1, 106.

අකොයථාක්‍රමම් අඞි පරතොවෘයාරෙකොදිඝොභවති ප්‍රත්‍යාඝනනාඃ. දණ්ඩාග්‍රම්, දධීන්‍ද්‍රඃ, මධූෂ්ට්‍රඃ, පිතෘඍසභඃ.

රයාගේ සථානයෙහි රපරවවෙයි; ඝකාරයාගේ ඨානයෙහි ලපරවවෙයි; " අනංගවිහනමිත් " යන පරිභාෂාසූත්‍ර සාමාර්‍ථ්‍යයෙන් අත්කළ තකාර ඉත්වෙයි; රපරකළ රෙඵඃකාරයෙහි ශිරඃසථානීය රකාරවෙයි කියා " තවෙඝම් " යනාදි සිඛකටයුතු.)

බ්‍රහ්ම එඩකඃ, බට්වා ඔදනඃ, බ්‍රහ්ම ඓතිකායනඃ බට්වා ඔඋපගව ඉති, බ්‍රහ්ම එඩකඃ, බට්වා ඔදනඃ, බ්‍රහ්ම ඓතිකායනඃ, බට්වා ඔඋපගවඃයන; අත්‍ර, මෙහි; (සඞ්හරුච්‍යතෙ, සංහිතාකියන්‍නුලැබේ)

වයොඃයන්‍නුද; එකඃයන්‍නුද; ආන්‍යයන්‍නුද; ඓව්‍ඉතිව, ඓවියනුදැ; ව්ඒතතෙ, වැටේ.

" එව් " යනු සූත්‍රයි; එව් යනු එකපදයි.

අවණීාත්, අවණීයෘකරෙන්; එව්පරතඃ, එව්හුපරකල්හි; වයොඃ, ප්‍රථම පරදෙදෙනාහට; එකඃ, එකෙක්වන්නේ; ඓජ්හවනි, ඓව්වෙයි.

සාවණීයොඃ, අවණීසහිතවූ; එකාරෙකාරයොඃ, එකාරඓකාර දෙදෙනාහට; ඓකාරඃ, ඓකාරයෙක්වෙයි; සාවණීයොඃ, අවණීසහිතවූ; ඔකාරෙඋකාරයොඃ, ඔකාර ඖකාර දෙදෙනාහට; ඖකාරඃ, ඖකාරයෙක්වෙයි.

බ්‍රහ්මඑඩකාඃ, බට්වොදනඃ, බ්‍රහ්මඑතිකායනඃ, බට්වොඋපගඃයන්‍නුවේ.

(මෙහි බ්‍රහ්මඑඩකාඃ යනාදි අසිඩිපක්‍ෂයතබ්‍රාහ්මණයන අවණීයාකෙරෙන් අව්හුපරකල්හි "එව්" යන සූත්‍රයෙන් ඓව්වෙයි: වන්නේසථානතඃ ප්‍රත්‍යාශතතීන් ප්‍රථමකණ්ඨසථානීයවූ අකාරයා හා පරඅකණ්ඨතාලුකසථානීයවූ එකාරයාහා දෙදෙනා මකා කරණතාලුකසථානීයවූ ඓකාරයෙක්වෙයි. ප්‍රථමකණ්ඨසථානීයවූ අකාරයාහා පරඅකණ්ඨෝෂ්ඨසථානීයවූ ඔකාරයා හා දෙදෙනාමකා කරණඕෂ්ඨසථානීයවූ ඖකාරයෙක් වෙයි; ප්‍රථමකණ්ඨසථානීයවූ අකාරයා හා පරඅකණ්ඨතාලුකසථානීයවූ ඓකාරයා හා දෙදෙනා මකා කරණතාලුකසථානීයවූ ඓකාරයෙක් වෙයි; ප්‍රථමකණ්ඨස්ථානීයවූ ආකාරයා හා පරකණ්ඨෝෂ්ඨස්ථානීයවූ

අගෙනා×අත්‍ර, වායෝ×අත්‍රෙත්‍යත්‍ර.
වයෝ රෙකඃ පූර්‍ව ඉතිච වතීතතෙ,-
5. 7. 7.
12 **එඩෝ නි පදදෙ෭.** 5, 1, 115.
එඩඃ පදාදවති පරතෝ වයෝරෙකඃ පූර්‍වෝ භවති.
අගෙනත්‍ර, වාෘයාත්‍ර.

සවරසන්ධිඃ.

ඔ෭කාරයා හා දෙදෙනා මකා කණ්ඨ්‍යාෂ්ඨ්‍යස්ථානියවූ ඔ෭කාරයෙක්වෙයි කියා "බ්‍රහ්මඩකාඃ" යනාදිය සිඩකටයුතු.)

දණ්ඩ අග්‍රම්, දධි ඉන්‍ද්‍රඃ, මධු උෂ්ට්‍රඃ, පිතෘ.සෘෂභඉති, දණ්ඩ අග්‍රම්, දධි ඉන්‍ද්‍රඃ, මධු උෂ්ට්‍රඃ, පිතෘ සෘෂභඃයන; අත්‍ර, මෙහි; (සන්හිරුච්‍යතෙ, සංහිතා කියනුලැබේ.)

වයෝඃයනුද; එකඃඉතිව, එකඃයනුද; වතීතතෙ, වැටේ.
"අකොඃකි දිර්‍ඝඃ" යනුසූත්‍රයයි; අකඃයනුපදය; අකි යනුපදය; දිර්‍ඝඃයනු පදයයි.

අකඃ, අක්හුකෙරෙන්; යඨාක්‍රම්, ක්‍රමනොයික්ම; අකිපරතඃ, අක්නුපරකල්හි; වයෝඃ, පූර්‍වපරදෙදෙනාහට; එකඃ, එකෙක්වන්නේ; ප්‍රත්‍යාසන්නඃ, ස්ථානයෙන් ආසන්නවූ; දිර්‍ඝොභවති, දිර්‍ඝයෙක්වේ.

දණ්ඩාග්‍රම්, දධින්‍ද්‍රඃ, මධුෂ්ට්‍රඃ, පිතෘෘෂභඃ යනුවේ.

(මෙහි 'දණ්ඩඅග්‍රම්' යනාදි අසිඩ පක්ෂය තබාගෙන අක්හුකෙරෙන් ක්‍රමනොයික්මවා අක්නුපරකල්හි "අකොකිදිර්‍ඝඃ" යනාදි සූත්‍රයෙන්දිර්‍ඝවෙයි; වන්නේ සථානතඃ ප්‍රත්‍යාශකතීන්පූර්‍වකණ්ඨ්‍යස්ථානියවූ අකාරයා හා පරකණ්ඨ්‍යස්ථානියවූ අකාරයා හා දෙදෙනා මකා කණ්ඨ්‍ය ස්ථානියවූ දිර්‍ඝආකාරයෙක්වෙයි; පූර්‍වපරතාලුකස්ථානියවූ ඉකාරයන් දෙදෙනා මකා තාලුකස්ථානියවූ දිර්‍ඝීකාරයෙක්වේ; පූර්‍වපරඔෂ්ඨ්‍යස්ථානියවූ උකාරයන්දෙදෙනා මකා දිර්‍ඝඌකාරයෙක්වෙයි; ශිරඃස්ථානියවූ පූර්‍වපර ඍකාරයන් දෙදෙනාමකා දිර්‍ඝෘෘකාරයෙක්වෙයි කියා 'දණ්ඩාග්‍රම්' යනාදි සිඩකටයුතු.)

අගෙන අත්‍ර, වායෝ අත්‍රඉති, අගෙන අත්‍ර, වාෘයා අත්‍රයන; අත්‍ර, මෙහි; (සන්හිරුච්‍යතෙ, සංහිතාකියනුලැබේ.)

වයෝඃ යනුද; එකඃයනුද; පූර්‍වඉතිව, පූර්‍වඃ යනුද; වතීතතෙ, වැටේ.
"එඩොතිපදදෙ෭"යනුසූත්‍රයයි; එඩඃඅනුපදය; අනියනුපදය; පදදෙ෭ යනුවදයි.

අග්නි×ඉඝි, වායු×ඉනි, පවෙතෙ×ඉතීත්‍යසම්පත්.
අවි නෙති ච වර්‍තතෙ,—
1, 1.
13 ඊදූදෙද්විවචනම්. 5, 1, 125.
අවි ඊදූදෙදන්තං විවචනාන්තං න සඤ්ඤතෙ.
අග්නී ඉති, වායූ ඉනි, පවෙතෙ ඉති.
අමූ×අත්‍ර, අමී×අත්‍රෙත්‍යසම්පත්.
අවි නෙති ච වර්‍තතෙ,—
1: 1:
14 අමූ අමී. 5, 1, 126.
අවි එතෞ ශබ්දෞ න සඤ්ඤෙතෙ.
අමූ අත්‍ර, අමීඅත්‍ර.

සවරසන්ධිප්‍රතිෂෙධඃ.

එඛඃ, එඩ්හ්‍ර කෙරෙන්; පදෘදෞ, පදඃටආදිවූ; අනිපරතඃ, අන්හ්‍රපර කල්හි; වඃයොඃ, පූර්‍වපරදෙදෙනාහට; එකඃ, එකෙක්වන්නේ; පූර්‍වඃ භවති, පූර්‍වරූපඒ.

අගෙහත්‍ර, වාඃයාත්‍රඥනුඒ,

(මෙහි අගෙහ කියාතිබෙයි, අත්‍රකියානිබෙයි, වායොඃකියානිබෙයි, අත්‍රකියානිබෙයි, එඩ්හ්‍රකෙරෙන් පදයට ආදිවූ අන්පරකල්හි "එඛොතිපදෘදෞ" යන සූත්‍රයෙන් පූර්‍වරූපවෙයි, වන්නේ පූර්‍වවූ එකාරයා හා පරඅකාරයා හා දෙදෙනා මකා පූර්‍වරූපඑකාරයෙක්වෙයි; පූර්‍ව ඔකාරයා හා පරඅකාරයා හා දෙදෙනා මකා පූර්‍වරූප ඔකාරයෙක් වෙයි; අගෙහත්‍ර, වායොත්‍රයනුවේ.)

සවරසන්ධියි.

අග්නී ඉති, වායූ ඉනි, පවෙතෙ ඉනි ඉති, අග්නී ඉති, වායූ ඉනි, පවෙතෙ ඉනි යන; අසමින්, මෙහි; (සඤ්ඤප්‍රතිෂෙධ උච්‍යතෙ, සංහිතා ප්‍රතිෂෙධය කියනුලැබේ.)

අවිඅනුදාත්තඃ නෙති ච, නඅනුදාත්තඃ වර්‍තතෙ, වැටේ.
"ඊදූදෙද්විවචනම්" යනු සූත්‍රයි, ඊදූදෙත් යනුපදය; ද්විවචනම් යනු පදයි.
අවි, අවිහ්‍රුපරකල්හි; ඊදූදෙන්තම්, ඊදන්ත ඌදන්ත එදන්තවූ; ද්විවචනාන්තම්, ද්විවචනාන්තවූ ශබ්දඃස්වරූපය; නසඤ්ඤයතෙ, සංහිතානොකරනුලැබේ.

අග්නී ඉති, වායූ ඉනි, පවෙතෙ ඉති යනුවේ.

දෙව×ඡත්‍රමිතිහ.

හ්‍රස්වස්‍ය කුඟිනි ච වර්‍තතෙ,—

7.

15 ඡෝ. 5, 1, 70.

ඡකාරෙ පරතො හ්‍රස්වස්‍යාගමසඤ්ඤ භවති, හ්‍රස්වස්‍යෙත්‍යාගමාගමී සම්බන්ධඡඤ්‍යානිර්දිශාදාගමච්ඡි-

ෂ්ඨෙඤ්‍යති වර්‍තතෙ,—

I: I:

16 වකිනාවා ද්‍යෙතෆ්. 1, 1, 13.

ෂ්ඨ්‍යා නිර්දිෂ්ටස්‍ය ටිත්කිතකාවා ද්‍යෙත්නෆ් භවතඃ.

අනෙන දෙශනිඝතඃ, උකාරඋච්චාරණර්‍තඃ, නකාර ඉත්.

(මෙහි අග්නික්‍යාතිබෙයි, ඉතිකියාතිබෙයි, අත්හුකෙරෙන්ක්‍රම නොසික්ම අත්හුපරකල්හි "අකොකිදිඞ්ඃ" යන සූත්‍රයෙන් දිඞ් පත්තෙයි අවිහු පරකල්හි ඊදන්නවූ ච්වවනාන්නවූ ශබ්දස්වරූපය තෙම "ඊදූදෙදිව්වචනම්" ඝන සූත්‍රයෙන් ප්‍රතිෂෙධවෙයි; අග්නී ඉති යනුවේ; වායූඉතියනතන්හි අවිහුපරකල්හි අව්‍යවධානවූ ඉක්හට "ඉකොයණචි" යන සූත්‍රයෙන් යණාදෙශපත්තෙහි අවිහුපරකල්හි ඌදන්නවූ ච්වවනාන්නවූ ශබ්දස්වරූපය "ඊදූදෙදිව්වචනම්" යන සූත්‍රයෙන් ප්‍රතිෂෙධවෙයි; වායූඉතියනුවේ; පවෙතෙයිකියාතිබෙයි; ඉතියි කියාතිබෙයි; අවිහුපරකල්හි එවිනට "එවොයවායාවඃ" යන සූත්‍රයෙන් අයාදෙශපත්තෙහි අවිහුපරකල්හි එදන්නවූ ච්වවනාන්නවූ ශබ්දස්වරූපය "ඊදූදෙදිව්වචනම්" යන සූත්‍රයෙන් ප්‍රතිෂෙධවෙයි; පවෙතෙ ඉතියනුවේ.)

අමූ අත්‍ර, අමිඅත්‍රඉති. අමූඅත්‍ර, අමිඅත්‍රඣන; අසමින්, මෙහි;(යඤ්ඤි ප්‍රතිෂෙධ උච්‍යතෙ, සංහිතාප්‍රතිෂෙධයඣයනුලැබේ.)

අවිශනුද; නෙති ච, නයනුද; වර්‍තතෙ. වැටේ.

"අමූ අමි" යනු සූත්‍රයි; අමූයනුපදය; අමිඝනුපදයි.

අවි, අවිපරකල්හි; එනොශබ්දෙන, මෙශබ්දයෝ දෙදෙන; නසඤ්ඤිය තෙ, සංහිතාඅනොකරනුලැබෙන.

අමූඅඣ, අමිඅත්‍රයනුවේ

(මෙහි අවිනියාතිබෙයි; අත්‍රකියාතිබෙයි; අමිකියාතිබෙයි; අත්‍රකියාතිබෙයි; අවිහුපරකල්හි අව්‍යවධානවූ ඉක්හට "ඉකොයණචි" යන සූත්‍රයෙන්යණාදෙශපත්තෙහි අවිහු පරකල්හි අමූ අමි යන ශබ්දස්වරූපයන්දෙදෙන "අමූ අමි" යන සූත්‍රයෙන් සංහිතා ප්‍රතිෂෙධවෙයි; අමූඅත්‍ර,අමිඅත්‍රයනුවේ.)"

සවරසන්ධිප්‍රතිෂෙධයි.

6: 5: 1:

17 සෙනාඃ ශචුෂ්ටුභ්‍යාංතෞ. 6, 4, 136.

සකාරතවගීයෝඃ ශකාරචවගීභ්‍යාං ෂකාරවවගීභ්‍යාඤ්ච පූර්වතඃ පර තෝ වා සන්නිපාතෞ සති තෞ ශකාරවවගීෞ ෂකාරටවගීෞ ච යථ ක්‍රමං භවත ඉති සස්‍ය වඃ.

දෙව ඡත්‍රම්ති, දෙව ඡත්‍රම් යන; ඉහ, මෙහි; (සඞ්ගීරුච්‍යතෙ,සංගිතාකි යනුලැබේ.)

ත්‍රාවස්‍යයනුද; තුගිතිව, තුක්යනුද; වතනීතෙ වැටේ.

"ඥේ" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

ඡකාරෙ පරතඃ, ඡකාරයාපරකර්‍ණි; ත්‍රාවස්‍ය, ත්‍රාවයාහට; ආගමඃ ආගමවූ; තුග්හවති,තුක්වේ; "සඨානිනා මාග්ලිෂ්‍ය ගච්ඡති ප්‍රවර්‍තත ඉත්‍යාගමඃ"යි යනුහෙයින් ආගමඃ නොමකා වන්නේයි; ත්‍රාවස්‍ය ඉති, ත්‍රාවස්‍යකියඃ; ආගමාගම්සම්බන්ධිෂෂ්ඨ්‍යඃ, ආගමාගම්සම්බන්ධිෂෂ්ඨියින්; නිර්දේදශාත්, දක්වූහෙයින්; ආගමත්වම්, නොමකාවනභවයි.

ෂඤ්ඪ්‍යති, ෂෂ්ඨ්‍යායනු; වතීතතෙ, වැටේ.

"ටකිතඃවඃ ඤ්‍යඤෞ" යනු පරිභාෂා සූත්‍රයි; ටකිඃතෞ යනු පදය; ආද්‍යඤෞයනු පදයි.

ෂෂ්ඨ්‍යානිර්දිෂ්ටස්‍ය, ෂෂ්ඨීන්දක්වනලද්දහට; පිත්කිතෞ, පිත්කිත් දෙදෙන; ආද්‍යඤෞ,ආද්‍යවයව අනන්තාවයවවූවාහු; භවතඃ, වෙත්.

(මෙහි ට් නම් ටකාර ඉත්කාර්‍යීය ෂෂ්ඨීන් දක්වනලද්දහට ආද්‍යවයවවෙයි, කිත් නම් කකාර ඉත්කාර්‍යීය ෂෂ්ඨීන් දක්වනලද්ද හට අන්තාවයවවෙයි යනුභාවයි.)

අනෙන, මේසූත්‍රයෙන්; දෙශනියතිඃ, සඨානනියමයයි; (ට්ත්කා ර්‍යීය ආදියටවෙයි, කිත්කාර්‍යීය අන්තයටවෙයි කියඃ මේ සූත්‍රයෙන් ප්‍රදෙශය නියමකරනුලැබෙයි.)උකාරඃ,උකාරතෙමේ; උච්චාරණාර්‍ථඃ, සුඛොච්චාරණාය ප්‍රයොජනය කොට ඇත්තේයි; ඣකාරඃ, ඣකාර තෙමේ; ඉත්, ඉත්වේ.

"ස්තොඃ ශ්චුෂ්ටුභ්‍යාං තෞ" යනුසූත්‍රයි; ස්තොඃයනුපදය; ශ්චු ෂ්ටුභ්‍යාම් යනු පදය; තෞයනුපදයි; සකාරතවගීයොඃ,සකාරතවගී දෙදෙනාහට; ශකාරවවගීභ්‍යාම්, ශකාර වවගී දෙදෙනාහාද; ෂකාර වවගීභ්‍යාඤ්ච, ෂකාරටවගීදෙදනාහාද; පූර්වතඃ, පූර්වමහ්; පරතඃ වඃ, පරවහෝ; සන්නිපාතෞසති,එක්වීමක්ඇතිකල්හි; තෞශකාරව වගීෞ, ඒශකාරවවගීදෙදෙනද; තෞෂකාරටවගීෞ, ඒ ෂකාරටවගී දෙදෙනද; යථාක්‍රමම්, පන්යින්; භවතඉති, (සකාරතවගීදෙදෙනා හට) වෙත්නුයි; තස්‍ය, තකාරයහට; වඃ, වකාරයෙක්වේ.

දෙවඡත්‍රම්.
ත්‍රිxඡත්, මෙලxඡතිත්හ.
තුක් ඡේ ඉති ච වත්තතෙ,—

6.

18 දිඞීඝස්‍ය. 5, 1, 72.

ඡේ පරතො දිඞීඝස්‍ය තුග්භවති.
ත්‍රිවඡත්, මෙලවඡත්.
වධූxඡායා, වධූxඡාඝෙති හ.
තුක් ඡේ දිඞීඝෙති ච වත්තතේ,-

(පුබ්බණ්හෝ පරවහෝ සකාරතවගීදෙදෙනා හා යොගයක් ඇති කල්හි **සකාර**යහට ශකාරයෙක්වෙයි; තවගීයහට චවගීයෙක්වෙයි; ශකාරටවගීදෙදෙනා හා යොගයක් ඇතිකල්හි සකාරයහට ෂකාර යෙක් වෙයි; තවගීයහට ටවගීයෙක් වෙයි සේයි.)

දෙවඡත්‍රම් යනුවේ.

(මෙහි දෙව **කි**යාතිබෙයි, ඡත්‍රම් **කි**ඤානිබෙයි; ඡකාරයාපරකල්හි හ්‍රස්වයහට " ඡේ " යන සූත්‍රයෙන් තුක්වෙයි; වන්නේ " ටකිතාවා දූනෙනඤ" යන පරිභාෂාසූත්‍ර සාමර්ත්‍යයෙන් **කි**ත්හෙයින් අනන්‍යාවයව වෙයි; **ක**කාරඉත්වෙයි; උකාර උච්චාරණයපිණිසය. ශකාරවවගී දෙදෙනා හා යොගයක් ඇතිකල්හි **සකාර** තකාර දෙදෙනාහට "සෙනාඃ ශ්චුෂ්ටුභ්‍යාං තෙඤ" යන සූත්‍රයෙන් යථාක්‍රමයෙන් ශ්චුත්‍ව යෙක්වේනුයි තකාරයහට චකාරයෙක්වෙයි; **'දෙවඡත්‍රම්'** යනුවේ.)

ත්‍රි ඡත්, මෙල ඡත්ඉති, ත්‍රි ඡත්, මෙල ඡත්යන; ඉහ, **මෙ**හි; (**සඤ්ඤි**රුච්‍යතෙ, **සංඥිකා**කියනුලැබේ.)

තුක්යනුද; ඡේඉති ච, ඡේයනුද; වත්තතෙ, වැටේ,-
" දිඞීඝස්‍ය " යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

ඡේ පරතඃ, ඡකාරයාපරකල්හි; දිඞීඝස්‍ය, දිඞීඝයහට; තුග්භවති, තුක්වේ.
ත්‍රිවඡත්, මෙලවඡත් යනුවේ.

(මෙහි පදසිද්ධ්‍යර්ථම දෙවඡත්‍ර යන තන්හි සේමැයි; දිඞීඝයහට " දිඞීඝස්‍ය " යන සූත්‍රයෙන් තුක්වෙයි යනු මතු වෙනසි.)

වධූ ඡායා, වධූ ඡායාඉති, වධූ ඡායා, වධූ ඡායායන; ඉහ, **මෙ**හි; (**සඤ්ඤි**රුච්‍යතෙ, සංඥිකාකියනුලැබේ)

තුක්යනුද; ඡේයනුද; දිඞීඝස්‍යඉතිච, දිඞීඝස්‍යයනුද; වත්තතෙ, වැටේ.
" පදුන්නස්‍ය වා " යනු සූත්‍රයි; පදුන්නස්‍ය යනු පදය; වා යනුපදයි.

6. .1.

19 පදන්තස්‍ය වා. 5, 1, 73.

ඡේපරතඃ පදන්තස්‍ය දිඞ්සය වා තුග්භවති.

වධූච්ඡායා, වධූඡ්ඡායා.

සවර ඛ්‍යඤ්ජනසන්ධිඃ.

ක්‍යච්×අත්‍ර, ත්‍රිෂ්ටුප්×අත්‍ර, වාක්×අත්‍ර, ෂට්×අත්‍ර, තත්×අත්‍රෙත්‍යත්‍ර.
පදස්‍ය ඣලි අන්‍යෙ වෙනි ච චින්තතෙ,–

6. 1.

20 ඣලෝ ජශ්. 6, 3, 67.

ඣලි පදාන්තෙ ච ඣලෝ ජශාදෙශා භවති.

ඡේපරතඃ, ඡකාරඃපරකල්ඡි; පදන්තස්‍ය, පදන්තවූ; දිඞ්සය, දිඞ්ඡඃහට; වා, විකල්පයෙන්; තුග්භවති, තුක්වේ.

වධූච්ඡායා, වධූඡ්ඡායා යනුවේ.

(මෙහි පදසිඞ්ක්‍රම දෙවැඡත්‍රම් යන්නෙහි සේමය, පදන්තවූ දිඞ්සයහට"පදන්තස්‍යවා"යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් තුක්ෙවයි යනු මතු වෙනසි.)

සවරබ්‍යඤ්ජන සන්ධිසි.

ක්‍යච් අත්‍ර,ත්‍රිෂ්ටුප් අත්‍ර, වාක් අත්‍ර, ෂට් අත්‍ර, තත් අත්‍ර ඉති,ක්‍යච් අත්‍ර, ත්‍රිෂ්ටුප් අත්‍ර, වාක් අත්‍ර, ෂට් අත්‍ර, තත්අත්‍රයන; අත්‍ර, මෙහි; (සඞ්ගෘ ච්‍යතෙ, සංඛිතා කියනුලැබේ.)

පදස්‍යයනුද; ඣලියනුද; අන්‍යෙනයනුද; වෙනිව, වායනුද; චින්තතෙ, වැටේ.

" ඣලෝ ජශ් " යනු සූත්‍රයි. ඣලඃ යනුපදය; ජශ්යනුපදයි.

ඣලි, ඣල්හුපරකල්හි; පදාන්තෙච, ඣල්හු පදන්තවූ කල්හිද; ඣලඃ, ඣල්හට; ජශ්, ජශ්තෙම; ආදෙශෝ භවති, ආදෙශවේ.

ක්‍යජත්‍ර, ත්‍රිෂ්ටුබත්‍ර, වාගත්‍ර, ෂඩත්‍ර, තදත්‍රයනුවේ.

(මෙහි 'ක්‍යච්අත්‍ර' යනාදි අසිඩපක්ෂයතබාගෙන ඣල්හුපදාන්ත කල්හි ඣල්හට " ඣලෝජශ් " යන සූත්‍රයෙන් ජශාදෙශවෙයි; වන්නේ ස්ථානතඃප්‍රත්‍යාශකනීන් තාලුකස්ථානීයවූවකාරයා මකා තාලුක ස්ථානීයවූ ජකාරයෙක්වෙයි; ඔෂ්ඨස්ථානීයවූ පකාරයාමකා ඔෂ්ඨස්ථානීයවූ බකාරයෙක්වෙයි; කණ්ඨස්ථානීයවූ කකාරයා මකා කණ්ඨ

ක්‍යජත්‍ර, තිඞ්ටුබත්‍ර, වාගත්‍ර, ෂඩත්‍ර, තදත්‍ර.
වාක්×යම්, වාක්×යම්, තවිත්×තවිත්, තවිත්×තවිත් ඉත්‍යත්‍ර.
යරොා වා අවොා වෙ ඉනි ච වත්‍තීතතෙ,—

7.

21 **අනචි.** 6, 4, 142.

අචඃ පරස්‍ය යරොා වෙ රූපෙ වා භවතඃ න වෙදචි පරඃ.
වාක්‍ක්‍යම්, වාක්‍යම්, තවිත්තතවිත්, තවිත් තවිත්.
තද් තත්‍රෙ ත්‍යත්‍ර.
ජශි කෘතෙ.

සඨානියවූ ගකාරයෙක්වෙයි; **ශිරඃ සඨානියවූ** ටකාරයාමකා **ශිරඃ සඨානියවූ** ඩකාරමයක්වෙයි: **දන්තසඨානියවූ** තකාරයා මකා **දන්ත සඨානියවූ දකාරයෙක්වෙයි කියා ක්‍යජත්‍ර** ඝනාදි සිඩකටයුතු.)

වාක් යම්,වාක් යම්,තවිත් තවිත්, තවිත් තවිත් ඉති, වාක් යම්, වාක් යම්, **තවිත්** තවිත්, තවිත් තවිත් යන; **අත්‍ර**, මෙහි; (සඤ්ඣරූව්‍යතෙ, සංහිතාකියනුලැබේ.)
යරඃයනුද; වායනුද; අවඃ **ඝ**නුද; වෙඉතිව,වෙයනුද; වත්‍තීතෙ,වැවෙ·

"අනචි" **ඝ**නු සූත්‍රයි; **එකපදයි.**

අචඃ පරස්‍ය, අවිහ්‍රඅකෙරෙන්පරවූ යරඃ, **ඝ**ර්හට; වෙරූපෙ, **රූපයෝ** ඒදෙතෙක්; වා භවතඃ, විකල්පයෙන්වෙත්; වෙත්, **ඉදින්**; අවිපරොා න, අවෙක්පරනොවිනම්.

වාක්‍ක්‍යම්, **වාක්‍යම්**, තවිත්තතවිත්, තවිත් තවිත් යනුවේ.

(මෙහි වාක් යම් යනාදි අසිඩපක්‍ෂයතබාගෙන අවක්‍ෂුපරකොට නැත්තාවූ අවිහ්‍රකෙරෙන් පරවූ යර්හට "අනචි" **ඝ**න සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් විඩකකාරයෙක්වෙයි **කියා** වාක්‍ක්‍යම් ඝනාදි සිඬකට යුතු.)
තද්නත්‍ර ඉනි,තද් තත්‍රයන; අත්‍ර,මෙහි;(සඤ්ඣරූව්‍යතෙ, සංහිතා ක්‍යනුලැබේ.)

ජශිකාතෙ, ජශ්කළකල්ඝි.

"ඛරි චර් ඣලඃ" යනු සූත්‍රයි; ඛරියනුපදය; චර්යනුපදය; ඣලඃ යනු පදයි.
ඛරි පරතඃ,ඛර්ප්‍රත්‍යාහාරයා පරකල්ඝි; ඣලඃ,ඣල්ගට; චර්හවතීහි, චර්වේනුයි; දස්‍ය, දකාරයාහට; නඃ, තකාරයෙක්වේ.

තත්තත්‍ර ඝනුවේ.

(මෙහි **තද්නත්‍ර** යන **අසිඩපක්‍ෂය** තබාගෙන ඛර්ප්‍රත්‍යාහාරයා **පරකල්ඝි** ඣල්හට " ඛරි චර් ඣලඃ " යන සූත්‍රයෙන් දකාරයාහට

7. 1. 6.
22 බරි චර් ඛලඃ. 6, 4, 148.

බරි පරතෝ ඛලශ්චර් භවතීති දස්‍ය තඃ තත්තන්ත්‍ර.

වාක්× ඤකාරඃ, වාක්× ඤකාරඃ, වාක්× මධ්‍රඃ, වාක්× මධ්‍රඃ, වාක්× ඔකාරඃ, වාක්× ඔකාරඃ, වාක්× ණකාරඃ, වාක්× ණකාරඃ, ඕක්× නයති, ඕක්× නයතීත්‍යත්‍ර.

ජශ්ත්වඤමාදෙශයෝඃ ප්‍රාප්තායෝඃ.

1. 1.
23 පූර්ත්‍රා සිඬම්. 6, 3, 27.

ඉතඃ පූර්වේණ ලක්ෂණේන කාර්‍යේ කර්තව්‍යේ පරම සිඬම්භවති ඉත උත්තරඤ්ච පූර්වසම්න් පූර්වසම්නන්‍යුත්තරමුත්තර මසිඬම්භව තීති "යරෝ ඤම් ඤම් වෝ"ත්‍යස්‍යාසිඬත්වාත් පූර්වං ජශිකෘතෙ.

තකාරයෙක් වෙයි, කියා තත්තන්ත්‍රයනුසිඬකටයුතු.)

වාක් ඤකාරඃ, වාක් ඤකාරඃ, වාක් මධ්‍රඃ, වාක් මධ්‍රඃ, වාක් ඔකාරඃ, වාක් ඔකාරඃ, වාක් ණකාරඃ, වාක් ණකාරඃ, ඕක් නයති, ඕක් නයති ඉති, වාක් ඤකාරඃ, වාක් ඤකාරඃ, වාක් මධ්‍රඃ, වාක් මධ්‍රඃ වාක් ඔකාරඃ, වාක් ඔකාරඃ, වාක් ණකාරඃ, වාක් ණකාරඃ, ඕක් නයති, ඕක් නයති යන; අත්‍ර, මෙහි; (සඞ්හිරුච්‍යතෙ, සංහිතා කිඤනුලැබේ)

ජශ්ත්ව ඤමාදෙශයෝඃ, ජශ්ත්වඤමාදෙශදෙදෙනඃ; ප්‍රාප්තයෝඃ පැමිණිකල්හි.

"පූර්ත්‍රාසිඬම්" යනු පරිභාෂාසූත්‍රයි; පූර්ත්‍ර යනු පදය, අසිඬම් යනු පදයි.

ඉතඃ, මෙයින්; පූර්වේණ ලක්ෂණේන, පූර්වසූත්‍රයෙන්; කාර්‍යේ කර්තව්‍යෙ, කාර්‍යීයක්කළමනාකල්හි; පරම්, පරසූත්‍රය; අසිඬම්භවති; අසිඬවත්වේ; (මේ සූත්‍රය සවනඅධ්‍යායෙහි තුන්වන පාදයෙහිය; එහි සූත්‍රයට පළමු පස්අධ්‍යායන්හා දෙපාදයන්හා පාදඪියෙක ඇතුළත් සූත්‍රයෙන් කාර්‍යීයක්කළමනා තන්හි අවශිෂ්ටවූ පාදයෙහිහා පාදඪියෙහිහා ඇතුළත් සූත්‍රයෙන් වන්නාවූ කාර්‍යී අසිඬිවත් වෙයි යනුහාවයි.) ඉතඃ, මෙයින් උත්තරඤ්ච, මත්තෙහිදු; පූර්වසම්න් පූර්වසම්න්, පළමු පළමු සූත්‍රයක් පැවැත්වුවමනාකල්හි; උත්තරම් උත්තරම්, මතු මතු සූත්‍රය; අසිඬම්භවතීති, අසිඬවත්වේ නුයි; යරෝ ඤම් ඤම් වා ඉති, "යරෝ ඤම් ඤම්ෑවා"යන; අස්‍ය මේ සූත්‍රයාගේ; අසිඬත්වාත්, අසිඬවත් බව වනහෙයින්; පූර්වම්, පළමුකොට; ජශිකෘතෙ, ජශ්ත්ව කරණලදකල්හි.

6. 7. 1. .1.

24 යරෝඤමි ඤමි වා. 6, 4, 140.

ඤමි පරතෝ යරෝ ඤමි වා භවති ප්‍රත්‍යාසන්නාඃ.

වාඬ්ඤකාරඃ, වාඟ්ඤකාරඃ, වාඩ්මධ්‍රඃ, වාඟ්මධ්‍රඃ, වාඬ්ඛකාරඃ, වාඟ්ඛකාරඃ, වාඬ්ණකාරඃ, වාඟ්ණකාරඃ, ඛඩ්නයති, ඛඟ්නයති.

වාඩ්මයං ඛඩ්මයමිති නිත්‍යමිහවති ව්‍යවසිත විභාෂයා, ඛවිත්තහවති, වචම්‍යත්තඃ, යාඥඃ, යාඥු.

මය්‍යාදයාමභිවිධෞ ච වත්තමානාඃ ආඬව වාශඛ්දා ඉධා වත්තතෙ,

"යරෝ ඤමි ඤමි වා" ඝනු සූත්‍රයයි; යරඃ යනුපදය; ඤමියනුපදය; ඤමි යනුපදය; වා ඝනු පදයයි. ඤමි පරතඃ, ඤමිහු පරකල්හි; යරඃ, සර්හට; ප්‍රත්‍යාසන්නාඃ, සමීපතයෙන් ආසන්නවූ; ඤමි, ඤමි තෙම; වා භවති, විකල්පයෙන් වේ.

වාඬ්ඤකාරඃ, වාඟ්ඤකාරඃ, වාඩ්මධ්‍රඃ, වාඟ්මධ්‍රඃ, වාඬ්ඛකාරඃ, වාඟ්ඛකාරඃ, වාඬ්ණකාරඃ, වාඟ්ණකාරඃ, ඛඩ්නයති, ඛඟ්නයති යනුවේ.

(මෙහි වාක්ඤකාරඃ යනාදි අසිඩපක්‍ෂයතබාගෙන පදනන්තකල්හි ඛල්හට "ඛලොජශ්" යන සූත්‍රයෙන් ජශ්ත්වද ඤමිපරකල්හි යර්හට "යරෝ ඤමි ඤමි වා" යන සූත්‍රයෙන් ඤමාදෙශපත්තෙහි පූර්‍වසූත්‍රයෙන් කාය්‍යියක් කළමනාකල්හි පරසූත්‍රයෙන් වන කාය්‍යිය "පූර්‍වත්‍රාසිඩම්" යන පරිභාෂා සූත්‍රසාමර්‍ථ්‍යයෙන් අසිඩවත්වේ නුයි පදනනවූකල්හි ඛල්හට "ඛලොජශ්" යන සූත්‍රයෙන් ජශ්ත්වවෙයි, වන්නේ සථානතඃ ප්‍රත්‍යාශකතීන් කණ්ඨසථානීයවූ කකාරයා මකාකණ්ඨසථානියවූ ගකාරයෙක්වෙයි, ඤමිහුපරකල්හි යර්හට "යරෝ ඤමි ඤමි වා" යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් ඤමාදෙශවෙයි, වන්නේසථානතඃ ප්‍රත්‍යාශකතීන් කණ්ඨසථානියවූ ගකාරයා මකා කණ්ඨසථානියවූ ඞකාරයෙක් වෙයි කියා වාඬ්ඤකාරඃ වාඟ්ඤකාරඃ ඝනාදි සිඩකටයුතු.)

ව්‍යවසිතව්භාෂයා, ව්‍යවසිත විභාෂාභෙයින්; වාඩ්මයං ඛඩ්මයමිති, මාඩ්මයං ඛඩ්ම යමිකියා; නිත්‍යමිහවති, නිත්‍යයෙන්වෙයි; ඛවිත්, සමහරතැනෙක්හි; නහවති, නොවේ; (එබෙයින්) වචම්‍යත්තඃ යාඥඃ යාඥු යනුවේ.

මය්‍යාදයාම්, හිම්හැරගැන්මෙහිද; අභිවිධෞච, හිම්හා එක්කොට ගැන්මෙහිද; වර්‍තමානා, වැටෙන්නාවූ; ආඬව, ආඩ්හුමෙන්; වාශබ්දඃ, වාශබ්දතෙම; ඉධා, දෙපරිද්දෙකින්; වර්‍තතෙ, වැටී;

කඃවිදවිකලෙප කඃවිද්‍යථාව්‍යවසිතරූපපරිග්‍රහෙ ච, ඉහ තු පශ්චි මෙ, තතො නිත්‍ය මණිත්‍ය මසන්තඤ්ච විධිම ත්‍ර වා ශබ්දෙ දීපයති.

වාක්× හසති, වාක්× හසති, සවලිවි× හසති, සවලිවි× හසති, අග්‍නිවිත්× හසති, අග්‍නිවිත්× හසති, ත්‍රිෂ්ටුප්× හසති, ත්‍රිෂ්ටුප්×හසතී ත්‍යත්‍ර.

ජශි කෘතෙ.

වෙති වත්තීතෙ,—

5. 6. I:

25 කඃයො හො කඃය්. 6, 4, 156.

(කෙසේදඇත්? කඃවිත්, සමහරතැනෙක්හි; විකලෙප, විකල්පාර්ථයෙහිද; (වැටේ;) කඃවිත්, සමහරතැනෙක්හි; යථාව්‍යවසිත රූපපරිග්‍රහෙ ච, ශිෂ්‍යවප්‍රයොගානු සාරයෙන් පවත්නාවූ රූපයන්ගේ ගැන් මෙහිද; (වැටේ;) ඉහතු, මෙනිවනාහි; පශ්චිමෙ, පශ්චිමාර්ථයෙහි (වැටේ;) (යථාව්‍යවසිත රූපපරිග්‍රහයෙහිද වැටෙයිසේයි)

තතඃ, එහෙයින්; (මේ "යඃරා ඤමි ඤමි වා"යන සූත්‍රයෙහි වා ශබ්දයා යථාව්‍යවසිතරූපපරිග්‍රහයෙහි වැටෙනහෙනිහැයිසේයි.) අත්‍ර, මෙහි; නිත්‍යම්, නිත්‍යවිධියද; අනිත්‍යම්, අනිත්‍ය විධියද; අසන්නඤ්චවිධිම්, අසත්විධියද; වාශබ්දඃ, හිවාශබ්දයතෙමේ; දීපයති, හගවා.

(මෙසේ ආඞ්තෙමේ මයම්‍යාදීඃ අනිවිධිය යන ඇඹීවයෙහි වැටේද, එසේම වාශබ්දය විකල්පාර්ථය යථාව්‍යවසිත රූපපරිග්‍රහය යන ඇඹීවයෙහි වැටෙයි; මේ "යරෝ ඤමි ඤමි වා" යන සූත්‍රයෙහි වනාහි යථාව්‍යවසිතරූපපරිග්‍රහයෙහි වැටෙයි; එසේ හෙයින් වාඞ්මයම් යනාදීඃයෙහි නිත්‍යවිධිය හහවයි, වාඞ්ඤකාරඃ වාග්ඤකාරඃ යනාදියෙහි අනිත්‍ය විධිය හහවයි, වචමියතනඃ යනාදියෙහි අසත්විධිය හහවයි යනු භාවයි.)

වාක් හසති,වාක් හසති, සවලිවි හසති,සවලිවි හසති, අග්‍නිවිත් හසති,අග්නිවිත් හසති,ත්‍රිෂ්ටුප් හසති,ත්‍රිෂ්ටුප් හසති ඉති,වාක් හසති, වාක් හසති,සවලිවි හසති, සවලිවි හසති, අග්නිවිත් හසති,අග්නිවිත් හසති, තීෂ්ටුප් හසති,ත්‍රිෂ්ටුප් හසති යන; අත්‍ර, මෙහි;(සඞ්ගිරුව්‍යතෙ, සංගිතා කියනු ලැබේ.)

ජශිකෘතෙ, ජග්ධිකරණලදකල්හි. වා ඉති, වාඝනු; වර්‍තතෙ, වැටේ.

"කඃයො හො කඃය්" යනු සූත්‍රයි; කඃයඃ යනුපදය; හඃ යනුපදය; කඃය්යනුපදයි.

ඩියඃ පරස්‍ය හකාරස්‍ය ඩියා දෙශෝ වා භවති.

හකාරස්‍ය යථාතෙ ප්‍රත්‍යාශකෙත ඌදවතෝ ඔෂවතෝ මහාප්‍රාණස්‍ය වොෂ්මණස්‍යාදශාළුව වගීවතුර්ථා භවන්‍ති.

වාඝ්ඔසති, වාග්හසති, සවලිඩ්ඔසති, සවලිඩ්හසති, අග්නිවිද්ධසති, අග්නිවිද්හසති, ත්‍රිෂ්ටුබ්හසති, ත්‍රිෂ්ටුබ්හසති.

වාක්× ශෙතෙ, වාක්× ශෙතෙ, සවලිට්× ශෙතෙ, සවලිට්× ශෙතෙ, තත්× ශ්ලොකඃ, තත්× ශ්ලොකඃ, තත්× ශ්මශ්‍රු, තත්× ශ්මශ්‍රු, ඉත්‍යත්‍ර.

ඩියඃ පරස්‍ය, ඩිය්ප්‍රත්‍යාහාරයාතෙරෙන් පරවූ; හකාරස්‍ය, හකාරයාහට; වා, විකල්පයෙන්; ඩියාදෙශෝ භවති, ඩිය්ය ආදෙශවේ.

ඌදවතඃ, නාදවත්වූද; ඔෂවතඃ, ඔෂවත්වූද; මහාප්‍රාණස්‍ය, මහාප්‍රාණවූද; ඌෂ්මාණඤ්ච, ඌෂ්මත්වූද; හකාරස්‍ය, හකාරයාගේ; ස්ථානෙ, තන්හි; ප්‍රත්‍යාශකෙතඃ, ආසන්නතාවෙන්; (ඩිය්හටස්ථානහෙයින්ද හකාරයාහට ගුණයෙකින්ද ආසන්නතාවෙන්‍ද යුක්තවෙස්සේ) තාදෘශාළුව්, ඒහකාරයාම්බඳුවූ; දගීවතුර්ථාඃ, වගීයෙහි සතරවනුවූ; ඝ ඩිඪභයනමොහු) භවන්‍ති, වෙති.

වාඝ්ඔසති, වාග්හසති, සවලිඩ්ඔසති, සවලිඩ්හසති, අග්නිවිද්ධසති, අග්නිවිද්හසති, ත්‍රිෂ්ටුබ්හසති, ත්‍රිෂ්ටුබ්හසති යනුවේ.

(මෙහි වාක්හසතියනාදි අසිඩපක්ෂයතබාගෙන ඩිල්ඹුපරකල්හි ඩිල්හට "ඩිළලා ජශ්" යනසූත්‍රයෙන් ජශ්ත්වවෙයි, වන්නේ ස්ථානතඃ ප්‍රත්‍යාශකතීන් කණ්ඨස්ථානීයවූ කකාරයා මකා කණ්ඨස්ථානීයවූ ගකාරයෙක්වෙයි, ශිරඃ ස්ථානීයවූ ටකාරයා මකා ශිරඃ ස්ථානීයවූ ඩකාරයෙක්වෙයි, දන්තස්ථානීයවූ තකාරයා මකා දන්තස්ථානීවූ දකාරයෙක්වෙයි, ඔෂ්ඨස්ථානියවූ පකාරයා මකා ඔෂ්ඨස්ථානීයවූ බකාරයෙක්වෙයි, ඩිය්න් පරවූ හකාරයාහට "ඩියොඃ හොඃ ඩිය්" යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් ඩියාදෙශඃවයි, වන්නේ ස්ථානතඃප්‍රත්‍යාශකතීන්ද ගුණතඃ ප්‍රත්‍යාශකතීන්ද නාදවත්වූ ඔෂවත්වූ මහාප්‍රාණවූ ඌෂ්ම ගුණඇත්තාවූ හකාරයාගේ ස්ථානයෙහි ඔහුටබඳුවූ වගීයාහට සතරවනුව ඝකාරයෙක්වෙයි, ඪකාරයෙක්වෙයි ඩියා 'වාඝ්ඔසති' යනාදි සිඩිකටයුතු.)

වාක් ශෙතෙ, වාක් ශෙතෙ, සවලිට් ශෙතෙ, සවලිට් ශෙතෙ, තත් ශ්ලොකඃ, තත්ශ්ලොකඃ, තත් ශ්මශ්‍රු, තත් ශ්මශ්‍රු, වාක් ශෙතෙ, වාක් ශෙතෙ, සවලිට් ශෙතෙ, සවලිට් ශෙතෙ, තත් ශ්ලොකඃ, තත් ශ්ලොකඃ, තත්ශ්මශ්‍රු, තත්ශ්මශ්‍රු යන; අනු, මෙහි; (සන්ධ්‍යක්ෂරතෝ සංහිතා යියනු ලැබේ)

ජශත්වරි කෘතෙ
වා ඣය ඉති ච වක්තීතතෙ,—

6. 1. 7.
26 ශශ් ඡෝ මි. 6. 4 157.

අම්පරතෝ ඣයඃ පරස්‍ය ශකාරස්‍ය ඡකාරෝ වා භවති, ශ්වුතෙන තස්‍ය චඃ.

වාවෙෂ්‍යතෙ, වික්ෂ්‍යතෙ, සවලිවෙෂ්‍යතෙ, සවලිවික්ෂ්‍යතෙ, තවෙෂ්ලාකඃ, තවික්ෂ්ලාකඃ. තවඡ්මශ්‍රඃ, තවික්ම්ශ්‍රඃ.

ප්‍රත්‍යඬ් × ආත්මෙ, වණ් × ආත්මෙ, පවත් × ආත්මෙ ඉත්‍යත්‍ර.

පදස්‍ය අවිති ච වක්තීතතෙ,—

6, 5, 1:
27. ඔමෝ හ්‍රස්වාද්ඒ. 6, 4, 17.

අවි පරස්මින් හ්‍රස්වාත් පරස්‍ය,පදාන්තස්‍ය ඔමෝ වෙරෑපෙ භවතඃ.

ජශඃ, ජ්ශ්හට; චරිකෘතෙ, චර්ඡිකරණ්ලද කල්ඛි.

වාඃයනුද; ඣයඉතිව, ඣයඃනුද; වක්තීතතෙ, වැටේ,—

" ශශ්ඡෝමි " යනු සූත්‍රයි, ශඃයඃනුපදය; ඡඃ යනුපදය; **අම්මයනුපදයි.**

අම්පරතඃ, අම්ප්‍රත්‍යාහාරයාපරකල්ඛි; ඣයඃපරස්‍ය, ඣය්ප්‍රත්‍යාහාරයාකෙරෙන්පරවූ; ශකාරස්‍ය, ශකාරයාහට; ඡකරඃ, ඡකාරතෙමේ; වාභවති, විකල්පයෙන්වේ; ශ්වුතෙන, ශ්වුතඃයෙන්; තස්‍ය,තකරයාහට; චඃ, චකාරයෙක්වේ.

වාවෙෂ්‍යතෙ,වාක්ෂ්‍යතෙ,සවලිවෙෂ්‍යතෙ,සවලිවික්ෂ්‍යතෙ, තවෙෂ්ලාකඃ, තවික්ෂ්ලාකඃ, තවඡ්මශ්‍රඃ, තවික්ම්ශ්‍රඃ යනුඑව්.

(මෙහි වාක්ෂ්‍යතෙ යනාදි අසිඩපක්ෂය තබාතෙන ඣල්හු පරකල්ඛි ඣල්හට "ඣලොඡශ්" යන සූත්‍රයෙන් කකාරයාහට ගකාරයෙක්වෙයි, ටකාරයාහට ඩකාරයෙක්වෙයි,තකාරයාහට දකාරයෙක්වෙයි, බර්ප්‍රත්‍යාහාරයා පරකල්ඛි ඣල්හට"ඛරි චර් ඣලඃ" යන සූත්‍රයෙන් වාඡ්ෂ්‍යයෙන් ගකාරයෙක්වෙයි, ඩකාරයාහට ටකාරයෙක්වෙයි දකාරයාහට තකාරයෙක්වෙයි, අම්හු පරකල්ඛි ඣයිත්පරවූශකාරයාහට " ශශ්ඡෝමි " යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන්ඡකාරයෙක්වෙයි " ඣොඃ ශ්වුශ්ටුභ්‍යාං තෙඉ " යන සූත්‍රයෙන් ශ්වුතඃයෙන් තකාරයාහට චකාරයෙක්වෙයිකියා වාවෙෂ්‍යතෙ යනාදි සිඩකටයුතු)

ප්‍රත්‍යඬ් ආත්මෙ,වණ් ආත්මෙ,පවන් ආත්මෙනිති,ප්‍රත්‍යඬ් ආත්මෙ වණ් ආත්මෙ පවන් ආත්මෙනයන; අත්‍ර, මෙහි; (සඬිරුච්‍යතෙ, සංඥිතාඃියනුලැබේ.)

පදස්‍ය යනුද; අවිඉතිව, අවි යනුද; වක්තීතතෙ,වැටේ.

" ඔමොහ්‍රස්වාද්ඒ " යනු සූත්‍රයි, ඔමඃ යනු පදය;හ්‍රස්වාත්යනු පදය, ඒ යනු පදයි. අවිපරස්මින්, අවිපරකල්ඛි; හ්‍රස්වාත්පරස්‍ය, හ්‍රස්වයාකෙරෙන්පරවූ;පදාන්තස්‍ය, පදාන්තවූ;ඔමඃ,ඔම්හට;වෙරෑපෙ,රූපයේදෙදෙනෙක්; භවතඃ, වෙත්.

ප්‍රත්‍යඩ්ඩාස්තෙ, වණ්ණාස්තෙ, පවත්‍යාස්තෙ.

භවාන්×ඡාදයති, භවාන්×ඡාදයති, භවාන්×ඪකාරඃ, භවාන්×ඪකාරඃ, භවාන්×ඵුටති, භවාන්×ඵුටති, භවාන්×වරති, භවාන්×වරති, භවාන්×ටීකතෙ, භවාන්×ටීකතෙ, භවාන්×තරති, භවාන්×තරත්‍යුත.

පදස්‍ය සඃ අමිනි ච වතීනතෙ,-

6. 7. 6.

28 නඤ්ඡව්‍ය ප්‍රශාන්. 6, 4, 3.

අම් පරෙ ඡවි පරතඃ ප්‍රශාඛර්ජිතස්‍ය නකාරාන්තස්‍ය පදස්‍ය සො භවති.

1. 6.

29 ඝඤ්ඨ්‍යනන්‍යස්‍ය 1, 1, 10.

ඝඤ්ඨිනිර්දිෂ්ටස්‍ය යත්කාර්‍යම් තදනන්‍යස්‍ය පදස්‍ය සො භවති.

වෙති වත්තතෙ,-

1. 1, 6.

30 අත්‍රානුනාසිකඃ පූර්‍වස්‍ය. 6, 4, 6.

ප්‍රත්‍යඩ්ඩාස්තෙ, වණ්ණාස්තෙ, පවත්‍යාස්තෙ යනුවේ.

(මෙහි ප්‍රත්‍යඩ්ආස්තෙයනාදි අසිඩපක්‍ෂයතබාගෙනඅවිහුපරකල්හි ඉඋවයාකෙරෙන්පරවූ පදනතවූ ඔහට " ඔමොඉඋවාද්වෙ " යන සූත්‍රයෙන් විකිවෙයිකියා " ප්‍රත්‍යඩ්ඩාස්තෙ" යනාදි සිඩකටයුතු.)

භවාන් ඡාදයති, භවාන් ඡාදයති,භවාන් ඪකාරඃ, භවාන් ඪකාරඃ, භවාන් ඵුටති භවාන් ඵුටති,භවාන් වරති, භවාන් වරති,භවාන් ටීකතෙ, භවාන් ටීකතෙ, භවාන් තරති, භවාන් තරතිඉති, භවාන් ඡාදයති, භවාන් ඡාදයති, භවාන් ඪකාරඃ, භවාන් ඪකාරඃ, භවාන් ඵුටති, භවාන් ඵුටති, භවාන් වරති, භවාන් වරති, භවාන් ටීකතෙ, භවාන් ටීකතෙ, භවාන් තරති, භවාන් තරතියන; අත්‍ර, මෙහි;(සඤ්ඣරුච්‍යතෙ, සංඥිතාකියනුලැබේ.)

පදස්‍යයනුද; සඃයනුද; අම්නි ච, අම්යනුද; වතීනතෙ, වැටේ.

" නඤ්ඡව්‍යප්‍රශාන් " යනු සූත්‍රයි, නඃයනුපදය;ඡව්යනුපදය; අප්‍රශාන් යනුපදයි. අම්පරෙ, අම්නුපරඅකාරඇති;ඡව්පරතඃ,ඡව්ප්‍රත්‍යාහාර යාපරකල්හි;ප්‍රශාන්වර්ජිතස්‍ය,ප්‍රශාන්ශබදයාවිසින්වර්ජිතවූ; නකාරාන්තස්‍යපදස්‍ය, නකාරාන්තපදයහට;සොභවති, සකාරාදෙශවේ.

" ඝඤ්ඨ්‍යනන්‍යස්‍ය " යනු පරිභාෂාසූත්‍රයි; ඝඤ්ඨියනුපදය;අනන්‍යස්‍යයනු පදයි.

ඝඤ්ඨිනිර්දිෂ්ටස්‍ය, ඝඤ්ඨින්දක්වනලද්දහට; යත්කාර්‍යම්, යම් කාර්‍යයි යෙක්ඇද්ද;තත්කාර්‍යම්,එකාර්‍යය;අනන්‍යස්‍යභවති,අනන්‍යයෙහිවූවා හටවේ.

වා ඉති, වාශබ්දඃ; වතීනතෙ, වැටේ.

" අත්‍රානුනාසිකඃ පූර්‍වස්‍ය " යනු සූත්‍රයි; අත්‍රයනු පදය; අනුනාසිකඃ, යනුපදය; පූර්‍වස්‍යයනුපදයි.

සමඃ සුටි සඃ,පුමඃ ඛය්‍යම්,නශ්ඡව්‍යප්‍රශාන්,කාන්කානි,නෘන්පෙ රොවා ඉත්‍යසම්න්ප්‍රකරණෙ ආදෙශාත් පූර්‍වස්‍යානුනාසිකො වා භවති.

සර්‍වාඃසර්‍වපි ලිපිෂු සානුනාසිකානාං සවරාණාං යවලානාඤ්චා පරිෂ්‍යාදනනර්බින්දුරර්‍ධ චන්ද්‍රාකාරඃ සංඥකතඃ,අනුස්වාරස්‍ය චූඩාමණ්‍යා කාරඃ, විසර්‍ජනීයස්‍ය බි න්දුවයම්. ජිහ්වාමූලීයස්‍ය ගලාකාය න්ත්‍රාකාරඃ උපාධ්මානීයස්‍ය ගජකුම්භාකාරඃ,තදන්‍යෙෂාමක්ෂරාණාං නාස්ති ලිපි නියමඃ.

අත්‍ර පූර්‍වස්‍යෙති වර්‍තතෙ,–

I.

31 අනුස්වාරඃ. 6, 4, 7

සමඃසුටි සඃ,පුමඃ ඛය්‍යම්,නශ්ඡව්‍යප්‍රශාන්,කාන්කානි,නෘන්පෙ රොවා ඉති, සමඃ සුටි සඃ, පුමඃඛය්‍යම්,නශ්ඡව්‍යප්‍රශාන්,කාන්කානි,නෘන් පෙ රොවායත; අස්මින්ප්‍රකරණෙ,මේප්‍රකරණයෙහි; ආදෙශාත්,ආදෙ ශයාකෙරෙන්; පූර්‍වස්‍ය, පූර්‍වයහට; අනුනාසිකඃ, අනුනාසිකතෙමේ; වාභවති, විකල්පයෙන්වේ.

සර්‍වාඃසු ලිපිෂු, සියලුඅක්ෂරයන්කෙරෙහි; අනුනාසිකානාංසව රණාම්, අනුනාසිකසහිත සවරයන්ගේද; යවලානාඤ්ච, යවලයන මොවුන්ගේද; උපරිෂ්ඨාත්,මත්තෙහි; අනුනර්බින්දුඃ,ඇතුළත්හි බින්දු වක්ඇති; අර්‍ධචන්ද්‍රාකාරඃ,අර්‍ධසඳටබඳුආකාරය; සංඥකතඃ, සලකුණයි; (නානාප්‍රකාරවූ සියලුවොලකෙරලාදිවූ අක්ෂරයන්කෙරෙහිද සානු නාසිකවූ සවරයන්ගේද යවල යන මොවුන්ගේද උපරිෂ්ඨාත් හාග යෙහි සිටියාවූ ඇතුළත් බින්දුවක්ඇති අර්‍ධසඳටබඳුවූ ආකාරය අනු නාසිකබවට සලකුණයි) අනුස්වාරස්‍ය, අනුස්වාරයහට; චූඩාමණ්‍යා කාරඃ, සිඑම්මණකටබඳුආකාරය; සංඥකතඃ, සලකුණයි; විසර්‍ජනීයස්‍ය, විසර්‍ජනීයහට; බින්දුවයම්, බින්දුදෙක; සංඥකතඃ, සලකුණයි; ජිහ්වා මූලීයස්‍ය, ජිහ්වාමූලීයහට; ගලාකාය න්ත්‍රාකාරඃ, ගලාකතුලාවකට බඳුවූ; සංඥකතඃ, සලකුණයි; (ගලාකාය න්ත්‍රයනම්දණ්ඩාසනයයි) උපාධ්මානීයස්‍ය උපාධ්මානීයහට; ගජකුම්භාකාරඃ, ඇත්කුම්භයකට බඳු ආකාරය; සංඥකතඃ, සලකුණයි; තත්, ඔවුන්හැර; අන්‍යෙෂාම් අක්ෂරාණාම්,සෙසුඅක්ෂරයන්ට; ලිපිනියමඃ,ලෙඛ්‍යවසථාවක්; නාස්ති, නැති.

(සියලු වොලකෙරලාදිවූ අක්ෂරයන්කෙරෙහි අනුනාසික අනු සවාර විසර්‍ජනීය ජිහ්වාමූලීය උපාධ්මානීය යන මොවුන්ට යථොක්ත ලෙඛ්‍යවසථාවෙකි, ඔවුන්කෙරෙන් සෙසුඅක්ෂරයන්ට ලෙඛ්‍යවට සථාවෙක් නැතැයිසේයි.)

අත්‍රයත්‍රද; පූර්‍වස්‍යෙතිව, පූර්‍වස්‍යයත්‍රද වර්‍තතෙත, වැවේ.

අසම්ප්‍රකරණේ ආදෙශාත් පූර්‍වස්‍යානුසඞ්ගර ආගමෝ භවති, පූර්‍වස්‍යෛත්‍යනුවාඛ්‍යස්‍යාගමාගමේ සම්බන්ධ ෂෂ්ඨ්‍යාතිදේදිශාදාගමත්වම්, ආදෙශශ්‍රැත්‍යා තදනන්තරතා ච "සෝඃශ්චුෂ්ටුභ්‍යාංතාවි" නිසස්‍ය ශෂෝ භවතීඃ.

භවාංශ්ඡාදයති භවාංඡාදයති, භවාංෂ්ඨකාරඃ, භවාංඨකාරඃ, භවාංස්ථුටති, භවාංස්ථුටති, භවාංශ්චරති, භවාංචරති, භවාංෂ්ටීකතෙ, භවාංටීකතෙ, භවාංස්තරති, භවාංතරති.

කුණ්ඩම්xහසති, කුණ්ඩම්xසාය ඉත්‍යත්‍ර.

පදස්‍ය අනුසඞ්ගර ඉති ච වර්‍තතෙ,-

"අනුසඞ්ගරඃ" යනුසූත්‍රයි; එකපදයි.

අසම්ප්‍රකරණේ,මේ ප්‍රකරණයෙහි; (සමඃ සුටි සඃ,පුමඃ, ඛය්‍යම්, නශ්ඡව්‍යප්‍රශාන්,කාන්කානි,නඃන්පෙ රොවා යන මේ ප්‍රකරණයෙහි යයි සේයි) ආදෙශාත්පූර්‍වස්‍ය, ආදෙශයාකෙරෙන් පූර්‍වයාහට; අනුසඞ්ගරඃ, අනුසඞ්ගරතෙමේ; ආගමොභවති, ආගමවෙයි; පූර්‍වඃස්‍යති. පූර්‍වස්‍යසිකියා; අනුවෘත්තස්‍ය, වැටෙන්නාහුඃග්; ආගමාගම්සම්බන්ධි ෂෂ්ඨි, ආගමාගම්දෙදෙනාගේ සම්බන්ධියෙහි ෂෂ්ඨියෙන්; (ආගමාගම් දෙදෙනාගේ සම්බන්ධියෙහි ෂෂ්ඨිනැයි සේයි) නිර්දිශ්‍යත්, දැක්වීම හෙතුකොටගෙන; ආගමත්වම්, නොමකාවනබවයි; ආදෙශ, ආදෙශයාගේ; ශ්‍රැත්‍යා, ශ්‍රැතියහෙතුකොටගෙන; තදනන්තරතාච, ඕහට ඉක්බිතිව වනබවයි; සෝඃශ්චුෂ්ටුභ්‍යා තාවිති, "සෝඃශ්චුෂ්ටුභ්‍යාංතෙඃ" යන සූත්‍රයෙන්; සස්‍ය, සකාරයාහට; ශෂෝ, ශකාරෂකාරදෙදෙන; භවතඃ, වෙත්.

භවාංශ්ඡාදයති, භවාංඡාදයති, භවාංෂ්ඨකාරඃ, භවාංඨකාරඃ භවාංස්ථුටති, භවාංස්ථුටති, භවාංශ්චරති, භවාංචරති, භවාංෂ්ටීකතෙ, භවාංටීකතෙ, භවාංස්තරති, භවාංතරති යනුවේ.

(මෙහි භවාන් ශ්ඡාදයති යනාදි අසිඩපක්ෂය තබාගෙන අම්හු පරකොටඇති ශ්‍රව්‍ප්‍රත්‍යාහාරයා පරකල්හි ප්‍රශාන් ශබ්දයාවිසින් වර්ජිතවූ නකාරාන්තපදයහට "නශ්ඡව්‍යප්‍රශාන්" යන සූත්‍රයෙන් සකාරවෙයි; වන්නේ "ෂෂ්ඨ්‍යන්ත්‍යස්‍ය" යන පරිභාෂාසූත්‍ර සාමර්‍ථ්‍යයෙන් අන්තවූ නකාරයා මිකාවෙයි; ආදෙශයාෂකරෙන් පූර්‍වයාහට "අත්‍රානුනාසිකඃ පූර්‍වස්‍ය" යන සූත්‍රයෙන් අනුනාසිකයෙක්වෙයි; නුවූපක්ෂයෙහි මේ ප්‍රකරණයෙහි ආදෙශයාහෙරෙන් පූර්‍වයාහට "අනුසඞ්ගරඃ" යන සූත්‍රයෙන් අනුසඞ්ගරාගමවෙයි; "සෝඃශ්චුෂ්ටුභ්‍යාංතෙඃ" යන සූත්‍රයෙන් ශ්චුත්වයෙන් සකාරයාහට ශකාරයෙක්වෙයි, ෂ්ටුත්වයෙන් සකාරයාහට ෂකාරයෙක්වෙයිකියා, "භවාංශ්ඡාදයති" යනාදි සිඩකටයුතු.)

7. 6.
32 හලි මඃ. 6, 4, 8.

හලි පරයම්න් මකාරාන්තස්‍ය පදස්‍යා'නුස්වාර ආදෙශෝ භවති.

කුණ්ඩංහසති, කුණ්ඩංසායෙ.

සම්×යන්නා, සම්×යන්නා, සම්×වත්සරඃ, සම්×වත්සරඃ, තම්×ලොකම්, තම්×ලොකම්, දිව්‍යම්×වක්ෂුඃ, දිව්‍යම්×වක්ෂුඃ, සුඛම්×පුණ්‍යම්, සුඛම්×පුණ්‍යම්, තම්×කරොති, තම්×ක්රොති, තම්×ටීකතෙ, තම්×ටීකතෙ, තම්×තනොති, තම්×තනොත්‍යත්‍ර,

හලිම ඉත්‍යනුස්වාරෙකෘතෙ
අනුනාසිකඃ අනුස්වාරස්‍ය යයි යම්හි ච වර්‍තතෙ,-

7. 1.
33 පදාදෙර්වා. 6, 4, 152.

කුණ්ඩම් හසති, කුණ්ඩම් සායතු, කුණ්ඩම් හසති, කුණ්ඩම් සායෙ යන; අත්‍ර, මෙහි; (සන්ධිරුච්‍යතෙ, සංහිතාකියනුලැබේ.)

පදස්‍යයනුද; අනුස්වාරඉතිව, අනුස්වාරඃයනුද; වර්‍තතෙ, වැටේ.

" හලි මඃ " යනු සූත්‍රයි; හලියනුපදය; මඃයනුපදයි,

හලිපරයම්න්, හල්හුපරකල්හි; මකාරාන්තස්‍යපදස්‍ය, මකාරාන්තපද යාහට; අනුස්වාරඃ, අනුස්වාරවෙතෙමේ; ආදෙශොභවති, ආදෙශවේ.

කුණ්ඩංහසති, කුණ්ඩංසායෙයනුවේ.

(මෙහි කුණ්ඩම් හසති, කුණ්ඩම් සායෙ යනාදි අසිඩපක්ෂය තබා ගෙන හල්හු පරකල්හි මකාරාන්තපදයහට " හලිමඃ " යන සූත්‍ර යෙන් අනුස්වාරවෙයි, වන්නේ " ෂඤ්‍යඤන්ත්‍යස්‍ය " යන පරිභාෂා සූත්‍ර සාමර්‍ථ්‍යයෙන් අන්තමකාරයා මකාවෙයි; "කුණ්ඩංහසති, කුණ්ඩං සායෙ"යී කියා පදසිඩකටයුතු.)

සම් යන්නා, සම් යන්නා, සම් වත්සරඃ, සම් වත්සරඃ, තම් ලොකම්, තම් ලොකම්, දිව්‍යම් වක්ෂුඃ, දිව්‍යම් වක්ෂුඃ, සුඛම් පුණ්‍යම්, සුඛම් පුණ්‍ය ම්, තම් කරොති, තම් කරොති, තම් තනොති, තම් තන්‍නොතිඉති, සම් යන්නා, සම් යන්නා, සම් වත්සරඃ, සම් වත්සරඃ, තම් ලොකම්, තම් ලොකම්, දිව්‍යම් වක්ෂුඃ, දිව්‍යම් වක්ෂුඃ, සුඛම් පුණ්‍යම්, සුඛම් පුණ්‍යම්, තම් කරොති, තම් කරොති, තම් තනොති, තම් තනොතියන; අත්‍ර, මෙහි; (සන්ධිරුච්‍යතෙ, සංහිතාකියනුලැබේ.)

හලිමඃ ඉති, " හලිමඃ " යන සූත්‍රයෙන්; අනුස්වාරෙකෘතෙ, අනුස්වාරකරණලදකල්හි.

අනුනාසිකඃ යනුද; අනුස්වාරස්‍යයනුද; යයියනුද; යම්හිව, යම් යනුද; වර්‍තතෙ, වැටේ.

" පදාදෙර්වා " යනු සූත්‍රයි; පදාදෙර්යනපදය; වායනුපදයි.

පදදෙෆ යයි පරතෝ අනුසඃවාරස්‍ය යයාසන්නානාසිකොයම්වා භවති.

සංයන්තා සංයන්තා, සංවත්සරඃ සංවත්සරඃ තංලෙලොකම්, තංලොකම්, දිව්‍යඤ්චක්ෂුඃ දිව්‍යංචක්ෂුඃ, සුඛම්පුණ්‍යම්, සුඛංපුණ්‍යම්, තඞ්කරොති, තංකරොති, තණ්ටිකතෙ, තංටිකතෙ, තන්තනොති, තංතනොති.

අග්නිවිත්ඃලුනාති, භවාන්ඃලුනාතීත්‍යත්‍ර.

යම්නි වහීනෂඃ,-

6. - 7.

34 තොර්ලි. 6, 4, 153.

ලකාරෙ පරතස්තාවගීඃස්‍ය ලකාරාඃසන්නොවා යම් භවති.

අග්නිවිල්ලුනාති, භවාල්ලුනාති.

පදදෙෆ, පදයහට ආදිවූ; යය්පරෙ, යය්ප්‍රත්‍යාහාරයඃපරකල්හි; අනුසඃවාරස්‍ය, අනුසඃවාරයාහට; යයාසන්නාඃ, යය්ප්‍රත්‍යාහාරයාහට ආසන්නවූ; සානුනාසිකඃ, අනුනාසිකගුණසහිතවූ; යම්, යම්ප්‍රත්‍යාහාරතෙමේ; වාභවති, විකල්පයෙන්වේ.

සංයන්තා, සංයන්තා, සංවත්සරඃ, සංවත්සරඃ, තංලෙලොකම්, තංලොකම්, දිව්‍යඤ්චක්ෂුඃ. දිව්‍යංචක්ෂුඃ, සුඛම්පුණ්‍යම්, සුඛංපුණ්‍යම් තඞ්කරොති, තංකරොති, තණ්ටිකතෙ, තංටිකතෙ, තන්තනොති, තංතනොති යනුවේ.

(මෙහි සම්යන්තායනාදි අසිඩපක්ෂයතබාගෙන හල්හුපරකල්හි මකාරාන්තපද්‍යහට "හලිමඃ" යන සූත්‍රයෙන් අනුසඃවාරාදෙශවේ; "ෂඃපඵ්‍යන්නන්‍යස්‍ය" යන පරිභාෂාසූත්‍රසාමර්ත්‍යයෙන් අන්තමකාරයාමකාවේ; ඝය්පදයහට ආසන්නවූ ඝය්ප්‍රත්‍යාහාරඝඃපරකල්හි අනුසඃවාරයාහට"පදදෙෆවා"යන සූත්‍ර සාමර්ත්‍යයෙන්විකල්පයෙන්සානුනාසිකවූයම්වෙයි; වන්නේසඃතතඃප්‍රත්‍යාශකතීන්ද ගුණතඃප්‍රත්‍යාශකතීන්ද පරයාහට්ආසන්නවූයම්වෙයිකියා'සංයන්තා' යනාදිසිඩකටසුතු.)

අග්නිවිත් ලුනාති,භවාන්ලුනාතිඉති,අග්නිවිත් ලුනාති,භවාන් ලුනාතියන; අත්‍ර, මෙහි; (සන්නිරුච්‍යතෙ, සංහිතාකියනුලැබේ.)

යම්ඉති, යම්යන්; වහීතතෙ, වැටේ.

"තොර්ලි" යනු සූත්‍රයි; තොඃයඃපදය; ලියනුපදයි.

ලකාරෙපරතඃ, ලකාරඃයඃපරකල්හි; තවගීඃස්‍ය, තවගීඃයාහට; ලකාරාඃසන්නාඃ, ලකාරඃයාහට ආසන්නවූ; යම්භවති, යම්වේ.

අග්නිවිල්ලුනාති, භවාල්ලුනාතියනුවේ.

(මෙහි අග්නිවිත් ලුනාති, භවාන්ලුනාති යන අසිඩපක්ෂය තබාගෙනලන රඃයාපරකල්හි තවගීඃයාහට "තොර්ලි" යනසූත්‍රයෙන් යම්වෙයි; වන්නේ සඃතතඃප්‍රත්‍යාශකතීන් හා ගුණතඃප්‍රත්‍යාශකතීන්ද

වෘක්ෂර්× ඛනති, වෘක්ෂර්× පචනිත්‍යත්‍ර.
අත්‍ර හි ඛනතීත්‍යාදිකෙ පදෙ විවක්ෂ්‍යමාණෙ තද්වශාද්විරාමෙ නා සතීනි"විරාමෙ විසර්ජනීය" ඉති විසර්ජනීයස්‍යාකරණාද්‍රඵානතතා, තඵොතතරත්‍ර.

පදස්‍ය රො විසර්ජනීය ඉති ච චතතීතෙ,-

7.

35 ඛදි. 6, 4, 21.

ඛරිපරතො රෙඵානතස්‍ය පදස්‍ය විසර්ජනීයො භවති.
වෘක්ෂඃ ඛනති, වෘක්ෂඃ පචති

පරලකාරයාහට ආසන්නවූ ලකාරයෙක්වෙයිකියා 'අග්නිර්ල්ලූනාති, භවාල්ලූනාති' යනාදි සිඩකටයුතු)

වෘක්ෂර් ඛනති, වෘක්ෂර් පචතිඉති, වෘක්ෂර් ඛනති, වෘක්ෂර් පචති යන; අත්‍ර, මෙහි; (සංහිරුච්‍යතෙ, සංහිතාකියනුලැබේ.)

අත්‍ර හි, මෙහි වනාහි ඛනතීත්‍යාදිකෙ පදෙ, ඛනති යනාදිවූපද ය; විවක්ෂ්‍යමාණෙ, කියනුලබනකල්හි; තද්වශාත්, එයින්ඔවුන්ගේ වශයෙන්; (ඛනති යනාදිවූපදය, කිවමනාහෙයිනැයිසේයි) විරාමඃ, කෙළවරෙක්; නාසතීති, නැත්නුයි; විරාමෙ විසර්ජනීය ඉති, විරා මෙ විසර්ජනීයඃකියා; විසර්ජනීයස්‍ය විසර්ජනීයයාගේ; අකරණාත්, නොකිරීමෙන්; රෙඵානතතා, රෙඵානතබවයි.(මෙහි විරාමෙ විසර්ජනීයඃකි යා විසර්ජනීයකළමනාකල්හි වෘක්ෂඃ කියා නිබෙත්මුත්,වෘක්ෂර්යි කියා රෙඵානතවනොසිටිනේවේදයත්, ඛනතියනාදි පදකියනුලැබෙනක ල්හි කෙළවරක් නැත්නුයි"විරාමෙ විසර්ජනීයඃ"කියා පදකෙළවරවැ ටෙන්නාවූ රෙඵයහට කරනුලබන්නාවූ විසර්ජනීය නොවෙයි,වෘක්ෂර් කියා රෙඵානතව සිටියනුභාවයි.)

උතතරත්‍ර, මත්තෙහිදු; තථා, එසේමැයි.

"ඛරි"යනු සූත්‍රයි; එකපදයි. පදස්‍යයනුද;රඃ යනුද; විසර්ජනීය ඉතිව, විසර්ජනීයඃයනුද; වතතීතෙ, වැටේ.

ඛරිපරතඃ, ඛර්ප්‍රත්‍යාහාරයා පූරකල්හි; රෙඵානතස්‍යපදස්‍ය, රෙ ඵානතපදයහට; විසර්ජනීයො භවති, විසර්ජනීයවේ.

වෘක්ෂඃ ඛනති, වෘක්ෂඃ පචතියනුවෙ.

(මෙහි වෘක්ෂර් ඛනති යනාදි අසිඩ පක්ෂය තබාගෙන ඛර්ප්‍රත්‍යාහාර යාපරකල්හි රෙඵානතපදයහට"ඛරි"යන සූත්‍රයෙන් විසර්ජනීයවෙයි; වන්නේ "ෂඃඵානතස්‍ය" යන පරිභාෂාසූත්‍රයාමර්ශයෙන් අනත රෙඵඃ මකාවෙයි කියා "වෘක්ෂඃ ඛනති" යනාදිසිඩකටයුතු.)

පුනර්× ඒදයති, ඉකිර්× එකාරඃ, ද්‍රාතර්× ද්‍රුටති, රථර්× වරති, ගුරූ
ර්× ටීකතෙ, උචෙචර්× තරතීත්‍යත්‍ර.

පදසෙත්‍යති වර්තතෙ,-

7, 6. 1,

36 ඡව් රඃ සඃ. 6, 4, 28.

ඡව්පරසම්නෙථොනන්තස්‍ය පදස්‍ය සකාරොභවති, ශ්චුෂ්ටුන්නෙන සස්‍ය
ශෂෙෂ භවතඃ.

පුනශ්ඒදයති, ඉකිෂ්එකාරඃ, ප්‍රාතස්ද්‍රුටති, රථශ්වරති, ගුරූෂ්ටී
කතෙ, උචෙචස්තරති.

ගෞර්× ශෙෂත, ගෞර්×ශෙතෙ, වෘක්ෂර්× ෂණ්ඪ, වෘක්ෂර්×
ෂණ්ඪ, වෘක්ෂර්× සායෙ, වෘක්ෂර්× සාය ඉත්‍යත්‍ර.

රඃ ස ඉති ච වර්තතීතෙ,-

පුනර් ඒදයති, ඉකිර් එකාරඃ. ප්‍රාතර් ද්‍රුටති, රථර් වරති, ගුරූර් ටීක
තෙ, උචෙචර් තරති ඉති, පුනර් ඒදයති, ඉකිර්එකාරඃ, ප්‍රාතර්
ද්‍රුටති, රථර් වරති, ගුරූර් ටීකතෙ. උචෙචර් තරති යන; අත්‍ර,
මෙහි; (සන්ධිරුච්‍යතෙ, සංහිතාකියනු ලැබේ.)

පදස්‍ය ඉති, පදස්‍යයනු වර්තතීතෙ, වැටේ.

"ඡව් රඃ සඃ"යනු සූත්‍රයි; ඡව්යනුපදය; රඃ යනුපදය; සඃ යනුපදයි.
ඡව්පරසම්න්, ඡව්ප්‍රත්‍යාහාරයා පරකල්හි; රෙථොනන්තස්‍යපදස්‍ය, රෙථෝ
නන්තපදයහට; සකාරොභවති, සකාරයෙක්වේ; ශ්චුෂ්ටුන්නෙන, ශ්චු
ෂ්ටුත්වයෙන්; සසඃ, සකාරයාහට; ශෂෙෂ ශකාරෂකාරදෙදෙන; භව
තඃ,වෙත්.

පුනශ්ඒදයති, ඉකිෂ්එකාරඃ, ප්‍රාතස්ද්‍රුටති, රථශ්වරති, ගුරූෂ්ටීක
තෙ, උචෙචස්තරති යනුවේ.

(මෙහි පුනර්ඒදයති යනාදි අසිඩපක්‍ෂයතබ්‍යාගෙන ඡව්ප්‍රත්‍යාහාර
යා පරකල්හි රෙථොනන්තපදයහට "ඡව් රඃ සඃ" යන සූත්‍රයෙන් සකා
රයෙක් වෙයි, වන්නේ " ෂඪ්‍යන්තන්‍යස්‍ය" යන පරිභාෂා සූත්‍රසාමර්ථ්‍ය
යෙන් අනන්තරේඵයා මකාවෙයි; "යෞනාඃ ශ්චුෂ්ටුභ්‍යාං තෞ" යන
සූත්‍රයෙන් සකාරයෙක්වෙයි, වන්ෂන්ශ්චුත්වයෙන් සකාරයාහට ශකා
රයෙක්වෙයි; ශ්ටුත්වයෙන් සකාරයාහට ෂකාරයක්වෙයි කියා පු
නශ්ඒදයති, යනාදි සිඩකටයුතු.)

ගෞර් ශෙතෙ,ගෞර් ශෙතෙ,වෘක්ෂර් ෂණ්ඪ,වෘක්ෂර් ෂණ්ඪ,වෘ
ක්ෂර් සායෙ. වෘක්ෂර් සාය ඉති. ගෞර් ශෙතෙ, ගෞර් ශෙතෙ, වෘක්ෂර්
ෂණ්ඪ වෘක්ෂර් ෂණ්ඪ, වෘක්ෂර් සායෙ,වෘක්ෂර සායෙයන,අත්‍ර,මෙහි;
(සන්ධිරුච්‍යෘත, සංහිතා කියනුලැබේ.)

රඃ යනුද; සඃයිව, සයනුද; වර්තතීතෙ, වැටේ.

.1. 7.
37 වා ශරි. 6, 4, 29.

ශරිපරතෝ රෙඵස්ය සකාරෝ වා භවති, අන්යත්‍ර "ඛරී"ති විසර්ජනීයඃ.

ගෞශ්ශෙතේ, ගෞඃශෙත, වෘක්ෂශ්ඡණේඩ, වෘක්ෂඃඡණේඩ, වෘක්ෂස්සායෙ, වෘක්ෂඃසායෙ.

වෘක්ෂර්×කරොති, වෘක්ෂර්×කරෝති, වෘක්ෂර්× ඛනති වෘක්ෂර්× ඛනති, වෘක්ෂර්× පවති, වෘක්ෂර්× පවති, වෘක්ෂර්×ඵලති, වෘක්ෂර්× ඵලතීත්‍යත්‍ර.

රඃ වා ඛරීති ච වක්තතෙ,-

6: 1:
38 කුප්වොඃ×කඃ පෞ. 6, 4, 31.

කවගීපවගීයොඃ ඛරිපරතෝ රෙඵස්ය ජිහ්වාමූලීයෝ පාධ්මානීයෞ වා භවතඃ, කපාවුච්චාරණාදීෞ, පක්ෂෙ ඛරීති විසර්ජනීයඃ.

"වා ශරි" යනුසූත්‍රයි; වාඃයනුපදය; ශරිඃයනුපදයි.

ශරිපරතඃ, ශර්ප්‍රත්‍යාහාරයාපරකල්හි; රෙඵස්ය, රෙඵයහට; වා, විකල්පයෙන්; සකාරොභවති, සකාරයෙක්වේ; අන්‍යත්‍ර, සකාරනුවූ පක්ෂයෙහි; 'ඛරි" ඉති, ඛරියනසූත්‍රයෙන්; විසර්ජනීයඃ, විසර්ජනීයවේ.

ගෞශ්ශෙතෙ, ගෞඃශෙතෙ, වෘක්ෂශ්ඡණේඩ, වෘක්ෂඃඡණේඩ, වෘක්ෂස්සායෙ, වෘක්ෂඃසායෙයනුවේ.

(මෙහි ගෞර්ශෙතෙ යනාදි අසිඩපක්ෂයතබ්‍රාගෙන ශර්ප්‍රත්‍යාහාරයාපරකල්හි රෙඵයහට "වා ශරි" යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් සකාරයෙක්වෙයි, වන්නේ "ඛොඃශ්චුශ්ටුභ්‍යාං තෞ" යන සූත්‍රයෙන් ශ්චුත්වයන් සකාරයහට ශකාරයෙක්වේ, ශ්ටුත්වයෙන් සකාරයහට ෂකාරයෙක්වේ, සකාරනුවූපක්ෂයෙහි ඛර්ප්‍රත්‍යාහාරයාපරකල්හි රෙඵානන්තවූ පදයහට 'ඛරි' යන සූත්‍රයෙන් විසර්ජනීයවෙයි, වන්නේ "ෂ්ඨ්‍යන්ත්‍යස්‍ය" යන පරිභාෂාසූත්‍රසාමර්ත්‍යයෙන් අන්ත රෙඵයාමකා විසර්ජනීයවෙයි, 'ගෞශ්ශෙතෙ' යනාදි සිඩකටයුතු.)

වෘක්ෂර් කරොති, වෘක්ෂර් කරොති, වෘක්ෂර් ඛනති, වෘක්ෂර් ඛනති, වෘක්ෂර් පවති, වෘක්ෂර් පවති, වෘක්ෂර් ඵලති, වෘක්ෂර් ඵලතීත්‍යත්‍ර, වෘක්ෂර් කරොති, වෘක්ෂර් කරොති, වෘක්ෂර් ඛනති, වෘක්ෂර් ඛනති, වෘක්ෂර් පවති, වෘක්ෂර් පවති, වෘක්ෂර් ඵලති, වෘක්ෂර් ඵලතියන; අත්‍ර, මෙහි; (සන්ධිරුච්‍යතෙ, සංහිතාකියනුලැබේ.)

රඃයනුද; වා යනුද; ඛරි ඉති ච, ඛරියනුද; වක්තතෙ, වැටේ.

"කුප්වොඃ×කඃ පෞ" යන්‍නසූත්‍රයි; කුප්වොඃයනුපදය; ×කඃ පෞ යනුපදයි

කවගීපවගීයොඃ, කවගී පවගී දෙදෙනා සම්බන්ධවූ; ඛරිපරතඃ, ඛර්ප්‍රත්‍යාහාරයාපරකල්හි; රෙඵස්ය, රෙඵයහට; ජිහ්වාමූලීයොපා

වෘෂ×කරොති, වෘෂඃකරොති, වෘෂ×ඛනති, වෘෂඃඛනති, වෘෂ ඃ පවති; වෘෂඃපවති, වෘෂ ඃ ඵලති, වෘෂඃඵලති.

දෙවර්×හසති, දෙවර්×දදාති, දෙවර්×අත්‍රෙත්‍යත්‍ර.

අති උදිති ව වර්තතෙ,–

7. .1. 5. 6.

39 හශි චාතෝ රොඃ. 5, 1, 119.

හශ්‍යති ව පරතෝ'තඃ පරස්‍ය රොරුකාරො භවති, ආදෙදෙඩිත්‍යෙඩ්, එඩොතිපදාදෙව්ති ප්‍රභීඃ.

ඛමානීයෙඃ; ජිහ්වාමූලීය උපාධ්මානීය යන දෙදෙන; වා, විකල්ප යෙන්; භවතඃ, වෙත්; කපෞ, කකාරපකාරදෙදෙන; උච්චාරණා ර්ථං, සුඛොච්චාරණය ප්‍රයොජනකොට ඇත්තාහුයි; පක්ෂෙ (ජිහ්වා මූලීයඋපාධ්මානීයයන දෙදෙන නොවූ)පක්ෂයෙහි; ඛරි ච, "ඛරි" යන සූත්‍රයෙන්; විසර්ජනීයඃ, විසර්ජනීයවේ.

වෘෂ×කරොති, වෘෂඃකරොති, වෘෂ×ඛනති, වෘෂඃඛනති, වෘෂ ඃ පවති, වෘෂඃ පවති, වෘෂ ඃ ඵලති, වෘෂඃ ඵලතියනුවේ.

(මෙහි වෘෂර්කරොති යනාදි අසිඩපක්ෂයතබාගෙන කවගීයා සම්බන්ධවූ ඛර්ප්‍රත්‍යාහාරයා පරකල්හි රෙඵයහට "කුප්වොඃ×ක ඃ පෞවා" යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන්×ක්වෙයි; කකාර උච්චාරණයපිණිසයි; පවර්‍ගීයා සම්බන්ධවූ ඛර්ප්‍රත්‍යාහාරයා පරකල්හි රෙඵයහට "කුප්වොඃ×ක ඃ පෞවා"යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් ඃ ක්වෙයි; පකාරඋච්චාරණය පිණිසයි; නොවූ පක්ෂයෙහි ඛර්ප්‍රත්‍යාහාරයා පරකල්හි රෙඵාන්තපදයහට "ඛරි" යන සූත්‍රයෙන් විසර්ජනීයවෙයි; වන්නේ "ෂඃඵ්‍යන්‍යස්‍ය" යන පරිභාෂාසූත්‍රසාමර්ථ්‍යයෙන් අන්තරෙ එයාමකාවෙයි කියා වෘෂ×කරොති, 'වෘෂඃකරොති'යනාදි සිඩකට ප්‍රයුක්ත.)

දෙවර් හසති,දෙවර් දදාති,දෙවර් අත්‍රඉති, දෙවර් හසති, දෙවර් දදාති, දෙවර් අත්‍රයන; අත්‍ර, මෙහි; (සන්හිරුච්‍යතෙ, සංහිතාකියනු ලැබේ.)

අතියනුද; උදිතිව, උන්යනුද; වර්තතෙ, වැටේ.

" හශි චාතෝ රොඃ " යනු සූත්‍රයි; හශියනුපදය; වයනුපදය; අතඃ යදුපදය; රොඃයනුපදයි.

හශි, හශ්පරකල්හිද; අතිවපරතඃ, අත්පරකල්හිද; අතඃපරස්‍ය, අත් හුකෙරෙන්පරවූ; රොඃ, රුහට; උකාරොභවති, උකාරයෙක්වේ; ආදෙදෙඩ්ඉති, " ආදෙදෙඩ් " යන සූත්‍රයෙන්; එඩ්, එඩ්වේ; එඩොතිපදාදෙඉති, " එඩොතිපදාදෙව්"යනසූත්‍රයෙන්; ප්‍රභීඃ, ප්‍රභීරුපවෙයි.

දෙවො හසති, දෙවො දදති, දෙවොත්‍ර.
හොර්×අත්‍ර, හොර්×දදතීත්‍යත්‍ර.
රෙ රිති වර්‍ණාදෙ.

5:- 7. 1.

40 හො හතෝ අඝඝාඝභ්‍යා'ශි ලොපඃ. 6, 4, 24.

අශිපරතෝ හො හතෝ අඝෝ ඝාත්‍යඝෙභ්‍යඃ පරස්‍ය රෝ ලෝපො භවති.

හො අත්‍ර, හො දදති.

ලොපස්‍යා සිද්ධා දෙඛොති පදදවිති න පූර්‍වඃ.

දෙවො හසති, දෙවො දදති, දෙවොත්‍ර යනුවේ

(මෙහි දෙවර් හසති යනාදි අසිද්ධපක්‍ෂය තබාගෙන හශ්‍රු පර කල්හි අත්නුකෙරෙන් පරවූ රුහට "හශි චාතෝ රොඃ" යන සූත්‍ර යෙන් උභවෙයි; අහනයනන්හි අත්හුපරකල්හි අත්හුකෙරෙන් පරවූ රුහට "හශි චාතෝ රොඃ" යන සූත්‍රයෙන් උඛයෙන් උභවෙ යි; හැමතන්හිම අවණීයාකෙරෙන් අවිනු පරකල්හි "ආදදෙඩ්" යන සූත්‍රයෙන් එඩ්වෙයි; වන්නේ සථානතඃප්‍රත්‍යාශඝතීන් පූර්වකණ්ඨසථා නීයවූ අකාරයා හා පරඔෂ්ඨසථානීයවූ උකාරයා හා දෙදෙනාවකා කණෙඨාඔෂ්ඨසථානීයවූ ඔකාරයෙක්ඛවයි; අනනතන්හි එඩ්හු කෙරෙන් පදයහට ආදිවූ අත්හු පරකල්හි " එඛොතිපදදෙඉ " යන සූත්‍ර යෙන් පූර්පරදෙදෙනා මකා පූර්රූප ඔකාරයෙක් වෙයි කියා " දෙ වොහසති" යනාදි සිද්ධකටයුතු.)

හොර් අත්‍ර; හොර් දදතිඉති, මහාර් අත්‍ර, හොර් දදතියන, අත්‍ර, මෙහි; (සඤ්ඣිරුච්‍යතෙ, සංහිතාකියනුලැබේ)

රොඃඉති, රොඃයනු; වර්‍තතෙ, වැටේ.

" හොහඉනා අඝොඝ්‍යා'ශි ලොපඃ " යනු සූත්‍රයි; හොහඉොඅඝොහ්‍යඃ යනු පදය; අශියනුපදය; ලොපඃ යනුපදයි.

අශිපරතඃ, අශ්හුපරකල්හි; හොහඉොඅඝොහ්‍යඃ, හොහඉොඅඝොහ්‍ය යන; එතෙභ්‍යඃ, මොවුන්කෙරෙන්; පරස්‍ය, පරවූ; රොඃ, රුහට; ලොපොභවති, ලොප්වේ.

හො අත්‍ර, හො දදති යනුවේ.

(මෙහි හොර් කියාතිබෙයි, අත්‍ර කියාතිබෙයි, හොර් කියා තිබෙ යි, දදති කියාතිබෙයි, අශ්හුපරකල්හි හොයන්නහුකෙරෙන් පරවූ රුහට " හොහඉොඅඝොහ්‍යා'ශි ලොපඃ " යන සූත්‍රයෙන් ලොප් වෙයි කියා හො අත්‍ර, හොදදති යනාදි සිද්ධකටයුතු.)

ලොපස්‍ය, ලොපයාගේ; අසිද්ධත්වාත්, අසිද්ධබවහෙතුකොටගෙන; එඛොතිපදදවිති, " එඛොතිපදදෙඉ " යන සූත්‍රයෙන්; නපූර්‍වඃ, පූර්‍ව රූපනොවේ.

වාව්×අත්‍ර, වාව්×අත්‍ර, වාව්×අත්‍ර, කය්×ආසෙ, කය්×ආසෙ, කය්× ආසෙ ඉත්‍යාත්‍ර.

ලොපඃ ආත් අව් වෙනිව වෙනතෙ,-

41 **ඝව්‍යාදිෂන්ත්‍යපෘෂ්ඨෙවා ව. 6, 4, 27.**

අවණ්ණානන්තාත්පරයොර්වකාරයකාරයොරිෂන්ත්‍යපෘෂ්ඨතරෙ වකාර යකාරාවව් වාභවතොඃ ලොපොඃ ව:

වාව්වත්‍ර, වා අත්‍ර, වාවත්‍ර, කය්‍යාසෙ, කආසෙ, කයාසෙ.

(හො අත්‍ර යනතන්හි එඩ්හුකෙඃරන් පරවූ පදයහටආදිවූ අත් හුපරකල්හි " එඩොතිපදාදෙඃ " යන සූත්‍රයෙන් පූර්ව්‍රූප කුමට නොවේදයත්? පූර්ව්‍රූපසූත්‍රයෙන් කාය්‍යියකළමනාකල්හි පරවූ සූත්‍රය " පූර්ව්‍රාසිද්ධම්" යන පරිභාෂාසූත්‍රසාමර්ත්‍යයෙන් අසිඩවත්වේහුයි පූර්ව වූ " එඩොතිපදාදෙඃ " යන සූත්‍රයෙන් පූර්ව්‍රූපය කළමනාකල්හි පරවූ " හොහගොඅඝොහෙය්‍යා'ශි ලොපඃ" යන සූත්‍රයෙන් වන්නාවූ ලොප අසිඩවත්ව රෙඵඇත්තානම්වනහෙයින් පූර්ව්‍රූපනොවන් නේ යනුභාවයි.)

වාව් අත්‍ර, වාව් අත්‍ර, වාව් අත්‍ර, කය් ආසෙ, කය් ආසෙ, කය් ආසෙඉති, වාව් අත්‍ර, වාව් අත්‍ර, වාව් අත්‍ර, කය් ආසෙ, කය් ආසෙ කය් ආසෙ යන; අත්‍ර. මෙහි; (සඤ්ඣරුව්‍යතෙ, සංහිහාකියනුලෘබේ.) ලොපඃ යනුද; ආත් යනුද; අව් යනුද; වෙනිව, වායනුද; වෙනතෙ, වැටේ.

" වෙය්‍යාරීෂත්සපෘෂ්ඨෙවා ව" යනු සූත්‍රයි; වෙය්‍යඃයනුපදය; ඊෂත්සපෘෂ්ඨෙවයනුපදය; වයනුපදයි.

අව්, අව්හුපරකල්හි; අවණ්ණානන්තාත්පරයොඃ, අවණ්ණානන්තයාකෙරෙන්පරවූ; වකාරයකාරයොඃ, වකාරයකාරදෙදෙනාහට; ඊෂත්සපෘෂ්ඨතරෙඃ, ඊෂත්සපෘෂ්ඨතරවූ; වකාරයකාරෙඃ, වකාරයකාරදෙදෙන: වාභවතඃ, විකල්පයෙන්වෙති; ලොපොඃව, ලොපුදුවෙත්.

වාව්වත්‍ර, වා අත්‍ර, වාවත්‍ර, කය්‍යාසෙන, ක ආසෙන, කයාසෙඃයනුවේ

(මෙහි වාව් අත්‍ර යනාදි අසිඩපක්‍ෂයතබාගෙන අව්හුපරකල්හි අවණ්ණානන්තයාකෙරෙන්පරව වකාරයහට "වෙය්‍යාරීෂත්සපෘෂ්ඨෙවා ව" යන සූත්‍රයෙන් ආදිතන්හි ඊෂත්සපෘෂ්ඨවූ වකාරයෙක්වෙයි, දෙවන තන්හි එම්සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් වකාරයහට ලොපුදුවෙයි දෙකම නොවූතන්හි පරඅකාර වකාරයෙහි සංහිතවෙයි; පළමුතන්හි අව්හු පරකල්හි අවණ්ණානන්තයාකෙරෙන් පරවූ යකාරයහට"වෙය්‍යාරීෂත්සපෘෂ්ඨෙවා ව"යනසූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් ඊෂත්සපෘෂ්ඨවූ යකාරයෙක්වෙ

එෂස්xහසති, සස්xහසතීත්‍යත්‍ර.

6: 1. 6: 7. 7.

42 එනත්තදෝ සුලොපෝ'කොරනඤ්ඤමාසෙ හලි. 6, 1, 134.

අසති නඤ්සමාසෙ හලි පරසම්න්තාකොරෙතත්තදෝ සොලෝපෝ භවති.

එෂ හසති, ස හසති.

,කර්xආසෙත, බ්‍රාහ්මණර්xදදතීත්‍යත්‍ර.

රොඃ අශි ලොප ඉති ච වර්තතෙ,-

5.

43 ආන් 6, 4, 25

අවණ්ණන්තාතපරස්‍ය රොඃ රශි ලොපෝ භවති, ලොපස්‍යාසිඩත්වාද කෝ'කි දීඝෝ න භවති,

---

සි,දෙවතත්ත්‍ගේ විකල්පයෙන්ලොපුදුවෙයි,දෙකම නොවුනත්ගේ පර අකාරයකාරයෙහි සංහිතවෙයිකියා "වාච්වත්‍ර" යනාදි සිඩකටයුතු.

එෂස් හසති, සස් හසති ඉති,එෂස් හසති, සස් හසතියන; අත්‍ර,මෙහි; (සන්ධිරුච්‍යතෙ, සංහිතාකියනුලැබේ)

" එනත්තදෝ සුලොපෝ'කොරනඤ්ඤමාසෙ හලි" යනු සූත්‍රයි; එනත්තදෝයනුපදය; සුලොපඃ යනු පදය; අකොඃ යනුපදය; අනඤ්ඤමාසෙ යනුපදය; හලියනුපදයි.

නඤ්සමාසෙ අසති, නඤ්සමාසයක්නැතිකල්හි; හලිපරසම්න්, හල්හුපරකල්හි; අකොඃ, කකාර රහිතවූ; එනත්තදෝඃ, එතත් තත් දෙදෙනාසම්බන්ධිවූ; සොඃ, සුහට; ලොපොභවති, ලොප්වේ.

එෂ හසති, ස හසති යනුවේ.

(මෙහි එෂස් කියා තිබෙයි, හසති කියාත්බෙයි, සස් කියාතිබෙයි, හසති කියාතිබෙයි, නඤ්සමාසනැතිවිෂයෙහි හල්හුපරකල්හි ක කාරවිරහිතවූ එතත් තත් ශබ්දයන්දෙදෙනා සම්බන්ධිවූ සහට " එනත්තදෝ සුලොපෝ'කොරනඤ්ඤමාසෙ හලි" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වෙයි කියා 'එෂහසති, සහසති' යනාදි සිඩකටයුතු.)

කර් ආසෙත, බ්‍රාහ්මණර්දදතීඉති, කර් ආසෙත, බ්‍රාහ්මණර්දදතී යන; අත්‍ර, මෙහි; (සන්ධිරුච්‍යතෙ, සංහිතාකියනුලැබේ.)

රොඃ යනුද; අශි යනුද; ලොපඉතිව, ලොපඃයනුද; වර්තතෙ,වැටේ.

" ආන් " යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

අශි, අශ්පරකල්හි; අවණ්ණන්තාත්පරස්‍ය, අවණ්ණනයාකෙරෙන්පරවූ; රොඃ, රෙඑදෙදෙනාහට; ලොපොභවති, ලොප්වේ; ලොප

. ක ආත්තෝ, බ්‍රාහ්මණ දදති.
පුනර්xරුඑඃ, අග්නිර්xරාත්‍රෞ, පටුර්xරාජේත්‍යත්‍ර.
ලොප ඉති වර්තතෙ,-
6. 7.
44 රොරි. 6, 4, 19.
රෙඵේ පරතෝ රෙඵස්‍ය ලොපෝ භවති.
දීර්ඝ ඉති වර්තතෙ,-
7. 6.
45 ඨ්‍රලොපෙ ණඃ. 5, 2, 137
එකාර රෙඵයෝ ලෝපෙ යස්මිංස්තත්‍ර පූර්වස්තාණෝ දීර්ඝෝ භවති.
පුනාරුඑඃ, අග්නී රාත්‍රෞ, පටූ රාජා.

ව්‍යඤ්ජන සන්ධිඃ.

ස ත්‍ර රූ ඝතා.

ස්‍ය, ලොපයාගේ; අසිඩන්‍ධාත්, අසිඩබවහෙතුකොටගෙන; අකොකි දීර්ඝඃ, "අකොකිදීර්ඝඃ" යන සූත්‍රයෙන් දීර්ඝය; නභවති, නොවේ.

ක ආත්තෝ, බ්‍රාහ්මණ දදති යනුවේ

(මෙහි කර්කියාතිබෙයි, ආත්ත කියාතිබෙයි, බ්‍රාහ්මණර් කියා තිබෙයි, දදති කියාතිබෙයි, අශ්හුපරකල්හි අවණ්ණානන්තයාකෙරෙන් පරවූ ර්හට "ආත්" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වේ කියා 'කආත්තෝ,බ්‍රාහ්මණදදති' යන්‍ර සිඩකටයුතු.)

පුනර් රුඑඃ, අග්නිර් රාත්‍රෞ, පටුර්රාජාඉති, පුනර්රුඑඃ,අග්නි ර්රාත්‍රෞ, පටුර්රාජියත; අත්‍ර, මෙහි; (සන්ධිරුච්‍යතෙ; සංහිතාකිය නුලැබේ.)

ලොප ඉති; ලොපඃයනු; වර්තතෙ, වැටේ.

"රොරි" යනු සූත්‍රයි; රොඃ යනුපදය; රි යනු පදයි.

රෙඵේ පරතඃ, රෙඵයාපරකල්හි; රෙඵස්‍ය, රෙඵයහට; ලොපෝ භවති, ලොප්වේ.

දීර්ඝ ඉති, දීර්ඝඃ යනු; වර්තතෙ, වැටේ.

"ඨ්‍රලොපෙ ණඃ" යනු සූත්‍රයි; ඨ්‍රලොපෙයනු පදය; අණඃයනු පදයි.

එකාරරඵයෝඃ, එකාරරෙඵදෙදෙනාගේ; ලොපඃ, ලොපය; යස්මින්, යම්ක්හුපරකල්හිද; තත්‍ර, ඔහුපරකල්හි; පූර්වස්‍ය, පූර්වූ; අණඃ, අණහට; දීර්ඝෝ භවති, දීර්ඝවේ.

පුනාරුඑඃ, අග්නීර්රාත්‍රෞ,පටූ රාජායනුවේ.

(මෙහි පුනර් කියාතිබෙයි, රුඑඃ කියාතිබෙයි; අග්නිර් කියාති බෙයි, රාත්‍රෞ කියාතිබේයි, පටුර් කියාතිබෙයි, රාජ කියාතිබෙයි

අථ සුබන්තා උච්යන්තෙ.

සුගත ඉති සිතෙ.

පරත්‍රයමෙකච්බහුෂ්විති ච වර්තතෙ,-

1 සෙඖජසමෙඖච්ඡටාභ්‍යාමිභිස්ඩෙභ්‍යාම්භ්‍යස්ඩසිභ්‍යාම්භ්‍යස්ඩ
ඖ:-
සොඕම්ඔඩ්‍යාඃ සුප්. 2, 1, 1.

එෂාන්ත්‍රයංත්‍රයමෙකච්බහුෂු වර්තමානාච්ඡබ්දාත්පරම්භවති.

රෙඵයාපරකල්හි රෙඵයහට " රොරි " යන සූත්‍රයෙන් ලෝප්වෙයි, රෙඵයාහට ලොපය යමක්හු පරකල්හිද ඔහුපරකල්හි පූර්වවූ අණ් හට " ඵ්ලොපෙණඃ " යන සූත්‍රයෙන් දිර්ඝවෙයි කියා පුනාරුඃඃ,අග් නීරාත්‍රෞ, පට්ටරාජා යනාදි සිඩකටයුතු.)

* ව්‍යඤ්ජනසන්ධියි.

සන්ධි කාණ්ඩය කියනලදී.

අථ, සංහිතාවට අනන්තරුව; සුබන්තාඃ, සුප්අන්තකොට ඇති නාමයෝ; උච්යන්තෙ, කියනුලැබෙත්.

සුගත ඉති, සුගතයිකියා; සිතෙ, සිටිකල්හි.

පරඃයත්‍රුද; ත්‍රයම්යනුද; එකච්බහුෂ්විති,එකච්බහුෂුයනුද; ව ර්තතෙ වැටේ.

" සෙඖජසමෙඖච්ඡටාභ්‍යාමිභිස්ඩෙභ්‍යාම්භ්‍යස්ඩසිභ්‍යාම්භ්‍යස්ඩසොඕම්ඔඩ්‍යාඃ සුප්" යනු ඍෂාදි විහකතිවිධානසූත්‍රයි; එකපදයි.

එෂාම්, මේ සුප්සම්බන්ධවූ; ත්‍රයංත්‍රයම්, තුණෙක් තුණෙක්; එකච්බහුෂු, එකාර්ත්‍රීබහ්වර්ත්‍රීයෙහි; වර්තමානාත්, වැටෙන්නාවූ; ශබ්

---

* මේ වාඤ්ඣව්‍යාකරණයෙහි සවරසන්ධිය, සවරප්‍රකෘතිසන්ධිය, සවරව්‍යඤ්ජනසන්ධිය, ව්‍යඤ්ජනසන්ධියයි කියා සන්ධිසතරවැදෑරුම්වෙයි, පාණිනීය ව්‍යාකරණයෙහිදු තුක්සන්ධිය, සවරසන්ධිය, ප්‍රකෘතිසන්ධිය, ව්‍යඤ්ජනසන්ධිය, විසර්ජනීයසන්ධිය, සවාදිසන්ධියයි කියා සන්ධි සවැදෑරුම්වෙයි,

එහෙයින් කීහ භදන්තධම්කීර්තිපාදයෝ:-

" තුක් සවරඃ ප්‍රකෘතිශෙචව ව්‍යඤ්ජනඤ්ච තථා පරම්,
තතොා විසර්ජනීයශ්ච සවාදිඃ ෂට් සන්ධි රුච්යතෙ"යිද.

සවරප්‍රකෘතිසන්ධිය වාඤ්ඣව්‍යාකරණයෙහිමුත් අන් වියරණයන්හි නැතැයි සම්භරුන්ගේ මතයි, ඒ නොදනිමෙනි. මුගලන් විසර්ණ ඡයහිදු සවරප්‍රකෘතිසන්ධිය ප්‍රකටවඳැනි,

7. 1.
2 අපීමාත්‍රෙ ප්‍රථමා. 2, 1, 93.

අවශිෂ්ටොඝොෂිමාත්‍රොඊසදරූපමිතියාවත්, තස්මින්ද්‍යොතකෙ සති ප්‍රථමා විභක්තිර්භවති.

සු ඖ ජසිති ප්‍රථමා, තස්‍යාඃ එකසම්ඥනාඒ එකවචනම් ස්‍ර, උකාරශ්ච.

පදස්‍යෙති වර්තතෙ,-

6. 6. 1.
3 ය සස්ථ්‍රොරුඃ. 6, 3, 98

ස ඉත්‍යුපදස්‍ය විශෙෂණම්, තස්මාදහෙදොපචාරෙණ පකාරවත ඉත්‍යෘ ඊඃ, සකාරවතඃ පදස්‍ය සස්ථ්‍රශ්චරුර්භවතීති සාඃදඃ සම්බන්ධස්‍ය ස්‍ථානස්‍ය චානියමෙන කාර්‍යී ප්‍රසඣ්‍යෙව.

1. 6.
4 ව්‍යඩ්ර්ව්‍යඤ්ජණාන්තස්‍ය. 1, 1, 6

ද්‍යත්, ශබ්දයන්කෙරෙන්; පරමභවති, පරවවේ.

" අපීමාත්‍රෙප්‍රථමා " යනු සූත්‍රයි; අපීමාත්‍රෙ යනුපදය; ප්‍රථමා යනු පද්යි.

අවිශිෂ්ටොඝොෂිමාත්‍රඃ (ක්‍රියාව්‍යාප්‍යාදින්විසින්) නොවෙන්‍යෙසනල්ද්ධවූ අපීමාත්‍රයතෙම; අපීමාත්‍රඃ, අපීමාත්‍රනම; අපීඝොෂරූපමිතියාවත්, අපීඝොෂරූපයසියේසි තස්මින්, ඒඅපීමාත්‍රය; ද්‍යොතකෙ සති, හැඟවුවමනාකල්හි; ප්‍රථමාවිභක්තිඃ, ප්‍රථමාවිභක්තිනොවේ; භවති, වන්නේයි; සුඖ ජස් ඉති, සු ඖ ජස් යනු: ප්‍රථමා, පළමුවනවිභක්තියි; තස්‍යාඃ, ඒ ප්‍රථමාවිභක්තියසම්ඥාවූ; එකස්මින්නාඒ, එකාර්‍යයක්ද්‍යොතකකල්හි; එකවචනම්, එකවචනවූ; සු, සුවේ; උකාරඃ, උකාරතෙම; ඉත්, ඉත් වේ.

පදස්‍යෙති, පදස්‍යයනු; වර්තතෙ, වැවේ.

" ස සස්ථ්‍රොරුඃ" යනු සූත්‍රයි; සඃයනුපදය; සස්ථ්‍රඃ යනුපදය; රුඃ යනුපදයි,

සඃ ඉති, සඃ යනු; පදස්‍යවිශෙෂණම්, පදයහටවිශෙෂණය; තස්මාත් එහෙයින්; අහෙදොපචාරණ, භෙදයක්නැතිකොටසිතාගැන්මෙන්, සකාරවතඉත්‍යර්ථඃ, සකාරවත්පදයහටයනඅර්ථයි; සකාරවතඃපදස්‍ය; සකාරවත්පදයහටද; සස්ථ්‍රඝම, සස්ථ්‍රශ්ඛ්‍යාදයාහටද; රුර්භවති, රුවේ නුයි; ඣදොඃ, සකාරයාආදිකොටඇති පදයහටද; සම්බන්ධස්‍ය, සකාරසම්බන්ධයොටඇතිපදයහටද; ස්‍ථානස්‍යව, සකාරයා අන්තකොටඇතිපදයහවද; අනියමෙන, සාමාන්‍යයෙන්; කාර්‍යීප්‍රසඣ්‍යෙව, කාර්‍යී පත්තෙවි.

" ව්‍යඩ්ර්ව්‍යඤ්ජණාන්තස්‍ය" යනු පරිභාෂාසූත්‍රයි; ව්‍යඩ්ඃයනුපදය; ව්‍යඤ්ජණාන්තසඃයනුපදයි.

යදවිශෙෂණං තදන්තස්‍ය පදස්‍ය විධි හීවතීති සකාරාන්තස්‍ය පදස්‍ය රෑතේ ප්‍රාපෙත ෂෂ්ඨ්‍යන්ත්‍යස්‍යෙත්‍යන්තස්‍ය භවති, උකාරඉත්.

රෑ ඉති වර්තතෙ,-

7. 1.

5 විරාමේ විසර්ජනීයඃ. 6, 4, 20.

අවසානෙ වර්තමානස්‍ය රෙඵස්‍ය විසර්ජනීයෝ භවති; සුගතඃ.

වයොරඵයොර්ව්වචනමෙව, "ප්‍රථමයොරවී"ති දීඝේ ප්‍රාපෙ.

.1. 5. 7.

6 නාදිචි. 6, 1, 111.

අවර්ණාන්නාදිවිපරතඃ ප්‍රථමයෝ රකෝ දීඝෝ න භවති,එවිත්‍යෙතකාරඃ, සුගතෙෂ.

බහුෂු බහුවචනම්, ජස්, ජකාරඉත්.

යත්, යමෙක්; විශෙෂණම්, විශෙෂණභාවයෙන් විවක්ෂිතද; තදන්තස්‍යපදස්‍ය, ඒ විශෙෂණයාඅන්තකොටඇති පදයහට; විධීහ්වතීත්, විධියවෙනුයි; සකාරාන්තස්‍යපදස්‍ය,සකාරාන්තපදයහට; රෑතේ ප්‍රාපෙ, රෑඵපත්තෙහි; ෂෂ්ඨ්‍යන්ත්‍යස්‍යෙති, "ෂෂ්ඨ්‍යන්ත්‍යස්‍ය" යන පරිභාෂාසූත්‍රසාමර්ත්‍යයෙන්; අන්තස්‍යභවති, අන්තයහටවේ; උකාරඃ, උකාරතෙමේ; ඉත්, ඉත්වේ.

රෑ ඉති, රෑඃ යනු; වර්තතෙ, වැටේ.

"විරාමේ විසර්ජනීයඃ" යනු සූත්‍රයයි; විරාමේ යනු පදය; විසර්ජනීයඃ යනු පදයයි.

අවසානෙ, කෙළවරෙහි; වර්තමානස්‍ය, වැටෙන්නාවූ; රෙඵස්‍ය, රෙඵයහට; විසර්ජනීයෝ භවති, විසර්ජනීයවේ; සුගතඃ යනුවේ.

වයොඃ අවීයොඃ, අවිවයක් ද්‍යොතකකල්හි; විවචනම්, විවචනවූ; ඔෂ, ඔෂවේ; ප්‍රථමයොරවීති, "ප්‍රථමයොරවී" යන සූත්‍රයෙන්; දීඝේ ප්‍රාපෙ, දීඝිප්ත්තෙහි.

"නාදිචි" යනු සූත්‍රයෙහි; නයනුපදය; ආත් යනුපදය; ඉවියනුපදයයි.

අවර්ණාත්, අවර්ණාන්තයාකෙරෙන්; ප්‍රථමයොඃ, ප්‍රථමා විභක්තියා විභක්තීන්දෙදෙනා සම්බන්ධීවූ; ඉවිපරතඃ,ඉවිහුපරකල්හි;අකඃ,* (අක්ප්‍රත්‍යාහාරඃ සම්බන්ධීවූ)අක්හට; දීඝෝනභවති, දීඝිනොවේ; එවිති, "එවි යන සූත්‍රයෙන්; ඔකාරඃ, ඔකාරයෙක්වේ; සුගතෙෂ යනුවේ.

බහුෂු, බහ්වර්ථයක් ද්‍යොතකකල්හි; බහුවචනම්, බහුවචනවූ; ජස්, ජස්වේ; ජකාරඃ, ජකාරතෙමේ; ඉත්, ඉත්වේ.

---

* "අක්ශබ්දයාසම්බන්ධීවූ" යනු සම්හර.

වයෝ රෙකෝ අකෝ දීඝිඉති ච වත්තිතෙ,-
7: 7.

7 ප්‍රථමයෝ රඤ්. 6, 1, 109

ප්‍රථමයෝර් විභක්තෙත්‍යා රජාදේ‍යෝ පරයෝ රකෝ යෝ දීඝිඃ ස වයෝ රෙකෝ දීඝෝ භවති. රුක්ඛවිසජ්ජිනියෞ, සුගතාඃ.

ප්‍රථමෙති වත්තිතෙ,-
7.

*** 8 සම්බොධනෙ. 2, 1, 94.**

වයෝඃ යත්‍රද; එකඃ යත්‍රද; අකඃ යත්‍රද; දීඝිඉතිච, දීඝිඃයත්‍රද; වත්තිතෙ, වැටේ.

" ප්‍රථමයොරච් " යනු සූත්‍රයි; ප්‍රථමයෝඃ යනු පදය; අව්යනුපදයි.

අජාදේ‍යෝඃ, අජාදිවූ; ප්‍රථමයෝර්විභක්තෙත්‍යාඃ, ප්‍රථමා විතීයා විභක්තීන්; පරයෝඃ. පරකල්හි; අකඃ, පූර්වූ අක්ෂර; යොදීඝිඃ, යම් දීඝියෙක් ඇද්ද; සඃ, එතෙම; වයෝඃ, පූර්පරදෙදෙනාහව; එකඃ එකෙක්වේ;වන්නේ දීඝෝභවති,දීඝිවේ;රුක්ඛවිසජ්ජිනියෞ.රුක්ඛවිසජ්ජිනිය දෙදෙනවෙත්; සුගතාඃ යනුවේ.

(මෙහි සුගතාඃ ඉදු සුගතයියාතිබෙයි, ඔහුකෙරෙන් පරව යවාදි සූදු ඉයන් සවාදිහුවෙති,සවාදීන් තමන් අතියමින් ප්‍රසඞ්ගඇත්තෙහි අර්ථමාත්‍රයක් දේ‍යොතකකල්හි " අර්ථමාත්‍රෙප්‍රථමා " යන සූත්‍රයෙන් ප්‍රථමාවිභක්තිවෙයි, එහිදු එකවචන විවචන බහුවචන යන මොවුන්ගේ අතියමෙන් ප්‍රසඞ්ගඇත්තෙහි " එකව්බහුෂු " යනු වැටෙන්නෙහි එකාර්ථයක් දේ‍යොතකකල්හි එකවචනවූ සුවෙයි, උකාරඉත්වෙයි, සකාරවින් ශබ්දයහට " ස සජුෂොරුඃ " යන සූත්‍රයෙන් රුවවෙයි, වන්නේ සාදි සම්බ්‍යඃ ඤාන්ත පදයහට අතියමෙන් ප්‍රසඞ්ගඇත්තෙහි " විධිර් විශෙෂණාන්තස්‍ය " යන පරිභාෂාසූත්‍රසාමර්ත්‍යයෙන් විශෙෂණාන්තපදයහටවෙයි, එහිදු සියල්ලහටපත්තෙහි " ෂෂ්ඨ්‍යන්තස්‍ය " යන පරිභාෂාසූත්‍රසාමර්ත්‍යයෙන් අන්තඃසකාරයා මකාරවෙයි, උකාර ඉත්වෙයි,පදකෙළවර වැටෙන්නාවූ රෙඵයහට "විරාමෙ විසර්ජනීයඃ" යන සූත්‍රයෙන්විසර්ජනීයවෙයි,සුගතාඃයනුවේ;සුගතෞ සුගතාඃයනුද පෙර කිපරිද්දෙන්සිඛකට්සුතු;සුගතාඃ, තථාගතතෙමේ;සුගතෞ,තථාගත යෝදෙදෙන; සුගතාඃ,තථාගතයෝබොහෝදෙනායයිඅර්ථබෝධනීයයුතු.)

ප්‍රථමෙති, ප්‍රථමාඃයනු; වත්තිතෙ, වැටේ.

" සම්බොධනෙ " යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

සම්බොධනම්, සම්බොධනනම්; ආහ්වානම්, කැඳවීමයි; තත්‍ර, ඒ

---

* " සංබොධනෙ " යනු සමහර.

* ආඛ්‍යානං සමේඛාධනම්, තත්‍ර ප්‍රථමා විභක්තිර් භවති.
ලොපඃ සොරිති ච වක්‍තව්‍යතෙ,-

5. 7. 6.

9 එඞ්හ්‍රස්වාත් සම්බුද්ධාවනඃ. 6, 1, 68.

එඞන්තාද්ධ්‍රස්වාන්තාච්ච පරස්‍ය සොඃ රහකාරස්‍ය ස සම්බුද්ධනෙ ලොපොභවති.

සුගත! භාමඞියාම්, සුගතෙඅ! සුගතාඃ!.

7, 1.

10 ක්‍රියාඅප්‍රය විතීයා. 2, 1, 43.

ක්‍රියඣා යද්ව්‍යාප්‍යං තත්‍ර විතීයා ස්‍යාත්. අම් ඔඅට් ශසිති විතීයා, අම්.
වයොඃ රෙඝඃ අක ඉති ච වක්‍තව්‍යතෙ,-

සමේඛාධනයෙති; ප්‍රථමාවිභක්තිඃ, ප්‍රථමාවිභක්තීතොමෝ; භවති,වේ.
ලොපඃ යනුද; සොරිති ච, සොඃ යනුද; වක්තව්‍යතෙ,වැවේ.
" එඞ්හ්‍රස්වාත් සම්බුද්ධාවනඃ " යනු සූත්‍රයි; එඞ්හ්‍රස්වාත් යනුපදය; සම්බුද්ධෙ යනුපදය; අතඃයනුපදයි.
එඞන්තාත්, එඞන්තයාකෙරෙන්ද; හ්‍රස්වාන්තාත්ව, හ්‍රස්වාන්තයාකෙරෙන්ද; පරස්‍ය, පරවූ; අතකාරස්‍ය, තකාරවර්ජිතවූ; සමේඛාධනෙ, සමේඛාධනයෙහි; සොඃ, සුහට; ලොපොභවති, ලොප්වේ.
සුගත!, තථාගතය!; භාම්, තා; අඞියාම්, පුදම්; සුගතෙඅ! සුගතාඃ! යනුද මේ.
(මෙහි සුගතශබ්ද සුගතකියා තිබෙයි,ඔහුකෙරෙන් පරව සඞාදි සූත්‍රයෙන් සඞාදිහුවෙහි, සඞාදින් තමන් අනියමෙන් ප්‍රසඞ්ගඇත්තෙහි සමේඛාධනයක් දෝතකකල්හි " සමේඛාධනෙ " යන සූත්‍රයෙන් ප්‍රථමාවිභක්තිවෙයි; එහිදු එකවචන බවවචන බහුවචන යනමොවුන්ගේ අනියමෙන් ප්‍රසඞ්ගඇත්තෙහි " එකම්බහුෂු " යනු වැටෙන්නෙහි එකාර්ථයක් දෝතකකල්හි එකවචනවූ සුවෙයි; උකාර ඉත්වෙයි; හ්‍රස්වාන්තයාකෙරෙන් පරවූ තකාරවර්ජිතවූ සමේඛාධනයෙහි සුහට " එඞ්හ්‍රස්වාත්සම්බුද්ධාවනඃ " යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වෙයි, සුගත!යනුවේ; සුගතෙඅ! සුගතාඃ! යනුද පෙරකී පරිද්දෙන් සිඞකටයුතු; හෙ සුගත!, තථාගතය!; හෙසුගතෙඅ! තථාගතයෝ දෙදෙනෙනි!; හෙ සුගතාඃ!, බොහෝතථාගතයෙනි! කියා අර්ථඛ්‍යයුතු.)
" ක්‍රියාප්‍රය විතීයා " යනු සූත්‍රයි; ක්‍රියාප්‍රය යනු පදය; විතීයා යනු පදයි.

---

*"කිඤ්ච සමේඛාධනම්? ආභිමුඛ්‍යකරණංසමේඛාධනම්" රූපාවතාරඃ.
" ශබ්දෙනාභිමුඛීකාරෙ විද්‍යමානස්‍ය වස්තුනඃ,
ආමන්ත්‍රණං විධාතව්‍යෙ නාඝනි රාජ භවෙති තම්" ඉ.පාණිනියනි.

7. I.
11 **අම් පූර්වඃ. 5, 1, 113.**

අකොඃම් පරතො වයොරෙකඃ පූර්වොභවති, සුගතඋණාමම්. ඔඋ, ටකාර ඉත්, සුගතෞ, ශස්, ශකාර ඉත්, "ප්‍රථමයොරචි"ති දීර්ඝඃ.

5. 6. I. 7.
12 **තතඃ ශසො නඃ පුංසි. 5, 1, 110.**

"ප්‍රථමයොරචි"ති කෘතදීර්ඝාත්පරස්‍ය ශසොවයවස්‍ය සකාරස්‍ය නකාරඃ පුංසි භවති, සුගතාන්.

ක්‍රියා, ක්‍රියාචචිසින්; යත්, යමක්; ව්‍යාප්‍යම්, සම්බන්ධ; තත්‍ර, එහි· චිතීයා, දෙවනවිභක්තිතොමෝ; සත්‍යාන්, වන්නීයි; අම් ඔඋට් ශසිති, අම් ඔඋට් ශස්ඝනු; චිතීයා, දෙවන විභක්තියි; අම්, අම් යනුවේ.

වයොඃ යනුද;එකඃ යනුද;අක ඉති ච,අකඃයනුද;වර්තතෙ, වැටේ. "අම් පූර්වඃ" යනු සූත්‍රයි; අම්ඝනුපදය; පූර්වඃ යනු පදයි.

අකඃ, අක්හුකෙරෙන්; අම්පරතඃ, අම්හුපරකල්හි; වයොඃ, පූර්ව පරදෙදෙනාහට; එකඃ, එකෙක්වෙයි,වන්නේ; පූර්වොභවති, පූර්වරූ පවේ; සුගතම්, තථාගතයා; ප්‍රණමාම්, වඳිම්; ඔඋට්, ඔඋට්වේ; ටකා රඃ, ටකාරතෙමේ; ඉත්, ඉන්වේ; සුගතෞ යනුවේ;ශස්, ශස්යනුවේ; ශකාරඃ, ශකාරතෙම; ඉත්, ඉත්වේ;ප්‍රථමයොරචිනි, "ප්‍රථමයොරචි" යන සූත්‍රයෙන්; දීර්ඝඃ, දීර්ඝවේ.

"තතඃ ශසො නඃ පුංසි" යනු සූත්‍රයි; තතඃ යනුපදය; ශසඃ යනු පදය; නඃ යනු පදය; පුංසි යනු පදයි.

ප්‍රථමයොරචිනි, "ප්‍රථමයොරචි" යන සූත්‍රයෙන්; කෘතදීර්ඝාත්පරස්‍ය, කරණලද දීර්ඝයාකෙරෙන් පරවූ; ශසඃ, ශස්හුගේ; අවයවස්‍ය, අව යවවූ; සකාරස්‍ය, සකාරයාහට; පුංසි, පුල්ලිඟුයෙහි; නකාරොභවති, නකාරයෙක්වෙ; සුගතාන් යනුවේ.

(මෙහි සුගතශබ්ද සුගතකියා නිබෙයි,ඔහුකෙරෙන් පරව සවාදි සූත්‍රයෙන් සවාදිහුවෙති, සවාදිහු තමන් අනියමෙන් ප්‍රසඞ්ගඇත්තෙ හි ව්‍යාප්‍යකාරකයක් දෝතකකල්හි "ක්‍රියාප්‍යෙ චිතීයා" යන සූත්‍ර යෙන් චිතීයා විභක්තියිවෙයි, එහිදු එකවචන විවචන බහුවචන යන මොවුන්ගේ අනියමෙන් ප්‍රසඞ්ගඇතිකල්හි "එකව්බහුෂු" යනු වැ ටෙන්නෙහි එකාර්ථයක් දෝතකකල්හි එකවචනවූ අම්වෙයි, අන්හු කෙරෙන් අම්හුපරකල්හි "අම්පූර්වඃ" යන සූත්‍රයෙන් පූර්වපර දෙදෙ නා මකා පූර්වරූපවූ අකාරයෙක්වෙයි, සුගතම් යනුවේ, වඃර්ථයක් දෝතකකල්හි විවචනවූ ඔඋවෙයි, ටකාර ඉත්වේ, අජාදිවූ චිත්‍රා විභක්ති පරකල්හි අක්හට "ප්‍රථමයොරචි" යන සූත්‍රයෙන් දීර්ඝපත්

7. 1.
13 **කතිරි තෘතීයා. 2, 1, 62.**

යඃ කරොති ස කර්‍තා, තස්මින් කතිරි තෘතීයා ස්‍යාත්, ටා භ්‍යාම් භිසි නි තෘතීයා, ටා, ටකාරඉත්.

අත ඉනි වර්‍තතෙ,–

6: 1:
14 **ටාඩසොරි නසේ‍යන 2, 1, 4.**

අකාරනන්‍තාත්පරර්‍යොඃ ටා ඩසා රිනසේ‍යන භවතඃ, "ආදෙඩි"නේ‍ය ඩ්, සුගතෙන දෙශිතො ධර්‍මඃ.

නෙ නිඅවණීනන්‍තයාකෙරෙන්පරවූ චිතියාවිභක්තිසම්බන්ධිවූ ඉවිනූ පර කල්හි "නාදිවි"යන සූත්‍රයෙන් ප්‍රතිෂෙධවෙයි, අවණීනන්තයාකෙරන් ඉවිහුපරකල්හි " එවි " යන සූත්‍රයෙන් ප්‍රථිපරදෙදෙනා මකා එයින් ඔෘකාරයෙක්වෙයි, සුගතෙන යනුවේ, බහ්වජීයක්දෝතකකල්හි බහු වචනවූ ශස්වෙයි, ශකාර ඉත්වෙයි, අජාදිවූ විතියා විභක්තීන් පර කල්හි අක්ෂට " ප්‍රථමශ්‍යාරවි" යනසූත්‍රයෙන් ප්‍රථිපරදෙදෙනා මකා දිඝී ආකාරයෙක්වෙයි, " ප්‍රථයොරවි " යන සූත්‍රඳුන් කරණලද දීඝීයාකෙරෙන් පරවූ ශස්හුගේ අවයවවූ සකාරයාහට " තතඃ ශ සොඃ නඃ පුංසි" යන සූත්‍රයෙන් ප්‍රුල්ලිඞ්විෂයෙහි නකාරයෙක්වෙයි, සුගතාන් යනුවේ. සුගතම්, තථාගතයා; ප්‍රණමාම්, වදිමි; සුගතෙන, තථාගතයන්දෙදෙනා; ප්‍රණමාම්, වදිමි; සුගතාන්, තථාගතයන් බොහෝදෙනා; ප්‍රණමාම්, වදිමි.)

" කතිරි තෘතීයා " යනු සූත්‍රයි; කතිරියනු පදය; තෘතීයායනු පදයි.

යඃ, යමෙක්තෙව; කරොති, කෙරේද; සඃ, හෙතෙමේ; කර්‍තා, කර්‍තෘනම්; (යමෙක් සවතන්‍රව ක්‍රියාවකෙරේද හෙතෙමේ කර්‍තෘයයි සේයි)* තස්මින්කතිරි, ඒ කර්‍තෘකාරකයෙහි; තෘතීයා, තුන්වනවිභ කතිතොමෝ; ස්‍යාත්, වන්නීයි; ටා භ්‍යාම් භිසිහි, ටා භ්‍යාම් භ්‍යස් යනු; තෘතීයා, තුන්වනවිභකතියි; ටා, ටාවේ; ටකාරඃ, ටකාරතෙමේ; ඉත්, ඉත්වේ.

අත ඉනි, අතඃ ඔනු වර්‍තතෙ, වැටේ.

"ටාඩසොරිනසේ‍යන " යනු සූත්‍රයි; ටාඩසොඃ යනු පදය; ඉනසේ‍යන යනුපදයි.

අකාරානන්තාත්පරයොඃ, අකාරානන්තයාකෙරෙන්පරවූ; ටාඩසොඃ, ටාඩස්දෙදෙනාහට; ඉනසේ‍යන, ඉන ස්‍ය යනමේ ආදෙශයෝදෙදෙන. භවතඃ, වෙත්; ආදදෙඩිනි, " ආදදෙඩ් " යන සූත්‍රයෙන්; එඩ්, එඩ් වේ; සුගතෙන, තථාගතයාවිසින්; ධර්‍මඃ, ධර්‍මයතෙමේ; දෙශිතඃ, දෙස නලදී; භ්‍යාම්, භ්‍යාම්යනුවේ.

---

* " තත්‍ර කර්‍තරි " යනු සමහර.

භ්‍යාම්, ප්‍රකෘතෙරිත්‍යධිකාරඃ, අලුගිතිව, අත ආද්‍ය ඤීති ච වර්‍ජිතෙ,—

7.

15 සුපි. 6, 2, 40.

අලුකි යඤ්ඤෙ සුප්‍යකාරාන්තායාඃ ප්‍රකෘතෙරාද්ඛවති.සුගතාභ්‍යාම්,
භිස්. 5. 6. 1.

(1) **16 අතෝ භිස ඵෙස්. 2, 1, 2.**

අකාරාන්තාත්පරස්‍ය භිස ඵෙස් භවති, එව්තෙය්ව්. සුගතෙඃ.

ප්‍රකෘතෙරිති, ප්‍රකෘතෙඃයනුද; අලුගිතිව, අලුක්යනුද; අධිකාරඃ, වැටේ; අතඃ ඔනුද; ආද්‍යනුද; යඤ්ඤි ති ච,ඤඤ්යනුද;වර්‍ජිතෙ, වැටේ. "සුපි" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

අලුකි, ලොප්මනාවූ; යඤ්ඤි, යඤ්ඤිවූ; සුපි, සුප්හුපරකල්හි; අකාරාන්තායාඃප්‍රකෘතෙඃ, අකාරාන්තප්‍රකෘතිහට; ආත්භවති, ආත්වේ; සුගතාභ්‍යාම්යනුවේ; භිස්, භිස්වේ.

"අතෝ භිස ඵෙස්" යනු සූත්‍රයි; අතඃයනුපදය; භිසඃයනුපදය; ඵෙස් යනුපදයි.

අකාරාන්තාත්පරස්‍ය, අකාරාන්තශබ්දයාකෙරෙන්පරවූ; භිසඃ, භිස්හට; ඵෙස්භවති, ඵෙස්වෙයි. එවිති, "එච්" යන සූත්‍රයෙන්; ඵෙච්, ඵෙච්වේ; සුගතෙඃයනුවේ.

(මෙහි සුගතඤ්ඣි සුගතකියාතිබෙයි; ඔහුකෙරෙන් පරව සවාදි සූත්‍රයෙන් සවාදිහුවෙත්; සවාදීන් තමන් අනියමෙන් ප්‍රසඬ්ඝ ඇත්තෙහි කතීඃකාරකයක් දෝතකකල්හි "කතීරි තෘතියා" යන සූත්‍රයෙන් තෘතියාවිභක්තිවෙයි, එහිදු එකවචන ව්‍යවචන බහුවචන යන මොවුන්නේ අනියමෙන් ප්‍රසඬ්ඝඇත්තෙහි "එකව්බහුෂු" යනු වැටෙන්නෙහි එකාර්‍යක් දෝතකකල්හි එකවචනවූ ටා වෙයි, ටකාර ඉත්වෙයි, අකාරාන්තයාකෙරෙන් පරවූ ටාහට "ටාඩසොරිනස්‍යෙණ" යන සූත්‍රයෙන් ඉනය ආදෙශවෙයි; අවණීයාකෙරෙන් අවිහු පරකල්හි "ආදෙඩ්" යන සූත්‍රයෙන් පූර්‍වපරදෙදෙනාමකා එකාරයෙක්වෙයි, සුගතෙන යනුවේ; ව්‍යඤ්ජනයක් දෝතකකල්හි ව්‍යවචනවූ භ්‍යාම්වෙයි; ලුක්නොවූ යඤ්ඤාදිවූ සුප්හුපරකල්හි අකාරාන්ත ප්‍රකෘතිහට "සුචි" යන සූත්‍රයෙන් ආත්වෙයි; වන්නේ "ෂඨ්‍යන්තස්‍ය" යන පරිභාෂාසූත්‍ර සාමර්‍ත්‍යයෙන් අන්තඅකාර්‍යාමකා ආත්වෙයි,ත්කාර ඉත්වෙයි, සුගතාභ්‍යාම් යනුවේ; බහ්වර්‍ථියක් දෝතකකල්හි බහුවචනවූ භිස්වෙයි, අකාරාන්තයාකෙරෙන් පරවූ භිස්හට "අතෝ භිස ඵෙස්" යන සූත්‍රයෙන් ඵෙස්වෙයි, අවණීන්තයාකෙරෙන් එව්

---

(1) "එතං භිසි පරතෝ, ඒචෝ ඒත ඵෙස් ච භවිෂ්‍යති,
කෘතෙ'ප්‍යෙතස්මිං භොතපෙෂී දෙසතුච්චාරණඤ්ච යති" යිද,

7.
17 කරණේ. 2, 1, 60.
කතිත්‍රූපකාරකං කරණම්, තත්‍ර තෘතීයා ස්‍යාත්, සඒං කර්‍තෘවත්, සුග තෙන ලෝකඃ සුවරති, සුගතාභ්‍යාම්, සුගතෛඃ.

7. 1.
(2) 18 සංප්‍රදානෙ චතුර්ථී. 2, 1, 73.
අවෙතනං චෙතනං වා ප්‍රතිග්‍රාහකභාවෙනා පෙක්ෂිතං සංප්‍රදානම්, තත්‍ර චතුර්ථී ස්‍යාත්, "ඛෙභ්‍යාම්භ්‍යඝි"ති චතුර්ථී, ඛෙ, ඛකාර ඉත්, එවං ඛසිඛඝඛිතාං ඛකාරඃ.

හුපරකල්හි " එවි" යන සූත්‍රයෙන් එකාරයෙක්වෙයි; සකාරවත් පදයහට " ස සප්‍රත්‍යෙ රුඃ" යන සූත්‍රයෙන් රුඃවෙයි; පදඃකළවර වැටෙන්නාවූ රෙඵයහට " විරාමෙ විසර්ජනීයඃ" යන සූත්‍රයෙන් විසර්ජනීයවෙයි; සුගතෛඃ යනුවේ. සුගතෙන, තථාගතයාවිසින්; ධර්මඃ, ධර්මයතෙමේ, දෙශිතඃ, දෙසනලදි; සුගතාභ්‍යාම්, තථාගතයන්දෙදෙනාවිසින්; ධර්මඃ, ධර්මයතෙවේ; දෙශිතඃ, දෙසනලදි; සුගතෛඃ, තථාගතයන්බොහෝදෙනාවිසින්; ධර්මඃ, ධර්මයතෙවේ; දෙශිතඃ, දෙසනලදි)

" කරණෙ " යනු සූත්‍රයි, එකපදයි.

කර්ත්‍රූපකාරකම්, කරන්නාහටවන ක්‍රියායේ; කරණම්, කරණනම්; තත්‍ර, ඒකරණකාරකයෙහි; තෘතීයා, තුන්වන්නි[illegible]තොමෝ; ස්‍යාත්, වන්නීය; සඒම්, සියල්ල; කර්‍තෘවත්, කර්‍තෘකාරකයමෙනි; සුගතෙන, තථාගතයාකරණකොටගෙන; ලොකඃ, ලෝවැසිතෙමේ; සුවරති, මනාවහැසිරේ; සුගතාභ්‍යාම්, සුගතෛඃ යනුදවේ.

(මෙහි සුගතශබ්ද සුනතඛියාතිඛෙයි, ඔහුකෙරෙන් පරව සඛාදි සූත්‍රයෙන් සඛාදිහුවෙති, සඛාදින් තමන් අනිඝමෙන් ද්‍රඝඛ ඇත්තෙහි කරණකාරකයක් ද්‍යොතකකල්හි " කරණෙ " යන සූත්‍රයෙන් තෘතීයාවිභක්තිවෙයි; එහිදු එකවචන ච්වචන බහුවචන යන මොවුන්ගේ අනියමෙන් ප්‍රඝඛඇත්තෙහි "එකච්බහුෂු"යනුවැටෙන්නෙහි එකාර්ථයක් ද්‍යොතක කල්හි එකවචනවූ ටාවෙයි, යනාදින් කර්‍තෘකාරකයෙහි කීපරිද්දෙන් පදඝිඛකටයුතු, සුගතෙන, තථාගතයා කරණකොටගෙන; ලොකඃ, ලෝවැසිතෙමේ; සුවරති, මනාවහැසිරේ; සුගතාභ්‍යාම්, සුගතෛඃයනුද මෙසේම කියයුතු)

" සංප්‍රදානෙ චතුර්ථී " යනු සූත්‍රයි; සංප්‍රදානෙ යනුපදය; චතුර්ථී යනු පදයි.

අවෙතනම්, සිත්නැතිවහෝ; චෙතනංවා, සිත්ඇතිවහෝ; ප්‍රතිග්‍රාහකභාවෙන, පිළිගන්නා බවකින්; අපෙක්ෂිතම්, අපෙක්ෂාකරණ

---

(2) " තස්‍යෙදමෙව නිමිත්තස්‍ය නිත්‍යභ්‍යාගෝ න විද්‍යතෙ,
ලිඞ්ගමස්‍ය ප්‍රයොගස්‍ය කෂ්ටායෙති ප්‍රකීර්තිතම්."සීරුපාවතාරඃ.

අත ඉති වත්තතෙ,-.

6: 1:

19 ඩෙ ඔස්‍යා ඝීතෙෆ. 2, 1, 5.

අකාරාන්තානපරයොර් ඩෙඔස්‍යා ඝීතෙෆ භවන්ති, සුපි න්‍යාන්ච්.

සුගතාය පුෂ්පං දදාති, සුගතාභ්‍යාම්, භ්‍යස්.

අතඃ සුපිති ච වත්තතෙ,-

7:- 7. 1.

20 බහුඃ කිලෙත්. 6, 2, 41.

අලුකි ඣලාදෙෆ බහ්වජේඃ සුපාකාරාන්තායාඃ ප්‍රකෘතෙරේද්භවති, සුඝතෙභ්‍යඃ.

ලද්දේ; සංප්‍රදානම්, සංප්‍රදානත්වම්වේ; තත්‍ර, ඒ සංප්‍රදානකාරකයෙහි; චතුර්ථී, සතරවන විභක්තිතොමෝ; ස්‍යාත්, වන්නීයි; ඩෙභ්‍යාම්භ්‍යස්තිති, ඩෙභ්‍යාම් භ්‍යස් යනු; චතුර්ථී, සතරවනවිභක්තියි; ඩෙ, ඩෙවේ; ඔකාරඃ, ඔකාරතෙමේ; ඉත්, ඉත්වේ; ඔසිඔස්ඕතාම්, ඔසිඔස්ඕයනමොවුන්ගේ; ඔකාරඃ, ඔකාරතෙමේ; එවම්, මෙසේමැයි; (ඩෙයන්නහුගේ ඔකාරයාසේම ඔසිඔස්ඕයන මොවුන්ගේ ඔකාර ඉත්වෙයිසේයි.)

අත ඉති, අතඃ යනු; වත්තතෙ, වැටේ

"ඩෙඔස්‍යා ඝීතෙෆ"යනු සූත්‍රයි; ඩෙඔස්‍යාඃ යනුපදය; ඝීතෙෆ යනුපදයි.

අකාරාන්තානපරයොඃ, අකාරාන්තයකෙරෙන්පරවූ; ඩෙඔස්‍යාඃ, ඩෙඔසිදෙදෙනාහට; ඝීතෙෆ, ය අත් යනදෙදෙන; භවතඃ, වෙත්; සුපිති, "සුපි" යන සූත්‍රයෙන්; ආම්ච්, ආම්වේ; සුගතාය, තද්ධිතයාට; පුෂ්පම්, මල්; දදාති, දේ; සුගතාභ්‍යාම්, යනුවේ; භ්‍යස්, භ්‍යස්වේ.

අතඃ යනුද; සුපීති ච, සුපියනුද; වත්තතෙ, වැටේ.

"බහුඃ කිලෙත්" යනු සූත්‍රයි; බහුඃ යනුපදය; කිලි යනුපදය; එන්යනුපදයි.

අලුකි, ලුක්නොවූ; ඣලාදෙෆ, ඣලාදීවූ; බහ්වජේඃ, බහ්වච්විෂයෙහි; සුපි, සුප්හුපරකල්හි; අකාරාන්තායාඃප්‍රකෘතෙඃ, අකාරාන්තප්‍රකෘතිභවඃ; එත් භවති, එත්වෙයි; සුඝතෙභ්‍යඃයනුවේ.

(මෙහි සුඝතශබ්ද සුගතකියාතිබෙයි; ඔහුකෙරෙන් පරව සවාදි සූත්‍රයෙන් සවාදිහුවෙති, සවාදින් තමන් අනියමෙන් ප්‍රසඬ්ගඇත්තෙහි සංප්‍රදානකාරකඅර්ථ දෝතනකල්හි "සංප්‍රදානෙ චතුර්ථී" යන සූත්‍රයෙන් චතුර්ථීවිභක්තියිවෙයි, එහිදු එකවචන ව්‍යවචන බහුවචන යන මොවුන්ගේ අනියමෙන් ප්‍රසඬ්ගඇතිකල්හි "එකව් බහුෂු" යනු වැටෙන්නෙහි එකාර්ථඅර්ථ දෝතනකල්හි එකවචනවූ ඩෙවෙයි, ඔකාරඉත්වෙයි; අකාරාන්තයාකෙරෙන්පරවූ ඩෙහට "ඩෙඔස්‍යා ඝීතෙෆ"

5. I.

21 අවධඃ පඤ්චමී. 2, 1, 81.

අවධිඃ සීමා, තතඃ පඤ්චමී ස්‍යාත්, ඔසි භ්‍යාම් භ්‍යසිති පඤ්චමී, ඔසි ඉකාරඉත්.

සුගතාත් ප්‍රභා නිඃසරති, සුගතාභ්‍යාම්, සුගතෙභ්‍යඃ.

යන සූත්‍රයෙන් යවෙ ති; ලුක්නොවූ යඤාදිවූ සුප්හු පරකල්හි අකාරානන්ත ප්‍රකෘතිහට " සුපි " යන සූත්‍රයෙන් ආත්වෙයි; වන්නේ "ෂෂ්ඨ්‍යන්තස්‍ය" යන පරිභාෂාසූත්‍රසාමර්ත්‍යයෙන් අනන්තඅකාරයමකා ආත් වෙයි; සුගතාය යනුවේ; ව්‍යවයක් දොතකකල්හි ඒවචනවූ භ්‍යාම් වේ; ලුක්නොවූ යඤාදිවූ සුප්හු පරකල්හි අකාරානන්ත ප්‍රකෘතිහට "සුපි" යන සූත්‍රයෙන් ආත්වෙයි, සුගතාභ්‍යාම් යනුවේ; බහ්වර්ථයක් දොතකකල්හි බහුවචනවූ භ්‍යස්වෙයි; ලුක්නොවූ ඝඩාදිවූ බහ්වර්ථ විෂයෙහි සුප්හුපරකල්හි අකාරාන්ත ප්‍රකෘතිහට " බහුෂු ඝඩාල්‍යෙත්" යන සූත්‍රයෙන් එත්වෙයි, වන්නේ ' ෂෂ්ඨ්‍යන්තස්‍ය" යන පරිභාෂා සූත්‍රසාමර්ත්‍යයෙන් අන්තඅකාරයාමකා එත්වේ; ත කාරඉත්වවයි, සකාරවත් පදයහට " ස සුඩ්සොරෘඃ" යන සූත්‍රයෙන් රුත්වය හා රෙඵය හට " විරාමෙ විසර්ජනීයඃ " යන සූත්‍රයෙන් විසර්ජනීයවෙයි; සුගතෙභ්‍යඃ යනුවේ; සුගතාය, තථාගතසඤට; පුෂ්පම්, මල්; දදාති, දෙයි; සුගතාභ්‍යාම්, තථාගතයන්දෙදෙනාහට; පුෂ්පම්, මල්; දදාති, දෙයි; සුගතෙභ්‍යඃ, තථාගතයන් බොහෝදෙනාහට; පුෂ්පම්, මල්; දදාති, දෙයි.)

"අවධෙඃ පඤ්චමී" යන්නු සූත්‍රයි; අවධෙඃ යනු පදය; පඤ්චමී යනු පදයි.

අවධිඃ, අවධිනම්; සීමා, හිමිය; තතඃ, ඒඅවධිහු කෙරෙන්; (අවධි වාචකශබ්දයාකෙරෙනැයිසේයි) පඤ්චමී, පස්වනවිභක්තිනොමෝ; ස්‍යාත්, වන්නීයි; ඔසි භ්‍යාම් භ්‍යසිති, ඔසි භ්‍යාම්භ්‍යස් යනු; පඤ්චමී, පස් වනවිභක්තියි; ඔසි, ඔසිවේ; ඉකාරඃ, ඉකාරඋතමේ; ඉත්, ඉත්වේ; සුගතාත්, තථාගතයාකෙරෙන්; ප්‍රභා, ශොභානොමෝ; නිඃසරති, නික්මේ; සුගතාභ්‍යාම්, සුගතෙභ්‍යඃ යනුදවේ.

(මෙනිදු සුගතශබ්ද සුගත කියා නිබෙයි; ඔහුකෙරෙන් පරව සවාදි සූත්‍රයෙන් සවාදීහුවෙති, සවාදින් තමන් අනියමෙන් ප්‍රසඞ්ග ඇත්තෙහි අවධිකාරකයක් දෙයාතකකල්හි "අවධෙඃ පඤ්චමී" යන සූත්‍රයෙන් පඤ්චමී එභගනිවෙයි; එහිදු එකවචන ඒවචන බහුවචන යන මොවුන්ගේ අනියමෙන් ප්‍රසඞ්ග ඇත්තෙහි "එකව්බ්‍රූඃ"

I. 7.

(1) 22 ෂෂ්ඨී සම්බන්ධෙ, 2, 1, 95.

පාරතන්ත්‍රං හි සම්බන්ධඃ, තත්‍ර ෂෂ්ඨී ස්‍යාත්, ඔසොඃ ආමි නි ෂෂ්ඨී, ඔස්, සුගතස්‍ය නිවාසඃ, ඔස්,

අත එදිනි ව වතනීතෙ,—

7.

23. ඔසි. 6, 2, 42.

අලුකි ඔසි පරතොඃ කාරාන්තායාඃ ප්‍රකෘතෙරේද්භවති, සුගත ඊ ඃ, ආම්.

යනු වැටෙන්මෙහි එකාර්යක්දෙයාතනකත්‍රහි එකවචනවූ ඔසි වෙයි, ඔකාර ඉකාර ඉත්වෙයි, අස්කියා නිබෙයි, අකාරයාකෙරෙන් පරවූ ඔසිහට "ඔඩඝ්‍යාඩීතෙඅ" යන සූත්‍රයෙන් ආත් වෙයි, අත්හුකෙරෙන් යථාක්‍රමයෙන් අක්හු පරකල්හි "අකොකි දීඝිඃ" යන සූත්‍රදයන් පූර්පරදෙදෙනා මකා දීඝි ආකාරයෙක් වෙයි; සුගතාත් යනුවේ; සුගතාභ්‍යාම් සුගතෙභ්‍යඃ යනුද චතුර්ථියට කිපරිද්දෙන් දනයුතු; සුගතාත්, තථාගතයාකෙරෙන්; ප්‍රභා, ශොභාතොමෝ; නිශ්චරති, නික්මේ; සුගතාභ්‍යාම්, තථාගතයන්දෙදෙනාකෙරෙන්; ප්‍රභා, ශොභාතොමෝ; නිශ්චරති, නික්මේ; සුගතෙභ්‍යඃ, තථාගතයන්ලබාදෙනාකෙරෙන්; ප්‍රභා, ශොභාතොමෝ; නිශ්චරති, නික්මේ.)

"ෂෂ්ඨීසම්බන්ධෙ" යනු සූත්‍රයි; ෂෂ්ඨී යනු පදය; සම්බන්ධෙ යනු පදයි.

සම්බන්ධඃ, සම්බන්ධනම්; පාරතන්ත්‍රම්හි, පරාපේක්‍ෂිබදබවයි; තත්‍ර, ඒ සම්බන්ධයයි; ෂෂ්ඨී, සවන විභක්තිතොමෝ; ස්‍යාත්, වන්නීයි; ඔසොඃ ආමි නි, ඔස් ඔස් ආම් යනු; ෂෂ්ඨී, සවන විභක්තිනියි; ඔස්, ඔස්වෙ; සුගතස්‍ය, තථාගතයාගේ; නිවාසඃ, ගෙයයි; ඔස්, ඔස්වෙයි.

අතඃ, යනුද; එදිනි ව, එත්යනුද; වක්‍ෂ්‍යතෙ, වැටේ.

"ඔසි" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

අලුකි, ලුක්නොවූ; ඔසිපරතඃ, ඔස් පරකල්හි; අකාරාන්තායාඃ ප්‍රකෘතෙඃ, අකාරාන්තප්‍රකෘතිහට; එත් භවති, එන්වෙයි; සුගතෙයඃ යනවේ; ආම්, ආම්වේ.

---

(1). "හෙදෘමනදකයොශවා ච සම්බන්ධෝ'නෙන'ත්‍යර්ථ්‍යතෙ, විශෙෂා යද්‍යපි සම්බන්ධඃ ෂඤ්චුතපත්‍යාදිනු හෙදකාත්-"යි.

රූපාවතාරඃ.

ආම් ඉති වර්තතෙ,—

5. 1.

24 ග්‍රස්වාපො නුට්. 2, 1, 32.

ග්‍රස්වාන්තාදුඛන්තාච්ච පරස්‍යාමො නුට් භවති, උකාර උච්චාරණාර්ථං, ටකාර ඉත්.

දීඝ් ඉති වර්තතෙ,—

7. 6.

(1) **25 නාම්‍ය තිසෘචතසෘවර්ජිතායාං ප්‍රකෘතෙර්දීඝෝ භවති සුඝතානාම්.**

ආම් ඉති, ආම්යන්ත; වර්තතෙ, වැටේ.

"ග්‍රස්වාපොනුට්" යනු සූත්‍රයි; ග්‍රස්වාපඃ යනු පදය; නුට් යනු පදයි.

ග්‍රස්වාන්තාත්, ග්‍රස්වාන්තායාකෙරන්ද; ආඛන්තායාඃ, ආඛන්ත යාකෙරෙන්ද; පරස්‍ය, පරවූ; ආම්ඃ, ආම්හට; නුට් භවති, නුට්ඇව; උකාරඃ උකාරතෙමේ; උච්චාරණාර්ථං, සුඛොච්චාරණය ප්‍රයොජන කොට ඇත්තේයි; ටකාරඃ, ටකාරතෙමේ; ඉත්, ඉත්වේ.

දීඝ් ඉති, දීඝ්ඃ යනු වර්තතෙ, වැටේ.

"නාම්‍යතිසෘචතස්‍රොඃ" යනු සූත්‍රයි; නාම්‍ය යනු පදය; අතිසෘචතස්‍රොඃ යනු පදයි.

අලුකි, ලුක්නොවූ: නාම්පරතඃ, නාම්හු පරකල්හි; තිසෘචතසෘවර්ජිතායාඃ, තිසෘචතසෘදෙදෙනා වීසින් වර්ජිතවූ; ප්‍රකෘතෙඃ, ප්‍රකෘතිගත, දීඝොභවති, දිඝිවේ; සුඝතානාම් යනුවෙ;

(මෙහිදු සුඝත ශබ්දය සුඝතකියා සිබෙයි; ඔහුකෙරෙන් පරව සංවාදිසූත්‍රයෙන් සංවාදිහුවෙත්; සංවාදින් තමන් අනියමෙන් ප්‍රසඛ්‍ය ඇත්තෙහි සම්බන්ධියක් ද්‍යොතකකල්හි "ෂෂ්ඨ්‍යසඛන්ධෙ" යන සූත්‍රයෙන් ෂෂ්ඨීවිභක්තිවෙයි, එහිදු එකවචන බහුවචන යනමොවුන්ගේ අනියමෙන් ප්‍රසඛ්‍ය ඇත්තෙයි 'එකව්බහුෂු" යනුවැටෙන්නෙහි එකාර්ථියක්ද්‍යොතකකල්හි එකවචනවූ ඔස්වෙයි; ඛකාර ඉත්වෙයි; අස්කියාන්තිබෙයි, අකාරාන්තයාඃකෙරෙන් පරවූ ඔස්හට "ටා ඔසොරින ඇස්‍යාඃ; යන සූත්‍රයෙන් ස්‍යාඃ; සුඝතස්‍ය යනුවේ; ව්‍යර්ථියක්ද්‍යොතකකල්හි බහුවචනවූ ඔස්වෙයි, ඔස්හු පරකල්හි අකාරාන්තප්‍රකෘතිහට "ඔසි" යන සූත්‍රයෙන් එත්වෙයි, වන්නේ "ෂෂ්ඨ්‍යාන්ත්‍යස්‍ය" යන පරිභාෂාසූත්‍රයාමර්ථ්‍යයෙන් අන්ත අකාරයා මකා එත්වෙයි; නාකාර ඉන්වෙයි, අවිහුපරකල්හි එවිහට "එවොයවා

---

(1) නාම්ය දීඝ් ආම් වෙත් ස්‍යාන් කෘතෙ දීඝෙ න දෘඩ් භවෙත්, වචනාද්‍යත්‍ර තන්නාසති නොපධායාශ්‍රව වර්ණාම්. යි රූපාවතාරා

1. 7.

26 සප්තම්‍යාධාරෙ. 2, 1, 88.

ධාරණ මාධාරඃ, තත්‍ර සප්තම් ස්‍යාත්, ඕඔස්සුපිති සප්තම්, ඕ, සුගතෙ ප්‍රසීද, සුගතයොඃ, සුප්, පකාර ඉත්.

ඉණඃ ෂ ඉති ච දිතනීතෙ,—

5. 1. 6:- 1.

27 කොශ්වාදෙශෂනාදි ශාසිවසිෂයා සඃ. 6, 4, 46.

යාවඃ" යන සූත්‍රයෙන් අනාදෙශවෙයි; සකාරවන්පදයහට "ස ස ප්‍රත්‍යොරඃ" යන සූත්‍රයෙන් රුත්වවෙයි, පදකෙළවරවැටෙන්නාවූ රෙඵයහට "විරාමෙ විසර්ජනීයඃ" යන සූත්‍රයෙන් විසර්ජනීයවෙයි; සුගතයොඃ යනුවේ; බන්වර්ථයක්ද්‍යොතකකල්‍ර්ඝි බහුවචනවූ ආම් වෙයි, හ්‍රස්වානන්තයා කෙරෙත් පරවූ ආම්හට "හ්‍රස්වාපොනුට්" යන සූත්‍රයෙන් නුට්වෙයි, වන්නේ "ටිඩිතාවාදූනෙතෘ" යන පරිභාෂා සූත්‍රසාමර්ත්‍යයෙන් විත්හෙයින් ආද්‍යවයවවූ නුට්වේයි, උකාර උච්චාරණය පිණිසඋඕඃ්ත්වේ; ලුක්නොවූ නාම්හු පරකල්‍ර්ඝි තිසෘ චතසෘදෙදෙනා විසින් වර්ජිතවූ ප්‍රකෘතිහට "නාම්‍ය තිසෘචතස්‍රොඃ" යනසූත්‍රයෙන් දිඝි ආකාරයෙක්වෙයි, සුනතානාම් යනුවෙ; සුගතස්‍ය, තථාගතයාගේ; නිවාසඃ, ගෙයයි; සුගතයොඃ, තථාගතයන් දෙදෙනාගේ; නිවාසඃ, ගෙයයි; සුගතානාම්, තථාගතයන් බොහෝදෙනාගේ; නිවාසඃ, ගෙයයි.)

"සප්තම්‍යාධාරෙ" යනු සූත්‍රයි; සප්තමී යනු පදය; ආධාරෙ යනු පදයි.

ධාරණම්, දරන්නා; ආධාරඃ ආධාරතාම්; තත්‍ර, ඒ ආධාරකාරකයෙකි; සප්තමී, සර්වන විභක්තිතොමෝ; ස්‍යාත්, වන්නියි; ඕඔස් සුපිති, ඕඔස්සුප්යත; සප්තමී, සප්තම්ඕහඃනියි; ඕ, ඕවේ; "ආදෙඩ්" යන සූත්‍රයෙන් එඩ්වේ; සුගතෙ, තථාගතයාකෙරෙහි; ප්‍රසීද, පහදු; සුගතයොඃ යනුවෙ; සුප්, සුප්වේ; පකාරඃ, පකාරතෙමේ; ඉත්, ඉත්වේ.

ඉණඃ යනුද; ෂ ඉති ච, ෂඃ යනුද; වර්ජිතෙ, වැටේ.

"කොශ්වාදෙශෂනාදිශාසිවසිෂයා සඃ" යනු සූත්‍රයි; කොඃ යනු පදය ච යනුපදය; ආදෙශෂනාදිශාසිවසිෂයාම් යනු පදය; සඃ යනුපදයි.

කවගීාදිණශවපරස්‍යාදෙශස්‍ය සකාරස්‍ය සනාදි සම්බන්ධිනඃ ශාසිව සිඤසිතාං ව ෂොභවති; සුගතෙෂු.

භූත්වා ත්වං සුගතෝ ජහාසි සුගත! කෙලශානන කස්මා තමේ
යාවෝ'න්‍යං සුගතං න ශම්‍ි සුගතෙනෝ'ෂන්‍යන තුල්‍යෝ න තෙ;
දෙයංනෝ සුගතාය නාථ! සුගතාදිශවං සුඛං වාංඡති
සවීඛිඃ සුගතස්‍ය ධිර! සුගතෙ හතෂී ඨි තුවජා කිල.

කවගීාත්. කවගීයාකෙරෙන්ද; ණශව ණිහුකෙරෙන්ද: පරස්‍ය, පරවූ; ආදෙශස්‍ය සකාරස්‍ය, ආදෙශවූ සකාරයහටද; සනාදිසම්බන්ධිනඃ,සනාදිසම්බන්ධිවූසකාරයහටද; ශාසිවසිඤසිතාංව,ශාසිවසිඤස්සම්බන්ධිවූ සකාරයහටද; ෂොභවති, ෂකාරයෙක්වේ; සුගතෙෂු යනුවේ.

(මෙහිදු සුගතශබද සුගතකියා නිබෙයි; ඔනෑකරෙන් පරව ඨා දිසූත්‍රයෙන් ඨාදිහුවෙනි, ඨාදින් තමත් අනියමෙන් ප්‍රසඛඇත්තෙහි ආධාරඅාරකයක්ද්‍යොතකකල්හි "සප්තම්‍යාධාරෙ"යන සූත්‍රයෙන් සප්තමී විභක්තිවෙයි; එහිදු එකවචන බිවන බහුවචන යන මොවුන්ගේඅනියමෙන් ප්‍රසඛඇත්තෙහි "එක්බිබහුෂූ"යනුවැටෙන් නෙහි එකාර්‍යක්ද්‍යොතකකල්හි එඋවවඋවූ ඕදෙයි; ඔකාරඉත් වෙයි, ඉකියාතිබෙයි; අවණ්ණානතයාඅෙරෙන් අච්හුපරකල්හි "ආදෙඩ්" යන සූත්‍රයෙන් පූර්‍යපරදෙඉදනා මකා එවින් එකාරයෙක් වෙයි; සුගතෙ යනුවේ; ව්‍යාපිඅක්ද්‍යොතකඇල්හි බිවචනවූ ඔස්වෙසි කියා සුගතයොඃ යනු ෂෂ්ඨි බිවචනයෙහි ඉස්ම සිඩකට යුතු; බහ්වර්‍යක්ද්‍යොතකකල්හි බහුවචනවූ සුප්වෙයි; පකාරඉත් වෙයි; ලොප්නොවූ ඤිලාදිබහ්වර්‍යවිෂයවූ සුප්හුපරකල්හි අකාරානතප්‍රකෘතිහට "බහුෂූඤිලෙභ්‍යඃ" යන සූත්‍රයෙන් එත්වෙයි, තකාර ඉත්වෙයි; ඉණිහුකෙරෙන් පරවූ 'සනාදින් සම්බන්ධිවූ සකාරයහට" "කොශවා දෙශසනාදිශාසිවසිඤසාං සඃ" යන සූත්‍රයෙන් ෂත්වෙයිකියාපදසිද්ධකටයුතු; සුගතෙ, තථාගතයා කෙරෙහි; ප්‍රසීද, පහදු; සුගතයොඃ, තථාගතයන්දෙදෙනාකෙරෙහි; ප්‍රසීද; පහදු; සුගතෙෂු, තථාගතයන් බොහෝදෙනාකෙරෙහි; ප්‍රසීද, පහදු.)

ඇත්විහකතීන්ගේ අර්ථබණනක්‍රම දක්වනුඉණිස මේශ්ලෝකය දක්වනුලැබේ.

සුගත!, තථාගතය!; ත්වම්, තෝ; සුගතෝ භූත්වා, සම්භවඋව; මම කෙලශම්, මාගේදුස්; කස්මාත්, කවරහෙයකින්; න ජහාසි, නොහරණෙහිදැ?; අන්‍යං සුගතම්, අනික් සම්භවයක්හු; යාඃව, ආරාධනා

සව්වපාෘ, සව්වපා ඔෘ, ප්‍රථමයොරචිනිදිඝේ ප්‍රාප්තෙ.

න ඉවිනි ව වහිතතෙ,—

5. 7. .1.

28 දිඝිාජජසිව. 5, 1, 112,

දිඝිාජජසි ඉවිව පරතෘ ප්‍රථමයොරකෘ දිඝෝ න භවති, සව්පෙෘ සව්පාෘ, ඇබොධනෙප්‍යෙවම්, හෙසව්පාෘ හෙසව්පෙෘ හොසව්පාෘ, සව්පාම්, සව්පෙෘ.

තෙලෙම්විතම්; අනෙයන සුගතෙන, අනික්සව්ඡයක්ඛ කරණතෝ ඩිගෙන; ඝම්. ශාතසියෙක්; න, නැත; තෙ, තාහා; තුල්‍යෘ, සදෘශ යෙක්; න, නැත; නාථ!, සවාමිය; සුගතාය, තථාගතයාහට; දෙයම්, දියයුත්තෙක්; නො, නැත; සුගතාත්, තථාගතයාතෙරෙන්; විශවෘ, සියලුලෝවැසිතෙමේ; සුඛං වාංඡති, සුවපසස්සි; ධිර!, ප්‍රාඥය; සව්බිෘ, සියලුසත්ත්වතොමෝ; සුගතසය, තථාගතයාගේය; සුගතෙ, තථාගතයාකෙරෙහි; භකතිෘ, භකතිතොමෝ; න තුවඡාකිල, සිස්නොවාලු.

(සුගතෘ සුගතෙෘ සුගතාෘ, හෙසුගත! හෙසුගතෙෘ! හෙසුගතාෘ! සුගතම් සුගතෙෘ සුගතාන්, සුගතෙන සුගතාභ්‍යාම් සුගතෙභිෘ, (කරණෙ) සුගතෙන සුගතාභ්‍යාම් සුගතෙභිෘ, සුගතාය සුගතාභ්‍යාම් සුගතෙභ්‍යෘ, සුගතාත් සුගතාභ්‍යාම් සුගතෙභ්‍යෘ, සුගතසෘ සුගතයොෘ සුගතානාම්, සුගතෙ සුගතයොෘ සුගතෙෂුඃ ඝ්‍යා ඛරනෑඝියයුතු, සුගතශබ්දයෙන් සම්ඛ්‍යන් කියත්.)

සව්පාෘ යනුවේ; සව්පා, සව්පාශබ්දයාකෙරෙන් පරව; ඔෘ, ඔෘවේ; ප්‍රථමයොරචිනි, "ප්‍රථමයොරච්" යන සූත්‍රයෙන්; දීඝඃප්‍රාප්තෙ, දීඝිපත්තෙහි

න යනුද; ඉවිනිව, ඉවියනුද; වහිනතෙ, වැවේ.

"දිඝිාජජසිව" යනු සූත්‍රයි; දිඝිාන් යනුපදය; ජසියනුපදය; වයනු පදයි.

දිඝිාන්, දීඝියාකෙරෙන්; ප්‍රථමයොෘ, ප්‍රථමාවිභීයා විභක්තීන් දෙවදනා සම්ඛනීව; ජසි, ජශ්නු පරඇල්ගිද; ඉවිවපරතෘ, ඉවිනු පරක ගිද; අෘ, අක්ෂට; දීඝෝ න භවති, දීඝිනොවේ; සව්ව පෙෘ සව්පාෘ යනුවේ.

ශසාදෙව වි.

යව්‍යශිසුවිලොප ඉති ච වනිතතෙ,—

6.

29 ආඛ්‍යා, 1, 4, 42.

අලුකි යජාදෙව ශිසුව්‍යඤාබහනායාඃ ආකාරාඤතායාඃ ප්‍රකෘතෙ ලොපො භවති, සඛ්‍යුපඃ, සඛ්‍යා සඛ්‍යාභ්‍යාම් සඛ්‍යාභිඃ, එවං සඛ්‍යුඃ, සඛ්‍රියාමප්‍යෙවම්.

සඛ්‍යාඃ යනුවේ;—

(මෙහිදු සඛ්‍යාශබ්ද සඛ්‍යා ඝියා නිබෙයි; ඔහුඃකාරෙන් පරව සඩාදි සූත්‍රයෙන් සඩාදේ හුවෙනියි යනාදින් යටකි පරිද්දෙන් ප්‍රථමෙ ක වවන සුවිඟකනිමිත්තට සඛ්‍යුපඃ යනු සිඩක යුතු. මත්තෙහි සු ශතශබ්දයෙහි කි ක්‍රමයෙන් සිඩකටයුතු. ඒවචනයෙහි ඔඃවයි, අජ ද්වූ ප්‍රථමාවිඟකහි පරකල්හි අක්හට "ප්‍රථමයොරචි"යන සූත්‍රයෙන් දිඝිපත්තෙහි දිඝියාකෙරෙන් ප්‍රථමාවිඟකතිසම්බන්ධිවූ ඉච්ඵුපරකල් හි අන්හට "දිඝිඃජසි චි"යන සූත්‍රයෙන් ප්‍රතිෂෙධවෙයි, අවණීඃකෙ රෙන්ඒච්ඵු පරකල්හි"ඒචි"යන සූත්‍රයෙන් පූර්වපරදෙනා මඃ ඔඃ කාරයෙක්වේ; බහුවචනඡස්වෙයි අජාදිවූ ප්‍රථමා විඟකහි පරක ල්හි අක්හට "ප්‍රථමයොරචි" යන සූත්‍රයෙන් දිඝිපත්තෙහි දිඝියා කෙරෙන් ජස්ඵු පරකල්හ "දිඝිඃජසි චි" යන සූත්‍රයෙන් ප්‍රතිෂෙධ වෙයි "අකොඃදිඝිඃ" යන සූත්‍රයෙන් දිඝිවෙයි, රෑඃ චිසර්ජනීය වෙයි, සඛ්‍යුඃ යනුවේ.)

සම්බොධනෙපි, සම්බොධනයෙඃදු; එවඞ්, මෙසේමැයි; (ප්‍රථ මාඒකසේවැයි.) හෙසඛ්‍යුඃ! හෙසඛ්‍යෙඃ! හෙසඛ්‍යුඃ! යනුවෙයි සේයි; සඛ්‍යාම්, සඛ්‍යෙඃ යනුවේ.

ශසාදෙඃ, ශස්ආදිවූ; අචි, අච්ඵුපරකල්හි.

යචියනුද; අශිසුවියනුද; ලොපඉතිච, ලොපයනුද; වනිතෙ, වැවේ.

"ආනඃ" යනු සූත්‍රයි එකපදයි.

අලුකි, ලක්නොවූ; අශිසුවි, ශිසුවිවර්ජිතවූ; යජාදෙඃ, යජාදිවූ; අචි, අජාදිප්‍රත්‍යය පරකල්හි; අනාබහ්‍යායාඃ, ආබන්නනොවන්නා වූ; ආකාරාඤතායාඃ ප්‍රකෘතෙඃ, ආඛ්‍යාරාඤතප්‍රකෘතිහට; ලොපො භවති, ලොප්වේ; සඛ්‍යුඃ යනුවේ.

සූරිඃ, "ප්‍රථමයොරචි"නි දීඝිඃ, සූරී.

ඉදුතොරෙඩි"නි වතනීතෙ,—

7.

30 ජඹි. 6, 2, 49.

අලුකි ජසි පරතඃ ප්‍රකාතෙරිදුතො රෙඩෙඃ භවතඃ, සූරයඃ.

(මෙ^ඳු යවකි පරිද්දෙන් **සඵිපාඝබදය තබාගෙන** විත්‍යා අම් ඔබට ඝස් කොට "අමිපූඃ'සි පූඵිරූපකොට සඵිපාම් යනුද **ප්‍රථමායෙඃ** මෙන් සිඩකවයුතු;සඵිපෙඃ යනුද සිඩකොට බහුවචනයෙඃ **ලුක්**නොවූ ශිඝාසුටවර්ජිතවූ අජාදිප්‍රත්‍යයා පරකල්ප **ආඛන්තතො වන්තාවූ ආකාරාන්ත** ප්‍රකෘතිහට "ආතඃ" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වෙයි, වන්නේ" "ෂඤන්තස්‍යස්‍ය" යන පරිභාෂාසූත්‍ර සාමර්ත්‍යයෙන් අන්තආකාරයාහට ලොප්වෙයි, **රුතිවිසර්ජනීයවෙයි** කියා සිඩ**කට** යුතු)සඵිපා සඵිපාභ්‍යාම් **සඵිපාභිඃ** යනුවේ; සඵිත්‍ර, හැමතන්හි; එවම්, වෙසේමැයි; (අජාදිවූ සුප්ත්‍රුපරකල්ප "ආතඃ" යන සූත්‍රයෙන් ආකාරයාහට ලොප්වෙයිසේයි.)

සත්‍රියාම් අපි සත්‍රිලිඟුයෙහිදු; එවම්, මෙසේමැයි.

(මෙහි සඵිපාඃ සඵිපෙඃ සඵිපාඃ, හෙසඵිපාඃ! හෙසඵිපෙඃ! හෙසඵිපාඃ!, සඵිපම් සඵිපෙඃ සඵිඃ, **සඵිපා** සඵිපාභ්‍යාම් **සඵිපාභිඃ**, (කරණෙ)සඵිපා සඵිපාභ්‍යාම් සඵිපාභිඃ, සඵිවපෙ **සඵිවපාභ්‍යාම්** සඵිපාභ්‍යඃ, **සර්වපඃ** සර්වපාභ්‍යාම් **සර්වපාභ්‍යඃ**, සර්වපඃ **සර්වපොඃ** සර්වපාම්, සර්වපි සර්වපොඃ සර්වපාසුසිකියා වරනැඟියයුතු; **සඵිපාඝබදයෙන්** සියල්ල රඤාකරන්නන් ඝියත්.)

සූරිඃ යනුවේ; ප්‍රථමයොරචින්, "ප්‍රථමයොරචි"යන සූත්‍රයෙන්, දීඝිඃ, දිඝිවේ; සූරියනුවේ.

ඉදුතොරේඩින්, ඉදුතොරෙඩ් යනු; වතීතෙ, වැටේ, "ජඹි" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

අලුකි, ලුක්නොවූ; ජඹිපරතඃ, ජඹ්නු පරකල්පි; ප්‍රකාතෙඃ,**ප්‍රකෘතිසඹ්බ්ධියුඃ**; ඉදුතොඃ, ඉන් උන් දෙවදනාහට; එඩෙඃ, එඹදෙදෙන; භවතඃ,වෙත්; සූරයඃ යනුවේ.

(මෙ^ඳු සූරිශබදයාගෙරෙන් සුවිහතනිවෙයි, රුතිවිසර්ජනීය වෙයි, සූරිඃ යනුවේ, විවරිතවූ බවයි; 'ප්‍රථමයොරචි" යන සූත්‍රයෙන් දීඝිවේ, සූරියනුවේ; බහුවචන ජස්වෙයි, **ලුක්නොවූ ජස්පර**

සමේඛාධනෙ සාවිති ච වර්‍ජිතතෙ,-

6: 1.
31 ඉදුතෝ රෙඩ්. 6, 2, 48.

අලුකි සමේඛාධනෙ සෝපරතඃ ප්‍රකෘතෙ ඊකාරොකාරයොඃ රෙඩ් භවතඃ, එඛනතඛාත්ස්‍යලොපඃ.

සූරෙ සූරී සූරයඃ සූරිම් සූරී, "රඡානෙනා ණ එකපද" ඉති ණත්වෙ ප්‍රාපෙත.

න පද ඉති ච වර්‍ජිතතෙ,-

7.
32 අනෙත. 6, 4, 131.

පදනෙත වර්‍ජිතමානස්‍ය නකාරස්‍ය ණත්වං න භවති, සූරින්.

කල්නි; ප්‍රකෘතිසම්බන්ධීවූ ඉකාරයහට "ජසි" යන සූත්‍රයෙන් එකාර යෙක්වෙයි, "එවොඃ යවායාවඃ" යන සූත්‍රයෙන් අයාදෙශවෙයි, රූඪි විසර්‍ජනීයව සූරයඃ යනුවේ.)

සමේඛාධනෙ යනුද; සාවිතිව, සෙඃ යනුද; වර්‍ජිතතෙ, වැටේ. "ඉදුතෝ රෙඩ්" යනු සූත්‍රයි; ඉදුතෝඃ යනු පදය; එඩ් යනු පදයි. අලුකි, ලුක්නොවූ; සමේඛාධනෙ, සමේඛාධනවිෂයෙහි; සෝපරතඃ, සුප්ලුපර කල්හි; ප්‍රකෘතෙඃ, ප්‍රකෘතිසම්බන්ධීවූ; ඉකාරොකාරයොඃ, ඉකාර උකාර දෙදෙනාහට; එඩ්, එඔ දෙදෙනා; භවතඃ, වෙත්; එඛනතඛාත්; එඛනතබවහෙතුකොට්ගෙන; සුලොපඃ, සුහට ලොප්වේ; සූරෙ සූරී සූරයඃ යනුවේ.

(මෙහිදු සූරිශබ්දයාකෙරෙන් සමේඛාධනයෙහි සුවිහක්තිවෙයි, ලුක්නොවූ සමේඛාධනවිෂයෙහිවූද සුප්ලුපර කල්හි ප්‍රකෘති සම්බන්ධීවූ ඉකාරයාහට "ඉදුතෝ රෙඩ්" යන සූත්‍රයෙන් එඩ්වෙයි, එඛනතයා කෙරෙන් පරවූ නකාරවර්‍ජිතවූ සමේඛාධන විෂයවූ සුහට "එඩ්ඉ සඛාතසඔබුඛාවතඃ" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වේ, සූරෙ යනුවේ; ව්වචන යෙහි සූරී යනුද බහුවචනයෙහි සූරයඃ යනුද පෙරසේම සිඛකටයුතු.)

සූරිම් සූරී යනුවෙ; රඡානෙනාණ එකපදඉති, "රඡානෙනාණ එකපදෙ" යන සූත්‍රයෙන්; ණත්වෙ ප්‍රාපෙත, නත්වය පත්තෙහි.

න යනුද; පද ඉකිව, උදයනුද; වර්‍ජිතතෙ, වැටේ. "අනෙත" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

පදනෙත, පදකෙළවර; වර්‍ජිතමානස්‍ය, වැවෙන්නාවූ; නකාරස්‍ය, නකාරයහට, ණත්වං නහවති, ණත්ව නොවෙයි;

(මෙහි සූරිශබ්දයා කෙරෙන් ත්‍රිතයා එකවචනවූ අම්වෙයි, "අම් පූර්‍වඃ" කියාපූර්‍වරූපවෙයි සූරිම් යනුවේ; ව්වචනවූ ඕට්වෙයි, "ප්‍රථම යොරචි" යන සූත්‍රයෙන් දීඝවෙයි, සූරී යනුවේ, බහුවචනවූ ශස් වෙයි, "ප්‍රථමයොරචි" යන සූත්‍රයෙන් දීඝ ඊකාරයෙක් වෙයි

ඉදුද්භ්‍යා මිති වතීතතෙ,-

1. 7. 1.
33 මො' සත්‍රියාං නා. 6, 2, 63.

අසත්‍රියාමිදුකාතෙඩාවෙඩිභාඃවිභ්‍යාමිදරස්‍ය දිා ඉත්‍යෙ තස්‍ය නා භවති.

5. 6, 1. 7.
34 රෂාතෙනා ණ එකපදෙ. 6, 4, 101.

රෙඵෂකාරාභ්‍යාමපරස්‍යෛකපදෙ වර්තමානස්‍ය නකාරස්‍ය ණ ත්වං භවති.

නෙති වතීතෙ,-

7.
35 ඛුවුතුලශව්‍යවායෙ. 6, 4, 13.2

"තකාශසොනාඃ පුංසි" යන සූත්‍රයෙන් නකාරශයක් වෙයි; රෙඵයා කෙරෙන් පරවූඑකපදයෙහි මැවෙන්නාවූ නකාරයහට "රෂාභ්‍යෙනා ණ එකපදෙ" යන සූත්‍රයෙන් ණ්ත්වපඤ්ඤාති පදකෙළවර මැවෙන් නාවූ නකාරය හට "අඤෙත" යන සූත්‍රයෙන් ප්‍රතිෂෙධවෙයි, සූරීන් යනුවේ.)

ඉදුද්භ්‍යාමිති, ඉදුද්භ්‍යාම් යනු; වතීතෙ, වැවේ.

"මො සත්‍රියාං නා" යනු සූත්‍රයි; දිාඃයනු පදය; අසත්‍රියාම් යනුපදය; නා යනු පදයි.

අසත්‍රියාති, සත්‍රීලිඟ නොවන විෂයෙහි; ප්‍රකෘතෙඃ, ප්‍රකෘතිසම්බන්ධීවූ; ඛෙඃ, සිපරඤ්ජි; එඩ්භාවීභ්‍යාම්, එඩ්ලබ්ධ සුලුවූ; ඉදුද්භ්‍යාම්, ඉන්ඵත් දෙමෙදනාකෙරෙන්; පරස්‍ය, පරවූ; වාඉති, දිාඃයන; එතස්‍ය; මෝභවඃ නාභවති. නාවෙයි. (මේ සූත්‍රයෙහි "බාවෙඩ්භාවීභ්‍යාම්" "ඉදුද්භ්‍යාංපරස්‍ය" යන්නද "ඛෙරාම නත්‍ර" යන සූත්‍රයෙනින් ඛෙඃ යනු විභක්තිවිපරිණාමයෙන් සප්තම්‍යන්තව ඛෙඃඝියාවැවෙනහෙයින්ද "එඩ්බාවඃ"යනසූත්‍රයෙන් එඩ්වෙච්යනුද "ඉදුද්භ්‍යාම්" යන්නට විශෙෂණබවැටෙන හෙයිනුත්ද 'බාවෙඩ්භාවීභ්‍යාම්" යියිහු.)

"රෂාභ්‍යෙනාණෙකපදෙ" යනු සූත්‍රයි, රෂාභ්‍යනු පදය; නාඃ යනු පදය; ණඃ යනු පදය; එකපදෙ යනු පදයි.

රෙඵෂකාරාභ්‍යාම්, රෙඵෂකාරදෙදෙනා කෙරෙන්; පරස්‍ය පරවූ; එකපදෙ, එක් පදයෙහි; වර්තමානස්‍ය, වැටෙන්නාවූ; නකාරස්‍ය, නකාරය හට; ණත්වං භවති, ණත්වීවේ.

නෙති, නයනු; වතීතෙ, වැටේ.

"ඛුවුතුලශව්‍යවායෙ" යනු සූත්‍රයි, එකපදයි.

එවගීවවගීතවගේෂ ලකාරෙණ ගර්හිගව ව්‍යවායෙ ණත්වංන භවතීති නියමාදන්‍යව්‍යවායෙ ණත්වං භවති.

සුරිණා සුරිභ්‍යාම් සුරිභිඃ.

සුපි ඉදුතෝ රෙඛිති ච වතතීතෙ,-

7. 6.

86 ඕත්‍ය සබ්‍යුඃ 6, 2, 50.

අලුකි ඕති සුපි පරතඃ ඉදුදන්තායාඃ සබ්වර්ජිතායාඃ ප්‍රකෘතෙ රිදුතෝ රෙඛෙඉ භවතඃ.

වවගීවවගීතවගේෂ, වවගී වවගීතවති යන මොවුන්විසින්ද; ලකාරෙණ, ලකාරයවිසින්ද; ගර්හිගව, ගරිහ්විසින්දැ:ව්‍යවායෙ, බාධාවක් ඇතිකල්හි; ණත්වං හ භවතීති, ණත්වනොවෙයි; නියමාත්, නියමකළහෙයින්; අන්‍යව්‍යවායෙ, යෙස්යවුන් විසින් බාධාවක් ඇතිකල්හි; ණත්වං භවති, ණත්වවෙයි.

සුරිණා සුරිභ්‍යාම් සුරිභිඃ යනුවේ.

(මෙහිදු සුරිශබ්දයාකෙරෙන් කර්‍මකාරකයෙහි ටාවෙයි, සන්‍ධිලිඟුනොවන විෂයෙහි ප්‍රකෘතිසම්බන්ධිවූ ඕපරකල්හි එඩි ලබන සුලුවූ ඉකාරයාකෙරෙන්"ටෙ සන්‍ධියංහා" යන සූත්‍රයෙන් නාවෙයි, ටවගී යා විසින් ව්‍යවධානයක් ඇතිකල්හිම ණත්වනොවෙයි "වුවුතුල ශබ්‍යවාඅය" යන සූත්‍රයෙන් නියමකළහෙයින් යෙස්යන් විසින් ව්‍යවධානයක් ඇතිකල්හිද රෙඵයාඅයාකෙරෙන් පරවූ එකපදයෙහි වැටෙන්නාවූ නකාරයාහට"රඃනෙහා ණ එකපදෙ"යන සූත්‍රයෙන් ණත්වවෙයි, සුරිණා යනුවේ, භ්‍යාඕකළකල්හි සුරිභ්‍යාම් යනුවේ, භිස්කළකල්හි රුත්වවිසර්ජනීයවෙයි; සුරිභිඃ යනුවේ; කරණකාරක යෙහිද මෙසේම සිඩකටයුතු.)

සුපියනුද; ඉදුතොඃ යනුද; එඕතිව, එඩ්යනුද; වතීතතෙ, වැටේ.

"ඕත්‍ය සබ්‍යුඃ"යනු සූත්‍රයි; ඕති යනු පදය; අසබ්‍යුඃ යනු පදයි.

අලුකි, ලුක්නොවූ; ඕතිසුපිපරතඃ, ඕත්වූ සුප්හුපරකල්හි; ඉදුදන්තායාඃ, ඉකාරාන්තඋකාරාන්තවූ; සබ්වර්ජිතායාඃ, සබ්ශබ්දය විසින් වර්ජිතවූ; ප්‍රකෘතෙඃ, ප්‍රකෘතිසම්බන්ධිවූ; ඉදුතොඃ, ඉත් උත් දෙදෙනාහට; එඩෙඉ, එඩ්දෙදෙන; භවතඃ, වෙත්; සූරයෙ සුරිභ්‍යාම් සුරිභ්‍යඃ යනුවේ.

(මෙහිදු සුරිශබ්දයකෙරෙන් ඉඩවෙයි, ලුක්නොවූ ඕත්වූ සුප්හු පරකල්හි සබ්ශබ්දයා විසින් වර්ජිතවූ ඉදන්ත ප්‍රකෘතිහට " ඕත්‍ය

සූරයෙ සූරිභ්‍යාම් සූරිභ්‍යඃ.
වයොරෙකඃ පූර්වඃ එඩඃ අතීතිව වර්ත්තතෙ,-

6:

37 ඔසිඩසොඃ. 5, 1, 116

එඩඃ ඔසිඩසොරතිපරතො වයොරෙකඃ පූර්වො භවති.
සූරෙඃ සූරිභ්‍යාම් සූරිභ්‍යඃ, සූරෙඃ සූයෙර්‍යඃ සූරිණාම්.
ඩෙරිදුද්භ්‍යාමෙවදිති ච වතතිතෙ,-

සබ්‍යඃ" යන සූත්‍රයෙන් එඩ්වෙයි, වන්නේ "ඝඤ්‍යඤනඤ්‍යඝ්‍ය" යන පරිභාෂා සූත්‍ර සාමර්ත්‍යයෙන් අන්ත ඉකාරමකා එකාරයෙක් වෙයි; "එචොඅවායාවාඃ" යන සූත්‍රයෙන් අයාදෙශවෙයි, සූරයෙ යනුවේ; සූරිභ්‍යාම් යනුවේ; රුත්වවිසර්ජනීයවෙයි, සූරිභ්‍යඃ යනුවේ.)

වයොඃ යනුද; එකඃ යනුද; පූර්වඃ යනුද; එඩඃ යනුද; අතීතිව, අනියනුද; වර්ත්තතෙ, වැටේ.

"ඔසිඩසොඃ" යනු සූත්‍රයි; එනපදයි

එඩඃ, එඩ්හුකෙරෙන්; ඔසිඩසොඃ, ඔසිඩස්දෙදෙනාසම්බන්ධීවූ; අතීපරතඃ, අත්හුපරකල්හි; වයොඃ, පූර්වපරදෙදෙනාගෙ; එකඃ, එකෙක්වන්නේ; පූර්වඃභවති, පූර්වරූපවෙයි.

සූරෙඃ සූරිභ්‍යාම් සූරිභ්‍යඃ යනුවේ.

(මෙහිදු සූරිශබ්දයාකෙරෙන් ඔසිවෙයි, ලුක්හොවූ ඔත්වූසුප් හු පරකල්හි සම්බන්ධයා විසින් වර්ජිතවූ ඉකාරාන්ත ප්‍රකෘතිහට "ඔත්‍යසබ්‍යඃ" යන සූත්‍රයෙන් එඩ්වෙයි. එඩ්හුකෙරෙන් ඔස්හු සම්බන්ධීවූ අත්හුපරකල්හි "ඔසිඩසොඃ" යන සූත්‍රයෙන් පූර්වපරදෙදෙනාමකා පූර්වරූප එකාරයෙක් වෙයි, රුත්වවිසර්ජනීයවෙයි; සූරෙඃ යනුවේ; භ්‍යාම්භ්‍යස්වෙයි; සූරිභ්‍යාම්, සූරිභ්‍යඃ යනුවේ.)

සූරෙඃ සූයෙර්‍යඃ සූරිණාම් යනුවේ.

(මෙහිදු සූරිශබ්දසූරිකිර්‍යා නිවෙයි, සූරිශබ්දයාකෙරෙන් ඔස් වෙයි, ඔස්කළකල්හි "ඔත්‍යසබ්‍යඃ" යන සූත්‍රයෙන් එඩ්වෙයි, එඩ්හුකෙරෙන් ඔස්සම්බන්ධීවූ අත්හු පරකල්හි "ඔසිඩසොඃ" යන සූත්‍රයෙන් පූර්වපරදෙදෙනාගෙ පූර්වරූපවෙයි, රුත්වවිසර්ජනීයවෙයි, ආම්කළකල්හි "හ්‍රස්වාපොනුට්" යන සූත්‍රයෙන් නුට්වෙයි, "නාම්‍ය නිසඃචතස්‍රොඃ" යන සූත්‍රයෙන් දීර්ඝවෙයි, 'රණාදෙර්නා ණ එකපදෙ" යන සූත්‍රයෙන් ණත්වවෙයි; සූරෙඃ සූයෙර්‍යඃ සූරිණාම් යනුවේ.)

ඩෙඃ යනුද; ඉදුද්භ්‍යාම්, යනුද, ඔඅ දිනිව, ඔඅත්යනුද; වර්ත්තතෙ, වැටේ.

5. 1. .1.

38 එඩොචව 6, 2, 62.

ඉදුදන්නාන්කාතෙඞඃපරස්‍ය ඩෙරෞද්භවත්‍යෙඩශවාදෘදෙශඃ.

සූරෞ සූයෙඞ්ඃ සූරිෂූ; පනිඃ සූරිවත්, වා, පත්‍යා, ඩෙ.

6. 7.

39 පත්‍යුඃ සමාසෙ. 6, 2, 51.

ඕනි සුපි පරතඃ පත්‍යුඃ සමාසඑව එඩ් භවති, පත්‍යෙ.

"එඩොච්ච" යනු සූත්‍රයි; එඩඃ යනු පදය; අන්‍යතුපදය; ච යනු පදයි. කාත, කරණලද එඩඃ, එඩිහුඇති; ඉදුදන්නාන්, ඉකාරාන්ත උකාරාන්තයන්කෙරෙන්; පරස්‍ය, පරවූ; ඩෙඃ, ඕහට; ඔත්භවති, ඔත්වෙයි; එඩශව, එඩ්හටද; අදෘදෙශඃ, අන්‍යත ආදෙශවයි.

සූරෞ සූයෙඞ්ඃ සූරිෂූ යනුවේ.

(මෙහිදූ සූරිශබ්ද සූරිකියා තිබෙයි, සූරිශබ්දයාකෙරෙන් ඕ ඔස් සුප්වෙයිඕකළුතන්හි, "ඕත්‍යසඛ්‍යුඃ"යන සූත්‍රයෙන් එඩ්වෙයි, කරණ ලදඑඩ්ඇතිඉකාරාන්ත ප්‍රකෘතිප්‍රත්‍යයකෙරෙන්පරවූඕහට"එඩොච්ච"යන සූත්‍රයෙන් ඔත් ආදෙශවෙයි, "එව්" යන සූත්‍රයෙන් ඔකාරයෙක් වෙයි, සූරෞ යනුවේ, සූයෙඞ්ඃ යනු ෂෂ්ඨියෙහි මෙන් සිඩිකරියුතු සුප්කළුතන්හි කොශවාදි සූත්‍රයන් ෂත්වවෙයි, සූරිෂූ යනුවේ.

මෙහි සූරිඃ සූරී සූරයඃ; හෙසූරෙ! හෙසූරී! හෙසූරයඃ!, සූරිම් සූරී සූරීන්, සූරිණා සූරිභ්‍යාම් සූරිභිඃ, (කරණෙ) සූරිණා සූරිභ්‍යාම් සූරිභිඃ, සූරයෙ සූරිභ්‍යාම් සූරිභ්‍යඃ, සූරෙඃ සූරිභ්‍යාම් සූරිභ්‍යඃ, සූරෙඃ සූයෙඞ්ඃ සූරිණාම්, සූරෞ සූයෙඞ්ඃ සූරිෂූ කියා වරනැගියයුතු; සූරිශබ්දයෙන් පණ්ඩිතවරුන් කියත්.)

පනිඃ, පනිශබ්දයතෙමේ; සූරිවත්, සූරිශබ්දයාමෙනි; වා, වාවේ; පත්‍යා යනුවේ.

(මෙහිදූ පනිශබ්දයාකෙරෙන් පරව වාවෙයි, පනිශබ්දයාගේ ඉකාරයාමකා ඕපරකල්හි එඩ් ලබන සුලුමනාවනෙයින් "ටොසඃ්‍රියාංනා" යන සූත්‍රයෙන් නානොවෙයි, යණාදෙශවයි, පත්‍යා යනුවේ.) ඩෙ, ඩෙවෙයි.

"පත්‍යුඃ සමාසෙ"යනු සූත්‍රයි; පත්‍යුඃ යනු පදය; සමාසෙ යනුපදයි.

ඕනිසුපිපරතඃ, ඕත්වූ සුප්හු පරකල්හි; පත්‍යුඃ, පනිශබ්දයහට; සමාසඑව, සමාසව්ෂයෙහිම; එඩ්භවති, එඩ්වේ; පත්‍යෙඃනුවේ.

(මෙහිදූ පනිශබ්දයාකෙරෙන් ඩෙවෙයි, "ඕත්‍යසඛ්‍යුඃ" යන සූත්‍රයෙන් එඩ්පත්තෙහි ඕත්වූ සුප්හු පරකල්හි පනිශබ්දයහට සමාස

ඔසි ඔසොරිනි ච වතීතතෙ,-

1. 1.

40 සබ්‍යූ පත්‍යූ. 5, 1, 118.

සඞ්පතිභ්‍යාං ඔසිඔසොරිදං රූපං නිපාත්‍යතෙ, පත්‍යූ, ඔස්,පත්‍යූ.

ඕ. ඔරිති වතීතතෙ,-

5. 1.

41 ඉදුද්භ්‍යා මෝත් 6, 2, 61.

ඉදුදන්තාන්තපරස්‍ය ඔරෝද්භවති, පත්‍යෝ, සඞ්ස්.

විෂයෙහිම එඩ්වෙයි කියා "පත්‍යූ සමාසෙ" යන සූත්‍රයෙන් නියමක ළහෙයින් එඩ්නොවේ, යණාදෙශවෙයි, පත්‍යෙ යනුවේ.)

ඔසිඔසොරිති, ඔසිඔසොඃ යනු; වතීතතෙ, වැවේ.

"සබ්‍යූ පත්‍යූ" යනු සූත්‍රයි; සබ්‍යූ යනු පදය පත්‍යූ යනු පදයි.

සඞ්පතිභ්‍යාම්, සඞ්පතිදෙදෙනා තෙරෙන්; ඔසිඔසොඃ, ඔසිඔස් දෙදෙනා පරකල්හි; ඉදංරූපම්, මේ සබ්‍යූපත්‍යූ යන රූපයයි සේයි; නිපාත්‍යතෙ නිපාතනකරනු ලැබේ; පත්‍යූ යනුවේ.

(මෙහිදු පතිශබ්දඝාතෙරෙන් ඔසිවෙයි; "යල්ලඤ්ඤෙනනොප පන්නං භණනිපාත්තන්ත්සිඛ්‍යති" යනු හෙයින් පතිශබ්දයාතෙරෙන් ඔස්හු පරකල්හි "සබ්‍යූ පත්‍යූ" යන සූත්‍රනිදානකතයෙන් ඔස්හුගේ අකාරයාහට උකාරයෙක්ද යණාදෙශදවෙයි, රුතිවිසඤ්ඤීනයවෙ යි, පත්‍යූ යනුවේ.) ඔස්, ඔස්වේ.

(මෙහිදු පඤ්චම්යෙහි පත්‍යූ යනුම සිඛ්කටයුතු.)

ඕ, ඕවේ.

ඔරිති, ඔඃ යනු, වතීතතෙ, වැවේ.

'ඉදුද්භ්‍යාමෝත්" යනු සූත්‍රයි; ඉදුද්භ්‍යාම් යනු පදය; ඔත් යනු පදයි.

ඉදුදන්තාන්තපරස්‍ය, ඉකාරාන්ත උකාරාන්තයන් තෙරෙන් පරවූ; ඔඃ, සිනව; ඔත්භවති, ඔත්වේ; පත්‍යෝ යනුවේ.

(මෙහිදු පතිශබ්දයාතෙරෙන් ඕවෙයි, ඉකාරන්තයාතෙරෙන් පරවූ ඕහට "ඉදුද්භ්‍යාමෝත්" යන සූත්‍රයෙන් ඔත්වෙයි, යණාදෙ ශවෙයි, පත්‍යෝ යනුවේ; මෙහිපතිඃ, පතීපතයඃ, හෙපතෙ! හෙපතී! හෙ පතයඃ!, පතිම් පති පතීන්, පත්‍යා පතිභ්‍යාම් පතිභිඃ, (කරණෙ) පත්‍යා පතිභ්‍යාම් පතිභිඃ, පත්‍යෙ පතිභ්‍යාම් පතිභ්‍යඃ, පත්‍යුඃ පතිභ්‍යාම්

සඛ්‍යුරිති වර්‍තතෙ,-

6:· .1. 1. 7.

42 සෘදුශනස්පුරුදංශෙ'නෙහසාංචාහඩ්සෞ. 5, 4, 45.

සෞපරත සාකාරාන්තස්‍යොශනස්ප්‍රභෘතීනාං සඛ්‍යුශ්චාහඩ් භවති.

"ශිදතෙකාල් සර්‍ව්‍යෙ"ති සර්‍ව්‍ය ප්‍රාප්තෙ.

අන්තස්‍යෙති වර්‍තතෙ,-

1.

43 ඕත්. 1, 1, 11.

ඔකාර ඉත් යස්‍ය සොඃ නෙකාලප්‍යන්තස්‍ය භවති, ඔකාරඉත්; නකාරස්‍යාකාර උච්චාරණාර්‍ථඃ.

ලොපඃ අනවි හල ඉයිව වර්‍තතෙ,-

6.

44 සොඃ. 5. 1, 66.

පතිභ්‍යඃ, පත්‍යුඃ පත්‍යෝඃ පතීනාම්, පත්‍යෞ පත්‍යෝඃ පතිෂ්‍ව කියා වරනැගියයුතු; පතිශබ්දයෙන් සවාමීන් කියත්.)

සඛිස්, සඛිශබ්දයානෙරෙහ් පරව සුවේ.

සඛ්‍යුරිති, සඛ්‍යුඃ යත්‍ර; වර්‍තතෙ, වැටේ.

"සෘදුශනස්පුරුදංශෙ'නෙහසාංචාහඩ්සෞ" යනු සූත්‍රයි, සෘදුශනස්පුරුදං ශොනෙහසාම්, යත්‍ර පදය; වයනු පදය; ආනඩ් යනු පදය, සෞයඤ්‍ජපදයි.

සෞ පරතඃ, සුප්හුපරකල්ෂ්; සාකාරාන්තසඃ, සාකාරන්තයහ වද; ඌශනස්ප්‍රභෘතීනාම්, ඌශනස් ආදිස්ථවද; සඛ්‍යුශ්ව, සඛිශබ්දය භවද; ආනඩිභවති, ආනඩ්වෙ. ශිදතෙකාල් සර්‍ව්‍යෙස්, "ශිදතෙකාල් සර්‍ව්‍ය" යන සූත්‍රයෙන්, සර්‍ව්‍ය ප්‍රාප්තෙ, සිය ල්ලට පත්තෙයි.

අන්තස්‍යෙති, අන්තස්‍ය යත්‍ර; වර්‍තතෙ, වැටේ.

"ඕත්" යනු පරිභාෂා සූත්‍රයි; එකපදයි.

ඔකාරඃ, ඔකාරතෙම; ඉත්, ඉත්වූයේ; යස්‍ය, යමක්ගවද; සඃ, හෙතෙමේ; අනෙකාලපි, නොයෙක් අලුක්ඇත්තේද; අන්තස්‍ය භවති, අන්තයහවවේ; ඔකාරඃ, ඔකාරතෙම; ඉත්, ඉත්වේ; නකාරස්‍ය, නකාරයාගේ; අකාරඃ; අකාරතෙමේ; උච්චාරණාර්‍ථඃ, සුඛොච්චාරණය ප්‍රයොජනකොට අත්තේයි.

ලොපඃ යනුද; අනවි යත්‍රද; හල්ඉයිව, හලඃයනුද; වර්‍තතෙ, වැටේ.

"සොඃ" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

හලඋත්තරස්‍ය සොරනවිකස්‍ය ලොපො භවති.
දිඝිඃ න ඉතිව වතීතඃත,-

7.
45 ගිසුම් 5, 3, 7.
අලුකි ශෞසුරි ච පරතො නකාරාත්තායාඃ ප්‍රකෘතෙර්දීඝෝ භවති.

6. 6. 6. 1.
46 සුපඃ ප්‍රකෘතෙ නෝ ලොපඃ 6, 3, 43.
ප්‍රඛන්තායාඃනකාරාන්තායාඃ ප්‍රකෘතෙ ලෝපො භවති. සඛා.
සුරිති වතීතතෙ,-

6. 7. 1.
47 සඛ්‍යු රඟා ඇවන් 5, 4, 44.
ශිවර්ජිතෙ සුපිපරතඃ සඛ්‍යුරෙද්භවති; සඛායෙෞ සඛායඃ.

හලඃ, හල්ත්‍රුකෙරෙන්; උත්තරස්‍ය, පරවූ; අනවිකස්‍ය, අවිරහිතවූ; සොඃ, ප්‍රභව; ලොපොභවති, ලොප්වෙයි; දිඝිඃ යනුද; න ඉතිව, න යනුද; වතීතතෙ, වැටේ.
'ගිසුම්'යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

අලුකි, ලුක්නොඇති; ශෞ, ශිපරකල්හිද; සුරිවපරතඃ, සුරිහුපර කල්හිද; නකාරාත්තායාඃ ප්‍රකෘතෙඃ, නකාරාන්තප්‍රකෘතිහට; දී ඝෝ භවති, දිඝිවේ.
'සුපඃප්‍රකෘතෙ නෝලොපඃ' යනු සූත්‍රයි; සුපඃ යනුපදය; ප්‍රකෘතෙඃ යනුපදය; නඃ යනුපදය; ලොපඃ යනු පදයි. ප්‍රඛන්තායාඃ, ප්‍රඛන්තවූ; නකාරාත්තායාඃ ප්‍රකෘතෙඃ, නකාරාන්තප්‍රකෘතිහට; ලොපොභවති, ලෙප්වේ.

සඛා යනුවේ.

සුරිති, සුරියනු; වතීතතෙ, වැටේ.
''සඛ්‍යුරඟාවෙන්'' යනු සූත්‍රයි; සඛ්‍යුඃ යනු පදය; අඟෞයනු පදය; වෙත් යනුපදයි.
ශිවර්ජිතෙ,නිවර්ජිතවූ;සුපිපරතඃසුරිහු පරකල්හි; සඛ්‍යුඃ, සඛිශබ්ද යහට; වෙත් භවති, වෙන්වේ.

සඛායෙෞ සඛායඃ යනුවේ.

(මෙහිදු සන්ධ්‍යක්ෂරාදෙශයෙන් සිද්ධ සුවෙයි, සුපරකල්හි සඛිශ බ්දයහට "සාදුගතාස්සුරුදං ගො'නොඝසාං වානඩ්ඩෙෞ" යන සූත්‍ර යෙන් අනඩ්වෙයි; වන්හෝ "ශ්‍රිදඅොකාල් සඊඃ" යන පරිභාෂා සූත්‍රසාමර්ත්‍යයෙන් සිය ල්ලහට පත්හෙනි "ඔත්" යන පරිභාෂා සූත්‍ර සාමර්ත්‍යයෙන් අඤ්ඉකාරයහට අනඩ්වෙයි, ඔකාර ඉත්වෙයි, න කාරසථ අකාර උච්චාරණය පිණිසය, හල්හුකෙරෙන් පරවූ අව්

.1. 7.

48 න සංබුඩෙ- 6, 3, 49.

සංබොධනෙ'සාවනඩ් න භවති, සඛෙ! සඛායෙ! සඛායඃ!.

සඛායම් සඛායෙ, ශෙෂං පත්‍යා සමම්.

අග්‍රණීඃ.

රහිතවූ සුහට "සොඃ" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වෙයි, ලුප්නොවූ සුවිහු පරකල්හි නකාරාන්ත ප්‍රකෘතිහට "ශිසුවි" යන සූත්‍රයෙන් දිර්ඝවෙයි, සඛා යනුවේ; සුබන්තවූ නකාරාන්තප්‍රකෘතිහට "සුපඃ ප්‍රකෘතෙ ඕලොපඃ" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වෙයි, වත්තේ "ෂඤ්‍යන්තස්‍ය" යන පරිභාෂා සූත්‍රසාමර්‍ථ්‍යයෙන් අන්ත ඉකාරයහටවෙයි, ඔ කාර ඉත්වෙයි, අව්හු පරකල්හි එව්හට "එවොඃ යවායාවඃ" යන සූත්‍රයෙන් අයාදෙශවෙයි, සකාරවත්පදයහට රුණ්විසර්ජනීයවෙයි, සඛායෙ සඛායඃයනුවේ.)

"නසංබුඩෙ" යනු සූත්‍රයි: න යනු පදය; සංබුඩෙ යනු පදයි. සංබොධනෙ, සංබොධනවිෂයෙහි; සෙ, සුපරකල්හි; අනඩ් න භවති, අනඩ්නොවේ.

සඛෙ! සඛායෙ! සඛායඃ! යනුවේ.

(මෙහිදු සඛිශබ්දයාකෙරෙන් සංබොධනවිෂයෙහි සුවිහකතිවෙයි, සුපරකල්හි සඛිශබ්දයාහට "ඍදුශනස්පුරුදංශොනෙහසාං වා නඩ්සෙ" යන සූත්‍රයෙන් අනඩ්පත්තෙහි සංබොධනයෙහි සුපරකල්හි "නසංබුඩෙ" යන සූත්‍රයෙන් එඩ්වේ, "එඩ්හ්‍රස්වාත්සංබුඩාවතඃ" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වෙයි, සඛෙ! යනුවේ; ඔ ජස්කොට සඛායෙ! සඛායඃ! යනු පෙරසේම සිඩකටයුතු.)

සඛායම් සඛායෙ යනුවේ.

(සඛායම් සඛායෙ යනු අම් ඖවිකොට "සඛ්‍යුරශාවෙත්"යන සූත්‍රයෙන් එත්කොට ආයාදෙශකොට සිඩකටයුතු.) ශෙෂම්, සෙස්ස; පත්‍යාසමම්, පතිශබ්දයා හා සමයි.

(මෙහි සඛා සඛායෙ සඛායඃ, හෙ සඛෙ! හෙ සඛායෙ! හෙ සඛායඃ!, සඛායම් සඛායෙ සඛීන්, සඛ්‍යා සඛිභ්‍යාම් සඛිභිඃ, (කරණෙ) සඛ්‍යා සඛිභ්‍යාම් සඛිභිඃ, සඛ්‍යෙ සඛිභ්‍යාම් සඛිභ්‍යඃ, සඛ්‍යුඃ සඛිභ්‍යාම් සඛිභ්‍යඃ; සඛ්‍යුඃ සඛ්‍යොඃ සඛීනාම්, සඛ්‍යෙ සඛ්‍යොඃ සඛිෂු සිකියා වරනැගියයුතු; සඛිශබ්දයෙන් යහලුවන් කියත්.)

අග්‍රණීඃ යනුවේ.

අවිත්‍යාදිනාඡාදිඡ්වියාදෙශෙ ප්‍රාපෙ
අවි යණ් එඃ අසංයොගාදිනි ච වර්‍ජිනතෙ,-

5. 6. .1. 7. 6.

49 කාරකාසංඛ්‍යාදෙශඞ් සුප්‍යසුධිඃ. 5, 3, 89.

කාරකාදසංඛ්‍යවච්පරඝ්‍යාඃප්‍රකෘතෙරිව ණීණාඅනාඃයාඃ උවණීණාඅනා
යාශ්ච සුධිවර්‍ජිතාඃයාඃ සුප්‍යජාදෙශ පරතො යණාදෙශො භවති, න
චෙත්සංයොගාතපරාව්වණොවණො.

අග්‍රණ්‍යො අග්‍රණ්‍යඃ, එවං සව්වත්‍ර, ඕ.

අවිනි, අවියනු; ආදිනා, මේආදි සූත්‍රයෙන්; ("අවිශ්නුධාතුභ්‍යෘ
වාං යොරියුවො" යන සූත්‍රයෙන්) ආඡාදිඡ්, අඡාදීන් පරකල්හි;
ඉයාදෙශෙ ප්‍රාපො, ඉයාදෙශපත්තෙහි.

අවියනුද; යණ්යනුද; එඃ යනුද;අසාඃයොගාදිනිව,අසංයොගාත්
යනුද; වර්‍ජිනතෙ, වෑටේ.

"කාරකාසංඛ්‍යාඃදෙශඞ් සුපඃසුධිඃ"යනුසූත්‍රයි; කාරකාසංඛ්‍යාත් යනු
පදය; ඔඃ යනුපදය; ච යනු පදය; සුපි යනු පදය; අසුධියඃ
යනුපදයි.

අඡාදෙෘ, අඡාදීවූ; සුපිපරතඃ, සුප්හුපරකල්ත්; කාරකාත්, කා
රකවාචිවූ ශබ්දයාකෙරෙන්ද; අසංඛ්‍යාත්ච, අසංඛ්‍යශබ්දයාකෙරේන්
ද; පරඝ්‍යාඃ, පරවූ; සුධිවර්‍ජිතාඃයඃ, සුධිශබ්දයවර්‍ජිතවූ; ඉවණීා
නනාඃයාඃ, ඉවණීානනාවූද; උවණීානනාඃයාශ්ච, උවණීානනාවූද; ප්‍රකෘ
තෙඃ, ප්‍රකෘතිහට; යණාදෙශො භවති, යණාඃ දෙශවෙයි; ඉවණොව
ණො, ඉවණීඋවණී දෙදෙන; සංයොගාතපරෙෘ න චෙත්, ඉදින්
සංයොගයාකෙරෙන් පරනොවූනම්.

අග්‍රණ්‍යො අග්‍රණ්‍යඃ යනුවේ.

(මෙහිදු අග්‍රණී ශබ්දයාකෙරන් සුවිභකතිවෙයි, රූඪිවිසජිනීයවෙ
යි, අග්‍රණීඃ යනුවේ, ඔෘ ජස්වෙයි, අව්හු පරකල්හි ධාතුසම්බන්ධීවූ
ඉවණීයහට "අවිශ්නුධාතුභ්‍යෘවාං යොරියුවො"යන සූත්‍රයෙන් ඉඃා
දෙශපත්තෙහි අඡාදිවූ සුප්හු පරකල්හි කාරකවාචිවූ ශබ්දයාකෙ
රෙන් පරවූ සුධිශබ්දයා විසින් වර්‍ජිතවූ ඉවණීානන ප්‍රකෘතිහට
"කාරකාසංඛ්‍යාඃදෙශඞ් සුප්‍යසුධියඃ" යන සූත්‍රයෙන් යණාදෙශවෙයි,
වන්නේ 'ඝඤ්‍යානනාඃසු"යන පරිභාෂා සූත්‍රසාමර්‍ථ්‍යයෙන්සංයොග
යක්හුකෙරෙන් පරනොවන්නාවූ ඉවණීයහට යකාරයෙක්වෙයි,
ජස්කළතන්හි රූඪිවිසජිනීයවෙයි.

අග්‍රණ්‍යො අග්‍රණ්‍යඃ යනුවේ.)

ඩෙරාමිනි ච වතීතතෙ,-

5.

50 නියඃ. 6, 2, 60.

නියඃ පරස්‍ය ඩෙරාමකවති, අග්‍රණ්‍යාම් අග්‍රණ්‍යෙඃ අග්‍රණීඃ.

සත්‍රියාමප්‍යෙවම්.

සුධීඃ, සුධිය ඉති ප්‍රතිෂෙධාද්‍යණාදෙශෙ නිවෘතෙතෙ.

7. 6:. 6: 1:

*** 51 අවි ශ්නුධාතුභ්‍රුවාං යෙවාඉයුවඞ්, 5, 3, 83.**

අවිපරත ඉවණෝවණීයො රියුවාවාදෙශෞ භවතඃ, නොවෙත්ශ්නු ධාතුභ්‍රුවාං සම්බන්ධිතෞ.

සඊත්‍ර, හැමතත්ගිම; එවම්, මෙසේමැයි; ඔ, ඔෟව්.

ඩෙඃ යනුද; ආමිති ච, ආම්යනුද; වතීතතෙ, වැටේ.

"නියඃ" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

නියඃපරස්‍ය, නීප්‍රාපණෙ යන ධාතුහු කෙරෙන් පරවූ; ඩෙඃ, ඕහව; ආමිභවති, ආම්වේ; අග්‍රණ්‍යාම් අග්‍රණ්‍යෙඃ අග්‍රණීඃ යනු වේ: සත්‍රියාමපි, සත්‍රීලිඞ්ගෙඝිදු; එවම්, මෙසේමැයි.

(මෙහි අග්‍රණීඃ අග්‍රණ්‍යෞ අග්‍රණ්‍යඃ,හෙ අග්‍රණීඃ! හෙ අග්‍රණ්‍යෞ! හෙ අග්‍රණ්‍යඃ!, අග්‍රණ්‍යම් අග්‍රණ්‍යෞ අග්‍රණ්‍යඃ, අග්‍රණ්‍යා අග්‍රණීභ්‍යාම් අග්‍රණීභිඃ,(කරණෙ) අග්‍රණ්‍යා අග්‍රණීභ්‍යාම් අග්‍රණීභිඃ, අග්‍රණ්‍යඃ අග්‍රණීභ්‍යාම් අග්‍රණීභ්‍යඃ, අග්‍රණ්‍යඃ අග්‍රණීභ්‍යාම් අග්‍රණීභ්‍යඃ, අග්‍රණ්‍යඃ අග්‍රණ්‍යෙඃ අග්‍රණ්‍යාම්, අග්‍රණ්‍යාම් අග්‍රණ්‍යෙඃ අග්‍රණීෂුයි කියා වර නැඟියයුතුයි; අග්‍රණීශබ්දයෙන් ප්‍රධානයන් කියත්.)

සුධීඃ යනුවේ.

සුධියඉති, සුධියයිකියා; ප්‍රතිෂෙධාත්, ප්‍රතිෂෙධයකළහෙයින්; යණඃ දෙශෙ නිවෘතෙත, යණඃ දෙශය වැළැක්මකළකල්හි.

"අවි ශ්නුධාතුභ්‍රුවාං යෙවාඉයුවඞ්" යනු සූත්‍රයි; අවියනුපදය; ශ්නු ධාතුභ්‍රුවාම්යනු පදය; යෙවාඃ යනුපදය ඉයුවඞ් යනුපදයි.

අවිපරතඃ, අවිහුපරකල්හි; ඉවණෝවණීයොඃ, ඉවණී උවණී දෙදෙනහට; ඉයුවාදෙශෞ, ඉයාදෙශ උවාදෙශදෙදෙන; භවතඃ, වෙයි; තෞ, ඒඉවණීඋවණීදදෙන; වෙත්, ඉදින්; ශ්නුධාතු භ්‍රුවාං සම්බන්ධිතෞ, ශ්නුධාතුය; භ්‍රුවාය, යනමොවුන්සඤ්ඤිවූතම්.

---

* "අවිශ්නුධාතුභ්‍රුවාවොයෙවාඉයුවඞ්යනු" සමහර.

සුධියෞ සුධියඃ, එවං යවිත්‍ර, සත්‍රියාමප්‍යෙවම්.

ගුරුඃ සූරිවත්, අඤතතු විශෙෂඃ, ඔකාරොත්‍රෙඩවාදෙශශ්ච; සවයම්භුඃ සුධිවත්, බලප්‍රඃ අග්‍රණිවත්, ඩෞ තු බලප්වි, සත්‍රියාමප්‍යෙවම්, ශාස්‍තෘ සු, සාවතඩාදි ප්‍රවිවත්, ශාස්තෘ.

සුධියෞ සුධියඃ යනුවේ.

(මෙහිදු සුධිශබ්දයාකෙරෙන් සු ඔෞ ජස්වෙයි, සුවිභක්තිකළතන්හි රුණි විසර්ජනීයවෙයි, ඔෞ ජස් කළකල්හි අවිහු පරකල්හි ධාතුඝ මඛ්ඩිවූ ඉවණියහට "අච්ශ්නුධාතුභ්‍රුවාංයොරියඞ්වොෞ" යන සූත්‍රයෙන් ඉයාදෙශවෙයි, ජස්කළතන්හි රුණිවිසර්ජනීයවෙයි, සුධිඃ සුධියෞ සුධියඃ යනුවේ.)

සවිත්‍ර, හැමතන්හි; එවම්, මෙසේමැයි; සත්‍රියාමපි, සත්‍රීලිඟයෙහිදු; එවම්, මෙසේමැයි.

(මෙහි සුධිඃ සුධියෞ සුධියඃ, ඟෙ සුධිඃ! හෙ සුධියෞ! හෙ සුධියඃ!, සුධියම් සුධියෞ සුධියඃ, සුධියඃ සුධිභ්‍යාම් සුධිභිඃ, (කරණෙ) සුධියා සුධිභ්‍යාම් සුධිභිඃ, සුධියෙ සුධිභ්‍යාම් සුධිභ්‍යඃ, සුධියඃ සුධිභ්‍යාම් සුධිභ්‍යඃ, සුධියඃ සුධියොඃ සුධියාම්, සුධියි සුධියොඃ සුධිෂ්‍වයි කියා වරනැගියයුතුයි; සුධිශබ්දයෙන් පණ්ඩිතයන් කියත්.)

ගුරුඃ, ගුරුශබ්දයතෙම; සූරිවත්, සූරිශබ්දයඃමෙනි; අයන්තු මේවනාහි; විශෙෂඃ, වෙනසි; අත්‍ර, මෙහි; එඩ්, එඩ්වන්නේ; ඔකාරඃ, ඔකාරඃයක්වෙයි; අවාදෙශශ්ච, අවාදෙශදවේ.

(මෙහිදු ගුරුශබ්දයාකෙරෙන් සුවෙයි, රුණිවිසර්ජනීයවෙයි, ගුරුඃ යනුවේ; ඔෞ ජස්වෙයි, ඔෞකළතන්හි "ප්‍රථමයොරචි" යන සූත්‍රඃයෙන් දීර්ඝවෙයි, ගුරුයනුවේ; ජස්කළතන්හි "ජසි" යන සූත්‍රයෙන් එඩින් ඔකාරයෙක්වෙයි, අවාදෙශවෙයි, රුණිවිසර්ජනීයවෙයි, ගුරවඃ යනුවේ; මෙහි ගුරුඃ ගුරූ ගුරවඃ, හෙ ගුරෝ! හෙ ගුරූ! හෙ ගුරවඃ!, ගුරුම් ගුරූ ගුරූන්, ගුරුණා ගුරුභ්‍යාම් ගුරුභිඃ, (කරණෙ) ගුරුණා ගුරුභ්‍යාම් ගුරුභිඃ, ගුරවේ ගුරුභ්‍යාම් ගුරුභ්‍යඃ, ගුරොඃ ගුරුභ්‍යාම් ගුරුභ්‍යඃ, ගුරොඃ ගුයෙෂ්‍වාඃ ගුරුණාම්, ගුරෞ ගුයෙෂ්‍වාඃ ගුරුෂ්‍වයි කියා වරනැගියයුතු; ගුරුශබ්දයෙන් වෘහසපති හා මහතුන් කියත්.

සවයම්භූඃ, සවයම්භූශබ්දයඃතෙම; සුධිවත්, සුධිශබ්දයඃමෙනි.

(මෙහි සවයම්භූඃ සවයම්භුවෞ සවයම්භුවඃ, හෙ සවයම්භූඃ! හෙසවයම්භුවෞ! හෙ සවයම්භුවඃ!, සවයම්භුවම් සවයම්භුවෞ සවයම්භුවඃ, සවයම්භුවා සවයම්භුභ්‍යාම් සවයම්භුභිඃ, (කරණෙ) සවයම්භුවා සවයම්භු

6. 7. 7. 1.

52 සෘතෝ ඞිසුට්‌යත්. 6, 2, 64.

ඛෞ සුටි ච පරත සෘතොද්භවති රපරඃ.

දීඝඃ ශි සුටීති ච වර්‍තතෙ,—

*** 53 අපතෘ සඛශඃ නපතෘ නෙෂ්‌ටෘ පෂ්‌ටෘක්‍ෂත්තෘහොතෘ**

6:.

පොතෘ ප්‍රශාස්‌තෘණාම්. 6, 3, 9.

භ්‍යාම් සඛයමහුභිඃ, සඛයඞ්‌භ්‍යඃ සඛයමහුභ්‍යාම් සඛයඞ්‌භ්‍යඃ, සඛයමහුඃ සඛයමහුභ්‍යාම් සඛයඞ්‌භ්‍යඃ, සඛයමහුඃ සඛයම්හ්‍රොඃ සඛයම්හ්‍රොඃ සඛයම්හ්‍රාම්, සඛයම්හ්‍රි සඛයම්හ්‍රොඃ සඛයම්හ්‍රුසිකියා වරනැගියයුතු; සඛයම්හුශබ්දයෙන් බ්‍රහ්මයා කියත්.)

ඛලපූඃ, ඛලපූශබ්දයතෙම; අග්‍රණීවත්, අග්‍රණීශබ්දයාවැනි; (මෙහි සිඞ්ක්‍රමඝ අග්‍රණීශබ්දයාසේමැයි.) ඛෞතු, ඞිපරකල්ඞිවනාඞි; ඛලප්වි, ඛලප්වියනුවේ; (ඛලපූශබ්දයාකෙරෙන් ඞිවෙඞි, "කාරකා සංඛ්‍යාදෙශවසුප්‍යසුධියඃ" යන සූත්‍රයෙන් ඝණාදෙශවෙයි, ඛලප්වි යනුවේ.)

සන්‍ධියාමපි, සන්‍ධිලිඟයෙඞ්‌ද; එවම්, මෙසේමැයි.

(මෙහි ඛලපූඃ ඛලප්වෞ ඛලප්වඃ, හෙ ඛලපූඃ! හෙ ඛලප්වෞ! හෙ ඛලප්වඃ!, ඛලප්වම් ඛලප්වෞ ඛලප්වඃ, ඛලප්වා ඛලපූභ්‍යාම් ඛලපූභිඃ, (කරණෙ) ඛලප්වා ඛලපූභ්‍යාම් ඛලපූභිඃ, ඛලප්වෙ ඛලපූභ්‍යාම් ඛලපූභ්‍යඃ, ඛලප්වඃ ඛලපූභ්‍යාම් ඛලපූභ්‍යඃ, ඛලප්වඃ ඛලප්වොඃ ඛලප්වාම්, ඛලප්වි ඛලප්වොඃ ඛලපූෂුසි කියා වරනැගිය යුතු; ඛලපූශබ්දයෙන් කලවිටි පොළන්නන් කියත්.)

ශාස්‍තෘ, ශාස්‍තෘශබ්දයාකෙරෙන්, සු, සුම්භකනිවේ; සෞ, සුපරකල්ඞි; අනඞාදී, අනඞ් ආදිකායී්‍යතෙමේ; පූර්‍වවත්, පෙරසේමැයි; ශාස්‍තා යනුවේ.

"සෘතෝ ඞි සුට්‌යත්" යනු සූත්‍රයි, සෘතඃ යනු පදය; ඞියනු පදය; සුටියනු පදය; අත්යනු පදයි.

ඛෞ, ඞිපරකල්ඞි; සුටිච පරතඃ, සුටිපරකල්ඞිද; සෘතඃ, සෘත්භව; අත්භවති, අත්වේ; රපරඃ, රපරවේ.

දීඝඃ යනුද; ශියනුද; සුටිනිව, සුටියනුද; වර්‍තතෙ, වැටේ.

"අපතෘ සඛශඃ නපතෘ නෙෂ්‌ටෘ සඛෂ්‌ටෘක්‍ෂත්තෘ හොතෘ පොතෘ ප්‍රශාස්‌තෘණාම්" යනු සූත්‍රයි, එකපදයි.

---

* "නෘත්තෘශාස්‌තෘඃ" යනු සමහර.

අප්ශබ්දස්‍ය තෘජන්තස්‍ය තෘනන්තස්‍ය සර්ව්‍වාදීනං ච ශෞසුවිව පර තො දීඝෝ භවති.

ශාස්තාරෞ ශාස්තරඃ.

ලොප ඉති වර්තතෙ,—

5. 1.

54 රාත් සඃ. 6, 3, 53.

රෙඵාතපරස්‍ය සකාරස්‍යෛව ලොපො භවති.

ශෞ, ශිපරකල්හිද; සුවිවපරතඃ, සුවිහු පරකල්හිද; අප්ශබ්දස්‍ය, අප්ශබ්දයහවද; තෘජන්තස්‍ය, තෘජන්තයහවද; තෘනන්තස්‍ය, තෘනන්තයහවද; සර්ව්‍වාදීනාම්, සර්ව්‍වශබ්දය ආදිකොට ඇති ශබ්දයහ වද; දීඝෝ භවති, දිඝිවේ. ශාස්තාරෞ ශාස්තාරඃ යනුවේ.

(මෙහිදු ශාස්තෘශබ්දයාකෙරෙන් සු ඔ ජස්වෙයි, සුපරකල්හි ඍකාරාන්තයහට 'ඍදුශනස්පුරුදංශොනෙහසාංවානඩ්සෞ" යන සූත්‍රයෙන් අනඩ්වෙයි, හල්හුකෙරෙන් පරවූ සුහට "සොඃ"යන සූත්‍රයෙන් ලෝප්වෙයි, ලුප්තොවූ සුපරකල්හි නකාරාන්තප්‍රකෘතිහට 'ශිසුරි" යන සූත්‍රයෙන් දිඝිවෙයි, "සුපඃ ප්‍රකෘතෙඩොලොපඃ"යන සූත්‍රයෙන් නකාරලොප්ව ශාස්තා යනුවේ; ඔ ජස් කලාතන්හි සුවිහුපරකල්හි ඍකාරාන්තප්‍රකෘතිහට "ඍතොභිසුව්‍යත්" යන සූත්‍රයෙන් අත්වෙයි, වන්නේ ඍකාරාන්තයාගේ ස්ථානයෙහිසිටි අත්හු කෙරෙන් පරව "ඍතොණොරලෞ" යන පරිභාෂා සූත්‍රසාමර්ථ්‍යයෙන් රපරවෙයි, සුවිහු පරකල්හි තෘජන්තයහට "අප්තෘසර්ව්‍වශාන ප්තෘ නෙෂ්ටෘහොතෘපොතෘ ප්‍රශාස්තෘණාම්" යන සූත්‍රයෙන් දිඝිව රුණිවිසර්ජනීයව ශාස්තාරෞ ශාස්තාරඃ යනුවේ.)

ලොපඉති, ලොපඃ යනු; වර්තතෙ, වැටේ.

'රාත්සඃ' ' යනු සූත්‍රයයි; රාත් යනු පදය; සඃ යනු පදය.

රෙඵාතපරස්‍ය, රෙඵයාකෙරෙන් පරවූ; සකාරස්‍යෛව, සකාර යහටම; ලොපොභවති, ලොප්වේ, ශාස්තඃ යනුවේ.

(මෙහිදු ඍස්තෘශබ්දයාකෙරෙන් සංබොධනයෙහි සුවෙහි, සුපරකල්හි ඍකාරයහට "ඍදුශනස්පුරුදංශොනෙහසාං චානඩ් සෞ"යන සූත්‍රයෙන් අනඩ්පත්තෙහි සංබොධනඒයහි සුපරකල්හි "නඍංඛ්‍යඒ" යන සූත්‍රයෙන් ප්‍රතිෂෙධවෙයි, රෙඵයාකෙරෙන් පරවූ ඍකාරයහට "රාත්සඃ" යන සූත්‍රයෙන් ලෝප්වෙයි, පදකෙළවරවැටෙන්නාවූ රෙඵයහට "විරාමෙ විසර්ජනීයඃ"යන සූත්‍රඒයන් විසර්ජනීයව ශාස්තඃ යනුවේ.)

ශාස්තෘ! ශාස්තාරෞ! ශාස්තාරඃ! ශාස්තාරම් ශාස්තාරෞ ශාස්තෘන්, ශාස්ත්‍රා ශාස්තෘභ්‍යාම් ශාස්තෘභිඃ, ශාස්ත්‍රෙ ශාස්තෘභ්‍යාම් ශාස්තෘභ්‍යඃ.

වයොරෙකඃ අති ඔසිඔසොරිති ච වර්‍තතෙ,—

5. 1.

55 ඍත උත්, 5, 1, 117.

ඍතොඃ ඔසිඔසොරති පරතොඃ වයොරෙක උකාරොඃ භවති රපරඃ. ශාස්තුඃ ශාස්තෘභ්‍යාම් ශාස්ත්‍රභ්‍යඃ, ශාස්තුඃ ශාස්ත්‍රෙඃ, ඍකාරෙරෙ ඒංශමාශ්‍රිත්‍යණත්වම්, ශාස්තෘණාම්, ශාස්තරි ශාස්ත්‍රෙඃ ශාස්තෘෂු, එවං නා නරෞ නරඃ, අප්තෘාදිෂ්වපාඨාන්නාදීඝඃ, ෂ්ණම්.

ශාස්තෘ! ශාස්තාරෞ ශාස්තාරඃ!, ශාස්තාරම් ශාස්තාරෞ ශාස්තෘන්, ශාස්තෘ ශාස්තෘභ්‍යාම් ශාස්තෘභිඃ. ශාස්ත්‍රෙ ශාස්තෘභ්‍යාම් ශාස්තෘභ්‍යඃ යනුවේ.

වයොඃ යනුද; එකඃ යනුද; අතියනුද; ඔසිඔසොරිතිව, ඔසිඔසොඃ යනුද; වර්‍තතෙ, වැටේ.

"ඍත උත්"යනු සූත්‍රයි; ඍතඃ යනුපදය; උත්යනු පදයි.

ඍතඃ, ඍත්හුකෙරෙන්; ඔසිඔසොඃ, ඔසිඔස්හුදෙදෙනා සම්බන්ධවූ; අනිපරතඃ, අත්හුපරකල්හි; වයොඃ, පූර්‍වපරදෙදෙනහට; එකඃ, එකෙක්වන්නේ; උකාරොඃ භවති, උකාරයෙක්වේ; රපරඃ, රපරවේ; ශාස්තුඃ. ශාස්තෘභ්‍යාම් ශාස්ත්‍රභ්‍යඃ යනුවේ.

(මෙහිදු ශාස්ත්‍රශබ්දයාකෙරෙන් ඔසිවෙයි, ඍත්හුකෙරෙන් ඔසිහු සම්බන්ධවූ අත්හුපරකල්හි "ඍතඋත්" යන සූත්‍රයෙන් පූර්‍වපරදෙදෙනහට උත්වෙයි, වන්නේ "ඍතොණෝරලෞ"යන පරිභාෂා සූත්‍ර සාමර්‍ථ්‍යයෙන් රපරවෙයි, රෙඵයාකෙරෙන් පරවූ ඍකාරයහට "රාත්සඃ" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වේ, එසඳීනියව ශාස්තුඃ යනුවේ) ශාස්ත්‍රභ්‍යාම් ශාස්තෘභ්‍යඃ, ශාස්තුඃ ශාස්ත්‍රෙඃ යනු ඝටසේමැයි.

ඍකාරෙ, ඍකාරයාකෙරෙහි; රෙඵාංශම්, රෙඵාංශය; ආශ්‍රිත්‍ය, ඇසුරකොට; ණත්වම්, ණත්වවේ; ශාස්තෘණාම් යනුමැවි; ශාස්තරි ශාස්ත්‍රෙඃ ශාස්ත්‍රභ්‍යඃ යනුවේ.(මෙහිදු ශාස්ත්‍රශබ්දයාකෙරෙන් ඔවෙයි, ඉපරකල්හි ඍත්හට"ඍත ඉසුසෝත්"යන සූත්‍රයෙන් අත්වෙයි; වන්නේ"ඍතොණෝරලෞ යන පරිභාෂාසූත්‍රසාමර්‍ථ්‍යයෙන් රපරවෙයි, ශාස්තරියනුවේ.

දීඝිඃ නාමිති ච වක්ෂ්‍යතෙ,—

6. 1.

56 තු ච්ඡා, ර්, ඉ, ර්.

නාඉශබ්දස්‍ය නාම්පරතො වා දීඝෝ භවති; නාඉණාම් නාඉණාම්, නාඉණම්ති ඡන්දස්‍යෙව.

ඉරතඛඃ, සුන්දරඉවාසාවිශෙවති සුන්දරෙඃ, අව්‍යයාදෙශඃ, සුන්දරයෙඉ සුන්දරඅ ඉත්‍යාදි.

(මෙහි ශාඉතා ශාඉත්තාරෙඉ ශාඉත්තාරඃ, හෙ ශාඉත්තඃ! හෙ ශාඉත්තාරෙඉ! හෙ ශාඉත්තාරඃ!, ශාඉත්තාරම් ශාඉත්තාරෙඉ ශාඉත්තාඉන්, ශාඉත්‍රා ශාඉත්තාභ්‍යාම් ශාඉත්තාභිඃ, (කරණෙ) ශාඉත්‍රා ශාඉත්තාභ්‍යාම් ශාඉත්තාභිඃ, ශාඉත්තෙ ශාඉත්තාභ්‍යාම් ශාඉත්තාභ්‍යඃ, ශාඉත්තුඃ ශාඉත්තාභ්‍යාම් ශාඉත්තාභ්‍යඃ, ශාඉත්තුඃ ශාඉත්තෙඃ ශාඉත්තාණාම්, ශාඉත්තරි ශාඉත්තෙඃ ශාඉත්තාඉඝුසි කියා චරනැගියසුතුයි, ශාඉත්තාශබ්දයෙන් අනුශාඉසනා කරන්නන් කියත්.)

නා නරෙඉ නරඃ යනුද; එවම්, මෙසේමැයි; අප්ත්‍රාදිඝු, අප්ත්‍රාදින්කෙරෙහි; අපාඨාත්, නොහදුළහෙයින්; නදීඝිඃ, දීඝිතොවේ;(මෙහි අනඩ් ආදිවූකාඉත්‍රීශාඉත්තාශබ්දයාහා සමවූවත් ශාඉත්තාශබ්දයා අප්ත්‍රාදින් කෙරෙහි ඇතුළත්හෙයින් ඔහට "අප්තාඉඑශඃ"යනාදි සූත්‍රයෙන් දීඝිවෙයි, නාඉශබ්දයා ඔහුගේ අප්ත්‍රාදින්කෙරෙහි ඇතුළත්නොවන හෙයින් දීඝිතොවෙයි.)

ඇඉම්, ආම් යනුවේ.

දීඝිඃ යනුද; නාමිති ච, නාම්යනුද; වක්ෂ්‍යතෙ, වැටේ.

"නුච්ඡා" යනු සූත්‍රයි; නුඃ යනුපදය; ඡා යනු පදයි,

නාම්පරතඃ, නාම්හුපරකල්හි; නාඉශබ්දස්‍ය, නාඉශබ්දයහට; ඡා, විකල්පයෙන්;දීඝෝභවති; දීඝිවේ; නාඉණාම්, නාඉණාම් යනුවේ; නාඉණාමිති, නාඉණාම් යනු; ඡන්දසිඑව, ඡන්දස්විෂයෙහිමවෙයි.

(මෙහිදු නාඉශබ්දයාකෙරෙන් ඝඪ්ඪි බහුවචන ආම්වෙයි. "හ්‍රස්වාපොනුට්" යන සූත්‍රයෙන් නුට්වෙයි; නාම්හුපරකල්හි නාඉශබ්දයහට" "නුච්ඡා" යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් දීඝිවෙයි, ඉකාරයාකෙරෙහි රෙඵාංශය ආශ්‍රයකොට රෙඵයාකෙරෙන් පරනහට "රඡානෙනාණ එකපදෙද" යන සූත්‍රයෙන් ණත්වවෙයි, නාඉණාම් නාඉණාම් යනුවේ.

සංබොධනෙ සුලොපඃ, ඔසිඔසොඝතුපූර්වරූපම්; රෙ.
සුප්‍යාදිති ච චර්තතෙ,—

6. 7.

57 රායෝ හලි. 5, 4, 53.

හලාදෙෂ සුපි පරසම්න්ඩෙරෙශබදස්‍යාද්භවති, රාඃ, අව්‍යායාදෙශඃ, රා යෙෂ රාය ඉත්‍යාදි; ගොඃසු.

(මෙහි නා තරෙෂ තරඃ, හෙතර! හෙතරෂ! හෙතරඃ!, තරම් න රෙෂ නාඃත්, ත්‍රා නාභ්‍යාම් නාභිඃ, (කරණෙ) ත්‍රා නාභ්‍යාම් නාභිඃ, ත්‍රෙ නාභ්‍යාම් නාභ්‍යඃ, ත්‍රුඃ නාභ්‍යාම් නාභ්‍යඃ, ත්‍රුඃ ත්‍රොඃ නාණාම් නාණාම්, නරි ත්‍රොඃ නාෂුසීකියා වරනැගියයුතු; නාශබදයෙන් මනුෂ්‍ය යන් කියන්.)

ඉඃ, ඉනම්; අඃඛඃ, අනඛඃයා; සුන්දරශ්ච, සුන්දරවූයේද; අසෙෂ, හේමඃය; ඉශෙවති, ඉවූයේත් හේමනුයි; සුන්දරෙඃ, සුන්දරෙඃනම්වේ; අවි, අව්‍යුපරකල්හි; අඃදෙශඃ, අයාදෙශවේ; සුන්දරඃයෙෂ සුන්දරයඃ යනාදියවේ.

(මෙහිදු සුන්දරෙශබදය කෙරෙන් සුවෙහි, රැකවීසජිනීයව සුන්දරෙඃ යනුවේ; ඔෂ ජස්වේ; "එචොයවායාවඃ"යි අයාදෙශවෙයි, ජස්කළ කල්හි රැකවී විසජිනීයව සුන්දරඃයෙෂ සුන්දරයඃ යනුවේ.)

සංබොධනෙ, සංබොධනයෙහි; සුලොපඃ, "එඞ්හ්‍රස්වාඩ්සංබුඩාවනඃ"යි සුඞටලොප්වේ; ඔසිඔසොඝතු, ඔසි ඔස් දෙදෙන පරකල්හි වනාහි; පූර්වරූපම්, පූර්වරූපවේ.

(මෙහි සුන්දරෙඃ සුන්දරයෙෂ සුන්දරයඃ, හෙසුන්දරෙඃ! හෙසුන්දරයෙෂ! හෙසුන්දරයඃ!; සුන්දරයම් සුන්දරඃයෙෂ සුන්දරයඃ, සුන්දරයා සුන්දරෙභ්‍යාම් සුන්දරෙභිඃ, (කරණෙ) සුන්දරයා සුන්දරෙභ්‍යාම් සුන්දරෙභිඃ, සුන්දරයෙ සුන්දරෙභ්‍යාම් සුන්දරෙභ්‍යඃ, සුන්දරෙඃ සුන්දරෙභ්‍යාම් සුන්දරෙභ්‍යඃ, සුන්දරෙඃ සුන්දරඃයඃ සුන්දරයාඃ, සුන්දරයි සුන්දරඃයඃ සුන්දරෙෂු යි කියා වරනැගියයුතු; සුන්දරෙශබදයෙන් අනඛඃයා කියන්.)

රෙ සු, රෙශබදයාකෙරෙන් පරව සුවිභකතිවේයි.

සුපියනුදඃ; ආදිනිව, අන්ඨයනුදඃ; වර්තතෙ; වැටේ.

"රායෝ හලි"යනු සූත්‍රයි; රායඃ යනු පදය; හලියනු පදයි.

හලාදෙෂ, හලාදිවූ; සුපිපරසම්න්, සුප්නු පරකල්හි; රෙශබදස්‍ය, රෙශබදයහට; ආද්භවති, ආත්වේ; රාඃ යනුවේ; අවි, අව්‍යුප

ශිසුවිති වහීනතෙ,—

6. 1. 7.

58 ගොරෙඃ සඩාඉපි. 5, 4, 43.

ගොඃ සඩාඉපෙ එතීතමානස්‍ය ශිසුඉවිය්‍ය කාඉරා භවති.

ගෙඃ ගාවෙඃ ගාවිඃ, සංඛොධනෙප්‍යෙවම්.

රකල්හි; ආයාදෙඃ, ආය්‍යත ආදෙශවේ: රායෙඃ රායඉති, රායෙඃ රායඃ ඝත; ආදි, මේ ආදිරූපවේ. (මෙහිදුගෙරශබදයාකෙරන් සුවෙයි,හලාදිවූ සුප්හුපරකල්හි රෙශබදයහට"රායොඃ හලි"යත සූත්‍රයෙන් ආත්වෙයි; වන්ෙන් "ෂඤ්‍යඤඃසඃ"යත පරිභාෂා සූත්‍ර සාමර්‍ථ්‍යයෙන් අඃත එකාරයාමකාඃආත්වෙයි, රැකිවිසජ්නීයවෙයි, රාඃ යහුවේ; ඔඃ ජස්වේ;"එවොඃ යවායාවඃ"යත සූත්‍රයෙන් ආයාදෙශවෙයි; ජස්කළඃතන්හි රැකිවිසජ්නීයවෙයි; රායෙඃ රායඃ යහුවේ.

මෙහි රාඃ රාඉය්‍ය රායඃ, නෙරාඃ! හෙරායෙඃ! හෙරායඃ,!රායම් රායෙඃ රායඃ, රායා රාභ්‍යාම් රාභිඃ, (කරණෙ) රායා රාභ්‍යාම් රාභිඃ, රායෙ රාභ්‍යාම්, රාභ්‍යඃ, රායඃ රාභ්‍යාම් රාභ්‍යඃ, රායඃ රායොඃ රායාම්, රායි රායොඃ රාඉසු කියා වරනැගියයුතු; රෙශබදයෙන් ඛනකියත්.)

ගොඃසු, ගොශබදයාකෙරෙන් පරව සුවිභකතිවේයි.

ශිසුවිති, ශිසුවියහු; වහීනතෙ, වැවේ.

"නොරෙඃ සඩාඉපි" යහු සූත්‍රයි; ගොඃ යහු පදය; ඔඃ යහු පදය; සඩාඉපී යහු පදයි.

ශිසූ වි, ශි හා සුවිහු පරකල්හි; සඩාඉපිතීමානස්‍ය සඩාඉපියෙහි වැවෙන්නාවූ; ගොඃ, ගොශබදයහට; ඔඃ,ඔඃ කාරයෙක්වේ.

(මෙහි"සාඃඤඃ හුඉම්ඃ පශෙඃ රශ්මෙඃ දිශි වාඩි ජලෙ'ඤඃණි, සවගෙ වඉදේ ව නොඃශබෙදාදශඩඉපීඉ දෘශ්‍යතෙ"(1) යහුහෙයින් පසු ආදිවූ

---

(1) මෙකී දශඅවීයෙන් පිටත් තන්හිද නොශබදයවැවේ.

" ගෙඃ සඩගේ ච බලිච්ඉදි රශ්මෙඃ ච කුලිශෙ පුමාන්,
සත්‍රි සෞරභෙයි දෘශ්වාණ දිග්වා ග්හුණවප්‍රඃ භූමිනිවි.

ගායත්‍රාඉපි ගමහිරෙ ජන්‍තාඃ භුවතෙ ජතෙ,
නො ගණෙශෙ ච නාකෙ ච වියත්‍යපි පුමානයම්."යි මෙදිනි.

වයෝ රෙකඉති ච වතීතතෙ,—

5. 7: 1.

59. ඔතො 'මිශයෝ රත්. 5, 1, 92.

ඔතොමිශයෝඃ පරයොර්වයොරෙක ආදේභවති.

ගාම් ගාවෙෆ ගාඃ, ඔසිඔසොඃතු පූර්වරූපම්, අන්‍යත්‍රාව්‍යාවාදෙශඃ. සත්‍රියාමප්‍යෙවම්, ශුලෆඃ, අව්‍යාවාදෙශඃ, ග්ලාවෙෆ ග්ලාවඉත්‍යාදි, ස්ත්‍රියාමප්‍යෙවම්.

උභතා අජන්තාඃ පුලිඞ්ගාඃ.

දශඅපියම යවාචිතම, එහෙයින් මේ දශ අර්‍ථයෙහි වැටෙන්නාවූ ගොශබ්දයහට ඔෆකාරයෙක්වෙයි, චිත්‍රගුයනාදියෙහි අන්‍යපදපූර්‍ව යෙන්යුක්තවූ සෘෂ්‍යාදිය කියමනා කල්හි ඔෆකාරයෙක් වෙයි සේයි, ෂගෆඃකාවෙෆගාවඃ යනුවේ)

සංබොධනෙපි, සංබොධනවයෙහිදු; එවම්, මෙසේමැයි.

වයෝඃ යඳු ද,එකඉතිව, එකඃ යනුද; වතතිතෙ, වැටේ.

"ඔතො මිශයොරාත්" යනු සූත්‍රයි; ඔතඃ යනුපදය; අම්ශසොඃ යනු පදය; ආත්යනු පදයි.

ඔතඃ. ඔත්හුකෙරෙන්; අම්ශසොඃ පරයොඃ, අම්ශස්දෙදෙන පරකල්හි; වයොඃ, පූර්‍වපරදෙදෙනහට; එකඃ, එකෙක්වන්ෂන්; අ්ද්භවති, ආත්වේ; ගාම් ගාවෙෆ ගාඃ යනුවේ.

(මේහිදු ගොශබ්දයාකෙරෙන් අම් ඔෆට ශස් වෙයි, අම් ශස් කළතන්හි ඔත්හුකෙරෙන් අම්හුපරකල්හිද ශස්හුපරකල්හිද "ඔතො'මිශසොරාත්"යන සූත්‍රයෙන් පූර්‍වපරදෙදෙනාම්කා ආත්වෙයි, ශස්කළතන්හි රුත්වවිසර්ජනීයවෙයි, ඕෆටකළතන්හි "නොරෙෆඃ සවාමේ"යි ඔෆකාරව ආවාදෙශව ගාම් ගාවෙෆ ගාඃ යනුවේ.)

ඔසිඔසොඃතු, ඔසිඔස්දෙදෙනා පරකල්හි වනාහි; පූර්‍වරූපම්, පූර්‍වරූපවේ; අන්‍යත්‍ර, සෙසුතන්හි; අව්, අව්හුපරකල්හි; ආවාදෙශඃ, ආවාදෙශවේ; සත්‍රියාමපි, ස්ත්‍රිලිහුයෙහිදු; එවම්, මෙසේමැයි.

(මෙහි නෙෆඃ ගාවෙෆ ගාවඃ. හෙ නෙෆඃ! හෙනාවෙෆ හෙ ගාවඃ!, ගාම් ගාවෙෆ ගාඃ, ගාවා නොභ්‍යාම් නෙ.භිඃ, (කරණෙ) ගාවා නෙභ්‍යාම් නෙභිඃ, ගවෙනොභ්‍යාම් ගෞභ්‍යා, ගොඃ ගොභ්‍යාම් නොභ්‍යඃ, නොඃ ගවොඃ ගවාම්, ගවි ගවොඃ නොප්‍රයොකීයා වරනැගියයුතු; නොශබ්දයෙන් ගෙරින්කියත්.)

මාලා සු.

ලොපඃ අනුවඃ සොරිති ච වතතීතෙ,—

5. 5.

1 ඛ්‍යාපො දිඞිාත් 5, 1, 67.

ඛ්‍යඤතාදඛඤතාචච දිඞිාත් පරසය සොරඤවිකසය ලොපො භවති මාලා.

5. 6. 1.

2 ආප ඔඤතඃ ශිඃ. 2, 1, 17.

ග්ලෞඃ, ග්ලෞඃ යනුවේ.

අවි, අච්ඤුපරකල්ගි;ආවාදෙශඃ, ආවාදෙශවේ; ග්ලාවෞ ග්ලාව ඉති, ග්ලාවෞ ග්ලාවඃ යන; ආදි, මේ ආදිරූපවේ.

(මෙහිදු ග්ලෞශබදයාකෙරෙන් සුවෙයි, රැඤවිසඤිනීයවෙයි, ඔඋපරකල්ගි "එවොයවායාවඃ"යි ආවාදෙශවෙයි, ජස්පරකල්ගි රැඤවිසඤිනීයව ග්ලෞඃ ග්ලාඃවෞ ග්ලාවඃ යනුවේ.)ස්ත්‍රියාමපි, ස්ත්‍රිලිඞයෙහිදු; එවම්, මේසේමැයි. (මෙහි ග්ලෞඃ ග්ලාවෞ ග්ලාවඃ, හෙ ග්ලෞඃ! හෙ ග්ලාවෞ! හෙ ග්ලාවඃ!, ග්ලාවම් ග්ලාඃවෞ ග්ලාවඃ; ග්ලවා ග්ලෞඞ්‍යාම් ග්ලෞඞිඃ; (කරණ) ග්ලවා ග්ලෞඞ්‍යාම් ග්ලෞඞිඃ, ග්ලාවෙ ග්ලෞඞ්‍යාම් ග්ලෞඞ්‍යඃ, ග්ලාවඃ ග්ලෞඞ්‍යාම් ග්ලෞඞ්‍යඃ ග්ලාවා ග්ලාවොඃ ග්ල ඩාම්, ග්ලාවි ග්ලාවොඃ ග්ලෞෂුයි කියා වරනැගියයුතු; ග්ලෞශබදයෙන් සඳුකියත්.

අජනතඃ,අජනතවූ;පුලලිඞඃ ,පුලලිඞුශබදයෝ;

උකතඃ, කියනලදඳුයි.

මාලා සු, මාලාශබදයාකෙරෙන් සුවිඤඤනිවේ.

ලොපඃ යනුද; අනවඃ යනුද; සොරිතිව, සොඃ යනුද; වතීත ඉති, වැවේ.

"ඛ්‍යාපො දිඞිාත්"යනු සූත්‍රයි; ඛ්‍යාපඃ යනු පදය; දිඞිාත් යනු පදයි.

ඛ්‍යඤතාත්, ඛ්‍යඤතවූද; ආඛඤතාවව, ආඛඤතවූද; දිඞිාත්, දිඞිඃකෙරෙන්; පරසය, පරවූ; අනවිකසය, අවිරහිතවූ; සොඃ, සුහට; ලොපො භවති, ලොප්වේ; මාලා, මාලායනුවේ.

"ආප ඔඤතඃ ශිඃ"යනු සූත්‍රයි; ආප්ඃ යනුපදය; ඔඤතඃ යනු පදය, ශිඃ යනුපදයි.

ආඛන්නාත්පරස්සෞතඃ ශිහීවති, ශ ඉත්, මාලෙ මාලාඃ.

එත් ආප ඉති ච වර්තතෙ,—

7. 7.

3 සංබොධනෙ සෞ- 6, 2, 44.

සංබොධනෙ සෞ පරත ආප එද්භවති, එඛන්තඞාන්ස්ලොපඃ, මාලෙ මාලාඃ, මාලම් මාලෙ මාලාඃ.

එත් ඔසිනි ච වර්තතෙ,—

ආඛන්නාත්පරස්‍ය, ආඛන්තයාකෙරන් පරවූ; ඔත්තඃ, ඔත්භව; ශීහීවති, ශිවේ; ශකාරඃ, ශකාරශතමේ; ඉත්, ඉත්ත්‍වේ; මාලෙ මාලාඃ යනුවේ.

(මෙහිදු මාලාශබ්දයාකෙරෙන් සුවෙයි. ආඛන්තදීඝියාකෙරෙන්වූ අව්ස්ථිතවූ සුහට' ඛ්‍යාපොදීඝාත්"යි ලොප්ව මාලායනුවේ;ඔත්වඅඛන්තයාකෙරෙත් ඔත්භට"ආප ඔත්තඃ ශිඃ"යි ශිව ඉත්ව'ආදෙඩ්"යි එව මාලෙයනුවේ; ජස්ව "ප්‍රථමයොරචි"යි දීඝිපත්තෙහි දීඝියාකෙරෙත් ජස්පරකල්හි "දීඝිාජ්‍යශි බ"යි ප්‍රතිෂෙධව"අකොකිදීඝිඃ"යි පූර්වපරදෙදෙනා මකා දීඝිආකාරයෙක්ව රුඞ්විසර්ජනීයව මාලාඃ යනුවේ.)

එත් යනුද; ආපඉතිච, ආපඃයනුද; වර්තතෙ, වැටේ.

"සංබොධනෙ සෞ"යනු සූත්‍රයි, සංබොධනෙ යනු පදය, සෞ යනු පදයි.

සංබොධනෙ, සංබොධනයෙහි; සෞපරතඃ, සුපරකල්හි; ආපඃ, ආප්භට; එද්භවති; එත්වේ.

එඛන්තඞාන්, එඛන්තහෙයින්; සුලොපඃ, සුභටලොප්වේ; මාලෙ! මාලෙ! මාලාඃ යනුවේ.

(මාලාශබ්දයා කෙරෙන් සංබොධනයෙහි සුපරකල්හි ආප්භට "සංබොධනෙ සෞ"යි එත්ව එඛන්තයාකෙරෙන් නකාරවර්ජිතවූ සංබොධනයෙහි 'එඞ් හ්‍රස්වාත්සංබුඩ්ධෙඃ"යි ලෙප්ව මාලෙයනුවේ.)

(ඔත් ජස් පරකල්හි පෙරසේමැයි.)මාලම් මාලෙ මාලාඃ යනුවේ. (මාලාශබ්දයාකෙරෙන් අම්ව "අම්පූර්වඃ"යි පූර්වරූපව මාලාම් යනුවේ, ඔත්ටව "ආප ඔත්තඃ ශිඃ"යි ශිව එව මාලෙ යනුවේ; ශස්ව "ප්‍රථමයොරචි"යි දීඝිරුඞ්විසර්ජනීයව මාලාඃ යනුවේ.)

එත්යනුද; ඔසිනිව, ඔස්යනුද; වර්තතෙ, වැටේ.

7. 1. 6.

4 විවා පෑ. 6, 2, 43.

අලුකි ටා ඉත්‍යෙතයම්නෙනාසි ච පරතෑ ආඛ්‍යාතායාෑ ප්‍රකෘතෙරේද්භවති.

මාලයා මාලාභ්‍යාම් මාලාභිෑ.

සුපි ඞිති සත්‍රියාම්ති ච වර්‍තතෙ,—

1. 6.

5 සාඩා පෑ. 6, 2, 56.

සත්‍රියාම් ආපඵන්තරස්‍ය ඞිතෑ සුපෝ යාඩාදෙෂෝ භවති, මාලායෙ මාලාභ්‍යාම් මාලාභ්‍යෑ, මාලායාෑ මාලාභ්‍යාම් මාලාභ්‍යෑ, මාලයාෑ මාලයොෑ මාලානාම්.

"විවාපෑ" යනු සූත්‍රයි; වියඞුපදඝ; වයඞුපදඝ; ආපෑ යනුපදයි.

අලුකි, ලුක්නොවූ;ටා ඉති, වායත;එතඝම්න්;මොහු පරකල්හිද; ඔසිව පරතෑ, ඔස්හු පරකල්හිද; ආඛ්‍යාතායාෑ ප්‍රකෘතෙෑ, ආඛ්‍යාත ප්‍රකෘතිහට; එද්භවති, එත්වේ; මාලයා මාලාභ්‍යාම් මාලාභිෑ යනුවේ.

(මාලාශබ්දයාකෙරෙන් ටාව ලුක්නොවූ ටපරකල්හි ආඛ්‍යාතප්‍රකෘතිහටද"විවාපෑ"යි එත්වෙයි, වන්නේ"ඞඝඨ්‍යන්තන්‍යස්‍ය"යි අන්තඅවයවය මකාඑත්ව තකාර ඉත්ව අයාදෙශව මාලයා මාලාභ්‍යාම් මාලාභිෑ යනුවේ.)

සුපියනුද; ඞිතියනුද; සත්‍රියාම්තිව, ස්ත්‍රියාම් යනුද; වර්‍තතෙ,වැටේ. "යාඩාපෑ"යනු සූත්‍රයි; යාට් යනු පදඝ; ආපෑ යනු පදයි.

ස්ත්‍රියාම්, ස්ත්‍රිලිඟයෙහි: ආපෑ, ආප්ත්‍රුකෙරෙන්; උත්තරස්‍ය, පරවූ; ඞිතෑ සුපෑ, ඞිත්වූ සුප්හට; යාඩාදෙෂෝ භවති, යාට්යන ආදෙශවේ; මාලාෂයෙ මාලාභ්‍යාම් මාලාභ්‍යෑ යනුවේ.

(මාලාශබ්දයාෑකෙරෙන් ඔවෙයි, ආප්ත්‍රුකෙරෙන් ඞිත්වූ සුප්හට "යාඩාපෑ"යි යාට්වෙයි; වන්නේ "වකිතාවාද්‍යනෙතෘ" යන පරිභාෂා සූත්‍රසාම්ර්‍ත්‍යයෙන් රිත්හෙයින් ආද්‍යාවයවව යාට්ව මාලායෙ මාලාභ්‍යාම් මාලාභ්‍යෑ යනුවේ; ඔස්පරකල්හි යාට්ව "අකොකි දීඞිෑ" යි දීඞිව රුහිවිසජිනියව ඞිලායාෑ මාලාභ්‍යාම් මාලාභ්‍යෑ යනුවේ; මෙනිදු මාලාශබ්දයාකෙරෙන් ඔස් ඔස් ආඞිවෙයි; ඔස්කළ්හන්හි "යාඩාපෑ" යන සූත්‍රයෙන් යාඩාදෙශවෙයි; රුහිවිසජිනියවෙයි; ඔස්කළ්හන්හිදු ලුක්නොවූ සුප් ඔස්හු පරකල්හි ආඛ්‍යාතප්‍රකෘතිහට

6. I. .1.

* 6 ඔඩෙරාම් නත්‍ර 6, 2, 59.

තත්‍රාඩ්‍යාට්සස්‍යාට්සු කෘතෙෂු ඔඩෙරාම් භවති, මාලායාම් මාලයෝඃ මාලාසු; ජරා.

සුපි අචීති ච වතීහතෙ,—

6. 1. .1.

7 ජරඝා ජරඝඃ. 5 4, 67

සුප්‍යජාදෙෂ පරතෝ ජරායා ජරසාදෙශෝ වා භවති, ජරසෙෂ ජරසඃ එවං සච්ත්‍ර.

"ට්වාපඃ" යන සූත්‍රයෙන් එන්වෙයි, ආයාදෙශවෙයි; රෑඛවිසර්ජනී ශවෙයි; ආම්කළතන්ගි ආඛ්‍යාතයාකෙරෙන් පරවූ ආම්භව "ත්‍රසවා පොනුට්" යන සූත්‍රයෙන් නුට්වෙයි; "න ම්‍යඑසඃවතෘස්‍රාඃ"යනසූත්‍ර යෙන් දිඝිවෙයි; මාලායාඃ මාලයෝඃ මාලානාම් යනුවේ.)

'ඔඩෙරාම් තත්‍ර" යනු සූත්‍රයි; ඔඃ යනුපදය; ආම්යනුපදය; තත්‍ර යනු පදයි.

තත්‍ර, එහි; ආට් යාට් ස්‍යාට්සු, ආට් යාට් ස්‍යාට් යන මොවුන්; කෘතෙෂු, කරණලද කල්හි; ඔඃ, ඔහට; ආම්භවති, ආම්ඃවේ; මාලා යාම් මාලයෝඃ.මාලාසු යනුවේ.

(මෙහිදු මාලාශබ්දයාකෙරෙන් පරව ඕඃවයි, ආප්ත්‍ර කෙරෙන් පරවූ ඕත්වූ සුප්භට "යාඩාපඃ"යන සූත්‍රයෙන් යාට්වෙයි; යාට්කළකල්හි ඕහට "ඔඩෙරාම්තත්‍ර' යන සූත්‍රයෙන් ආම්වෙයි; "අඝකාකිදිඝිඃ"යි දිඝි වෙයි, මාලායාම් යනුවේ; මෙහි මාලා මාලෙ මාලාඃ, හෙ මාලෙ! හෙ මාලෙ! හෙ මාලාඃ!, මාලම් මාලෙ මාලාඃ, මාලයා මාලාභ්‍යාම් මා ලාභිඃ, (කඩණෙ) මාලයා මාලාභ්‍යාම් මාලාභිඃ, මාලයෙ මාලාභ්‍යාම් මාලාභ්‍යඃ, මාලායාඃ මාලාභ්‍යාම් මාලාභ්‍යඃ, මාලායාඃ මාලයෝඃ මා ලානාම්, මාලායාම් මාලයෝඃ මාලාසුයි කියා වරනැගියයුතු; මාලාශ බ්දයන් මල්දම් කියත්.)

ජරා යනුවේ,

සුපියනුද; අචීනිව, අවියනුද; වතීහතෙ; වැනේ.

"ජරායා ජරඝා" යනු සූත්‍රයි, ජරායාඃ යනුපදය; ජරඝ්; යනුපදය; වා යනු පදයි.

අජාදෙෂ, අජාදිවූ; සුපිපරතඃ, සුප්භූවරකල්හි; ජරායා, ජරාශබ්ද

---

* "ඔඩෙරාමත්‍ර" සමහර.

ජරසෝ සද්භාවෙ මාලාසමම්, මතිඃ මතී මතයඃ, මතෙ මතී මතයඃ, මතිම් මතී මතීඃ, මත්‍යා, සත්‍රිලිඞ්ගත්වාන්‍යාත්විතාදෙශෙ න භවතඃ, මතිභ්‍යාම් මතිභිඃ.

සුපි ඞිති ඉදුතොරෙඩාවිති ච වර්‍තතෙ,—

7. .1.

8 සත්‍රිඃ‍ාං වා. 6, 2, 52.

යතට; වා, විකල්පයෙන්; ජරසාදෙශෝ භවති, ජරස්යන ආදෙශවේ; ජරසෞ ජරසඃ යනුවේ.

(මෙහිදු ජරාශබ්දයාකෙරෙන් සුවෙයි, "ඞ්‍යාපෝ දීඞ්ඝාත්"යන සූත්‍රයෙන් සුහට ලොප්වෙයි; ජරායනුවේ; ඔෂ ජස්කළතන්හි අජාදිවූ සුප්‍රත්‍ය පරකල්හි ජරාශබ්දයහට "ජරායා ජරසඃ"යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් ජරස් යන ආදෙශවේයි, ජරස්ආදෙශතොවූ තන්හි මාලාශබ්දයාවෙන් සිඞ්කොට ජරසෞ ජරසඃ යනු සිඞ්කට යුතු.)සර්‍ව්‍යත්‍රහෙතන්හි; එවම්, මෙසේමැයි; ජරසඃ, ජරස්යන ආදෙශයාගේ; අසද්භාවෙ; නොවිමෙහි; මාලාසමම්, මාලාශබ්දයා හා සමයි

(මෙහි ජරා ජරසෞ ජරෙ ජරසඃ ජරාඃ, හෙ ජරෙ! හෙ ජරසෞ! හෙ ජරෙ! හෙ ජරසඃ! හෙ ජරාඃ, ජරසම් ජරාම් ජරසෞ ජරෙ ජරසඃ ජරාඃ, ජරසා ජරයා ජරාභ්‍යාම් ජරාභිඃ, (කරණෙ) ජරසා ජරයා ජරාභ්‍යාම් ජරාභිඃ, ජරසෙ ජරායෙ ජරාභ්‍යාම් ජරාභ්‍යඃ, ජරසඃ ජරායාඃ ජරාභ්‍යාම් ජරාභ්‍යඃ, ජරසඃ ජරායාඃ ජරසෝඃ ජරයෝඃ ජරසාම් ජරාණාම්, ජරසි ජරායාම් ජරසෝඃ ජරයෝඃ ජරාසු යි කියා වරනැඟියයුතු; ජරා ශබ්දයෙන් ජරාව කියත්.)

මතිඃ මතී මතයඃ යනුවේ; මතෙ! මතී! මතයඃ! යනුවේ; මතිම් මතී මතීඃ යනුවේ;(මෙහි සූරිශබ්දයෙනි මෙන් සිඞ්කළයුතු) මත්‍යාඃයනුවේ; ස්ත්‍රිලිඞ්ගත්වාත්, ස්ත්‍රිලිඞ්ගබව ඇතිහෙයින්; නාත්විතා දෙශෙ, නාත්වි නාදෙශදෙදෙන; න භවතඃ, නොවෙත්. (මෙහි මතීඃ යනතන්හි ශස්කොට "ප්‍රථමයොරචි"යි දීඞ්කළ කල්හි "තතඃ ශසොඃ නඃ පුංසි"යි පුලිඞ්ග විෂයෙහි වන්නාවූ නත්වයද, මත්‍යා යනතන්හි ටා කළකල්හි "ඉෝඃසර්‍ව්‍යඃංනා"යි වන නාදෙශයද යන මොහු ස්ත්‍රිලිඞ්ගයෙහින් නොවෙති යි සේයි.) මතිභ්‍යාම් මතිභිඃ යනුවේ.

සුපියනුද; ඞිතියනුද; ඉදුතොඃ යනුද; එඩාවිතිව, එඩෙඃ යනුද; වර්‍තතෙ, වැටේ.

"ස්ත්‍රියාංවා" යනු සූත්‍රයි; ස්ත්‍රියාම් යනුපදය; වා යනුපදයි.

ඕනි සුපිපරතඃ සත්‍රිලිඞ්ගස්‍යෛදුතෝරෙඒ වා භවතඃ, මතඥය, අන්‍යත්‍ර.

ඉදුතෝඃ සුපි ඕනි යත්‍රියාමිනි ච දෘශ්‍යතෙ,—

5: .1. 1.

9 යුෂ්මඃ වාචි. 6, 2, 53.

සත්‍රියාමිකාරාදූකාරාදිදුද්භ්‍යාංච පරස්‍ය ඕනඃසුප ආඩාගමෝ භවති, එවිතෙය්කාරෝ යණාදෙශශ්ච.

මතෛය මතයෙ මතිභ්‍යාම් මතිභ්‍යඃ, මත්‍යුඃ මතෙඃ මතිභ්‍යාම් මතිභ්‍යඃ, මත්‍යඃ මතෙඃ මතෛය්‍යඃ මතීනාම්, මත්‍යාම් මතෞ, එඩභාව පක්ෂෙ "යුෂ්‍යාං වාඩි" ත්‍යාට්, "ඩෙරාම්‍යත්‍රෙ" ත්‍යාම්, මත්‍යාම් මතෞ මතෙය්‍යඃ මතිෂු. කුමාරී සු; "ඞ්‍යාපොඃ දීඝඃ"දීඝ සූලොපඃ, කුමාරී කුමාර්‍යෞ කුමාර්‍යඃ.

ඕනි සුපිපරතඃ, ඕන්වූ සුප්හුපරකල්හි; ස්ත්‍රිලිඞ්ගස්‍ය, ස්ත්‍රිලිඟ ශබ්දයා සම්බන්ධීවූ; ඉදුතෝඃ, ඉන් උන් දෙදෙකාහට; එඩෙඃ, එ ඔ දෙදෙන; වා භවතඃ විකල්පයෙන් වෙත්; මතයෙයනුවේ; අන්‍යත්‍ර, "ස්ත්‍රියාං වා"යි විකල්පයෙන් එඔනුවූ තන්හි.

ඉදුතෝඃ යනුද; සුපියනුද; ඕනියනුද; ස්ත්‍රියාම්නිච, ස්ත්‍රියාම් යනුද; වඝීනතෙ, වැටේ.

,,යුෂ්‍යාංවාචි" යනු සූත්‍රයි; යුෂ්‍යාම් යනු පදය; ච යනු පදය; ආට් යනු පදයි.

ස්ත්‍රියාම්, ස්ත්‍රිලිඟයෙහි; ඊකාරාන්, ඊකාරයාකෙරෙන්ද; ඌකාරාන්, ඌකාරයාකෙරෙන්ද; ඉදුද්භ්‍යාංච, ඉන් උන්දෙදෙනාරෙන්ද; පරස්‍ය, පරවූ; ඕනඃ සුපඃ, ඕන්වූ සුප්හට; ආඩාගමෝ භවති, ආට් යන ආගමවේ; එවිති, 'එවි" යන සූත්‍රයෙන්; ඒකාරඃ, ඒකාරයෙක්ද; යණාදෙශශ්ච, යණාදෙශදවේ; මතෛය මතයෙ මතිභ්‍යාම් මතිභ්‍යඃ යනුවේ.

(මෙහිදූ මතිශබ්දයාකෙරෙන් ඩෙවෙයි, සුප්හුපරකල්හි ස්ත්‍රිලිඟශබ්දයා සම්බන්ධීවූ ඉකාරයහට"ස්ත්‍රියාං වා"යි එඕන් ඒකාරව යණාදෙශව මතයෙ යනුවේ; එඕනුවූ තන්හි ස්ත්‍රිලිඟයෙහි ඉකාරයා කෙරෙන් පරවූ ඕන්වූ සුප්හට "යුෂ්‍යාං වාට්"යි ආට්වේ, වන්නේ "ටකිතාවා දතෙතෞ"යි ගත්හෙයින් ආද්‍යවයවව ආට්ව "එවි"යි එවින් ඒකාරයෙක්ව "ඉකොයණචි"යි යණාදෙශව මතෛය යනුවේ.)

මත්‍යුඃ මතෙඃ මතිභ්‍යාම් මතිභ්‍යඃ යනුවේ. (මෙහිදු මතෙඃ යනු "ස්ත්‍රි

සංබොධනෙ සෙෂ ප්‍රසවතීති ච වතීනතෙ,—

6.

10 ඛ්‍යුඩ්ඃ. 6, 2, 46.

සංබොධනෙ සෙෂපරතො ඛ්‍යනන්තසෙෂ්‍යා ඔනන්තසෙෂ්‍ය ච ප්‍රෂසවා භවති.

කුමාරි කුමායෙෂීෂ කුමාරයීඃ, කුමාරිභි කුමායෙෂීෂ කුමාරීඃ, කුමායෂීා කුමාරීභ්‍යාම් කුමාරීභිඃ, ය්‍යුභ්‍යාංචාඩිත්‍යාට්, කුමායෙෂී කුමාරීභ්‍යාම් කුමාරීභ්‍යඃ, කුමායෂීාඃ කුමාරීභ්‍යාම් කුමාරීභ්‍යඃ, කුමායෂීා කුමායෙෂීාඃ.

ඝාං වා" යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් එඩ්කොට 'ඔසිඔසොඃ"යි පූර්වරූපකළහැනැ; මන්‍යාඃ යනු "යුෂ්‍යාං චාට්"යි ආට් කොට යණාදෙශකළහැනයි දතයුතු; මත්‍යාඃ මතෙඃ මතෙෂ්‍යාඃ මතීනාම් යනුවේ.) මතෙෂ යනුවේ; එඩභාවපක්ෂෙ, එඩ්නුවූ පක්ෂයෙහි; ය්‍යුෂ්‍යාං චාඩ්ඩි' "ය්‍යුෂ්‍යාං චාට්"යන සූත්‍රයෙන්; ආට්, ආටවෙයි; ඔරාම් තත්‍රෙති "ඔරාම්නත්‍ර" යන සූත්‍රයෙන්; ආම්, ආම්වේ; මත්‍යාම් මතෙෂ මතෙෂ්‍යාඃ මතීෂු යනුවේ.

(මෙහිදු මතිෂබ්දයාකෙරෙන් පරවදෙනැනක ඩිවෙයි; "ස්ත්‍රියාං වා" යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් එඩ්වෙයි, කරණලද එඩ් ඇති ඉකාරාන්තයාකෙරෙන් පරඩිහට "එඩොච්ච" යන සූත්‍රයෙන් ඔෂ වෙයි; එඩ්නවද ආත්වෙයි; එවි වෙයි; මතෙෂ යනුවේ; නුවූපක්ෂයෙහි "ය්‍යුෂ්‍යාං චාට්" යන සූත්‍රයෙන් ආට්වෙයි; ආට්කළකල්හි ඕන ට "ඔරාම්නත්‍ර" යන සූත්‍රයෙන් ආම්වෙයි; "අකොසි දීඝිඃ"යි දීඝි වෙයි; යණාදෙශවෙයි; මත්‍යාම් යනුවේ)

(මෙහි මතිඃ මතී මතයඃ, හෙමතෙ! හෙමතී! හෙමතයඃ!, මතිම් මතී මතීඃ, මත්‍යා මතිභ්‍යාම් මතිභිඃ, (කරණෙ) මත්‍යා මතිභ්‍යාම් මතිභ්‍යඃ, මතයෙ මතෙෂ්‍ය මතිභ්‍යාම් මතිභ්‍යඃ, මතෙඃ මත්‍යාඃ මතිභ්‍යාම් මතිභ්‍යඃ, මතෙඃ මත්‍යාඃ මතයඃ මත්‍යාම් මතීනාම්, මතෙෂ මත්‍යාම් මතෙෂ්‍යාඃ මතිෂු කියා වරනැගියයුතු; මතිෂබ්දයෙන් නුවණ කියත්.)

කුමාරි සු, කුමාරීශබ්දයාකෙරෙන් සුවෙයි; ඛ්‍යාපොදීඝාදිනි, "ඛ්‍යාපොදීඝාත්" යනසූත්‍රයෙන්; සුලොපඃ, සුහට ලොප්වේ; කුමාරි කුමායෙෂීෂ, කුමායෂීාඃ යනු වේ (මෙහිදුකුමාරීශබ්දයාකෙරෙන් සු ඔෂ ජස්කොට ඛ්‍යනන්ත- දීඝියාකෙරෙන් පරවූ සුහට "ඛ්‍යාපොදීඝාත්" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්කොට ඔෂ ජස්කළහැන්නි "ප්‍රථමයොරචි"යන සූත්‍රයෙන් දීඝිපත්තෙහි "දීඝිඃජ්ජසිච" යන සූත්‍රයෙන් ප්‍රතිෂෙධකොට "ඉකොයණචි" යන සූත්‍රයෙන් යණාදෙශකොට අවිහු කෙරෙන්

ආමඃ නුඩිති ච වතීතතෙ,—

5:

11 ස්ත්‍රියූභ්‍යාම්. 2, 1, 36.

සත්‍රියාං නියතෞ යාවීකාරොකාරෞ තාභ්‍යාං පරස්‍යාමොා නුඩාභවති, කුමාරිණාම්, කුමාර්‍යාම් කුමාර්‍යෙභ්‍යඃ කුමාරිභ්‍ය.

සන්‍ධි සු, පූර්‍ණවත් සුලොපඃ, සන්‍ධි.

අවි ය්වොඃ ඉයුවා ණිති ච වතීතතෙ,—

6,

12 සත්‍රියාඃ. 6, 2, 55.

සත්‍රියා ඉවණීස්‍යා ච්පරත ඉයාදෙශොා භවති, සත්‍රියෞ සත්‍රියඃ.

පරවූ ඝර්හට "අචොරහාද්වෙ ඝන සූත්‍රයෙන් ච්ඛිකොට කුමාරි කුමාර්‍යෞ කුමාර්‍යභ්‍යඃ යනු සිඩකටයුතු.)

සංබොධනෙ යනුද; සෞයනුද; හ්‍රස්වඉතිව,හ්‍රස්වඃයනුද; වතීතතෙ, වැටේ. "ඔයුඩඃ" යනු සූත්‍රයි, එකපදයි.

සංබොධනෙ, සංබොධනයෙභි; සෞපරතඃ, සුපරකල්භි; ඔයුනන්තස්‍යච, ඔයුනන්තඝහටද; ඌඩනන්තස්‍යච, ඌඩනන්තයහටද; හ්‍රස්වොහ වති,හ්‍රස්වඃවේ; කුමාරි කුමාර්‍යෞ කුමාර්‍යභ්‍යඃ යනුවේ.

(මෙහිදුකුමාරීශබ්දයාකෙරෙන් සුවිභක්තිවෙයි,සංබොධනයෙභි සුප්නුපරකල්භි ඔයුන්තයහට "ඔයුඩඃ" යන සූත්‍රයෙන් හ්‍රස්වවෙයි; හ්‍රස්වානන්තයා කෙරෙන් පරවූ නකාරවර්ජිතවූ සංබොධනවිභයෙභි සුහට 'එඩ්හ්‍රස්වා නසංබුඩ්ධාවතඃ"ඝන සූත්‍රයෙන් ලොප්වෙයි;කුමාරි යනුවේ.)

කුමාරීම් කුමාර්‍යෞ කුමාරිඃ යනුවේ; කුමාර්‍යභ්‍යා කුමාරිභ්‍යාම් කුමාරිභිඃ යනුවේ; යුභ්‍යාංචොඩිනි, "යුභ්‍යාං චාවි" යන සූත්‍රයෙන්; ආවි, ආවිවේ; කුමාර්‍යෙභ්‍යා කුමාරිභ්‍යාම් කුමාරිභ්‍යඃ යනුවේ; කුමාර්‍යභ්‍යඃ කුමාරිභ්‍යාම් කුමාරිභ්‍යඃ යනුවේ; කුමාර්‍යභ්‍යඃ කුමාර්‍යෙභ්‍යඃ යනුවේ; මේ හැමතැන්හිම මෙකීපරිද්දෙන් සිඩකටයුතු.

ආමඃ යනුද; නුඩිතිව, නුවියනුද; වතීතතෙ, වැටේ. "ස්ත්‍රියූභ්‍යාම්" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

ස්ත්‍රියාම්, ස්ත්‍රීලිඟයෙභි; නියතෞ,නියතවූ; යාවීකාරොකාරෞ, යම් ඊකාරඌකාරදෙදෙනෙක් ඇද්ද;තාභ්‍යාම්, ඒඊකාර ඌකාරදෙ දෙනාකෙරෙන්; පරස්‍ය, පරවූ; ආමඃ, ආම්හට; නුඩ්භවති, නුවීවේ; කුමාරිණාම් යනුවේ.

ඉස් සත්‍රියා ඉති ච වත්තතෙ—

.1. 7:

13 චාම්ශසොඃ. 5, 3, 85.

අම් ශසිච පරතඃ සත්‍රියා ඉයාදෙශො වා භවති, සත්‍රියම් ස්ත්‍රීම් ස්ත්‍රියෙෞ ස්ත්‍රියඃ ස්ත්‍රිඃ, ස්ත්‍රියා ස්ත්‍රිභ්‍යාම් ස්ත්‍රිභිඃ.

සුපි ඩිනි ය්‍රභ්‍යාංචාඩිනි ච වත්තතෙ,—

5.

14 යත්‍රියාඃ. 5, 3, 85.

(මෙහිදු කුමාරීශබ්දයාකෙරෙන් ආම්වෙයි; ස්ත්‍රිලිඟුයෙහි නියතවූ ඒ කාරයාකෙරෙන් පර ආම්භට "ස්ත්‍රියුභ්‍යාම්" යන සූත්‍රයෙන් නුට් වෙයි; "නාම්‍යතිසෘවතස්‍රාඃ" යන සූත්‍රයෙන් දිඞියහට දිඞ්ව "රඃ නෙනාණ එකපදෙ"යි ණත්ව කුමාරිණාම් යනුවේ;) කුමාර්‍යාම් කුමාර්‍යෙඃ කුමාරිභ්‍ර යනුවේ.

(මෙහි කුමාරි කුමාර්‍යෙෞ කුමාර්‍යඃ, හෙ කුමාරි! හෙ කුමාර්‍යෙෞ! හෙ කුමාර්‍යඃ!, කුමාරීම් කුමාර්‍යෙෞ කුමාරීඃ, කුමාර්‍යා කුමාරිභ්‍යාම් කුමාරිභිඃ, (කරණෙ) කුමාර්‍යා කුමාරිභ්‍යාම් කුමාරිභිඃ, කුමාර්‍යෙ කුමාරිභ්‍යාම් කුමාරිභ්‍යඃ, කුමාර්‍යාඃ කුමාරිභ්‍යාම් කුමාරිභ්‍යඃ, කුමාර්‍යාඃ කුමාර්‍යෙඃ කුමාරිණාම්, කුමාර්‍යාම් කුමාර්‍යෙඃ කුමාරිභ්‍රයිකි යා වරනැගියයුතු; කුමාරිශබ්දයෙන් බාලස්ත්‍රීන් කියත්)

ස්ත්‍රි සු, ස්ත්‍රීශබ්දයාකෙරෙන් සුවිභක්තිවේ; සුලොඃ, සුභවලොප්; පූර්ව්වත්, පෙරසේමැයි; ස්ත්‍රියනුවේ.

අචියනුද; ය්වොඃ ඝනුද; ඉයුවාවිත්ව, ඉයුවෙෞ යනුද; වත්තතෙ, වැවේ.

'ස්ත්‍රියාඃ' යනු සූත්‍රයි; එකපදයි

ස්ත්‍රියාඃ, ස්ත්‍රීශබ්දයසම්බන්ධිවූ; ඉවර්ණීය්‍ය, ඉවර්ණීයහට; අවිපරතඃ, අව්‍යවපරකල්හි; ඉයාදෙශො භවති, ඉයාදෙශවේ; ස්ත්‍රියෙෞ ස්ත්‍රියඃ, යනුවේ; (මෙහිදු ස්ත්‍රීශබ්දයාකෙරෙන් සුවෙයි, ඩ්‍යන්තයාකෙරෙන් අව්‍යවපරකල්හි ඉරනිතවූ සුහට "ඩ්‍යාපොදීර්ඝාත්" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වේ, ස්ත්‍රී යනුවේ; ඔහ ජස්කොට අව්‍යවපරකල්හි ස්ත්‍රීශබ්ද යාසම්බන්ධිවූ ඉවර්ණීයහට "ස්ත්‍රියාඃ" යනසූත්‍රයෙන් ඉයාදෙශවෙයි; රැකිවිසජිනියවෙයි; ස්ත්‍රියෙෞ ස්ත්‍රියඃ යනුවේ.)

ඉස් යනුද; ස්ත්‍රියා ඉතිව, ස්ත්‍රියාඃ යනුද; වත්තතෙ, වැවේ.

"චාම්ශසොඃ"යනු සූත්‍රයි; වා යනුපදය; අම්ශසොඃ යනුපදයි.

ස්ත්‍රිශබ්දාතපරස්‍යඞිතඃ සුප ආඩාගමෝ භවති, සෙයුවොවෙති විකලෙප ප්‍රාපෙන නිත්‍යං පුනර්විධානාත්, ස්ත්‍රියෛ සස්ත්‍රිභ්‍යාම්, සස්ත්‍රිභ්‍යඃ, ස්ත්‍රියාඃ ස්ත්‍රිභ්‍යාම් ස්ත්‍රිභ්‍යඃ, ස්ත්‍රියාඃ ස්ත්‍රියොඃ.

1.

15 සස්ත්‍රිණාම් 2, 1, 37

අම්, අම්භූපරකල්ගිද; ශසිව පරතඃ, ශස්භූපරකල්ගිද; ස්ත්‍රියාඃ, ස්ත්‍රීශබ්දයාඃච; ඉයාදෙශඃ, ඉයාදෙශතෙම; වා භවති, විකල්පයෙන්වේ; ස්ත්‍රියම් ස්ත්‍රිම් ස්ත්‍රියෛ ස්ත්‍රියඃ ස්ත්‍රීඃ යන්නුවේ.

(මෙහිදු ස්ත්‍රීශබ්දයාකෙරෙන් ඇම් ඔත්ට ශස්කොට අම්භූ පරකල්හි ස්ත්‍රීශබ්දයාඃච ''වාම්ශසොඃ'' යනසූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් ඉයාදෙශවෙයි; ඉයාදෙශනුවූ තන්හි ''අම්පූර්ඃ'' යන සූත්‍රයෙන් පූර්රූපවෙයි; රැකවිසඡිනියඃවෙයි කියා පදසිද්ධ්‍යුත්තරයුතු; ස්ත්‍රියම් ස්ත්‍රිම් ස්ත්‍රියෛ ස්ත්‍රියඃ ස්ත්‍රීඃ යනුවේ; ස්ත්‍රියා ස්ත්‍රිභ්‍යාම් ස්ත්‍රීභිඃ යනුවේ.)

සුපියනුද; ඞිතියනුද; යුභ්‍යාං වාඩ්නිව, යුභ්‍යාං වාවි යනුද; වතීතතෙ, වැටේ

''ස්ත්‍රියාඃ''යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

ස්ත්‍රිශබ්දාතපරස්‍ය, ස්ත්‍රිශබ්දයාකෙරෙන් පරවූ; ඞිතඃ සුපඃ, ඞිත්වූ සුප්හට; ආඩාගමෝ භවති, ආවි යන ආගමවේ; සෙ යුවොවෙති, ''සෙයුවොවා''යන සූත්‍රයෙන්; විකලෙප ප්‍රාපෙන, විකල්පපත්තෙහි; පුනර්විධානාත්, නැවත හදුළුහෙයින්; නිත්‍යම්, නිත්‍යයෙන්වේ.

(ස්ත්‍රිලිඟයෙහි ඊකාරයාකෙරෙන්පරවූ ඞිත්වූ සුප්නව''යුභ්‍යාං වාවි'' යන සූත්‍රයෙන් ස්ත්‍රියෛ යනාදි සිඛව ආඩාගම පිණිස ''ස්ත්‍රියාඃ'' යන සූත්‍රය නිරර්ථකවේද යත්? ඉයාදෙශලබන්නාවූ ස්ත්‍රිලිඟයෙහි ඊකාරයාකෙරෙන් පරවූ ඞිත්වූ සුප්හට 'සෙයුවොවා'' යන සූයෙන් විකල්පයෙන් ආඩාගම පත්තෙහි ස්ත්‍රීශබ්දයා කෙරෙන් පරවූ ඞිත්වූ සුප්හට නිත්‍යයෙන් ආඩාගම පිණිස ''ස්ත්‍රියාඃ'' යන සූත්‍රය නැවතත් හදුළුහෙයින් නිරර්ථක ආදෙශ ප්‍රඝඛනතොවෙයි යනුභාවඩ) ස්ත්‍රියෛ ස්ත්‍රිභ්‍යාම් ස්ත්‍රිභ්‍යඃ යනුවේ; ස්ත්‍රියාඃ ස්ත්‍රිභ්‍යාම් ස්ත්‍රිභ්‍යඃ යනුවේ, ස්ත්‍රියාඃ ස්ත්‍රියොඃ යනු වේ.

''ස්ත්‍රීණාම්'' යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

ස්ත්‍රීණාමිති, ස්ත්‍රීණාම් කියා; ආම්නතඃ, ආමනතතෙම; නිපාත්‍යතෙ, නිපාතනය කරනු ලැබේ.

ස්ත්‍රිණාම්ත්‍යාමනෙකා නිපාත්‍යතෙ, ස්ත්‍රිණාම්, ස්ත්‍රියාම් ස්ත්‍රියොඃ ස්ත්‍රිඳු.

ශ්‍රීඃ, අවිත්‍යාදිභාජාදිශ්වියාදෙශඃ, ශ්‍රියෙෆ ශ්‍රියඃ.

සුපි ඔසි ස්ත්‍රියාං ඝුභ්‍යාං චාඩිනි ච වහීනතෙ,—

6. .1.

16 සෙයුෂවොවා වා. 2, 1, 36.

(මෙහිදු ස්ත්‍රීලිඞ්ගයෙහි නියතවූ ඊකාරයා කෙරෙන්පරවූ ආම්හට "ස්ත්‍රියූඝ්‍යාම්" යන සූත්‍රයෙන් නුඩාගම ඇතිව ස්ත්‍රීණාම් කියා නිපා තනකිරීම ඉයාදෙශ ලබන්නාවූ ස්ත්‍රීලිඞ්ගයෙහි ඊකාරයාකෙරෙන් පරව ආම්හට "සෙයුවොවා"යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් නුඩාගම පත්තෙහි නිත්‍යයෙන් නුට්පිණිසයයි දතයුතු.) ස්ත්‍රීණාම් යනුවේ. ස්ත්‍රියාම් ස්ත්‍රියොඃ ස්ත්‍රිඳු යනුවේ.

(මෙහි ස්ත්‍රී ස්ත්‍රියෙෆ ස්ත්‍රියඃ, හෙස්ත්‍රී! හෙ ස්ත්‍රියෙෆ! හෙ ස්ත්‍රි යඃ!, ස්ත්‍රියම් ස්ත්‍රීම් ස්ත්‍රියෙෆ ස්ත්‍රියඃ ස්ත්‍රීඃ, ස්ත්‍රියා ස්ත්‍රීභ්‍යාම් ස්ත්‍රී භිඃ, (කරණෙ) ස්ත්‍රියා ස්ත්‍රීභ්‍යාම් ස්ත්‍රීභිඃ, ස්ත්‍රීයෙ ස්ත්‍රීභ්‍යාම් ස්ත්‍රී භ්‍යඃ, ස්ත්‍රියඃ ස්ත්‍රීභ්‍යාම් ස්ත්‍රීභ්‍යඃ, ස්ත්‍රියඃ ස්ත්‍රියොඃ ස්ත්‍රීණාම්, ස්ත්‍රි යාම් ස්ත්‍රියොඃ ස්ත්‍රීඳුසි කියා වරනැගියයුතු; ස්ත්‍රීශබදයෙන් නැණුන් කියත්.)

ශ්‍රීඃ යනුවේ.

අජාදිඳු, අජාදිප්‍රත්‍යයඃ පරකල්හි; අවීති, අවියන; ආදිනා, මේ ආදි සූත්‍රයෙන්; හෙවත් "අවිශ්නුධාතුභ්‍රුවාං ශ්වොවීයුවෙඬ" යන සූත්‍රයෙනැයි සේයි; ඉයාදෙශඃ, ඉයාදෙශවේ; ශ්‍රියෙෆ ශ්‍රියඃ යනුවේ

සුපියනුද; ඔතියනුද; ස්ත්‍රියාම්යනුද; ඝුභ්‍යාංචා ඔතිච, ඝුභ්‍යාං චාඩ් යනුද; වහීනතෙ, වැවේ.

"සෙයුවොවා" යනු සූත්‍රයි; සෙයුවඃ යනු පදය; වා යනුපදයි.

ඉයුවෙඬ, ඉයාදෙශ උවාදෙශ ඉදදෙන; යඤොර්විදෙශ්‍යතෙ, ඣ්‍රකාරඤකාරදෙදෙනකුන්ට ඇද්ද; තාභ්‍යාම් ස්ත්‍රියූඝ්‍යාම්, ස්ත්‍රී ලිඞ්ගයෙහිවූ ඊකාරඤකාර දෙදෙනාකෙරෙන්; පරස්‍ය, පරවූ; ඔතඃ සුපඃ, ඔත්වූ සුප්හට; වා විකල්පඃයන්; ආඩාගමොභවති, ආට ආග මවේ;ග්‍රීෆෙය ග්‍රීයෙ යනුවේ.

(මෙහිදු ග්‍රීශබදයාකෙරෙන් පරව ඔවෙයි;ඉයාඉදෙශ ලබන්නාවූස්ත්‍රී ලිඞ්ගයෙහි ඊකාරයාකෙරෙන් පරවූ ඔත්වූ සුප්හට "සෙයුවොවා" යනසූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් ආඩාගමවෙයි; "එවි" යන සූත්‍රයෙන්

ඉයුවෙඖ යයොර් විද්‍යෙතෙ,තාභ්‍යාංස්ත්‍රියූභ්‍යාං පරස්‍ය ඕතඃ සුප ආඩාගමෝ වා භවති.

ශ්‍රියෛ ශ්‍රියෙ, එවං සච්ත්‍ර.

ආමඃ නුට් ස්ත්‍රියූභ්‍යාම්නි ච වතීතතෙ—

6. .1.

17 සෙයුවොඃ වා 6, 2, 54.

ඉයුඞවඖ යයොර් විද්‍යෙතෙ, තාභ්‍යාං ස්ත්‍රියූභ්‍යාං පරස්‍යාමෝ නුඩ් වා භවති, ශ්‍රිණාමිති ඡඳසෙඃව.

ශ්‍රියාම් ශ්‍රියි ශ්‍රියොඃ ශ්‍රිඳු.

ඓවින් ඓකාරයෙක් වෙයි, "අච්ශ්නුධාතුභ්‍රුවාං ය්වෝරියුවඞ්" යන සූත්‍රයෙන් ඉයාදෙශවෙයි; ශ්‍රියෛ ශ්‍රියෙ යනුවේ.)

සච්ත්‍ර, සැමතන්හිම; එවම්, මෙසේමැයි.

ආමඃ යනුද; නුට්යනුද; ස්ත්‍රියූභ්‍යාම්නිව, ස්ත්‍රියූභ්‍යාම් යනුද; වතීතතෙ, වැටේ.

"සෙයුවොඃ වා" යනු සූත්‍රයි; සෙයුවඃ යනුපදය; වා යනුපදයි.

ඉයුවඖ, ඉයාදෙශ උවාදෙශ දෙදෙන; යයොර්විද්‍යෙතෙ, යම් ඊකාර ඌකාරදෙදෙනෙක්හට ඇද්ද; තාභ්‍යාං ස්ත්‍රියූභ්‍යාම්, ස්ත්‍රීලිඟ යෙහි ඒ ඊකාර ඌකාර දෙදෙනා කෙරෙන්; පරස්‍ය, පරවූ; ආමඃ, ආම්හට; වා, විකල්පයෙන්; නුඩ්හවති, නුට්වේ; ශ්‍රිණාමිති, ශ්‍රිණාම් කියා ඡඳසෙඃව, ඡන්දොවිෂයෙහිමැයි; ශ්‍රියාම් ය දුවේ.

(මෙහිදු ශ්‍රිශබ්දයාකෙරෙන් ආඛ්‍යාතය ඉයාදෙශලබන්නාවූ ස්ත්‍රීලිඟයෙහි ඊකාරයා කෙරෙන් පරවූ ආඃහට "සෙයුවොඃ වා" යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් නුට්වෙයි; "රෂාභ්‍යොණ එකාදෙ" යන සූත්‍රයෙන් ණඃවවෙයි, නුවූනන්හි "අච්ශ්නු ධාතුභ්‍රුවාං ය්වෝරියු වඞ්"යන සූත්‍රයෙන් ඉයාදෙශවෙයි, ශ්‍රිණාම් ශ්‍රියාම් කියා පදසිඬ කටයුතු.)

ශ්‍රියාම් ශ්‍රියි ශ්‍රියොඃ ශ්‍රිඳු යනුවේ.

(මෙහි ශ්‍රීඃ ශ්‍රීයඖ ශ්‍රියඃ, හෙ ශ්‍රීඃ! හෙ ශ්‍රියෙඖ! හෙ ශ්‍රියඃ!, ශ්‍රියම් ශ්‍රියෙඖ ශ්‍රියඃ, ශ්‍රියා ශ්‍රීභ්‍යාම් ශ්‍රීභිඃ, (කරණෙ) ශ්‍රියා ශ්‍රීභ්‍යාම් ශ්‍රීභිඃ, ශ්‍රියෛ ශ්‍රියෙ ශ්‍රීභ්‍යාම් ශ්‍රීභ්‍යඃ, ශ්‍රියඃ ශ්‍රීඃ ශ්‍රීභ්‍යාම් ශ්‍රීභ්‍යඃ, ශ්‍රියඃ ශ්‍රීඃ ශ්‍රියොඃ ශ්‍රිණාම් ශ්‍රියාම්, ශ්‍රියි ශ්‍රියොඃ ශ්‍රිඳු යි ක්‍රියා විරනැගියයුතු; ශ්‍රීඃශබ්දයෙන් ශ්‍රියඃනතවකියන්.)

ධෙනුඃ, ධෙනුශබ්දයතෙම; මනිවත්, මනිඃශබ්දයා මෙනි.

ධෙනු ම්නිවත්, වධූඃ කුමාරීවත්, සවසඃ ශාස්තෘවත්.
ඊලක්ෂ්මීඃ,සුභගාවාසාවීවෙතිසුභගෙඃ,පූර්වවත්ගෙඃ,පූර්වවන්නෙඃ.

අවාදෙශඃ.

උකාරා අජාන්තාඃ සන්ත්‍රිලිඞ්ගාඃ.

(මෙහි ධෙනූඃ ධෙනූ ධෙනවඃ, හෙ ධෙනොඃ! හෙ ධෙනූ! හෙ ධෙනවඃ!, ධෙනුම් ධෙනූ ධෙනූඃ, ධෙනවෙ ධෙනුභ්‍යාම් ධෙනුභිඃ(කරණෙ)ධෙනවෙ ධෙනුභ්‍යාම් ධෙනුභ්‍යඃ, ධෙනොඃ ධෙනවඃ ධෙනුභ්‍යාම් ධෙනුභ්‍යඃ, ධෙනොඃ ධෙනවඃ ධෙනූනාම්, ධෙනවාම් ධෙනවෙ ධෙනූෂු සි කියා වරනැගියයුතු; ධෙනුශබදයෙන් දෙනුන් කියත්.

වධූඃ, වධූශබදයතෙම; කුමාරීවත්, කුමාරීශබදයා මෙනි.

(මෙහි වධූඃ වධ්වෙව වධවඃ, හෙවධූ! හෙ වධ්වෙව! හෙ වධවඃ!, වධූම් වධ්වෙව වධවඃ, වධ්වා වධූභ්‍යාම් වධූභිඃ, (කරණෙ) වධ්වා වධූභ්‍යාම් වධූභිඃ,වධ්වෙව වධූභ්‍යාම් වධූභ්‍යඃ, වධ්වාඃ වධූභ්‍යාම් වධූභ්‍යඃ, වධ්වාඃ වධ්වෙවඃ වධූනාම්, වධ්වාම් වධ්වෙවඃ වධූෂු සි කියා වරනැගියයුතු; වධූශබදයෙන් ස්ත්‍රීන් කියත්.)

(1) සවසා, ශවසෘශබදයතෙම; ශාස්තෘවත්, ශාස්තෘ ශබදයාමෙනි.

(මෙහි සවසා සවසාරෞ සවසාරඃ, හෙ සවසඃ! හෙ සවසාරෞ! හෙ සවසාරඃ!, සවසාරම් සවසාරෞ සවසාරඃ, සවස්රා සවසෘභ්‍යාම් සවසෘභිඃ, (කරණෙ) සවස්රා සවසෘභ්‍යාම් සවසෘභිඃ, සවස්රෙ සවසෘභ්‍යාම් සවසෘභ්‍යඃ, සවසුඃ සවසෘභ්‍යාම්, සවසෘභ්‍යඃ, සවසුඃ සවස්‍රෝඃ සවසෘණාම්, සවස්‍රි සවස්‍රෝඃ සවසෘෂු සි කියා වරනැගියයුතු; සවසෘශබදයෙන් ගෑණුකුසහොත්තන් කියත්.) (2)

ඊ, රීනම්; ලක්ෂ්මී, ශ්‍රිය; සුභගාව අසෙව, සුභගවිදගොම්නුසි; රීඩෙති, ඊදගොම්නුසි; සුභගෙඃ, සුභගෙනම්.

(මෙහි සුභගෙඃ සුභගයෙව සුභගයඃ,හෙ සුභගඃ!හෙසුභගයෙව! හෙ සුභගයඃ!,සුභගයම් සුභගයෙව සුභගයඃ,සුභගයා සුභගභ්‍යාම් සුභගෛඃ, (කරණෙ)සුභගයා සුභගභ්‍යාම් සුභගෛඃ, සුභගයෙ සුභ

---

(1) "සවසා තිසඃචතසෘශව නනඳුදුහිතා තථා,
ය තා මාතෙති සපෙනතෙ සවස්‍රාදයඋදාහෘතාඃ"ඨිරූපාවතාරඃ,

(2) "ගවන්‍රෑ"ශබදයෙන් මැනියන්ද "සවසෘශබදයෙන් නැගනියන් හෝ සහොදරින්ද කියත්.

ධනසු.

සවමෝ නපුංසකාදිනි ච වත්තතෙ,—

5. 1.

1 අනෝ'ම්. 2, 1, 24.

අකාරාන්තාත් නපුංසකාත් පරයෝඃ සවමොරම් භවති, අම් පූර්ඃ, ධනම්.

ඕතඃ ශිරිති ච වත්තතෙ,—

5.

2 නපුංසකාන්. 2, 1, 18.

ගෙහ්‍යාම් සුභගෙහ්‍යඃ, සුභගෙඃ සුභගෙහ්‍යාම් සුභගෙහ්‍යඃ, සුභගෙඃ සුභගයොඃ; සුභගයාම්, සුභගයි සුභගයොඃ සුභගෙෂ්‍වයි කියා වර නැගියයුතු; සුභගෙශබ්දයෙන් ශ්‍රීකාන්තාව කියත්.)

ගෞඃ, ගොශබ්දයතෙම; පූර්ව්වත්, පෙරසේමැයි; නෞඃ, නෞශබ්දයතෙම; පූර්ව්වත්, පෙරසේමැයි.

අව්, අව්හුපරකල්හි; අවාදෙශඃ, අව්යනාදෙශවේ.

(මෙහි නෞඃ නාවෞ නාවඃ, හෙ නෞඃ!හෙනාවෞ!හෙනාවඃ!ා නාවම් නාවෞ නාවඃ, නවා නෞභ්‍යාම් නෞභ්‍යඃ, (කරණෙ) නවී නෞභ්‍යාම් නෞභිඃ, නාවෙ නෞභ්‍යාම් නෞභ්‍යඃ, නාවඃ නෞභ්‍යාම් නෞභ්‍යඃ, නාවඃ නාවොඃ නාවාම්, නාවි නාවොඃ නෞෂ්‍වයියි‍යා වර නැගියයුතු; නෞශබ්දයෙන් නැව්කියත්.

අජනනාඃ, අජනනාවූ; ස්ත්‍රීලිඞ්ගාඃ, ස්ත්‍රීලිඞ්ගශබ්දයෝ

උකනාඃ, කියනලදහ.

ධනසු, ධනශබ්දයාකෙරෙන් සුවිහක්තිවේ.

සවමෝඃ යනුද; නපුංසකාදිනිව, නපුංසකාත් යනුද; වත්තතෙ, වැවේ.

"අනෝම්" යනු සූත්‍රයි; අතඃ යනුපදය; අම්යනුපදයි.

අකාරාන්තාත්, අකාරාන්තාවූ; නපුංසකාත් පරස්‍ය, නපුංසකලිඞ්ගශබ්දයාකෙරෙන් පරවූ; සවමොඃ, සුඅම් දෙදෙනාහව; අව්භව ති, අම්වේ; අම්පූර්ඃ, "අම්පූර්ඃ" යන සූත්‍රයෙන් පූර්රූපවේ, ධනම් යනුවේ.

ඕතඃ යනුද; ශිරිනිව, ශිඃ යනුද; වත්තතෙ වැවේ.

"නපුංසකාත්" යනුසූත්‍රයි, එකපදයි.

නපුංසකාත් පරස්‍යෞ කාරස්‍ය ශිහීවති, ධනෙ.
නපුංසකාදිනි වහීනතෙ,—

6: 1.

3 ජශ්ශසොර්ශිඃ. 2 1, 19.

නපුංසකාතපරයො ජශ්ශසොඃ ශි හීවති.

1. 6.

4 ශිදනෙකාල් සවීස්‍ය. 1, 1, 12.

ශකාරඉදන්තස්‍යසෝ'නෙකාල්වාදෙශඃ සවීවස්‍ය භවති, ශඝුත්.
නුම්හි වහීනතෙ,—

7. 6.

5 ශාවඝමඃ. 5, 4, 27.

අලුකි ඝෂෘ පරඝම්නන්‍යඝම්නන්‍යායාඃ ප්‍රකෘතෙර්නුම්භවති.

1. 5. 5. 1.

6 මිදචොඃ'නන්‍යාතපරඃ. 1, 1, 14.

මකාරඉදන්තස්‍යසොනන්‍යාදවඃපරොභවති,උකාර උච්චාරණාර්ථඃ,මඉත්.

නපුංසකාත්, නපුංසකලිඞ්ගශබ්දයාඅකෙරෙත්; පරස්‍ය, පරවූ; ඕකාරස්‍ය, ඕකාරයාඅවඃ ශිහීවති, ශිවේ; ධනෙ යනුවේ,

නපුංසකාදිනි, නපුංසකාත්ඣනු; වහීනතෙ, වැටේ

"ජශ්ශසොර්ශිඃ" යනු සූත්‍රයි; ජශ්ශසොඃ යනුපදය; ශි යනුපදයි.

නපුංශකාත්, නපුංශක ලිඞ්ගශබ්දයාඅකෙරෙන්; පරයොඃ, පරවූ; ජශ්ශසොඃ, ජශ්ශස්දෙදෙනාහට; ශිහීවති, ශිවේ,

"ශිදනෙකාල් සවීස්‍ය" යනු පරිභාෂා සූත්‍රයි; ශිදනෙකාල්යනු පදය; සවීස්‍ය යනුපදයි.

ශකාරඃ, ශකාරතෙම; ඉත්; ඉත්වූයේ; ඝස්‍ය, ඝමක්හටද; සඃ, හෙතෙමේ; අනෙකාල්වාදෙශඃ, නොයෙක් අලුක්ඇති ආදෙශයද; සවීස්‍ය භවති, සියල්ලහටවේ; ඝඃ, ඝකාරතෙමේ; ඉත්, ඉත්වේ.

නුම්හි, නුම්යනු; වහීනතෙ, වැටේ.

"ශාවඝමඃ" යනු සූත්‍රයි; ඝෞඝනු පදය; අඝමඃ යනුපදයි.

අලුකි, ලුක්නොවූ; ඝෞපරඃම්න්, ඝිපරකල්හි; අඝම්නන්‍යායාඃ ප්‍රකෘතෙඃ, ඝම්නනොවන්නාවූ ප්‍රකෘතිහට; නුම්භවති; නුම්වේ.

"මිදචොඃ'නන්‍යාතපරඃ" යනු පරිභාෂා සූත්‍රයි; මිත්යනුපදය; අචඃ යනුපදය; අනන්‍යාත්යනුපදය; පරඃ යනුපදයි.

මකාරඃ, මකාරතෙම; ඉත්, ඉත්වූයේ; යඝ්‍ය, යමක්හටද; සඃ,

ශිසුවීති දීඝඃ, ධනානි,සංබොධනෙ අතොමිත්‍යාදෙශෙ එඩ්ප්‍රඝවාදි ත්‍යාදිනා ප්‍රලොපෙ ච ප්‍රාප්තෙ.

පර ඉති වර්තතෙ,—

7.

7 විප්‍රතිෂෙධෙ. 1, 1, 16.

වයොඃ සාවකාශයොඃ රෙකත්‍ර ප්‍රසඞ්ගෙ ඉෂ්ටො භවතීති ප්‍රලොපඃ, ඛන! ඛනෙ! ඛනානි!; ඛනම් ඛනෙ ඛනානි, ෂාතීයාදිෂු ප්‍රතිෂෙධෙන සමම්.

හෙතෙමේ; අන්‍යාත් අචඃ, අන්‍තයෙහිවූ අවහ්‍රකෙරෙන්; පරොභවති, පරවූයේවේ;උකාරඃ,උකාරතෙම; උච්චාරණාර්ථඃ, ප්‍රබොචාරණය ප්‍රයොජනකොට ඇත්තේයි; මඃ,මකාරතෙමේ; ඉත්, ඉත්වේ; ශිසුවීති, "ශිසූට්" යන සූත්‍රයෙන්; දීඝඃ, දීඝවේ; ධනානියනුවේ.

(මෙහිදු ධනශබ්දයාකෙරෙන් සු ඔ ජස්වෙයි; අකාරාන්තවූ නපුංසකලිඞ්ගශබ්දයාකෙරෙන් පරවූ සුහට "අතොම්" යන සූත්‍රයෙන් අම්දෙශවෙයි, අක්ෂ්‍රකෙරෙන් අම්හු පරකල්හි "අම්ප්‍රථමඃ"යන සූත්‍රයෙන් පූර්වරූපවෙයි, ධනම් යනුවේ; නපුංසකලිඞ්ගශබ්දයාකෙරෙන් පරවූ ඔකාරයහට "නපුංසකාත්" යන සූත්‍රයෙන් ශිවෙයි. ශකාරඉත්වෙයි; "ආදෙඩ්" යන සූත්‍රයෙන් එකාරයෙක්වෙයි; ඛනෙ යනුවේ; නපුංසකලිඞ්ගශබ්දයාකෙරෙන් පරවූ ජස්හට "ජශ්ශසොර්ශිඃ"යන සූත්‍රයෙන් ශිවෙයි; එන්නේ "ශිදතෙකාල් සමඥස්‍ය" යන පරිභාෂාසූත්‍රසාමර්ථ්‍යයෙන් සියලු ජස්මකා ශිවෙයි ශකාර ඉත්වෙයි, ලුක්නොවූ ශිපරකල්හි යමන්තතොවන්නාවූප්‍රකෘතිහට"ශාවයමඃ"යන සූත්‍රයෙන්නුට් වේ;එන්නේ"මිදවොනන්‍යාත් පරඃ" යන පරිභාෂාසූත්‍රසාමර්ථ්‍යයෙන් අන්තවූ අවහ්‍රකෙරෙන් පරවනුම්වෙයි, මකාර ඉත්වේ; උකාර උච්චාරණය පිණිසය, ලුක්නොවූ ශිපරකල්හි නකාරාන්තප්‍රකෘතිහට "ශිසූට්" යන සූත්‍රයෙන් දිඝීවෙයි; ධනානි යනුවේ.

සංබොධනෙ, සංබොධනයෙහි; අතොම්හි, "අතොම්" යන සූත්‍රයෙන්; අම්දෙශෙ, අම්දෙශද; එඩ්ප්‍රඝවාදිහි, "එඩ්ප්‍රඝවාත්"යන; ආදිනා, මේආදිසූත්‍රයෙන්;ප්‍රලොපෙ ච ප්‍රාප්තෙ,ප්‍රහට ලොප්ද පත්තෙහි.

පරඉති,පරඃයනුවර්තතෙ, වැඩේ.

"විප්‍රතිෂෙධෙ" යනු පරිභාෂා සූත්‍රයිඃ එකපදයි.

සාවකාශයොඃ, අවකාශසහිතවූ; වයොඃ, සූත්‍රයන් දෙදෙනෙක් ඉගේ; එකත්‍ර ප්‍රසඞ්ගෙ, එකතැනකට පැමිණීමක්ඇතිකල්හි;ඉෂ්ටො

සඑපාසු.

නපුංසක ඉති වත්තබ්බෙ,—

7. 1.

8 සුපි ග්‍රහණං, 2, 2, 84.

නපුංසකෙ වත්තමානස්ස සුපි පරතො ග්‍රසෙවා භවති, සඑපම් සඑපෙ, රඅා නෙහා ණෑ ප්‍රඑපදත් සමඤ්ඤානත්තසමීපයො රිති ව වත්තබ්බෙ,—

5.

9 කුම්දෙකාවෑ. 6, 4, 113,

භවතීති, ඉමටයෙක්වේත්‍රයි; සුලොපෑ,සුහට ලොප්වේ; ධන! ධනෙ! ධනානි යනුවේ.

(මෙහිදු ධනශබ්දයාකෙරෙන් ,සුවිහක්තිවෙයි; අකෑරාන්තවූ, නපුංසකලිඟශබ්දයාකෙරෙන් පරවූ සුහට "අතොම්" යන සූත්‍රයෙන් අම්දෙශද; ග්‍රසඤානන්තයාකෙරෙන් පරවූ නකාරවර්ජිතවූ සංඛොධනයෙහි සුහට "එඩ්ග්‍රසඤාන්තසංබුඛාවතෑ" යන සූත්‍රයෙන් ලොපදප ත්තෙහි අවක්‍රාශ සහිත සූත්‍රයන් දෙදෙනෙක්හුගේ එක්තැනකපැ මිණීමක් ඇතිකල්හි "ඔප්‍රත්‍රිශෙඩ" යන පරිභාෂා සූත්‍රයාඔ්ත්‍රියෙන් ඉමටයෙක්වේ නුයි "එඩ්ග්‍රසඤාන්තසං බුඛාවතෑ" යන සූත්‍රයෙන් සුහට ලොප්වේ; ධන යඳුවේ; ධනෙ ධනානි යන්‍රුවේ, යවකීපරිද්දෙණ් දනයුත්තු.)

ධනම් ධනෙ ධනානි යනුවේ; (මෙහිදු සිඛක්‍රම ප්‍රථමාමෙන් දනයුත්තු,)

තෘතීයාදිඅ, තෘතීයාදිවූ විභක්තිපරකල්හි; සුගතෙන සම්, ස්‍රඝතශ්ඛ්දයාහා සමයි.

(මේහි ධනම් ධනෙ ධනානි, හෙ ධන!හෙ ධනෙ! හෙ ධනානි!, ධනම් ධනෙ ධනානි, ධනෙන ධනාභ්‍යාම් ධනෛෑ, (කර ණෙ) ධනෙන ධනාභ්‍යාම් ධනෛෑ, ධනාය ධනාභ්‍යාම් ධනෙභ්‍යෑ,ධ නාත් ධනාභ්‍යාම් ධනෙභ්‍යෑ, ධනස්‍ය ධනයොෑ ධනානාම්, ධනෙ ධනයොෑ ධනෙෂ්‍රු කියා වරනැගියයුතු; ධනශබ්දයෙන් ව සතු කියත්.)

සඑපාසු, සඑපාශබ්දයාකෙරෙන් සුවිහක්තිවේ.

නප්‍රාසක ඉති, නපුංසෙක යනු; වත්තබ්බෙ, වැටේ.

"සුපි ග්‍රහණං" යනු සූත්‍රයි; සුපියනුපදය; ග්‍රහණං යනු පදයි.

සුපිපරතෑ, සුප්හු පරකල්හි; නපුංසෙක, නපුංසකලිඟයෙහි; ව නිර්ඝනස්‍ය, වැටෙන්නාවූ ශබ්දයාහට; ග්‍රසෙවා භවති, ග්‍රසවේ; සඑ දම් සඑපෙ යනුවේ.

කවගීවත එකාවශෙවාතතරපදස්‍ය සමස්‍යාතෙතත තතසමීපෙවව ත්‍රීතමානස්‍ය පූර්වපදසථාභ්‍යාං රෙඵෙඝකාරාභ්‍යාං පරස්‍ය නකාරස්‍ය ණත්වං භවති, සර්පාණී, ශෙෂං ධනෙත සමම්.

වාරිසු.

ලුගිති වත්තතෙ,—

6: 5.

°10 සඩමෝ ඵිපුංසකාත්. 2, 1, 23.

රෂාත් යනුද; නඃ යනුද; ණඃ යනුද; පූර්වපදාත් යනුද; සමස්‍යා නතසමීපයොරිතිව, සමස්‍යානතසමීපයොඃ යනුද; වත්තතෙ, වැටේ. "කුමදෙකාවඃ" යනු සූත්‍රයයි, එකපදයි.

කවගීවතඃ, කවගීවත්වූද එකාවඃ, එකාවවූද; උතතරපදස්‍ය පරපදයාසඝබඣිවූද; සමස්‍යානතෙත, සමාසානතයෙහිද; තත්සමීපව, ඒසමාසානතසමීපයෙහිද; වතීමානස්‍ය, වැවෙන්නාවූ; පූර්වපදසථාභ්‍යාම්, පූර්වපදයෙහි පිහිටියාවූ; රෙඵෙඝකාරාභ්‍යාම්, රෙඵෙඝකාරදෙදෙනාකෙරෙන්; පරස්‍ය, පරවූ; නකාරස්‍ය, නකාරයහට; ණත්වං භවති, ණත්වවේ; සර්පාණී යනුවේ.

(මෙහිදුසර්පාශබදයාකෙරෙන් සු ඔ ජස්කොට නපුංසකලිඟවිෂයෙහි වැටෙන්නාවූ ශබදයාහට "සුපි ඝසවඃ" යන සූත්‍රයෙන් ඝසවකොට ධනශබදයෙහිමෙන් අමාදෙශාදියකොට සර්වපම්සර්පෙ යනාදිය සිඛකටයුතු; ජස්කළතන්හි නපුංසකලිඟශබදයාකෙරෙන් පරවූ ජස්හට "ජශ්ශසොර්ශිඃ" යන සූත්‍රයෙන් ශිවවයි; "ශාවයමඃ" යන සූත්‍රයෙන් නුට්වෙයි; "ශිසුටි" යන සූත්‍රයෙන් දිඝිවෙයි; එකාවවූ උතතරපදයා සඝබඣිවූ සමාසානතසමීපයෙහි වැවෙන්නාවූ; රෙඵෙඝයාකෙරෙන් පරවූ නකාරයාහට "කුමුදෙකාවඃ" යන සූත්‍රයෙන් ණත්වවේ, සර්පාණී යනුවෙයි කියා සිඛකටයුතු.) ශෙෂම්, සෙස්ස; ධනෙනසමම්, ධනශබදයා හා සමයි.

(මෙහි සර්පම් සර්පෙ සර්පාණී, හෙ සර්ප!හෙ සර්පෙ! හෙ සර්පාණි! සර්වපම් සර්පෙ සර්පාණි, සර්වපා සර්පාභ්‍යාම් සර්වෙපෙඃ, (කරණෙ) සර්වපා සර්වපාභ්‍යාම් සර්වෙපෙඃ, සර්වපාය සර්වපාභ්‍යාම් සර්වපෙභ්‍යඃ, සර්වපාත් සර්වපාභ්‍යාම් සර්වපෙභ්‍යඃ, සර්වපස්‍ය සර්වපයොඃ සර්වපාණාම්, සර්වපෙ සර්වපයොඃ සර්වපෙෂු යි කියා වරතැගියයුතු; සර්පාශබදයෙන් සියල්ල රක්ෂාකරන්නවුන්කියත්.)

වාරිසු, වාරිශබදයාකෙරෙන් ඝුම්භකතිවෙ.

ලුගිති, ලුක්යතු; වත්තතෙ,වැටේ.

"සඩමෝ ඵිපුංසකාත්" යනු සූත්‍රයයි; සඩමොඃ යනු පදය;නපුංසකාත්

සු අම්ත්‍යෙතයෝ ඒපුංසකා දුත්තරයෝර් ලුග්භවති, වාරි, වාරි ඔෂ, ගිභාවෙ කෘතෙ.

නුම්ති වතිනතෙ,—

6. 7. 7.

11 ඉකොච් සුපි. 6, 4, 29.

ඉනන්තස්‍ය නපුංසකස්‍යාජාදෙෂ සුපි නුම් භවති, නපුංසකෙ සුට්ොපි සුඩ්ව්‍යවහාරාභාවාච්ඡසුට්ති සුඩ්නිමිත්තොභා දිඝ්ඝා න භවති, වාරිණි,ගිසුට්ති දිඝ්ඝ:,වාරිණි එඩ්සුලොපශව,වාරෙ වාරිණි වාරිණි,වා රිණා වාරිභ්‍යාම් වාරිසි රිත්‍යාදි, ආම් නුට්ප්‍රාප්ෙතා විප්‍රතිෂෙධානනුට් දිඝ්ඝශව, වාරිණාම්, එවමසති.

යනු පදයි.

නපුංසකාත්, නපුංසකලිඟශබදයාකෙරෙන්; උත්තරයෝ:, පර වූ; සු අම්ති, සු අම් යන්; එතයෝ:, මේ දෙදෙනාහට; ලුග්භවති, ලුක්වේ; වාරියනුවේ; වාරි ඔෂ, වාරිශබදයාෂ්කරෙන් ඔෂවේ, ගි භා වෙ කෘතෙ, (නපුංසකාත් යනසුත්‍රයෙන්) ගිභාවය කළකල්හි.

නුම්ති, නුම්යනු; වතිනතෙ, ව.ටේ.

"ඉකොච් සුපි" යනු සූත්‍රයි; ඉකඃ යනුපදය; අච් යනු පදය; සුපි යනු පදයි.

අජාදෙෂ, අජාදිවූ; සුපි, සුප්නුප රසල්හි; ඉනන්තස්‍ය, ඉනන්ත වූ; නපුංසකස්‍ය, නපුංසක ලිඟශබදයාහට: නුම් භවති, නුම්වේ; නපුංසකෙ, නපුංසකලිඟෙහි; සුට්ොපි, සුට්හට්ද; සුඩ්ව්‍යවහාරා භාවාත්, සුට්යි ව්‍යවහාරයක් නැතිහෙයින්; ගිසුට්නි, "ගිසුට්" යන සූත්‍රයෙන්; සුඩ්නිමිත්තඃ, සුඩ්නිමිත්තකොච ඇත්තාවූ; දිඝ්ඝ:, දිඝ්ඝ තෙම; නභවති, නොවේ; වාරිණි යනුවේ; ගිසුට්නි, 'ගිසුට්" යන සූත්‍රයෙන්; දිඝ්ඝ:, දිඝ්ඝවේ; වාරිණි යනුවේ.

(මම්හිදු වාරිශබදයාකෙරෙන් සු ඔෂ ජස්වෙයි; නපුංසකලිඟශ බදයාකෙරෙන් පරවූ සුහට "ඔඩමොඒපුංසකාත්" යන සූත්‍රයෙන් ලුක් වෙයි, වාරියනුවේ; නපුංසකලිඟශබදයාකෙරෙන් පරවූ ඔෂ කාරයාහට "නපුංසකාත්" යනසූත්‍රයෙන් ගිවෙයි; අජාදිවූ සුප්නුප රකල්හි ඉගහනවූ නපුංසකලිඟශබදයාහට "ඉකොච් සුපි" යන සූත්‍ර යෙන් නුට්වෙයි; "රඃනෙනාණ එකපදෙ"යි ණත්වකොට වාරිණි ය නුවේ; නපුංසකලිඟශබදයාකෙරෙන් පරවූ ජස්හට "ජශ්ශසොර් ගිඃ" යනසූත්‍රයෙන් ගිවෙයි; "ෂාවයඃ" යන සූත්‍රයෙන් නුට්වෙයි; ගිප රකල්හි නකාරාන්ත ප්‍රකෘතිහට "ගිසුට්" යන සූත්‍රයෙන් දිඝ්ඝවෙයි; "රඃනෙනාණ එකපදෙ"යනසූත්‍රයෙන් ණත්වවෙයි; වාරිණි යනුවේ.)

ටාදෑව ඒ.

අවි සුපි ටාදුවචිති ව වත්තතෙ,-

6: 1.

12 අසම්දඩිසකත්‍යඤණාමනඩ්. 6, 4, 51.

ටාදුවජාදෙෂ සුප්‍යසඨ්‍යාදිනාමනඩ් භවති.

යථ්‍ය ශිසුවිති ව වත්තතෙ,—

එඩ්, එඩ්වේ; සුලොපශව සුහටලොප්දවේ; ("ඉදුතොරෙඩ්" ය නසූත්‍රයෙන් එඩ්වෙයි; "එඩ්හ්‍රස්වාතසංබුද්ධාවතඃ" යන සූත්‍රයෙන් සුහට ලොප්වෙයිසේයි) වාරෙ! වාරිණ්! වාරිණ් යනුවේ.

වාරිණා වාරිභ්‍යාම් වාරිභිරිති, වාරිණා වාරිභ්‍යාම් වාරිභිඃ යන; ආදි, මේආදියවෙ; ආම්,ආම්හුපරකල්හි; නුට්ප්‍රාපෙ, නුට්පත්තෙයි; විප්‍රතිෂෙධාත්,විප්‍රතිෂෙධයහෙතුකොටගෙන; හෙවත්"විප්‍රතිෂෙධාත්" යන පරිභාෂා සූත්‍රසාමර්ථ්‍යයෙන්, නුට්, නුට්වෙයි; දීඝීශ්ව; දීඝිදවේ; වාරිණාම් යනුවේ.

(මෙහිදු වාරිශබ්දයාගකෙරෙන් ආම්වෙයි, අජාදිවූ සුප්හුපරකල්හි ඉගනනවූ නපුංසකලිඟශබ්දයාගට "ඉකොවි සුපි" යන සූත්‍රයෙන් නුට්ද, හ්‍රස්වාතනයාකෙරෙන් පරවූ ආම්හට "හ්‍රස්වාපො නුට්" යන සූත්‍රයෙන් නුට් පත්තෙනි සාවකාශසූත්‍රයන් දෙදෙනාගේ එකතැනකට පැමිණිවිටක් ඇතිකල්හි "විප්‍රතිෂෙධෙ" යන පරිභාෂාසූත්‍රසාමර්ථ්‍යයෙන් ඉසවයෙක්වේනුයි "හ්‍රස්වාපො නුට්" යන සූත්‍රයෙන් නුට් වෙයි; "නාම්‍යතිඃවතස්‍රොඃ' යන සූත්‍රයෙන් දීඝීවෙයි; "රණාදනනාණ එකපදෙ"යන සූත්‍රයෙන් ණත්වවෙයි; වාරිණාම් යනුවේ.)

(මෙහි වාරි වාරිණී වාරිණි, හෙ වාරෙ!හෙ වාරිණී! හෙ වාරිණි, වාරි වාරිණී දාරිණි,වාරිණා වාරිභ්‍යාම් වාරිභිඃ,(කරමණ)වාරිණා වාරිභ්‍යාම් දාරිභිඃ, දාරිණෙ වාරිභ්‍යාම් වාරිභ්‍යඃ, වාරිණඃ වාරිභ්‍යාම් වාරිභ්‍යඃ, වාරිණඃ වාරිණොඃ දාරිණාම්,දාරිණි දාරිණොඃ වාරිෂුයි කියා වරනැගියයුතු ඨාරිශබ්දයෙන් දිය කියත්)

අසපි, අසපිශබ්දයතෙම; එවම්, මෙසේමැයි.

ටාදෙෂ, ටාදිවූ; අවි, අවිහු පරකල්හි.

අවියනුද; සුපියනුද; ටාදුවචිති ව, ටාදුවචියනුද; දිසිනතෙ, වැටේ. ' අසපිදඩිසකත්‍යඤණාමනඩ්" යනු සූත්‍රයි; අසපිදඩිසකත්‍යඤණාම් යනු පදය; අනඩ් යනු පදයි.

ටාදෙෂ, ටාදිවූ; අජාදෙෂ, අජාදිවූ;සුපි, සුප්හුපරකල්හි; අඝ්‍යාදිනාම්, අඝ්‍යාදීන්ට; අනඩ්ාදත්, අනඩ්වේ.

යථියනුද;අශිසුවිතිම්, අශිසුවියනුද: වත්තතෙ, වැටේ.

I. 6.

18 අලෙලොපෝ'නඃ. 6, 8, 180.

ඝඩ්‍යශිසුට්‍යතනතනායාඃ ප්‍රකෘතෙරතෝ ලොපෝ භවති.

අඝඨනා අසිභ්‍යාම් අසිභිරිත්‍යාදි.

අලෙලොපොන ඉති වතතීතෙ,—

"අලෙලොපොනඃ"යනු සූත්‍රයි; අලෙලොපඃ යනුපදය; අනඃ යනුපදයි.

අශිසුට්, ශිඝාසුට්වර්ජිතවචු;යට්, ඝඤාදි ප්‍රත්‍යයාපරකල්හි; අනතනායාඃ ප්‍රකෘතෙඃ, අනතනප්‍රකෘතියගේ; අනඃ, අන්හට; ලොපෝ භවති, ලොප්වේ; අඝඨනා අසිභ්‍යාම් අසිභිරිති, අඝඨනා අසිභ්‍යාම් අසිභිඃ යන; ආදි, මේ ආදිරූපවේ.

(මෙහිදු අසිශබ්දයාඤෙරෙන් ටාවෙයි; ටාදිවූ අජාදිවූ සුප්හුප රකල්හි "අයිදඩිසඤඤාඤණා මනම්" යන සූත්‍රයෙන් අනඩ්වෙයි; වන්නේ "ශිදනෙඤාල් සවිඝස්‍ය" යන පරිභාෂා සූත්‍රසාමර්ත්‍යයෙන්සියල්ලහටපත්තෙහි"ඩිත්"යන පරිභාෂා සූත්‍රසාමර්ත්‍යයෙන් අනත ඉකාරඋහට අනඩ් වෙයි; ශිඝා සුට්වර්ජිතවූ අජාදිවූ ප්‍රත්‍යයාපර කල්හි අනනතප්‍රකෘති සම්බන්ධිවූ අන්හට "අලෙලොපොනඃ" යන පරිභාෂාසූත්‍රයෙන් ලොප්වේයි; අඝඨනා යනුවේ

අලෙලොපොනඉති, අලෙලොපොනඃ යනු වතතීතෙ, වැටේ.

"ඞිශ්‍යෝ ඊඃ" යනු සූත්‍රයි; ඞිශ්‍යෝඃ යනුපදය; වඃ යනු පදයි.

ඞිශ්‍යෝඃ පරයොඃ, ඞිශිදෙදෙනා පරකල්හි; අතඃ, අත්හට; වඃ, විකලපයෙන්; ලොපෝ භවති, ලොප්වේ.

අඝඨනි අඝඨන් අඝෙඨනාඃ අසිභූ යනුවේ.

(මෙහී අසී අසිනී අඝසිනි,හෙඅඝෙඨ!හෙ අසිනී!හෙ අඝසිනි, අඝඨ අසිනී අඝසිනි, අඝඨනා අඝඨභ්‍යාම් අසිභිඃ,(කරණෙ)අඝඨභ්‍යාම් අසිභ්‍යාම් අසිභිඃ,අඝෙඨභ්‍ය අඝසිභ්‍යාම්අඝඨභ්‍යඃ, අඝඨනාඃ අඝසිභ්‍යාම් අඝසිභ්‍යඃ, අඝඨනඃ අඝෙඨනාඃ අඝඨනාම්, අඝඨනි අඝඨනී අඝෙඨනාඃ අඝසිභූසු කියා වරන.ගියයුතු; අඝසිශබ්දයෙන් ඇවකියත්)

අම්බු, අම්බුශබ්දයතෙම; ඊඃරිවත්, ඊඃරිශබ්දයා වැනි.

(මෙහි අම්බු අම්බූනී අම්බූනි, හෙ අම්බු!හෙ අම්බූනී!,හෙ අම්බූනි, අම්බු අම්බූනී අම්බූනි,අම්බූනා අම්බුභ්‍යාම් අම්බුභිඃ,(කරණෙ)අම්බූනා අම්බුභ්‍යාම් අම්බුභිඃ, අම්බූනෙ අම්බුභ්‍යාම් අම්බුභ්‍යඃ, අම්බූනඃ අම්බුභ්‍යාම් අම්බුභ්‍යඃ,අම්බූනඃ අම්බූනොඃ අම්බූනාම්, අම්බූනි අම්බූනොඃ අම්බුම්භූසු, කියඃ ඊරනැගියයුතු; අම්බුශබ්දයෙන් දියකියත්.

7: .1.

14 සීඝෙය්‍යා චා. 6, 3, 132.

සීඝෙය්‍යාඃ පරයොරතො ලොපො වා භවති අයථා අසථා අසථනා, අසථිභු, අම්බු වාරිවත්; කතීනා කතීනාණී, කතාණී, සංබොධනෙ විතියායාමප්‍යෙවම්, කතීත්‍රා කතීනාණා කතීණහ්‍යාම් කතීණහිරිත්‍යාදි. [0]

උකතා අජන්තා නපුංසකලිඞ්ගාඃ.

වණ්ණ්ප්+සු.

ඛ්ලි පදස්‍යාණෙතණෙති ව වත්තතෙ,—

කතීණ කතීණී කතීණණී යනුවේ; (මෙහි වාරිශබ්දයෙහි කිසුම යෙන්දතයුතු.)

සංබොධනෙ, සංබොධනයෙහිදු; විතියායාමපි, විතියායෙහිදු; එවම්, මෙසේමැයි; (කතීණ කතීණී කතීණණී කියාවවෙසිසේයි.)

කර්ත්‍රා කතීණා කතීණහ්‍යාම් කතීණ හිරිහි, කර්ත්‍රා කතීණා කතීණහ්‍යාම් කතීනාහිඃයන; ආදි, මේ ආදිරූපවේ,

(මෙහිකතීණ කතීණී කතීණණී හෙකතීණ!, හෙකතීණී හෙකතීණණී!, කතීණකතීණී කතීණණී, කර්ත්‍රා කතීණා කතීණහ්‍යාම් කතීණහිඃ,(කරණෙ)කර්ත්‍රා කතීණා කතීණහ්‍යාම් කතීණහිඃ, කතීණණ, කතීණහ්‍යාම් කතීණහ්‍යඃ, කතීණණඃ කතීණහ්‍යාම් කතීනාහ්‍යඃ, කතීනාණඃ කතීනාණණාඃ කතීනාණණාම්, කතීනාණී කතීනාණණඃකතීනාණ්‍යුසිඞියා චරනැගියයුතු; මේකතීණශබ්දයතෙමඋකතනපුංසක ලිඟුනුයි.ථාදිවූ අජාදිවූ සුප්ඞු පරකල්හි "උකතනපුංසකස්‍යථාදෙඉවා"යනසූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් නුම්කොට කතීණා යනාදිය සිඞ්කටයුතු; යටනුම්නුවූපක්ෂයෙහි ඝාසන්නශබ්දයෙහි ඝිපරිද්දෙන් සිඞ්කොට චරනැගියයුතු; කතීණශබ්දයෙන් ක්‍රියානිෂ්පාදයාකියත්.)

අජන්තාඃ, අජන්තවූ; නපුංසකලිඞ්ගාඃ, නපුංසක ලිඟශබ්දයෝ; උකතාඃ, කියනලදනුයි.

වණ්ණ්ප්සු, වණ්ණ්ප්ශබ්දයා කෙරෙන්සුවෙයි.

ඛ්ලියනුද; පදස්‍යයනුද; අණෙතයනුද; වුත්ති, වයනුද; වත්තෙ, වැටේ.

6 1.

1 චොඃ කුඃ. 6, 1, 59.

චවගීස්‍ය කඛලි පදඤෙත ච කුත්වං භවතීති ජස්‍ය ගඃ.
චර් කඛල් ඉති ච වර්‍තතෙ,—

.1. 7.

2 වා විරාමෙ 6, 4, 149.

විරාමෙ වර්‍තමානස්‍ය කඛලඃ චඛීවතීති ගස්‍යකඃ, වණීක් වණීග් වණීජෙඃ වණීජඃ ඉත්‍යාදි.

"චොඃකුඃ" යනුසූත්‍රයි; චොඃ යනුපදය; කුඃ යනුපදයි.
කඛලි, කඛල්හුපරකල්හිද; පදඤෙතව, පදඤෙතකල්හිද; චවගීස්‍ය, චව ගීයඟව; කුත්වංභවතීති, කුත්වවේනුයි; ජස්‍ය,ජකාරයඟව;ගඃ,ගකාර යෙක්වෙයි.

චර්යනුද; කඛල්ඉතිච, කඛල්යනුද; ඉතීඅත, වැටේ.
"වා විරාමෙ" යනුසූත්‍රයි; චඃයනුපදය; විරාමෙයනුපදයි.

විරාමෙ, පදඤෙතඋවර; වර්‍තමානස්‍ය, වැවෙත්කාවූ; කඛලඃ, කඛල් ඟට; වා, විකල්පඅයෙන්; චඛීවතීති, චර්වේනුයි; ඟස්‍ය, ගකාරයඟට; කඃ, කකාරයෙක්වේ.

වණීක් වණීග් වණීජෙඃ වණීජඉති, වණීක් වණීග් වණීජෙඃ වණීජඃ යන; ආදී, මේආදිරූපවේ.

(මෙහිදු වණීජ්ශබ්දයාකෙරෙන් සුවෙයි; කල්හුකෙරෙන්පරවූ අවිද්‍යමානවූඃඟව "ඝඃඃ" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වෙයි; පදඤෙතක ල්හි සැයියනව "චොඃ කුඃ" යන සූත්‍රයෙන් කුත්වයෙන් ජකාරයඟට ගකාරයෙක්වෙයි; පදඤෙලඋවර වැටෙන්නාවූ කඛල්ඟට "වා විරාමේ" යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් චර්භවයෙන් ගකාරයඟට කකාරයෙක් වේයි; වණීක් වණීග්යඩුවේ;ඕවෙයි;ඔඅකාරජකාරයෙහිසංහිතවේ; වණීජෙඃ යඩුවේ; ජස්වේයි; අකාරජකාරයෙහි සංහිතවෙයි; රූප විසිද්ධියවෙයි; වණීජඃ යඩුවේ;මෙහි වණීක්ෂු යනතැන වණීජ් ශබ්දයාකෙරෙන් සුවේවෙයි; කඛල්හුපරකල්හි චවගීයඟව "ඝඃඃ කුඃ" යන සූත්‍රයෙන් ජකාරයඟට ගකාරයෙක්කොට ඛර්ප්‍රත්‍යාහාරයඋපර කල්ඟ කඛල්ඟට"ඛරි චකිඃ"යනුසූත්‍රයෙන්ගකාරයඟට කකාරයෙක් කොට සඃඉත් සඛඃඛිවූසකාරයඟටඛොඟවාදි සූත්‍රයෙන් ඛවිමකොට වණීක්ෂුයියා සිඛකටයුතු.)

මහත්×සු.

නුමීති වර්තතෙ,—

7. 6.

3. පුංසුව්‍යූගිතඃ. 5, 4, 21.

උගිතඃ ප්‍රකෘතෙඃ පුංසි සුටි නුම්භවති.

දීර්ඝඃ ශිසුවීති ච වර්තතෙ,—

6: 7.

4 සම්භතෙර්නුම්. 5, 3, 8.

ශෞ සුටි ච පරතඃ සකාරාන්තස්‍ය පදස්‍ය මහතශ්ච නුම්විසර්ජනීයස්‍ය දීර්ඝෝ භවති.

ලොප ඉති වර්තතෙ,—

6. 6.

5 සංයොගාශ්‍රස්‍ය පදස්‍ය. 6, 3, 53.

(මෙහි වණීක් වණිග් වණීජෝ වණීජඃ, හෙවණීක්! හෙවණීග්! හෙවණීජෝ! හෙවණීජඃ, වණීජම් වණීජෝ වණීජඃ, වණීජා වණීග්භ්‍යාම් වණීග්භිඃ, (සාරණෙ) වණීජා වණීග්භ්‍යාම් වණීග්භ්‍යඃ, වණීජෙ වණීග්භ්‍යාම් වණීභ්‍යඃ, වණීජඃ වණීග්භ්‍යාම් වණීභ්‍යඃ වණීජඃ වණීජෝඃ වණීජාම්, වණීජි වණීජෝඃ වණීක්ෂුයිකියා වරනැගිය යුතු;වණීජ්ශබ්දයෙන් වෙළඳුන්කියයි.)

මහත්සු, මහත්ශබ්දයාකෙරෙන් පරවසුවේ.

නුමීති, නුම්යතු, වර්තතෙ, වැවේ.

"පුංසුව්‍යූගිතඃ" යනුසූත්‍රයි: පුංසුවියනුපදඃ; උගිතඃ යනුපදඃ.

පුංසි, පූල්ලිඟුවිෂයෙහි; සුටි, සුවිහුපරකල්හි; උගිතඃ ප්‍රකෘතෙඃ, උගින්ප්‍රකෘතිහට; නුම්භවති, නුම්වේ.

දීර්ඝඃ යනුද; ශිසුවීනිව, ශිසුවියනුද; වර්තතෙ, වැවේ.

"සම්භතෙර්නුම්" යනුසූත්‍රයි, සම්භතෙඃ යනුපදඃ; නුම්යනුපදයි.

ශෞ, ශිපරකල්හිද; සුවිවපරතඃ, සුවිහුපරකල්හිද; සකාරාන්තස්‍ය පදස්‍ය, සකාරාන්තපදයහටද; මහතශ්ච, මහන්ශබ්දයහටද; නුම්, නුම්පරකල්හි; පූර්ඝස්‍ය, පූර්ඝයාහටද; දීර්ඝෝභවති, දීර්ඝවේ.

ලොපඉති, ලොපයනු; වර්තතෙ, වැවේ.

"සංයොගාශ්‍රස්‍ය පදස්‍ය" යනුසූත්‍රයි; සංයොගාන්තස්‍ය යනුපදඃ; පදස්‍ය යනුපදයි.

සංයොඝානන්තස්‍ය පදස්‍ය ලොපොභවති, සංයොගානන්තලොපස්‍ය සිධ්‍යති සුපඃ ප්‍රකෘතඅෝ ලොපඉති න ලොපො න භවති; මහාන් මහානෙතෘ මහාන්තඃ, සංබොධතෙ.

දීඞි ඉති වර්තතෙ,—

7. 7.

6 සාවඝංබුඛෙ, 5, 3. 10.

සංයොගානන්තස්‍ය පදස්‍ය, සංයොගානන්තපදඝාතට; ලොපොභවති, ලොප්වේ; සංයොගානන්ත ලොපස්‍ය, සංයොගානන්තලොපයාගේ; අසිඛ්‍යත්, අසිඛබවහෙතුකොටගෙන; සුපඃ ප්‍රකෘතඅෝලොපඉති, "සුපඃ ප්‍රකෘතඅෝලොපඃ" යන සූත්‍රයෙන්; නලොපොනභවති, නකාරඅහට ලොප්නොවේ.

("සංයොගස්‍ය පදස්‍ය" යනසූත්‍රයෙන් නකාරයහට ලොප්කළ කල්හි නකාරානන්තබවහෙතුකොටගෙන "සුපඃප්‍රකෘතඅෝලොපඃ" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්උවමනාවේදයන්? "සුපඃ ප්‍රකෘතඅෝලොපඃ" යන සූත්‍රයෙන් ලොපයකළමනාකල්හි "සංයොගස්‍ය පදස්‍ය" යන සූත්‍රයෙන් සංඝානානන්තලෝපය "පූර්ත්‍රාසිඛ්මි" යන පරිභාෂාසූත්‍ර සාමර්ත්‍යයෙන් අසිද්ධවත්වේත්‍රුහි, නලොපයනොවෙයිසේයි.)

මහාන් මහානෙතෘ මහානන්තඃ යත්‍රුවේ.

(මෙහිදු මහන්ශබ්දඝාඅකෙරෙන් සු ඔෘ ජස්වෙයි; පුල්ලිඟුයෙහි සුවිත්‍රුපරකල්හි උඟිත්ප්‍රකෘතිහට "පුංසුව්‍යුඟිතඃ" යන සූත්‍රයෙන් නු ම්ඉවයි; වන්නේ "ම්දවොනානාන්පරඃ" යනපරිභාෂා සූත්‍රඝාමර්ත්‍යයෙන් අනන්තඅවුනකෙරෙන් පරවනුම්වේ; සුවිත්‍රුපරකල්හි මහන්ශබ්දඅ ගේ නුම්පූර්ඪියහට "ඝමහතොර්ත්‍රුම්" යන සූත්‍රයෙන් දීඞිවෙයි; අල්ත්‍රු කෙරෙන් පරවූ අවරඝිතවූ සුනව "ඝොඃ" යනසූත්‍රයෙන් ලොප්වෙයි; සංඝානානන්තපදයහට "සංයොගස්‍යපදස්‍ය" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වෙයි; වන්නේ "ෂඞ්‍යාතන්‍යස්‍ය" යන පරිභාෂා සූත්‍රඝාමර්ත්‍යයෙන් අනන්තනකාරයහට වෙයි; ජස්කළකල්හි රුත්වවිසර්ජනීයවෙයි; මහාන් මහානෙතෘ මහාන්තඃ යත්‍රුවේ.)

සංබොධතෙ, සංඝබොධනවිඝයෙහි.

දීඞිඉති, දීඞියත්‍රු; වර්තතෙ, වැටේ.

"සාවඝංබුඪෙ" යඳුසූත්‍රයි; සෙෘ ශ්‍රුපදඝ; අඝංබුඪෙ යත්‍රුපදඝි.

සෞ යද්දීඝිතීං තදසංබොධන එව භවතීති නියමානාදීඝිඃ, මහන්! මහාඉන්නෟ මහාන්ත ඉත්‍යාදි, අග්නිමිත්සු; සුලොපජඝබව ර්තිනි, අග්නීමත් අග්නිමද් අග්නිමථෟ අග්නිමථ ඉත්‍යාදි; එවා සවාවිත් සවාවිද් සවාවිඃධෟ ඝාවිධඉත්‍යාදි; රාජන්සු; සාවසංබුද්ධං විති නියමාවඝිසුවිතිදීඝිඃසුලොපතලොපෞ, රාජා රාජානෟ රාජානඃ, "සුපඃ ප්‍රකෘතෙතනීඃලොප" ඉති න ලොපෙ ප්‍රාපෙ.

සෞ, සුපරකල්හි; යද්දීඝිතම්, යම්දීඝිතියක්ඇද්ද; තත්, ඒ; අසංබොධනඑවභවතීති, අසංඝොධනයෙහිමෙයි; නියමාත්; නියම කළහෙයින්; නදීඝිඃ, දීඝිතෟවේ; මහන්! යනුවෙ.

(මෙහිදු සුදිඝකතිවෙයි, "පුංසුට්‍යුගිතඃ" යන සූත්‍රයෙන් නුම්වෙයි, සූවිහුපරකල්හි මහත්ශබදයාගේ නුම්පූර්‍වියාහට "සුමහතොර්නුම්" යන සූත්‍රයෙත් දීඝිපත්තෙහි සුපරකල්හි යම්දීඝිතියක්ඇද්ද හෙතෙම අසංබොධනයෙහිම වෙයිකියා "සාවසංබුබෞ" යන සූත්‍රයෙන් නියමකළහෙයින් දීඝිතොවෙයි, "සොඃ" යනසූත්‍රයෙන් සුහ ටලොප්වෙයි; "සංයොගසාසපදසා" යනසූත්‍රයෙන් නකාරසුහවලොප්වෙයි, මහන්ඝනුවේ,

මහාඉන්නෟ, මහාන්තඉති, මහාඉන්නෟ මහාන්තඃයන; ආදි, මේ ආදිරූපවේ.

(මෙහි මහාන් මහාඉන්නෟමහාන්තඃ,හෙමහන්!හෙමහාඉන්නෟ!හෙම හාන්තඃ!, මහාන්තම් මහාඉන්නෟ මහතඃ, මහතා මහද්භ්‍යාම් මහ ද්භිඃ, (කරණෙ) මහතා මහද්භ්‍යාම් මහද්භිඃ, මහතෙ මහද්භ්‍යාම්මහ ද්භ්‍යඃ, මහතඃ මහද්භ්‍යාම් මහද්භඃ, මහතඃ මහතොඃමහතාම්මහනි මහතොඃ මහත්සුයිකියා වරනැගියයුතු;මෙහිමහද්භ්‍යාම්මහද්භිඃයන තැන ජශ්ත්වද මහත්සුයනතැන ජශ්ත්වචර්ත්වදකවයුතු;මහත් ශබද යෙන් මහතුන්කියත්.)

අග්නීමත්සු, අග්නිමත්ශබදයාකෙරෙන් සුවිහකතිවේ; සුලොපජස්ත්වචර්ත්වනි,සුලොපජස්ත්වචර්ත්වයන මොහුවෙත්;අග්නිමත් අග්නිමද් අග්නිමථෟ අග්නිමථඉති, අග්නිමත් අග්නිමද් අග්නි මථෟ අග්නිමථඃ යන; ආදි, මේආදිරූපවේ.

(මෙහිදු අග්නිමත් ශබදයාකෙරෙන් සුවෙයි; "සොඃ" යන සූත්‍ර යෙත් සුහටලොප්වෙයි; "ඣලොජස්" යන සූත්‍රයෙන් ජශ්ත්වයෙන් ථකාරයහට දකාරයෙක්වෙයි; "වා විරාමෙ" යනසූත්‍රයෙන් විකල්ප යෙන් චර්ත්වයෙන් දකාරයහට තකාරයෙක්වෙයි; අග්නීමත් අග් නීමිද්යනුවේ.)

.1. 7.

7 න සංබුඩෙ, 6, 3 49.

(මෙහි අග්නිමත් අග්නිමද් අග්නිමථෙ අග්නිමථඃ, හෙ අග්නිමත්! හෙ අග්නිමද්! හෙ අග්නිමථෙ! හෙ අග්නිමථඃ!, අග්නිමථම් අග්නිමථෙ අග්නිමථඃ, අග්නිමථා අග්නිමද්භ්‍යාම් අග්නිමද්භිඃ, (කරණෙ) අග්නිමථා අග්නිමද්භ්‍යාම් අග්නිමද්භිඃ, අග්නිමථෙ අග්නිමද්භ්‍යාම් අග්නිමද්භ්‍යඃ, අග්නිමථඃ අග්නිමද්භ්‍යාම් අග්නිමද්භ්‍යඃ, අග්නිමථඃ අග්නිමථොඃ අග්නිමථාම්, අග්නිමථි අග්නිමථොඃ අග්නිමත්සුයි කියා වරනැගියයුතු; අග්නිමත් ශබදයෙන් ගිනිගානාදඬු කියත්.)

ශ්වාවිත් ශ්වාවිද් ශ්වාවිධෙ ශ්වාවිධඉති, ශ්වාවිත් ශ්වාවිද් ශ්වාවිධෙ ශ්වාවිධඃ යන; ආදි, මේ ආදිදෑපවේ; එවම්, මෙසේමැයි.
(යම්සේ අග්නිමත්ශබදයෙහිසුලොප්ජශ්ත්ව චර්ත්වයන මොහුවෙද්ද මේ ශ්වාවිද්ශබදයෙහිදු එසේමසුලොප් ජශ්ත්වචර්ත්වයන මොහුවෙති යිසේයි.)

(මෙහි ශ්වාවිත් ශ්වාවිද් ශ්වාවිධෙ ශ්වාවිධඃ, හෙ ශ්වාවිත්! හෙ ශ්වාවිද්! හෙ ශ්වාවිධෙ! හෙ ශ්වාවිධඃ! ශ්වාවිධම් ශ්වාවිධෙ ශ්වාවිධඃ, ශ්වාවිධා ශ්වාවිද්භ්‍යාම් ශ්වාවිද්භිඃ, (කරණෙ) ශ්වාවිධා ශ්වාවිද්භ්‍යාම් ශ්වාවිද්භිඃ, ශ්වාවිධෙ ශ්වාවිද්භ්‍යාම් ශ්වාවිද්භ්‍යඃ, ශ්වාවිධඃ ශ්වාවිද්භ්‍යාම් ශ්වාවිද්භ්‍යඃ, ශ්වාවිධඃ ශ්වාවිධොඃ ශ්වාවිධාම්, ශ්වාවිධි ශ්වාවිධොඃ ශ්වාවිත්සුයිකියා වරනැගියයුතු; ශ්වාවිද්ශබදයෙන්ගිත්තැ යන්කියත්.)

රාජන්සු; රාජන්ශබදයාකෙරෙන්සුවිභකතිවේ; සාවසංබුඩාවිති. "සාවසංබුඩෙ" කියා; නියමකළහෙයින්; ශිසුවිති, "ශිසුවි" යන සූත්‍රයෙන්; දිඝඃ, දීඝවේ; සුලොපතලොපෙ, සුලොප්තලොප් දෙදෙනවෙත්; රාජා රාජානෙ රාජානඃ යනුවේ.

(මෙහිදු රාජන්ශබදයාකෙරෙන්සු ඔ ජස්වෙයි; සුවිභුපරකල්පිතනානාරූපප්‍රකෘතිභව "ශිසුවි" යනසූත්‍රයෙන් දීඝවෙයි; "සොඃ" යනසූත්‍රයෙන් ලොප්වෙයි; සුඛන්තනකාරාන්තප්‍රකෘතිභව "සුපඃ ප්‍රකෘතෙඃඕලොපඃ" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වෙයි; රාජායනුවේ; ඔකාරනකාරශයයි සංගිතවෙයි; රාජානෙශයනුවේ; අකාරනකාරශයති සංගිතවෙයි; රූපවිසර්ජනියවෙයි; රාජානඃ යනුවේ.)

සුපඃ ප්‍රකෘතෙඃඕලොපඉති, "සුපඃ ප්‍රකෘතෙ ඕලොපඃ" යන සූත්‍රයෙන්; නලොපෙ, හකාරලොපය; දාප්තෙ, පත්තෙහි.

"න සංබුඩෙ" යනුසූත්‍රයි; නඅනුපදය; සංබුඩෙ යනුපදයි.

සංබොධනෙ නලොපො න භවති,රාජන්!රාජානෞ! රාජානඃ! රාජානම් රාජානෞ; "අල්ලොපොන" ඉත්‍යකාරලොපඃ, ශ්වුත්වෙන නකාරස්‍ය ණකාරඃ, රාඥඃ, රාඥ.

7. 7. .1.

8 සුපි වලි නදවත්. 6, 3, 51.

ඌරොභ්‍යඃ කබිත්‍යත්‍ර පකාරෙණ සොඃ ප්‍රත්‍යාහාරග්‍රහණම්, සුපි වලාදෙශ ප්‍රකෘතෙඃ සුබන්තස්‍යෙව කාර්‍යිමිෂ්‍යතීති න ලොපඃ, රාජාභ්‍යාම් රාජභිරිත්‍යාදි, ඩෙඃ, රාඥි රාජීනි.
පඨින්+සු.

සංබොධනෙ, සංබොධනයෙහි; නලොපඃ, නකාරයහටලොප්; නභවති, නොවේ; රාජන්! රාජානෞ! රාජානඃ! යනුවේ.

(මෙහිදු රාජන්ශබ්දයාකෙරෙන් සංබොධනයෙහි සුවෙයි; "ශිසුවී" යන සූත්‍රයෙන් දීර්ඝපත්තෙහි සුපරකල්හි යම්දිර්ඝයෙක්ඇද්ද නෙතෙම අසංබොධනෙ.හිම්වෙයිකියා "සාවසංබුඩෙ" යන සූත්‍රයෙන් නියමකළහෙයින් දිර්ඝනොවෙයි; "සුපඃ ප්‍රකෘතෙඩොලොපඃ යනසූත්‍රයෙන් නකාරයහට ලොප්පත්තෙහි සංබොධනයෙහි "නසංබුඩෙ" යන සූත්‍රයෙන් ප්‍රතිෂෙධවෙයි; රාජන්යනුවේ; රාජානෞ රාජානඃ යනුවේ.)

රාජානම් රාජානෞ යනුවේ. (මෙහිදු අම් ඔත් වෙයි, "ශිසුවී' යන සූත්‍රයෙන් දිර්ඝවෙයි.)

අල්ලොපොනඉති, "අල්ලොපොනඃ" යනසූත්‍රයෙන්; අකාරලොපඃ, අකාරතෙමලොප්වේ; ශ්වුත්වෙහ,ශ්වුත්වයෙන්; නකාරස්‍ය, නකාරයහට; ණකාරඃ, ණකාරයෙක්වෙයි; රාඥඃයනුවේ.

(මෙහිදුරාජන්ශබ්දයාකෙරෙන් ශස්වේයි; ශිහා සුවිවර්ජිතවූ අජාදිප්‍රත්‍යයාපරකල්හි අනන්තප්‍රකෘති සම්බන්ධවූ අන්හට "අල්ලොපොනඃ" යනසූත්‍රයෙන් ලොප්වෙයි; "යොඃ ශ්වුෂ්වුභ්‍යාං තෙඳ" යනසූත්‍රයෙන් ශ්වුත්වයෙන් නකාරයහට ණකාරයෙක්වෙයි; රාඥඃ යයුවේ.)

රාඥ යනුවේ.

"සුපි වලිතද්ඨන්" යනුසූත්‍රයි, සුපි යනුපදය; වලියනුපදය; තද්ඨන්යනුපදයි.

"ඌරොභ්‍යඃ කඛිනි," ඌරොභ්‍යඃකප් 'යන; අත්‍ර,මෙහි; පකාරෙණ,

සංචිති වතීතනෙ,—

6. 1.

9 පඨිමථ්‍යාභූසඞ්ඛ්‍යාමාන්. 5, 4, 88

පඨ්‍යාදීනාං සාවාද්භවති.

පඨිමථ්‍යාභූසඞ්ඛ්‍යා මාදිනි ව වතීනඝෙන,—

7. 6.

10 ඝිසුඩ්ඩෙසු. 5, 4, 89.

පකාරයකරණකොටඝෙන; සෙසෘ, සුවිභකතිහුගේ; ප්‍රත්‍යාඛ්‍යාර ශ්‍රඛණම්, ප්‍රත්‍යාඛ්‍යාරණැන්මයි; වලාදෙඝසුපි, වලාදිවූසුප්හුපරකල්හි; ප්‍රකෘතඝෘ, ප්‍රකෘතිඝව; සුබන්තඝෙව, සුබන්තඋක්හටඝෙන්; කාඝ්‍ය මඛවතීති, කාඝ්‍යඋවේත්‍රයි; නලොපඃ, නකාරයඛටලොප්වේ. රාජඛ්‍යාම් රාජඛිරිති,රාජඛ්‍යාම් රාජඛිඃ යන; ආදි,මේආදිරූපවේ.

(මෙඛිදු රාජන්ශබදයාකෙරෙන් ඛ්‍යාම් භිස්වෙයි;වලාදිවූසුප්හු පරකල්හි ප්‍රකෘතිඛටප්‍රබන්තඋක්හටඝෙන් කාඝ්‍යඋවේත්‍රයි "සුපිවලි තද්වන්" යනසූත්‍රයෙන් පදවත්වෙයි; සුබන්තවූනකාරාන්තප්‍රකෘති සම්බන්ධවූ නකාරයඛට "සුපඃප්‍රකෘතෙ නොලොපඃ" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වෙයි; රාජඛ්‍යාම් රාජඛිඃ යනුවේ.

ඩෙඃ, ඕපරකල්හි; රාඥි, රාජනියනුවේ.

(මෙඛිදු රාජන්ශබදයාකෙරෙන් පරවඕවෙයි, ඕපරකල්හි අන පන්තප්‍රකෘතිසම්බන්ධිවූ අන්ඛව "ඕඝ්‍යොචිඃ" යනසූත්‍රයෙන් විකල්පයෙ න් ලොප්වෙයි, ශ්චුත්වයෙන් නකාරයඛව ඤකාරයෙක්වෙයි, රාඥි යනුවේ; අන්ඛව ලොප්නුවූතන්හි පර ඉකාර නකාරයෙහි සංහිත වෙයි; රාජනියනුවේ)

(ෂෂ්ඨි රාජා රාජානෞ රාජානඃ, හෙ රාජන්! හෙ රාජානෞ! හෙ රාජානඃ!, රාජඃනම් රාජානෞ රාඥඃ, රාඥඃ රාජඛ්‍යාම් රාජඛ්‍යඃ (කරණෙ) රාඥඃ රාජඛ්‍යාම් රාජඛිඃ, රාඥෙ රාජඛ්‍යාම් රාජඛ්‍යඃ, රාඥඃ; රාජඛ්‍යාම් රාජඛ්‍යඃ, රාඥඃ රාඥෝඃ රාඥාම්, රාඥි රාජනි රාඥෝ රාජසුසීකියා වරතෘගීයන්‍රුත්‍ර; රාජන් ශබදඝෙන් රජදරූවන්ඛියන්)

පඨින්සු, පඨින්ශබදයාකෙරෙන්පරව සුවිභකතීවේ.

සාවිනි, සෙඃඣනු වතීනෙ, වැටේ.

"පඨිමථ්‍යාභූසඞ්ඛ්‍යාවාත්" යනුසූත්‍රඛි; පඨිමථ්‍යාභූසඞ්ඛ්‍යාඛියනුපදය; ආත්ඣනුපදයි.

පථ්‍යාදීනා මීකාරස්‍ය සෞ සුටි ච පරත ආද්ගවති.
ශිසුවීති වතීතතෙ,—

6. 1.

11 ථොනඃ. 5, 4, 40.

පථ්‍යාදීනාං ථකාරස්‍ය ශිසුටි සඃදෙශො භවති, රුතිවිසර්ජනීය පත්‍ථඃ පත්‍ථානෙ පත්‍ථානඃ.

සංඛාධනෙඋප්‍යවම්, පත්‍ථානම් පත්‍ථානෙ.

සෞ, සුපරකල්හි; පථ්‍යාදීනාම්, පථ්‍යාදීන්ට; ආද්ගවති, ආත්වේ.
පථ්‍යථඃ හුඝාම්යසුද; ආදිතිව, ආත්යසුද; වතීතතෙ, වැටේ.

"ශිසුමෙය්‍යඃ" යනු සූත්‍රයි; ශිසුවියනුපදය; එඃ යනුපදයි.

ශෞ, ශිපරකල්හිද; සුටි ච පරතඃ, සුවිහුපරකල්හිද; පථ්‍යාදීනාම්, පථ්‍යාදීන්ගේ; ඉ කාරස්‍ය, ඉකාරයහට; ආද්ගවති, ආත්වේ.

ශිසුවීති, ශිසුවියනු; වතීතෙ, වැටේ.

"ථොනඃ" යනු සූත්‍රයි; ථඃ යනුපදය; නඃ යනුපදයි.

ශිසුවි, ශිහාසුවිහුපරකල්හි; පථ්‍යාදීන්ගේ; ථකාරස්‍ය. ථකාරයාහට, සඃදෙශොභවති, සඃයනආදේශවේ; රුතිවිසර්ජනීය, රුතිවිසර්ජනීයදෙදෙන ආදෙශවෙත්; පත්‍ථඃ පත්‍ථානෙ පත්‍ථානඃ යනුවේ.

(මෙහිදු පළමු ශබ්දයාඑකරෙන් සුවෙයි, සුපරකල්හි පවින්ශබ්දයහට "පථ්‍යාදීනාම්" යනසූත්‍රයෙන් ආත්වෙයි; එතෙත් "ෂඨ්‍යඃනන්‍යස්‍ය"යනපරිභාෂාසූත්‍රය සාමර්ත්‍යයෙන්අනන්‍යකාරයාම්හා ආත්වෙයි; සුවිහු පරකල්හි පවින්ශබ්දයාගේ ඉකාරයහට "ශිසුමෙය්‍යඃ" යනසූත්‍රයෙන් ආත්වෙයි, අකොකිදිඕඃ යනසූත්‍රයෙන් දිඕවෙයි; සුවිහුපරකල්හි පවින්ශබ්දයාගේ ථකාරයහට "ථොනඃ" යනසූත්‍රයෙන් නඃ යනාදෙශවේයි; රුතිවිසර්ජනීයවෙයි පත්‍ථඃ යනුවේ; ඔඃජස්වෙයි,"ශිසුමෙය්‍යඃ"යන සූත්‍රයෙන් ආත්වෙයි. "ථොනඃ"යන සූත්‍රයෙන්ම යන ආදෙශවෙයි.

ජස් කළකල්හි රුතිවිසර්ජනීයවෙයි; පත්‍ථානෙ පත්‍ථානඃ යනුවේ)

සංඛාධනොපි, සංබොධනයෙයිදු; එවම්,මෙසේමැයි;
පත්‍ථානම් පත්‍ථානෙ යනුවේ.

"ඉනොච්ලොපඃ" යනුසූත්‍රයි, ඉනඃ යනුපදය; අවි යනුපදය; ලොපඃ යනුපදයි.

6. 7. 1.

12 ඉනෝ චි ලෝපඃ. 5, 4, 41.

පඤ්චාදිනාම්නඃ ඉත්‍යස්‍යාවිලෝපෝ භවති ශිසුවි අන්‍යත්‍රාපි, පඨඃ, පඨා පඨිතව්‍යාම් පඨිතිඨිතව්‍යාදි. යුවන්+සු. දීඝීසුලෝපනලෝපඃ, යුවා යුවානෞ යුවානඃ, යුවන්! යුවානෞ! යුවානඃ!, යුවානම් යුවානෞ.

යච්‍ය ශිසුවි උදිනි ච වර්තතෙ,—

ශිසුවි, ශි ඝා සුවිනුකෙරෙත්; අන්‍යත්‍රාපි, වෙවත්තන්හිදු; අවි, අවිනුපරකල්ත්; පඤ්චාදිනාම්, පඤ්චාදින්ගේ; ඉනැනිති. ඉන්යඤ; අ ඝ්‍ය, ඝමාඝව, ලොඝපාඨැති, ලොප්වේ; පද්‍යඃ නුවේ.

(මෙහිදු පථින්ශබ්දඝාකෙරෙන්ශත්වෙයි, ශිඝාසුවිවර්ජිතවූ අවිනුපරකල්ඛි පථින් ඝබ්දඝානේ ඉන්ඝනඝාඝයඝ ''ඉනඝාවිලෝපඃ'' ඝනඝූත්‍රඝයන් ලොප්වෙයි; පථිඝඝූත්‍රවේ, ''සුපඃ ප්‍රකෘතෙ ඨෝ ලෝපඃ'' ඝනඝූත්‍රයෙන් නකාරඝඝහිද ලොප්වෙයි; පථා පඨිතව්‍යාම් පඨිතිරිති. පථා පඨිතව්‍යාම් පඨිතිඃඝන; ආදි, මේආදිරූපවේ.

(ඉම්ඛි පන්ථාඃ පන්ථානෞ පන්ථානඃ, හෙපන්ථාඃ! හෙපන්ථානෞ! හෙපන්ථානඃ!, පන්ථානම් පන්ථානෞ පථඃ, පථා පඨිතව්‍යාම් පඨිතිඃ, (කරණේ) පථා පඨිතව්‍යාම්, පඨිතිඃ! පථේ පඨිතව්‍යාම්පඨිතව්‍යඃ, පථඃ පඨිතව්‍යාම් පඨිතව්‍යඃ,පථඃ පථෝඃපථාම්, පථි පථෝඃ පඨිඝුසි කියා වරඤැගිඃඝුතු; පඨින්යධිදඃයන් මඃකියත්.)

යුවන් සු, යුවන්ශබ්දඝාකෙරෙත් සුවේ; දීඝීසුලෝපනලෝපඃ, දීඝීසුලෝප් නලෝප්ඨන මොනුදෙත්; යුවා යුවානෞ යුවානඃ යනුවේ. (මේහිදු යුවන්ශබ්දඝාතෙරෙන් සු ඖඝජස්වෙයි; ''ශිසුවි'' ඝනඝූත්‍රයෙන් දීඝීවේයි; ''සොඃ'' ඝනඝූත්‍රඃඃන් සුඝට ලොප්වේ; ''සුපඃ ප්‍රකෘතෙඃඃඃ ඨෝ ලොපඃ,'' යඃඃසූත්‍රයෙන් නකාරඝයව ලොප්වෙයි; යුවා ඝනුවේ; ඖඝජස්ඝඤ්‍රකල්ඛි ඖඝකාරඝනකකාරඝයෙහි සංඛිතවෙයි, අකාරඝනාකාරඝයෙහි සංඛිතවෙයි, රූඛිවිසඤිනියඃදවෙයි.

යුවානෞ යුවානඃ ඝනුවේ,යුවාන්! යුවානෞ! යුවානඃ ඝනුවේ, යුවානම්යුවානෞ ඝනුඃඝ්. (මේහැම්රාජන්ශබ්දඝඃඃස්සිඛිතවිඝුතු:)

යඛිඝනුඳ; අඛිසුවියඝනුඳ; උදිනිඛ්, උන්යඝනුඳ; වේතීතනෙ, වැවේ.

''ඝඛ්‍යු නම්ඝඝානාමනණාදෙඃ'' යනුඝූත්‍රයි; ඖඛ්‍යුවඃඃම්ඃඝඃනඃ වියනුපදඃය; අඃනණාඃදෙඃඝයනුපදයි.

අඛිසුවි, ශි ඝාසුවිවර්ජිතවූ අනණාදෙඃ, අණාදිනෙ වර්තතාවූ; යඛිපරඃ, යකාරාදි අපාදිඃතඃඃයඃපරකල්ඛේ; ශ්වාදිනාම්, ශ්වාදින් ගේ; වකාරඝස්‍ය, වකාරඝයඝට්; උකාරොනවති, උකාරයෙස්වේ.

6:. 7.

13 ගවයුවනම්ඝසානාමනණාදෙෝ. 5, 3, 129.

ගවාදිනාමනණාදෙෝ ඝවය්‍යශිසුවිපරතෝ වකාරස්සොකාරෝ භවති.

පූර්‍වවත් වතීතෙ,—

1. 5.

14 ඝණිකඃ. 5, 1, 114.

යණඃ සථානෙය්‍යඉක් තස්මාත්පරඃ පූර්‍වෝ භවති,අකොකිදිඞිඉතිදිඞ්ඃ.

යූනඃ, යූනා යුවභ්‍යාම් යුවභිරිත්‍යාදි.

ගුණින්+ප්‍ර.

දිඞ්ඃ සාවසංබුඛාවිති ව වතීතෙ,-

පූර්‍වවත්, පූර්‍වඃ: යත්‍රුද; වතීතෙ, වැටේ.

ඝණික: යත්‍රසූත්‍රයි; යණ්යත්‍රුපදඝ; ඉකඃ යත්‍රුපදයි

යණඃ සථානෙ, යණ්ත්‍රුගේසථානයෙහි; යඉක්, යම්ඉකෙක්ඇද්ද; තස්මාත්, ඒඉත්ත්‍රුකෙරෙන්; පරඃ, පරතෙම; පූර්‍වෝභවති, පූර්‍වරූපවේ; අකොකිදිඞිඉති, "අකොකිදිඞිඃ" යනසූත්‍රයෙන්; දිඞිඃ, දිඞිමේවි; යූනඃ යත්‍රුවේ

(මෙහිදු යූවන්ශබ්දයාකෙරෙන්ශස්චේයි; අණාදිනොවන්නාවූ ශිභාසුවිවර්ජිතවූ අවිත්‍රුපරකල්හි යූවන්ශබ්දයාගේ වකාරයහට "ගවයුවනම්ඝසානාමනණාදෙෝ" යනසූත්‍රයෙන්; ඔකාරයෙක්මවයි; යණ්ත්‍රුගේසථානයෙහි සිවිඉක්ත්‍රුකෙරෙන් පරතෙම "යණිඃ" යනසූත්‍රයෙන් පූර්‍වරූපවෙයි;"අකොකිදිඞිඃ"යනසූත්‍රයෙන්දිඞිවෙයි;රැකිවිසර්ජනීයවෙයි; යූනඃ යත්‍රුවේ.)

යූනා යුවභ්‍යාම් යුවභිරිති, යූනා යුවභ්‍යාම් යුවභිඃ යන; ආදි මේආදිරූපවේ.

(මෙහි යුවා යුවානෙෞ යුවානඃ, හෙයුවන්! හෙයුවානෙෞ! හෙයුවානඃ!, යුවානම් යුවානෙෞ යූනඃ, යූනා යුවභ්‍යාම් යුවභිඃ, (කරණ) යූනා යුවභ්‍යාම් යුවභිඃ, යූනෙ යුවභ්‍යාම් යුවභ්‍යඃ, යූනඃ යුවභ්‍යාම් යුවභ්‍යඃ, යූනඃ යූනොඃ යූනාම්, යූවි යූනොඃ යුවසුසික්යාවරහැගිය යුතු; යුවන්ශබ්දයෙහි ළදරුවන්කියත්.)

ගුණින්ප්‍ර, ගුණින්ශබ්දයාකෙරෙන් පරවසුවිභක්තිවේ.

දිඞිඃයනුද; සෞඃයනුද; අසංබුඛාවිති ච, අසංවුඩෙෞඃයනුද; වතීත තෙ, වැටේ.

6:. 7.. .1.

15 ඉන්හන්පූෂාඡ්‍යම්ණාං ශෞ ම: 5, 3, 12.
ඉනනන්තස්‍ය හනාදීනාඤ්ච යාවේව දීඝෝ භවති සාචිසංබුද්ධෙෂු සුලෝපනලෝපෙෂු.

ඝුණ් ගුණිතෙෂු ගුණිත ඉත්‍යාදි.

විච්ඡ්+සු. සුලොපජශ්ත්‍වවර්ත්වානි; විවිට් විවිඩ් විවිෂෙෂු විවිෂ ඉත්‍යාදි,
පුම්×සු.

නිසුවීති වක්තතෙ,-

"ඉන්හන්පූෂාඡ්‍යම්ණාං ශෞව" යන්නුසුත්‍රයි; ඉන්හන්පූෂාඡ්‍යම්ණාම්යනුපදය; ශෞයනුපදය; වයනුපදයි. ඉනනන්තස්‍ය, ඉනනන්තයා භවද; හනාදීනාඤ්ච, හනාදින්ටද; යාවේව, ඔපරකල්ඉම; දීඝෝ භවති, දිඝීවේ; අසංබුද්ධෙෂු, අසංබොධනවිෂයෙයි; සෙෂු, සුපරකල්ඉදවේ.

සුලොපනලොපෙෂු, සුලෝප් නලෝප් දෙෂු දනවෙත්.

ඝුණ් ගුණිතෙෂු ගුණිතඉති, ගුණ් ගුණිතෙෂු ගුණිතයෙත ආදී ඉමීආදි රූපවේ.

(මෙහිදු ගුණ්ගබදයාකෙරෙන් සුඔෂ් ජස්වෙයි; අසංබොධනවිෂයෙ සුපරකල්ඔ ඉනනන්තයාෂ්ට "ඉන්හන්පූෂාඡ්‍යම්ණාංශෞව" යනසූත්‍රයෙන්දිඝවෙයි; "සොෂ"යනසූත්‍රයෙන් සුඅටලොප්වෙයි, "සුපප්‍රකෘතයෝලොප" යන සූත්‍රයෙන් නකාරය අටලොප්වෙයි; ඝුණ්ය නුවේ; ඔෂජස්කළතන්ති රුක්විසජිනීයවේ; ගුණිතෙෂු ගුණිතෘ යනුවේ)

(ඒනි ගුණ් ඝුණිෂද්‍ය ගුණිනෘ, හෙගුණ්! හෙගුණිතෙෂු! හෙගුණිතෘ!, ගුණිතම් ගුණිෂතෙෂු ගුණිතෘ, ගුණිතා ගුණිභ්‍යාම් ගුණිභිෂ, (සාරණෙ) ගුණිතා ගුණිභ්‍යාම් ගුණිභිෂ, ගුණිතෙ ගුණිභ්‍යාම් ගුණිභ්‍යෂ, ගුණිතා ගුණිභ්‍යාම් ගුණිභ්‍යෂ, ගුණිතෘ ගුණිෂෙෂ ගුණිනාම්, ගුණිති ගුණිතෙෂ ගුණිෂ්‍රුඩියාවරනැගියයුතු; ගුණිත්ශබදයෙන් ගුණඅුත්තවුන්කියත්.)

විවිඡ් සු. විවිඡ්නබදයාකෙරෙන් සුවීහකතීවේ.

සුලොපජශ්ත්‍වවර්ත්වානි,සුලොපජශ්ත්‍රිවර්ත්ව යනමොහුවෙත්; විවිට් විවිඩ් විවිෂෙෂු විවිෂඉති, විවිට් විවිඩ් විවිෂෙෂු විවිෂ යන; ආදි, මෙඅාදිරූපවේ.

6. 1.

16 පුංසොඃසුඩ. 6, 4, 42.

පුංසඃ ඉත්‍යුත්‍යසුඩාදේශවති, ඩකාරොකාරාවන්ත්‍යාදේශාත්‍රුවිත්වේ, පුංසුව්‍යුගිතඉතිත්‍රුම්; සමඉතොර්ත්‍රුම්තිදීඝීඃ, ප්‍රමාත්.

අනුස්වාරස්‍ය ම ඉති ව වර්තතෙ,-

6. 1. 6. 7.

17 නඤ්වාඤාන්‍යස්‍ය ඤ්කිලි. 6, 4, 9.

(මේඝීද් විච්ඡ්ශබ්දයාඤ්කෙරෙන් සු ඔ ජස්වෙයි; සුඝට "සොඃ" ඝනසූත්‍රඥෙන් ලොප්වෙයි; "ඤ්ලොජස්" ඝන සූත්‍රඥෙන් ජ්ශ්ඤ්ඝ්ඡ්ඣ්ඣ්ඤ්ඨ්ඨ්ඤ්ඤ්ඤ

නකාරස්ස මකාරස්ස වා නන්‍යස්ස ඛලි පරතෝ නුඤ්ඣාරෝභවති, පුච්ඡාංසෙඝ පුච්ඡාංසඃ, පුඝන් පුච්ඡාංසෙඝ පුච්ඡාංසඃ, පුම්ඣංසම් පුම්ඣාංසෙඝ පුම්ඣාංසඃ.

පුංඣාදීඝ්‍ය සුප් "සුපිවලිතද්වදි"තිවචනාත් සංයොගාන්තලොපෙ "හලිම"ඉත්‍යනුඤ්ඣාරෙ ච කෘතෙ.

6. 7. 1.

18 අනුඤ්ඣාරස්ය යයි යම්. 6, 4, 151.

අනුඤ්ඣාරස්ය යයිපරතෝ ප්‍රත්‍යාසත්තෙඃ 'නුනාසිකෝ යම්භවති පුම්ඣ්‍යාම් පුම්භිරිත්‍යාදි.

උඣ්ණා හලන්තපුල්ලිඞ්ගාඃ.

(මෙහිදු පුම්ස්ශබ්දඣාඉකරෙන් සුඔඝ පස්වෙයි: සුට්ඣුපරකල්ඉ පුම්ස්ශබ්දයහට "ප්‍රංසොසුඩ්" යනසූත්‍රයෙන් අසුඩ්වෙයි; වන්නේ "ශිදතෙකාල්ඣවිඝ්‍ය" යනපරිභාෂාසූත්‍රයෙන් සිඣල්ලහව පත්තෙනි "ඉන්"යනපරිභාෂාසූත්‍රඣාම්ඉයෙන් අන්තඝසකාරඣාම්කා අසුඩ්ඝඑයි, ඝකාර උකාරඉත්වෙයි; අස්කියානිඛෙයි; පුල්ලිඞුවිඝයෙඉ සුට්ඣුපරකල්ඉ උඉත්ප්‍රකෘත්භාවඃ "ඃංසුද්ධුනිතඃ" යනසූත්‍රඝෙන් නුඃවෙයි වන්නේ "ඉදඵොනඣ්‍යානපරඃ" යනපරිභාෂාසූත්‍ර සාමර්ථ්‍යයෙන් අඣන අවිඣුකෙරෙන් පරවිඣුම්වෙඃ; සුට්ඣුපරකල්ඉ සකාරාඣන පදඣාගේ ඣුම්පුට්වයඣ: "යඣඣතොර්ඣුම්" යන සූත්‍රයෙන් දිඝ්වේ; "සොඃ" යනසූත්‍රයෙන් සුඣ ලොප්වෙයි; "සංයොගඣ්‍ය පදඣ්‍ය"යන සූත්‍රඝෙන් සඣාරයඣට ලොප්වෙයි; පුම්ඣංසයඣුවෙයි; ඛල්ඉපරකල්ඉ අන්තඣාවන්නාවූ නකාරයඣට "නඵවානන්තඣ්‍යඣ්‍යඛලි"යන සූත්‍රයෙන් අනුඤ්ඣාරඝෙයි; ජස්කළතන්ඉ රෑඣ විඝජ්නීයවෙයි; පුම්ඣාංසෙඝ පුම්ඣාංසඃ යඣුවේ)

පුඝන් පුච්ඡාංඝඝ පුම්ඣාංසඃ, පුම්ඣාංසම් පුම්ඣාංසෙඝ පුම්ඣාංසඃ යඣුවේ; පුංඣාඝඣුවේ.

වලාඝදෙඝසුප්, වලාදිඛ සුප්ඣු පරකල්ඉ, සුපිවලිතද්වදිති, "සුපිවලිතද්වන්" නියා; වචනාත්, හදුඝනෙයින්; සංයොගාන්තලොපෙ සංයොගාන්තලොප්කළකල්ඉද, හලිඃ ඉති, "හලිම්ඃ" යනසූත්‍රයෙන් අනුඤ්ඣාරෙ ච කෘතෙ, අනුඤ්ඣාරදඣ්ඣළඛල්ඉ.

"අනුඤ්ඣාරස්ය යයි යම්" යනුසූත්‍රයි; අනුඤ්ඣාරස්ය යඣුපදඝ; යයි යඣුපදඝ; යම්යඣුපදඝි.

වාච්+සු.
වොඃ කුරිති කුත්‍රම්, වාක් වාග් වාවෙඃ දිව ඉත්‍යාදි.
බුර්× සු.

යඃපරඃ, යඃප්‍රත්‍යාඃආරයාපරකල්පි; අනුස්වාරස්‍ය, අනුස්වාර යාඃ; ප්‍රත්‍යාසන්නඃ, ආසන්නාවූ; අනුනාසිකඃ, අනුනාසිකවූ; යම්නවති, යම්වේ; ප්‍රමෙත්‍යාම් ප්‍රවිහිරති, ප්‍රඃත්‍යාම් ප්‍රවිනිඃ යන; ආදි, ඒදාදීරූපවේ.

(මෙහිදු ප්‍රම්ස්ඛබ්දයාකෙරෙන් වාඃත්‍යාම් හිස්වෙයි, ඣිල්ඤුපරකල්පි අන්තනොවන්නාවූ මකාරයහට "නශවාන්තාස්‍යස්‍ය ඣිලි" යන සූත්‍රයෙන් අනුස්වාරවෙයි; ප්‍රුංඃයන්‍නුවේ; වලාදිවූ සුප්ඤුපරකල්පි "සුපාංලිතද්වත්" යනසූත්‍රයෙන් පදවත්වෙයි; "සංයොඃඝස්‍යපදස්‍ය" යනසූත්‍රයෙන් සකාරයහට ලොප්වෙයි; යඃප්‍රත්‍යාඃආරයා පරකල්පි අනුස්වාරයාඃහට; "අනුස්වාරස්‍යයයි යම්" යනසූත්‍රයෙන් යම්වෙයි වන්නේයඃනප්‍රත්‍යාසකතීන් පරයස්හට ආසන්නාවූ අනුනාසිකවූ යම්වේන්‍නුයි මකාරයෙක්වේ; ප්‍රුම්භ්‍යාම ප්‍රම්භිඃ ඣඳුවේ.)

(මෙහි පුඃන් ප්‍රඃංසෙඃ ප්‍රමාංසඃ, මහප්‍රඃන්! හෙප්‍රඃංසෙඃ හෙප්‍රඃංසඃ! ප්‍රඃංසම් ප්‍රමාංසෙඃ ප්‍රමාංසඃ, ප්‍රුංඃ ප්‍රුම්භ්‍යාම් ප්‍රුම්භිඃ, (කරණේ) ප්‍රුංඃ ප්‍රුම්භ්‍යාම් ප්‍රුම්භිඃ, ප්‍රුංඃසෙ ප්‍රුම්ඛ්‍යාම් ප්‍රුම්ඛ්‍යඃ, ප්‍රුංඃසඃ ප්‍රුම්ඛ්‍යාම් ප්‍රුම්ඛ්‍යඃ, ප්‍රුංඃසඃ ප්‍රුංඃඝාඃ ප්‍රුංඃසාම්, ප්‍රුංඃසි ප්‍රුංඃසෝඃ ප්‍රුංඃසීකියා එරනාගිඃයුතුඃ ප්‍රුම්ඃඝබ්දයෙන් පුරුඃඝන්කියන්.)

ඝලන්තඃ, ඝලන්තවිඃ ප්‍රුලුලිඛිතඃ, ප්‍රුලුලිතුඝබ්දයෝ;
උකඃ, කිඝන්තලද්ධුහුයි.

වවිප්‍ර, විවිඝාඃයාකෙරෙන් පරවස්‍රුවේ; වොඃ කුරිති, 'වොඃ කුඃ' යනසූත්‍රයෙන්; කුත්‍රම්, කුත්‍රියවේ. වාක් දිග් වාවෙන වාව් ඉති, වාක් වාග් වාවෙන වාවඃ යන; ආදි, මේ ආදිරූපවේ.

(මෙහිදු වාච්ශබ්දඃ කෙරෙන් ස්‍රුවෙයි, "සොඃ" යන සූත්‍රයෙන් සුහට ලොප්වෙයි; "වොඃකුඃ" යන සූත්‍රයෙන් කුත්‍රියෙන් වකාරයහට කකාරයෙක්දේයි, "ඣිඃලොජස්" යන සූත්‍රයෙන් ජස්ත්‍රියෙන් කකාරයහට ගකාරයඃ ස්වවේයි; "මාවිරාමේ" යන සූත්‍රයෙන් විඃල්පයෙන් ඃකාරයහට ගකාරඃ යන්වේයි; වාක් දිග්වයහුවේ.)

(මෙහි දාක් වාග් දිගවෙන වාවඃ, හෙ දාක්! හෙවාග්! හෙදිගවෙඃ හෙවාවඃ!, වාවම් වාවෙන වාවඃ, දාඃ වාග්භ්‍යාම් වාග්භිඃ, (කරණේ)

6. 7: 7. 6 1.

1 ඛානෝ චෝරනචිකෝ දීඝිඃ 6, 3, 108

ඛතෝ යෝ රෙඵවකාරාවනචිපරෝ තයෝඃ පරයෝ රිඅෝ දීඝෝ භවති, සුලෝපවිසඝෝ.

ඛ්ඃ ධුරෝ ධුර ඉත්‍යාදි, සුපිඛරීති විසර්ජනීයෝ ප්‍රාපෝ.

6 7

2 රෝඃ සුපි 6, 4, 28.

රෝරෝව රෙඵස්‍ය සුපි විසර්ජනීයෝ භවතීති නියමාභාවෝ, ඵෝ ඔවත්‍යාදිනා සිද්ධ; අවොරාද්වෙඉති විසර්ජනීයෝ ප්‍රාපෝ.

වාවා වාග්භ්‍යාම් වාග්භිඃ, වාභ්‍යෝ වාග්භ්‍යාම් වාග්භ්‍යඃ, වාභ්‍යඃ වාග්භ්‍යාම් වාග්භ්‍යඃ, වාචඃ වාචෝඃ වාඤ්ඡයිකීයා වරනැඟියස්‍රතු; වාච්ඤබ්දයෙන් වචනය කියත්.)

ධුර්ෂු, ධුර්ඤබ්දයාඤකරෙන් පරව සුවේ

"ඛානෝ චෝරනචිකෝ දීඝිඃ" ඝනුසූත්‍රයි; ඛානෝඃ ඝනුපදය; චිඃයනුපදය; අනචියනුපදය; ඉකඃ යනුපදය, දීඝිඃයනුපදයි. අනචියරෙ, අවිඝුපරකොටකැත්තාවු; ඛානෝඃ, ඛානුඃමිසිවූ; යෙ රෙඵවිකාරෙ, යම්රෙඵවකාරදෙදෙනෙක්ඇද්ද; තයෝඃ පරයෝඃ, ඒරෙඵඃකාරදෙදෙනාපරකල්හි; ඉකඃ, ඉක්ඝව; දීඝෝඝ වති, දීඝිවේ; සුලෝපවිසඝෝ, සුලොප්විසඝීදෙදෙනවෙත්; ධ්ඃ ධුරෝ ධුරඉති, ධ්ඃ ධුරෝ ධුරඃයනැ; ආදි, මේ ආදිරූපවේ.

(මෙහිදු ධුර්ඤබ්දයාඤකෙඤරන් සුවිඝක්තිවෙයි; අවිඝුපරකොට නැඟ්තාවූඛානුඤම්බඤිවූ රෙඵයාපරකල්හි ඉක්ඝව"ඛානෝඃචෝරන චිඝෝ දීඝිඃ" යනසූත්‍රඝයන් දීඝිවෙයි, රෙඵයාඤකෙඤරන් පරවූ ඝකාරයඤව "රඃසඃ" යනසූත්‍රඝයන් ලොප්වේ; පදඤකළවර වැඑවන් නාවූ රෙඵයාඝෙ "විරාඝෙ විසර්ජනීයඃ" යනසූත්‍රඝයෙන් විසර්ජනීයඝෙ ඔ, ධ්ඃ ඝනුවේ)

සුප්, සුප්ග්‍රහරකල්හි; ඛරීති, "ඛරි" යනසූත්‍රඝයන්; විසර්ජනීයෙ ප්‍රාඝෙපා, විසර්ජනීයපත්ඝනඝි.

"රෝඃ සුපි" යනුසූත්‍රයි, රෝඃයනුපදඃ; සුපියනුපදයි.

සුපි, සුප්ග්‍රහරකල්හි; රෝරෙවරෙඵස්‍ය, රුඃසම්බඤිවූ රෙඵයඝෙවී ඔ; විසර්ජනීයෙඃ භවතීති, විසර්ජනීයඝෙවෙයි; නියමාත්, නියමකළඤෙයින්; කඝවත්, නොවේ; කොශෙවති, කොඃශෙවඝ; ආදිනා, මේ ආදි සූත්‍රඝෙයන්; ඝඤිඃ, ඝඤිවේ; අවොරාද්වෙඉති, "අවොරාද්වෙ" යන සූත්‍රයෙන්; විසර්ජනීයෙ, විසර්ජනීයපත්ඝනඝි.

නෙති වත්තතෙ,-

6. 7. 5.

3 භරෝ චිරාත් 6, 4, 146.

අවඃ!පරෝ සෝ රෙඵනතඃ පරස්‍ය ශරෝ'ච් වෙරූපෙ න භවතඃ.

ධුර්ෂු.

දිව්+සු.

සාවිති වත්තතෙ,-

6. 1.

4 දිව ඖත්. 5, 4, 37.

නෙති, නයනු: වත්තතෙ, වැවේ

ශරෝ ච් රාත්" යනු සූත්‍රයි; ශරඃ යනුපදය; අච්යනු පදය; රාත් යනුපදයි.

අචී, අච්හුපරකල්හි; අවඃපරඃ, අච්හුකෙරෙන්පරවූ; යොරෙඵඃ, යම්රෙඵයෙක්ඇද්ද; තතඃ පරස්‍ය, ඒ රෙඵයා කෙරෙන්පරවූ; ශරඃ, ශර්ඝට: වෙරූපෙ, රූපයෝදෙදෙනෙක්; න භවතඃ, නොවෙත්. ධුර්ෂු යනුවේ.

(මෙහිදු ධුර්ශබ්දයාකෙරෙන් සුප්වෙයි; අවක්හු පරකොටනැත්තාවූ ඛාතුසම්බන්ධිවූ රෙඵයාපරකල්හි ඉක්භව "ඛාතොඃ ඵෝරනචිඝකෘදිඞීඃ" යනසූත්‍රයෙන්දිඞීවෙයි; ඛර්ප්‍රත්‍යාහාරයා පරකල්හි රෙඵයාභව "ඛරි" යනසූත්‍රයෙන් විඝජිනීයපත්තෙහි සුප්හු පරකල්හි රුම් සම්බන්ධිවූරෙඵයාහට විසජිනීයවෙයි, "රොඃසුපි" යන සූත්‍රයෙන් නියමකළහෙයින්නොවේ; ඉන්හුකෙරෙන් පරවූ සනාදින් සම්බන්ධිවූ සකාරයාහට කොඃඛාදිසූත්‍රයෙන් ෂත්වේ; අච්හුකෙරෙන් පරවූරඵයාකෙරෙන් පරවූ ශර්ඝට "අවොරාද් ඝෙ" යනසූත්‍රයෙන් ඝත්වපත්තෙහි අච්හුපරකල්හි අච්හුකෙරෙන් පරවූ ශර්ඝට "ශරොච් රාත්" යනසූත්‍රයෙන් ප්‍රතිෂෙධවේ; ධුර්ෂු යනුවේ.)

(මෙහි ධුඃ ධුරෙඵ ධුරඃ, භහ ධුඃ! භෙ ධුරෙඵ! භො ධුරඃ, ධුරම් ධුරෙඵ ධුරඃ, ධුරා ධුභ්‍යාම් ධුර්භිඃ, (කරණෙ) ධුරා ධුර්භ්‍යාම් ධුර්භිඃ, ධුමර ධුභ්‍යාම් ධුභ්‍යඃ, ධුරඃ ධුභ්‍යාම් ධුභ්‍යඃ, ධුරඃ ධුරොඃ ධුරාම්, ධුරි ධුරොඃ ධුරිෂු ධුර්ෂුයිකියා වරනැගියයුතු; ධුර්ශබ්දයෙන් ධුරකියත්.) දිව් සු, දිව්ශබ්දයාකෙරෙන්පරවසුවේ.

සාවිති, සෞඅනු; වත්තතෙ, වැවේ.

"දිව ඖත්" යනුසූත්‍රයි; දිවඃඅනුපදය; ඖත්යනුපදයි.

දිවඃ සෞ පරත ඔත්දිභවති, ද්‍යෞඃ දිවෙ‍ා දිව ඉත්‍යාදි.
හලිති වතිතෙ,-

6. 7. .1 1.

5 දිවෝ'නෙත වොත්. 5, 1, 135.

දිවඃ පාදුතෙත වතීමානස්‍ය හලි ච පරත උද්භවති, ද්‍යුභ්‍යාම් ද්‍යුභිරිත්‍යාදි.
දිශ්+සු.

සෞ පරතඃ, සුපරකල්හි; දිවඃ, දිවිශබ්දයාගට; ඔත්භවති, ඔත්වේ; ද්‍යෞඃ දිවෙ‍ා දිවඉති, ද්‍යෞඃ දිවෙ‍ා දිවඃයන; ආදි, ඒආදි රූපවේ.

(මෙහිදු දිව්ශබ්දයාකෙරෙන්සුවෙයි; සුපරකල්හි දිවිශබ්දයහට "දිව ඔත්" යනසූත්‍රයෙන්ඔත්භවයි; වන්නේ "අඝ්‍යස්‍යනාත්‍යස්‍ය" යනපරිභාෂාසූත්‍රයාමඒත්‍යයෙන් අන්තවකාරයා මකා ඔත්වෙයි; "ඉකොයණචි" යනසූත්‍රයෙන් යණාදෙශවෙයි; රූඛවිසජ්නීයවේයි; ද්‍යෞඃයනුවේ.

හලිති, හල්යතු; වතීඉත, ඒවේ.

"දිවෝ'නෙත වොත්" යනසූත්‍රයි; දිවඃයනුපදය; අනෙත යනුපදය; ච යනුපදය; උත්ඝනුපදයි,

පදුතෙතවතීමානස්‍ය, පදකොළවරවෑටෙන්නාවූ; දිඃ, දිව්ශබ්දයහටද; හලි ච පරතඃදිවඃ, හල්පරකල්හි දිව්ශබ්දයහටද; උත්භවති, උත්වේ; ද්‍යුභ්‍යාම් ද්‍යුභිරිති, ද්‍යුභ්‍යාම් ද්‍යුභිඃයන; ආදි, මේආදි රූපවේ.

(මෙහිදු දිව් ශබ්දයාඉකෙරෙන් භ්‍යාම් භිස්වෙයි, හල්හුපරකල්හි දිව්ශබ්දයහට " දිවොඉතඔත්"යනසූත්‍රයෙන් උත්වෙයි; යණාදෙශවෙයි; භිස්යාළකල්හි රූඛවිසජ්නීයවේයි; ද්‍යුභ්‍යාම් ද්‍යුභිඃයනුවේ)

(මෙහි ද්‍යෞඃ දිවෙ‍ා දිඃ, ඉහ ද්‍යෞඃ! ඉහ දිඒ‍ෙ‍ා! ඉහ දිඃ!, දිව් දිවෙ‍ා දිවඃ, දිවා ද්‍යුභ්‍යාම් ද්‍යුභිඃ, (කරණෙ) දිවා ද්‍යුභ්‍යාව් ද්‍යුභිඃ, දිවෙ ද්‍යුභ්‍යාම් ද්‍යුභ්‍යඃ, දිවඃ ද්‍යුභ්‍යාම් ද්‍යුභ්‍යඃ, දිවඃ දිවොඃ දිවාම්, දිවි දිවොඃ ද්‍යුඝ්‍රුසි කීයඃ රූඛවිසජ්නීයයුතු; දිව්ශබ්දයෙන් දිඃයලොකය ද ආකාශයද කියත්.)

දිග්සු, දිග්ශබ්දයාඉකෙරෙන් සුවිහකනිවේ.

ඩිලාදෙඃ, ඩිලාදිවූ; සුපි, සුප්හුපරකල්හි; දිනාදිභ්‍යෝ භවෙ ශදිති, "දිනාදිභ්‍යෝ භවෙයත්" කියඃ; නිපාතනාත්, නිපාතනය කළහයින්; ක්විනඉති, "ක්විනඃ" යනසූත්‍රයෙන්; කුඩ්, කුඩ්වේ.

දිගා දිඝෝ භවෙ යදිති නිපාතනාඤ්ඤලාදෙ සුපි ක්විත ඉති කුතම්.

දික් දිග් දිඝෙ දිඝ ඉත්‍යාදි

උපානත්+සු.

ඤ්ඤි පදස්‍යාතෙත වෙති විතීතතෙ,—

6. 1.

6 නහාහොඨඃ. 6, 3, 65.

නහ අහශව ඤ්ඤි පදාතෙත ච ඩො භවති ජශ්ත්වචර්ත්වෙ.

පත්තෙහි දික් දිග් දිඝෙ දීඝ ඉති, දික් දිග් දිඝෙ දිඝඃයන; ආදි, මේ ආදිරූපවේ.

(මෙහිදු දිශ් ශබ්දයාකෙරෙන් පවර සුවිහකතිවෙයි; "සොඃ" යන සූත්‍රයෙන් සුභවලොප්වේ; "දිඝාදිභ්‍යා භවෙයත්" යන සූත්‍ර යෙන් ක්විතනත්තබ්බවනිපාතනයකළහෙයින් පදාත්තකල්හි ක්විත නත්තයහව "ක්විතඃ" යනසූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් කුත්වියවෙයි; වන්නේ ඝුණ්තඃ ප්‍රත්‍යා ශකතින් ගකාරයා මකා ඛකාරවෙයි, "ඛ ලොං ජශ්" යනසූත්‍රයෙන් ජශ්ත්වයෙන් ඛකාරයා මකා ගකාරයෙක් වෙයි. "වා විරාමෙ" යනසූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් චර්ත්වයෙන් ග කාරයාමකා කකාරයෙක්වෙයි; දික් දිග්යනුවේ; භ්‍යාම්ආදියකළ තන්හි ක්විතනත්ත ප්‍රකෘතිභව "ක්විතඃ" යනසූත්‍රයෙන් ඝුත්වකො ට ජශ්ත්වදකොට දිග්භ්‍යාම් යනාදිය සිඛකට්ටුත්,)

(මෙහි දික් දිග් දිඝෙ දිඝඃ, හෙ දික්! හෙ දිග්! හෙ දිඝෙ! හෙ දිඝඃ!, දිඝම් දිඝෙ දිඝඃ, දිඝා දිග්භ්‍යාම් දිග්භිඃ, (කරණෙ) දිඝෘ දිග් භ්‍යාම් දිග්භිඃ, දිඝෙ දිග්භ්‍යාම් දිග්භ්‍යඃ. දිඝඃ දිග්භ්‍යාම් දිග්භ්‍යඃ, දිඝඃ දිඝොඃ දිඝාම්, දිඝි දිඝොඃ දික්ෂු සි ඤියාවරනැගියයුත්; දිශ්ශබ්දයෙ න් පූර්වපශ්චිමාදි දික් කියත්.)

උපානත් ප්‍ර, උපානත් ශබ්දයා කෙරෙන් ප්‍රවේ.

ඤ්ඤි යනුද; පදස්‍ය යනුද; අනෙත යනුද; වෙති, ච යනුද; වර්තින තෙ, වැටේ.

"නහාහොඨඃ" යනු සූත්‍රයි; නහාහඃ යනුපදයි; ඛඃ යනුපදයි.

ඤ්ඤි, ඤිල්හුපරකල්හිද; පදාතෙත ච, පදාත්තකල්හිද; නහ, න භබ්ඤිනෙඃන ධාතුභවද; අහශව, අහස්ශබ්දයභවිද; ඩො භවති, ඛකාරයෙක්වෙයි; ජශ්ත්වචර්ත්වෙ, ජශ්ත්වචර්ත්වදෙදෙනවෙත්; උපා නත් උපානද් උපානහෙඃ උපානභ්‍යඃ, උපානත් උපානද් උ පානඃහෙඃ උපානභ්‍යඃ යන; ආදී, මේආදීරූපවේ.

උපානත් උපානද් උපානහෞ උපානහ ඉත්‍යාදි.

උකාරා හලන්තාඃ සත්‍රීලිඞ්ගාඃ.

නාමන්+සු.

ලුක් නලොපශ්ච, නාම්.

'ඞිඝ්‍යාඃඝේ"නි විකල්පඃ, නාම්නී නාම්නී නාමානි, සංඛොධනෙ, සුපඃ ප්‍රකෘතෙ ඇාලොප ඉති නලොපෙ ප්‍රාපෙ.

(මෙහිදු උපානත්ශබ්දයාඃකෙරෙන්සුවෙයි; "ඝසාඃ" යනසූත්‍රයෙන් සුහවලොප්වෙයී; පදන්තකල්හි නහ බන්ධනෙ යන ධාතුහුගේ හකාරයහට"නහොධඃ" යන සූත්‍රයෙන්ධවෙයි; එන්නේ "ෂඤ්‍යන්තඃසඃ"යනපරිභාෂාසූත්‍ර සාමර්ත්‍යයෙන් අන්තහකාරයාමකා ධකාරයෙක්වෙයි, "ඣලොජශ්"යන සූත්‍රයෙන් ජශ්ත්වයෙන් ධකාරයාමකා දකාරයෙක්වෙයි, "වාවිරාමෙ"යන සූත්‍රයෙන්විකල්පයෙන්චර්ත්වයෙන්දකාරයාමකාතකාරයෙක්වෙයි; උපානත්උපානද්යනුවේ.ඃ

මෙහි උපානත් උපානද් උපානහෞ උපානහඃ, හෙ උපානත්! හෙ උපානද්! හෙ උපානහෞ!හෙ උපානහඃ!. උපානහම් උපානහෞ උපානහඃ, උපානහා උපානද්භ්‍යාම් උපානද්භිඃ, (කරණෙ) උපානහා උපානද්භ්‍යාම් උපානද්භිඃ, උපානහෙ උපානද්භ්‍යාම් උපානද්භ්‍යඃ, උපානහඃ උපානද්භ්‍යාම් උපානද්භ්‍යඃ, උපානහඃ උපානහෞඃ උපානහාම්, උපානහි උපානහෞඃ උපානද්සුසීකියඃ වරනැහියයුතු, උපානත්ශබ්දයෙන්වහන්කියත්)

හලන්තාඃ, හලන්තවූ; සත්‍රීලිඞ්ගාඃ, සත්‍රීලිඟුශබ්දයෝ;

උකාරාඃ, කියනලදහුයි.

නාමන්සු, නාමන්ශබ්දයාඃකෙරෙන්පරව සුවේ.

ලුක්, ලුක්වෙයි; නලොපශ්ච,නකාරයහට; ලොප්දවේ;නාමයනුවේ.

ඞිඝ්‍යාඃඝේකි, "ඞිඝ්‍යොඃවිඃ" යන සූත්‍රයෙන්; විකල්පඃ, විකල්පවේ; නාම්නී නාම්නී නාමානි යනුවේ.

(මෙහිදු නාමන්ශබ්දයාඃකෙරෙන් සු ඔඃ ජශ්වෙයි; නපුංසකලිඟුශබ්දයාඃකෙරෙන් පරවූ සුහට "සඩඃමොඃ නීපුංසකාත්" යන සූත්‍රයෙන් ලුක්වෙයි; "සුපඃ ප්‍රකෘතෙ ඇාලොපඃ" යන සූත්‍රයෙන් නකාරයහට ලොප්වෙයි; නාමයනුවේ; නපුංසකලිඟුශබ්දයාඃකෙරෙන් පරවූ ඔඃකාරයහට "නපුංසකාත්" යන සූත්‍රයෙන් ශිවෙයි; ඇපරකල්හි අනන්තඃ ප්‍රකෘතිසම්බන්ධවූ අත්හට "ඞිඝ්‍යොඃවිඃ" යන සූත්‍රයෙන් විකල්ප

න සංබුඬාවිති වචනීතතෙ,-

7. .1.

1 **නපුංසකෙ වා. 6, 8, 50'**

නපුංසකෙ වත්තමානස්ස *නානන්තස්ස සංබොධනෙනලොපො වා නහවති'

නාම නාමනීත්‍යාදී.

විදුවව්‍යලල්‍යාපො න ඉත්‍යකාරලොපඃ, නාම්නා නාමභ්‍යාම් නාමභිරිත්‍යාදි

මයන් ලොප්වෙයි; නාම්නී, නාමනීයනුවේ; නපුංසකලිඟශබ්දයා කෙරෙන්පරවූ ජස්හට "ජශ්ශසොර්ශිඃ" යන සූත්‍රයෙන් ශිවෙයි; ශිපරකල්හි නකාරානන්තප්‍රකෘතිහව "ශිසුටි" යන සූත්‍රයෙන් දිඃවේ; නාඃමානි යනුවේ)

සංබොධනෙ, සංබොධනඃයෙහි; සුපඃ ප්‍රකෘතෙනොලොපඉති, "සුපඃ ප්‍රකෘතෙ නොලොපඃ" යන සූත්‍රයෙන්; නලොපෙ ප්‍රාප්තෙ, නකාරයහටලොප්පත්තෙහි,

නයනුද; සෘබුඬාවිති ච, සංබුඬ්‍යයනුද; වතීතෙ, වැටේ. "**නපුංසකෙ වා**" යනු සූත්‍රයි; නපුංසකෙ යනුපදය; වා යනුපදයි **නපුංසකෙවතීමානඃස්ය**, නපුංසකලිඟයෙහිවැටෙන්නාවූ; නානන්තස්ය, නකාරානන්තයාඃසම්බන්ධිවූ; නලොපඃ, නකාරයහට ලොප; සමෙබාධනෙ, සංබොධනවිෂයෙහි; වානඃවිති විකල්පයෙන්නොවේ; නාම නාමනීති, නාම නාමන්යන; ආදි, මේආදිරූපවේ.

(මෙහිදු නාමන්ශබ්දයාකෙරෙන් සංබොධනයෙහි සුවෙයි "සබොඃ නීපුංසකාත්" යන සූත්‍රයෙන් සුහටලොප්වෙයි; සුබන්තවූ නකාරප්‍රකෘතිහට "සුපඃ ප්‍රකෘතෙනොලොපඃ" යන සූත්‍රයෙන් ලොප් පත්තෙහි නපුංසකලිඟයෙහි වැටෙන්නාවූ නකාරානන්තප්‍රකෘතිහට සංබොධනවිෂයෙහි "නපුංසකෙ වා" යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් ප්‍රතිෂෙධවෙයි; ප්‍රතිෂෙධනුවූතන්හි "සුපඃප්‍රකෘතෙ නොඃලොපඃ" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වේයි; නාම නාමන්යනුවේ.)

වාදෙඃ, වාදිවූ; අව්, අව්හුපරකල්හි; අලෙලොපොනඉති, අලෙලොපොඃ" යනසූත්‍රයෙන්; අකාරලොපඃ, අකාරයහටලොප්වෙයි; නාම්නා නාමභ්‍යාම් නාමභිරිති, නාම්නා නාමභ්‍යාම්නාමභිඃ යන, ආදි, මේආදිරූපවේ.

(මෙහිදු නාමන්ශබ්දයාකෙරෙන් ටාඃවෙයි; ශිඃසුටිවර්ජිතවූ අජාදිප්‍රත්‍යයා පරකල්හි අනන්තප්‍රකෘතිසම්බන්ධිවූඅන්හට "අලෙලොඃපොඃ" යනසූත්‍රයෙන් ලොප්වේ; නාම්නාඃනුවේ; නාමභ්‍යාම් යනාදියෙහි රාජන්ශබ්දයෙහිමෙන් පදවත්අදි කාඃයදීදතයුතු.

---

* "නකාරානන්තස්‍ය" † "ලොපෙ" සමහර,

ඔෞ, නාමිනි නාමනි.

වම්න්+සු. වම්.

නපුංසකෙ සන්‍නාපි සුවි, සුඛිනි නව්‍යවත්‍රියත ඉත්‍යලෙලාපොන ඉත්‍යලලාපෙ ප්‍රාපොො.

.1. 5. 5.

2 **න සංයොගාද්ඩමඃ. 5, 3, 1, 33.**

වකාරමකාරාන්‍නාත් සංයොගාත්පරස්‍යානඃ ඝව්‍යශිසුට්‍යලෙලා පොා න භවති, වම්ණ්ණි ඩම්ණ්ණි ඍ්‍යාදි.

ඔෞ, ඕපරකල්හි; නාමිනි නාමනීයනුවේ.

මෙහිදු නාමන්ශබ්දයාගෙරෙන් ඕවෙයි; ඕපරකල්හි අනන්‍නප්‍ර කෘතිසම්බන්ධිවූ අත්හව "ඕඝේ‍යා ඕා" යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් ලොප්වෙයි, නාමිනි නාමනීයනුවේ.)

(මෙහි නාම නාම්නී නාමනි නාමානි, හෙනාම්! හෙනාමන්, හෙනාම්නි! හෙනාමනි! හෙනාමානි!, නාම නාම්නී නාමනී නාමානි, නාම්නා නාමභ්‍යාම් නාමභිඃ, (කරණෙ) නාම්නා නාමභ්‍යාම් නාම භ්‍යඃ, නාම්නෙ නාමභ්‍යාම් නාමභ්‍යඃ, නාම්නඃ නාමභ්‍යාම් නාමභ්‍යඃ, නාම්නඃ නාම්නොඃ නාම්නාම්, නාම්නි නාමනි නාමෝනඃ නාම සුයිකි ාවරනැගිසයුතු; නා ාන්ශබ්දෂයන් නම්කියත්.)

වම්න්සු, වම්න්ශබ්දාකෙරෙන් පරව සුවෙයි; වර්මයනුවේ.

නපුංසකෙ, නපු ාසකලිඟුයෙහි; සන්‍නාපි, සුවිඇත්කාවුද; සුවි! සුවිතෙම්; සුඛිනි, සුවියයි; නව්‍යවත්‍රියතඉති, ව්‍යවහාරකරනුනොලැ බෙයි; අලෙලාපොනඉති, 'අලෙලාෂපොනඃ"යනසූත්‍රෂයන්; අලෙලාපෙ ප්‍රාපොො,අන්ඛවලොප්පත්තෙහි

(මෙහි ශිපරතැන "ඕඃශ්‍යා ඕා" යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් අත්හව ලොප්ප්‍රාප්‍තවූවද "අලෙලාපොනඃ" යි ලෝප්ප්‍රාප්‍තවූවද "න සංයොගාද්ඩමඃ" යි ප්‍රතිෂෙධ කරණලදහෙයින් ඝිසිරූපවිෂයෙක් නිවනඅනිෂ්ටයෙක් නැත්නුයි "අලෙලාපොත ඉත්‍යකාරලොෂප ප්‍රාපොො"යි කියනලදි; මොහොත්ශිපරතැන්හැර සෙසුතැන් අපෙ ක්‍ෂාකොව ඝිසනලදුයි දතයුතු)

'නසංයොගාද්ඩමඃ" යන්‍නසූත්‍රයි; නයනුපදය; සංයොගාත් යනු පදය; වම්ඃ සනුපදයි.

අශිසුවී, ශි හා සුවර්ජ්ජකවූ; යවි, යකාරාදි අජාදිප්‍රත්‍යයාපර කල්හි; වකාරමකාරාන්‍නාත්, වකාරමකාරාන්‍නවූ; සංයොගාත්පර ෂ්‍ය, සංයොගයාකෙරෙන්පරවූ; අඃ, අනන්‍නප්‍රකෘතිසම්බන්ධිවූ;

වපුස්×ස්‍රු. වෑ,පු කොශ්වෙත්‍යාදිනාෂ්ඨම්; වපුෂි, ශාවයම්ඉතිනුම් සමහතොර්නුම්නිදිඝීඃ.

ඉණඃ සඃ කොශ්වාදෙශාදිනි ව වතීතෙ,—

7.

3 නුම්විසර්ජනීයශව්‍යවායෙ. 6, 4, 47,

නුමාදිනිව්‍යවධානෙපි කවගීාදිණශ්ව පරස්‍යාදෙශාදි සකාරස්‍ය ෂත්වං භවති, වපුංෂි;

අලෙලොපඃ, අකාරයහටලොප්; නභවති, නොවේ; වම්ණි වම්ාණීති වම්ණි වම්ාණියන; ආදි, මේ ආදිරූපවේ.

(මෙහිදු වම්න්ශබදයාකෙරෙන් සු ඖජස්වෙයි; "සඛමෝ ඨිපුං සකාන්"යන සූත්‍රයෙන් සුඛටලොප්වේ;"සුපඃ ථකාතෙ ථොලොපඃ" යන සූත්‍රයෙන් නකාරයාහටලොප්වෙයි; වම්යනුවේ;"නපුංසකාත්" යන සූත්‍රයෙන් ඖකාරයහටඉගිවෙයි; නපුංසකල්ඛුවෙයි විදුමානවූ සුවිතෙම සුටැසිව්‍යවහාරකරනුනොලැබේනුයි ගි හා සුවිවර්ජිතවූ අජාදිප්‍රත්‍යයාපරකල්ගි මකාරානන්තවූ සංයොගයාකෙරෙන් පරවූ ප්‍රකෘතිසම්බන්ධීවූ අකාරයහට "න සංයොගාද්වමඃ" යන සූත්‍රයෙන් ප්‍රතිෂෙධවෙයි; "රණාන්‍යොණ එකපදෙ" යන සූත්‍රයෙන්ණත්වවෙයි, වම්ණියනුවේ; නපුංසකලිඟශබදයාකෙරෙන් පරවූ ජස්හට "ජශ්ශ සොර්ශිඃ" යන සූත්‍රයෙන් ශිවෙයි, ශිපරකල්ගිනකාරානන්ත ප්‍රකෘතිහට "ශිසුටි" යන සූත්‍රයෙන් දීඝීවෙයි;"රණාන්‍යොණ එකපදෙ"යන සූත්‍රයෙන් ණත්වවෙයි; වම්ාණීයනුවේ.)

(මෙහි වම් වම්ණි වම්ාණි,හෙ වම්!හෙවම්ණි!ඃහ වම්ාණි!, වම් වම්ණී වම්ාණි, වම්ණා වම්භ්‍යාම් වම්භිඃ, (චතුර්ථ) වම්ණා වම් භ්‍යාම් වම්භිඃ, වම්ණෙ වම්භ්‍යාඞ් වම්භ්‍යඃ, වම්ණඃ වම්භ්‍යාම් වම්භ්‍යඃ; වම්ණඃ වම්ණොඃ වම්ාණාම්, වම්ණි වම්ණොඃ වම්සුයි ස්‍රියා වරනැගිය යුතු; වම්න්ශබදයෙන්සහ නහකියත්.)

වපුස් සු, වපුස්ශබදයෙකරෙන්සුවේ; වපුඃ යනුවේ.

කොශෙවනි, කොශවයන; ආදිනා,-මේආදිසූත්‍රයෙන්; ෂත්වම්, ෂත්වවේ; වපුෂියනුවේ; ශාවයම්ඉතිනි, "ශාවයඃ" යන සූත්‍රයෙන්; නුම්, නුම්වේ; සමහතොර්නුම්සි, "සමහතොර්නුම්" යන සූත්‍රයෙන්; දිඝීඃ, දිඝීවේ.

ඉණඃ යනුද; යඃ යදුද; කොශවාදෙශාදිනිව, කොශවයනුද; ආදෙශාන්යනුද; වතීතෙ, වැටේ.

"නුම්විසර්ජනීයශව්‍යවායෙ" යනුසූත්‍රයි; එකාදශයි.

නුම්ාදිනිඃ, නුම්ාදින්විසින; ව්‍යවධානෙ, ව්‍යවධානයක් ඇති කල්හිදු කවගීාත්, කවගීයාකෙරෙත්ද; ඉණශව, ඉණ්ාකෙරෙත්ද;

"සුපිවලිතද්වදී"ති වචනත් සුපි පරසම්පත්තපි සුබන්තතා 'සත්ථි ති' සසජුඝොරුරිති රුඃ, වපුහ්‍යාම් වපුර්භිරිත්‍යාදි.

සප්තම්බහුවචනෙ රුම්හි වාශරිතිපක්ෂෙ සඃ, තස්‍ය කොශ්වෙ ත්‍යාදීනා ෂත්වෙ සුපඃ ෂ්ටුත්වෙන ෂඃ, වපුෂ්ෂු, අන්‍යත්‍ර ඛරිති විසර්ජනීයඃ, වපුඃෂු.

පරස්‍ය, පරවූ: ආදෙශාදිසකාරස්‍ය, ආදෙශාදිවූසකාරයඝටද; ෂත්වං භවති, ෂත්වවේ; වපූංෂියත්‍රුවේ.

(මෙහිදු වපුස්ශබ්දයාකෙරෙන් සු ඔඃ ජස්වෙයි: "සඛෙඃ නීපුංසකාත්" යන සූත්‍රයෙන් සුඝටිලොප්වෙයි; රුම්විසර්ජනීයවෙයි, වපූඃයත්‍රුවේ; "නපුංසකාන්" යන සූත්‍රයෙන් ඔඃකාරයඝට ශිවෙයි; කොශ්වාදිසූත්‍රයෙන් ෂත්වෙයි; වපූෂියත්‍රුවේ; "ජශ්ශසොර්ශිඃ" යන සූත්‍රයෙන් ජස්ඝටිශිවෙයි; ශිපරකල්හි "ශාවයමඃ" යන සූත්‍රයෙන් නුම්වෙයි, ශිපරකල්හි සකාරානන්තපදයාගේ නුම්පූර්‍වීයඝට "සමඃසුතං ර්නුම්" යන සූත්‍රයෙන් දීර්ඝ ඌකාරයෙක්වේ; "නශ්වානන්තස්‍ය ඣලි" යන සූත්‍රයෙන් අනුස්වාරවෙයි; නුම්ත්‍රුවිසින් ව්‍යවධානයක් ඇති කල්හිදු ඉණ්ත්‍රුකෙරෙන් පරවූ යණාදින් සම්බන්ධවූ සකාරඝඨව "නුම්විසර්ජනීයශර්ව්‍යවායෙ" යන සූත්‍රයෙන් ෂත්වෙයි; "ශිසුවි දීර්ඝඃ' යි දීර්ඝවේ; වපූඃෂියත්‍රුවේ.)

සුපිවලිතද්වදිති, "සුපිවලිතද්වත්" ඣියඃ; වචනාන්, ඣිහෙයින්, සුපිපරසම්පතාපි, සුප්ත්‍රුපරකල්හිදු; සුබන්තතා, සුබන්තබව; අයනීති ඇත්නුයි; සසජුඝොරුරිති, "සසජුඝොරුඃ"යනසූත්‍රයෙන්; රුඃ රුම්වෙයි; වපුභ්‍යාම්වපුභිරිති, වපුභ්‍යාම් වපුභිඃයන; ආදි, මේආදිරුපවේ.

(මෙහිදු වපුස්ශබ්දයාකෙරෙන් භ්‍යාම් භිස්වෙයි; "සුපිවලිතද් වත්" යන සූත්‍රයෙන් පදවත්වෙයි; "සසජුඝොරුඃ" ඇන සූත්‍රයෙන් රුම්වෙයි; භිස්කළතන්හි රුම්විසර්ජනීයවෙයි; වපුභ්‍යාම් වපුර්භිඃ යත්‍රුවෙ; "ඉවාදිසුභ්‍යාම්" යන්නෙහි මෙන්සිඩකවයුතු.)

සප්තම්බහුවචනෙ, සප්තමීබහුවචනයෙහි; රුම්හි, රුම්කළ කල්හි: වාශරිති, "වාශරි" ඇන සූත්‍රයෙන්; පක්ෂෙ, පක්ෂයෙක්හි; සඃ, සකාරයෙක්වේ; තස්‍ය, ඕහට; කොශෙවෙහි, කොශ්වයන; ආදි නා, මේආදිසූත්‍රයෙන්; ෂත්වෙ, ෂත්වකළකල්හි; සුපඃ, සුප්හට; ෂ්ටුත්වෙන, ෂ්ටුත්වයෙන්; ෂඃ, ෂකාරයෙක්වේ; වපුෂ්ෂුයත්‍රුවේ; අන්‍යත්‍ර, තුට්ටුපක්ෂයෙහි; ඛරිති, "ඛරි" යන සූත්‍රයෙන්; විසර්ජනීයඃ, විසර්ජනීය වේ; වපූඃෂුයත්‍රුවේ.

(මෙහිදු වපුස්ශබ්දයාකෙරෙන් සප්තවිබහුවචනයෙහි සුප්දෙකෙ නකවෙයි; "සුපිවලිතද්වත්" යන්නාදිසූත්‍රයෙන් පදවත්වෙයි; "සසජු ඝොරුඃ" යන සූත්‍රයෙන් රුම්වෙයි, ශර්ප්‍රත්‍යාහාරයඃපරකල්හි රෙඵ

සවලිහ්+සු.

ඛලි පදස්යානෙකවෙති වචනතෝ,—

6. 1.

4 හොඃඃ. 6, 3. 62.

ඛලි පදුනෙන ව හො ඇා භවති, ජශ්ත්ව චර්ණේ.

සවලිවි සවලිඩි සවලිහි සවලිංනිත්‍යාදි.

ඵඝතා හලතිතා නිපුංසකලිඩගඃ.

යාහට "වාශරි" යන සූත්‍රයෙන් විකල්පෘයක් සකාරයෙක්වෙයි, ඉණ්හුකෙරෙන්පරවූ ආදෙශාදිවූ සහට කොඃඛාදිසූත්‍රයෙන් ෂත්වවෙයි, ෂ්ටුත්වයෙන්සුප්හුගේ සකාරයහට ෂකාරයෙක්වෙයි; වප්‍රුෂ්භූයන්‍රුවේ; "වාශරි" යන සූත්‍රයෙන් සකාරනොකළතන්හි "ඛරි" යන සූත්‍රයෙන් විසර්ජනීයයා ව්‍යවධානයක් ඇතිකල්හිදු ඉණ්හුකෙරෙන් පරවූ සනාදින් සම්බන්ධිවූ සකාරයහට "නුම්විසර්ජනීයශර්ව්‍යවායෙ" යන සූත්‍රයෙන් ෂත්වවෙයි; වප්‍රුෂ්භූයන්‍රුවේ.)

(මෙහි වප්‍රුඃ වප්‍රුෂි වප්‍රූංෂි, හෙවප්‍රුඃ! හෙවප්‍රුෂි! හෙවප්‍රූංෂි!, වප්‍රුඃ වප්‍රුෂි වප්‍රූංෂි,වප්‍රුෂා වප්‍රුභ්‍යාම් වප්‍රුර්භිඃ,(කරණෙ) වප්‍රුෂා වප්‍රුභ්‍යාම් වප්‍රුර්භිඃ,වප්‍රුෂෙ වප්‍රුභ්‍යාම් වප්‍රුභ්‍යඃ,වප්‍රුෂඃ වප්‍රුභ්‍යාම්වප්‍රුර්භ්‍යඃ;වප්‍රුෂඃ වප්‍රුෂොඃ වප්‍රුෂාම්, වප්‍රුෂි, වප්‍රුෂොඃ වප්‍රුෂ්ෂු වප්‍රුෂ්ෂුසි කියා වරනැගියයුතු; වප්‍රුස්ශබ්දයෙන් ශරීරඝනියත්.)

සවලිහ්සු, සවලිහ්ශබ්දයාකෙරෙන්සුවෙයි.

ඛලියනුද; පදස්යඝනුද; අනෙනයනුද; වචනිව, වඝනුද; වතී තෙ, වැවේ.

"හො ඇඃ" යනුසූත්‍රයි; හඃ යනුපදයි; ඇඃ යනුපදයි.

ඛලි. ඛිල්හුපරකල්හිදු; පදුනෙන ව, පදුනතකල්හිදු; හඃ, හකාරයහට; ඇොඝවති, ඇකාරයෙක්වේ; ජශ්ත්වචර්ණේ, ජශ්ත්වචර්ත්ව දෙදෙනවෙත්; සවලිවි සවලිඩි සවලිහි සවලිංෂිති, සවලිවි සවලිඩි සවලිහි සවලිංෂියත; ආදි, මේආදිරූපවේ.

(මෙහිදු සවලිහ්ශබ්දයාකෙරෙන් සු ඔබ ජස්වෙයි;"සඃමොඃඑීපුං සකාත්" යනසූත්‍රයෙන් සුහටලුක්වෙයි; පදුනතකල්හි හකාරයහට "හො ඇඃ" යන සූත්‍රයෙන් ඇකාරයෙක්වෙයි, "ඛිලොජශ්" යනසූත්‍රයෙන් ජශ්ත්වයෙන් ඇකාරයා මකා ඛකාරයෙක්වෙයි, "වා විරාමෙ" යනසූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන්වර්ත්වයෙත් ඛකාරයා මකා ටකාරයෙක් වෙයි; සවලිවි සවලිඩි යනුවෙ; නපුංසකලිඟශබ්දයා කෙරෙන් පරවූ

සර්ව, විශ්ව, උභ, උභය, ඩතර, ඩතම, (එතෙෆ විධී, තතස්ත දන්තානාං ග්‍රහණම්) ඉතර, අන්‍ය, අන්‍යතර, තත්, ඉත්, (තකාර ඉත්, සවරාර්‍ථෆ) නෙම, සම, සිම, පූර්ව පරාවරදක්ෂිණෝත්තරාපරාධ රාණි (ව්‍යවස්ථායාම්සංඥයා සර්වාදෙෆ පඨ්‍යතෙන) සවම් (ඥුහිඩතා ඛ්‍යායාම්) අන්තර (බහිර්යෝගෝපසංව්‍යානයෝ:) තාය්, තද්, යද්, අද ස්, ඉදම්, එතද්, එක, ච්, යුසමද්, අසමද්, භවතු, කිම්, සර්වාදී:.

ඔෆතට "නපුංසකාත්" යන සූත්‍රයෙන් ශිවෙයි; සවලිඝියනුවේ; නපුංසකලිඟශබ්දයාකෙරෙන්පරවූ ජස්හට "ජස්ශසෝ:ශි:" යනසූත්‍රයෙන් ශිවෙයි; "ශාච්‍යම:" යනසූත්‍රයෙන් නුම්වෙයි; "නඤ්වාන්තස්‍ය ක්‍රිලි"යනසූත්‍රයෙන් නකාරයහට අනුසවාරයෙක්වේයි; සවලිංහි යනුවේ.)

(මමනි සවලිව් සවලිඩ් සවලිඝි සවලිංහි; හෙසවලිව්! හෙසවලිඩ්! හෙසවලිඝි; හෙසවලිංහි! සවලිව් සවලිඩ් සවලිඝි සවලිංහි, සවලිභා සවලිඩ්භ්‍යාම් සවලිඩ්භි:, (කරණෙ) සවලිභා සවලිඩ්භ්‍යාම් ශවලිඩ්භි:, සවලිභෙ සවලිඩ්භ්‍යාම් සවලිඩ්භ්‍ය:, සවලිභ: සවලිඩ්භ්‍යාම්සවලිඩ්භ්‍ය:, සවලිභ: සවලිභෝ: සවලිභාම්,සවලිඝි සවලිභෝ: සවලිඩ්සුයි කියා වරනැගියයුතු; සවලිඝ්ශබ්දයෙන් චණ්ඩාලයන්කියත්.)

නලනතාෆ, නලන්තාවූ; නපුංසකලිඩ්භාෆ, නපුංසකලිඟශබ්දයෝ;

උක්තාෆ, කියනලදහුයි.

සර්ව,සර්වශබ්දය; විශ්ව,විශ්වශබ්දය; උභ, උභශබ්දය; උභය, උභයශබ්දය; ඩතර ඩතම, ඩතර ඩතමයන; (එතෙෆ, මොහුදෙදෙන; විධී, ප්‍රත්‍යයහ; තතස්, එහෙයින්; තදන්තානාම්, ඒප්‍රත්‍යාන්තයන්ගේ; ග්‍රහණම්, ගැන්මයි. ("ප්‍රත්‍යයග්‍රහණෙණ යසමාද්යද්විහිතං තදාදෙශාන්තදන්තස්‍ය චග්‍රහණම්"(යනුහෙයින්ඩතරඩතම ප්‍රත්‍යාන්තවූ යතර යතම තතර තතමාදිවූ ශබ්දයන්ගේ සර්වාදිමයහි ගැන්ම ශයි සේයි) ඉතර, ඉතර ශබ්දය; අන්‍ය, අන්‍යශබ්දය; අන්‍යතර,අන්‍යතරශබ්දය; (ඉතරශබ්දයද අන්‍යශබ්දයද අනිකෙක යන අර්ථයි; අන්‍යතරශබ්දය එක්තරාඑකෙක යන අර්ථයි) තත්, තත්ශබ්දය; එත්, එත්ශබ්දය; (තකාරය, තකාරතෙමේ; ඉත්, ඉන්වේ; ඒතකාර තෙමේ; සවරාර්‍ථෆ, සවරප්‍රයොජනකොට ඇත්තේ, මෙතිතත්ශබ්දයද එත්ශබ්දයද අන්‍යපර්‍යායයි.) නෙම, නෙම්ශබ්දය; සම, සමශබ්දය; සිම, සිමශබ්දයන; (මොහුතුන්දෙන සර්වශබ්දය හා සමානාර්‍ථඇත්තෝයි.)පූර්ව, පූර්වශබ්දය; පර,පරශබ්දය; අවර, අවරශබ්දය; දක්ෂිණ, දක්ෂිණශබ්දය; උත්තර, උත්තරශබ්දය; අපර, අපරශබ්දය; අධරාණි, අධරශබ්දයනමොහු; (අසංඥයාම්, නාම් නොවන්

සර්වාදේ සවේඊ.

අතඃ සර්වාදිභ්‍ය ඉති විභක්තේඃ,—

6. 1.

ජශඃ ශිඃ. 2. 1, 8.

සර්වාදිභ්‍යෝ'දන්තේභ්‍යඃ පරස්‍ය ජශඃ ශිභවති, ශ ඉත්, ආදුදෙඩ්, සවර්ණේ.

අතඃ ඒ ඔජ්‍යෝරිති වර්තතේ,—

5:. 1:

2 සර්වාදිභ්‍යඃ තෘතීය සප්තම්‍යෝ. 2, 1, 6.

සර්වාදිභ්‍යෝ'දන්තේභ්‍යඃ පරයෝර් ඒ ඔජ්‍යෝඃ සෛව සර්වාදේඊ භවතඃ සර්වයෛව සර්වස්මාත්.

නාවු; ව්‍යවස්ථායාම්, දික්දේශකාලාවධිනියමයක් නොකියමිනාකල්හි; සර්වාදෙඊ, සර්වාදිගණයෙහි; පඨ්‍යතේකතා, හඳුරනුලැබේත්; සර්ව්, සර්වශබ්දයතෙම; අඤ්තිඛනඛ්‍යාශාම්, නෑඝන්ඛාඛාදේකතෝකියමිනාකල්හි; සර්වාදෙඊ, සර්වාදිගණයෙහි; පඨ්‍යතේ, හඳුරනුලැබේ; (සර්වශබ්දයෙන් ආභාව ආත්මයදෙකියිත්) අන්තර, අන්තරශබ්දයතෙම; (බහිර්යෝග, චණ්ඩාලග්‍රාමයෙහා; උපසංව්‍යානයෝඃ, යටිහඳුනාපිළිගැනියමිනාකල්හි; සර්වාදෙඊ, සර්වාදිගණයෙහි; පඨ්‍යතේකතා, හඳුරනුලැබේ; ("උපසංව්‍යානමබ්‍රාහ්මණස්‍ය" යනුවෙහිත් උපසංව්‍යානශබ්දය පිළිගැනේමි.)

ත්‍යද්, ත්‍යදාදිඃ; ත්ද්, තදාදිඃ; යද්, යදාදිඃ; අදස්, අදස්ශබ්දඃ; ඉදම්, ඉදම්ශබ්දඃ; එතද්, එතදාදිඃ; එක, එකශබ්දඃ; ඒ, ඒශබ්දඃ; යුසමද්, යුසමදාදිඃ; අස්මද්, අස්මදාදිඃ; භවත්, භවච්ඡබ්දඃ; කිම්, කිම්ශබ්දඃ සර්වතෙමේ; සර්වාදිඃ, සර්වාදීනි. (මේ නිසා සර්වාදිශබ්දයෝ පන්නිසෙකි.)

සර්වඃ සර්වේ යනුවේ; මෙහි සිඩ සුබන්තශබ්දයා හා සවිති.

අතඃ යනුදු; සර්වාදිභ්‍යඉතිච, සර්වාදිභ්‍යඃ යනුදු; මතීතෙ, වැටේ.

"ජශඃ ශිඃ" යනුසූත්‍රයි; ජශඃ යනුපදය; ශිඃ යනුපදයි.

අදන්තෙභ්‍යඃ, අදන්තවූ, සර්වාදිභ්‍යඃ, සර්වාදීන්කෙරෙන්; පරස්‍ය, පරවූ; ජශඃ, ජස්ඝට; ශිනිවහි, ශිවේ; ශකාරඃ, ශකාරතෙමේ ඉත්, ඉත්වේ; ආදුදෙඩ්, "ආදුදෙඩ්" යනසූත්‍රයෙන් එඩ්වේ; සර්වෙඊයනුවේ.

අතඃ යනුදු; ඔඩ්ඔජ්‍යෝරිති, ඔඩ්ඔජ්‍යෝඃ යනුදු; මතීතෙ, වැටේ. "සර්වාදිභ්‍යඃ තෘතීයසප්තම්‍යොඃ" යනුසූත්‍රයි; සර්වාදිභ්‍යඃ යනුපදය; සෛව සමානෙන යනුපදයි.

අදන්තෙභ්‍යඃ, අදන්තවූ; සර්වාදිභ්‍යඃ, සර්වාදීන්කෙරෙන්; පරයෝඃ, පරවූ; ඔඩ්ඔජ්‍යෝඃ, ඔඩ්ස්ඔදෙදොඝාට්; සෛව සමානෙන, සෛසමාන්යනදෙදෙන; භවතඃ, වෙන්; සර්වෙසෛසසර්වස්මාත්යනුවේ.

5. 6. 1.

3 ආදුමඃ සාම්. 2, 1, 9.

සච්චාදිභ්‍යෝ'වණ්ණාභ්‍යෙතභ්‍යඃ පරස්‍යාමඃ සාළුකවති, යථේෂාම්.

6. 1.

4 ඛඃ සම්න්. 2, 1, 7.

සච්චාදිභ්‍යෝ'දන්‍යෙතභ්‍යඃ පරස්‍ය ඛඃ සම්න් භවති, සච්චයම්න්, ශෙෂං සුගතවත්.

(මෙහිදු සච්ඡබ්දයාකෙරෙන් ඛෙවෙයි; අදන්තවූ සච්චාදින්කෙරෙන් පරවූ ඛෙහට "සච්චාදිභ්‍යඃ ඝෙම සමාතෙඉ" යනසූත්‍රයෙන් ඝෙමෙවෙයි; සච්ඡඝෙමයතුවේ; සච්ඡබ්දයාකෙරෙන් පරව ඔසිවෙයි; අදන්තවූ සච්චාදින්කෙරෙන් පරවූ ඔසිහට "සච්චාදිභ්‍යඃ ඝෙම සමාතෙඉ" යනසූත්‍රයෙන් සමාන්ඩෙයි; සච්ඡමාත්ඝතුවේ.)

"ආදුමඃ සාම්" යනුසූත්‍රයි; ආත්යනුපදය; ආමඃ යනුපදය; සාම්යනුපදයි.

අවණ්ණාභ්‍යෙතභ්‍යඃ, අවණ්ණාභ්‍යන්තවූ; සච්චාදිභ්‍යඃ, සච්චාදින්කෙරෙන්; පරස්‍ය, පරවූ; ආමඃ, ආම්හට; සාම්භවති, සාම්වෙයි; සච්ඡාම්යතුවේ,

(මෙහිදු සච්ඡබ්දයාකෙරෙන් ආම්වෙයි, අවණ්ණාභ්‍යන්තවූසච්චාදින්කෙරෙන් පරවූ ආම්හට "ආදුමඃ සාම්"යනසූත්‍රයෙන් සාම්වෙයි, ඛ්ලාදිවූ බහ්වච්විෂයෙහි සුප්ත්‍රපරකල්හි අකාරාන්තප්‍රකෘතිසම්බන්ධිවූ අකාරයහට "බහුෂු ඛ්ලෙය්‍යත්" යනසූත්‍රයෙන් එත්වෙයි, ඉණ්හුකෙරෙන පරවූ සනාදින්සම්බන්ධිවූ සකාරයහට කොශාවාදි සූත්‍රයෙන් ෂත්වෙයි, සච්ඡාම්යතුවේ.)

"ඛඃ සම්න්" යනුසූත්‍රයි; ඛඃ යනුපදය; සම්න්යනුපදයි.

අදන්‍යෙතභ්‍යඃ, අදන්තවූ; සර්වාදිභ්‍යඃ, සර්වාදින්කෙරෙන්; පරස්‍ය පරවූ; ඛඃ, ඔහට; සම්න්භවති, සම්න්වේ; සර්වසම්න්යතුවේ.

(මෙහිදු සර්වශබ්දයාකෙරෙන් ඔවෙයි, අදන්තවූසර්වාදින්කෙරෙන් පරවූ ඔහට "ඛඃ සම්න්" යනසූත්‍රයෙන් සම්න් යන ආදෙශවෙයි, සර්වසම්න්යතුවේ.) ගෙෂම්, සෙඅස්; සුගතවන්, සුගතශබ්දයා හා සමයි.

(මෙයි සර්වඃ සවේඉ සවේ, ගෙසවේ! හෙසවේඉ! හෙසවේ! සර්වම් සවේඉ සර්වාන්, සර්වෙණ සහාභ්‍යාම් සඉවේඃ, (කරණෙ)සවේණ සර්වාභ්‍යාම් සඉවේඃ, සර්වස්මෙඉ සර්වාභ්‍යාම් සඉවේභ්‍යඃ, සර්වස්‍ය සර්වයොඃසඉවේණාම්, සර්වසම්න් සර්වයෙඃ සවේඉෂු යි කියාචරනැගියයුතු.)

ස්ත්‍රියාම්, සඪා මාලාවත් ඕත්‍යාම් ච ඒශෙෂඃ.
ඕති ආප ඉති ච වක්තෙ,—
5. 1. 1. .I.
5 ශෙෂෙවනඃ සඪ්‍යාඩචව 6, 2, 57.

සෙම යස්‍යායති තත ආබන්ත්‍යාත්තතඃ පරස්‍ය සීතඃ සුපස්‍යස්‍යං ඩාගමෙ භවති, ආපොප්‍යාදෘදෙශඃ. සඪිතස්‍යෙ සඪිස්‍යාඊ, "ඉඩරාම් තත්‍රෙ"ත්‍යත්‍රාම්, සඪිඃසාම්, නපුංසකෙ,සර්ව්‍ම් සර්වෙ සර්වාණී, ශෙෂඃ ධනෙනසමං සර්වාදිකාඃස්‍යාදත්‍යත්‍ර,එවං විශ්වඃ, උභශබ්දඃ සදෘ විවච නාන්තඃ, උභෙ උභෞ උභාභ්‍යාම් උභයොඃ, සන්ත්‍රිනපුංසකයොඃ, උභෙ උභෙ, උභයශබ්දඃ සදෙකවචනාන්තෙනා බහුවචනාන්තාශ්චා උභයඃ, "ප්‍රථමවරමතයඃයාලපාඪනෙමකතිපයාදි"ති ශිභාවස්‍ය විකල්පිතත්වාත්, උභයෙ උභයඃ සර්වවත්, සන්ත්‍රිනපුංස්කතයඃ, උභයි උභයම්ත්‍යාදි.

ස්ත්‍රියාම්, සතුලිඟයෙහි; සඪිඃ, සඪිශබ්දයතෙම; මාලාවත්, මාලා ශබ්දයාවැනි.

(මෙහිදු සඪිශබ්දසඪිකියා තිබේයි; ස්ත්‍රිලිඟයෙහි අදන්තයාමක රෙන් පරව "අජාදෘතඃ" යනසූත්‍රයෙන් ඩාප්වෙයි; ඪකාරපකාර ඉත්වෙයි, ඕත්ඟුපරකල්හි අනත්‍යජාදිහව "අනත්‍යජාදෙඃ" යන සූත්‍රමයන් ලොප්වෙයි; සඪිශබ්දයාකෙරෙන්පරව සඪාදින්කොට මාලාශබ්දයාසේ සිඪකටයුතු.) ඕති, ඕත්ඟුපරකල්හිද; ආම්ව,ආම්ඟු පරකල්හිද; විශෙෂඃ, වෙනසෙකි.

ඕතියනුද; ආපඉතිව, ආපඃ යනුද; වක්තතෙ, වැවේ.

"**ෂෂෙෂෙවනඃ සඪ්‍යාඩචව**" යනුසූත්‍රයි; සෙවවතඃ යනුපදය; සඪ්‍යාඪියනුපදය; අත්යනුපදඝ; වයනුපදයි.

සෙම, සෙවතෙම; යස්‍යාඃසති, යමඃඟටඇද්ද; ආබන්ත්‍යාත්, ආබන්තවූ; තතඃ පරස්‍ය, ඔනුකෙරෙන්පරවූ; ඕතඃ සුපස්‍ය, ඕත්වූ සුප්හට; සඪ්‍යාඩාගමොභවති, සඪ්‍යාඪිආගමවෙයි; ආපොපි, ආප්හටද; අදෘදෙශඃ, අත්යනාදෙශවෙයි; සර්වෂස්‍යෙ සර්වස්‍යාඃ සර්වස්‍යාම් යනුවේ.

(මෙහිදු සර්වාශබ්දයා කෙරෙන් ඩෙවෙයි, සෙම ලබන්නාවූ ආබන්තයාකෙරෙන්පරවූ ඕත්වූ සුප්හට "සෙවවතඃ සඪ්‍යාඩචව" යනසූත්‍රයෙන් සඪ්‍යාඪිවෙයි; වන්නේ "ටඪිතාවාදෘත්තෙෂ" යන පරිභාෂා සූත්‍රසාමර්ත්‍යයෙන් ඕත්හෙයින් ආදෘවයවව සඪ්‍යාඪිවෙයි; ටකාර ඉත්වෙයි; ආප්හටඅදෘදෙශවේ; "එවි" යනසූත්‍රයෙන් එවියෙන් එ

කාරයෙක්වෙයි; සර්වසෛ්‍ය යනුවෙ; සර්වාශබ්දයාකෙරෙන් ඩස් වෙයි; "සෙම්වතඃ සඃඩවිව" යනසූත්‍රයෙන් සිත්මුසුප්හට සඃඩා ගමදවෙයි; ආප්හට අදුදෙශදවෙයි; "අශකාකි දීඝිඃ" යනසූත්‍රඝයන් දිඝිඃවෙයි; රුඞ්විසර්ජනීයවෙයි; සර්වඝ්‍යඃ යනුවෙ; සර්වාශබ්දයා කෙරෙන්සිවෙයි; "සෙම්වතඃ සඃඩවිව" යනසූත්‍රඝෙන් සිත්වූ සුප් හට සඃඩාශම්දවෙයි; ආප්හට අදුදෙශදවෙයි, සඃවිකළතක්ගි සිතව "ඔරාම් තත්‍ර"යනසූත්‍රයෙන් ආම්වෙයි,"අකොකි දීඝිඃ"යි දිඝි වෙයි, සර්වඝ්‍යාම් යනුවෙ.

(මෙහි සර්වා සර්වෙ සර්වාඃ, හෙසර්වෙ! හෙසර්වෙ! හෙසර්වාඃ! සර්වාම් සර්වෙ සර්වාඃ, සර්වයා සර්වාභ්‍යාම් සර්වාඝිඃ, (කරණෙ] සර්වයා සර්වාභ්‍යාම් සර්වාභිඃ සර්වසෛ්‍ය සර්වාභ්‍යාම් සර්වාභ්‍යඃ, සර්වසඃ්‍යඃ සර්වාභ්‍යාම් සර්වාභ්‍යඃ, සර්වඝ්‍යඃ සර්වයෝඃ සර්වාෂාම්, සර්වඝ්‍යාම් සර්වයෝඃ සර්වාසුයි සිඃඃාවරනැඟියයුතු;) නපුංසඅක, නපුංසකලිඟයෙහි; සර්වම් සර්වෙ සර්වාණි යනුවෙ;සර්වාදිකාශඃ්‍රීත්, සර්වාදිකාශඃ්‍රියෙන්; අන්‍යත්‍ර, පිටත්තන්ගි; ශෙෂම්, ඝසඃ්‍ය; ධනෙන සමම්,ධනශබ්දයාඃසමයි.

(මෙහි සර්වම් සර්වෙ සර්වාණි, හෙසර්ව! හෙසර්වෙ! හෙසර්වාණි! සර්වම් සර්වෙ සර්වාණි, සර්වෙණ සර්වාභ්‍යාම් සර්වෛඃ. (කරණෙ) සර්වෙණ සර්වාභ්‍යාම් සර්වෛඃ, සර්වසෛ්‍යම සර්වාභ්‍යාම් සර්වෙභ්‍යඃ, සර්වසමාත් සර්වාභ්‍යාම් සර්වෙභ්‍යඃ,සර්වඝ්‍ය සර්වයෝඃ සර්වෙෂාම්, සර්වසම්න් සර්වයෝඃ සර්ඝවිසුඪීඃඃා චරනැඟියයුතු; සර්වශබ්දඝෙන් සියල්ලකියත්.)

විශවඃ, විශ්වශබ්දඝතෙව; එවම්, මෙසේමැයි; (සර්වශබ්දයා සේම්ලිඛිතත්‍රඝයෙහි චරනැඟියයුතු;විශ්වශබ්දයෙන්සියල්ලකියත්.)උභ ශබ්දඃ, උභශබ්දයතෙඃ; සඳ, හැමකල්හී; ඒවවනාන්තඃ, ඒවව නාන්තඃයි.

උභෞ උභෞ උභාභ්‍යාම් උභයෝඃ යනුවේ; (ස්‍රුතශබ්දඝයගි ඒවචනයෙහිමෙන් මේහි සිඩකටයුතු.)

(මෙහි උභෞ, හෙඋභෞ! උභෞ, උභාභ්‍යාම්, (කරණෙ) උභා භ්‍යාම්, උභාභ්‍යාම්, උභාඝ්‍යාම් උභයෝඃ උභයොඃ, යි කියා වර නැඟියයුතු.)

ස්ත්‍රිනපුංසකඅඃයඃ, ස්ත්‍රිලිඟනපුංසකලිඟදෙක්ගි; උභෙ උභෙ යනුවේ. (මෙහි ස්ත්‍රිලිඟයෙහි මූලාශබ්දයෙහි ඒවචනයෙහිමෙන්ද; නපුංසකලිඟයෙහිධනශබ්දයෙහිඒවචනයෙහි මෙන්ද උභෙයනාදිශ සිඩකටයුතු;උභශබ්දඝයන් ඔදකක්කියත්.)

ඩතරඡතා ඡතරතනරෙනතරකතරාඃ, ඩතමන්තා ඡතමන්ත
ඡමෙකතමකතමාඃ, ඉතර අන්‍ය අන්‍යතර පඤ්චානාමෙඡාඡවිඡතර
වර්ජිතානාම්, "ඩතරාදිභ්‍යඃ පඤ්චභ්‍යොඤෙඡතරාඤත" ඉති තප්‍රං
සකෙඡඩවොත්තකාරඡන්ත්‍රාඛ්‍යඃ, "පඤ්චම්‍යාම්පරඡෙඡ" ත්‍යන්ත්‍රවඃතෙ
රා "දෙරි" ත්‍යාදෙඛිවති, මධ්‍යඡංයොගාන්තඡලොපඃ, නෙමිඡ්‍ය වා ශී
භාවඃ පූර්වාදීනාං නවානාම්, "පූර්වාදිභ්‍යොනඃ භ්‍යඃසාමාඡඩ්ඡනොවෙ
ති සාමාඡඩ්ඡනොඛ විකල්පිතෙඛ.

උභයශබ්දඃ, උභයඃශබ්දතෙම; සඃ, හැමකල්හි; එකවචනාන්තඃ, එකවචනාන්තඃ; බහුවචනාන්තශව, බහුවචනාන්තඃදවන්නේයි; එන ඡඃ ඡන්‍යවේ; "ප්‍රථමචරමතයා යාල්පාඪිතෙමකතිපයාදි"ති, "ප්‍රථම චරමතයායාල්පාඪිතතම කතිපයාත්" යනසූත්‍රඡයෙන්; ශීඝාවඩ්ඡ, ශීඝාවයඃතත්; විකල්පිතඛාත්, විකල්පඡෙන්කරණ්ලදබව හෙතු කොටගෙන; උභඡෙ උභයාඃ ඡන්‍යවේ.

(මෙහිදු උභයශබ්දයාකෙරෙන්ජඩ්දෙතැනකවේ; "ප්‍රථමචරමතයා, යාල්පාඪිතෙමකතිපයාත්" යන සූත්‍රඡයෙන් අඩඛන්නවූ උභයශබ්ද ඡාඛකරෙක් පරවූ ජඩ්හවට විකල්පඡෙන් ශීවෙයි; ඡකාරඉත්වෙයි; "ආදදෙඬ්" යනසූත්‍රඡයෙන් එඬ්වෙයි; උභඡෙඡන්‍යවෙයි; උභයාඃ, ඡන්‍ය සුගතාඃ ඡන්‍යසේමැයි.) සර්ඛවත්, මේආදිකාඡයිසර්ඛඛන්දඡාවැනි.

(මෙහි උභඡඃ උභඡෙ උභයාඃ, හෙඵභය! හෙඵභඡෙ! ඡහඵභයාඃ; උභයම් උභයාන්, උභයෙභ්‍ය උභඡෙභ්‍යඃ, (කරණෙ) උභයෙභ්‍ය උභ ඡෙභ්‍යඃ, උභයඡොඛ උභඡඡභ්‍යඃ, උභයඡමාත් උභයෙභ්‍යඃ, උභයඡ්‍ය උභඡෙෂාම්, උභඡඡ්මින් උභයෙෂුසිකියාවරනැගියයුතු.)

ස්ත්‍රීනපුංසකයොඃ, ස්ත්‍රීලිඟනපුංසකලිඟදක්හි; උභයී උභඡ මිති; උභයී උභයඛඡනා; ආදි, මේආදිරූපවේ.

(මෙහි උභයී උභයාඃ, ඡෙ උභයී! උභයාඃ!, උභයීම් උභයීඃ, උභ යාඃ උභයීභිඃ, (කරණෙ) උභයාඃ උභයීභ්‍යඃ, උභයෙඃ උභයීභ්‍යඃ, උභයාඃ උභයීභ්‍යඃ, උභයාඃ උභයීනාම්, උභයාම් උභයීෂුසිකියා වර නැගියයුතු; මෙහිඋභඡඃශබ්දයාකෙරෙන්පරව "රිඃසාඡඡ්" යනාදි සූත්‍රඡයෙන් ඕප්තොට "ඔඡ්ඡම්" යඵසූත්‍රඡයෙන් අකාරඡඡහටලොප්ඡකා ට උභයීශබ්දඡඡඛඛාගෙන කුමාරීඡබ්දඡාමෙන් සිඩ්කරවියුතු.)

මෙහි උභයම් උභයානි, ඡඛ උභඡඃ! හෙ උභයානි!, උභයම් උභ යානි, උභඡඃන උභයෙභිඃ, (කරණෙ) උභයෙන උභඡෙභිඃ, උභඡ ඡෙඡම් උභඡයඛභ්‍යඃ, උභඡඡමාත් උභයෙභ්‍යඃ, උභයඡ්‍ය උභඡෙෂාම්,

උභයසමීන් උභයෙෂ්‍රුයිකියාවචරනැඟියයුතු; තුන්ලිඟුයෙඞි සර්වශබ්ද යාමෙන් සිද්ධකටයුතු;උභයශබ්දයෙන් අවයවවූ අවයවයෙන්යුක්ත වූ සමුදායන්දෙකමකියත්.)

යතරතතරෛකතරකතරාඃ, යතර තතර එකතර කතරයන මොහු; ඛතරභ්‍යාඃ, ඛතරප්‍රත්‍යයා අනෙකකොට ඇත්තාහුයි; යතම තතමෛකතමකතමාඃ, යතමතතමඑකතමකතමයනමොහු; ඛතම භ්‍යාඃ, ඛතමප්‍රත්‍යයාඅනෙකකොට ඇත්තාහුයි; ඉතර, ඉතරශබ්දය; අන්‍ය, අන්‍යශබ්දය; අන්‍යතර, අන්‍යතරශබ්දඃ; එකතරවර්ජිතා නාම්, එකතරශබ්දයාවිසින් වර්ජිතවූ; එෂාං පඤ්චානාම්,මේපස්දෙ නාසම්බන්ධීවූ; (ඛතරඒ ප්‍රත්‍යයානන්තයාඃ, ඛතමඒප්‍රත්‍යයානන්තයාඃ, ඉතරශබ්දය, අන්‍යශබ්දය, අන්‍යතරශබ්දයයනමේ පස්දෙනා සම්බන්ධීවූයයිසේසි.)

නපුංසකෙ, නපුංසකලිඟුයෙහි; සඞ්මෝඃ, සුඅම්දෙදෙනහට; ඛතරාදිභ්‍යඃ පඤ්චභ්‍යොඅනෙකතරාත්තඉති, "ඛතරාදිභ්‍යඃ පඤ්චභ්‍යොඅනෙකතරාත්තඃ" යන සූත්‍රයෙන්; තකාරඃ, තකාරයෙක්වේ; තත්‍ර, ඒසුඅම් දෙදෙනහටවන්නේ පඤ්චම්‍යාම්පරඒත්‍යති, "පඤ්චම්‍යාම්පරඒත්‍ය" යන පරිභාෂාසූත්‍රයාගේ; අක්‍රවෘතිඃ, වැටීමෙන්; ආදෙරිති, "ආදෙඃ" යන පරිභාෂාසූත්‍රයාම්ථිඃයෙන්;ආදෙ ඒවහි, ආදිවණීයහවේ.

මස්‍ය, මකාරයන්ත; සංයොගාන්තලොපඃ, සංයොගාන්තලොප් ඒ; ("සංයොගාන්තස්‍යපදස්‍ය" යනසූත්‍රයෙන්ලොප්වෙයි) (මෙහි යතරඃ යතරෙ යතරෙ යනාදීන් පුල්ලිඟුවයෙහිද, යතරා යතරෙ යතරාඃ යනාදීන් ස්ත්‍රීලිඟුවයෙහිද, සර්වශබ්දයාමෙන් අන්‍යතරශබ්දයාදක්වා සිද්ධකොට්වරනැඟියයුතු; එකතරශබ්දයා ලිඟත්‍රයෙහිම සර්වශබ්දයා මෙන් සිද්ධකොට්වරනැඟියයුතු; යතරාදිශබ්දයන්කෙරෙන් නපුං සකලිඟුයෙහි සුවිහකතිකළතන්හි එකතරශබ්දයාවිසින් වර්ජිතවූ ඛතරාදිපස්දෙනා නොවරන් පරවූනපුංසකලිඟුයෙහි සුහට"ඛතරාදි භ්‍යඃ පඤ්චභ්‍යොඅනෙකතරාත්තඃ" යනසූත්‍රයෙන් තකාරයෙක්වෙයි කියා යතරත් යනාදි සිද්ධවියුතු; යතරාදින්නකරෙන් පරවූ විභක්තියා අවයළතන්හි එකතරශබ්දයා විසින් වර්ජිතවූ ඛතරාදි පස්දෙනා නොවරන් පරවූ නපුංසකලිඟුයෙහි සුහට "ඛතරාදිභ්‍යඃ පඤ්චභ්‍යොඅනෙකතරාත්තඃ" යන සූත්‍රයෙන් තකාරයෙක්වෙයි; වන්නේ "පඤ්චම්‍යාම්පරඒත්‍ය' යනු වැටෙන්හෙයි "ආදෙඃ" යන පරිභාෂා සූත්‍රයාම්ථියෙන් අදිහටවෙයි; "සඞ්මෝඃපුංසකාත්" යන සූත්‍රයෙන් අම් හට ලොප්නොට යතරත් යතර්ර යතරාණීඑකියා සිද්ධකොට්වර නැඟියයුතු)

පූර්ව පූර්ව, පූර්වස්මාත් පූර්වත්, පූර්වස්මින් පූර්වේ, එවං ශෙෂා අෂ්ට.

නෙමස්‍ය, නෙමශබ්දයාගෙන්; වා, විකල්පයෙන්; ශිෂ්‍යතාවෘ, ශිෂ්‍යතාදෙශබවෙව්; පූර්වාදීනාම්, පූර්වශබ්දය ආදිවූකාට ඇති; නවාතාම්, ශබ්දනවයන්ට; "පූර්වාදිභ්‍යෝ නවභ්‍යඃ සමාත්සම්නෙෂ්වේ"ති, "පූර්වාදිභ්‍යෝ නවභ්‍යඃ සමාසම්නෙෂ්ව" යන සූත්‍රයෙන්; සමාත්සම්නෂ්, සමාත් සම්නස්යන. ආදෙශයෝ දෙදෙන; විකල්පි නෙෂ්, විකල්පයෙන් කරණලදහු; පූර්වේ පූර්වඃ පූර්වස්මාත් පූර්වත්, පූර්වස්මින් පූර්වේ, පූර්වේ පූර්වඃ, පූර්වස්මාත් පූර්වත්, පූර්වස්මින් පූර්වේ යි යනුවෙත්.

(මෙහි නෙමශබ්දයාකෙරෙන් පරව ප්‍රථමාබහුවචන ජස් කොට, සර්වාදීන් නෙරෙන් පරවූ ජස්ගට "ජසඃශිඃ" යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් ශි ආදෙශවේ; ශකාරඉත්වෙයි, ඊකාරසෙෂවෙයි, ඊකාරයාපරකල්හි අකාරයාකෙරෙන් පරවූ ඊකාරයාට "ආදදෙඩි" යන සූත්‍රයෙන් එඩ්වෙයි, "අතොදෙඩි" යන සූත්‍රයෙන් පරරූපව 'නෙමෙ' යනුවේ; ශිනුවූ පක්ෂයෙහි ජස්නුගේ ජකාරඉත්වේ, සවර යක් පරවසිටිකල්හි "ප්‍රථමයොරචි" යන සූත්‍රයෙන් අස්හව දිඝි ආකාරයෙක්වෙයි, වන්නෙහිදු පූර්වයාට පරගට්ටයි අනියමින් ප්‍රසඞ්ගයක් ඇතිකල්හි "එඩිර්විශෂණානාසත්‍ර" යනු වැටෙන්නෙහි "සඤ්ඥොරඃ" යන සූත්‍රයෙන් රුඞ්ආදෙශවෙයි, වන්නේ "ෂෂ්ඨ්‍යාතාසත්‍ර" යනපරිභාෂා සූත්‍රසාමර්ථ්‍යයෙන් අනන්තයභවවෙයි, "විරාමෙවිසර්ජනීයඃ" යන සූත්‍රයෙන් අනන්‍යකාරයාට විසර්ජනීයව 'නෙමඃ' යනුවේ, සෙස්ස යට කී නයින් දතයුතු.

පුංසි, නෙමඃ නෙමෞ නෙමේ නෙමාඃ, ස්ත්‍රී නෙමී නෙමෛ නෙමෛ නෙමාඃ, නෙමම් නෙමෞ නෙමාන්, නෙමේන නෙමාභ්‍යාම් නෙමෛඃ, (කරණෙ) නෙමෛන නෙමාභ්‍යාම් නෙමෛඃ, නෙමයෙනෙමාභ්‍යාම් නෙමෛභ්‍යඃ, නෙමස්මාත් නෙමාභ්‍යාම්නෙමෛභ්‍යඃ, නෙමස්‍ය නෙමයෝඃ නෙමේෂාම්, නෙමස්මින් නෙමයෝඃ නෙමේෂුයි කියා වරනැගියයුතු. සන්ස්ත්‍රීලිඟයෙහි මාලාශබ්දයාමෙන්ද නපුංසකලිඟයෙහි ඛනශබ්දයාමෙන්ද වරනැගියයුතුයි; වෙනසවිනාමසඃ කඝත්ඛිපමණකි; නෙමශබ්දයෙන් සියල්ල යන අර්ථයත්.)

ශෙෂඃ, සෙෂ්‍ය අෂ්ට, ශබ්දයෝ අටදෙන; එවම්, මේ පූර්වශබ්දයා වැන්නාහ. (මෙහි නොකියනලද සෙෂ්‍ය පර, අවර, දක්ෂිණ, උත්තර, අපර, අධර, සව, අන්තර් යන ශබ්දයෝ අටදෙන පූර්වශබ්දයාමෙන් පුල්ලිඟ සන්ස්ත්‍රීලිඟ නපුංසකලිඟ තුණෙහි වරනැගියයුතුයයි සූත්‍රස්ථයි.)

ත්‍යදඃ සුපිති වහීතතෙ;—

6:' 7:' .1 1, 6: 1,

6 ත්‍යදඃ තසාදිෂු වා වෙ රඃ. 5, 4, 68.

ත්‍යදාදිනාං විපයහීතනානාං සුපි තසාදිෂු වාකාරෙ භවති. ත්‍ය දනතසය කාරඃ.

පරරූපම නාදුවිනි ව වහීතතෙ;—

6. 7.

7 අනො 'දෙඞි 5, 1, 101.

අකාරස්‍ය අදෙඞිවා පදාදෙශ පරරූපං භවති.

ත්‍යදුම්නි වහීතතෙ;—

1. 1. 7.

8 නඃ සඃ සෙශ, 5, 4, 70.

ත්‍යදාදිනාං තකාරස්‍ය සෙශ සකාරෙ භවති, සය්‍යඃ තෙය්‍යශතය.

ත්‍යදඃ යනුද; සුපිනි, සුපියනුද; වහීතතෙ, වැටේ.

"ත්‍යදං තසාදිෂු වා වෙරඃ" යනු සූත්‍රයි. ත්‍යදම්, යනුපදය; තසාදිෂු යනුපදය; ව යනුපදය; ආයනුපදය; වෙඃ යනුපදය; අඃ යනුපදයි.

ත්‍යදාදිනාම්; ත්‍යද්ශබදය ආදිකොට ඇති; විපයහීනත.නාම්, හීශබදය අවසන්කොට ඇති ශබදයන්ගේ; අනතයාඛ සුපි, සුප්හු පරකල්හිද; තසාදිෂුව, තසාදි ප්‍රත්‍යයන් පරවසිවිකල්හිද; අකාරඃ භවති, අකාරයෙක්වේ. ත්‍යදනතස්‍ය, ත්‍යද්ශබදයාගේ අනතයහට; ආකාරඃ, ආරයෙක්වෙයි යුසේයි.

පරරූපම් යනුද; අනාදුවිනිව,අනාදෙශ යනුද;වහීතතෙ,වැටේ.

"අඃ නාදෙඞි"යනු සූත්‍රයි; අතඃ යනුපදය; අදෙඞි යනු පදයි.

අපදාදෙශ,පදයන් ආදියෙහි නොසිවිකල්හිද; අදෙඞිව, අත්එඞි හුපරකල්හිද; අකාරස්‍ය, අකාරයහට; පරරූපම්භවති, පරවණී යාගේ රූපයවෙයි.

ත්‍යදුම්නි, ත්‍යදුම්යනු; වහීතතෙ, වැටේ,

"නඃ සඃ සෙශ" යනු සූත්‍රයි. නඃ යනුපදය; සඃ යනු පදය; සෙශ යනු පදයි.

සෙශ, සුපරකල්හි; ත්‍යදාදීනාම්, ත්‍යද්ආදීන්ගේ; තකාරස්‍ය, තකාරයහට; සකාරඃ භවති, සකාරයෙක්වෙයි. සය්‍යඃ තෙය්‍යශ තෙ, සය්‍යඃ තෙය්‍යශතෙය්‍ය යනු වෙත්.

තාදෘදිෂු කෙෂාඤ්චිත් සමෙබාධනෙරූපං නාසති,ශෙෂං පූර්වවත්. සත්‍රියාම්"තාතතෘදෘ"රිති ඡුපකාත් තාදෘදාසෙකෘතෙ සුබන්තම ඞ්‍යපි ඩාමහවති. සාා තොා තාාඃ ඉත්‍යාදි, නපුංෂකෙ තාදිත්‍යාදී, තාදෘදාසම්මලුකීතොා කාරාන්නාභවති, එවං සඃ සා තත්, යඃ යා යදිත්‍යාදි.

තාදෘදිෂු, තාදෘදීන් විෂයෙහි;කෙෂාඤ්චිත්,සමහරශබ්දයන්ටද; සමෙබාධනෙ, සම්බුද්ධිවිෂයෙහි;රූපංනාසති, රූපයෙක් නැති; ශෙෂම්, සෙසුනොකීසියල්ල; පූර්වවත්, පූර්වශබ්දයාවැනි.

සත්‍රියාම්, සත්‍රීලිඟුයෙහි; "තාතතෘදෘරි"ති, 'තාතතෘදෘ'සි කියා; ඡුපකෘත්, ඡුපකෘහෙතුයින්; තාදෘදාසෙ, තාදෘද්ආදිශබ්දයන්ට අනිය; කෘතෙ, කළකල්හි; සුබන්තම්ඩ්‍යපි,සුප් අන්තයන්ගේ මධ්‍යයෙහිදු; ඩාමහවිති, ඩාප්වෙයි.

සාා තොා තාාඃ ඉති, සාා තොා තාාඃ යන; ආදි, මේආදි රූපයෝ වෙත්; නපුංෂකෙ, නපුංෂකලිඟුයෙහි;තාාද්ඉති,තාාද්යන; ආදි, මේ ආදිරූපවේ; තාදෘදාසම්,තාාද්ආදින්ටවතඅනිය:අලුකීති, ලුක් නොකළ විෂයෙහිනුයි; එකාරාත්, එකාරයාකෙරෙන්; න භවති, අකාරාදෙශනොවෙයි. සඃ සා තත් යඃ යා යත් ඉති, සඃ සා තත් යඃ යා යත්යන; ආදි, මේ ආදිය; එවම්, මේතාාද් ශබ්දයාගේ රූපවැනි.

(මෙහි තාාද්ශබ්දයාකෙරෙන් පරව සු ඔ ජස් වෙති; සු ඔ ජස්ඵු පරකල්හි විශබ්දය අවසන්කොට ඇති තාදෘදි ශබ්දයන්ගේ අන්තයහට "තාදෘං තසාදිෂු වා වෙරඃ"යන සූත්‍රයෙන් අකාරයක්වෙයි, පදාදියෙහිනුවූ අකාරයහට අන්එඩ්ඵු පරකල්හි "අතෝ'දෙඩි"යන සූත්‍රයෙන් පරරූපවෙයි, සුපරකල්හි තාදෘදීන්ගේ තකාරයහට "තඃ සඃ සෙ" යන සූත්‍රයෙන් සකාරාදෙශකොට සාා තොා තොා යන රූපයෝ සිඩකළයුතු. තාදෘදීන් විෂයෙහි සමහරශබ්දයන්ට සමෙබාධනයෙහි රූපනැත්තේය; නොකී සෙසු සියල්ල පූර්වශබ්දයා සේ නිපදවියයුතු.

ස්ත්‍රීලිඟුයෙහි තාාද්ශබ්දයාකෙරෙන්පරව සු ඔ ජස්වෙත්, සු ඔ ජස්ඵුපරකල්හි විශබ්ද අවසන්කොටඇති තාදෘදීන්ට"තාදෘං තසාදිෂුවාවෙරඃ"යනසූත්‍රයෙන් අකාරයෙක්වෙයි;වන්නේ"විධිවිශෂණාන්තස්‍ය"යනුවැටෙන්නෙහි"ෂෂ්ඨ්‍යන්තස්‍ය"යනපරිභාෂාසූත්‍රසාමාර්‍යයෙන් අන්තයහට වෙයි; "තාතතෘදෘ" යි කියා ඡුපකෘත්වයෙන් අත්‍යකළකල්හි සුබන්තම්ඩ්‍යයෙහිදු ඩාප්වෙයි, ඩාප්කොට සාා තොා තාාඃ යනාදිය සිඩකළයුතු.

නපුංසකලිඞ්ගෙහි තදද්ශබ්දයාගමකරෙන් පරව සුවේ, සුහට "සොඃ" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වේ, ඉදහනවූ දකාරයාහට "පඤ්ච හෙය්‍යා නෙකතරාහඃ" යන සූත්‍රයෙන් නකාරාදේශයෙකාට තත් කියා පදය සිඛකළයුතු,තුබූ තන්ඛිද යටකීනයින් පදසිඛිකළයුතුයි.

පුංසි, සඃ තෙඅනෙය, තම් තෙය අනාන්,තෙයන තාභ්‍යාම් තෙභ්‍යඃ, (කරණෙ) තෙයන තාභ්‍යාම් තෙභ්‍යඃ, තසෙසම තාභ්‍යාම් තෙෂාම්, තසඵාත් තාභ්‍යාම් තෙභ්‍යඃ, තසය තයොඃ තෙෂාම්, තසමින් තයොඃ තෙෂු. නපුංසකෙ. තත් තෙ තානි, තත් තෙ තානි, තෙන තාභ්‍යාම් තෙභ්‍යඃ, (කරණෙ) තෙයන තාභ්‍යාම් තෙභ්‍යඃ, තසෙසම තාභ්‍යාම් තෙෂාම්, තසඵාත් තාභ්‍යාම් තෙභ්‍යඃ, තසය තයොඃ තෙෂාම්, තසමින් තයොඃ තෙෂු යි කියා වරනැගියයුතු; තශබ්දයෙන් ඒ යන අවිකියත්.

පුංසි, සඃ තෙඅ තෙ,තම් තෙඅ තාන්,තෙන තාභ්‍යාම් තෙභඃ,(කරණෙ) තෙන තාභ්‍යාම් තෙභඃ,තසෙසම තාභ්‍යාම් තෙෂාම්, තසඵාත් තාභ්‍යාම් තෙභ්‍යඃ, තසය තයොඃ තෙෂාම්, තසමින් තයොඃ තෙෂු. නපුංසකෙ. තත් තෙ තානි, තත් තෙ තානි, තෙන තාභ්‍යාම් තෙභඃ, (කරණෙ)තෙන තාභ්‍යාම් තෙභඃ, තසෙසම තාභ්‍යාම් තෙෂාම්, තසඵාත් තාභ්‍යාම් තෙභ්‍යඃ, තසය තයොඃ තෙෂාම්, තසමින් තයොඃ තෙෂු යි කියා වරනැගිය යුතුයි. ත ශබ්දයෙන්ද ඒ යනඅවිකියත්.

පුංසි. යඃ යෙඅ යෙ, යම් යෙඅ යාන්, යෙන යාභ්‍යාම් යෙභඃ, (කරණෙ) යෙන යාභ්‍යාම් යෙභඃ, යසෙසම යාභ්‍යාම් යෙෂාම්, යසඵාත් යාභ්‍යාම් යෙභ්‍යඃ, යසය යයොඃ යෙෂාම්, යසමින් යයොඃ යෙෂු. ස්ත්‍රියාම්. යා යෙ යාඃ, යාඃ යෙ යාඃ, යයා යාභ්‍යාම් යාභිඃ, (කරණෙ) යයා යාභ්‍යාම් යාභිඃ, යසෙසම යාභ්‍යාම් යාසාම්, යසඵාත් යාභ්‍යාම් යාභ්‍යඃ, යසය යාඃ යාසාම්, යසයාම්, යාසු. නපුංසකෙ. යම් යෙ යානි, යම් යෙ යානි, යෙන යාභ්‍යාම් යෙභඃ, (කරණෙ) යෙන යාභ්‍යාම් යෙභඃ, යසෙසම යාභ්‍යාම් යෙෂාම්, යසඵාත් යාභ්‍යාම් යෙභ්‍යඃ, යසය යයොඃ යෙෂාම්, යසමින් යයොඃ යෙෂු යි කියා වරනැගියයුතු. ය ශබ්දයෙන් යමක් යන අවි කියත්).

අදස් සු.

සාවිති වතීනතෙ;—

1. 1:

9 අසාවසුකෝ'සකෝ 6, 4, 71.

එතෙ ශබ්දාඅදසඃ සෞ තදනතස්‍ය නිපාත්‍යතෙනත, අසෞ.

6. 7. 5 1. 1, 1.

10 අදසෝ'තෙ දුදු දෙමඃ. 6, 3, 112.

අදසඃ ත්‍යදාදීනතෙ සති දූතපරස්‍යෝත්වං දස්‍ය ච මතුම්හි ත්‍රසෝ කාරස්‍ය දීර්ඝ ඌකාරඃ, අමූ.

අදසෝ'තෙ.

දුදු දෙම ඉති වර්‍තතෙ;—

6. 1.

11 එත ඊත්, 6, 3, 114.

අදස්, අදස් ශබ්දයාතෙරෙන්; සු, සුවිභක්තිවේ.

සාවිති, සෞ යනු; වතීනතෙ, වැවේ.

"අසාවසුකෝ 'සකෝ" යනු සූත්‍රයි; අසෞ යනු පදය; අසු කෝ'සකෝ යනු පදයි.

සෞ, සුපරකල්හි; එතෙශබ්දඃ, මේ අසෞ අසුක අසක යන ශබ්දයෝ; අදසඃ, අදස් ශබ්දයාසම්බන්ධිවූ; තදනතස්‍ය, ඒඅදස්ශබ්ද ය අනතෙකොවඇත්නන්ට; නිපාත්‍යතෙන, නිපාතනය කරනුලැබත්; අසෞ, අසෞ යනුවේ.

"අදසෝ'තෙ දුදු දෙමඃ"යනු සූත්‍රයි; අදසඃ යනු පදය; අතෙ යනුපදය; දූත් යනුපදය; උයනුපදය; දඃ යනුපදය; මඃ යනුපදයි.

අදසඃ, අදස්ශබ්දයාගේ සකාරයහට; ත්‍යදාදීනතෙසති, ත්‍යදාදීන්ශබ්දවූ අන්තයකලකල්හි; දූත්පරස්‍ය, දකාරයතෙරෙන් පරවූ අකාරයහට; උත්ත්‍ම්, උකාරාදෙශවද; දස්‍යව, දකාරයහව; මතුම්හි, මකාරාදෙශවද යි; ත්‍රසෝකාරස්‍ය, ත්‍රසවූ ඌකාරයහට; දීර්ඝ ඌකාරඃ, දීර්ඝවූ ඌකාරයෙක් වෙයි; අමූ, අමූයනුවේ.

අදසඃ, අදස්ශබ්දයාහව; අතෙ, අන්තකලකල්හි.

දූත්යනුද; උයනුද; දෙමඉහි, දෙමඃ යනුද; වතීනතෙ, වැවේ.

"එත ඊත්" යනු සූත්‍රයි; එතඃ යනු පදය; ඊත්යනු පදයි.

අදසෝ දූතපරස්ස බහුවචන එත ඊද්භවති, දස්ස ව මකිම්, අදේව්වෙත්‍යාදිනා ව්‍යවසථාවාචිතෝ වාශබදස්‍යානුවෘත්තෙනබීහුවචන එවභවතීති බහුවචන ඉත්‍යුක්තම්. අමී, අමූම් අමූ අමූන්, අමූ නා, සත්‍යපුත්තෙ භූතපූර්ව්වත්‍යාපෙක්ෂයා සුපිත්‍යාදෙ ප්‍රාපෙත.

පූර්ත්‍රාසිඩ්මිති වතීතතෙ;—

1- 1. 1.

12 න නි මුඃ. 6, 3, 29.

නාශබෙදපරතඃ කායේ‍ය කතීනවේ‍ය මූභාවෝ නාසිඩෝ භවතීති සුපිත්‍යාදිං න භවති,අතඑවව නානානා භාවෙපි කතීවේ‍යමූභාවෝ න සිඩ්‍යති ගම්‍යතෙ, අපිව ඩාවෙභෝ විභ්‍යා මිදුද්භ්‍යාමපරස්‍යවානා දෙශෝ භවන්‍නාපි "නනිමූ" රිත්‍යත්‍ර නීති පරතෙෝ නාශ්‍රයණාත් "ලොංස්ත්‍රියා තෙ"නි නා භාවඃ සිඩෝ භවති; අමූභ්‍යාම්.

අදසඃ, අදස්ශබ්දශ සම්බන්ධිවූ; දූතපරස්‍ය, දකාරශකෙරෙන් පරවූ; බහුවවනෙ, බහුවවනවිෂයෙගි; එතඃ, එකාරශහට; ඊද්භවති, ඊකාරශෙක්වේ; දස්‍යව, දකාරශහටද; මකිම්, මකාරාදෙශ බවවේ; අදේව්වෙති, "අදේව්වඃ" යන; අතඃ, මේ සූත්‍රයෙන්; ව්‍යවසථාවාචිතඃ, ව්‍යවසථාවාචිවූ; වා ශබදස්‍ය, වාශබදයාගේ; අනුවෘත්තෙඃ, වැටීමෙන්; බහුවවනඑව, බහුවවනයෙහිම; භවතීති, වේ නුයි; බහුවවන ඉති, බහුවවනෙ යයි; උකතම්, කියනලදී; අම්, අම් යනුවේ.

අමූම් අමූ අමූන්, අමූනා, අමූම් අමූ අමූන්, අමූනා යනුවෙත්.

උභෙ සත්‍යපි, උභය ඇතිකල්හිදු; භූත පූර්ගත්‍යාපෙක්ෂයා, පෙර ඇතිවූ ගති අපෙක්ෂායෙන්; සුපිති, සුපියනසූත්‍රයෙන්; අදේව් ප්‍රා පෙන, අවිය පැමිණී කල්හි.

පූර්ත්‍රාසිඩ්මිති, පූර්ත්‍රාසිඩම් යනු; වතීතතෙ, වැටේ.

"නනිමූඃ" යනු සූත්‍රයි; න යනුපදය; නියනු පදය; මූඃ යනු පදයි.

නාශබෙද,නාශබදය; පරතඃ, පරකොට;කායේ‍ය කතීනවේ‍ය,කායේ‍ය යන් කළමනාතන්හි; මූභාවඃ, මූභාවය; න අසිඩඃ භවතීති, අසිඩ නොවේනුයි; සුපිති, සුපියන සූත්‍රයෙන්; අකිම්, අකාරබව; නභවති, නොවෙයි; අත එවව, එහෙයින්මද; නානානාභාවෙඅපි, නා අනත කොට නැතිකල්හිදු; කතීවේ‍ය, කළමනාවක් ඇති කල්හි; මූභාවඃ, මූභාවය; නසිඩඃ ඉති, සිඩනොවේයයි; ගම්‍යතෙ, කැමෙයි; අපිව, එ හෙයිනුදුවුවත්;ඩාවෙභෝ විභ්‍යාම්,ඇඹ එහ උවි යනමොවුන්කෙරෙන් ද; ඉදුද්භ්‍යාම්, ඉද් උද් යන මොවුන්කෙරෙන්ද; පරස්‍ය, පරවූ; වා,

අෑතා හිස එසිති වතීනතෙ;—

6: 5.

13 ඉදමදසොඃ කාත්. 2, 1, 3.

ඉදමදසොඃ කාදෙඃ පරස්‍යහිස එසා දෙශා භවතීති නියමා දෙස් නිවාතෙන "බහුෂු ඛ්‍රෙල්‍ය" දිතේ‍යත්‍රවෙව භවති "එත ර්දි"නි ර්ත්‍රමතෙ. අම්හිඃ, අමුතෙම අමූභ්‍යාම් අම්භ්‍යඃ, අමුෂ්මාත් අමූභ්‍යාම් අම්භ්‍යඃ, අමුෂ්‍ය අමූයොඃ අමූෂාම්, අමුෂ්මින් අමූයොඃ අමූෂු. ස්ත්‍රියාම්, අසෞ අමූ, ශිභාවෙ උත්‍රමත්‍රානි, අමූඃ, අමූම් අමූ අමූඃ, අමූයා අමූභ්‍යාම් අමූභිඃ, අමූතෙෂ්‍ය අමූභ්‍යාම් අමූභ්‍යඃ, අමූෂ්‍යාඃ අමූභ්‍යාම් අමූභ්‍යඃ, අමූෂ්‍යාඃ අමූයොඃ අමූෂාම්, අමූෂ්‍යාම් අමූයොඃ අමූෂු. නපුංසකෙ, අදඃ අමූ අමූනි, ඒතියායාමප්‍යවම්, වාදිෂු පුංසා සමම්.

වඃ විභක්තිභට; නාදෙශඃ, නාගමාදෙශය; අභවන් අපි, නොවන් නේනමුදු; න නිමුඃ ඉති; "නනිමුඃ" යන; අත්‍ර, මේ සූත්‍රයෙහි; නීති. නියතු; පරතෙ, පරබව ඇතිකල්හි; නාශ්‍රයණාත්, නා ආශ්‍රය ඇති හෙයින්; "ටෝ සත්‍රියාං නෙ"නි, "ටෝ යත්‍රියාං න" යනාසූත්‍රයෙන්; නා භාවඃ, නාආදෙශවීම; සිඩොභවති, සිඩවේ; අමූභ්‍යාම්, අමූභ්‍යාම්යනුවේ

අතඃ යනුද; හිසඃ යනුද; එසිති, එස්යනුද; වතීනෙ, වැටේ.

"ඉදමසොඃ කාත්" යනුසූත්‍රයි; ඉදමසොඃ යනු පදය; කාත් යනු පදයි.

ඉදමදසොඃ, ඉදම් අදස් ශබ්දයන් දෙදෙනා සම්බන්ධිවූ; කාදෙඃ, කකාරාදීන් කෙරෙන්; පරස්‍ය, පරවූ; හිසඃ, හිස්විභක්තිභට; එසා දෙශඃභවතීති, එස්යන ආදෙශයවේනුයි; නිඃමාත්, නිඃමභෙයින්; එස්, එස් ආදෙශය; නිවාතෙන, වැළකුකල්හි; බහුෂුඛ්‍රෙල්‍යෙදිනි, "බහුෂු ඛ්‍රෙල්‍යෙත්" යන සූත්‍රයෙන්; එත්‍රම් එව, එකාරාදෙශබවම, භවති, වෙයි; එත ර්දිනි, "එතර්ත්" යන සූත්‍රයෙන්; ර්ත්‍රමතෙ; ර්කාරමකාරාදෙශබව කළකල්හි; අම්හිඃ, අම්හිඃ යනුවේ; අමූතෙම අමූභ්‍යාම් අම්භ්‍යඃ, අමූතෙම අමූභ්‍යාම් අම්භ්‍යඃ යනුවෙන්; අමුෂ්මාත් අමූභ්‍යාම් අම්භ්‍යඃ, අමුෂ්මාත් අමූභ්‍යාම් අම්භ්‍යඃ යනුවෙන්; අමුෂ්‍ය අමූයොඃ අමූෂාම්, අමුෂ්‍ය අමූයොඃ අමූෂාම් යනුවෙන්; අමුෂ්මින් අමූයොඃ අමූෂු, අමුෂ්මින් අමූයොඃ අමූෂු යනුවෙන්. ස්ත්‍රියාම් ස්ත්‍රිලිඟයෙහි; අසෞ අමූ, අසෞ අමූ යනුවෙන්; ශිභාවෙ, ශි ආදෙශබව කළකල්හි; උත්‍රමත්‍රානි, උකාරමකාරාදෙශ බවවෙන්; අමූඃ, අමූඃ යනුවේ.

අමූම් අමූ අමූඃ, අමූම් අමූ අමූඃ යනුවෙන්; අමූයා අමූභ්‍යාම් අමූභිඃ, අමූයා අමූභ්‍යාම් අමූභිඃ යනුවෙන්; අමූතෙෂ්‍ය අමූභ්‍යාම් අමූභ්‍යඃ, අමූතෙෂ්‍ය අමූභ්‍යාම් අමූභ්‍යඃ යනුවෙන්; අමූෂ්‍යඃ අමූභ්‍යාම් අමූභ්‍යඃ,

අමූෂ්‍යාඃ අමූහ්‍යාම් අමූහ්‍යඃ යනුවෙත්; අමූෂ්‍යාඃ, අමූයොඃ අමූෂාම්, අමූෂ්‍යාඃ අමූයොඃ අමූෂාම් යනුවෙත්; අමූෂ්‍යාම් අමූයොඃ අමූෂු, අමූෂ්‍යාම් අමූයොඃ අමූෂු යනුවෙත්; නපුංසකෙ, නපුංසකලිඟයෙහි; අදඃ අමූ අමූනි, අදඃ අමූ අමූනි යනුවෙත්; විතියායාම් අපි, විතීයා යෙකිදු; එවම්, මෙසේයි; ටාදිෂු, ටා ආදිවිභක්තීන් විෂයෙහි; පුංසඃ සම්, පුල්ලිඟ ඃ සමානයි.

(මෙයින් අදස් ශබ්දයාකෙරෙන් පරව සුවිභක්තිවේ, සුපරකල්හි අදස්ශබ්දයඃට "අඃවසුකොඃසකෙෂ" යනසූත්‍රයෙන් අසෙෂ අසුකඋ, සකයතමොඃහු පනතියෙන් නිපාතනයකරනුලැබෙත්, අසෙෂ, අසෙෂ යනුසිඩකළයුතුවේ; අදස් ශබ්දයාකෙරෙන්පරව ඔෂ විභක්තිවේ, ඔෂ පරකල්හි ඔෂකාරයාහා සමඉ අදස්ශබ්දයාගේ අන්තෘකාරයඃට "ත්‍යදං තසාදිෂු චා වෙරඃ" යන සූත්‍රයෙන් අඹවේ; අඹකළකල්හි "අදඃසඃනෙ දු දු දෙමඃ" යන සූත්‍රයෙන් අකාරයඃට උකාරාදෙශඛ වහා දකාරයඃට මකාරාදෙබවදවේ; ඉඹවූ උකාරයඃට පදමධ්‍යපති තමකාරයාඃගේ අකාරයා හා සමඉ "අකොකිදිඕඃ" යන සූත්‍රයෙන්දීඕ ඌකාරයෙක්ව අමූඃනු සිඩකළයුතුවේ; තුබූතන්හි අදස්ශබ්දයාකෙරෙන්පරව ජස්විභක්තිවේ; අදස්ශබ්දයාගේ අන්තඃසකාරයඃට "ත්‍යදං තසාදිෂු චා වෙරඃ" යන සූත්‍රයෙන් අඹකළකල්හි බහුවචන විෂයෙහිවූ ජස්සම්බන්ධිවූ අස්ඃට "ආදදෙඩි" යන සූත්‍රයෙන් එත්වෙයි, අදස්ශබ්දයා සම්බන්ධිවූ දකාරයාකෙරෙන් පරවූ බහුවචනා එත්ඃට "එතඊත්" යන සූත්‍රයෙන් ඊකාරයෙක්වෙයි දකාරයඃට "දෙමඃ" යන සූත්‍රයෙන් මකාරාදෙශඛ අම්ඃයනුවේ. අමූහ්‍යාම් යන්නෙහි අදස්ශබ්දයාකෙරෙන් පරව හ්‍යාම් විභක්තිවෙයි. හ්‍යාම් පරකල්හි අදස් ශබ්දයාගේ අන්තඃසකාරයඃට "ත්‍යදං තසාදිෂු චා වෙරඃ" යන සූත්‍රයෙන් අත්ව හ්‍යා දකාරයඃට "න නිමුඃ" යන සූත්‍රයෙන් මුඃහා වඃදවේ. උකාරයඃට "අකොකි දීඕඃ" යන සූත්‍රයෙන් දීඕකොට අමූහ්‍යාම් යනු සිඩකළයුතු.

අම්හිඃ යන්නෙහි අදස්ශබ්දයාකෙරෙන්පරව හිස්විභක්තිවෙයි; අදස්ශබ්දයා සම්බන්ධිවූ සකාරයාකෙරෙන් පරවූ හිස්ඃට "ඉදමිදමසඃ කාත්" යන සූත්‍රයෙන් වන ඒස් අදෙශ වළකා ඔල්පරකල්හි "බහුසූඔල්ලෙත්" යන සූත්‍රයෙන් එකාරයෙක්වේ, එත්ඃට "එතඊත්" යන සූත්‍රයෙන් ඊකාරවේ, "ත්‍යදං තසාදිෂු චා වෙරඃ" යන සූත්‍රයෙන් අන්ත සකාරයඃට අඹද "අදඃසඃනෙ දු දු දෙමඃ" යන සූත්‍රයෙන් දකාරයඃට මකාරාදෙශද හිස්ඃගේ අන්තඃසකාරයඃට "සඃසප්පුෂොරඃ" යන සූත්‍රයෙන් රඃවහා "විරාමෙ විසජ්නීඃ" යන සූත්‍රයෙන් විසර්ජනීයව අම්හිඃ යනු සිඩකළයුතු, සෙසු නොකී සියල්ල යට කී නයින් නිපදවියයුතු.

ඉදම් සු.

සාවිනි වතීනතෙ;—

1. 1.

14 ඉදමයමීයම්. 5, 4, 72.

එතෙශබ්දඃ ඉදමඃ සෙෂ තදනන්තස්‍ය ලිඞ්ඝත්‍රයෙ නිපාත්‍යතෙන්ත, අයම්.

සුපි ඉදම්හි ච වතීනතෙ;—

6. 1.

15 දෙමඃ. 5, 4, 73.

ඉදමොඃ දකාරස්‍ය සුපි මකාරොඃ භවති. ඉමෙෂ ඉමෙ; ඉමම් ඉමෙෂ ඉමාන්.

පුංසි, අසෙෂ අමු අමී, අමූම් අමූ අමූන්, අමූනා අමූභ්‍යාං අමීභිඃ, (කරණෙ) අමූනා අමූභ්‍යාම් අමීභිඃ, අමූභ්‍යෙම අමූභ්‍යාම් අමූභ්‍යඃ, අමූ භ්‍යාත් අමූභ්‍යාම් අමූභ්‍යඃ, අමූෂ්‍ය අමූයොඃ අමූෂාම්, අමුෂ්මින් අමූ යොඃ අමූෂු. සත්‍රියාම්, අසෙෂ අමූ අමූඃ, අමූම් අමූ අමූඃ, අමූයා අමූ භ්‍යාම් අමූභිඃ, (කරණෙ) අමූයා අමූභ්‍යාම් අමූභිඃ, අමූභ්‍යෙ අමූභ්‍යා ම් අමූභ්‍යඃ, අමූෂ්‍යාඃ අමූභ්‍යාම් අමූභ්‍යඃ, අමූෂ්‍යාඃ අමූයොඃ අමූෂාම්, අමූෂ්‍යාම් අමූයොඃ අමූසු. නපුංසකෙ, අදඃ අමූ අමූනි, අදඃ අමූ අමූනි, අමූනා අමූභ්‍යාම් අමීභිඃ, (කරණෙ) අමූනා අමූභ්‍යාම් අමීභිඃ, අමූෂ්මෙම අමූභ්‍යාම් අමූභ්‍යඃ, අමූෂ්මාත් අමූභ්‍යාම් අමූභ්‍යඃ, අමූෂ්‍ය අමූයොඃ අමූෂාම්, අමූෂ්මින් අමූයොඃ අමූෂු යි කියා වරහැගියපුතු; අමූ ශබ්ද යෙන් මේ යන අර්ථයත්.)

ඉදම්, ඉදම් ශබ්දයාකෙරෙන්; සු, සුවිභක්තිවේ.

සාවිනි, සෙෂයනු; වතීනතෙ, වැටේ.

"ඉදමයමීයම්" යනුසූත්‍රයි. ඉදම්යනුපදය; අයම්යම් යනුපදයි.

සෙෂ, සුපරකල්හි; ලිඞ්ඝත්‍රයෙ, තුන්ලිඟුවෙහි; ඉදමඃ, ඉදම්ශබ්ද ය සම්බන්ධිවූ; තදනන්තස්‍ය, ඒ ඉදම් ශබ්දයා අන්තයකොට ඇත්තහුට; එතෙශබ්දඃ, මේ අයම් ඉයම් යන ශබ්දෙයෝ; නිපාත්‍යතෙන, නිපා තනය කරනුලැබෙත්. අයම්, අයම් යනු වේ.

සුපියනුද; ඉදම්හිව, ඉදම්යනුද; වතීනතෙ, වැටේ.

"දෙමඃ" යනුසූත්‍රයි; දඃ, යනුපදය; මඃයනුපදයි.

සුපි, සුප්හුපරකල්හි; ඉදමඃ, ඉදම් ශබ්දයා සම්බන්ධිවූ; දකාර ස්‍ය, දකාරයහට; මකාරොභවති, මකාරෙයක්වෙයි. ඉමෙෂ ඉමම්, ඉමෙෂ ඉමෙ යනුවෙත්; ඉමම් ඉමෙෂ ඉමාන්, ඉමම් ඉමෙෂ ඉමාන් යනුවෙත්.

ඉදම්හි වහීනතෙ;—

7. 1. 1.

16 තෙඉස්‍ය'කොනඃ 6, 4, 74

* ටායා මොසි වා'කකාරස්‍යෙදමෝ'නාදෙශො භවති; අනෙන.

සුපි ඉදම්හි ව වහීනතෙ;—

7. 1.

17 හල්‍ය'ශ්. 6, 4, 75.

හලාදෙඃ සුපිදමෝ'ශ් භවති, ශකාරඃ සථීාදෙශාථිඃ,සුපිත්‍යාත්මම්, ආභ්‍යාම් එභිඃ, අසෙඃ ආභ්‍යාම් එභ්‍යඃ, අසාත් ආභ්‍යාම් එභ්‍යඃ, අස්‍ය අනයොඃ එෂාම්, අයම් අනයොඃ එෂාම්, අසින් අනයොඃ එෂු. සත්‍රියාම්, ඉයම් ඉමෙ ඉමාඃ, ඉත්‍යාදි සථීාවත්; නපුංසකෙ, ඉදම් ඉමෙ ඉමානි; ඛිතීයායා මපෙයවම්; ටාදිෂු පුංසා සමම්; එෂඃ එතෙඃ එත ඉත්‍යාදි ත්‍යදඃත්;

ඉදම්හි, ඉදම්ශබ්ද; වහීනතෙ, වැටේ.

"තෙඉස්‍ය'කොනඃ" යනුසූත්‍රයි. තෙඉසිඃ යනු පදය; අකඃ යනුපදය; අනඃ යනුපදයි.

ටාඃාම්, ටාවිභක්තී පරකල්පිද; ඔසිවා, ඔස්විභක්තී පරකල්පිද; අකකාරස්‍ය, කකාරවර්ජිතවූ; ඉදම්ඃ, ඉදම් ශබ්දඃනට; අනාදෙශඃ, අන්ඃන ආදෙශය; භවති, වෙයි. අනෙන, අනෙන ඃනුවේ.

සුපි යනුද; ඉදම්හිව, ඉදම් ඃනුද; වහීනතෙ, වැටේ.

"හල්‍ය'ශ්" ඃනු සූත්‍රයි; හලියනුපදඃ; අශ්ඃනු පදයි.

හලාදෙඃ, හල්ආදිකොටඇති; සුපි, සුප්නුපරකල්පි; ඉදම්ඃ, ඉදම් ශබ්දඃයට; අශ්භවති, අශ් ආදෙශඃයවෙයි; ශකාරඃ, ශකාර ඉත්කිරීම; සථීාදෙශාථිඃ, සථීාදෙශඃය ප්‍රඃයාජනකොට ඇත්තේඃ; සුපිනි, "සුපි" යන සූත්‍රයෙන්; ආත්මි, ආකාරඛවවේ; ආභ්‍යාම්, ආභ්‍යාම්ඃ යනුවේ; එභිඃ, එභිඃ යනුවේ. අසෙඃ ආභ්‍යාම් එභ්‍යඃ, අසෙඃ ආභ්‍යාම් එභ්‍යඃ යනුවෙත්; අසාත් ආභ්‍යාම් එභ්‍යඃ, අසාත් ආභ්‍යාම් එභ්‍යඃ යනුවෙත්;අස්‍ය අනයොඃ එෂාම්, අස්‍ය අනයොඃ එෂාම් යනුවෙත්; අසින් අනයොඃ එෂු, අසින් අනයොඃ එෂු යනුවෙත්; ස්ත්‍රියාම්, ස්ත්‍රිලිඞ්ගයෙහි; ඉයම් ඉමෙ ඉමාඃ ඉති,ඉයඞ්ඉමෙ ඉමාඃයනු; ආදි, මේ ආදිඃ; සථීාවත්, සථීාශබ්දඃ වැනිසි; නපුංසකෙ, නපුංසකලිඞ්ගයෙහි;ඉදම් ඉමෙ ඉමානි, ඉදම් ඉමෙ ඉමානි යනුවෙත්; ඛිතීයාමම්අපි,ඛිතීයායෙහිදු; එවම්,මෙසේය; ටාදිෂු, ටාවිභක්ති ආදීන්ගේ විෂඃයෙහි; පුංසා සමම්, පුල්ලිඞ්ගඃසමානයි;එෂඃ එතෙඃ එත ඉති, එෂඃ එතෙඃ එතෙ යන; ආදි, මේ ආදිඃ; ත්‍යදඃත්, ත්‍යද්ශබ්දඃය වැනියි.

---

* "ටකාම්" යනු වැඩිපොත්වල.

එකශබ්දඃ සඞ්ඛ්‍යාතුල්‍යාන්‍යා සහායවාඃනඃ, යදා සඞ්ඛ්‍යාවාචී තදෙද කවචනාන්තඃ, එකඃ එකා එක මිත්‍යාදි; ත්‍රිඃ ලිඞ්ගඃ සර්වවත්; විශ බ්දඃ සදා විවචනාන්තඃ; වෙඃ, වෙඃ, වාඃභ්‍යාම්, වාඃභ්‍යාම්, වාඃභ්‍යාම්, වාඃභ්‍යාම්, වයෝඃ, වයෝඃ ස්ත්‍රීනපුංසකයෝඃ. වෙ, වෙ, ශෂං පූර්වවත්.

එකශබ්දඃ, එකශබ්දය; සඞ්ඛ්‍යා, සඞ්ඛ්‍යාය; තුල්‍ය, සමානය; අන්‍ය, අනිකෙක; අසහාය, අසහාය යන; වාඃනඃ, පැවතුම් ඇත්තේය; යදා, යම්කලෙක්හි; සඞ්ඛ්‍යාවාචී, සඞ්ඛ්‍යාවාචකවේද; තදා, එකල්හි; එකවවනාන්තඃ, එකවවන අන්තකොට ඇත්තේය; එකඃ එකා එකම්ඉති, එකඃ එකා එකම් යන; ආදි, මේ ආදියවේ; ත්‍රිඃ ලිඞ්ගඃ, තුන්ලිඟුයෙහි; සර්වවත්, සර්වශබ්දය වැනිසි.

ඉශබ්දඃ, ඉශබ්දය; සදා, හැමතන්හි; විවචනාන්තඃ, විවචන අන්තකොට ඇත්තේය.

වෙඃ, වෙඃය නුවේ; වෙඃ, වෙඃය නුවේ; වාඃභ්‍යාම්, වාඃභ්‍යාම් යනුවේ; වාඃභ්‍යාම්, වාඃභ්‍යාම් යනුවේ; වාඃභ්‍යාම්, වාඃභ්‍යාම් යනුවේ; වාඃභ්‍යාම්, වාඃභ්‍යාම් යනුවේ; වයෝඃ, වයෝඃ යනුවේ; වයෝඃ, වයෝඃ යනුවේ.

ස්ත්‍රීනපුංසකයෝඃ, ස්ත්‍රීලිඟු නපුංසකලිඟු දෙක්හි; වෙ වෙ, වෙ වෙ යන රූපයෝවෙත්.

ශෂම්, සෙසුනොකී සියල්ල; පූර්වවත්, පෙරකීවා වැනිසි.

(මෙහි ඉදම් ශබ්දයා කෙරෙන් පරව සුප්හකනිවෙයි, සුපරකල්හි පරවූ සු හා සමග තුන් ලිඟුයෙහි වන්නාවූ ඉදම් ශබ්දයහට "ඉද මයම්යම්" යන සූත්‍රයෙන් අයම් යන ආදෙශව අයම් යන පදය සිඞ්කළයුතු ඉෙමෟ ඉමෙ යන දෙතැන්හිපුථමා විඃ වන ඔෟ විභක්තිහා බහුවවන ජස් විභක්තිවෙයි; සුප්හු පරකල්හි ඉදම් ශබ්දයාගේ අන්තමකාරයහට "න්‍යදං තසාදිෂු වා වෙරඃ" යන සූත්‍රයෙන් අම් හා දකාරයහට "දෙමඃ" යන සූත්‍රයෙන් මකාරාදෙශකොට පරරූප ව ඉමෞ යන පදය සිඞ්කළයුතු; තුබූතන්හි ඉදම් ශබ්දයාකෙරෙන් පරවූ ජස්හට "ජසඃශිඃ" යන සූත්‍රයෙන් ශිඞ්භාවකොට ර්කාරයහට "ආදදෙඩ්" යන සූත්‍රයෙන් එකාරකොට දකාරයහට "දෙමඃ" යන සූත්‍රයෙන් මකාරාදෙශකොට පරරූපව ඉමෙ යන පදය සිඞ්කළයුතු.

අනෙන යන තන්හි ඉදම් ශබ්දයා කෙරෙන් පරව ටා විභක්තිවෙයි, ටා පරකල්හි ඉදම් ශබ්දයහට "ටෙඃඒ'කොනඃ" යන සූත්‍රයෙන් අන් ආදෙශකොට ටා විභක්තිහට "ටාඩසොරිනසාඃ" යන සූත්‍රයෙන් ඉනාදෙශකොට ඉකාරයහට "ආදදෙඩ්" යන සූත්‍රයෙන් එකාරකොට දකාරයහට "දෙමඃ" යන සූත්‍රයෙන් මකාරාදෙශකොට පරරූපව ඉමෙ යන පදය සිඞ්කළයුතු.

ආභ්‍යාම් යන්නෙහි ඉදම් ශබ්දයාකෙරෙන් පරව භ්‍යාම් විභක්තිවෙයි, හලාදි සුප්හු පරකල්හි ඉදම් ශබ්දයහට "හල්‍යඒ'ශ්" යන සූත්‍රයෙන් අශ්ආදෙශවේ, ශකාර ස්වාදෙශකාය්‍යීය පිණිසයි, අකාරයහට "සුපි" යන සූත්‍රයෙන් ආත්මයවෙයි, ආත්මයකොට ආභ්‍යාම් යන පදය සිඞ්කළයුතු.

එභිඃ යන්තෙහි ඉදම්ශබ්දයා කෙරෙහි පරව භිස්විභත්තියෙ යි, භිස්පරකල්හි ඉදම්ශබ්ද ප්‍රකෘතියට ඞිල් පරකල්හි "බහුම්හි ඞිළෙත්" යන සූත්‍රයෙන් එකාරාදෙශකොට භිස්හුගේ අන්තස කාරයට "සසජ්ඣොරඃ" යන සූත්‍රයෙන් රුත්වයකොට "විරාමෙ විසජ්ජනීයඃ" යන සූත්‍රයෙන් විසජ්ජනීයකොට එභිඃ යන පදය සිඛ කළයුතු; සෙස්ස යටකී නයින් සිඛකළයුතුයි.

පුංසි, අයම් ඉමෞ ඉමෙ, ඉමම් ඉමෞ ඉමාන්, අනෙන ආභ්‍යාම් එභිඃ, (කරණෙ) අනෙන ආභ්‍යාම් එභිඃ, අසෙම ආභ්‍යාම් එභ්‍යඃ, අසමාත් ආභ්‍යාම් එභ්‍යඃ, අස්‍ය අනයොඃ එෂාම්, අසමින් අනයොඃ. එෂු සත්‍රියාම්, ඉයම් ඉමෙ ඉමාඃ, ඉමාම් ඉමෙ ඉමාඃ, ඉමයා ඉමාභ්‍යාම් ඉමාභිඃ, (කරණෙ) ඉමයා ඉමාභ්‍යාම් ඉමාභිඃ. ඉමසෙස්‍ය ඉමාභ්‍යාම් ඉමාභ්‍යඃ. ඉමස්‍යාඃ ඉමාභ්‍යාම් ඉමාන්‍යඃ, ඉමස්‍යාඃ ඉමයොඃ ඉමාසාම්, ඉමස්‍යාම් ඉමයොඃ ඉමාසු. නපුංසකෙ, ඉදම් ඉමෙ ඉමානි, ඉදම් ඉමෙ ඉමානි, අනෙන ආභ්‍යාම් එභිඃ, (කරණෙ) අනෙන ආභ්‍යාම් එභිඃ, අසෙම ආභ්‍යාම් එභ්‍යඃ, අසමාත් ආභ්‍යාම් එභ්‍යඃ, අස්‍ය අනයොඃ එෂාම්, අසමින් අනයොඃ එෂු යි කියා වරනැගියයුතු; ඉදම් ශබ්දයෙන් මේ යන අර්ථයත්.

පුංසි, එෂඃ එතෞ එතෙ, එතම් එතෞ එතාන්, එතෙන එතාභ්‍යාම් එභිඃ, (කරණෙ) එතෙන එතාභ්‍යාම් එභිඃ, එතසෙම එතාභ්‍යාම් එභ්‍යඃ, එතසමාත් එතාභ්‍යාම් එභ්‍යඃ, එතස්‍ය එතයොඃ එෂාම්, එතසමින් එතයොඃ එෂු. ස්ත්‍රියාම්, එෂා එතෙ එතාඃ, එතාම් එතෙ එතාඃ, එතයා එතාභ්‍යාම් එතාභිඃ, (කරණෙ) එතයා එතාභ්‍යාම් එතාභිඃ, එතසෙස්‍ය එතාභ්‍යාම් එතාභ්‍යඃ, එතස්‍යාඃ එතාභ්‍යාම් එතාභ්‍යඃ, එතස්‍යාඃ එතයොඃ එතාසාම්, එතස්‍යාම් එතයොඃ එතාසු. නපුංසකෙ, එතත් එතෙ එතානි, එතත් එතෙ එතානි, එතෙන එතාභ්‍යාම් එභිඃ, (කරණෙ) එතෙන එතාභ්‍යාම් එභිඃ, එතසෙම එතාභ්‍යාම් එභ්‍යඃ, එතසමාත් එතාභ්‍යාම් එභ්‍යඃ, එතස්‍ය එතයොඃ එෂාම්, එතසමින් එතයොඃ එෂු යි කියා වරනැගියයුතු; එත ශබ්දයෙන් මේ යන අර්ථ කියත්.

පුංසි, එකඃ, එකම්, එකෙන, (කරණෙ) එකෙන, එකසෙම, එකසමාත්, එකස්‍ය, එකසමින්, සත්‍රියාම්, එකා, එකාම්, එකයා, (කරණෙ) එකයා, එකසෙස්‍ය, එකස්‍යාඃ, එකස්‍යාඃ, එකස්‍යාම්. නපුංසකෙ, එකම්, එකම්, එකෙන, (කරණෙ) එකෙන, එකසෙම, එකස්‍යාමාත්, එකස්‍ය, එකසමින් යි කියා එකවචනයන්ට වරනැගියයුතු, එන ශබ්දයෙන් එක සඞ්ඛ්‍යාව කියත්.

පුංසි, වෞ, වෞ, වාභ්‍යාම්, (කරණෙ) වාභ්‍යාම්, වාභ්‍යාම්, වාභ්‍යාම්, වඃයොඃ, වඃයොඃ.

ස්ත්‍රියාම්, වෙ, වෙ, වාභ්‍යාම්, (කරණෙ) වාභ්‍යාම්, වාභ්‍යාම්, වාභ්‍යාම්, වයොඃ, වයොඃ.

නපුංසකෙ, වෙ, වෙ, වාභ්‍යාම්, (කරණෙ) වාභ්‍යාම්, වාභ්‍යාම්, වාභ්‍යාම්, වයොඃ, වයොඃයි කියා ඒවචනයන්ට වරනැගියයුතු; ඒශබ්දයෙන් ඒසඞ්ඛ්‍යාව කියත්.)

යුෂ්මද් සු. අසමද් සු.

යුෂ්මදස්මද්භ්‍යාම්හි වර්තතෙ:—

6. 1.

18 ඩෙඃසුඩොඃම්. 2, 1, 27.

ඩෙඃ සුටාඤව යුෂ්මදස්මද්භ්‍යා මපරෙණ මාදෙශො භවති.

යුෂ්මදස්මදෝ ඝීනන්තයොරිති වර්තතෙ;—

1: 7.

19 ඩාහෙඋ සෙඋ 5, 4, 60.

සෙඋ පරතො යුෂ්මදස්මදෝ ඝීනන්තයො ස්ථාහෙඋ භවතඃ.

7: 1. 1.

20 ශෙෂෙ ලොපොඃදඃ. 5, 4, 57.

යත්‌ නාඛන්තයාකාරයනසම්හ් සුපි පරතො යුෂ්මදස්මදෝ රච්ඡබ්දස්‍ය ලොපො භවති.

අම් පූර්ව්වඃ, ඛම්, අහම්.

යුෂ්මද්, යුෂ්මද් ශබ්දයාකෙරෙන්පරව; සු, සුවිභක්තියේ; අසමද්, අසමද් ශබ්දයාකෙරෙන් පරව; සු, සුවිභක්තියේ.

යුෂ්මදස්මද්භ්‍යාම්ඉති, යුෂ්මදස්මද්භ්‍යාම්යන්‍ත; වර්තතෙ, වැටේ.

"ඩෙඃසුඩොඃම්" යන්‍තසූත්‍රයි; ඩෙඃසුටඃ යන්‍තපදය; අම් යන්‍තපදයි.

යුෂ්මදස්මද්භ්‍යාම්, යුෂ්මද් අසමද් ශබ්දයන් දෙදෙනාකෙරෙන්; පරෙණාම්, පරවූ; ඩෙඃසුටාඤව, ඩිසුටාඅන විභක්තීන්ටද; අමාදෙශඃ, අම්අන ආදෙශය; භවති, වෙයි.

යුෂ්මදස්මදෝ යන්‍තද; ඝීනන්තයොඃඉනි, ඝීනන්තයොඃ යන්‍තද; වර්තතෙ, වැටේ.

"ස්ථාහෙඋ සෙඋ" යන්‍තසූත්‍රයි; ස්ථාහෙඋ යන්‍තපදය; සෙඋ යන්‍තපදයි.

සෙඋ පරතඃ, සුපරකල්හි; ඝීනන්තයොඃ, ඝකාරාන්තකොටඇති; යුෂ්මදස්මදෝඃ, යුෂ්මද් අසමද් ශබ්දඝදෙදෙනාගට; ස්ථාහෙඋ, ත්‍ව අහ යනදෙදෙන; භවතඃ, වේවි.

"ශෙෂෙ ලොපොඃදඃ" යන්‍තසූත්‍රයි; ශෙෂෙ යන්‍තපදය; ලොපඃ යන්‍ත පදය; අදඃ යන්‍තපදයි.

යත්‌, යම්තැනෙක්හි; නාඛන්තයාකාරඃ, නාඅන්තකොට ඇති යාකාරයෙක්වේද; තස්මින්සුපි, ඒ සුප්හු; පරතඃ, පරකල්හි; යුෂ්මදස්මදෝඃ, යුෂ්මද් අසමද් දෙදෙනාඉන්; ත්‍වච්ඡබ්දස්‍ය, අද්ඛාගයහට; ලොපඃභවති, ලොප්වෙයි; අම්පූර්ව්වඃ, අම්පූර්ව්වකොට ඇත්තේය.

ඛම්, අහම්, ත්‍වම්, අහම් යන්‍තවෙත්.

සුප්‍යාදීසි ච වර්තතෙ;—

7:.

21 ඖශසම්සු 5, 4, 55.

ඖකාරෙ ශස්‍ය මි ච පරතො යුෂ්මදසමදෙරාද්භවති.

6. 1: 7.

22 මානනස්‍ය යුවාවෞ චිවචනෙ. 5, 4, 58.

චිවචනෙ පරතො යුෂ්මදසමදෙ, මානනස්‍ය ශබ්දරූපස්‍ය යුවා වෞ භවතඃ, "අකොඞි දිඞිඃ".

යුවාම්, ආවාම්.

1: 7.

23 යූශවයශෞ ජසි 5, 4, 59

ජසි පරතො යුෂ්මදසමදෙ, මානනයොර්‍ය්‍යූශවයෙෞ භවතඃ යූශ ම්, වයම්.

1: 7.

24 ත්වාමාවෙකවචනෙ. 5, 4, 63.

සුපි යනුද; ආදිතිව, ආත්යනුද; වර්තතෙ, වැටේ.

"ඖශසම්සු" යනුසූත්‍රඞි; ඖශසම්සු යනු එකපදඞි.

ඖකාරෙ, ඖකාරශක්ද; ශසි, ශස්ද; අම්ව, අම්ද; පරතඃ, පර කල්ඞි; යුෂ්මදසමදෙඃ, යුෂ්මද් අසමද් ශබ්දදෙදෙනාගට; ආද්භවති, ආත්වෙයි.

"මානනස්‍ය යුවාවෞ චිවචනෙ" යනු සූත්‍රයි, මානනස්‍ය යනු පදය; යුවාවෞ යනුපදය; චිවචනෙ යඤපදයි.

චිවචනෙ, චිවචනය; පරතඃ, පරකල්ඞි; යුෂ්මදසමදෙඃ, යුෂ්මද් අසමද් ශබ්දදෙදෙනා සම්බන්ධවූ; මානනස්‍ය, මකාරයා අනන්තකොට ඇත්; ශබ්දරූපස්‍ය, ශබ්දරූපයගට; යුවාවෞ, යුව ආව යන දෙදෙන; භවතඃ, වෙන්; අකොඞිදිඞිඃ, "අකොඞිදිඞිඃ" යන සූත්‍රයෙන් දිඞිවෙඩි.

යුවාම් ආවාම්, යුවාම් ආවාම් යනුවෙත්.

"යූශවයෙෞ ජසි" යනු සූත්‍රයි; යූශවයෙෞ යනුපදය; ජසියනු පදයි.

ජසිපරතඃ, ජස්පර කල්ඞි; මානනයොඃ, මකාරානන්තවූ; යුෂ්මද සමදෙඃ, යුෂ්මද්අසමද් ශබ්දදෙදෙනාගට; යූශවයෙෞ, යූශ වය යන දෙදෙන; භවතඃ, වෙන්; යූශම්, වයම්, යූශම්, වයම් යනුවෙත්.

"ත්වාමාවෙකවචනෙ" යනු සූත්‍රයි. ත්වාමෙෞ යනුපදය; එකවචන් යනුපදයි.

එකසම්භාවේ වර්තමානයෝ ර්යුෂ්මදස්මදෝ ත්වාමහෝ භවතඃ.

ත්වාම්, මාම්, යුවාම්, ආවාම්.

6. 1.

26 ශසෝ නඃ. 2, 1, 28.

යුෂ්මදස්මද්භ්‍යා මපරස්‍ය ශසඅාදෙ නකාරෝ භවති, ශස්‍ය සං යෝගාන්තලෝපඃ, යුෂ්මාන්, අස්මාන්.

යුෂ්මදස්මදෝරනාදෙශඉති වර්තතෙ;—

1. 7.

26 ශසා චි. 5, 4, 56.

අනාදෙශාජාදෙෂ්වි යුෂ්මදස්මදේ සීකාරෝ භවති; ත්‍රියා මයා

සුප්‍යාදිනි ච වර්තතෙ;—

6: 7.

27 යුෂ්මදස්මදේ රනාදෙශෙ. 5, 4, 54.

අනාදෙශෙ භලාදෙෂ්වි සුපි යුෂ්මදස්මදේ රා භවති; යුවාභ්‍යාම්, ආවාභ්‍යාම්, යුෂ්මාභිඃ, අස්මාභිඃ.

එකසම්න්අර්ථේ, එකවචනයෙහි; වර්තමානයෝඃ, වැටෙන්නාවූ; මානන්තයෝඃ, මකාරාන්තවූ; යුෂ්මදස්මදඃ, යුෂ්මද්අස්මද් ශබ්ද දෙදෙනාහට; ත්වාමහෝ, ත්වාම්ආදෙශදෙදෙන; භවතඃ, වෙත්.

ත්වාම්, මාම්, යුවාම්, ආවාම්, ත්වාම්, මාම්, යුවාම්, ආවාම් යනුවෙත්.

යුෂ්මදස්මද්භ්‍යාම්, යුෂ්මද් අස්මද් ශබ්දදෙදෙනා කෙරෙන්; පරස්‍ය, පරවූ; ශසඃ, ශස්ගේ; ආදෙඃ, ආදියට; නකාරොභවත, නකාරයෙක්වෙයි, ශසි, ශස්පර ඇල්ලී: අසංයොගාන්තලොපඃ, අසංයොගාන්තයහට ලොප්වේ; යුෂ්මාන්, අස්මාන්, යුෂ්මාන්, අස්මාන් යනුවෙත්.

යුෂ්මදස්මදෝඃ යනුද; අනාදෙශඉති,අනාදෙශඃයනුද; වර්තතෙ, වැටේ

"යොඅචි" යනු සූත්‍රයි, යඃ යනුපදඇ; අචියනු පදයි.

අනාදෙශ, අාදෙශනුවූ; අජාදෙෂ්, අච්ආදිකොටඇති; සුපි, සුප්හු පරකළහි; යුෂ්මදස්මදෝඃ, යුෂ්මද් අස්මද් ශබ්දදෙදෙනාගේ අන්තයහට; යකාරෝ භවති, යකාරයෙක්වෙයි; ත්වා මයා, ත්වයා මයා යනුවෙත්.

සුපියනුද; ආදිතිව, ආත්යනුද; වර්තතෙ. වැටේ.

"යුෂ්මදස්මදේ රනාදෙශෙ" යනුසූත්‍රයි; යුෂ්මදස්මදෝඃ යනු පදය; අනාදෙශෙ යනු පදයි.

අනාදෙශ, ආදෙශනුවූ; භලාදෙෂ්, අල්ආදිකොටඇති; සුපි, සුප්හු පරකළහි, යුෂ්මදස්මදෝඃ, යුෂ්මද් අස්මද් ශබ්දදෙදෙනාගේ අන්තයහට; ආභවති, ආකාරයෙක්වෙයි.

යුවාභ්‍යාම්, ආවාභ්‍යාම්, යුෂ්මාභිඃ, අස්මාභිඃ, යුවාභ්‍යාම්, ආවාභ්‍යාම්, යුෂ්මාභිඃ, අස්මාභිඃ, යනුවෙත්.

1: 7.

28 තුභ්‍යම්මහ්‍යෞ ඩසි. 5, 4, 61.

ඩෙපරතෝ යුෂ්මදස්මදෝ මාහතයෝ සතුභ්‍යම්මහ්‍යෞ භවතඃ, තුභ්‍යම්, මභ්‍යම්, යුවාභ්‍යාම්, ආවාභ්‍යාම්.

6. 1.

29 භ්‍යසෝ'භ්‍යම්. 2, 1, 29.

යුෂ්මදස්මද්භ්‍යාම්පරස්‍ය භ්‍යසෝ'භ්‍යම්භවති;යුෂ්මභ්‍යම්,අස්මභ්‍යම්.

6. 1. 1.

30 ඩසෙ ශ්වාත්. 2, 1, 30.

යුෂ්මදස්මද්භ්‍යාම්පරස්‍ය ඩසෙස්තත් සහචරිතස්‍ය ච භ්‍යසඃ ද දෙශෝ භවති.

තුභ්‍යම්, මභ්‍යම්, යුවාභ්‍යාම්, ආවාභ්‍යාම්, යුෂ්මත්, අස්මත්.

5. 6. 1.

31 යුෂ්මදස්මද්භ්‍යාං ඩසෝ'ශ්. 2, 1, 26.

"තුභ්‍යම්භ්‍යෞ ඩසි" යනු සූත්‍රයි; තුභ්‍යම්භ්‍යෞ යනුපදය; ඩසි යනුපදයි.

ඩෙපරතඃ, ඩෙකාරයා පරකල්හි; මාහතයෝඃ, මකාරාහතකෝ වඇති; යුෂ්මදස්මදෝඃ,යුෂ්මද්අස්මද්ශබ්දදෙදෙනාහට; තුභ්‍යම්භ්‍යෞ, තුභ්‍ය මභ්‍ය යනාදෙශයෝදෙදෙන; භවතඃ, වෙත්.

තුභ්‍යම්, මභ්‍යම්, යුවාභ්‍යාම්, ආවාභ්‍යාම්, තුභ්‍යම්, මභ්‍යම්, යුවාභ්‍යාම්, ආවාභ්‍යාම් යනුවෙත්.

"භ්‍යසෝ'භ්‍යම්" යනු සූත්‍රයි; භ්‍යසඃ යනුපදය; අභ්‍යම් යනු පදයි.

යුෂ්මදස්මද්භ්‍යාම්, යුෂ්මද් අස්මද් ශබ්දදෙදෙනාකෙරෙන්; පරස්‍ය, පරවූ; භ්‍යසඃ, භ්‍යස්ථට; අභ්‍යම්භවති, අභ්‍යම්යනාදෙශවයි; යුෂ්මභ්‍යම්, දස්මභ්‍යම්, යුෂ්මභ්‍යම්, අස්මභ්‍යම් යනුවෙත්.

"ඩසෙශ්වාත්" යනු සූත්‍රයි; ඩසෙඃ යනුපදය; ච යනු පදය; අත්යනු පදයි.

යුෂ්මදස්මද්භ්‍යාම්, යුෂ්මද් අස්මද් ශබ්දදෙදෙනාකෙරෙන්; පරස්‍ය, පරවූ; ඩසෙඃ, ඩසිවිහක්තිහටද; තත්සහචරිතස්‍ය,ඩසිහා එක් වනැසිරෙන්නාවූ; භ්‍යසඃ, භ්‍යස්විභක්තිහටද; අත්ආදෙශඃ,අත්යනාදෙශ; භවති, වෙයි. තුභ්‍යම්, මභ්‍යම්, යුවාභ්‍යාම්, ආවාභ්‍යාම්, යුෂ්මත්, අස්මත්,තුභ්‍යම්,මභ්‍යම්,යුවාභ්‍යාම් ආවාභ්‍යාම්, යුෂ්මත්,අස්මත් යනුවෙත්.

"යුෂ්මදස්මද්භ්‍යාං ඩසෝ'ශ්" යනු සූත්‍රයි; යුෂ්මදස්මද්භ්‍යාම් යනු පදය;ඩසඃ යනුපදය; අශ්යනුපදයි.

යුෂ්මදසමද්භ්‍යා මපරස්‍ය ඔසෝශ් භවති.

1: 7.

32 තවමමමෞ ඔසි. 6, 4, 62

ඔසි පරතෝ යුෂ්මදසමදෝ ම්‍ානතයෝ ස්තවමමමෞ භවතඃ.

තව, මම, යුවයෝඃ, ආවයෝඃ.

6. 1.

33 ආම ආකම්. 2, 1, 81.

යුෂ්මදසමද්භ්‍යා මපරස්‍යා ම ආකමභවති, යුෂ්මාකම්, අසමාක
ම්, තවකි, මයි.

යුවයෝඃ, ආවයෝඃ, යුෂ්මාසු, අසමාසු.

යුෂ්මදසමද්භ්‍යාම්, යුෂ්මද්අසමද් ශබ්දඅදඅදනා කෙරෙන්; පරස්‍ය, පරවූ; ඔසඃ, ඔස්විභක්තිහට; අශ්භවති, අශ්ශනාදෙශවෙයි.

"තවමමෞ ඔසි"යනු සූත්‍රයි; තවමමෞ යනු පදය; ඔසියනු පදයි.

ඔසිපරතඃ,ඔසිපරකල්හි;ම්‍ානතයෝඃ,මකාරානතකොටඇති;යුෂ්ම දසමදෝඃ, යුෂ්මද් අසමද් ශබ්දඅදඅදනාහට; තවමමමෞ, තවමමියනා දෙශයෝඅදඅදන; භවතඃ, වෙත්.

තව, මම, යුවයෝඃ,ආවයෝඃ,තව,මම,යුවයෝඃ, ආවයෝඃයනුවෙත්.

"ආම ආකම්" යනුසූත්‍රයි; ආමඃ යනුපදය; ආකම් යනුපදයි.

යුෂ්මදසමද්භ්‍යාම්, යුෂ්මද් අසමද් ශබ්දඅදඅදනා කෙරෙන්; පරස්‍ය, පරවූ; ආමඃ, ආම්හට; ආකම්භවති, ආකම් යනාදෙශවෙයි; යුෂ්මා කම්, අසමාකම්, තවකි, මයි, යුවයෝඃ, ආවයෝඃ, යුෂ්මාසු, අසමාසු, යුෂ්මාකම්, අසමාකම්, තවකි, මයි, යුවයෝඃ, ආවයෝඃ, යුෂ්මාසු, අ සමාසු යනුවෙත්.

(මෙහි තම් අහම් කියා ප්‍රථමා එකවචනයක් කළමනා තන්හි යුෂ්මද් අසමද් ශබ්දයන් කෙරෙන් පරව සුවෙයි. යුෂ්මද් අසමද් ශබ්දයන්කෙරෙන් පරවූ සුහම් "ඔඩ සුටොඃම්" යන සූත්‍රයෙන් අම් ආදෙශවේ. සුපරකල්හි මකාරාන්තකොට ඇති යුෂ්මද් අසමද් ශබ්දයන්ට "ම්‍ාඝෙඖ සෙඖ" යන සූත්‍රයෙන් තව අහ යන ආදෙශ යෝ දෙදෙනවෙත්, සුපරකල්හි යුෂ්-ද් අසමද් ශබ්දයන්ගේ අකා රයහට "ඝඝෙ ලොපොඃදඃ" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්ව තම්, අහම් යනුවෙත්. තම්, තෝ; අහම්, මම යනු අර්ථයි.

යුවාම්, ආවාම් කියා ප්‍රථමා ව්වචනයක් කළමනා තන්හි යුෂ්ම ද් අසමද් ශබ්දයන් කෙරෙන් පරව ඖ දෙකැනකවේ, යුෂ්මද් අසම ද් ශබ්දයන් කෙරෙන් පරවූ ඖහුම් "ඔඩ සුටොඃම්" යන සූත්‍රයෙන් අම්වේ, ව්වචනයෙහි මකාරාන්තකොට ඇති යුෂ්මද් අසමද් ශබ්දය න්ට "මාන්තස්‍ය යුවාවෙඖ ව්වචනෙ" යන සූත්‍රයෙන් යුව ආව

යනාදෙශයෝවෙත්. ඔෂ පරකල්හි යුෂ්මද් අසමද් ශබදයන්ගේ අන්තයන්ව "ඔෂශසම්සු" යන සූත්‍රයෙන් ආකාරාදෙශවේ. අක් පරකල්හි අක්ෂට "අකොඃකි දීර්ඝඃ" යන සූත්‍රයෙන් දීර්ඝව යුවාම්, ආවාම් යනුවෙත්. යුවාම්, තොපි දෙදෙන; ආවාම්, අපි දෙදෙන යනු අර්ථයි.

යූයම් වයම් කියා ප්‍රථමා බහුවචනයක් කළමනා තන්හි ජස් දෙතැනකවේ. යුෂ්මද් අසමද්ශබදයන්කෙරෙන් පරවූ ජස්හට "ඉඩ සුතොම්" යන සූත්‍රයෙන් අම්වේ; ජස් පර කල්හි යුෂ්මද් අසමද් ශබදයන්ව "යූයවයෙෂ ජසි" යන සූත්‍රයෙන් යූය වය යනාදෙශ යෝවෙත්, යුෂ්මද් අසමද් ශබදයන්ගේ අන්තඅකාරයනට "ශෙෂෙ ලොපොඃදස" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්ව යූයම්, වයම් යනු සිඩකළයුතු. යූයම්, තොපි; වයම්, අපි යනු අර්ථයි.

ත්වාම් මාම් කියා ද්විතීයා එකවචනයක් කළමනා තන්හි යුෂ්මද් අසමද් ශබදයන් කෙරෙන් පරව අම් දෙතැනකවේ, එකවචනයෙහි වැටෙන්නාවූ මකාරාන්තඅකාරයනට ඇති යුෂ්මද් අසමද් ශබදයන්ව "ත්වාමා වෙකවචනෙ" යන සූත්‍රයෙන් ත්වා මා යනාදෙශයෝවෙත්, අක් පරකල්හි අක්ෂට "අකොඃකි දීර්ඝඃ" යන සූත්‍රයෙන් දීර්ඝව ත්වාම් මාම් යනු සිඩකළයුතු. ත්වාම්, තා; මාම්, මා යනු අර්ථයි.

යුවාම්, ආවාම් යන ද්විවචනයෝ ඝටකී නයින් සිඩකළ යුත්තාහ; යුවාම්,තොපදෙදෙන, ආවාම්, අප දෙදෙන යැයි අර්ථයි.

යුෂ්මාන්, අසමාන් කියා ද්විතීයා බහුවචනයක් කළමනා තන්හි යුෂ්මද් අසමද් ශබදයන් කෙරෙන් පරව ශස් දෙතැනකවේ; යුෂ්මද් අසමද් ශබදයන් කෙරෙන් පරවූ ශස්හට "ශසෝ නඃ" යන සූත්‍රයෙන් නකාරාදෙශවේ; ශස් පරකල්හි අසංයොගාන්තවූ යුෂ්මද් අසමද් ශබදයන්ගේ අද්හට "ශෙෂෙ ලොපොඃදස" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වේ, ශස් පරකල්හි යුෂ්මද් අසමද් ශබදයන්ගේ අන්තයන්ව "ඔෂශසම්සු" යන සූත්‍රයෙන් ආකාරාදෙශව යුෂ්මාන් අසමාන් යනු සිඩකළ යුත්තාහ. යුෂ්මාන්, තොප දෙදෙන; අයමාන්, අප දෙදෙන යනු අර්ථයි.

ත්වයා මයා කියා තෘතීයා එක වචනයක් කළමනා තන්හි යුෂ්මද් අසමද් ශබදයන් කෙරෙන් පරව ටා දෙතැනකවේ; එකාර්ථයෙහි වැටෙන්නාවූ මකාරාන්තඅකාරයනට ඇති යුෂ්මද් අසමද් ශබදයන්ව "ත්වමා වෙකවචනෙ" යනසූත්‍රයෙන් ත්වම් යනාදෙශවෙත්, අනාදෙශවූ අජාදි සුප්හු පරකල්හි යුෂ්මද් අසමද් ශබදයන්ගේ අන්තයන්ව "ඔයාවි" යන සූත්‍රයෙන් ඔකාරාදෙශව ත්වයා මයා යනපද සිඩකළ යුත්තාහ. ත්වයා, තා විසින්; මයා, මා විසින් යනු අර්ථයි.

යුවාභ්‍යාම්, ආවාභ්‍යාම්, යුෂ්මාභිඃ, අස්මාභිඃ කියා තෘතීයා ච්වව න බහුවචනයන් කළමනා තන්ගි යුෂ්මද් අස්මද් ශබ්දයන් කෙරෙ න් පරව භ්‍යාම් දෙනැනක හා භිස් දෙනැනකවෙත්. ච්වවනයෙහි මකාරානතකොට ඇති යුෂ්මද් අස්මද් ශබ්දයන්ට "මානතභ්‍ය යුවා වෙෆ ච්වවනෙ" යන සූත්‍රයෙන් යුව ආව ඝනාදෙශයෝවෙත්, සුප්හු පරකල්හි යුෂ්මද් අස්මද්ශබ්දයන්ගේඅනතයෙහිඅද්හව"ශෙෂෙ ලොපොඃදඃ" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වේ. අනාදෙශවූ හල් ආදි සුප්හු පර කල්හි යුෂ්මද් අස්මද් ශබ්දයන්ගේ අනතයහට "යුෂ්මදස්මදොරනා දෙශෙ" යන සූත්‍රයෙන් ආකාරාදෙශව යුවාභ්‍යාම් ආවාභ්‍යාම් යනු සිඛකළ යුත්තාහ, යුවාභ්‍යාම්, තොප දෙදෙනා විසින්; ආවාභ්‍යාම්, අප දෙදෙනා විසින් යනු අර්ථයි, තුබ්බතන්ගි හිස් පර කල්හි යුෂ්මද් අස්මද් ශබ්දයන්ගේ අනතයෙහිවූ අද්හට"ශෙෂෙ ලොපොඃදඃ" යන සූත්‍රයෙන්ලොප්වේ.හිස්හුගේසකාරයහට"සසජුෂොරුඃ"යනසූත්‍රයෙන් රුඹිහා "විරාමෙ විසර්ජනීයඃ"යන සූත්‍රයෙන් විසර්ජනීයව යුෂ්මාභිඃ අස්මාභිඃ යනු සිඛකළ යුත්තාහ. යුෂ්මාභිඃ, තොප විසින්; අස්මාභිඃ, අප විසින් යනු අර්ථයි.

තුභ්‍යම්මභ්‍යම්යුවාභ්‍යාම්ආවාභ්‍යාම්කියාචතුර්ථිකවචනයක්හාච්ව චනයක් කළමනා තන්ගි යුෂ්මද් අස්මද් ශබ්දයන් කෙරෙන් පරව ඔෙ දෙනැනක හා භ්‍යාම් දෙනැනකවෙත්. ඔෙ පරකල්හි යුෂ්මද් අස්මද් ශබ්දයන්ට "තුභ්‍යමන්‍යෞ ඔඩි" යන සූත්‍රයෙන් තුභ්‍ය මභ්‍ය යනාදෙශයෝවෙත්, ඔෙහට"ඔෙ සුදෙඃ'ම්"යන සූත්‍රයෙන් අම් ආදෙ ශවේ, "අතොදෙඩි" යන සූත්‍රයෙන් පර රූපව තුභ්‍යම් මභ්‍යම් යනු සිඛකළ යුතුයි. තුභ්‍යම්, තොව; මභ්‍යම්, මව; යනු අර්ථයි. තුබ්බ තන් හි ච්වවනයෙහි මකාරානතවූ හලාදි සුප්හු පරකල්හි යුෂ්මද් අස්මද් ශබ්දයන්ට "මානතභ්‍ය යුවාවෙෆ ච්වවනෙ" යන සූත්‍රයන් යුව ආව යනාදෙශයන්කොට "අකොකි දීර්ඝඃ" යන සූත්‍රයෙන් දීර්ඝව යුවාභ්‍යා ම් ආවාභ්‍යාම් යනු සිඛකළ යුතු. යුවාභ්‍යාම්, තොප දෙදෙනාහට; ආවාභ්‍යාම්, අප දෙදෙනාහට යනු අර්ථයි.

යුෂ්මභ්‍යම් අස්මභ්‍යම් කියා චතුර්ථි බහුවචනයක් කළමනා තන්ගි යුෂ්මද් අෂ්මද් ශබ්දයන් කෙරෙන් පරව භ්‍යස් දෙනැනක වේ, යුෂ්මද් අස්මද් ශබ්දයන් කෙරෙන් පරවූ භ්‍යස්හට "භ්‍යසොභ්‍ය ම්" යන සූත්‍රයෙන් අභ්‍යම් යනාදෙශවේ, යුෂ්මද් අස්මද් ශබ්දයන් ගේ අනතයෙහිවූ අද්හට "ශෙෂෙ ලොපොඃදඃ" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වේ, පරරූපව යුෂ්මභ්‍යම් අස්මභ්‍යම් යනු පදසිද්ධිය කළයුතු. යුෂ්ම භ්‍යම්, තොපට; අස්මභ්‍යම්, අපට යනු අර්ථයි.

තව් මත් කියා පඤ්චම් එකවචනයක් කළමනා තන්හි යුෂ්මද් අස්මද් ශබ්දයන් කෙරෙන් පරව ඔසි දෙතැනකවේ, එකවචන ඔසි පර කල්හි යුෂ්මද් අස්මද් ශබ්දයන්ට "තුවමා වෙකස්මින්" යන සූත්‍ර යෙන් තව මම යනාදේශයෝවෙත්, යුෂ්මද් අස්මද් ශබ්දයන් කෙරෙන් පරවූ ඔසිහට "ඔසෙඤවාත්" යන සූත්‍රයෙන් අත් ආදේශවේ, පරරූපව තුත් මත් යනු සිඹකළයුතු. තුත්, තාකෙරෙන්; මත්, මාකෙරෙන් යනු අර්ථයි. යුවාභ්‍යාම් ආවාභ්‍යාම් යන තන්හි ඝටකී නයින් පදසිද්ධිය කළයුතු. යුවාභ්‍යාම්, තොප දෙදෙනා කෙරෙන්; ආවාභ්‍යාම්, අප දෙදෙනා කෙරෙන් යනු අර්ථයි.

යුෂ්මත් අස්මත් කියා පඤ්චම් බහුවචනයක් කළමනා තන්හි යුෂ්මද් අස්මද් ශබ්දයන් කෙරෙන් පරව භ්‍යස් දෙතැනකවේ, භ්‍යස් පරකල්හි යුෂ්මද් අස්මද් ශබ්දදෙදනාගේ අන්තයෙහිවූ අද්ධට "ශෂෙ ලොපඃ" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වේ, භ්‍යස්හට ඔසි යන චරිත මහයින් "ඔසෙඤවාත්" යන සූත්‍රයෙන් අත් ආදේශවේ, පරරූපව යුෂ්මත් අස්මත් යනු පදසිද්ධිය කළයුතු. යුෂ්මත්, තොප කෙරෙන්; අස්මත්, අප කෙරෙන් යනු අර්ථයි.

තව මම කියා ෂෂ්ඨී එකවචනයක් කළමනා තන්හි යුෂ්මද් අස්මද් ශබ්දයන් කෙරෙන් පරව ඔසි දෙතැනකවේ, යුෂ්මද් අස්මද් ශබ්දයන් කෙරෙන් පරවූ ඔසිහට "යුෂ්මදස්මද්භ්‍යාං ඔසෝ ශ්" යන සූත්‍රයෙන් අශ් ආදේශවේ, ශකාර සඨීාදේශය පිණිසයි. යුෂ්මද් අස්මද් ශබ්දයන්ට "තවමමෞ ඔසි" යන සූත්‍රයෙන් තවම්ම යනා දේශයෝවෙත්, පරරූපව තව මම යනු පද සිද්ධිය කළයුතු. තව, තාගේ; මම, මාගේ යනු අර්ථයි.

යුවයෝඃ, ආවයෝඃ යන්තෙහි යටකී නයින් පදසිද්ධිය දතයුතු. යුවයෝඃ, තොප දෙදෙනාගේ; ආවයෝඃ, අප දෙදෙනාගේ යනු අර්ථයි.

යුෂ්මාකම් අස්මාකම් කියා ෂෂ්ඨී බහුවචනයක් කළමනා තන්හි යුෂ්මද් අස්මද් ශබ්දයන් කෙරෙන් පරව ආම් දෙතැනකවේ, ආම් පරකල්හි යුෂ්මද් අස්මද් ශබ්දයන්ගේ අන්තයෙහිවූ අද්ධට "ශෂෙ ලොපඃ" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වේ, යුෂ්මද් අස්මද් ශබ්දයන් කෙරෙන් පරවූ ආම්හට "ආම ආකම්" යන සූත්‍රයෙන් ආකම් ආදේශවේ, අක් පරකල්හි අක්හට "අකොඃකි දීර්ඝඃ" යන සූත්‍රයෙන් දීර්ඝව යුෂ්මාකම් අස්මාකම් යන පදසිද්ධිය කළයුතු. යුෂ්මාකම්, තොපගේ; අස්මාකම්, අපගේ යනු අර්ථයි ඔබ, මය්, යුවයෝඃ, ආවයෝඃ යුෂ්මාසු, අස්මාසු යන තන්හි ඝටකී නයින් පදසිද්ධිය දතයුතු. ඔබයි, තා කෙරෙහි; මයි, මා කෙරෙහි; යුවයෝඃ, තොප දෙදෙනා කෙරෙහි; ආවයෝඃ, අප දෙදෙනා කෙරෙහි; යුෂ්මාසු, තොප කෙරෙහි; අස්මාසු, අප කෙරෙහි යනු අර්ථයි.)

අපදාදෙව පදාදෙකවාක්‍ය ඉති ව වර්තතෙ;—

6: 6: 1: .1.

84 යුෂ්මදසමෙදස ෂෂ්ඨීචතුර්ථීවිතියාස්තනයොර් වාංනෛව වා. 6,3, 16.

යුෂ්මදසමෙදස ෂෂ්ඨ්‍යාදාස්තනයොෘ පදාත්පරයොෘ රපාදාදෙව වර්තමානයොෘ යොශ්ච පදාදෙකවාක්‍ය සති වාංනෛව භවතෘ. ග්‍රාමොෘ වාං සවම්, ජනපදා නෛව සවම්, ග්‍රාමොෘ යුවයොෘ සවම්, ජනපදා ආවයොෘ සවම්, ග්‍රාමොෘ වාං දීයතෙ, ජනපදා නෛව දීයතෙ, ග්‍රාමොෘ යුවාභ්‍යාම්දීයතෙ, ජනපදා ආවාභ්‍යාම් දීයතෙ, ග්‍රාමොෘ වාං පශ්‍යති, ජනපදා නෛව පශ්‍යති, ග්‍රාමොෘ යුවාම් පශ්‍යති, ජනපද ආවාම් පශ්‍යති.

තුම්, යුවම් යූයම්, තුාම් යුවාම් යුෂ්මාන්, තුයා යුවාභ්‍යාම් යුෂ්මාභිෘ, (කරණෙ) තුභ්‍යා යුවාභ්‍යාම් යුෂ්මාභ්‍යෘ, තුභ්‍යම් යුවාභ්‍යාම් යුෂ්මභ්‍යම්, තුත් යුවාභ්‍යාම් යුෂ්මත්, තව යුවයොෘ යුෂ්ඣාකම්, තුයි යුවයොෘ යුෂ්මාසු යි කියා යුෂ්මද් ශබ්දය තුන් ලිහුයෙහි සම්සේ වරනෑ ගියයුතු. යුෂ්මද් ශබ්දයෙන් තෝ ගන අපි කියත්.

අහම් ආවාම් වයම්, මාම් ආවාම් අස්මාන්, මයා ආවාභ්‍යාම් අස්මාභිෘ, (කරණෙ) මාා ආවාභ්‍යාම්, අස්මාභිෘ, මභ්‍යම් ආවාභ්‍යාම්, අස්මභ්‍යම්, මත් ආවාභ්‍යාම් අස්මත්, මම ආවයොෘ අස්මාකම්, මයි ආවයොෘ, අස්මාසු යි කියා අස්මත් ශබ්දය තුන් ලිහුයෙහි සම්සේ වරනෑ ගියයුතු. අස්මද්ශබ්දයෙන් මම ගත අපි කියත්.

අපදාදෙව ගනුද; පදාත්ගනුද; එකවාක්‍ය ඉති ව, එකවාක්‍ය ගනුද; වර්තතෙ, වෑවේ.

"යුෂ්මදසමෙදස ෂෂ්ඨීචතුර්ථීවිතියාස්තනයොෘ වාංනෛව"ගනු සූත්‍රයි; යුෂ්මදසමෙදස ගනුපදය; ෂෂ්ඨීචතුර්ථීවිතියාස්තනයොෘ ගනු පදය; වාං නෛව ගනු පදය; වා ගනු පදයි.

පදාත්පරයොෘ, පෙදෙන්පරවූ; අපාදාදෙවවර්තමානයොෘ, ශ්ලොකළදියෙහි නොවැටෙන්නාවූ; ෂෂ්ඨ්‍යාදාස්තනයොෘ, ෂෂ්ඨීචතුර්ථීවිතියාස්තනවූ; යුෂ්මදසමෙදස, යුෂ්මද් අස්මද් දෙදෙනහට; තෙන පදෙන, ඒපුථිපදයා හා; එකවාක්‍යෙෂති, එකවාක්‍යෙයෙහි ඇතිකල්හි; වාං නෛව, වාංනෛව යන ආදෙශයෝ දෙදෙන; වා භවතෘ, විකල්පයෙන්වෙත්.

ග්‍රාමස, ගම; වාම්, තොපදෙදෙනාගේ; සවම්, අයතිය; ජනපදස, ජනපදය; නෛව, අපදෙදෙනාගේ; සවම්, අයතිය, ග්‍රාමස, ගම; යුවයොෘ, තොපදෙදෙනාගේ; සවම්, අයතිය; ජනපදස, ජනපදය; ආවයොෘ, අපදෙදෙනාගේ; සවම්, අයතිය යි පදාර්ථවිභාග කියයුතු.

(මෙහි ග්‍රාමඃ යන ප්‍රථමාන්තයාකෙරෙන්ද ජනපදඃ යන ප්‍රථමාන්තයාකෙරෙන්ද පරව යුවයෝඃ ආවයෝඃ යනු දෙතැනකවෙයි, පෙදෙන්පරවූ ශ්ලෝකාදියෙහි නොවැටෙන්නාවූ ෂෂ්ඨිවිභක්තාන්තවූ යුෂ්මද් අස්මද් දෙදෙනාහට ප්‍රත්‍යයාභා එකවාක්‍යබවක් ඇතිකල්හි "යුෂ්මදස්මදෝඃ ෂෂ්ඨිචතුර්ථිතීයාස්ථානයෝ වීඃ නෞ වා" යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් වාඃ නෞ වෙයි, වන්හෙන් යුස්මද් ශබ්දයහට වාඃ වෙයි, අස්මද් ශබ්දයහට නෞ වෙයි, ග්‍රාමොවාඃ සවම්, ජනපදෙ නෞ සවම්, ග්‍රාමෝ යුවයෝඃ සවම්, ජනපද ආවයෝඃ සවම් යනුවේ, මෙහිද මත්තෙහිද සංහිත ද සංහිතාකාර්‍යයිද ඝට කිපරිද්දෙන් දකයුතු, මෙහි සවම් යනු සවාම්සම්බන්ධියෙහි ෂෂ්ඨි බවහගවනුපිණිසයි.)

ග්‍රාමඃ, ගම්; වාම්, තොපදෙදෙනහට; දියතෙ, දෙනුලැබෙයි; ජනපදඃ, ජනපදය; නෞ, අපදෙදෙනහට; දීයතෙ, දෙනුලැබෙයි; ග්‍රාමඃ, ගම; යුවාභ්‍යාම්, තොපදෙදෙනහට; දීයතෙ, දෙනුලැබෙයි; ජනපදඃ, ජනපදය; ආවාභ්‍යාම්, අපදෙදෙනහට; දීයතෙ, දෙනුලැබෙයි; (මෙහි ග්‍රාමඃ යන ප්‍රථමාන්තයාකෙරෙන්ද ජනපදඃ යන ප්‍රථමාන්තයා තෙරෙන්ද පරව චතුර්ථි විභක්තාන්තවූ යුවාභ්‍යාම් ආවාභ්‍යාම් යනු දෙතැනකවෙයි, පෙදෙන්පරවූ ශ්ලෝකාදියෙහි නොවැටෙන්නාවූ චතුර්ථිවිභක්තාන්තවූ යුෂ්මද්අස්මද්දෙදෙනහට ඒ ප්‍රථමාන්තපදයා හා එකවාක්‍යබවයක් ඇතිකල්හි "යුෂ්මදස්මදෝඃ ෂෂ්ඨිචතුර්ථිතීයාස්ථානයෝ වීඃ නෞ වා" යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් වාඃ නෞ වෙයි, වන්හෝ යථාක්‍රමයෙන් වෙයි යනුයි. යුෂ්මද් ශබ්දයහට වාඃ වෙයි, අස්මද් ශබ්දයහටවා නෞ වෙයි, ග්‍රාමෝ වාඃ දියතෙ, ජනපදෙ නෞ දීයතෙ, ග්‍රාමෝ යුවාභ්‍යාම් දියතෙ, ජනපද ආවාභ්‍යාම් දීයතෙ, යනුවේ; මෙහි දීයතෙ යනු සම්ප්‍රදානයෙහි චතුර්ථිබව හගවනුපිණිසයි.)

ග්‍රාමඃ, ග්‍රාමස්ථවූජනතෙම; වාම්, තොපදෙදෙනා; පශ්‍යති; බලන්නේයි; ජනපදඃ, ජනපදස්ථවූ ජනතෙම; නෞ, අපදෙදෙනා; පශ්‍යති, බලන්නේයි; ග්‍රාමඃ, ග්‍රාමස්ථවූජනතෙම; යුවාම්, තොපදෙදෙනා, පශ්‍යති, බලන්නේහිි; ජනපදඃ, ජනපදස්ථවූ ජනතෙම; ආවාම්, අපදෙදෙනා; පශ්‍යති, බලන්නේයි.

(මෙහි ග්‍රාමඃ යන ප්‍රථමාන්තයාකෙරෙන්ද ජනපදඃ යන ප්‍රථමාන්තයාකෙරෙන්ද පරව ත්‍රිතියා විභක්තාන්තවූ යුවාම් ආවාම් යනු දෙතැනකවෙයි, පෙදෙන්පරවූ ශ්ලෝකාදියෙහි නොවැටෙන්නාවූ ත්‍රිතියා විභක්තාන්තවූ යුෂ්මද් අස්මද්දෙදෙනහට ඒ ප්‍රථමාන්තපදයා හා එකවාක්‍යයක් ඇතිකල්හි "යුෂ්මදස්මදෝඃ ෂෂ්ඨිචතුර්ථිතීයාස්ථානයෝ වීඃ නෞ වා" යනසූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් වාඃ නෞ වෙයි, වන්හෝ යථාක්‍රමයෙන්වෙනුයි යුෂ්මද් ශබ්දයහට වාම් වෙයි, අස්මද්ශබ්දයහට නෞ වෙයි, ග්‍රාමෝ වාඃ පශ්‍යති, ජනපදෙ නෞ පශ්‍යති, ග්‍රාමෝ යුවාඃ පශ්‍යති, ජනපද ආවාඃ පශ්‍යති යනුවේ, මෙහි, පශ්‍යති යනු ක්‍රියාව්‍යාප්‍යයෙහි ත්‍රිතියාභාබව හගවනු පිණිසයි.)

6. 1:

35 බහුවචනස්‍ය වස්නෂෙෆ 6, 3, 17.

යුෂ්මදඝ්මදෝඃ ෂඤ්‍යාදිබහුවචනානන්තයෝ වීඝනෂෙෆ වා භවතඃ.

ග්‍රාමෝ වඃ ශඩම්. ජනපදෝනඃ සඩම්, ග්‍රාමෝ යුෂ්මාකං සඩම්, ජනපදෝ'සමාකං සඩම්, ග්‍රාමෝ වෝ දියතෙ, ග්‍රාමෝ නෝ දියතෙ, ග්‍රාමෝ යුෂ්මාකං දියතෙ, ජනපදෝ'සමාකං දියතෙ, ග්‍රාමෝ වඃ පශ්‍යති, ජනපදෝ නඃ පශ්‍යති, ග්‍රාමෝ යුෂ්මාන් පශ්‍යති, ජනපදෝ 'සමාන්පශ්‍යති,

6. 1:

36 එකවචනස්‍ය තෙමෙ. 6, 3, 18.

යුෂ්මදඝ්මදෝ ෂඤ්‍යාදේ‍යකවචනානන්තයෝ තෙතෙමෙ භවතඃ.

ග්‍රාමස්තෙ සඩම්, ජනපදෝ මෙ සඩම්, ග්‍රාම ස්තව සඩම්, ජනප දෝ මම සඩම්, ග්‍රාම ස්තෝ දියතෙ, ජනපදෝ මේ දියතෙ, ග්‍රාමස්තුභ්‍යං දියතෙ, ජනපදෝ මහ්‍යං දියතෙ.

"බහුවචනස්‍ය වස්නෂෙෆ" යනු සූත්‍රයයි, බහුවචනස්‍ය යනුපදය; වස්නෂෙෆ යනුපදයි.

ෂඤ්‍යාදිබහුවචනානන්තයෝඃ, ෂඤ්‍යිවතුර්ථිවිභක්තිඃ බහුවචනානන්ත වූ; යුෂ්මදඝ්මදෝඃ, යුෂ්මද්අස්මද්දෙදෙනාඟට; වස්නෂෙෆ, වස්නස්මදෙදෙන; වා භවතඃ, විකල්පයෙන් වෙන්.

ග්‍රාමඃ, ගම; වඃ, ඔබ බොහෝදෙනාගේ; සඩම්, අයතිය; ජනපදඃ, ජනපදය, නඃ, අපබොහෝදෙනාගේ; සඩම්, අයතිය යනාදි බහුවචනයට සුදුසුකොට ඒ ඒ විභක්තිවලින් යටකී පරිද්දෙන් අර්ථ බිණිය යුතු

(මෙහි ග්‍රාමඃ යන පුථමාන්තයා කෙරෙන්ද ජනපදඃ යන පුථ මාන්තයාකෙරෙන්ද පරව ෂඤ්‍යිවතුර්ථී බහුවචනානන්තවූ යුෂ්මාකම් අස්මාකම් යුෂ්මභ්‍යම් අස්මභ්‍යම් යන්නද චිතීයා බහුවචනාන්තවූ යුෂ්මා න් අස්මාන් යන්නද දෙදෙනාටවෙයි. පෙරදත් පරව ග්ලෝකපාදාදි යෙහි නොවැටෙන්නාවූ බහුවචනානන්තවූ යුෂ්මද් අස්මද්දෙදෙනෂ ටවුපුර්වපදයා ගාඒනවාඅත්‍යයක්ඇතිකල්හි 'බහුවචනස්‍යවස්නසෙෆ" යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් වස් නස්වෙයි, එන්නේ යුෂ්මද්ශබ්දය හට වස්වෙයි, අස්මද්ශබ්දයට නස්වෙයි කියා ග්‍රාමෝ වඃ සඩම්, ජන පදෝ නඃ සඩම් යනාදි සිද්ධකටයුතුයි.

"එකවචනස්‍ය තෙමෙ" යනු සූත්‍රයයි; එකවචනස්‍ය යනුපදය; තෙමෙයනු පදයි.

ෂඤ්‍යාදේ‍යකවචනාන්තයෝඃ, ෂඤ්‍යිවතුර්ථී එකවචනාන්තවූ; යුෂ්මදඝ්මදෝඃ, යුෂ්මද් අස්මද් දෙදෙනාඟට; වා, විකල්පයෙන්; තෙ මෙ, තෙතෙමෙ යන ආදෙශයෝ ස්‍යාදේ‍යු; භවතඃ, වෙත්.

ග්‍රාමඃ ගම යනම; තෙ. නාගේ; සඩම්; අයතිය; ජනපදඃ, ජනප දයතෙම; මෙ, මාගේ; සඩම්, අයතිය යනාදින් එකවචනයට සුදුසු කොට යටකී පරිද්දෙන් අර්ථබිණිය යුතු.

1: 6.

87 ත්‍වාමෙව විතීයාගාඃ. 6, 3, 19.

විතීයෙයක වචනාන්තයෝ ර්යුෂ්මදස්මදෝ ස්ත්වාමෙව වා භවතඃ ග්‍රාම ස්ත්වා පශ්‍යති, ජනපදෝ මා පශ්‍යති.

.1. 7.

88 නවවාහාභිහෙවයෝගෙ. 6, 3, 22.

වාදිහි ඩ්‍රොහෙ යුෂ්මදස්මදෝ රාදෙශා න භවන්ති.

ග්‍රාම ස්තව ව සවම්, මම ව සවම්, ග්‍රාමස්තුභ්‍යං ව දීයතෙ, මහ්‍යං ව දීයතෙ, ග්‍රාමස්ත්වාං ව පශ්‍යති, මාං ව පශ්‍යති, එවමන්‍යත්‍රාපි, එවං වාකාරාදියොගෙපි.

(මෙහි ග්‍රාමඃ යන ප්‍රථමාන්තයාගෙකෙරෙන්ද ජනපදඃ යන ප්‍රථමාන්තයාගෙකෙරෙන්ද පරව ෂෂ්ඨ්‍යෙකවචනාන්තවූ තව මම යනුද වතු ර්ථි එකවචනාන්තවූ තුභ්‍යම් මහ්‍යම් යනුද දෙතැනක වෙයි, පෙරදෙන්පරවූ ශ්ලොකපාදාදියෙහි නොවැටෙන්නාවූ ෂෂ්ඨ්‍යවතුර්ථි එකවචනාන්තවූ ස්තුභ්‍යද් අසමද් දෙදෙනහට ඒ ප්‍රථිපදයා හා එකවාක්‍යත්‍වයක් ඇතිකල්හි "එකවචනාන්තස්‍යතෙමෙ" යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් යථා ක්‍රමයෙන් තෙමෙ යන ආදෙශවෙයි කියා ග්‍රාමසෙතසවම්, ජනපදෝ මෙ සවම යනාදි සිද්ධකටයුතු.)

"ත්වාමෙව විතීයාගාඃ" යනු සූත්‍රයි; ත්වාමෙව යනුපදයා; විතීයාගාඃ යනුපදයි.

විතීයෙකවචනාන්තයෝඃ, විතීයා එකවචනාන්තවූ; යුෂ්මදස්මදෝඃ, යුෂ්මද් අසමද් දෙදෙනකට; වා, විකල්පයෙන්; ත්වාමෙව, ත්වා මා යන ආදෙශයෝදෙදෙනා; භවතඃ, වෙත්.

ග්‍රාමඃ, ග්‍රාමඃ ජනතෙම; ත්වා, තා; පශ්‍යති, බලන්නේය; ජනපදඃ, ජනපදඃ ජනතෙම; මා, මා; පශ්‍යති, බලන්නේය.

(මෙහි ග්‍රාමඃ යන ප්‍රථමාන්තයා කෙරෙන්ද ජනපදඃ යන ප්‍රථමාන්තයා කෙරෙන්ද පරව විතීයා එකවචනාන්තවූ ත්වාම් මාම් යනු දෙතැනකවෙයි, පෙරදෙන් පරවූ ශ්ලොක පදාදියෙහි නොවැටෙන්නාවූ විතීයෙක වචනාන්තවූ යුෂ්මද් අසමද් දෙදෙනහට ඒ ප්‍රථිපදයා හා එක වාක්‍යයක් ඇතිකල්හි "ත්වාමෙව විතීයාගාඃ" යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් ත්වා මා යන ආදෙශවෙයි, එන්නේ යුෂ්මද් ශබ්දයහට ත්වා වෙයි, අසමද් ශබ්දයහට මා වෙයි කියා ග්‍රාමස්ත්වා පශ්‍යති, ජනපදෝ මා පශ්‍යති යනාදි සිද්ධකටයුතු.)

"න විවාහාභිහෙව යොගෙ" යන්‍න සූත්‍රයි; නයනුපදයා; වවාහාභිහෙවයොගෙ යනුපදයි.

වාදිහිඃයොගෙ, වාදීන් හා යොගයක් ඇතිකල්හි; යුෂ්මදස්මදෝඃ, යුෂ්මද් අසමද් දෙදෙනහට; ආදෙශාඃ, (පෙරදෙන් පරකල්හි වන) ආදෙශයෝ; නභවන්ති, නොවෙත්.

ග්‍රාමඃ, ගම්තෙම; තව ච සවම්, තාද අයතිය; මම ච සවම්, මාද අයතිය; ග්‍රාමඃ, ගම; තුභ්‍යංච දීඝතෙ, තට්ද දෙනුලැබේ; මහ්‍යං ච දීඝතෙ, මටද දෙනුලැබේ; ග්‍රාමඃ, ගම; ත්වාං ච පශ්‍යති, තා බලයි; මාං ච පශ්‍යති, මාබලසිටියා අර්ථිණියයුතු.

භවතු, උකාර ඉත්.
දීඝිඃ සාවසංබුද්ධාවිති ච වත්තබ්බෙ;—

I:

39 අඞ්ඝසොඃ. 5, 3, 11.

අඞ්ඝනන්තස්‍යා'සන්තස්‍ය ච සාව සංබුද්ධෙ දීඝෝ භවති.

(මෙහි ථෙදෙන් පරවූ ශ්ලොකපදාදියෙහි නොවැටෙන්නාවූ ෂෂ්ඨී චතුර්‍ථී එකාවචනාන්තවූ යුෂ්මද් අස්මද් දෙදෙනහට "එකාවචනස්‍ය තෙ මෙ" යන සූත්‍රයෙන් තෙ මෙ යන ආදෙශද ච්තියෙක වචනාන්තවූ යුෂ්මද් අස්මද් දෙදෙනහට "ඞාමොඞි ච්තියායාඃ" යන සූත්‍රයෙන් ඞා මා යන ආදෙශද පන්තෙහි වයන්හා යොගයක් ඇතිකල්හි "න වවාහාහෙවයොගෙ" යන සූත්‍රයෙන් ප්‍රතිෂෙධ ච්ද එසේම කියා පද සිඛකටයුතු.)

අන්‍යත්‍රාපි, සෙසුතන්හිද; එවම්, මෙසේමැයි; (යම්සේ එක වචනාන්තවූ යුෂ්මද් අස්මද් දෙදෙනහට පෙදෙන් පරවකාය්‍ය විකාරයාගේ යොගයෙහි සෙයින් "න වවාහාහෙවයොගෙ" යන සූත්‍රයෙන් ප්‍රතිෂෙධච්ද, එසේ ච්වචනාන්තවූ බහුවචනාන්තවූ යුෂ්මද් අස්මද් දෙදෙනහට පෙදෙන් පරවූ කාය්‍යප්‍රාප්තකල්හි වයන්හා යොගයෙහි "න වවාහාහෙවයොගෙ" යන සූත්‍රයෙන් ප්‍රතිප්‍රතිෂෙධවෙයි.)

වාකාරාදියොගෙපි, වාකාරාදින් හා යොගයක් ඇතිකල්හිද, එවම්, මෙසේමැයි. (යම්සේ වකාරයා හා යොගයෙහි යුෂ්මද් අස්මද් දෙදෙනහට වන්නාවූ පෙදෙන් පරකාය්‍ය ප්‍රතිෂෙධය ච්ද, එසේම වා හා අහ එව යන මොවුන්ගේ යොගයෙහිදු පෙදෙන් පරකාය්‍ය ප්‍රතිෂෙධ වෙයිසේයි.)

භවතු, භවතුශබ්දයයි; උකාරඃ, උකාරතෙම; ඉත්, ඉත්වේ.

දීඝිඃ යනුද, සෞ යනුද; අසංබුද්ධාවිතිව, අසංබුද්ධෙඃයනුද; වර්‍ණිතතෙ, වැටේ.

'අඞ්ඝසොඃ" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

අසංබුද්ධෙඃ, අසංබොධනච්ඡයෙහි; සෞ, සුපරකල්හි; අවිඤ්ඤාස්‍ය, අඞ්ඝනන්තයහටද; අසන්තස්‍යච, අසන්තයහටද; දීඝොභවති, දිඞ්වේ. භවාන් භවතෙතෞ භවන්ත ඉති, භවාන් භවතෙතෞ භවන්ත. යන; ආදි, මෙආදිරූපවේ.

(මෙහි භවතු ශබ්දයාගේ උකාරඉත්වෙයි, භවත් කියා තිබෙයි, ඔහුකෙරෙන් පරව සූ ඕ ජස්වෙයි, අසංබොධන විෂයෙහි

භවාන් ඉවතෙත්‍ය භවන්ත ඉත්‍යාදි.
සත්‍රියාම්, ඩිබ්භි වතීතතෙ;—

5.

40 උගිතඃ. 5, 2, 44.

උගිතඃ ප්‍රකෘතෙඃ සත්‍රියාං වතීතමානාත් ඩිබ්භවති
භවති කුමාරීවත්, නපුංසකෙ, භවදිත්‍යාදි.

සුපරකල්හි අන්ත්‍යනයගට "අඞ්සොඃ" යන සූත්‍රයෙන් දීඝ්වෙයි, පුල්ලිඟුව්ෂයෙහි සුප්හු පරකල්හි උගිත් ප්‍රකෘතිගට "ප්‍රංසුව්‍යුගිතඃ" යන සූත්‍රයෙන් නුම්වෙයි, වන්නේ "ම්දවොඃනත්‍යාතපරඃ" යන පරිභාෂාසූත්‍ර සාමාර්‍ථයෙන් අන්තවූ අව්හුකෙරෙන් පරව නුම් වෙයි, හල්හුකෙරෙන් පරවූ අව්රහිතවූ සුහට "සොඃ" යන සූත්‍ර යෙන් ලොප්වෙයි, "සංයොගාන්තස්‍ය පදස්‍ය" යන සූත්‍රයෙන් සං යොගාන්තවූ තකාරයහට ලොප්වෙයි, භවාන් යනුවේ; ඒවන බහුවචනයෙහිදු නුම්වූකල "නශ්වාන්තස්‍ය ඣලි" යන සූත්‍රයෙන් අනුඣාරවෙයි, "අනුඣාරස්‍ය යයි යම්" යන සූත්‍රයෙන් යමාදෙශ වෙයි, භවන්සොඃ භවන්තඃ යනුවෙයි.

භවාන් භවන්තෙත්‍ය භවන්තඃ, හෙ භවන් හෙ භවන්තෙත්‍ය ගෙ භවන්තඃ, භවන්තම් භවන්තෙත්‍ය භවතඃ, භවතා භවද්භ්‍යාම් භවද්භිඃ, (කරණෙ) භවතා භවද්භ්‍යාම් භවද්භිඃ, භවතො භවද්භ්‍යාම් භවද් භ්‍යඃ, භවතඃ භවද්භ්‍යාම් භවද්භ්‍යඃ, භවතඃ භවතොඃ භවතාම්, භවති භවතොඃ භවත්සුයි ණියා වරනැඟියයුතු.)
සත්‍රියාම්, සත්‍රිලිඟුයෙහි; ඩිබ්භි, ඩිප්යනු; වතීතතෙ, වැවේ.

"උගිතඃ" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

ස්ත්‍රියාං වතීතමානාත්, සත්‍රීලිඟුයෙහි වැටෙන්නාවූ; උගිතඃ, උගිත්වූ; ප්‍රකෘතෙඃ, ප්‍රකෘතිහුකෙරෙන්; ඩිබ්භවති, ඩිප්වේ; භවති, භවතිශබ්දයතෙම; කුමාරිවත්, කුමාරීශබ්දයාවැනි.

(භවතු ශබ්දය භවතුයි කියා තිබෙයි, සත්‍රීලිඟුයෙහි වැටෙන් නාවූ උගිත්ශබ්දයා කෙරෙන් පරව "උගිතඃ" යන සූත්‍රයෙන් ඩිප් වෙයි කියා භවති ශබ්දය සිද්ධකොටගෙන කුමාරීශබ්දයාමෙන් සිද්ධකරයුතු.)

(මෙහි භවති භවත්‍යෙත්‍ය භවත්‍යඃ, හෙ භවති හෙ භවත්‍යෙත්‍ය හෙ භවත්‍යඃ, භවතිම් භවත්‍යෙත්‍ය භවතීඃ, භවත්‍යා භවතීභ්‍යාම් භවතීභිඃ, (කරණෙ) භවත්‍යා භවතීභ්‍යාම් භවතීභිඃ, භවත්‍යෙ භවතීභ්‍යාම් භවතීභ්‍යඃ, භවත්‍යඃ භවතීභ්‍යාම් භවතීභ්‍යඃ, භවත්‍යඃ භවත්‍යෙඃ භවතීනාම්, භවත්‍යාම් භවත්‍යෙඃ භවතීෂුයි වරනැඟියයුතු.)

කිම් සු.

සුපි තසාදිෂුවෙති ච වත්තතෙ;—

6. 1.

41 කිමඃ කඃ. 5, 4, 69.

කිමඃ සුපි තසාදිෂුව කො භවති.

නපුංසකෙ, නපුංසකලිඞ්ගයෙහි; භවදිති, භවත්යන; ආදි,මේ ආදිරූපවේ.

(මෙහි භවත් භවති භවන්ති, හෙ භවත් හෙ භවති හෙ භවන්ති, භවත් භවති භවන්ති, භවතා භවද්භ්‍යාම් භවද්භිඃ, (කරණෙ) භවතා භවද්භ්‍යාම් භවද්භිඃ, භවතෙ භවද්භ්‍යාම් භවද්භ්‍යඃ, භවතඃ භවද්භ්‍යාම් භවද්භ්‍යඃ, භවතඃ භවතොඃ භවතාම්, භවති භවතොඃ භවත්සු කියා වරනැගියයුතු. භවත් ශබ්දයෙන් තා යන අවි කියත්.)

කිම්, කිම්ශබ්දයාකෙරෙන් පරව; සු, සුවිභක්තිවේ.

සුපි යනුද;තසාදිෂුවෙතිච,තසාදිසුව යනුද; වත්තතෙ වැවේ.

"කිමඃ කඃ" යනු සූත්‍රයි; කිමඃ යනු පදය; කඃ යනු පදයි.

සුපි, සුප්හුපරකල්හිද; තසාදිෂුව,තසාදින් පරකල්හිද; කිමඃ, කිම් ශබ්දයහට; කො භවති, ක වේ. කඃ කෞ කෙ ඉනි, කඃ කෞ කෙ යන; ආදි, මේආදි රූපවේ. ත්‍රිෂු ලිඞ්ගෂු, ලිඞ්ගත්‍රයෙහි; සර්වත්, සර්ශබ්දයාවැනි.

(මෙහි කිම් ශබ්දයා කෙරෙන් සු ඔ ජස්වෙයි,සුප්හු පරකල්හි කිම්ශබ්දයහට "කිමඃ කඃ" යන සූත්‍රයෙන් කවෙයි, රුම් විසර්ජනීයවෙයි, කඃ යනුවේ, "ප්‍රථමයො රවි" යන සූත්‍රයෙන් දීඝිපන් නෙහි "නාදිවි" යන සූත්‍රයෙන් ප්‍රතිෂෙධවෙයි, "එවි" යන සූත්‍රයෙන් ඔඖකාරයෙඖකාරයෙක්වෙයි, කෞ යනුවේ, අදන්තවූ සර්වාදීන් කෙරෙන් පරවූ ජස්හට "ජසඃ ශිඃ" යන සූත්‍රයෙන් ශිවෙයි; "ආදදෙඩ්" යන සූත්‍රයෙන් එඩ්වෙයි, කෞයනුවේ.)

(මෙහි කඃ කෞ කෙ, කම් කෞ කාන්, කෙන කාභ්‍යාම් කෛ, (කරණෙ) කෙන කාභ්‍යාම් කෛභිඃ, කස්මෛ කාභ්‍යාම් කෛභ්‍යඃ, කස්මාත් කාභ්‍යාම් කෛභ්‍යඃ, කස්‍ය කයොඃ කෞම්,කස්මින් කයොඃ කෛෂු කියා වරනැගියයුතු. ත්‍රිලිඞ්ගයෙහි කිම් ශබ්දයා කෙරෙන් සුවෙයි, සුප්හු පරකල්හි කිම් ශබ්දයහට කිමඃ කඃ යන සූත්‍රයෙන් කයක ආදෙශවෙයි, "යතතදෝ" යන උපසයෙන්

කා කෙෆ කෙ ඉත්‍යාදි, ත්‍රිප්‍රභේදෂ්ව සර්වත්.

සඞ්ඛ්‍යාවෘතෙ.

එත විශෂෙණ සර්වාදිෂ්වකෙතෆ,එකාදයොෂ්ටාදශානන්තාඃ සඞ්ඛ්‍යෙ වාඛ්‍යතයඃ. ත්‍රයාදයොෂ්ටාදශානන්තාඃ බහුවචනාන්තාඃ, ත්‍රයඃ, ත්‍රීන්, ත්‍රිභිඃ. ත්‍රිභ්‍යඃ, ත්‍රිභ්‍යඃ,

ආමඃ නුඩිති ච වර්‍ජිතතෙ;—

6: ·

42 ත්‍රයාණාම්. 2, 1, 34.

ත්‍රිශබ්දස්‍යා මන්තස්‍ය ත්‍රයාණාමිති නිපාතන්‍යතෙ.

සුඛන්ත මධ්‍යයෙහිදු ඩාප්වෙයි, අන්‍යාජාදි ලොප්වෙයි, ආඛන්ත දිඝියාකෙරෙන් පරවූ සුහට "ඩසොදිඝාත්"යන සූත්‍රයෙන් ලොප් වෙයි, කායනුවේ, සෙස්ස සර්වාශබ්දයාසේ සිඩකටයුතු.

කා කෙ කාඃ,කාම් සෙ කාඃ, කයා කාභ්‍යාම් කාභිඃ,(කරණෙ) කයා කාභ්‍යාම් කාභ්‍යඃ කඃසෙය කාභ්‍යාම් කාභ්‍යඃ, කස්‍යාඃ කාභ්‍යාම් කාභ්‍යඃ, කාස්‍යාඃ කයොඃ කාසාම්, කස්‍යාම් කයොඃ කාසුසිකියා වරන්ගියයුතු. නපුංසකලිඟයෙහිදවෙයි, කිම් ශබ්දයාකෙරෙන් පරවූ සුහට "සඞ්මොඅපුංසකාත්" යන සූත්‍රයෙන් ලුක්ව කිම් යනුවේ; සෙස්ස සර්වශබ්දයගට කිපරිද්දෙන් දනයුතු; කිම්ශබ්දය ප්‍රශ්නයෙහි වැවේ.)

සඞ්ඛ්‍යා, සඞ්ඛ්‍යානොමෝ; උච්‍යතෙ, කියනුලැබේ.

එෘවිශබෙදෂ්ව, එකශබ්ද විශබ්දදෙදෙන; සර්වාදිෂු, සර්වාදීන් කොරෙහි; උකෙෂ්ව,කියනලදහ; එකාදයඃ, එකශබ්දය ආදිකොට ඇති; අෂ්ටාදශානන්තාඃ, අෂ්ටාදශන් ශබ්දයා අන්තකොටඇති ශබ්ද යෝ; සංඛෙයෙ, ගණන් පරිච්ඡින්නවූ වස්තුයෙහි; වෘත්තයඃ, පැව තුම්ඇත්තාහුයි; ත්‍රයාදයඃ, ත්‍රිශබ්දයා ආදිකොටඇති; අෂ්ටාදශා නන්තාඃ, අෂ්ටාදශන්ශබ්දයා අන්තකොටඇති ශබ්දයෝ; බහුවචනා නන්තාඃ, බහුවචනාන්තයෝයි; ත්‍රයඃ, ත්‍රීන්, ත්‍රිභිඃ, ත්‍රිභ්‍යඃ, ත්‍රිභ්‍යඃ, යනුවේ; මේහි සිඩිය සූරි ශබ්දයාමෙන් දනයුතු

ආමඃ යනුද; නුඩිතිව, නුට්යනුද; වර්‍ජිතතෙ, වැවේ.

"ත්‍රයාණාම්" යනු සූත්‍රයි; ත්‍රයාණාම් යනු එකපදයි.

ආමන්තස්‍ය, ආමන්තවූ ත්‍රිශබ්දස්‍ය, ත්‍රිශබ්දයගට; ත්‍රයාණා ම්හි, ත්‍රයාණාම්කියා; නිපාතෘතෙ, නිපාතන කරනුලැබේ. ත්‍රයා ණාම් යනුවේ.

ත්‍රයාණාම්, ත්‍රීණි.

සත්‍රියාම්. සුපිනි වර්තතෙ;—

6: 7. 1:

43 ත්‍රිචතුරොඃ ස්ත්‍රියාං තිසෘ චතසෘ. 5, 4, 64.

ත්‍රිචතුරොඃ ස්ත්‍රියාං වර්තමානයොඃ සුපි තිසෘචතසෘ ඉත්‍යෙතෞ ආදෙශෞ භවතඃ.

ත්‍රිචතුරො රිති වර්තතෙ;—

5. 1. 7.

44 සෘතො රොඃවි. 5, 4, 66.

ත්‍රිචතුරොඃ සෘතඃ සුප්‍යජාදෞ රොඃ භවති, "ප්‍රථමයොරචී"ති දීර්ඝස්‍යාපවාදඃ.

තිස්‍රඃ, තිස්‍රඃ, තිසෘභිඃ, තිසෘභිඃ, තිසෘභ්‍යඃ, තිසෘභ්‍යඃ.

(මෙහි ත්‍රිශබ්දයාකෙරෙන් ආම්වෙයි, ආම්හු පරකල්හි ත්‍රිඅම් දයාගේ ඉකාරයහට "ත්‍රයාණාම්" යන සූත්‍ර නිපාතනයෙන් ආයා දෙශවෙයි; "සඞ්ඛ්‍යායා අනඃ"යන සූත්‍රයෙන් ආම්හට නුම්වෙයි, "නාම්‍ය තිසෘචතස්‍රොඃ"සි දීර්ඝවෙයි, "රසාන්නොඃ ණ එකපදෙ" යන සූත්‍රයෙන් ණත්වවෙයි, ත්‍රයාණාම් යනුවේ.) ත්‍රීණි යනුවේ.

ස්ත්‍රියාම්, ස්ත්‍රිලිඟයෙහි.

සුපිනි, සුපියනු; වර්තතෙ, වැවේ.

"ත්‍රිචතුරොඃ ස්ත්‍රියාං තිසෘ චතසෘ" යනු සූත්‍රයි; ත්‍රිචතුරොඃ යනුපදය; ස්ත්‍රියාම් යනු පදය; තිසෘචතසෘ යනු පදයි. සුපි,සුප්හු පරකල්හි; ස්ත්‍රියාං වර්තමානයොඃ ස්ත්‍රිලිඟයෙහි වැවෙන්නාවූ; ත්‍රිචතුරොඃ, ත්‍රිශබ්ද චතුඃ ශබ්දයන් දෙදෙනහට; තිසෘචතසෘ ඉති, තිසෘ චතසෘයන; එතෞආදෙශෞ, මේ ආදෙශයෝ දෙදෙන; භවතඃ, වෙත්,

ත්‍රිචතුරොරිති, ත්‍රිචතුරොඃ යනු; වර්තතෙ, වැවේ.

"සෘතොරොඃවි" යනු සූත්‍රයි; සෘතඃ යනු පදය; රඃ යනු පදය අවියනු පදයි.

අජාදෞ, අජාදීවූ; සුපි,සුප්හු පරකල්හි; ත්‍රිචතුරොඃ, ත්‍රිචතුර් දෙදෙන සම්බන්ධිවූ; සෘතඃ, සෘත්හට; රොඃවනි, රෙඵයෙක්වේ; ප්‍රථමයොරචීති, "ප්‍රථමයොරචි" යන සූත්‍රයෙන් වන්නාවූ; දීර්ඝස්‍ය, දීර්ඝයහට; අපවාදඃ, අපවාදයි.

තිස්‍රඃ, තිස්‍රඃ, තිසෘභිඃ, තිසෘභිඃ, තිසෘභ්‍යඃ, තිසෘභ්‍යඃ යනුවේ.

(මෙහි ත්‍රිශබ්දයා කෙරෙන්පරව ප්‍රථමා ජස්ද්විතියා ශස්ද වෙයි, සුප්හු පරකල්හි ස්ත්‍රිලිඟයෙහි වැවෙන්නාවූ ත්‍රිශබ්දයහට "ත්‍රිචතුරොඃ ස්ත්‍රියාං තිසෘචතසෘ" යන සූත්‍රයෙන් **තිසෘ යන ආදෙශ**

ආමඃ නුඞ්භවති වතීතතෙ;—

5. 5.

45 සඞ්ඛ්‍යායා අනතඃ. 2, 1, 33.

අච්ඡබ්දාන්තවර්ජිතායාඃ සඞ්ඛායාඃ පරස්‍යා'මො නුඞ්භවති, "අනිසෘතවස්‍රොරි"නි ප්‍රතිෂෙධාන්නාදීඝඃ, තිසෘණාම්, තිසෘෂු.

නපුංසකෙ, ත්‍රීණි, ත්‍රිණී, ශෙෂං පුංවත්.

ශිසුවීනි වතීතතෙ;—

වෙයි, අජාදිවූ සුප්හු පරකල්හි ත්‍රිශබ්දයා සම්බන්ධවූ සෘත්හට "සෘතොරොවි" යන සූත්‍රයෙන් රෙඵයෙක්වෙයි, රුඞ්ම විසර්ජනීය වෙයි, තිස්‍රඃ, තිස්‍රඃ යනුවේ.)

ආමඃ යනුද; නුඞ්භිව, නුව්යනුද; වතීතෙ, වැවේ.

"සඞ්ඛ්‍යායා අනතඃ" යනු සූත්‍රයයි; සඞ්ඛ්‍යායාඃ යනු පදය; අනතඃ යනු පදයි.

අච්ඡබ්දාන්තවර්ජිතායාඃ, අච්ඡබ්දාන්තවර්ජිතවූ; සඞ්ඛ්‍යායාඃ, සඞ්ඛ්‍යාවාචිවූ ශබ්දයාකෙරෙන්; පරස්‍ය, පරවූ; ආමඃ, ආම්හට; නුඞ්භවති, නුට්වේ; අනිසෘ වතස්‍රොරිති, "අනිසෘචතස්‍රොඃ" කියා; ප්‍රතිෂෙධාන්, ප්‍රතිෂෙධ කළහෙයින්; නදීඝඃ, දීඝනොවේ; තිසෘණාම්, තිසෘෂු යනුවේ.

(මෙහි ත්‍රිශබ්දයාකෙරෙන් පරව ආම්වෙයි, සුප්හු පරකල්හි ස්ත්‍රීලිඟුයෙහි වැටෙන්නාවූ ත්‍රිශබ්දයහට "ත්‍රිචතුරොඃ ස්ත්‍රියාං තිසෘචතසෘ" යන සූත්‍රයෙන් තිසෘ යන ආදෙශවෙයි, අච්ඡබ්දාන්ත නොවන්නාවූ සඞ්ඛ්‍යාවාචිවූ ශබ්දයා කෙරෙන් පරවූ ආම්හට "සඞ්ඛ්‍යායා අනතඃ" යන සූත්‍රයෙන් නුට්වෙයි, වන්නේ "ටකිතා වාද්‍යන්තෙන" යනපරිභාෂා සූත්‍ර සාමාර්ත්‍යයෙන් විත්හෙයින් ආද්‍යවයව නුට්වෙයි, "නාම්‍යතිසෘචතස්‍රොඃ" යන සූත්‍රයෙන් 'අතිසෘචතස්‍රොඃ' කියා ප්‍රතිෂෙධ කළහෙයින් දීඝනොවෙයි, සකාරයෙහි රෙඵාංසය ඇසුරුමහාට රෙඵයාකෙරෙන් පරවූ සකාරයහට "රෂාභ්‍යාණ එකපදෙ" යන සූත්‍රයෙන් ණත්වෙයි, තිසෘණාම් යනුවේ.) ත්‍රිසෘෂුයනුවේ. නපුංසකෙ, නපුංසකලිඟුයෙහි; ත්‍රීණි, ත්‍රීණී යනුවේ; ශෙෂම්, සෙස්ස; පුංවත්, පුල්ලිඟුවැනි.

(ප්‍රථමා ඒකීයාදියෙන් පිටත් සෙසු තෘතීයාදිය ත්‍රිභිඃ, ත්‍රිභ්‍යඃ, ත්‍රිභ්‍යඃ, ත්‍රයාණාම්, ත්‍රිෂූයිකීයා පුල්ලිඟුහා සමයසිෂ්සි.) ත්‍රිශබ්දයෙන් තුණක් නියත්.

ශිසුවීනි, ශිසුවීයනු; වතීතෙ, වැවේ.

6: 1.

46 චතුරනඩුහොරාම්. 5, 4, 50.

චතුරෝ නඩුහශ්ච ශිසුටා'ඝවති, චඕරඃ, චතුරඃ, චතුර්භිඃ, චතුර්භිඃ, චතුභ්‍යඃ,චතුභ්‍යඃ, නුණණත්ව ඒත්වානි,චතුණ්ණාම්,චතුර්ණ්ණ,

ස්ත්‍රියාම්, චතස්‍රඃ, චතස්‍රඃ, චතසෘභිඃ, චතසෘභිඃ, චතසෘභ්‍යඃ, චතයාභ්‍යඃ, චතස්‍රණාම්, චතසෘණ්ණ. නපුංසකෙ, චඕරි, චඕරි ශෙෂං පුංවත්.

ජශ්ශසොරිති චතුතෙ; -

"චතුරනඩුහොරාම්" යනු සූත්‍රයි, චතරනඩුහොඃ යනු පදය; ආම්යනුපදයි.

ශිසුවි, ශිහා සුවිහු පරකල්හි; චතුරඃ, චතුර්ශබ්දයහටද; අනඩුහශ්ච, අනඩුහ්ශබ්දයහටද; ආම්භවති, ආම්වේ; චඕරඃ,චතුරඃ, චතුර්භිඃ, චතුර්භිඃ, චතුභ්‍යඃ, චතුභ්‍යඃ යනුවේ.

(මෙහි චතුර්ශබ්දයා කෙරෙන් පරව ජස්වෙයි, සුවිහු පර කල්හි චතුර්ශබ්දයහට "චතුරනඩුහොරාම්" යන සූත්‍රයෙන් ආම් වෙයි, "ඕදවොතත්‍යාත්" යන පරිභාෂා සූත්‍ර ඝාමාඪ්‍යයෙන් අත්ත අවිහුකෙරෙන් පරවවෙයි, "ඉකොයණචි" යන සූත්‍රයෙන් යණා දෙශයෙන් උකාරයහට වකාරයෙක්වෙයි, රෑතිවිසජිනියවෙයි, චඕරඃ යනුවේ.

නුණණත්ව ඒත්වානි, නුඩාගමණත්ව ඒත්වවෙත්. චතුණ්ණාම් චතුර්ණ්ණ යනුවේ.

(මෙහි චතුර්ශබ්දයාකෙරෙන් පරව ආම්වෙයි, අවිශබ්දයා අත්තකොට නැත්තාවූ සඞ්ඛ්‍යාවාචි ශබ්දයාකෙරෙන් පරවූ ආම් හට "සඞ්ඛ්‍යායා අනඃ" යන සූත්‍රයෙන් නුවිවේ, "රඝාඤ්ඤාණ එකපදෙ" යන සූත්‍රයෙන් ණත්වවෙයි, "අචොරාද්වේ" යන සූත්‍රයෙන් ඒත්වණකාරයෙක්වෙයි, චතුණ්ණාම් යනුවේ.)

ස්ත්‍රියාම්, ස්ත්‍රීලිඟයෙහි; චතස්‍රඃ, චතස්‍රඃ, චතසෘභිඃ, චතසෘභිඃ, චතසෘභ්‍යඃ, චතසෘභ්‍යඃ, චතුසෘණාම්, චතසෘණ්ණ යනුවේ. මෙහි සිඩ ස්ත්‍රීලිඟයෙහි ත්‍රිශබ්දයට කීපරිද්දෙන් දහයුතු, වෙනසෙක්නම් සුප්හු පරකල්හි ස්ත්‍රීලිඟයෙහි වැටෙන්නාවූ චතුර්ශබ්දයහට "ත්‍රිචතුරොඃ ස්ත්‍රියා තිසෘචතසෘ" යන සූත්‍රයෙන් චතසෘ යන ආදෙශකරණබව මැයි.

5. 5. 1.

47 ෂණ්ණාං සඞ්ඛ්‍යායා ලුක්. 2, 1, 21.

ෂකාර ණකාරාන්තායාඃ සඞ්ඛ්‍යායාඃ පරයෝ ජිශ්ශසොලුග් භවති, "සුපඃ ප්‍රකෘතෙ නොලොප" ඉති නලොපඃ, පඤ්ච, පඤ්ච, පඤ්චභිඃ, පඤ්චභිඃ, පඤ්චභ්‍යඃ, පඤ්චභ්‍යඃ, පඤ්චාත් ආම්, "සංඛ්‍යායා අනන්ත" ඉති නුට්.

දීර්ඝඃ නාම්නි ච වර්තතෙ;—

6.

48 නඃ. 5, 3, 6,

නපුංසකෙ, නපුංසකලිඞ්ගයෙහි; චත්වාරි, චත්වාරි යනුවේ. (මෙහි චතුර්ශබ්දයාකෙරෙන් පරව ජස්වෙයි, නපුංසකලිඞ්ග ශබ්දයාකෙරෙන් පරවූ ජස් ශස් දෙදෙනහට "ජශ්ශසොඃ ශිඃ" යන සූත්‍රයෙන් ශිවෙයි, ශිපරකල්හි චතුර්ශබ්දයහට "චතුරනඩුහොරාම්" යන සූත්‍රයෙන් ආම්වෙයි, ණඋදෙශවෙයි, චත්වාරියනුවේ.)

ශෙෂම්, සෙස්ස; පුංවත්, පුල්ලිඞ්ගවැනි; චතුර්ශබ්දයෙන් සතරක් කියත්.

ජශ්ශසොරිති, ජශ්ශසොඃ යනු; වර්තතෙ, වැටේ.

"ෂ්ණඃ සඞ්ඛ්‍යායා ලුක්" යනු සූත්‍රයි; ෂ්ණඃ යනුපදය; සඞ්ඛ්‍යායාඃ යනු පදය; ලුක් යනු පදයි.

ෂකාරණකාරාන්තායාඃ, ෂකාරණකාරාන්තවූ; සඞ්ඛ්‍යායාඃ, සඞ්ඛ්‍යාවිකෙරෙන්; (සංඛ්‍යාවාචීවූ; ශබ්දයා කෙරෙන් යයිසේසි) පරයොඃ, පරවූ; ජස්ශසොඃ, ජස්ශස් දෙදෙනහට; ලුග්භවති, ලුක්වේ;

සුපඃ ප්‍රකෘතෙනොලොප ඉති, "සුපඃ ප්‍රකෘතෙනොලොපඃ" යන සූත්‍රයෙන්; නලොපඃ, නකාරයහට ලොප්වෙයි; පඤ්ච, පඤ්ච, පඤ්චභිඃ, පඤ්චභිඃ, පඤ්චභ්‍යඃ, පඤ්චභ්‍යඃ යනුවේ.

(මේනි පඤ්ච් ශබ්දයාකෙරෙන් පරව ජස්ශස්කළතන්හි නකාරාන්තවූ ශබ්දයාකෙරෙන් පරවූ ජස්ශස් දෙදෙනහට "ෂ්ණඃ සංඛ්‍යායා ලුක්" යන සූත්‍රයෙන් ලුක්වේ; "සුපඃ ප්‍රකෘතෙ නොලොපඃ" යන සූත්‍රයෙන් නකාරලොප්වෙයි; පඤ්ච, පඤ්ච යනුවේ, සෙස්ස ඛනුවචනාන්තවූ රාජන්ශබ්දයාමෙන් දතයුතු.)

පඤ්චාත්, පඤ්ච්ශබ්දයාකෙරෙන්; ආම්, ආම්වෙයි; සංඛ්‍යායා අනන්තඉති, "සංඛ්‍යායා අනන්තඃ" යන සූත්‍රයෙන්; නුට්, නුට්වේ.

දීර්ඝඃ යනුද; නාම්නිච, නාම්යනුද; වර්තතෙ, වැටේ.

"නඃ" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

නකාරාන්තායාඃ ප්‍රකෘතෙ ඕම් පරතො ලුකි දීර්ඝෝ භවති, සුප්‍රිවලිහද්වදිති වචනාත් "සුපඃ ප්‍රකෘතෙ ඕ ලොප" ඉති නලොපඃ, පඤ්චානාම්, පඤ්චසු, ලුග්ජස්ඩ වර්ඩානි, ෂට්, ෂට්, ෂඩ්භිඃ, ෂඞ්භ්‍යඃ, ෂඩ්භ්‍යඃ, නුඩ්ජස්ඩ්‍යොඃ "සෙනාඃ ශ්වුෂ්ටුභ්‍යාං නාවි" ති නස්‍ය ණඩම්.

අලුකි, ලුක්නොවූ; නාම්පරතඃ, නාම්හු පරකල්හි; නකාරාන්තායාඃ ප්‍රකෘතෙඃ, නකාරාන්තවූ ප්‍රකෘතිහට; දීර්ඝඃ භවති, දීඝීවේ; සුප්‍රිවලිහද්වදිති, සුප්‍රිවලිහද්වත් කියා; වචනාත්, හදුළහෙයින්; "සුපඃ ප්‍රකෘතෙ ඕ ලොප ඉති, "සුපඃ ප්‍රකෘතෙ ඕ ලොපඃ" යන සූත්‍රයෙන්; නලොපඃ, නකාරයහට ලොප්වේ; පඤ්චානාම් යනුවේ; පඤ්චසු යනුවේ. (මෙහි පඤ්චන් ශබ්දයාකෙරෙන් පරව ආම්වෙයි, අන්ශබ්දයා අන්තකොට නැත්තාවූ සංඛ්‍යාවාචී ශබ්දයා කෙරෙන් පරවූ ආම්හට "සංඛ්‍යායා අනන්තඃ" යන සූත්‍රයෙන් නුට් වෙයි; ලුක්නොවූ නාම්හු පරකල්හි නකාරාන්ත ප්‍රකෘතිහට "නඃ" යන සූත්‍රයෙන් දීර්ඝවෙයි; "සුප්‍රිවලිහද්වත්" යන සූත්‍රයෙන් පද වන්කළ කල්හි "සුපඃ ප්‍රකෘතෙ ඕ ලොපඃ" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වෙයි, පඤ්චානාම් යනුවේ.

පඤ්ච, පඤ්ච, පඤ්චභිඃ, (කරණෙ) පඤ්චභිඃ, පඤ්චභ්‍යඃ, පඤ්චභ්‍යඃ, පඤ්චානාම්, පඤ්චසු යි කියා වරනැගියයුතු. පඤ්චන් ශබ්දයෙන් පසක් කියන්)

ලුග්ජස්ඩ වර්ඩානි, ලුග්ජස්ඩ වර්ඩ යන මොහුවෙත්; ෂට්, ෂඩ්, ෂට්, ෂඩ්භිඃ, ෂඩ්භිඃ, ෂඩ්භ්‍යඃ, ෂඩ්භ්‍යඃ, යනුවේ. (මෙහි ෂට් ශබ්දයා කෙරෙන් පරව ජස් ශස්වෙයි, ෂකාරාන්තවූ සඞ්ඛ්‍යාවාචී ශබ්දයා කෙරෙන් පරවූ ජස්ශස්දෙදෙනහට "ෂණඃ සඞ්ඛ්‍යායා ලුක්" යන සූත්‍රයෙන් ජස්ඩියෙන් ෂකාරයහට ඩකාරයෙක්වෙයි, "වා චිරාමෙ" යන සූත්‍රයෙන් විභක්තියෙන් වර්ඩයෙන් ඩකාරයහට ටකාරයෙක්වෙයි, ෂට් ෂඩ් යනුවේ.) ෂඩ්භිඃ යනාදිවූ සෙස්ස යටකියේමැයි.

නුඩ්ජස්ඩ්‍යොඃ, නුට්ජස්ඩ්දෙදෙන; කෘතයොඃ, කරණලද කල්හි; සෙනාඃ ශ්වුෂ්ටුභ්‍යාං නාවිති, "සෙනාඃ ශ්වුෂ්ටුභ්‍යාං නෙව" යන සූත්‍රයෙන්; නස්‍ය, නකාරයහට; ණඩම්, ණඩවේ; යරොඃ ඤුම් ඤුම්වෙති, "යරොඃ ඤුම් ඤුම්වා" යන සූත්‍රයෙන්; ව්‍යවසිත විභාෂයා, ව්‍යවසිත විභාෂාගෙයින්; නිත්‍යම්, නිත්‍යයෙන්; ණකාරඃ, ණකාරයෙක්වෙයි; ෂණ්ණාම් ෂඩ්සු යනුවේ.

(මෙහි ෂණ්ණාම් යන්නෙහි ෂ්ෂ්ශබ්දයා කෙරෙන් පරව ආම්වෙයි, අන්ශබ්දයා අන්තකොට නැත්තාවූ සඞ්ඛ්‍යාවාචිවූ ශබ්

යරෝ කුම් කුමි වෙනි ව්‍යවස්ථිත විභාෂයා නිත්‍යණණකාරඃ.
ෂණ්ණාම්, ෂට්සු, පඤ්චවත්, සප්තන්

6. . ' . 7. 1.

49 අෂ්ටනෝ වා සුප්‍යාත්. 5, 4, 52.

අෂ්ටනඃ සුප්‍යාදේවා භවති.
ජශ්ශසොරිති ච වක්තවෙ;—

5. 1.

50 අෂ්ටාභ්‍යඃ ඕෂ්. 2, 1, 20.

අෂ්ටභිඃ පරයෝ ඕශ්ශසෝ රෙඵස් භවති, එච්චෙත්‍ය කාරඃ.

දයාඩෙරෙන් පළවූ ආම්නට "සංඛ්‍යායා අනහඃ" යන සූත්‍රයෙන් නුවිවෙයි, වලාදිවූ සුප්හු පරඛල්ගි ප්‍රකෘතිනට "සුප්විලිතද්වත්" යන සූත්‍රයෙන් පදවන්වෙයි; පඤ්චනඛල්ගි ඝිල්ගට "ඣලොජස්" යනසූත්‍රයෙන් ජස්ඩවයෙන් චකාරයට ඣකාරයෙක්වෙයි, 'ඣොඃ ශවුම්වුඣ්‍යාං තෙඵ' යන සූත්‍රයෙන් ඣකාරයනට ණකාර යෙක්වෙයි, "යරෝ කුම් කුම්වා" යන සූත්‍රයෙන් ව්‍යවස්ථිත විභා ෂාහෙයින් නිත්‍යයෙන් ණකාරයෙක්වෙයි, ෂණ්ණාම් යනුවේ.

ෂට් ෂඩ් ඇට ෂඩ්, ෂඩ්භිඃ, (ඩරණෙ ෂඩ්භිඃ, ෂඩ්භ්‍යඃ, ෂඩ්භ්‍යඃ, ෂණ්ණාම්, ඩ්සුසි කියා වරනැඟියයුතු; ෂඩ්ශබ්දයෙන් සයක් කියත්.)

සප්තන්, සප්තන් ශබ්දයනෙම්;පඤ්චවත්, පඤ්චන් ශබ්දයා වැනි; (මේඟි සප්ත, සප්ත, සප්තභිඃ, (ඩරණෙ) සප්තභිඃ, සප්ත භ්‍යඃ, සප්තභ්‍යඃ, සප්තානාම්, සප්තසුසි කියා වරනැඟියයුතු. සප්තන් ශබ්දයෙන් සතක් කියත්.)

"අෂ්ටනෝ වා සුප්‍යාත්" යනු සූත්‍රයි; අෂ්ටනඃ යනු පදය; වා යනු පදය; සුටියනු පදය; ආන්යනු පදයි.

සුපි, සුපනුපරඛල්ගි; අෂ්ටනඃ, අෂ්ටන් ශබ්දයනට; වා, ව්‍යා ලූපයෙන්; ආද්භවති, ආන්වේ.

ජශ්ශසොරිනිව, ජශ්ශසොඃ යනුද; වක්තනෙ වැටේ.

"අෂ්ටාභ්‍යඃ ඕෂ්" යනු සූත්‍රයි; අෂ්ටාභ්‍යඃ යනු පදය; ඕෂ්යනු පදයි

අෂ්ටනඃ පරයෝඃ, අෂ්ටන්ශබ්දයා ඩෙරෙන් පරවූ; ජශ්ශ සොඃ, ජස් ශස් දෙදෙනනට; ඕෂ්භවති, ඕෂ්වේ; එච්චි, "එච්" යන සූත්‍රයෙන්; ඕෂ්කාරඃ, ඕෂ්කාරයෙක්වේ; අෂ්ටෙඵ, අෂ්ටෝඵ යනුවේ

(මේනි අෂ්ටන් ශබ්දයා ඩෙරෙන් පරව ජස්ඝඛල්ගි අෂ්ටන් ශබ්දයනට "අෂ්ටනෝ වා සුප්‍යාත්"යනසූත්‍රයෙන් ආන්වෙයි

අෂ්ටන අෂ්ට, අඩ්නිදේශාත්, අෂ්ටන, අෂ්ට, අෂ්ටාභිඃ, අෂ්ටභිඃ, අෂ්ටාභ්‍යඃ අෂ්ටභ්‍යඃ, අෂ්ටානඃ අෂ්ටභ්‍යඃ, අෂ්ටානාම් අෂ්ටනාම්, අෂ්ටාසු අෂ්ටසු.

නවන් දශන් පඤ්චවත්, එකශ්ච දශචෙනි චාදී සමාසෙ "දශෛකාදශකුසිදුදි"ති නිපාතනා දෙකස්‍යාත්වම්, එකාදශ.

වන්නේ "ෂඃපාන්තස්‍ය" යන පරිභාෂා සූත්‍ර සාමර්ත්‍යයෙන් අපාන්ත නකාරයා මතා ආත්වෙයි, අෂ්ටන් ශබ්දයා කෙරෙන් පරවූ ජස් හට "අෂ්ටාභ්‍යඃ ඕස්" යන සූත්‍රයෙන් ඕස්වෙයි, වන්නේ "සිද නෙකාල් සර්ව්‍යඃ" යන පරිභාෂා සූත්‍ර සාමර්ත්‍යයෙන් සියල්ලම්තා ඕවෙයි, "එචි" යන සූත්‍රයෙන් ඕකාරයෙක්වෙයි අෂ්ටෙන යනුවේ, ශස්කළතැන අෂ්ටෙන යනුද මෙම ක්‍රමයෙන් සිඩකවයුතු.)

අඩ්නිදේශාත්, අඩ්නිදේශය නෙතුකොටගෙන; අෂ්ට, අෂ්ට යනුවේ; ("අෂ්ටාභ්‍යඃ ඕස්" යන සූත්‍රයෙන් "අෂ්ටාභ්‍යඃ" කියා නිදේශ කළනෙසින්"අෂ්ටනොවා සුප්‍යාත්"යන සූත්‍රයෙන් කරණ ලද්දවූ ආත් ඇති අෂ්ටන් ශබ්දයා කෙරෙන් පරවූ ජස් ශස් දෙදෙනහට ඕස්වෙයි,ආඩ් නොකළතන්හි ඕස්ද නොවෙයි,එසෙසින් "ෂඣඃ සඞ්ඛ්‍යායා ලුක්" යන සූත්‍රයෙන් නකාරාන්තවූ සඞ්ඛ්‍යා වාචි ශබ්දයාකෙරෙන් පරවූ ජස් ශස් දෙදෙනහට ලුක්වෙයි, "සුපඃ ප්‍රකෘතෙ ඨෝ ලොපඃ" යන සූත්‍රයෙන් නකාරයනට ලුක් වෙයි, අෂ්ට, අෂ්ට යනුවෙයි සේයි.

අෂ්ටන අෂ්ට, අෂ්ටන අෂ්ට, අෂ්ටාභිඃ අෂ්ටභිඃ, (කරණෙ) අෂ්ටාභිඃ අෂ්ටභිඃ,අෂ්ටාභ්‍යඃ අෂ්ටභ්‍යඃ, අෂ්ටාභ්‍යඃ අෂ්ටභ්‍යඃ, අෂ්ටානාම් අෂ්ටනාම්, අෂ්ටාසු අෂ්ටසුසි කියා වරනැගියයුතු; අෂ්ටන් ශබ්දයෙන් අවක් කියත්)

නවන් නවන්ශබ්දයද; දශන්, දශන් ශබ්දයද; පඤ්චවත්, පඤ්චන් ශබ්දයාවැනි.

(නව, නව, නවභිඃ, (කරණෙ) නවභිඃ, නවභ්‍යඃ, නවභ්‍යඃ, නවානාම්, නවසුසි කියා වරනැගියයුතු; නවන් ශබ්දයෙන් නවයක් කියත්. දශ, දශ, දශභිඃ, (කරණෙ) දශභිඃ,දශභ්‍යඃ, දශභ්‍යඃ, දශානාම්, දශසුසි කියා වරනැගියයුතු; දශන් ශබ්දයෙන් දසයක් කියත්.)

එකශ්ච දශචෙනි, එකශ්චදශචයි; චාර්ථසමාසෙ, චාර්ථසමාස කළහල්හි; දශෛකා දශකුසිදුදිති, දශෛකා දශකුසිදුන් කියා; නිපාතනාත්, නිපාතන කළහෙයින්; එකස්‍ය, එකශබ්දයහට; ආඩම්, ආඩවේ; එකාදශ, එකාදශ යනුවේ.

උත්තරපදෙ ආන් අෂ්ටන ඉති ච වත්තතෙ;—

6. 1. 7. 1. 5. 7:

51 වෙශ්ච සඞ්ඛ්‍යායා ම්ප්‍රාක්ඡතා දනන්‍යාර්ථා ශිතෙෂාඃ 5,2,52.

වෙරෂ්ටනඤ්ච ශතාත්ප්‍රාක් සඞ්ඛ්‍යායා මුත්තරපදෙ'ශිති වර්ජිතෙ ආන් භවති අන්‍යපදාර්ථෙ ච න්‍යාතිධෙයඃ, වාදශ.

6. 1.

52 ත්‍රෙස්ත්‍රශස්. 5, 2, 53.

(මෙහි එකශබ්දයාකෙරෙන් පරව සුච්හකනිවෙයි, දශන් ශබ්දයාකෙරෙන් පරව ජස්වෙයි, "ෂ්ණඃ සංඛ්‍යායා ලුක්" යන සූත්‍රයෙන් ජස්හට ලුක්වෙයි, එකාදශ යනුවේ. එකශ්ච දශවයි වාච්සමාසකොට සුප්හට ලොපහටගුතු; එකශ්ච, එකෙක්ද; දශ ච, දශයෙක්ද; එකාදශ, එකාදශනම්වේ; එකාදශන් ශබ්දයෙන් එකොළොසක් කියත්; මෙහි දශන් ශබ්දයාමෙන් වරනැගියගුතු

උත්තරපදෙ යනුද; ආන්යනුද; අෂ්ටන ඉතිව, අෂ්ටනඃ යනුද; වත්තතෙ, වැටේ.

"වෙශ්ච සඞ්ඛ්‍යායාම්ප්‍රාක්ඡතා දනන්‍යාර්ථාඃශිතෙෂාඃ" යනු සූත්‍රයි; වෙඃ යනුපදය; චයනු පදය; සංඛ්‍යායාම් යනු පදය: ප්‍රාක් යනු පදය; ශතාත් යනු පදය; අනන්‍යාර්ථා ශිතෙෂාඃ යනු පදයි.

අතිතිවර්ජිතෙ, අතිතිශබ්දයා විසින් වර්ජිතවූ; ශතාත්ප්‍රාක්, සියයෙන් පළමුවූ; සංඛ්‍යායාම්, සංඛ්‍යාවාචී ශබ්දයන්හු; උත්තර පදෙ; පරපදයෙහි; වෙඃ, විශබ්දයහටද; අෂ්ටනශ්ච, අෂ්ටන්ශබ්දයාටද; ආදීනවති, ආන්වෙයි; අන්‍යපදාර්ථඃ, අන්‍යපදාර්ථයෙක්; අතිධෙයඃ නවෙන්, ඉදිරින් වාච්නොවිනම්; වාදශ, වාදශයනුවේ. (මෙහි වෙ ච දශ ච යන වාක්‍යයෙහි විශබ්දයා හා දශන් ශබ්දයා හා වාච්සමාසවෙයි, "ඒකාදෙඃ" යන් සූත්‍රයෙන් සුප්හට ලුක් වේයි, විදශන් හියා හිවෙයි, අන්‍යාර්ථ සම්බන්ධයක් නොහළ විශයෙහි අතිති ශබ්දයා විසින් වර්ජිතවූ සියයෙකින් පළමුවූ සංඛ්‍යා වාච්ශබ්දයා උත්තරපදහල්හි විසබ්දයහට "වෙශ්ච සංඛ්‍යායාම්ප්‍රාක්ඡතාදනන්‍යාර්ථා ශිතෙෂාඃ" යන සූත්‍රයෙන් ආන්වෙයි; වන්නේ "ෂඞ්ඤ්‍යන්තස්‍ය" යන පරිභාෂාසූත්‍ර සාමර්ත්‍යයෙන් අන්ත අක්ෂරය මෙහා ආන්වෙයි කියා වාදශන් ශබ්දයා සිද්ධවගුතු, වෙම, දෙ වෙනෙක්ද; දශව, දශයෙක්ද; වාදශ, වාදශනම්වේ, වාදශන් ශබ්දයෙන් දොළසක් කියත්.)

"ත්‍රෙස්ත්‍රශඃ" යනු සූත්‍රයි, ත්‍රෙඃ යනු පදය; ත්‍රයස් යනු පදයි.

ත්‍රෙස්සංඛ්‍යායා මුත්තරපදේ'ගිනි වර්ජිතෙ නාභ්‍යාවේ'තිඩෙ යෙ ත්‍රයසාදෙශො භවති, ත්‍රයොදශ, චතුර්දශ, පඤ්චදශ, ෂොඩශෙති පෘෂොදරාදිත්‍වා පාඨාත් ෂස උඩම්, දස්‍ය ච ඩඩම්, ෂොඩශ, සප්තදශ, අෂ්ටාදශ,

---

අන්‍යාවේ, අන්‍යපදාර්ථය; නාතිඩෙයෙ වාච්‍යනොවනඤල්ඟි; අගිනිවර්ජිතෙහ, අගිනි ශබ්දයා විසින් වර්ජිතවූ; සංඛ්‍යායාම්, සංඛ්‍යාවාචී ශබ්දය; උත්තරපදෙ, පරපදඤල්ඟි; ත්‍රෙ:, ත්‍රිශබ්දය හට; ත්‍රයසාදෙශොභවති, ත්‍රයස් යන ආදෙශයවෙයි; ත්‍රයොදශ යනුවේ.

(මෙහි ත්‍රයශ්ච දශ ච යන වාක්‍යයෙහි ත්‍රිශබ්දයා හා දශන් ශබ්දයාහා චාර්ථසමාසවෙයි, "එකාල්පෙ:" යන සූත්‍රයෙන් සුප්හට ලුක්වෙයි, ත්‍රිදශන්කියා බුද්ධිඤල්ඟි අන්‍යපදාර්ථයක්ත්‍රවූ විෂයෙහි අගිනි ශබ්දයා විසින් වර්ජිතවූ සංඛ්‍යාවාචී ශබ්දයක්හු උත්තර පදඤල්ඟි ත්‍රිශබ්දයහට "ත්‍රෙ ස්ත්‍රය:" යන සූත්‍රයෙන් ත්‍රයස් යන ආදෙශවෙයි, සකාරවත් පදයහට රුඩවෙයි, 'හසිචාතොරොෘ:" යන සූත්‍රයෙන් උඩවෙයි, "ආදදෙඩ්" එඹ වෙයි කියා ත්‍රයොදශන් ශබ්දයා සිඩඤවයුතු. ත්‍රයශ්ච, තුණෙක්ද; දශ ච, දසයෙක්ද; ත්‍රයොදශ, ත්‍රයොදශනම්වේ; ත්‍රයොදශන් ශබ්දයෙන් තෙළසක් කියත්.)

චතුර්දශ යනුවේ, (චත්වාරශ්ච දශච යන වාක්‍යයෙහි චාර්ථසමාසව සුප් ලුක්වෙයි කියා චතුර්දශන් ශබ්දයා සිඩඤවයුතු, චත්වාරශ්ච, සතරෙක්ද; දශච, දසයෙක්ද; චතුර්දශ, චතුර්දශනම්වේ; චතුර්දශන් ශබ්දයෙන් තුදුසක් කියත්.)

පඤ්චදශ යනුවේ,(මෙහි පඤ්ච ච දශච යන වාක්‍යයෙහි චාර්ථසමාස සුප් ලුක්නොට පඤ්චදශන් ශබ්දයා සිඩඤවයුතු, නකාරයහට "සුප්‍ය ප්‍රකෘතෙ නෝ ලොප:" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වේ, පඤ්ච, පසෙක්ද; දශච, දසයෙක්ද; පඤ්චදශ, පඤ්චදශනම්වේ; පඤ්චදශන් ශබ්දයෙන් පසළොසක් කියත්.)

ෂොඩශෙති, ෂොඩශඝන්නෙහි; පෘෂොදරාදිත්‍වාත්, පෘෂොදරාදි ගණයෙහි. හදුළුහෙයින් ෂස්ශබ්දයාගේ ෂකාරයහට උඩවෙයි, දශන් ශබ්දයාගේ දකාරයහට ඩඩවෙයි, ෂොඩශය නුවේ, (මෙහි ෂට්චදශචයන වාක්‍යයෙහි චාර්ථසමාස සුප් ලුක්වෙයි, ෂොඩශයි කියා පෘෂොදරාදි ගණයෙහි හදුළුහෙයින් ෂස්ශබ්දයාගේ ෂකාරයට උඩවෙයි, දශන් ශබ්දයාගේ දකාරයහට ඩඩවෙයි, "ආදදෙඩ්" යන සූත්‍රයෙන් එඹ වෙයි කියා ෂොඩශන් ශබ්දයා සිඩඤවයුතු, ෂට්ච, සයෙක්ද; දශච, දසයෙක්ද; ෂොඩශ, ෂොඩශනම්වේ; ෂොඩශන්ශබ්දයෙන් සොළසක් කියත්.)

එසෙන විංශතිරිති විගෘහ්‍ය නඤ්සමාසං කෘත්වා කාරක සමා සෙ ව භවති.

නඤ් ඉති වර්තතෙ; –

5. 1. 7.

53 එකාදශනා ද්‍යෙන සඛ්‍යායාම්. 5, 2, 94.

සප්තදශ යනුවේ, (මෙහි සප්ත ච දශ ච යන් වාක්‍යයෙහි චාර්ථසමාස සුප් ලුක්කොට සප්තදශන් ශබ්දයාගේ නකාරයහට "සුප්‍ය ප්‍රකෘතෙ චෝ ලොපඃ" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වෙයි කියා සප්තදශන් ශබ්දයා සිඛකවයුතු, සප්තව, සතෙක්ද; දශව, දස යෙක්ද; ∫සප්තදශ, සප්තදශනම්වේ; සප්තදශන් ශබ්දයෙන් සහලොසක් කියත්.)

අෂ්ටාදශ යනුවේ; (මෙහි අෂ්ටෞව දශව යන වාක්‍යයෙහි චාර්ථසමාස සුප් ලුක්කොට අන්‍යපදාර්ථ සමාසයක් නැතිවිෂයෙහි අශීති ශබ්දයා විසින් වර්ජිතවූ සංඛ්‍යාවාචී ශබ්දයා උත්තර පද කල්හි අෂ්ටන් ශබ්දයහට "වෙශ්ව සංඛ්‍යායාම්ප්‍රාක්ශතා දනන්‍යා ඊා ශතෙඃ" යන සූත්‍රයෙන් ආත්වේ, වන්නේ "ෂඞ්භ්‍යඃතස්‍ය" යන පරිභාෂා සූත්‍රසාමර්ත්‍යයෙන් අන්‍ය නකාරයා මහා ආත් වෙයි, "අකොකි දිඞ්ඃ"ඕ දිඞ්වෙයි කියා අෂ්ටාදශන් ශබ්දයා සිඛ කටයුතු; අෂෞව, අටෙක්ද; දශව, දසයෙක්ද; අෂ්ටාදශ, අෂ්ටා දශනම්වේ; අෂ්ටාදශන් ශබ්දයෙන් අටළොසක් කියත්. මෙහි එකාදශන් ශබ්දයා පටන්කොට අෂ්ටාදශන් ශබ්දයා දක්වා දශන් ශබ්දයාමේන් වරනැගියයුතු.)

එසෙන විංශතරිති, එසෙන විංශතිඃ කියා; විගෘහ්‍ය, වාක්‍ය ගෙන; නඤ්සමාසංකෘත්වා, නඤ්සමාසකොට; කාරකසමාසෙව කෘතෙ, කාරකසමාසය කරණලද කල්හිද.

නඤ් ඉති, නඤ්යනු; වර්තතෙ, වැවේ.

"එකාදශනාද්‍යෙන සංඛ්‍යායාම්" යනු සූත්‍රයි; එකාත් යනු පදය; අශනාද්‍යෙන යනුපදය; සංඛ්‍යායාම් යනුපදයි; උත්තර පදෙ, පරපදවූ; සංඛ්‍යායාම්පරතඃ, සංඛ්‍යාශබ්දයා පරකල්හි; එකාත්පරතඃ, එකශබ්දයාගෙරෙන් පරවූ; නඤඃ, නඤ්ගට; අශනාද්‍යෙන, අශන අද්‍යන්ත දෙදෙන; භවතඃ, වෙත්; එකා නත්‍රිංශතිඃ යනුවේ, (මෙහි එසෙන විංශතිඃ යන වාක්‍යයෙහි එකශබ්දයාගෙරෙන් තෘතීයා වාවෙයි, නඤ් ශබ්දයාගෙරෙන් සුවෙයි, විංශති ශබ්දයා කෙරෙන් සුවෙයි, නඤ් යනමේ සුබ න්තයතෙව සුබන්තයා හා එක්ව "නඤ්" යන සූත්‍රයෙන් සමාස වෙයි, "ඒඞාවේ" යන සූත්‍රයෙන් සුප්ගට ලුක්වෙයි, කාරක

එකාත්පරස්‍ය නඤ්ඃ සඞ්ඛ්‍යායා මුත්තරපදෙ පරත අන්‍යා දීනෞ භවතඃ, එකාන්නවිංශතිඃ, එකාද්‌නවිංශතිඃ, විංශත්‍යාදයඃ ආනවුතෙ රෙකවචනාන්තාඃ; ස්ත්‍රිලිඞ්ගාඃ, විංශතිඃ, විංශතිම්, විංශ තෙත්‍යාදි, මතිවත්; සාමාන්‍යවශාන්නපුංසක ලිඞ්ග වාන්තීනෙතා දීන් පරිගෘහ්‍ය, එකශ්ච විංශතිශ්ච,වෙච විංශතිශ්වේති සමාහාරෙ වාථසමාසඃ, "ස්‍යොරතා කාවඝ" ඉත්‍යත්‍ර ස්‍යොරිති ඡුප්‍රකාත් "සමාහාරෙ නපුංසකම්"නි නපුංසක ලිඞ්ගම්.

වාචීවූ සුබන්තහෙම් "කාරකං බහුලම්" යන සූත්‍රයෙන් සමාස වෙයි, "එකාච්චෛ" යන සූත්‍රයෙන් සුප්හට ලුක්වෙයි, උත්තර පදවූ සංඛ්‍යාශබ්දයා පරකාල්හි එකශබ්දයාහෙරෙන් පරවූ නඤ් හට "එකාදන්නාද්‌නෞ සංඛ්‍යායාම්" යන සූත්‍රයෙන් අන්නවෙයි, අද්‌නවෙයි, "අනොකි දීර්ඝඃ"සි දීර්ඝවෙයි කියා එකාන්නවිංශති ශබ්දයද එකාද්‌නවිංශති ශබ්දයද සිද්ධවටයුතු. එසෙන, එකකින්; නවිංශතිඃ, විස්සෙක් නොවන්නේ; එකාන්නවිංශතිඃ, එකාන්න විංශතිනම්වේ; එකාන්නවිංශති ශබ්දයෙන්ද, එකාද්‌නවිංශති ශබ්දයෙන්ද එකුන් විස්සෙක් කියත්.

විංශත්‍යාදයඃ, විංශතිශබ්දයා ආදිහොටඇති ශබ්දයෝ; ආ නවුතෙඃ, නවුතිශබ්දයා දක්වා; එකවචනාන්තාඃ, එකවචනාන්ත යහ; ස්ත්‍රිලිඞ්ගාඃ, ස්ත්‍රිලිඞ්ගයෝසි; විංශතිඃ විංශතිම් විංශත්‍යා ඉති, විංශතිඃ විංශතිම් විංශත්‍යා යන; ආදි, මේ ආදිරූපවේ; මතිවත්, මතිශබ්දයාවැනි; සාමාන්‍යවශාන්, සාමාන්‍යහෙයින්; නපුංසක ලිඞ්ග වාන්තීන්, නපුංසකලිඞ්ගයෙහි පැවතුම් ඇත්තාවූ; එකාදින්, එකාදිවූ ශබ්දයන්, පරිගෘහෙ, වාන්‍යහෙන; එකශ්ච විංශතිශ්ච වෙච විංශතිශ්වෙති, එකශ්ච විංශතිශ්ච වෙවවිංශතිශ්වයි කියා; සමාහාරෙ, සමාහාරයෙහි; වාථසමාසඃ, වාථසමාසවේ; (මේහි එකශ්ච විංශතිශ්ච වෙවවිංශතිශ්ච යන වාක්‍යයෙහි වාථසමාස සුප් ලුක්වෙයි කියා එකවිංශති ශබ්දයද ච්විංශති ශබ්දයාගේද ඉකාරයහට "වෙශ්වා"දි සූත්‍රයෙන් ආත්වෙයි කියා වාවිංශති ශබ්දයද සිද්ධවටයුතු.

එකශ්ච, එකොක්ද; විංශතිශ්ච, විස්සෙක්ද; එකවිංශතිඃ, එකවිංශතිනම්වේ; එකවිංශති ශබ්දයෙන් එක්විස්සක් කියත්. වෙච, දෙකොක්ද; විංශතිශ්ච, විස්සෙක්ද; වාවිංශතිඃ, වාවිංශති නම්වේ; වාවිංශති ශබ්දයෙන් දෙවිස්සක් කියත්.)

"ස්‍යොරතාකාවඝ" ඉති, "ස්‍යොරතාඃවඝ" යන; අත්‍ර, මෙහි; "ස්‍යොරි"ති ඡුප්‍රකාත්, "ස්‍යොඃ" යන ඡුප්‍රකවචනයෙන්; "සමාහාරෙ නපුංසක"මිති, "සමාහාරෙ නපුංසකම්" යන සූත්‍ර

ඞිච්ච්ච්‍යඞිච්චරතිඞ්‍යඤ්ඤ නපුංසක ලිඞ්ගප්‍රාප්තිඃ, යදු විංශඞ්‍යා
දයඃ සඞ්ඛ්‍යානෙ වර්‍තතෙ, තදු එකවිංශති ඊක්ෂාණාම්, ත්‍රිවිංශති
ඊක්ෂාණාම්ති භවති, තදු සථාවචනඃ සංඛ්‍යෙය වාචකයෝ පෙක්ෂා
දන සඤ්ඤායාන වියර්‍තාන් සංඛ්‍යාන මාචක්ෂුහෙ, යදු සංඛ්‍යෙයෙ
තදු එකවිංශති ඊක්ෂාඃ ත්‍රිවිංශති ඊක්ෂා ඉත්‍යාදි පුල්ලිඞ්ගත්, එව
මෙක ත්‍රිංශත්, ත්‍රිංශත්, ත්‍රයස්ත්‍රිංශදිත්‍යාදි.

යෙන්; නපුංසකලිඞ්ගම්, නපුංසකලිඞ්ගයවේ; "ඞිච්ච්ච්‍යඞි ච රති"ති, සමිහරහැනඤ නොවේනුයි; අත්‍ර, මෙහි; නපුංසකලිඞ්ගා ප්‍රාප්තිඃ, නපුංසකලිඟ ශබ්දයාගේ අප්‍රාප්තියයි.

"සමිහාරෙ නපුංසකම්" යන සූත්‍රයෙන් නපුංසකලිඟකොට "ඝුවොඃ" කියා දැක්විය යුතු තන්හි එසේ නොදක්වා "ඝුමොඃ" කියා පුල්ලිඟකොට දැක්වීමෙන් "සමිහාරෙ නපුංසකම්" යන සූත්‍රයෙන් වන්නාවූ නපුංසකලිඞ්ගය සමිහරහැනෙක්හි නොවෙයි කියා හැනෙයි, එසෙසින්ම එකවිංශති වාවිංශති ශබ්දයෙහිද නපුංසකලිඞ්ගයාගේ අප්‍රාප්තියයිසේයි, මෙහි "ඝුවොඃ" යනු සමිහාරයෙහි සමිසයයි කෙසේ නිශ්චිතදයන්? වාර්‍තසමිසඝිෂය වන්නේ සමිහාර වාර්‍තසමිසය ඉතරෙතරයොගය, ඉදින් සමිහාරයෙහි සමිස නොවීනම් ඉතරෙතරයොගයෙහි වන්නේය, ඉතරෙතරයොගයද අවයවාර්‍තප්‍රධානය, ච්චවන බහුවචනමුත් එකවචන නොවන්නේය, මෙහිදු "ඝුවොඃ" කියා එකවචනය, එසෙසින් සමිහාරයෙහි සමිසයි නිශ්චිතයි.)

විංශඞ්‍යාදයඃ, විංශතිඞ්‍යාදයඃ ආදිකොටඇති ශබ්දයෝ; යදු, යම්කාලෙක්හි; සංඛ්‍යානෙ, ගණන්මාත්‍රයෙහි; වර්‍තන්‍තෙ, පවතින්ද; තදු, එකල්හි; එකවිං තිඊක්ෂාණාම් වාවිංශති ඊක්ෂාණාම් ඉති, එකවිංශතිඊක්ෂාණාම් වාවිංශතිඊක්ෂාණාම් කියාවේ; වාක්‍ෂා ණාම්, වාක්‍ෂයන් සඞ්ඛ්‍යාවිසිවු; එකවිංශතිඃ, එක්විස්සයි; වාක්‍ෂා ණාම්, වාක්‍ෂයන් සඞ්ඛ්‍යාවිසිවු; වාවිංශතිඃ ඉති, දෙවිස්සයයි කියා; භවති, වේද: තදු, එකල්හි; (විංශඞ්‍යාදීන් සංඛ්‍යානමාත්‍රයෙහි වැටෙනකල්හි යසිසේයි සථාවචනඃ, සථාවයෙන්; සංඛ්‍යෙය වා චකයොවු, ගණනින් පරිවර්‍තනය වස්තුයෙහි පැවතුම් ඇත්තාවූ; එකාදයඃ, එකාදිශබ්දයෝ; තන්සාහචර්‍යයෙන්, ඒසංඛ්‍යාවාචිවූ විංශඞ්‍යාදීන් හා සහචරත්වය නෙතුකොටගෙන; සංඛ්‍යානම්, ගණන්මාත්‍රය; ආචක්‍ෂතෙ, කියන්නාහුයි.

යදු, යම්කාලෙක්හි; සංඛ්‍යෙයෙ, ගණනින් පරිවර්‍තදවූ වස්තු ලෙහි වැටෙද්ද; තදු, එකල්හි; එකවිංශතිඊක්ෂාඃ වාවිංශතිඊක්ෂාඃ

7. .I.

51 චත්වාරිංශදාදෙඃ වා. 5, 2, 51.

සංඛ්‍යායා මුත්තරපදේ වාදීනාං යදුක්තම්, තච්චත්වාරිංශදාදෙඃ වා භවති.

ඉති, එකවිංශතිඃ ත්‍රයෝවිංශතිඃ යන; ආදි, මේආදිරූප වේ. (මෙහි ආදි ශබ්දයෙන් ත්‍රයොවිංශතිඃ චතුර්විංශතිඃ පඤ්ච විංශතිඃ ෂඩ්විංශතිඃ සප්තවිංශතිඃ අෂ්ටවිංශතිඃ එකාන්නා ත්‍රිංශත් එකාදීනත්‍රිංශත් යන මොවුන්ගේ ග්‍රහණයයි; මෙහි ත්‍රීණි ච විංශතිඃ ච ත්‍රයොවිංශතිඃ යනාදින් නපුංසකලිඞ්ගයෙහි වැටෙන්නාවූ එකාදින් වාක්‍යගෙන සම්බන්ධයෙහි වාර්තිකොව යවකි ක්‍රම යෙන් සිඛකටයුතු; එසෙන ත්‍රිංශත් කියා වාක්‍යගෙන නඤ්සම්බන්ධයද එකාන්නත්‍රිංශත් ශබ්දයද යවකි ක්‍රමයෙන් සිඛකට යුතු; මත්තෙහිදු මෙම ක්‍රමයෙන් වාක්‍යගෙන සිඛකටයුතු.)

එකත්‍රිංශත් වාත්‍රිංශත් ත්‍රයස්ත්‍රිංශත් ඉති, එකත්‍රිංශත් වාත්‍රිංශත් ත්‍රයස්ත්‍රිංශත් යන; ආදි, මේආදිරූප; එවම්, මෙසේමැයි; (එකත්‍රිංශත් යනාදී වනනියායයිසේයි.)

"චත්වාරිංශදාදෙඃවා" යනු සූත්‍රයි; චත්වාරිංශදාදෙඃ යනු පදය. වා යනු පදයි.

සංඛ්‍යායාම්, සංඛ්‍යාශබ්දයා; උත්තරපදෙ, පරපදභල්ති; වාදීනාම්, විභක්තියා ආදිභොට ඇති ශබ්දයන්ට; යදුක්තම්, යම්කා ය්‍යක් කියනලදද; තත්, ඒකාය්‍යයි; චත්වාරිංශදාදෙඃ, චත්වාරිංශදාදීන් පරභල්ති; වා, විකල්පයෙන්; භවති, වෙයි.

(සංඛ්‍යාශබ්දයා උත්තරපදභල්ති "වෙශ්ච සංඛ්‍යායාම්" යනාදි සූත්‍රයෙන් විභක්තියනවද අෂ්ටන් ශබ්දයනවද කියනලද ආඛ්‍යාත "ත්‍රෙයස්ත්‍රයස්" යන සූත්‍රයෙන් ත්‍රිශබ්දයනට කියනලද ත්‍රයසා දෙශයද චත්වාරිංශදාදීන් පරභල්ති විකල්පයෙන් වෙසිසේයි.)

චාචත්වාරිංශත් චිචත්වාරිංශත්, ත්‍රයශ්චත්වාරිංශත් ත්‍රිචත්වාරිංශත්, අෂ්ටා චත්වාරිංශත් අෂ්ට චත්වාරිංශත්, චාපඤ්චාශත් චිපඤ්චාශත්, ත්‍රයඃ පඤ්චාශත් ත්‍රිපඤ්චාශත්, අෂ්ටා පඤ්චාශත් අෂ්ට පඤ්චාශත්, චාෂෂ්ටිඃ චිෂෂ්ටිඃ, ත්‍රයඃෂෂ්ටිඃ ත්‍රිෂෂ්ටිඃ, අෂ්ටාෂෂ්ටිඃ අෂ්ටෂෂ්ටිඃ, චා සප්තනිඃ චිසප්තනිඃ, ත්‍රයඃ සප්තනිඃ ත්‍රිසප්තනිඃ, අෂ්ටා සප්තනිඃ අෂ්ට සප්තනිඃ යනුවේ.

(මෙහි චත්වාරිංශදාදීන් පරභල්ති චිශබ්දයාගේ ඉකාරයහටද අෂ්ටන් ශබ්දයාගේ නකාරයහටද "චත්වාරිංශදාදෙඃවා" යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් ආඛ්‍යාවෙයි, චත්වාරිංශදාදීන් පරභල්ති ත්‍රිශබ්දයහට "ත්‍රෙයස්ත්‍රයස්" යන සූත්‍රයෙන් ත්‍රයස් යන ආදෙශවෙයි කියා පදසිඞ්ධි කවයුතු.)

චාචත්තාරිංසත් චිචත්තාරිංසත්, තිසතාවත්තාරිංසාත් තිචත්තාරිං සත්, අට්ඨාවත්තාරිංසත් අට්ඨවත්තාරිංසත්, පාපඤ්චාසත් චිපඤ්චාසත්, තිසතා පඤ්චාසත් තිචිපඤ්චාසත්, අට්ඨා පඤ්චාසත් අට්ඨ පඤ්චාසත්, චාසට්ඨිං චිසට්ඨිං, තිසතා සට්ඨිං තිසට්ඨිං, අට්ඨා සට්ඨිං අට්ඨසට්ඨිං, චාසප්තතිං චිසප්තතිං, තිසතා සප්තතිං තිසප්තතිං, අට්ඨාසප්තතිං අට්ඨසප්තතිං, චාශීතිං, තිසතා සීතිං,

---

චාශීතිං, තිසතීතිං යනුවේ. අනන්‍යාර්ථා ගිහෙන්‍යාරිති, "අන න්‍යාර්ථාගිහෙන්‍යාං" කියා, ප්‍රතිෂේධාත් ප්‍රතිෂේධඤාලහෙයින්; ආඩි තුයසොං, ආඩිතුයස් දෙදෙනාගේ; අභාවං, නොවීමයි; චා නවතිං, චිනවතිං, තිසොනවතිං යනුවේ

(මෙහි "චත්වාරිංශදාදෙ චා" යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් චිශබ්දයාගේ ඉකාරයනට ආඩිවෙයි, තිසශ්ඵදයහට තුයස් යන ආදේශවෙයි.) ජස්ඩෙන, ජස්ඩියෙන්; ඔස්‍ය, ඔකාරයහට: ඩං, ඩකාරාදේශයවෙයි; ම්ටුඩෙන, ම්ටුඩියෙන්; නස්‍ය, නකාරයහට; ණං, ණකාරයෙක්වෙයි; ඤුමාදෙශෙන, ඤුමාදේශයෙන්; ඩස්‍ය, ඩකාරයහට; ණං, ණකාරයෙක්වෙයි; ඔණණවතිං යනුවේ.

(මෙහි ඔට් ව නවනිශ්චයි කියා වාක්‍යගෙන වාර්ත්තමාසඤාල ඤල්හි ඔණවතිං කියා තුබ්බඤල්හි "ඩිලොඵස්" යන සූත්‍රයෙන් ජස්ඩියෙන් ඔකාරයහට ඩකාරයෙක්වෙයි "ඤෝං ග්වුම්වුභ්‍යාං නෙෆ"යන සූත්‍රයෙන් නකාරයහට ණකාරයෙක්වේ, "යරොං ඤුමි ඤුම් චා" යන සූත්‍රයෙන් ඤුමාදේශයෙන් ඩකාරයහට ණකාර යෙක්වෙයි, ඔණණවතිං යනුවේ.) අට්ඨානවතිං අට්ඨනවතිං යනු වේ. (මෙහිදු "චත්වාරිංශදාදෙ චා" යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් ආඩිවෙයි.)

(මෙහි සංඛ්‍යායෙහි අසම්මොහය සදහා යටකිවාහුද නොකි වාහුද සංඛ්‍යා ශබ්දයෝ වාක්‍යයන් හා එක්කොට දක්වනුලැබේ.) එකඤ්ච දසච එකාදස, ච්වෙ ච දස ච වාදස, තිසශ් ච දස ච තිසොදස, චත්තාරශ්ච දස ච චුද්දස, පඤ්ච ච දස ච පඤ්චදස, ඡ ච දසච ඡොඩස, සත්තච දසච සත්තදස, අට්ඨ ච දසච අට්ඨා දස, එකෙන විංසති: එකාධිකවිංසති: එකාද්ධතවිංසති:, විංසති:, එකඤ්ච විංසතිඤ්ච එකවිංසති:, ච්වෙ විංසතිඤ්ච චාවිංසති:, තිණ්ණි ච විංසතිඤ්ච තිසොවිංසති:, චත්තාරි ච විංසතිඤ්ච චතුර්විංසති:, පඤ්ච ච විංසතිඤ්ච පඤ්චවිංසති:, ඡ ච විංසතිඤ්ච ඡබ්බිංසති:, සත්තච විංසතිඤ්ච සත්තවිංසති:, අට්ඨවිසතිඤ්ච අට්ඨාවිංශ ති: අට්ඨවිංසති:, එකෙනතිංසත් එකාධිකතිංසත් එකාද්ධතතිංස ත්,තිංසත්,එකඤ්ච තිංසච්ච එකතිංසත්,ච්වෙ ච තිංසච්ච චාතිංසත්,

"අනන්‍යාර්‍ථාගිතෙයා"දිනි ප්‍රතිපෙධාදූර්ධ්‍ව ත්‍රයසොරභාවඃ, චානවනිඃ, චිනවනිඃ, ත්‍රයොනවනිඃ, ජස්තෙන ෂඤ්ඨඃ, ෂ්ටුත්වෙන තඝ්‍යණඃ, ඤමාදෙශෙන ඩඝ්‍යණඃ, ෂණ්ණවතිඃ, අෂ්ටානවතිඃ, අෂ්ටනවතිඃ

ත්‍රිණීව ත්‍රිංශච්ච ත්‍රයස්ත්‍රිංශත්, චත්වාරිව ත්‍රිංශච්ච චතුස්ත්‍රිංශත්, පඤ්ච ච ත්‍රිංශච්ච පඤ්චත්‍රිංශත්, ෂට් ච ත්‍රිංශච්ච ෂට් ත්‍රිංශත්, සප්තව ත්‍රිංශච්ච සප්ත ත්‍රිංශත්, අෂ්ටෞච ත්‍රිංශච්ච අෂ්ටාත්‍රිංශත් අෂ්ටත්‍රිංශත්, එකෙන චත්වාරිංශත් එකාන්න චත්වාරිංශත් එකාද්න චත්වාරිංශත්, චත්වාරිංශත්, එකඤ්ච චත්වාරිංශච්ච එකචත්වාරිංශත්, චෙව චත්වාරිංශච්ච චාවත්වාරිංශත්, ත්‍රිණී ච චත්වාරිංශච්ච ත්‍රයශ්චත්වාරිංශත් ත්‍රිචත්වාරිංශත්, චත්වාරිව චත්වාරිංශච්ච චතුශ් චත්වාරිංශත්, පඤ්ච ච චත්වාරිංශච්ච පඤ්ච චත්වාරිංශත්, ෂට් ච චත්වාරිංශච්ච ෂට්චත්වාරිංශත්, සප්තව චත්වාරිංශච්ච සප්තචත්වාරිංශත්, අෂ්ටෞච චත්වාරිංශච්ච අෂ්ටා චත්වාරිංශත් අෂ්ටචත්වාරිංශත්, එකෙන පඤ්චාශත් එකාන්න පඤ්චාශත් එකාද්නපඤ්චාශත්, පඤ්චාශත්, එකඤ්ච පඤ්චාශච්ච එකපඤ්චාශත්, චෙ ච පඤ්චාශච්ච චාපඤ්චාශත්, ත්‍රිණීව පඤ්චාශච්ච ත්‍රයඃ පඤ්චාශත් ත්‍රිපඤ්චාශත්, චත්වාරිව චත්වාරිංශච්ච චතුශ් චත්වාරිංශත්, පඤ්ච ච චත්වාරිංශච්ච පඤ්චචත්වාරිංශත්, ෂට් ච චත්වාරිංශච්ච ෂට්චත්වාරිංශත්, සප්තව චත්වාරිංශච්ච සප්ත චත්වාරිංශත්, අෂ්ටෞච චත්වාරිංශච්ච අෂ්ටා චත්වාරිංශත් අෂ්ට චත්වාරිංශත්, එකෙන පඤ්චාශත් එකාන්න පඤ්චාශත් එකාද්න පඤ්චාශත්, පඤ්චාශත්, එකඤ්ච පඤ්චාශච්ච එකපඤ්චාශත්, චෙව පඤ්චාශච්ච චාපඤ්චාශත්, ත්‍රිණීව පඤ්චාශච්ච ත්‍රයඃ පඤ්චාශත්, ත්‍රිපඤ්චාශත්, චත්වාරිව පඤ්චාශච්ච චතුඃ පඤ්චාශත්, ("නිර්දුෂ්ගිරාවිශ්වතුස්ප්‍රාදුෂ්පුරසාම්නි";"නිර්දුෂ්ගිරාම්නිතුස්ප්‍රාදුෂ්පුරසාම්"යන සූත්‍රයෙන්; සත්වම්, සත්වයවේ;) පඤ්ච ච පඤ්චාශච්ච පඤ්ච පඤ්චාශත්, ෂට් ච පඤ්චාශච්ච ෂට් පඤ්චාශත්, සප්ත ච පඤ්චාශච්ච සප්ත පඤ්චාශත්, අෂ්ටෞ ච පඤ්චාශච්ච අෂ්ටා පඤ්චාශත් අෂ්ටපඤ්චාශත්, එකෙනෂෂ්ටිඃ එකාන්නෂෂ්ටිඃ එකාද්න ෂෂ්ටිඃ, ෂෂ්ටිඃ, එකඤ්ච ෂෂ්ටිශ්ච එකෂෂ්ටිඃ, වෙව ෂෂ්ටිශ්ච චාෂෂ්ටිඃ ත්‍රිෂෂ්ටිඃ, ත්‍රිණීව ෂෂ්ටිශ්ච ත්‍රයඃ ෂෂ්ටිඃ ත්‍රිෂෂ්ටිඃ, චත්වාරිව ෂෂ්ටිශ්ච චතුඃ ෂෂ්ටිඃ, පඤ්ච ච ෂෂ්ටිශ්ච පඤ්ච ෂෂ්ටිඃ, ෂට් ච ෂෂ්ටිශ්ච ෂට් ෂෂ්ටිඃ, සප්තව ෂෂ්ටිශ්ච සප්තෂෂ්ටිඃ, අෂ්ටෞච ෂෂ්ටිශ්ච අෂ්ටා ෂෂ්ටිඃ අෂ්ටෂෂ්ටිඃ, එකෙන සප්තතිඃ එකාන්නසප්තතිඃ එකාද්න සප්තතිඃ, සප්තතිඃ, එකඤ්ච සප්තතිශ්ච එකසප්තතිඃ, වෙව් සප්තති

ඝතං නපුංසකමේකවචනාන්තම්,එවං සහස්සම්යුතනියුත ප්‍රයුත කිත්‍යාදි, කොටිඃ ස්ත්‍රියාමේකවචනාන්තා, වගීහෙදෙ සතිත්‍ර විවචන බහුවචනෙ අපි භවතඃ, වෙළිංඝතෙඃ බහ්වොඃ විංඝතයඃ, වෙත්‍රිංඝතෙඃ බහ්ව ස්ත්‍රිංඝයඃ, එවං චඩාරිංඝදාදෙඃ වා නෙයම්, වෙඝතෙ බහූනි ඝතානි, එවං සහස්‍රාදෙඃ නෙයම්.

ශ්ච, මාසප්තනිඃ මිසප්තනිඃ, ත්‍රිණීච සප්තනිශ්ච ත්‍රයඃ සප්තනිඃ ත්‍රිසප්තනිඃ, චත්වාරිච සප්තනිශ්ච චතුඃ සප්තනිඃ, පඤ්ච ච සප්තනිශ්ච පඤ්ච සප්තනිඃ, ෂට් ච සප්තනිශ්ච ෂට්සප්තනිඃ, සප්තච සප්තනිශ්ච සප්තසප්තනිඃ, අෂ්ටෞ ච සප්තනිශ්ච අෂ්ටාසප්තනිඃ අෂ්ටසප්තනිඃ, එකෙන අගිනිඃ එකාන්නාගිනිඃ එකාද්නාගිනිඃ, අගිනිඃ, එකඤ්ච අගිනිශ්ච එකාගිනිඃ, වෙච අගිනිශ්ච වාගිනිඃ, ත්‍රිණීච අගිනිශ්ච ත්‍රයගිනිඃ, චත්වාරිච අගිනිශ්ච චතුරගිනිඃ, පඤ්චච අගිනිශ්ච පඤ්චාගිනිඃ, ෂට් ච අගිනිශ්ච ෂඩාගිනිඃ, සප්තච අගිනිශ්ච සප්තාගිනිඃ, අෂ්ටෞච අගිනිශ්ච අෂ්ටාගිනිඃ. එකෙන නවතිඃ එකාන්න නවතිඃ එකාද්න නවතිඃ, නවතිඃ, එකඤ්ච නවතිශ්ච එකනවතිඃ, වෙ ච නවතිශ්ච වානවතිඃ විනුවතිඃ, ත්‍රිණීච නවතිශ්ච ත්‍රයො නවතිඃ ත්‍රිණවතිඃ, චත්වාරිච නවතිශ්ච චතුර්වතිඃ, ("පූර්ණදාන්නාම්නි"ති නියමාණණත්වං න භවති, පූර්ණදාන්නාම්නි, "පූර්ණදාන්නාම්නි" යන සූත්‍රයෙන්; නියමාත්,නියමහෙයින්; ණත්වම්, ණත්වය; නනවති, නොවෙයි.) පඤ්ච ච නවතිශ්ච පඤ්චනවතිඃ, ෂට් ච නවතිශ්ච ෂණ්ණවතිඃ, සප්තච නවතිශ්ච සප්තානවතිඃ, අෂ්ටෞච නවතිශ්ච අෂ්ටානවතිඃ අෂ්ටනවතිඃ,එසෙ නඝතම් එකාන්නඝතම් එකාද්නඝතම්,)

ඝතම්, ඝතඝබ්දයතෙම්; නපුංසකම්, නපුංසකලිඞුය; එකවචනාන්තම්, එකවචනාන්තසි; සහස්‍රම්යුත නියුත ප්‍රයුතම්නි,සහස්‍රය අයුතය නියුතය ප්‍රයුතය යන; ආදි, මේආදි ඝබ්දද; එවම්, මෙසේමැයි; නපුංසකලිඞු එකවචනාන්තයි.

"ඝතං සහස්‍රම්යුතං නියුතං ප්‍රයුතං තථා,
ස්ත්‍රියාං කොටිඊර්ච්චිදණ්ඩ ඛ්‍රුවාදඃ ගුණොඞාරම්"

යනු නිගොසින් දැඩියෙන් සහස්‍රයක්, සහස්‍රය දහසවනම්, දහසහස්‍රයක් අයුතනම්, දස අයුතයක් නියුතනම්, ලක්ෂයයි කියාද දීට නමයි, දසනියුතයෙක් ප්‍රයුතනම්, දශප්‍රයුතයෙක් කොටිනමැයි දනගනුඃ කොටි , කුකොටිනම්දෙයතෙම්; ස්ත්‍රියාම්, ස්ත්‍රිලිඞුයෙහි; එකවචනාන්තා, එකවචනාන්තයි; (මේහි කොටිඃ හෙ කොටේ කොටිම් කොට්‍යා- කොටියෙ කොට්‍යෙ කොට්‍යාඃ කො

සතිශබ්දෙ බහුවචනාන්තෝ'ලිඞ්ගඃ.
ජශ්ශසොඃ ර්ලුගිති වර්ත්තතෙ;—

5:

55 කතෙඃ. 2, 1, 22.

කතෙඃ පරයොඃ ජශ්ශසොඃ ර්ලුග්භවති.

සති, සති, ඝතිභිඃ, කතිභිඃ, සතිභ්‍යඃ, සතිභ්‍යඃ, සතිනාම්, සතිෂු.

වෙෆ කොට්‍යාම් කියා වරනැගියයුතුයි; කොටි, කොටිශබ්දය කෙළවනම්, වනීහෙදෙ, වඞීහෙදයෙහි; සර්ව්‍ර, හැමතන්හි; ඒවවන බහුවචනෙ අපි, ඒවවන බහුවචන දෙදෙනද; භවතඃ, වෙත්.

(විංශත්‍යාදිහු සවනාවයෙන් එකවචනාන්තවූවාහුම විසිම දෙකොට විසිම තුණ්ඩ යනාදීන් වනීහෙදයක් කියමිනාකල්හි ඒවවන බහුවචනාන්තද වෙතියිසේයි.)

වෙ විංශතෙෆ බන්වොා විංශතයඃ වෙ ත්‍රිංශතෙෆ බන්වඃ ත්‍රිංශතයඃ යනුවේ;

(මෙහි වෙ විංශතෙෆ කියා විසිම දෙකක් කිනියාය, බන්වොා විංශතයඃ, බොහෝ විසිගණන් කිනියාය; වෙ ත්‍රිංශතෙෆ, තිස්ම දෙකක් කිනියාය; බන්වඃ ත්‍රිංශතයඃ, බොහෝ තිස්ගණන් කිනියාය.)

චත්වාරිංශද් දෙෆ, චත්වාරිංශදාදියෙහි; වා, විකල්පයෙන්; එවං නෙයම්, මෙසේ දතයුත්තේයි; වෙ චත්වාරිංශතෙෆ බන්වශ්චත්වාරිංශතයඃ යනාදිය මෙසේමැයි; වෙ ශතෙ බහූනි ශතානි යනුවේ; (මෙහිදු වෙශතෙයි දෙසියයක් කිනියායි; බහූනි ශතානි යි කියාද බොහෝ සියගණන් කිනියායි.) සහස්‍රාදෙෆ, සහස්‍රාදියෙහි; එවං නෙයම්, මෙසේ දතයුත්තේයි; (වෙසහස්‍රෙ බහූනි සහස්‍රාණි යනාදීන් වෙයිසේයි.)

සතිශබ්දඃ, සතිශබ්දයනෙම; බහුවචනාන්තඃ, බහුවචනාන්තය; අලිඞ්ගඃ, ලිඞ්ගනැත්තේය.

ජශ්ශසොඃ යනුද; ලුගිති, ලුක්යනුද; වර්තතෙ, වැවේ.

"කතෙඃ" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

කතෙඃ පරයොඃ, සතිශබ්දයාකෙරෙන් පරවූ; ජශ්ශසොඃ, ජස් ශස් දෙදෙනහට; ලුග්භවති, ලුක්වේ.

සති, සති, සතිභිඃ, (සරණෙ) සතිභිඃ, සතිභ්‍යඃ, සතිභ්‍යඃ, සතීනාම්, සතිෂු යි යනුවේ.

(මෙහි සතිශබ්දයාහෙරෙන් ජස්වෙයි, සතිශබ්දයාහෙරෙන් පරවූ ජස්හට "කතෙඃ" යන සූත්‍රයෙන් ලුක්වෙයි, සති යනුවේ, ශස්කළහන්හිදු මෙසේම සිඞ්කටයුතු.)

අලිඞ්ග මිසඞ්ඛ්‍ය මුච්‍යතෙ.
උවෙවෙ:, සූ.
6. 5. 1.

56 සුපොඃසඞ්ඛ්‍යාල්ලුක්. 2, 1, 38.

අවිද්‍යමානා සඞ්ඛ්‍යාත්පරස්‍ය සුපො ලුග්භවති, රැඩ විසඟීඹ.

අලිඞ්ගම්, ලිඟුනැත්හාවූ; අසංඛ්‍යම්, අසංඛ්‍යඝබ්ද; උච්‍යතෙ, කියනුලැබේ.

උවෙවෙ:, උවෙවෙ: ඝබ්දයාඝෙරෙන්; සූ, සුවිහකතිවේ.

"සුපො 'සංඛ්‍යාල්ලුක්" යනු සූත්‍රයි; සුපඃ යනුපදය; අසංඛ්‍යා ත් යනුපදය; ලුක්යනුපදයි.

අවිද්‍යමාන, අසත්වවාචිවූ; අසංඛ්‍යාත්පරස්‍ය, අසංඛ්‍යයාඝෙරෙන් පරවූ; සුපඃ, සුප්හට; ලුග්භවති, ලුක්වේ; රැත්වවිසඟීඹ, රැත්ව හා විසර්ජනිය දෙදෙනවෙත්.

උවෙවෙ, උසි;නිවෙ,ම්විසි; ඝනෙ, සෙමෙන්; සඩර්, දිව්‍ය ලොඝයයි; අන්තර්, ඇතුළත; ප්‍රාහර්, පෙරවරුයි; ප්‍රහර්,නැවත; සෘතෙ, හැර; ප්‍රගපත්, එඝාවට; සම්පත්, සැපත්; පෘථක්, වෙන; ආරාත්, දුරින්; නොහොත් සමීපයෙන්; දූරාත්, දුරින්; නිරස්, සරස; ඣස්, සෙව; හ්‍යස්, ඊයේ; දිවා,දුවල්; සායම්,සවස; මනාක්, මිදක්; ඊෂත්, මිදක්; ආම්, එසේය; අමා, එක්ඝොට; බහිස්,පිටත; සඃයම්, හෙමේ; නක්තම්, රෑ; සාම්, අඩක්; වෙත්, ඉදින්; චින් යනු සච්චාමිඝාඝෙරෙන් පරවූයේ චිතකියෙහි වැවේ; අන්තරා, අතුරෙහි; ඒනා, හැර; නානා, නොයෙක්; සඃයති, සුවයි; අසනි ඇනි; දෙෂා, රාත්‍රියෙහි; මෘෂා, බොරුයි; මිත්‍යා, විපරීතයි; මිථස්, රහස; නොහොත් ඔවුනොවුන් හා; ප්‍රායස්, බොහෝසේ; මුහුස්, එකොණෙහි; සාඞ්ම්, එක්ව; අභීක්ෂණම්, අනවරතයෙන්; වනි ක්තවාලඃප්ණවුල්තුල් හසන්නාශ්ව, වනි, වනිප්‍රත්‍යයද; ක්ත්වා, ක්ත්වාප්‍රත්‍යයද; ලඃප්, ක්ත්වාඝවූ ල්‍යබාදෙඹයද; ණ්වුල්, ණ්වුල්ප්‍රත්‍යයද; තුල්,තුල්ප්‍රත්‍යයද;හසන්නාශ්ව,තස්ප්‍රත්‍යය් අන්ත ඝොව ඇත්හාහු; (අසංඛ්‍යා දුෂ්ටව්‍යාඃ යනු හා සම්බන්ධයි, අසංඛ්‍යාඃ, අසංඛ්‍යානයි; දුෂ්ටව්‍යාඃ, දහසුන්හාහුයි; හේ වනික්ත්වා ල්‍යප් ණ්වුල් තුල් හසන්නවූ අසඞ්ඛ්‍යයෝනම් තුම්බකවරඝයන්? දෙවවත්, බ්‍රාහ්මණවත්, ඍෂිවූවත්, සෘත්වා, හෘත්වා, ප්‍රඝෘත්‍ය, ප්‍රහෘත්‍ය, හොජංහොජම්, පායංපායම්,යත්‍ර, තත්‍ර, යතඃ තත ඉත්‍යාදි, යඃ තත ඉනි, යඃ තතඃ යන; ආදි, මේආදියවේ.)

උචෙඃ, නීචෙඃ, ශනෛඃ, සවර්, අන්තර්, ප්‍රාතර්, පුනර්, සෘතෙ, යුගපත්, සම්පක්, පෘථක්, ආරාත්, දූරාත්, නිරස්, ඔස්, හ්‍යස්, දිවා, සායම්, මනාක්, ඊෂත්, ආම, අමා, ඔකිස්, සවයම්, නක්තම්, සාම්, වෙත්, විත්, අන්තරා, විනා, නානා, සවයති, අසි, දෙෂ්ණ, මෘෂා, මිථ්‍යා, මිථස්, ප්‍රායස්, මුහුස්, සාඩම්, අභික්ෂ්ණම්, වති, ක්ත්වා, ල්‍යප්, ණවුල්, තෘල්, තසන්තාශ්ච, දෙවවත්, බ්‍රාහ්මණවත්, ක්ෂත්‍රියවත්, කෘත්වා, හෘත්වා, ප්‍රකෘත්‍ය, ප්‍රහෘත්‍ය, නොජංනොජම්, පායංපායම්, යත්‍ර, තත්‍ර, යතඃ, තතඃ, ඉත්‍යාදි, ව, වා, හ, අහ, එව, එවම්, නූනම්, ශශ්වත්, නඤ්, හන්ත, මාඞ්, අ, මා, නො, නාඃ ප්‍රතිෂෙධෙ, වසට්, සවාහා, සවධා, ඕම්, යථා, තථා, යදි, තු, හි, ඉහ, ඛලු, සම, යාවත්, තාවත්, එතාවත්, කිල, අරා, ධික්, හා, අහොඃවම්න්, උතාහොඃවම්න්,

---

දෙවවත්, දෙවියකුමෙන්; බ්‍රාහ්මණවත්, බමුණකුමෙන්; ක්ෂත්‍රියවත්, රජකුමෙන්; කෘත්වා, කොට; හෘත්වා, හැර; ප්‍රකෘත්‍ය, ප්‍රහෘත්‍යයේන්කොට; ප්‍රහෘත්‍ය, ප්‍රකෘත්‍යයෙන්හැර; නොජංනොජම්, කෑසා; පායංපායම්, බිඳී; යත්‍ර, යම්තැනෙක්හි; තත්‍ර, එතන්හි; යතඃ, යමක්හුකෙරෙන්; නොහොත් යම්හෙයකින්; තතඃ, ඔහු කෙරෙන්; නොහොත් එහෙයින්; වයනු සමුච්චයෙහි වැවේ; වා යනු විකල්පාර්ථයෙහි වැවේ; හයනු විස්මයෙහිදු බෙදයෙහිදු වැවේ; අහ යනුද මෙසේමැයි; එව යනු අවධාරණයෙහි; එවම් යනුත් මෙසේමැයි; නූනම්, හිතිම්; ශශ්වත්, නොයෙක්වට; නඤ් යනු ප්‍රතිෂෙධයෙහි වැවේ; හන්ත, පිරිහින; මාඞ් යනු ප්‍රතිෂෙධයෙහි වැවේ, (අ මා නො නාඃ ප්‍රතිෂෙධෙ යනු අසංඛ්‍යා ද්‍රෂ්ටව්‍යාඃ යනු හා සම්බන්ධයි, ප්‍රතිෂෙධෙ, ප්‍රතිෂෙධයෙහි වැවෙන්නාවූ; අ මා නො නාඃ,අ මා නො න යනමොහුද;අසංඛ්‍යා ද්‍රෂ්ටව්‍යාඃ, අසංඛ්‍යනයි දැනයුත්හාහුයි.)

වෂට් සවා හා සවධා ඕම්යනු මන්ත්‍රප්‍රයොගයෙහි) මෙහි වෂට් යනු පූජායෙහි වැවේ; සවාහා යනු මන්ත්‍ර පරිසමාප්තියෙහි වැවේ;සවධායනු තෘප්තියෙහි වැවේ; ඕම්යනු බ්‍රහ්ම ස්වීකාරයෙහි වැවේ; ඨථා, යම්සේ; තථා, එසේ; යදි, ඉදින්; තු යනු විශෙෂ ද්‍යොතකයෙහි; හි යනු යස්මාදුහ්ය්‍යෙහි වැවේ; ඉහ, මෙහි; ඛලු, එකාන්තයෙන්; සම යනු ගුහකාලද්‍යොතකයි; යාවත්, යම්තාක්; තාවත්, ඒතාක්; එතාවත්, මෙපමණක්; කිල යනු අනුශ්‍රවණයෙහි වැවේ; අරුචි සූචකදවේ; පුරා, පෙරැ; ධික්, නින්දා; හා, බෙදයෙහි; ආහොඃවම්න්,හොහොත්; උතාහොඃවම්න්,නොහොත්;

අථ, අථෝ, නනු, සහසම්, අධස්, ජාතු, කථම්, කදා,යදා,අඞ්ග, අරෙ, භූයස්, අලම්, අරම්;හුම්, සුෂ්ඨු, දුෂ්ඨු, බත, වත, ආශු, උරස්, කාමම්, තහිම්, අන්තරෙණ, රහස්, සපදි, සම්ප්‍රති, ප්‍ර, පරා, අප, සම්, අනු, අව, නිස්, දුස්, වි, ආඞ්, නි, අධි, අපි, අති, සු, උත්, අභි, ප්‍රති, පරි, උප, අ, ඉ, ඌ, ආ, ඉත්‍යාදයෝ,නෙත්‍යව්, විභක්ති සවර ප්‍රතිරූපකාශ්ච අසංඛ්‍යා ද්‍රෂ්ටව්‍යාඃ.

උක්තාඃ සුබන්තාඃ.

අථ, අනන්තරයෙන්; අථෝ, නැවත; නනු යනු වොද්‍යවභාෂයෙහි; සත්‍යම්, සැබවි; අධස්, යට; ජාතු, කිසිකලෙක්හි; කථම්, කෙසේද; කදා, සවරකලෙක්හි; යදා, යම්කලෙක්හි; අඞ්ග, කොල; අරෙ, කොල; භූයස්, නැවත; අලම්, අත්‍යර්‍ථයෙන්; නොහොත් පමණි; අරම්; අත්‍යර්‍ථයෙන්; හුම් යනු ක්‍රොධයෙහි වැටේ; සුෂ්ඨු, යහකි; දුෂ්ඨු, නපුරි; බතයනු ආශ්චය්‍යයෙහි වැටේ; නොහොත් බෙදයෙහි වැටේ; වත, එකාන්තයෙහි; ආශු, වහා; උරස්, ලයෙහි; කාමම්, එකාන්තයෙන්; නොහොත් සිත්සේ; තහිම්, එබැවින්; අන්තරෙණ, විනා; රහස්, වෙන; සපදි, එකෙණෙහි; සම්ප්‍රති, දැන්; ප්‍රයනු ප්‍රභෘත්‍යාද්‍යර්‍ථයෙහි වැටේ; පරායනු සමන්තාද්‍යර්‍ථයෙහි වැටේ; අපයනු අපගතාද්‍යර්‍ථයෙහි වැටේ; සම්යනු සම්භූතාද්‍යර්‍ථයෙහි වැටේ; අනුයනු පශ්චාත්‍යර්‍ථයෙහි වැටේ; අවයනු කෘෂ්ටාද්‍යර්‍ථයෙහි වැටේ; නිස්යනු නිශ්චයාද්‍යර්‍ථයෙහි වැටේ; දුස්යනු දුෂ්ටාද්‍යර්‍ථයෙහි වැටේ; වියනු නියොගාද්‍යර්‍ථයෙහි වැටේ; ආඞ්යනු සමුච්චයාද්‍යර්‍ථයෙහි වැටේ; නියනු නිශ්චයාද්‍යර්‍ථයෙහි වැටේ; අධියනු අධිභරණාද්‍යර්‍ථයෙහි වැටේ; අපියනු සම්භාවනාද්‍යර්‍ථයෙහි වැටේ; අතියනු අතිශයාද්‍යර්‍ථයෙහි වැටේ;සුයනු ශොභනාද්‍යර්‍ථයෙහි වැටේ; උත්යනු උද්ගතාද්‍යර්‍ථයෙහි වැටේ; අභියනු අභිමුඛාද්‍යර්‍ථයෙහි වැටේ; ප්‍රතියනු ඒප්සාද්‍යර්‍ථයෙහි වැටේ; පරියනු සාමන්තාද්‍යර්‍ථයෙහි වැටේ; උපයනු සමීපාද්‍යර්‍ථයෙහි වැටේ; ප්‍රයන්නෙහි පවත් උපයනු අත්‍යන්තසොඑඇති ආදිහු මිස්ස. උපසර්‍ගනම්හු, අ ඉ උ ආ ඉනි, අ ඉ උ ආ යන, ආදයඃ, මේආදිහුද; අන්‍යෙපි, සෙසු; විභක්ති සවරප්‍රතිරූපකාශ්ච, විභක්ති ප්‍රතිරූපකයන් හා සවර ප්‍රතිරූපකයෝද; අසඞ්ඛ්‍යා ද්‍රෂ්ටව්‍යා, අසංඛ්‍යෙයයි දතයුත්තාහුයි.

සුබන්තාඃ, සුබන්තයෝ; උක්තාඃ, නිගමනලදහ.

අථ තව්‍යාදය උච්‍යතෙන.

ඩු, කෘඤ්-කරණෙ, ඩුකෘඤ්තෙෆ, උත්තරත්‍රාපි යථොපදෙශ මිතො ඥතව්‍යාඃ, කෘ ඉති සර්විතෙ.

පරඃ ක්‍රියාර්‍ථාද් බහුලම්"භාව ව්‍යාප්‍යයොඃ"රිති ව වර්‍තතෙ;

1:.

1 තව්‍යානීෂකෙලිමරඃ. 1, 1, 105.

තව්‍යාදයඃ ක්‍රියාර්‍ථාතපරෙ භාවව්‍යාප්‍යයොඃ ඛිහුලම්භවන්ති, "වලාදෙරිඩ්"නී ටි ප්‍රාප්නොති.

ලිඩාශිර්ලිඞ් තිඞ් ශිති නෙති ව වර්‍තතෙඃ—

5. 5.

2 එකාවොඃ 'ශ්විශ්‍රිඩිශිඞ්භිරු දන්තෙඃ යෙෂ්‍යාදි ෂ්වඞ්කෙශ්ව වර්‍ජිතා දෙකාවඃ පරස්‍ය ලිටි ආශිර්ලිඞෙෆ නිඞ්ශිතශ්ච වලාදෙරිටි න භවති.

අථ, ඊට අනතුරුව; තව්‍යාදයඃ, තව්‍යාදි ප්‍රත්‍යයෝ; උච්‍ය නෙත, කියනු ලැබෙත්.

කෘඤ්, කෘ යන ධාතුව; කරණෙ; කිරීමෙහි වැටේ; ඩුඤෙඋ, ඩුකාරඤුකාර දෙදෙන; ඉතෙෆ, ඉත්හුයි.

උත්තරත්‍ර, මත්තෙහිදු; යථොපදෙශම්, උපදෙස්වූ පරිදි දෙන්; ඉතඃ, ඉත්හු; ඥාතව්‍යාඃ, දතයුත්තාහුයි.

කෘ ඉති, කෘ කියා; සර්විතෙ, සිටිකල්හි.

පරඃ යනුද; ක්‍රියාර්‍ථාත් යනුද; බහුලම් යනුද; භාවව්‍යාප්‍යයොරිතිව, "භාවව්‍යාප්‍යයොඃ" යනුද; වර්‍තතෙ,වැටේ. "තව්‍යානීයකෙලිමරඃ" යනු සූත්‍රයි; එසපදයි.

තව්‍යාදයඃ, තව්‍යාදිහු; ක්‍රියාර්‍ථාත්, ධාතුහු කෙරෙන්; පරෙ, පරවූවාහු; භාවව්‍යාප්‍යයොඃ, භාවව්‍යාප්‍යදෙක්හි; බහුලම්, ඉෂ්ට පරිදිදෙන්; භවන්ති, වෙත්; වලාදෙරිඩිති, "වලාදෙරිටි" යන සූත්‍රයෙන්; ඉටිප්‍රාප්නොති, ඉටිපත්තෙහි; ලිඩාශිර්ලිඞ්නිඞ්ශිති, ලිඩාශිර්ලිඞ්නඞ්ගි යනුද; නෙතිව, න යනුද; වර්‍තතෙ වැටේ.

"එකාවොඃශ්විශ්‍රිඩිශිඞ්භ්‍යඃවාදි ෂ්වඞ්කාත්" යනු සූත්‍රයි; එකාවඃ යනු පදය; ශ්විශ්‍රිඩිශිඞ්භ්‍යඃවාදිෂ්වඞ්කාත් යනුපදයි ශ්විශ්‍රිඩිශිඞ්භිඃ, ටුඩිශ්විගතිවෘඬෙෆ, ශ්‍රි සෙවායාම්, ඩිම් ආදානෂගමනෙ; ශිඞ් සව සෙෆ යන මොවුන් විසින්ද; උෆදන්තෙභඃ, උෆදාරාන්තවූ; භූස තන්තායාම්; ඨුඤ් පවනෙ; ලූවෙඡ්දනෙ යන මොවුන් විසින්ද; යෙෆතාදිෂ්ටෙභඃ, යු මිශ්‍රණෙ, ණූ සතුතෙෆ සෂ්ණූ තෙජනෙ, ෂ්ණූ ප්‍රස්‍රවණෙ, ටුඤූ ෂුරු ෂබෙද යන කුවර්ජිතවූ යෙෆතාදි සදෙනා විසින්ද; වර්ජිතාත්, වර්ජිතවූ; එකාවඃ, එකාව් ධාතු කෙරෙන්; පරස්‍ය, පරවූ; ලිටි, ලිවිවූද; ආශිර්ලිඞ්, ආශිර්ලිඞ්වූද; අනිඞ්ශිතශ්ච, අනිඞ් අශින්වූද; වලාදෙඃ, වලාදිඇට; ඉට් න භවති, ඉටි නොවේ.

6. 1. 6.
3 ඉකෝ දෙඩ් ක්‍රියාර්ථායාඃ. 6, 2, 1.

ඉගන්තායාඃ ක්‍රියාර්ථායාඃ ප්‍රකෘතෙරලුප්‍ය දෙඩෙඁ භවතඃ යරඃ වෙති ච වර්තතෙඃ—

6. 5. 1:
4 අවෝ රහාන්වේ. 5, 4, 141.

අවඃ පරෙඁ යෙඁ රෙඵහකාරෙඁ නාභ්‍යාමපරස්‍ය යරෝ වෙ රූපෙ වා භවතඃ, පූර්වත් සුරූඩ විසගෙඁ. කර්තව්‍යඃ, කර්තව්‍යා, කර්තව්‍යම්, සුගත-මාලා-ධනවත්.

"ඉකෝ 'දෙඩ් ක්‍රියාර්ථායාඃ" යනු සූත්‍රයි; ඉකඃ යනු පදය; අදෙඩ්යනු පදය; ක්‍රියාර්ථායාඃ යනු පදයි. අලුකි, අලුක්ප්‍රත්‍යය පරකල්හි; ඉගන්තායාඃ, ඉගන්තවූ; ක්‍රියාර්ථායාඃ ප්‍රකෘතෙඃ, ධාතු ප්‍රකෘතිහට; අදෙඩෙඁ, අත් එඩ් යන දෙදෙන; භවතඃ වෙත්.

යරඃ යනුද; වෙනිව, වාඃයනුද; වර්තතෙ, වැවේ.

"අවෝ රහාන් වේ" යනු සූත්‍රයි; අවඃ යනු පදය; රහාන් යනු පදය වෙයනු පදයි.

අවඃ පරෙඁ, අවිහුකොරෙන් පරවූ; යෙඁරෙඵහකාරෙඁ, යම් රෙඵහකාර දෙදෙනෙක් ඇද්ද; නාභ්‍යාම්, ඒ රෙඵහකාරදෙදෙ නාකෙරෙන්; පරස්‍ය, පරවූ; යරඃ, යර්හට; මෙ රූපෙ, විරූප කෙනෙක්; වා භවතඃ, විකල්පයෙන් වෙත්; සු, විභක්තිය; රූඩ්, රූඩිය; විසගෙඁ, විසගී යනමොහු; පූර්වත්, පෙරසේමැයි.

කර්තව්‍යඃ, කර්තව්‍යා, කර්තව්‍යම් යනුවේ; සුගතමාලා ධනවත්, සුගතශබ්ද මාලාශබ්ද ධනශබ්දයන්සේමැයි.

(කර්තව්‍යශබ්දයා අභිධෙයවල්ලිඞ්හෙයින් කටඃ යනාදිය අපෙක්ෂාකොට කර්තව්‍යඃ යනුවෙයි; මාලා යනාදිය අපෙක්ෂාකොට කර්තව්‍යා යනු වෙයි; ඝඞ්ගමියනාදිය අපෙක්ෂාකොට කර්තව්‍යම් යනුවෙයි සේයි. කරණම් යනවාක්‍යයෙහි භාවනව්‍ය ප්‍රත්‍යය කොට සිඞ්කරණ්ලද කර්තව්‍යශබ්දයා "භව්‍යාදිරාග්වෝ භාවේ" යනුහෙයින් නපුංසකලිඞ්යයි දනයුතු; ක්‍රියතෙයනවාක්‍යයෙහි ඩු, කෘඤ්-කරණෙ යනධාතු කෘතියා නිවෙයි, ඩුකාරකුකාර ඉත්වේ, ධාතුකෙරෙන් පරව ඉෂ්ටපරිදිදෙන් "තව්‍යානීයකෙලිමරඃ" යන සූත්‍රයෙන් ව්‍යාප්‍යකාරකයෙහි තව්‍ය ප්‍රත්‍යයවෙයි, අනිඞ් අශිත්වූ වලාදිහට "වලාදෙරිටි" යන සූත්‍රයෙන් ඉට්වත්නෙහි ශ්මිශ්‍රිඩිශිඞ යන මොවුන්විසින්ද උඃදන්තයන් විසින්ද යෙඁහ්‍යාදි සදෙනා විසින්ද වර්ජිතවූ එකාවිවූ ධාතුකෙරෙන් පරවූ අනිඞ් අශිත්

එවං කරණීයඃ, කරණීයා, කරණීයම්, බහුලාධිකාරාත් කරණාදිඝවපි භවන්ති.

ඝණ, ශෞචේ.

5. 1. 1.

5 අෂ්ඨිවුෂ්වක්කාදෙඃ ඝඃ සඃ. 5, 1, 61.

ෂ්ඨි වුෂ්වක්ක වර්ජිතානාං ධාතූනාමාදෙඃ ෂකාරස්‍ය සකාරෝ භවති.

වලාදිහට "එකාචෝ ශ්චිශ්‍රිඩිශිවූ ස්වාදිෂ්වඩාත්" යන සූත්‍රයෙන් ප්‍රතිෂේධවෙයි, වන්නේ "සඃකොණෝරලෝ"යන පරිභාෂා සූත්‍ර සාමර්ථ්‍යයෙන් රපරවවෙයි,අවිහ්‍රුකෙරෙන්පරවූ රෙඵයාකෙරෙන් පරවූ යර්හට "අචොරහාත්වේ"යන සූත්‍රයෙන් චිත්‍රභාරයෙක් වෙයි, කර්‍තව්‍යශබ්දයව ඔහුකෙරෙන් පරව සුවිහක්ති වෙයි; රූවව විසර්ජනීය වෙයි, කර්‍තව්‍යඃ යනුවේ; සියලු සත් විභක්ති යෙහිම සඃගතශබ්දයා මෙන්වරනැගියයුතු. කර්‍තව්‍ය ශබ්දයාකෙරෙන් සප්තීත්‍රියෙහි"අඡාදෘතඃ" යනසූත්‍රයෙන් ඩාප්වෙයි, "අනන්‍යඡාදෙඃ" යනසූත්‍රයෙන් අනන්‍යඡාදි ලොප්වෙයි කියා කර්‍තව්‍යා ශබ්දය සිඛකොට ඔහුකෙරෙන් සවාදිකොට මාලාශබ්දයාමෙන් සිඛකොට වරනැගියයුතු, නපුංසකලිඟයෙහි කර්‍තව්‍ය ශබ්දයා ද ධන ශබ්දයාමෙන් සිඛකොට වරනැගියයුතු.)

ක්‍රියත ඉති, කරනුලැබේනුයි; කර්‍තීව්‍යඃ, කර්‍තිව්‍ය නම්වේ; භාවයෙහි; කරණම්, කිරීම; කර්‍තීව්‍යම්, කර්‍තීව්‍යතම්වේ: කරණීයඃ කරණීයා,කරණීයම්, කරණීයඃ කරණීයා කරණීයඃයනුදු;එවම්, මෙසේමැයි.

(මෙහිදු ක්‍රියතෙයන වාඛ්‍යයෙහි ඩුකෘඤ්කරණෙ යනධාතු කෘකියා කිබෙයි, ඔහුකෙරෙන් පරව "භව්‍යානීයකෙලිමරඃ" යන සූත්‍රයෙන් ව්‍යාඃත්‍යයෙහි අනීයර් වෙයි, ඉකො දෙඞ්ක්‍රියාඵායඃ" යි අත් ර පරව වෙයි.

"රඡාන්‍යොණ එකපදෙ" යනසූත්‍රයෙන් ණත්වවෙයි, කරණීය ශබ්දයා සිඛකවයුතු.)

බහුලාධිකාරාත්, බහුලාත්යනු වැටෙනහෙයින්; කරණාදිෂ්වපි, කරණකාරකාදියෙහිදු; භවන්ති,වෙත්.("භාවවාප්‍යයොඃ" යනුවැටෙනහෙයින් භාවවාප්‍යදෙක්හිවන්නාවූ භව්‍යාදිහු "බහුලම්" යනුවැටෙන හෙයින් කරණසම්ප්‍රදානාදි කාරකයෙහිදු වෙතියි සේයි.)

ඝණඃ, ඝණයනධාතු; ශෞචේ, ශුව්‍රඩියෙහිවැටේ.

"අෂ්ඨිවුෂ්වක්කාදෙඃ ඝඃ සඃ" යනු සූත්‍රයි; අෂ්ඨිවුෂ්වක්කාදෙඃ යනුපදය; ඝඃ යනු පදය; සඃ යනු පදයි. අෂ්ඨිවුෂ්වක්කාදෙඃ, ෂ්ඨිවු-නිරසනෙ, ෂ්වක්ක-ගතෞ යන ධාතුදෙදන හිසින් වර්ජිතවූ; ධාතූනාම්, ධාතූන්ගේ; ආදෙඃ, ආදිවූ; ෂකාරස්‍ය, ෂකාරයහට; සකාරොභවති, සකාරයෙක්වේ; නිමිත්තාපගමාත්, නිමිත්තයාගේ පහවීම හෙතුකොටගෙන; ව්‍යුඛත්තිවාත්තඃ ව්‍යුඛයාගේ වැළැක්මයි.

නිමිත්තා පගමාවිට්ඨව නිවත්තතිඃ, සනානියම්, වූණ්හිම්.

ඩු, දෘ-දෘතෙ, දෘනියො බ්‍රාහ්මණඃ, ෂ්ඨාගති නිවත්තෙත්‍ර, උප පූර්‍ර්‍ර්‍

භූ--සත්තායාම්.

1.

6 යත්. 1, 1, 107.

ක්‍රියාඵාදේ බහුලං යදභවති, එඩ්. සිපරෙ වා වා විත්‍ය විප්‍රාපෙ.

6. 7.

7 ධාතොස්සන්තෙව. 5, 1, 17.

ධාතොං ඊ එ එවිතත්‍ර යකාරාදෙවෙව විහිතාං යථා සම්භවං වෙව භවතාං, භව්‍යාං භව්‍යා භව්‍යම්.

චි-චයෙ; චෙයම්, ජි-ජයෙ; ජෙයම්.

යනුනෙසින් ප්‍රාදිබලයෙන් පරිවර්ණයෙහි වැටෙයි දනසුතු.

භූ-භූයන ධාතු; සත්තායාම්, වීමෙහි වැටේ

"යත්" යනු සූත්‍රයි; එසපදයි.

ක්‍රියාඵාත්, ධාතුහුකෙරෙන්; බහුලම්, ඉෂ්ටපරිදීදෙන්; යදී භවති, යන්වේ; එඩ්, එඩ්වේ; සිපරෙ'වාවාච්ති, "සිපරෙවාවෙ" යන සූත්‍රයෙන්; අවිප්‍රාපෙ, අවාදෙශපත්තෙහි.

"ධාතොස්සන්තෙව" යනුසූයි; ධාතොං සනුපදය; සන්‍රයනු පදය; එවයනු පදයි.

නත්‍රයකාරාදුවෙව, ඒ යකාරාදිවූ ප්‍රත්‍යයාපරකල්හිම; විහිතාං, කරණුලදු; යථව්, යම්එවෙක්ඇදිද; භව්‍ය, ඉහට; යථාසවම්, සව සථානතොඉක්ම; අවාවෙ, අව් ආව්දෙදෙන; භවන්තාං, වෙන්.

(එවිනට අව්ආව්වෙයි සාමාන්‍යයෙන් කිවද දෘෂ්ටවූ සථානිය සම්බන්ධයෙන් ඔකාරයාහට අව්වෙයි, ඔඅකාරය හට ආව්වෙයි සේයි.) භව්‍යාං භව්‍යා භව්‍යම්, භව්‍යාං භව්‍යා භව්‍යම් යනුවේ

(භවතියන වාක්‍යයෙහි භූ-යත්තායාම් යන ධාතු භූ සිකිඤානිබෙයි, ධාතුකෙරෙන් "යත්" යන සූත්‍රයෙන් ඉෂ්ටපරිදීදෙන් කර්‍ය්‍ය කාරකයෙහි යන්වෙයි, අලුක්ප්‍රත්‍යයා පරකල්හි ඉගන්නාවූ ධාතු ප්‍රකෘතිය සම්බන්ධිවූ ඉක්හට "ඉකොදෙඩි ක්‍රියාඵාත්‍යාං" යන සූත්‍ර යෙන් එඩින් ඔකාරයෙක් වෙයි, යකාරාදි ප්‍රත්‍යයා පරකල්හි කරණුලදු ධාතුසම්බන්ධිවූ එවිනට "ධාතොස්සන්තෙව" යන සූත්‍ර යෙන් අවාදෙශවෙයි; භව්‍යාං යනුවේ; භවන්තාං, වේනුයි; භව්‍යාං, භව්‍යන්ම්වේ)

චි-චියන ධාතු; චයෙ, රැස්කිරීමෙහිවැටේ; චෙයම් යනුවේ.

(මෙහි චියතෙ යන වාක්‍යයෙහි චියනධාතු විසි කියාතිබෙයි, ඔහුකෙරෙන් පරව "යත්" යන සූත්‍රයෙන් ව්‍යාප්‍ය කාරකයෙහි යන්වෙයි, "ඉකොදෙඩි ක්‍රියාඵාත්‍යාං" යන සූත්‍රයෙන් එඩින් එකා රයෙක්වෙයි, චෙයම් යනුවේ; චියනන්තු, රැස්කරනු ලැබේනුයි; චෙයම්, චෙයන්ම්වේ.)

ස්‍රු, දු-දුතෙ.
ආත ඉති වත්තතෙ:-
1. 7.
8 ඊද්‍යති. 6, 3, 76.
යති පරත ආත ඊදාවති, දෙයම්.
ගෙල-හර්ෂක්ෂයෙ.
6. 7. 1.
9. එවෝ ශිත්‍යාත්. 6, 1, 49.
එජන්තස්‍ය ධාතෝ: අශිද්විෂයෙ ආදාවති, ගෙලයම්.
යදිති වත්තතෙ;—

ජ්-ජීයනධාතු; ජයෙ, දිනිමෙහිවැවේ; ජෙයම් යනුවේ.

(මෙහි ජීයතෙ යන වාක්‍යයෙහි ජී-ජයෙයන ධාතු ජීයිකියා තිබෙයි; ඔහුකෙරෙන් පරව "ඝන්" යන සූත්‍රයෙන් ව්‍යාප්‍යකාර කයෙගියත්වෙයි, "ඉකොදෙඩි ක්‍රියාඕයාඃ" යන සූත්‍රයෙන් එඕන් එකාරයෙක්වෙයි, ජෙයම්යනුවේ, ජීයතඉති, දනනුලැබේනුයි; ජෙයම්, ජෙයනම්වෙ;) ඩුදු-දුයනධාතු; දුතෙ, දිමෙහිවැවේ.

ආතඉති, ආතයනු; වත්තතෙ, වැවේ.

"ඊද්‍යති" යනුසූත්‍රයි; ඊත්යනුපදය; යතියනුපදයි.

යතිපරතඃ, යත්හුපරකල්හි; ආතඃ, ආත්හට; ඊදාවති, ඊත් වෙයි; දෙයම් යනුවේ.

(මෙහිදීයතෙ යන වාක්‍යයෙහි ඩුදු දුතෙයනධාතු දුයිකියා තිබෙයි, ඔහුකෙරෙන් පරව ව්‍යාප්‍යකාරකයෙහි "ඝන්" යන්සූත්‍ර යෙන් යත්වෙයි, යත්හුපරකල්හි ආත්හට "ඊද්‍යති" යන සූත්‍ර යෙන් ඊත්වෙයි "ඉකොදෙඩි ක්‍රියාඕයාඃ" යන සූත්‍රයෙන් එඕන් එකාරයෙක්වෙයි, දෙයම් යනුවේ, දියතෙ, දෙනුලැබේනුයි; දෙයම්, දෙයනම්වේ; මෙහියකාරාදි ප්‍රත්‍යයා පරකල්හි කරණ ලද්දාවූ යම් එව්ඩොනෙක්ඇද්ද එසථානීවූ ඔකාර ඖකාරදෙදෙ නාහාම දෘෂ්ටවූ සම්බන්ධිඇති

අව් ආව් යන ආදෙශයෝ දෙදෙන එකාරයාහාම නොවෙයි දනසූත්‍රාත්‍රාඥය.)

ගෙල-ගෙලෙයනධාතු; හර්ෂක්ෂයෙ, සන්තොෂ විනාශයෙහි වැවේ;

"එවෝ'ශිත්‍යාත්" යනු සූත්‍රයි; එවඃ යනු පදය; අශිති යනු පදය; ආත් යනු පදයි.

එජන්තස්‍ය ධාතෝඃ, එජ්ධාතුහව; අශිද්විෂයෙ, ශින් නොවන විෂයෙහි; ආදාවති, ආත්වේ; ගෙලයම් යනුවේ.

5. 5.

10 ගද මද යමොඃප්‍රාදෙඃ. 1, 1, 109.

ගදාදිභ්‍යඃ ප්‍රාදිරහිතෙභ්‍යෝ යඵවති.

ගද-වචනෙ; "ලොපොත" ඉත්‍යකාර ලොපඃ, මදෙඃ අකාර උච්චාරණාර්ථඃ, එවමන්‍යත්‍රාපි යථාසථානම්.

ගද්‍යම්, මද්‍යම්, යම්‍යම්.

(ගලායති යන වාක්‍යයෙහි ගෙල-හ ක්ෂයෙ යන ධාතු ගෙලයි කියා තිබෙයි, අභිධ්‍යෙයෙහි එජනත්‍වූ ධාතුහට "එවොශිත්‍යාත්" යන සූත්‍රයෙන් ආත්වෙයි, ධාතුහු නෙරෙන් පරව "යත්" යන සූත්‍රයෙන් ඉෂ්ට පරිද්දෙන් ක්‍රීඃකාරකයෙහි යත් වෙයි, යත්හුපරකල්හි ආත්හට "රිද්‍යති" යන සූත්‍රයෙන් ඊත් වෙයි, "ඉතොදෙඛ්‍රියාර්ථායඃ" යන සූත්‍රයෙන් එඹින් එකාර යෙක් වෙයි, ගෙලයම් යනුවේ; ගලායතීති, සතුවුනසානුයි; ගෙලයම්, ගෙලයම්යනුවේ.)

යදිනි, යත් යනු; වර්‍ජිතෙ, වැවේ.

"ගද මද යමොඃප්‍රාදෙඃ" යනු සූත්‍රයි; ගද මද යමඃ යනු පදය; අප්‍රාදෙඃ යනු පදයි.

ප්‍රාදිරහිතෙභ්‍යඃ, ප්‍රාදිරහිතවූ; ගදාදිභ්‍යඃ, ගදාදීන් කෙරෙන් පරව; යඵවති, යත්වේ; ගද-ගදයන ධාතු; වචනෙ, කීමෙහි වැවේ; "ලොපොත" ඉති, "ලොපොතඃ" යන සූත්‍රයෙන්; අකාර ලොපඃ, අකාරයහට ලොප්වේ; මදෙඃ, මදි-හඹේයන ධාතුහුගේ; අකාරඃ, (සූත්‍රයෙහිදකාරසථ) අකාරයෙමි; උච්චාරණාර්ථඃ, සුඛොච්චාරණය ප්‍රයොජනකොට ඇත්තේයි. (මෙතන්හි සම්භර පොතෙක්හි "මදගදයොරකාර උච්චාරණාර්ථඃ" කියා තිබෙයි, මිදියන ධාතුහුගේම අකාරය සූත්‍රයෙහි සුඛොච්චාරණය පිණිස හදුළ බව මුත් ගද යන ධාතු අකාරානන්තඃයි දතයුතු)

අන්‍යත්‍රාපි, සෙසුතන්හිදු; යථාසථානම්, සථානවූ රිද්දෙන්; එවම්, මෙසේමැයි.

(මෙසේම සෙසුතන්හිදු සූත්‍රප්‍රදෙශවූ පරිද්දෙන් අකාරානන්ත වන ධාතුහුගේ අකාරයා සුඛොච්චාරණය පිණිසයයි දතයුතුයයි සේයි) ගද්‍යම් මද්‍යම් යම්‍යම්, ගද්‍යම් මද්‍යම් යම්‍යම් යනුවේ.

(මෙහි ගද්‍යතෙ යන වාක්‍යයෙහි ගද-වචනෙ යන ධාතු ගදයි කියා තිබෙයි, අතිඩ් අභිධ්‍යෙයෙහි අකාරයහට "ලොපොතඃ" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වෙයි, ප්‍රාදිරහිතවූ ගද යන ධාතුහුකෙරෙන් "ගද මද යමොඃප්‍රාදෙඃ" යන සූත්‍රයෙන් ව්‍යාප්‍යකාරකයෙහි යත් වෙයි, ගද්‍යම් යනුවේ; ගද්‍යතඉති, කියනුලැබේනුයි; ගද්‍යම්. ගද්‍යනම්වේ; මද්‍යතෙනෙන යන වාක්‍යයෙහි මිදි-හඹේ යන ධාතු මද් කියාතිබෙයි, ප්‍රාදිරහිතවූ මද යන ධාතු කෙරෙන් පරව "ගද මද යමොඃප්‍රාදෙඃ" යනසූත්‍රයෙන් කර්මකාරකයෙහි යත්වෙයි, මද්‍යම් යනුවේ; අනෙන, මේ කරණකොටගෙන; මද්‍යතඉති, මත්වේනුයි; මද්‍යම්, මද්‍යනම්වේ; සුරායි.

5. 5. 1. '!.

11 වදඃ සුපඃ කෘප්ච ', 1, 117

සුපඃ පරාත් වදඃ කෘප් භවති, යච්ච.

ඉක් යණ ඉතිව වතීතතෙ;—

7. 6:.

12 කිති තෙෂාම්. 5, 1, 20.

සමනම් යන වාක්‍යයෙහි යමු-උපරමෙ යන ධාත්වර්ථයෙහි කියා, නිබෙයි, ප්‍රාදිරහිතවූ යමූ යන ධාතුහුගෙරෙන් පරව "ගද මද යමොඃප්‍රාදෙඃ" යන සූත්‍රයෙන් භාවර්ථයෙහි යන්වෙයි, යම්‍යම් යනුවේ: යමූ යන ධාතු; උපරමෙ, උපරමයෙහි වැටේ; උපරමං නාම්, උපරම්නම්; විනාශම්, විනාශයයි; යමනම්, විනාශය; යම්‍යම්, යම්‍යනම්වේ.)

"වදඃ සුපඃ කෘප්ච" යන සූත්‍රයි; වදඃ යනු පදය; සුපඃ යනු පදය: කෘප් යනු පදය; ච යනු පදයි සුපඃ පරාත්, සුප්හු ගෙරෙන් පරවූ; වදඃ, වද වචනෙ යන ධාතුහු ගෙරෙන් පරව; කෘප්භවති, කෘප්වෙයි; යච්ච, යන්දුවේ.

ඉක් සනුද; යණ ඉතිව, යණඃ යනුද; වතීතතෙ, වැවේ.

"කිති තෙෂාම්" යනු සූත්‍රයි; කිති යනු පදය; තෙෂාම් යනු පදයි.

කිති, ඛකාර ඉත් ප්‍රත්‍යයා පරභාල්හි; තෙෂාං වචාදීනාම්, ඒ වචාදින්ගේ; යණඃ, යණහට; ඉණ්භවති, ඉණ්වේ. (මෙහි වචාදිහුනම්: වව-පරිභාෂණෙ, සවප-ශයෙ, යජ-දෙවපූජායාම්, ඛ්‍රි, වප-බීජතන්තුසන්තානෙ, වහ-ප්‍රාපණෙ, වෙඞ්-හනනසන්තානෙ, වෙඤ්-සංවරණෙ, වෙහ්ඞ්-ප්‍රාබීඃයාම්, වස-නිවාසෙ, වද-වචනෙ, ටු-ඔඃවි-ගනිවෘඃඩිං, ගහ-උපාදානෙ, ව්‍යථ-තාඩනෙ, ජෘ-වයොහානෙෂ ඔඛ්‍රශ්වු-ඃවඃඡ්දනෙ, ප්‍රජ-ඃඡිප්සායාම්, භ්‍රශෙජා-පාඩෙ, වඃ-කාන්තෙෂ, ව්‍යජ-වාජීකරණෙ යන ධාතු එකුන් විස්සයි

මෙහි වව-යන ධාතු; පරිභාෂණෙ, බිණිමෙහි වැවේ; සවප-යන ධාතු; ශයෙ, හෙළිමෙහි වැවේ; යජ-යන ධාතු; දෙවපූජා යාම්, දෙවපූජාවෙහි වැවේ; ඛ්‍රි, වප-යන ධාතු; බීජතන්තුසන්තානෙ, බීජවපලීමෙහිවැවේ; වහ-යන ධාතු; ප්‍රාපණෙ, පැමිණිමෙහි වැවේ වෙඞ්-යන ධාතු: හනනසන්තානෙ, භූ ගැටලීමෙහි වැවේ; වෙඤ්-යන ධාතු: සංවරණෙ, මූවාකිරීමෙහි වැවේ; ග්‍රහ-යන ධාතු; උපාදානෙ, ගැණීමෙහි වැවේ; හේවඞ්-යන ධාතු; ඇඩීඃ යාම්, ඇඩීඃවාහිරීමෙහිවැවේ; වඃ-යන ධාතු; කාන්තෙෂ, වීසීමෙහි වැවේ; විද-යන ධාතු; වේධනෙ, බිණිමෙහිවැවේ; ව්‍යථ-යන ධාතු; තාඩනෙ, තාළීමෙහිවැවේ; භ්‍රෘ-යන ධාතු; චයොහානෙෂ, වඩස් වීඳිරීමේහිවැවේ: ඔඛ්‍රශ්වු-යන ධාතු; ඡේදනෙ, කැපීමෙහිවැවේ; ප්‍රජ-යන ධාතු; ඡිප්සායාම්, දැක්මියපිරිස්සෙහිවැවේ; භ්‍රශෙජා-යන ධාතු; පාඩෙ, ලිහිමෙහිවැවේ: වඃ-යන ධාතු; කාන්තෙෂ, කැමැති වීමෙහි වැවේ; ව්‍යජ-යන ධාතු; වාජීකරණෙ, සෞම්‍ය ධාතු වැඩිමෙහි වැවේ)

තෙෂාං වවාදීනාං කිති යණ ඉණ භවති, යණීක ඉනි පූර්‍රූපම්, බ්‍රහ්මොද්‍යම්, බ්‍රහ්මවද්‍යම්.

5.

13. ඉණ්සනුශාසුවෘෂ්දෘජුෂඃ 1, 1, 120.

ඉණාදිභ්‍යඃ භ්‍යප් භවති.

නෙති වර්‍ත්තතෙ;—

7

14. භඩිති. 6, 2, 11.

යණීභ ඉති, "යණීකඃ" යන සූත්‍රයෙන්; පූර්‍රූපම්, පූර්‍රූපවේ; බ්‍රහ්මොද්‍යම්, බ්‍රහ්මොද්‍යම් යනුවේ. (බ්‍රහ්මණෝ වදනං යන වාක්‍යයෙහි බ්‍රහ්මණඃ යන ෂෂ්ඨ්‍යන්තයා තෙරෙන් පරව වද වචනෙ යන ධාතු වද කියා තිබෙයි, සුප්හු තෙරෙන් පරවූ වද යන ධාතුහු තෙරෙන් පරව "වදඃ සුඃ භ්‍යප්ච" යන සූත්‍රයෙන් භාවයෙහි භ්‍යප්භවයි, ත්භාර පභාර ඉත්වෙයි, යයි කියා තිබෙයි, එම සූත්‍රයෙන් භාවයෙහි යත් ප්‍රත්‍යයද වෙයි, භකාර ඉත් ප්‍රත්‍යයා පරභල්හි වවාදීන්ගේ යණ්හට "කිතිතෙෂාම්" යන සූත්‍රයෙන් ඉණ්වෙයි, යණ්හුගේ සථානයෙහි සිටි ඉණ්හු තෙරෙන් පර අකාරතෙම "යණීකඃ" යන සූත්‍රයෙන් පූර්‍රූප උකාරවෙයි, උද්‍ය වද්‍ය ශබ්දය "ෂඪ්ඩි" යන සූත්‍රයෙන් සම්භවෙයි; "ඒඛ්භ්‍යොඊඃ" යන සූත්‍රයෙන් සුප්හට ලුක්වෙයි; "සුපඃ ප්‍රකෘතෙ චෝ ලොපඃ" යන සූත්‍රයෙන් බ්‍රහ්මන් ශබ්දයාගේ නකාරය හට ලොප්වෙයි, "ආදදෙඩ්" යන සූත්‍රයෙන් එඩ්ආභාරයෙන් වෙයි, බ්‍රහ්මොද්‍යම්, බ්‍රහ්මොද්‍යම් යනුවේ; බ්‍රහ්මණඃ බ්‍රහ්මයාගේ; වදනම්, කිව; බ්‍රහ්මොද්‍යම්, බ්‍රහ්මොද්‍ය නම්වේ.)

"ඉණ් සනුශාසු වෘෂ්දෘ ජුෂඃ" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි;

ඉණාදිභ්‍යඃ, ඉණාදීන් තෙරෙන්; භ්‍යප් භවති, භ්‍යප් වේ.

(මෙහි ඉණාදීහු නම්:— ඉණ්-ගතෞ; සනු-සනුතෞ; ශාසු-අනුශිෂ්ටෞ; වෘෂ්-වරණෙ; දෘෂ්-අනාදරෙ; ජුෂි-ෞසවායාම් යන මේ ධාතුයි, ඉණ්-යන ධාතු; ගතෞ, ගමන්හි වැටේ; සනු-යන ධාතු; සනුතෞ, සනුති කිරීමෙහි වැටේ; ශාසු-යන ධාතු; අනුශිෂ්ටෞ, අනුශාසනා කිරීමෙහි වැටේ; වෘෂ්-යන ධාතු; වරණෙ, මුවාකිරීමෙහි වැටේ; දෘෂ්-යන ධාතු; අනාදරෙ, අනාදර කිරීමෙහි වැටේ; ජුෂි-යන ධාතු; සෙවායාම්, සේවනාම්කිරීමෙහි වැටේ.)

නෙති, න යනු; වර්‍ත්තතෙ, වැටේ.

"භඩිති" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි. 25

කිති ඕති පරතඃ ප්‍රකෘතෙරදෙඩ් න භවතඃ.

6. 7. 7. 1.
15 හ්‍රස්වස්‍යා 'නිඩ් පිති තුක්. 5, 1, 69.

අනිඞ් පිතී පරතෝ හ්‍රස්වාන්තස්‍ය ධාතෝ සතුගාගමෝ භවති.

ඉත්‍යඃ, "අෂ්ටිවු ෂ්වකඃකාදෝඃ ෂඃ සඃ" ඉති ෂස්‍ය සඃ, සතුත්‍යඃ, "ශාසඃ කඞිති ශිෂිති" ශිස්, ශිෂ්‍යඃ, වෘත්‍යඃ, ආපුච්ඃ ආදෘත්‍යඃ, ප්‍රුෂ්‍යඃ

කිති, කකාර ඉත් ප්‍රත්‍යයඃ පරකල්හිද; ඕති පරතඃ, ඔකාර ඉත් ප්‍රත්‍යයඃ පරකල්හිද; ප්‍රකෘතෙඃ, ප්‍රකෘතිහව; අදෙඩ්, අත් එඩ් දෙදෙන; න භවතඃ, නොවෙත්.

"හ්‍රස්වස්‍යා නිඩ් පිතිතුක්" යනු සූත්‍රයි; හ්‍රස්වස්‍ය, යනු පදය; අනිඞ් යනු පදය; පිති යනු පදය; තුක් යනු පදයි. අනිඩ්, නිඩ් නොවන්නාවූ; පිති පරතඃ, පඃකාර ඉත් ප්‍රත්‍යයඃ පරකල්හි; හ්‍රස්වාන්තස්‍ය ධාතෝඃ, හ්‍රස්වාන්ත ධාතුහට; තුගාගමෝ භවති, තුක් යන ආගම් වේ; ඉත්‍යඃ යනුවේ

(ඊයතෙ යන වාක්‍යයෙහි ඉණ් යන ධාතු ඉකියඃ කිබෙයි; ඔහු කෙරෙන් පරව "ඉණ් සතුඝාසු වඃක්ද් දෘෂ්ඃ" යන සූත්‍රයෙන් ව්‍යාප්‍යයෙහි ක්‍යප්වෙයි, කකාර පඃකාර ඉත්වෙයි, ය යී කියඃ නීබෙයි, ඉගන්තවූ ධාතු ප්‍රකෘතිහව "ඉකොඃදෙඩ් ක්‍රියාඵියායඃ" යන සූත්‍රයෙන් එඩ්පත්තෙහි කකාර ඉත් ප්‍රත්‍යයඃ පරකල්හි "කිති" යන සූත්‍රයෙන් ප්‍රතිෂෙධවෙයි; නිඩ් ශිත් නොවන්නාවූ පිත්හු පරකල්හි හ්‍රස්වාන්ත ධාතුහට "හ්‍රස්වස්‍යා නිඞි පිතිතුක්" යන සූත්‍රයෙන් තුක්වෙයි, ඉත්‍යඃ යනුවේ; ඊයත ඉති, යනු ලැබේනුයි; ඉත්‍යඃ, ඉත්‍ය නම්වේ.)

"අෂ්ටිවු ෂ්වකඃකාදෝඃ ෂඃ ස" ඉති, "අෂ්ටිවු ෂ්වකඃකාදෝඃ ෂඃ සඃ" යන සූත්‍රයෙන්; ෂස්‍ය, ෂකාරයහට; සඃ, සකාරයෙන් වෙයි; සතුත්‍යඃ යනුවේ.

(ඍතුඝතෙ යන වාක්‍යයෙහි ඔඩු යන ධාතුහුගේ ෂකාරයහට "අෂ්ටිවු ෂ්වකඃකාදෝඃ ෂඃ සඃ" යන සූත්‍රයෙන් සකාරයෙන්වෙයි; වුඩු නිවෘත්තිය වෙනුයි, සතුයි කියඃ නිබෙයි, ඔහුකෙරෙන්පරව ඉණාදි සූත්‍රයෙන් ව්‍යාප්‍යයෙහි ක්‍යප්වෙයි; "ඉකොඃදෙඩ් ක්‍රියා ඵියායඃ" යන සූත්‍රයෙන් එඩ් පත්තෙහි "නාඞිත්" යන සූත්‍රයෙන් ප්‍රතිෂෙධවෙයි, "හ්‍රස්වස්‍යානි'ඞි ඔතිතුක්" යන සූත්‍රයෙන් තුක් වෙයි, සතුත්‍යඃ යනුවේ; සතුඝා ඉති, සතුනිකරනු ලැබේනුයි; සතුත්‍යඃ, සතුත්‍ය නම්වේ.)

වෙති වර්තතෙ;—

5.

16. කෘ වෘෂිවෘජිශන්සිදුහිගුහඃ. 1, 1, 125.

කෘඤුදිභ්‍යෝ වා ක්‍යප් භවති. කෘත්‍යම්.

ශාසඃ සඤිනිශිස්ඉති, "ශාසඃසඤිනිශිස්" යන සූත්‍රයෙන් ශිස්, ශිස්වෙයි; ශිෂ්‍යඃ යනුවේ,

(මෙහි ශිෂ්‍යතඉති යන වාක්‍යයෙහි ශාස යනධාතු ශාස්කිඤා තිබෙයි, ඔහුකෙරෙන් පරව ඉණාදිසූත්‍රයෙන් ව්‍යාප්‍යයෙහි ක්‍යප් වෙයි, සඤාරඉත් ප්‍රත්‍යයා පරකල්හි ශාස්යන ධාතුහට "ශාසඃ සඤිනිශිස්" යන සූත්‍රයෙන් ශිස්වෙයි, "ලඝොරුපාන්තස්‍ය" යන සූත්‍රයෙන් එඞ්පත්තෙහි" ක්ඞිනියන සූත්‍රයෙන් ප්‍රතිෂෙධවෙයි, කොශවාදි සූත්‍රයෙන් ෂ්ඪවෙයි, ශිෂ්‍යඃ යනුවේ. ශිෂ්‍යතඉති, අනු ශාසන්‍යාඤරනුලැබේඉනුයි; ශිෂ්‍යඃ, ශිෂ්‍යතම්වේ,)

වෘත්‍යඃ යනුවේ: (මෙහි ව්‍රියතෙ යනවාක්‍යයෙහි වෘඞ්යන ධාතු වෘකියාතිබෙයි,ඔහුකෙරෙන්පරව ඉණාදි සූත්‍රයෙන් ව්‍යාප්‍ය යෙහි ක්‍යප්වෙයි; "ඉකොදෙඞ් ක්‍රියාඵියාඃ"යි අත්පත්තෙහි "ඤඉනි" යි කියා ප්‍රතිෂෙධ වෙයි, "ඉසඨස්‍යාතිඞිපිතිතුක්" යන සූත්‍රඤෙන් තුක්වෙයි; වෘත්‍යඃ යනුවේ; ව්‍රියතඉති, මූවාඤරනුලැ බේඉනුයි; වෘත්‍යඃ, වෘත්‍යතම්වේ,)

ආම්පූඞීඃ,ආම්පූඞීයි;ආදෘත්‍යඃ යනුවේ;(මෙහිආද්‍රියතෙයන්‍යවාක්‍ය යෙහි ආඞ්පූඞීවූ දෘඞ්යන ධාතු දෘයි කියාතිබෙයි, ඔහුකෙරෙන් පරව ව්‍යාප්‍යයෙහි ක්‍යප්වෙයි, "ඉකොදෙඞ් ක්‍රියාඵියාඃ" යිකියා අත්පත්තෙහි "ඤඉනි"යි කියා ප්‍රතිෂෙධවෙයි, ඉසඨස්‍යාතිඞිපිති තුක්" ය ා සූත්‍රයෙන් තුක්වෙයි,"කෘප්‍රාදයො 'සුප්විධෙ නිත්‍යම්" යනසූත්‍රයෙන් ප්‍රාදිසමාසවෙයි, "එඤාඵෙඵ" යන සූත්‍රයෙන් සුප්නට ලුක්වෙයි, ආදෘත්‍යඃයනුවේ; ආද්‍රියතඉති, ආදරකරනු ලැබේඉනුයි; අදෘත්‍යඃ, අදෘත්‍යතම්වේ;

ජුෂ්‍යඃ යනුවේ; මෙහි ජුෂඃතෙ යන වාක්‍යයෙහි ජුෂ්යන ධාතු ජුෂ්යි කියාතිබෙයි, ඔහුකෙරෙන් පරව ව්‍යාප්‍යයෙහි ක්‍යප් වෙයි,"ලඝොරුපාන්තස්‍ය"යන සූත්‍රයෙන් එඞ්පත්තෙහි"ඤඉනි" යි ප්‍රතිෂෙධවෙයි, ජුෂ්‍යඃ යනුවේ; ජුෂ්‍යතඉති, සෙව්නාලැබේ ඉනුයි; ජුෂ්‍යඃ, ජුෂ්‍යතම්වේ,)

වෙති, වායනු; වර්තතෙ, වැවේ.

"ඤවෘවිවෘජිශන්සි දුහිගුහඃ" යනු සූත්‍රයි; එඤපදයි

ඤඃඤුදිභ්‍යඃ, ඤඃඤුදීන්කෙරෙන් පරව; වා, විකල්පයෙන් ක්‍යප්භවති,භ්‍යප්වේ;(මෙහි ඤඃඤුදීහුනම්: සූත්‍රයෙහි දඞ්වනලද ඞිඤඃඞ් කරණෙ, වෘඞිසංඥෙචනෙ; ඹාජී-ශුඪෙඹ,ගන්සු-ඝතුතෙඹ

5. 1.

17. සෘහලොණ්‍යත් 1, 1, 130.

යෘවණ්ණානන්තාවව හලන්තාවව ක්‍රියාඛ්‍යාත් ණ්‍යදභවති.
ආදෙඩ් ඤණිතිව චතීතතෙ;—

6

18. අවඃ. 5, 3, 134.

ඤණිනි පරතොා නන්තරස්‍යා වඃ ආදෙවොා භවන්ති. කෘත්‍යම්, කාය්‍යම්.

දුහ-ප්‍රපූරණෙ, ගුහ-සංවරණෙ ඝන ධාතුහි; ඩුකෘඤ් යන ධාතු; කරණෙ, කිරිමෙහිවැටේ; වෘඡියනධාතු; සංසෙවනෙ, තෙම්මෙහි වැටේ: මෘජියන ධාතු; ශුඩෙඉ, ශුඩකිරිමෙහිවැටේ: ඝන්සු යන ධාතු; සතුතෙඉ, සතුනිකිරිමෙහිවැටේ; දුඝ යනධාතු; ප්‍රපූරෙණෙ, දෙවපිරිමෙහිවැටේ; ගුහයන ධාතු; සංවරණෙ, මුවාකිරිමෙහි වැටේ) කෘත්‍යම් සනුවේ,

"සෘහලොණ්‍යත්" යනු සූත්‍රයි; යෘහලඃ යනුපදය; ණ්‍යත් යනු පදයි,

සෘවණ්ණානාත්ව, සෘවණ්ණානවූද, හලන්තාත්ව, හලන්තවූද; ක්‍රියාඛ්‍යාත්, ධාතුහුකෙරෙන්; ණ්‍යද්භවති, ණ්‍යත්වේ,

ආදෙවේ යනුද ඤණිතිව, ඤණිතියනුද; චතීතතෙ, වැවේ.
"අවඃ" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

ඤණිතිපරතඃ, ඤකාරණකාර ඉත් ප්‍රත්‍යයා පරකල්හි; අනන්තරස්‍ය, අව්‍යවධානවූ; අවඃ, අවිහට; ආදෙවේ, ආත්ඒවිහු; භවන්ති, වෙත්; කෘත්‍යම් යනුවේ.

(ක්‍රියතෙ යන වාක්‍යයෙහි ඩුකෘඤ්-කරණෙ, යන ධාතුකෘතී කියාතීබේ; ඔහුකෙරෙන් පරව "කෘවෘමීමෘජීඝන්සි දුහිගුහඃ" යන සූත්‍රයෙන් ව්‍යාප්‍යයෙහි විකල්පයෙන් ක්‍යප්වේ. "ඉකොදෙඩ් ක්‍රියාඛ්‍යාඃ" යන සූත්‍රයෙන් එඩ්පත්තෙහි "කඩිති" යන සූත්‍රයෙන් ප්‍රතිෂෙවේ, "ග්‍රසවස්‍යා තිඩි පිතිතුක්" යන සූත්‍රයෙන් තුක්වේ; කෘත්‍යම්, කෘත්‍යම් යනුවේ.

නොවූපක්‍ෂයෙහි යෘවණ්ණානන්තධාතුහු කෙරෙන් පරව"සෘහලොණ්‍යත්"යන සූත්‍රයෙන් ණ්‍යත්වෙයි,ණකාරතකාර ඉත්වෙයි, ය යි තියානිබෙයි, ණකාර ඉත් ප්‍රත්‍යයා පරකල්හි අව්‍යවධානවූ අවිනව "අවඃ" යන සූත්‍රයෙන් ආත්ඒවයි, වන්නේ"සෘහොණෙර ලෙඉ"යනපරිභාෂාසූත්‍රසාමර්ත්‍යයෙන්රපරවෙයි."අකවාරහාදීවෙ" යන සූත්‍රයෙන් විඩ්ඝකාරයෙක්වෙයි. කාය්‍යම් යනුවේ. ක්‍රියතෙ කරනුලැබෙනුයි; කෘත්‍යම්, කෘත්‍යනම්වෙයි, කාය්‍යම්, කාය්‍යනම්වේ.

වෘඡ්‍යතෙ යන වාක්‍යයෙහි වෘඡි– සංසෙවනෙ යන ධාතුවෘඡ යිකියා නිබෙයි, ඔහුකෙරෙන් 'කෘවෘෂි" යනාදී සූත්‍රයෙන් ව්‍යාපාරයෙහි විකල්පයෙන් ක්‍යප්වෙයි; "ලඤොරුපාන්තස්‍ය" යනසූත්‍රයෙන් ආත්වරපරවවෙයි, වාඡ්‍යම්, වාඡ්‍යනම්වේ; වෘඡ්‍යත ඉති, තෙමනුලැබේනුයි, වෘඡ්‍යම් වෘඡ්‍යනම්වේ; වාඡ්‍යම්; වාඡ්‍ය නම්වේ.

මෘජ්‍යතෙ යන වාක්‍යයෙහි මෘජූයනධාතු මෘජූයිකියාතිබෙයි ඔහුකෙරෙන් පරව; "කෘවෘෂි" යනාදි සූත්‍රයෙන් ව්‍යාපාරයෙහි විකල්පයෙන් ක්‍යප්වෙයි, "කඬිති" යන සූත්‍රයෙන් ආදෙඩ් ප්‍රති ෂෙධවෙයි, මෘජ්‍යම් යනුවේ; නොවුපක්ෂයෙහි ණ්‍යත්වෙයි, "ලඤොරුපාන්තස්‍ය" යන සූත්‍රයෙන් මෘජූයන්නහුගේ යෘකාරය හට අත්පරවවෙයි; "මෘජෙරාත්" යනසූත්‍රයෙන් අත්හට ආත් වෙයි,"වජෝඃ කුර්ඝිණ්ණ්‍යොඃ" යන සූත්‍රයෙන් කුඞ්යෙන් ජකා රයහට ගකාරයෙක් වෙයි, "අවොරහාවෙ" යන සූත්‍රයෙන් ව්‍යඞ්වෙයි, මාගීය්‍ම් යනුවේ, මෘජ්‍යතඉති, ශුඞකරනුලැබේනුයි; මෘජ්‍යම්, මෘජ්‍යනම්වේ; මාගීය්‍ම්, මාගීය්‍යනම්වේ.

ශංෂ්‍යතෙයන වාක්‍යයෙහි ශන්සුයන ධාතුකෙරෙන් "කෘ වෘෂි" යනාදි සූත්‍රයෙන් ව්‍යාපාරයෙහි විකල්පයෙන් ක්‍යප්වෙයි, නකාරඉත් ප්‍රත්‍යයා පරකල්හි ඉදින් නොවන්නාවූ හලන්තවූ ප්‍රකෘතිසම්බන්ධීවූ උපාන්තවූ නකාරයහට "හලොඃනිදිතඃ කඞි ත්‍යුපාන්තස්‍ය" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වෙයි,ශෂ්‍යඃ යනුවේ; නොවූ පක්ෂයෙහි ණ්‍යත්වෙයි, "නශ්වානතස්‍යඤ්ඣි" යන සූත්‍රයෙන් අනු සාරවෙයි; ශංෂ්‍යම්යනුවේ, ශංෂ්‍යතඉති, සූතුනිකරනු ලැබේ නුයි;ශෂ්‍යඃ ශෂ්‍ය නම්වේ; ශංෂ්‍යම්, ශංෂ්‍ය නමුදුවේ.

දුහ්‍යතෙ යන වාක්‍යයෙහි දුහ්යන ධාතු දුහ්සිකියාතිබෙයි, ඔහුකෙරෙන් පරව "කෘවෘෂි" යනාදි සූත්‍රයෙන් ව්‍යාපාරයෙහි විකල්පයෙන් ක්‍යප්වෙයි, "ලඤොරුපාන්තස්‍ය" යනසූත්‍රයෙන් එඞිපත්තෙහි "කඬිති" යන සූත්‍රයෙන් ප්‍රතිෂෙධවෙයි, දුහ්‍යම් යනුවේ, නොවුපක්ෂයෙහිණ්‍යත්වෙයි, "ලඤොරුපාන්තස්‍ය" යන සූත්‍රයෙන් එඞිවෙයි, දෙහ්‍යම් යනුවේ, දුහ්‍යත ඉති දෙවපුරවනු ලැබේනුයි; දුහ්‍යම් දුහ්‍යනම්වේ; දෙහ්‍යම් දෙහ්‍යනම්වේ,

ගුහ්‍යතෙ යන වාක්‍යයෙහි ගුහයනධාතු ගුහ්සිකියාතිබෙයි, ඔහුකෙරෙන් පරව "කෘවෘෂි" යනාදි සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් ක්‍යප්වෙයි, "කඬිති" යන සූත්‍රයෙන් එඞිප්‍රතිෂෙධවෙයි, ගුහ්‍යම්, යනුවේ, නොවූපක්ෂයෙහි ණ්‍යත්වෙයි. "ලඤොරුපාන්තස්‍ය"යන සූත්‍රයෙන් එඞිවෙයි, ගොහ්‍යම් යනුවේ; ගුහ්‍යතඉති, මූවාඞරනු ලැබේනුයි, ගුහ්‍යම්, ගුහ්‍යනම්වේ; ගොහ්‍යම්, ගොහ්‍යනම්වේ.)

වවපරිභාෂණෙ.
ආදෙවේ උපාන්තස්‍යාත ඉතිව වත්තතෙ;-

7
19 ඤණීති. 16, 1, 6,
ඤිතිණීතිව පරත උපාන්තස්‍යාත ආදහවති.

6 1 7
20 වජෝඃ කුර්ඝිණණ්‍යතොඃ. 6, 1, 83,
වකාර ජකාරයොඃ කවගෞ භවති ඝිති ණ්‍යති ච පරතඃ වාක්‍යම්.

5 7
21 ඔරවශ්‍යකෙ 1, 1, 132,
උවණීණානන්තාදවශ්‍යම්භාවෙ ගම්‍යමානෙ ණ්‍යදහවති; භාව්‍යම්.

වව-පරිභාෂණෙ වචයනධාතු; පරිභාෂණෙ, බිණීමෙහි වැටේ ආදෙවේ යනුද; උපාන්තස්‍ය යනුද; අතඉතිව, අතයනුද; වත්තතෙ, වැටේ

"ඤණීති" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි

ඤිති, ඤකාරඉත් ප්‍රත්‍යයාපරකල්හිද; ණීතිව පරතඃ, ණකාර ඉත්ප්‍රත්‍යයාපරකල්හිද; උපාන්තස්‍ය, උපාන්තවූ; අතඃ, අත්හට; ආදහවති, ආත්වේ.

"වජෝඃ කුර්ඝිණණ්‍යතොඃ" යනු සූත්‍රයි; වජෝඃ යනුපදය; කුඃඝනුපදඝ; ඝිණණ්‍යතොඃ ඝනු පදයි.

ඝිති, ඝකාරඉත්ප්‍රත්‍යයාපරකල්හිද ණ්‍යතිපරතඃ, ණ්‍යත්හු පරකල්හිද; වජෝඃ, වකාරජකාරදෙදෙනහට; කවගෞ භවති, කවගියෙක්වේ; වාක්‍යම්, යනුවේ.

(උව්‍යතෙ යන වාක්‍යයෙහි වචයනධාතු වවඝිකියා නිබෙයි, ඔහුතෙරෙන් පරව; "ඝඃහලොණ්‍යත්" යන සූත්‍රයෙන් ව්‍යාප්‍ය යෙකි ණ්‍යත්වෙයි, ණකාර ඉත්ප්‍රත්‍යයා පරකල්හි උපාන්තවූ අත්හට "ඤණීති" යන සූත්‍රයෙන් ආත්වෙයි, ණ්‍යත්හු පරකල්හි වකාරයට "වජෝඃ කුර්ඝිණණ්‍යතොඃ" යන සූත්‍රයෙන් කුඛයෙන් කකාරයෙක්වෙයි, වාක්‍යම් යනුවේ. උව්‍යත ඉති, කියනුලැබේ, නුයි; වාක්‍යම්, වාක්‍යතම්වේ.)

"ඔරාවශ්‍යකෙ" යනු සූත්‍රයි; ඔඃ යනු පදය, ආවශ්‍යකෙ යනුපදයි.

අවශ්‍යම්භාවෙ, අවශ්‍යම්භාවයෙන්විමක්; ගම්‍යමානෙ, ගම්‍යමානකල්හි; උවණීණානන්තාත්, උවණීණානන්තධාතුහු කෙරෙන්; ණ්‍යදහවති, ණ්‍යත්වේ.

ලොපඉති වත්තතෙ;—

7 6
* 22 තව්‍යාදිෂ්වධිසෙ 'වශ්‍යමඃ— 5, 2, 90,

තව්‍යාදිෂට්සු පරතො 'වශ්‍යමෝ මකාරස්‍ය ලොපො භවති, අවශ්‍යභාව්‍යම්.

5 5
23 අමාවසෝ වා 1, 1, 134

අමාපූර්‍වාත් වසතෙර්ණ්‍යද්වා භවති, සහවසතො 'ස්‍යාං වඳ්‍රාකීර්‍ත්‍යමාවාස්‍යා, ඝත් අමාවස්‍යා.

ලොපඉති, ලොපඃ යනු; වත්තතෙ, වැටේ.

"තව්‍යාදිෂට්කෙවශ්‍යමඃ" යනු සූත්‍රයි; තව්‍යාදිෂට්සෙ යනු පදය; අවශ්‍යමඃ යනු පදයි.

තව්‍යාදිෂට්සු පරතඃ, තව්‍යාදිසදෙනා පරකල්හි; අවශ්‍යමඃ, අවශ්‍යම ශබ්දයාගේ; මකාරස්‍ය, මකාරයහට; ලොපො භවති, ලොප්වේ. (මෙහි තව්‍යාදි සදෙනානම්-තව්‍ය, අනියර්, කෙලිමර්, ඝත්, කෘත්, ණ්‍යත් යන මොහුයි.)

අවශ්‍ය භාව්‍යම් යනුවේ.

(අවශ්‍යම්භූයතෙ යන වාක්‍යයෙහි කෙවලවූද අවශ්‍යම්ශබ්දයා පූර්‍වකොට ඇත්තාවූද භූයනධාතු භූයි කියා තිබෙයි, අවශ්‍යම්භාව යක් ගම්‍යමානකල්හි උවණාදිණානන ධාතූහු කෙරෙන් පරව "ඉරාවශ්‍යකෙ" යන සූත්‍රයෙන් භාවයෙහි ණ්‍යත්වෙයි, ණ්‍යත්හුපරකල්හි අව්‍යවධානවූ අවිහට "අවඃ" යන සූත්‍රයෙන් ඓවියෙන් ඔෞකාරයෙක් වේයි, කරණලද ධාතුසම්බන්ධීවූ එවිහට "ධාතොඃ සානෙත්‍රෙව" යනසූත්‍රයෙන් අවයන ආදෙශවෙයි, නාව්‍යම් යනුවේ, අවශ්‍යම් ශබ්දයා හා "සුප්සුපෙසාවිම්" යන සූත්‍රයෙන් සමාසවෙයි, තව්‍යාදි සදෙනා පරකල්හි අවශ්‍යම් ශබ්දයාගේ මකාරයහට "තව්‍යාදිෂට්සෙ වශ්‍යමඃ" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වෙයි, අවශ්‍යභාව්‍යම් යනුවේ; අවශ්‍යම්, අවශ්‍යයෙන්; භූයනඉති, ඒමනුයි; අවශ්‍යභාව්‍යම්, අවශ්‍යභාව්‍යතම්වේ.)

"අමාවසෝ වා" යනු සූත්‍රයි; අමාඃයනු පදය; වසඃ යනු පදය; වාඃයනු පදයි.

අමාපූර්‍වීත්, අමාපූර්‍වවූ; වසතෙඃ, වසතිවාසෙ යන ධාතූහු කෙරෙන් පරව, වා, විකල්පයෙන්; ණ්‍යද්භවති, ණ්‍යත්වේ; වඳ්‍රා ශෝභා, සදහිරුදෙදෙනා; අස්‍යාම්, මේතිථියෙහි; සහවසතඉති, එක්වවෙසෙත්නුයි; අමා වාස්‍යා, අමාවාස්‍යා නම්වේ; ඝත්, යත්ප්‍රත්‍යයවේ, අමාවස්‍යා, අමාවස්‍යානම්වේ.

---

* "තව්‍යාදිෂට්සවවශ්‍යමඃ"යි සමහර.

ඩුපවස්-පාකෙ.

7. 1.

24 කතීතරිණ්වුල් කෘජවඃ. 1, 1, 139.

කතීතරි කාරකෙ ක්‍රියාඛ්‍යාත් ණ්වුල් තෘජවොා භවන්ති.

6. 1. 6.

25 යුවොරනාකාවසඃ. 5, 4, 1,

යුවොා රසකාරස්‍ය චානාකාවා දෙසෞ භවතඃ, පාවකඃ; පක්තා, පවඃ.

(සහවසතොා'ස්‍යාං වන්‍ද්‍රාකෞ යන වාක්‍යයෙහි අඛාපූර්වූ වස යන ධාතු වස්සි කියානිඛෙයි, ඔහුකෙරෙන් පරව"අඛාවසොවා" යන සූත්‍රයෙන් ආධාරකාරකයෙහි ණ්‍යත්වෙයි, ණ්‍යත්හු පර කල්හිඋපාන්තවූ අත්හට "කෘණිති" යන සූත්‍රයෙණ් ආත්වෙයි, "සුප්සුපෙකාඊම්"යන සූත්‍රයෙන් සමාසවෙයි,සුප්හට ලුක්වෙයි, අන්‍යාජාදි ලොප්වෙයි, අමාවාස්‍යා යනුවේ, නොවූතන්හි යත් වෙයි, සමාසාදි යටකිසේමැයි, අමාවස්‍යා යනුවේ, අමාවාස්‍යා යනුද අමාවස්‍යා යනුද කුහුපොහොයටනමි.)

ඩුපවස් යන ධාතු; පාකෙ, පැසිමෙහිවැවේ.

"කතීතරිණ්වුල්තෘජවඃ" යනු සූත්‍රයි; කතීතරියනු පදය; ණ්වුල්තෘජවඃ යනු පදයි.

කතීතරිකාරකෙ, කතීතෘකාරක යෙහි; ක්‍රියාඛ්‍යාත්, ධාතුහු කෙරෙන්;ණ්වුල්තෘජවඃ,ණ්වුල්තෘවිඅවයනමොහු;භවන්තිවෙත්.

"යුවොරනාකාවසඃ" යනු සූත්‍රයි; යුවොඃ යනු පදය; අනා සෞ යනු පදය; අසඃ යනු පදයි.

අසකාරස්‍යව, සකාරවර්ජිතවූද; යුවොඃ, යුවුදෙඛදනඟට; අනාකෞ ආදෙශෞ, අනඅකයන ආදෙශයෝ දෙදෙන; භවතඃ, වෙත්. පාවකඃ, පක්තා, පවඃ යනුවේ,

(පවතියන වාක්‍යයෙහි ඩුපවස්යන ධාතු පව්යි කියානිඛෙයි, ධාතුකෙරෙන් කතීඃකාරකයෙහි "කතීතරිණ්වුල්තෘජවඃ" යන සූත්‍රයෙන් ණ්වුල්වෙයි,ණකාර ලකාර ඉත්වෙයි,තෘවිවෙයි,වකාර, ඉත්වෙයි,අව්වෙයි,වකාරඉත්වෙයි,සකාරවර්ජිතවූවුහට"යුවොරනාකාවසඃ" යන සූත්‍රයෙන් අක යන ආදෙශවෙයි, ණ්හු පර කල්හි උපාන්තවූ අත්හට "කෘණිති" යන සූත්‍රයෙණ් ඉත්වෙයි, තෘවිකළහන්හි 'වලාදෙරිවි"යන සූත්‍රයෙන් ඉවිපත්තෙහි "ශකාදිභ්‍යඃ යන සූත්‍රයෙන් ප්‍රතිෂෙධවෙයි, "චොඃකූඃ" යන සූත්‍රයෙන් කූඛයෙන් චකාරයහට කකාරයෙක් වෙයි, අවිකළ තන්හි අකාර චකාරයෙහි සංහිතවෙයිකියා පාවකඃ, පක්තා, පවඃ ශබ්ද යනුදු සිඛකටයුතු; පවතීති, දීඝේනුයි; පාවකඃ, පාවකනමීවේ; පක්තා, පක්තා නම්;පවඃ,පවනමි; මෙහිපක්තෘ ශබ්දයා ශාස්තෘ ශබ්දයාසේම සිඛකටයුතු)

5. 7. 1.

26 නෘති ඛනි රජ: ශිල්පිනි ෂ්වුන් 1, 1, 157.

නෘත්‍යාදිභ්‍යඃ ශිල්පිනි කර්තරි ෂ්වුන් භවති.
ඉකොදෙඞ් ක්‍රියාඵ්‍යායා ඉතිව වර්ත්තතෙ;-

6. 6.

27 ලඝෝ රුපාන්තස්‍ය. 6, 2, 4.

ක්‍රියාඵ්‍යායඃ ප්‍රකෘතෙ රුපාන්තස්‍ය ලඝෝරි කොදෙඞ් භවති,
නෘත්තකඃ, ඛනකඃ, රජකඃ, උච්චාරණාන්තලොපඃ.

"නෘතිඛනිරජඃ ශිල්පිනිෂ්වුන්" යනු සූත්‍රයි; නෘතිඛනිරජඃ යනු පදය; ශිල්පිනි යනු පදය; ෂ්වුන් යනු පදයි. නෘත්‍යා දිභ්‍යඃ, නෘත්‍යාදීන් කෙරෙන්; ශිල්පිනිකර්තරි, ශිල්පිකර්තෘහු කියමනාකල්හි; ෂ්වුන් භවති, ෂ්වුන්වේ.(මෙහි නෘත්‍යාදිහු නම්; සූත්‍රයෙහි දක්වනලද නෘති-නෘත්‍යෙ, ඛනු-අවදාරණෙ, රන්ජ-රාගෙ යන ධාතුයි,නෘති-යන ධාතු; නෘත්‍යෙ, නැටීමෙහි වැටේ; ඛනු-යන ධාතු, අවදාරණෙ, කැණීමෙහි වැටේ; රන්ජ- යන ධාතු; රාගෙ, රැදීමෙහි වැටේ.)

ඉකොදෙඞ් යනුද; ක්‍රියාඵ්‍යායා ඉතිව, ක්‍රියාඵ්‍යායඃ යනුද; වර්ත්තතෙ, වැටේ,

"ලඝෝරුපාන්තස්‍ය" යනු සූත්‍රයි. ලඝෝඃ යනු පදය; උපා න්තස්‍ය යනු පදයි.

ක්‍රියාඵ්‍යායඃ ප්‍රකෘතෙඃ, ධාතුප්‍රකෘතිය සම්බන්ධිවූ; උපාන්තස්‍ය, උපාන්තයහට සමීපවූ; ලඝෝඃ, ලඞ්වූ; ඉකඃ, ඉක්හට; අදෙඞ් භවති, අත් එඞ් වේ. නෘත්තකඃ, ඛනකඃ රජකඃ යනුවේ; උච්චාර ණාත්,උච්චාරණය හෙතුකොටගෙන;නලොපඃ,නකාරයහට ලොප් වේ.("නෘතිඛනිරජඃ ශිල්පිනිෂ්වුන්" යන සූත්‍රයෙහි "රජඃ"කියා නකාරයහට ලොප්කොට දැක්වූ හෙයින්, නකාරයහට ලොප් වෙයි සේයි.)

(මෙහි නෘත්‍යතෙ යන වාක්‍යයෙහි නෘති-යන ධාතු නෘත් කියාතිබෙයි, ඛන්‍යතෙ යන වාක්‍යයෙහි ඛනි-යන ධාතු ඛන් කියා තිබෙයි, රඤ්ජති යනවාක්‍යයෙහි රන්ජ යන ධාතු(සූත්‍රොච්චාරණයෙන් නකාරය හට ලොප්කොට) රජයි කියාතිබෙයි, නෘත්‍යාදීන් කෙරෙන් පරව ශිල්පිකර්තෘහු කියමනා කල්හි" "නෘති ඛනිරජඃ ශිල්පිනිෂ්වුන්", යන සූත්‍රයෙන් ෂ්වුන් වෙයි, ෂකාර නකාර ඉත්වෙයි, "යුවොරනාකාවසඃ" යන සූත්‍ර යෙන් වුහට අක යන ආදෙශවෙයි, ධාතුප්‍රකෘතිය සම්බන්ධිවූ

5. 1.

28 ව්‍යාපාදණ්. 1, 2, 1.

ක්‍රියයා යදිව්‍යාපන්නතඃ පරාත් ක්‍රියාථීාදණ් පරෝ භවති.

කාරකම්බහුල මිත්‍යසුබන්නෙතනාපි කාරක ශබ්දෙන සහ සමාසඃ, එවමන්‍ය ත්‍රාපි, එකාථීාඉනිසුප් ලුක්.

කුම්භං කරොතීති කුම්භකාරඃ, ශබ්දකාරඃ, ලුවෙේදනෙ, කාණ්ඩලාවඃ.

ඉඞ් අධ්‍යයනෙ.

අධිපූර්වඃ. වෙදධ්‍යායඃ, ඛිදා-දෘනෙ.

ලඳුවූ උපාන්තවු ඉක්හට "ලඝොරුපාන්තස්‍ය" යන සූත්‍රයෙන් අක්පරව වෙයි, "අවොරහාත්වෙ" යන සූත්‍රයෙන් චිත්තකාන්යෙක් වෙයි කියා නෘත්තක ශබ්දයද වුහට අකයන ආදෙශ කොට ඛනක රජක ශබ්දද සිඛකටයුතුයි, නෘත්‍යතඉති නටානුසි; නෘත්තකඃ, නෘත්තකනම්වේ. ඛනතීති, කණීනුසි; ඛනකඃ, ඛනකනම්වේ; රඤ්ජතීති, රදුනුසි; රජකඃ, රජකනම්වේ; නෘත්තක ශබ්දයෙන් නැටුවන් කියත්; ඛනකශබ්දයෙන් හාරන්නවුන් නියත්; රජක ශබ්දයෙන් රදවුන් කියත්.)

"ව්‍යාපාදණ්" යනු සූත්‍රයි; ව්‍යාපාදාත් යනු පදය; අණ් යනුපදයි.

ක්‍රියායා, ක්‍රියායෙන්; ඝත්, යමෙක්; ව්‍යාපාදම්, සම්බන්ධමානද; තතඃ පරාත්, ඒව්‍යා පාදයාගෙරෙන් පරවූ; ක්‍රියාථීාත්, ධාතුහුගෙරෙන්; අණ්, අණ්ප්‍රත්‍යයතෙම; පරොභවති, පරවවේ. කාරකම්බහුලම්ති, "කාරකම්බහුලම්" යන සූත්‍රයෙන්; අසුබන්නෙතනාපි ප්‍රබන්නතනොවන්නාවූද; කාරකශබ්දෙන, කාරකශබ්දය හා; සහ, එක්ව; සවාසඃ, සමාසවේ; අන්‍යත්‍රාපි, සෙසුතන්හිදු; එවම් මෙසේ මැසි. එකාථීාඉනි, "එකාථීාඃ" යන සූත්‍රයෙන්; සුප්ලුක්, සුප් හට ලුක්වේ.

කුම්භම්, කලය; කරොතීති, කෙරේනුසි. කුම්භකාරඃ, කුම්භකාරනම්වේ; ශබ්දම්, හඬ; කරොතීති, කෙරේනුසි. ශබ්දකාරඃ, ශබ්දකාරනම්වේ. ලුවෙේදනෙ; ලු-යන ධාතු; ඡෙදනෙ, කැපීමෙහි වැවේ. කාණ්ඩලාවඃ යනුවේ.

ඉඞ් අධ්‍යයනෙ; ඉඞ්-යන ධාතු; අධ්‍යයනෙ, හැදෑරීමෙහි වැවේ.

අධිපූර්වඃ, අධිපූර්වවේ; වෙදධ්‍යායඃ යනුවේ.

(මෙහි කුම්භං කරොති යන වාක්‍යයෙහි කුම්භං යන ද්විතීයාන්තයා; උපපදකොට ඇති; ඩුකෘඤ්යන ධාතුකෘයි කියා නිබෙයි, ශබ්දංකරොති යන වාක්‍යයෙහි ශබ්දම් යන ද්විතීයාන්තයා උපපද

ව්‍යාප්‍යාදිති වර්තතෙ;—

5. 5. 1.

29 ආතෝ ප්‍රාදෝඃ කඃ. 1, 2, 3.

ව්‍යාප්‍යාත්පරාද් කාරාන්තාත් ප්‍රාදිරහිතාත් කෝ භවති.

ලිටිති වර්තතෙ;—

1. 7. 7. 1. 6.

30 ලොපොවි කඩිති චානඃ. 5, 3, 75.

කොට ඇති ඩුකෘඤ් යන ධාතු කෘයි කියාතිබෙයි. කාණ්ඩම් ලුණාති යනවාක්‍යයෙහිකාණ්ඩම් යනවිතියාන්තයා උපපදකොට ඇති ලුයන ධාතු ලුයිකියා තිබෙයි, වෙදම් අධියතෙ යන වාක්‍යයෙහි වෙදම් යන විතියාන්තයා උපපදකොට ඇති අධි දුළිවූ ඉඩ් යන ධාතු ඉයි කියා තිබෙයි. ව්‍යාප්‍යයාකෙරෙන් පරව කර්තෘකාරකයෙහි "ව්‍යාප්‍යාදණී" යන සූත්‍රයෙන් අණ්වෙයි. ණ කාර ඉත්වෙයි. ණකාර ඉත් ප්‍රත්‍යයාපරකල්හි "අවඃ" යන සූත්‍රයෙන් කකාරයහට අත්රපරව වෙයි. ඌකාරයහට ඔෞකාරයෙක් වෙයි. ඉකාරයහට ඓකාරයෙක්වෙයි, "ඒවොයවායාවඃ" යන සූත්‍රයෙන් ඔෞකාරයහට ආව් යන ආදෙශවෙයි, ඓකාරයහට ආය් යන ආදෙශවෙයි, අධියන්නහුගේ ඉකාරයහට "ඉකොයණිවි" යන සූත්‍රයෙන් යකාරයෙක්වෙයි, කාරකවාචිවූ සුබන්ත තෙම අසුබන්තයාහා එක්ව "කාරකම්බහුලම්" යන සූත්‍රයෙන් සමාසවෙයි. "ඒකාචීඃ" යන සූත්‍රයෙන් සුප්හට ලුක්වෙයි. කුම්භකාරඃ, ශබ්දකාරඃ, ඝාණ්ඩලාවඃ, වෙදධ්‍යායඃ යනුවේ. කුම්භම්, කලය; කෘරොතීති, කෙරේත්‍රුයි; කුම්භකාරඃ, කුම්භකාර නම්වේ; ශබදම්, හඬ; කරොතීති, කෙරේත්‍රුයි; ශබ්දකාරඃ ශබ්දකාරනම්වේ; කාණ්ඩම්, ශරය; ලුනාතීති, කපාත්‍රුයි, කාණ්ඩලාවඃ, කාණ්ඩලාව නම්වේ; වෙදම්, වෙදය; අධියෙ ඉති, හදරාත්‍රුයි; වෙදධ්‍යායඃ, වෙදධ්‍යායනම්වේ.)

ඩුදු දෘතෙ, ඩුදු යන ධාතු; දෘතෙ, දීමෙහි වැවේ.

ව්‍යාප්‍යාදිති, ව්‍යාප්‍යාත්යනු; වර්තතෙ, වැටේ.

"ආතොඃප්‍රාදෝඃකඃ" යනු සූත්‍රයි. ආතඃ යනු පදය; අප්‍රාදෝ යනු පදය; කඃ යනු පදයි.

ව්‍යාප්‍යාතපරාත්, ව්‍යාප්‍යඃතෙරෙන් පරවූ; ප්‍රාදිරහිතාත් ප්‍රාදිරහිතවූ; ආකාරාන්තාත්, ආකාරාන්තධාතුතෙරෙන්; කෝ භවති, කප්‍රත්‍යයවේ.

ලිටිති, ලිටියනු; වර්තතෙ, වැටේ.

"ලොපොවිකඩිතිචානඃ"යනු සූත්‍රයි, ලොපඃ යනු පදය, අවි යනු පදය, කඩිති යනුපදය,වයනුපදය, ආතඃ යනු පදයි.

අජාදෙෆ කඩිති ලිවි ව පරඨ ආකාරාන්තායාඃ ප්‍රකෘතෙඃ ලොපො භවති.

ගොදඃ, කම්බලදඃ.

පා-පානෙ.

5.

31 සුපඃ. 1, 2, 3.

සුබන්තාත්, පරාදෙ කාරාන්තාත් කෙ භවඞි
කචෙඡන පිබතීති කචඡපඃ වාභ්‍යාං පිබතීති ඵිපඃ.
සුප ඉති වර්තතෙ—

අජාදෙෆ; අජාදිවූ; කඩිති, කකාර ඩකාර ඉත් ප්‍රත්‍යයා පර කල්හිද; ලිවිවපරතඃ, ලිවිහු පරකල්හිද; ආකාරාන්තායාඃ ප්‍රකෘතෙඃ, ආකාරාන්ත ප්‍රකෘතිහට; ලොපො භවති, ලොප්වේ.

ගොදඃ කම්බලදඃ යනුවේ.

(ගාම්දදාතිනියන වාක්‍යයෙහි ගාම් යන ද්විතීයාන්තයා, උපපදකොට ඇති ඩුදා යන ධාතු දෑයි කියා තිබෙයි, ව්‍යාපත්‍යයාකෙරෙන් පරවූ ප්‍රාදිරහිතවූ ආකාරාන්ත ධාතූහු කෙරෙන් පරව "ආතොඃ ප්‍රාදෙඃකඃ"යන සූත්‍රයෙන් කර්තෘකාරකයෙහි ක ප්‍රත්‍යය වෙයි, කකාරඉත්වෙයි, අජාදිවූ කකාරඉත් ප්‍රත්‍යයා පරකල්හි ආකාරාන්ත ප්‍රකෘතිහුගේ ආකාරයහට "ලොපොවි කඩිතිවාතඃ" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වෙයි, "කාරකඹබහුලම්" යන සූත්‍රයෙන් සමාසවෙයි, "ඒකාථීඃ" යන සූත්‍රයෙන් සුප්හට ලුක්වෙයි, ගොද, කම්බලදඃ යනුවේ; ගාම්, දෙන; දදාතීති, දේහුයි; ගොදඃ, ගොද නම්වේ. කම්බලම්, පලසක්; දදාතීති, දේහුයි; කම්බලදඃ, කම්බලදනම්වේ.

පා- පානෙ, පා යනධාතු; පානෙ, පිමෙහිවැටේ.

"සුපඃ" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

සුබන්තාත්, සුබන්තවූ; ආකාරාන්තාත්පරාත්, ආකාරාන්ත ධාතු කෙරෙන් පරව; කොභවති, කප්‍රත්‍යයවේ; කචෙඡන ඇලෙයෙන්; පිබතීති, බෝහුයි; කචඡපඃ, කචඡපනම්වේ; වභ්‍යාම්; දෙකෙන්; පිබතීති, බෝහුයි; ඵිපඃ, ඵිපනම්වේ.

(කචෙඡන පිබති යන වාක්‍යයෙහි කචෙඡන යන කෘතීයාන්තයා උපපදකොට ඇති පා යන ධාතු පා සී කියා තිබෙයි, සුබන්තයා කෙරෙන් පරවූ ආකාරාන්ත ධාතුකෙරෙන් පරව "සුපඃ" යන සූත්‍රයෙන් කර්තෘකාරකයෙහි ක ප්‍රත්‍යයවෙයි, "ලොපොවිකඩිතිවාතඃ, යන් සූත්‍රයෙන් ආකාරයහට ලොප්වෙයි, කාරකසමාසවෙයි, සුප්ලුක්වෙයි, කචඡපඃ, ඵිපඃ යනුවේ.)

සුපඉති, සුපඃ යනු; වර්තතෙ, වැවේ;

5. 1.

32 වරෙෂ්ටඃ 1, 2, 4.

සුපඃ පරාච්චරෙෂ්ටෝ භවති,වර-ගමනෙ,කුරුෂ්ව වරතීති කුරුවරඃ

5. 7:.

33 කෘඤ්ඉ හෙතුශීලානුලොමෙෂු. 1, 2, 7.

සුපඃ, පරාත් කරොතෙ ර්‍හේතෞ කර්‍තරිශීලෙ ගම්‍යමානෙ
කානුලොමෙවා කර්‍තරි ටොඃ භවති.
ප්‍රතීත ශකනිකං කරණං හෙතුඃ ශීලං ප්‍රකෘතිඃ, අනුලොමොනුකූලඃ, ශාස්ත්‍රං යශස්කරම්.

"වරෙෂ්ටඃ" යනු සූත්‍රයි, වරෙඃ යනු පදය; ටඃ යනු පදයි.

සුපඃ පරාත්, සුප්හු කෙරෙන් පරවූ; වරෙඃ, වර-ගමනෙ යන ධාතුකෙරෙන් පරව; ටොඃ භවති, ට ප්‍රත්‍යයවේ.

වර-ගමනෙ, වරයන ධාතු; ගමනෙ, ගමන්හිවැටේ; කුරුෂ්ව කුරුවරෙහි; වරතීති, හැසිරේනුයි, කුරුවරඃ, කුරුවරනම්වේ.

(කුරුෂ්වවරති යන වාක්‍යයෙහි කුරුෂ්ව යන සප්තම්‍යන්තයා උපපදකොට ඇති වර යන ධාතු වර යී කියා තිබෙයි, සුප්හු කෙරෙන් පරවූ වර යන ධාතුහු කෙරෙන් පරව; "වරෙෂ්ටඃ" යන සූත්‍රයෙන් කර්‍තෘ කාරකයෙහි ට වේ, කාරකසමාසවෙයි, සුප්ලුක්වෙයි, කුරුවරඃ යනුවේ.)

"කෘඤ්ඉ හෙතු ශීලානුලොමෙෂු"යනු සූත්‍රයි, කෘඤ්ඃ යනු පදය; ශීලානුලොමෙෂු යනු පදයි.

සුපඃ පරාත්, සුප්හු කෙරෙන් පරවූ; කරොතෙඃ, ඩුකෘඤ් කරණෙ, යන ධාතුහු කෙරෙන් පරව; හෙතෞ කර්‍තරි, හෙතු කර්‍තෘ කියමනා කල්හිද; ශීලෙ ගම්‍යමානෙ, ශීලයගම්‍යමාන කල්හිද;අනුලොමෙවා කර්‍තරි, අනුලොම කර්‍තෘව කියමනා කල්හිද, ටොඃ භවති, ට ප්‍රත්‍යයවේ.

ප්‍රතීතශකනිඃම්, ප්‍රශිබවූ ශකතිඇති; කාරණම්, කාරණය; හෙතු, හෙතුනම්වේ; ශීලම්, ශීලනම්; ප්‍රකෘතිඃ, සඃභාවයි; අනු ලොමඃ, අනුලොමනම්; අනුකූලඃ, අනුකූලයයි; යශස්කාරම්, යශ සකාරනම්; ශාස්ත්‍රම්, ශාස්ත්‍රයි.

(යශස්කරොති යන වාක්‍යයෙහි යශස් යන විතියාන්තයා උපපදකොට ඇති ඩුකෘඤ්-කරණෙ යන ධාතු කෘයි කියා තිබෙයි, සුප්හු කෙරෙන් පරවූ ඩුකෘඤ් යන ධාතුහුකෙරෙන් පරව හෙතු කර්‍තෘහු කියමනා කල්හි "කෘඤ්ඉ හෙතු ශීලානුලොමෙෂු" යන සූත්‍රයෙන් කර්‍තෘකාරකයෙහි ට ප්‍රත්‍යයවේ. "ඉකෘ

ශ්‍රාඩකරඃ, වචනකරඃ, හන-හිංසායාම්. අපපූර්වඃ,
ඩ ඉති වතීතතෙ;-

5.

34 හනඃ 1, 2, 37.

සුපඃ පරාද්ධනෙත ඛ්හුලං ඩො භවති.
ඛිති ලොප ඉතිව වතීතතෙ;-

දෙඩ් ක්‍රියාඛ්‍යාඃ" යන සූත්‍රයෙන් රපරවවෙඩි, කාරකසමාස වෙයි, යඥස් ශබ්දයාගේ සකාරයට "සසජුෂොරුඃ" යන සූත්‍ර යෙන් රුත්වයෙහි "අතඃ කෘකමි කංස කුම්භපාත්‍ර කුශාකර්ණීභ්‍ර සසංඛ්‍යස්‍ය" යන සූත්‍රයෙන් රෙඵයහට සකාරයෙක්වෙයි, යඥ සකරඃ යනුවේ, යඥඃ, යඥස්; කරොතීති, කරන්ට ශකති ඇත් තේනුයි; යඥසකරඃ, යඥසකරනම්වේ.

ශ්‍රාඛං කරොතියන වාක්‍යයෙහි ශ්‍රාඩම්යන විතියාන්තයා උප පදකොට ඇති ඩුකෘඤ් යන ධාතු කෘයි කියා තිබෙයි, සුප්ලු කෙරෙන් පරවූ කෘඤ් යන ධාතු කෙරෙන් පරව ශිලයක් ගම්‍ය මානකල්හි "කෘඤෙ හෙතු ශිලානුලොමෙඡු" යන සූත්‍රයෙන් කතෘ කාරකයෙහි ට ප්‍රත්‍යයවේ, අත්‍රපරවවෙයි, කාරකසමාසවෙයි, සුප්ලුක්වෙයි, ශ්‍රාඩකාරඃ යනුවේ; ශිලෙන, සවභාවෙන්; ශ්‍රාඩම්, පිතෘපිණ්ඩදානය; කරොතීති, කෙරේනුයි; ශ්‍රාඩකාරඃ, ශ්‍රාඩකරනම්වේ.

වචනං කරොති යන වාක්‍යයෙහි වචනම් යන විතියාන්තය, උපපදකොට ඇති ඩුකෘඤ් යන ධාතු කෘයි කියා තිබෙයි, සුප්ලුකෙරෙන් පරවූ ඩුකෘඤ් යන ධාතුහු කෙරෙන් පරව අනු ලොම් කතෘවක්කියමානකල්හි "කෘඤෙ හෙතු ශිලානුලොමෙඡු" යන සූත්‍රයෙන් කතෘකාරකයෙහි ටවෙයි, අත්‍රපරව වෙයි, කාරකසමාසවෙයි, සුප්ලුක්වෙයි, වචනකාරඃ යනුවෙයි වචනං කරොතීති, අනුකූලව කෙරේනුයි; වචනකරඃ, වචන කරනම්වේ.)

හන-හිංසායාම්; හන යනධාතු; හිංසායාම්, නැසීමෙහිවැවේ; අපපූර්වඃ, අපපූර්වවෙයි.

ඩ ඉති, ඩයනුඃ වතීතතෙ, ටෑවේ.
"හනඃ" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

සුපඃ පරාත්, සුප්ලුකෙරෙන් පරවූ; හනෙතඃ, හන යන ධාතුහුකෙරෙන් පරව; ඛ්හුලම්, ඛ්හුලව; ඩො භවති, ඩප්‍රත්‍යයවේ.

ඛිතියනුද; ලොපඉතිච, ලොපයනුද; වතීතතෙ, වැවේ.

6.

35 අනන්‍යාජාදෙඃ. 5, 3, 138.

අන්‍යාජාදිඝීඝ්‍ය ප්‍රකෘත්‍යාවයවස්‍ය තස්‍ය ඕතිලෝපෝ භවති, කෙලශාපහඃ.

1.

36 ටක්. 1, 2, 39.

සුපඃ පරාඩ්ඛ්‍යෙන ඛ්හුලං ටක් භවති.

අවී අවඃ ලෙ ලොප ඉතිව වර්‍තතෙ;-

7. .1. 6.

37 කිති ච භනඃ 5, 3, 97.

"අනන්‍යාජාදෙඃ" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

ඕති, ඔකාර ඉත්ප්‍රත්‍යයා පරකල්හි; අන්‍යෘඃ, අන්‍යාවූ; අජාදිඃ, අජාදිතෙම; යස්‍ය ප්‍රකෘත්‍යාවයවස්‍ය, යම් ප්‍රකෘති අවයවයක් හුගේද; තස්‍ය, ඕහට; ලොපො භවති, ලොප්වේ; කෙලශාපහඃ කෙලශාපහඃ යනුවේ.

(කෙලශම්පහතීති යන වාක්‍යයෙහි කෙලශම් යන විතියා නාමයා උපපදකොට ඇති අපපූර්ව හ්නයන ධාතු හනයි කියා තිබෙයි, සුප්හු කෙරෙන් පරවූ හන-හිංසායාම් යන ධාතුහු කෙරෙන් පරව "භනඃ"යන සූත්‍රයෙන් කර්‍තෘකාරකයෙහි ඩවෙයි, ඩ ප්‍රත්‍යයා පරකල්හි අන්‍යවූ අජාදීවූ ප්‍රකෘති සම්බන්ධීවූ අවයවය හට "අනන්‍යාජාදෙඃ" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වෙයි, ප්‍රාදිසමාසගර්හී කාරක සමාසවෙයි, සුප්හු ලුක්වෙයි, "අකෘතිදීර්ඝඃ" යන සූත්‍රයෙන් දීර්ඝවෙයි. කෙලශාපහඃ යනුවේ. කෙලශම්, කෙලෙස්: අපහනති, නසාත්‍යි; කෙලශාපහඃ, කෙලශාපහාම්වේ.)

"ටක්" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

සුපඃ පරාත්, සුප්හු කෙරෙන් පරවූ; භවෙත්ඃ, භන යන ධාතුහුකෙරෙන් පරව;බහුලම්,බහුලව; ටක්භවති ටක්ප්‍රත්‍යයවේ.

අවියනුද; අවඃ යනුද; ලෙයනුද ලොපඉතිව, ලොපඃයනුද; වර්‍තතෙ වැවේ.

"කිතිව භනඃ"යනු සූත්‍රයි; කිති යනුපදය; ච යනු පදය; භනඃ යනු පදයි.

අජාදෙඃ. අජාදිවූ; අජිති, විත්නොවන්නාවූ; කිති. කාකාරඉත්ප්‍රත්‍යයා පරකල්හි; ලාදෙශෙච පරභඃ, ලාදෙශයා පරකල්හි; භනඃ, භන්ධාතුහුගේ; අවඃ, අවියට ලොපොභවති, ලොප්වේ.

කිති ලාදෙශෙවාජිත්‍ය ජාදෙ පරතො හනො වො
ලොපො භවති.
කුරිති වත්තතෙ;-

7. 6. 1.
38 ඤණිති හනො හඃ 6, 1, 85.
ඤණිති නකාරෙව පරතඃ හන්නෙ හකාරස්‍ය කුච්ඡමභවති,
ජායාඤනඃ, නිලකා ලකඃ.

5. 5. 1.
39 සපෘශො'නුදකාත් සඞින් 1. 2, 48
උදකා දන්‍යසමාත් පරාත් සපෘඝඃ සඞින් භවති.
කුරිති වත්තතෙ;-

කුරිති, කුඃ යනු, වත්තතෙ, වැවේ.

"ඤණිති හනො හඃ" යනු සූත්‍රයි; ඤණිති යනු පදය; හනඃ යනුපදය; හඃ යනු පදයි.

ඤණිති, ඤකාරණකාර ඉත් ප්‍රත්‍යයා පරකල්හිද; නකාරෙව පරතඃ, නකාරයා පරකල්හිද; හන්නෙඃ, හනයන ධාතු හුගේ; හකාරස්‍ය, හකාරයහට; කුච්ඡමභවති, කුච්යවේ.

ජාඤාම්, අඛුව; හන්නීති, නඤානුයි; ජායාඤනඃ, ජායාඤන නම්වේ; නිලකාලකඃ, තලුකැලුලයි.

(ජායාං හන්ති යන වාක්‍යයෙහි ජායාම් යන ත්‍රිතීයාන්තයා උපපදකොට ඇති හනයන ධාතු හන යී කියා නිබෙයි, සුප්හු කෙරෙන් පරවූ හන ධාතුහු කෙරෙන් පරව "ටක්" යන සූත්‍ර යෙන් කනීඃ කාරකයෙහි ටක්වෙයි, ටකාරකකාර ඉත්වෙයි, අජාදිවූ වකාර ඉත්කොවන්නාවූ ඝකාර ඉත් ප්‍රත්‍යයා පර කල්හි හන ධාතුහුගේ අච්හට "කිතිව හනඃ" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වෙයි, නකාරයා පරකල්හි හන යන ධාතුගේ නකාරය හට "ඤණිති හනො හඃ" යන සූත්‍රයෙන් කුච්යෙන් ඝකාර යෙක්වෙයි, ඝාරකසමාඝවෙයි, සුප්ලුක්වෙයි, ජායාඤනඃ යනුවේ.)

"සපෘශො'නුදකාත්සඞින්" යනු සූත්‍රයි, සපෘඝඃ යනු පදය; අනුදකාත්යනු පදය; සඞින්යනු පදයි.

උදකාත්, උදක ශබ්දයාකෙරෙන්; අන්‍යසමාත් පරාත්; අනික් ශබ්දයක්හු කෙරෙන් පරවූ; සපෘශඃ' සපෘශ්හු කෙරෙන්. සඞින් භවති, සඞින්වේ; මෙහි සපෘශනම්; සපෘශ-සංසපෂී යන ධාතුයි. සපෘශ යන ධාතු; සංසපෂී, සංසපණීය කිරීමෙහි වැවේ.)

කුරිති, කුඃ යනු; වත්තතෙ, වැවේ.

6.

40 ඡිනාඃ. 6, 3, 60

ඡින්නන්තස්‍ය කිලි පදුනෙත ච කුත්වං භවතීති ඡකාරස්‍ය ප්‍රත්‍යාසකෙතඃ ඛකාරඃ, තස්‍ය ජස්ත්ව චර්ත්වෙ ඝෘතං සපෘඡතීති ඝෘතසපෘක්, මනෙත්‍රණ සපෘඡතීති මන්ත්‍ර සපෘක්.

දෘශිර්— ප්‍රෙක්ෂණෙ.

ඡින්තීති වර්තතෙ;—

"ඡිනඃ" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

කිලි, කිල්හු පරකල්හිද; පදුනෙත ච, පදුන්නකල්හිද; ඡින්නන්තස්‍ය, ඡින්නන්තයහට; කුත්වම්භවතීති, කුත්වයවෙයි; ඡකාරස්‍ය, ඡකාරයහට; ප්‍රත්‍යාසකෙතඃ, ගුණතඃ ප්‍රත්‍යාසකතින්; ඛකාරඃ, ඛකාරයෙක්වේ; තස්‍ය, ඒ ඛකාරයහට; ජස්ත්වචර්ත්වෙ ජස්ත්ව චර්ත්ව දෙකවෙත්.

ඝෘතම්, ගිතෙල්; සපෘඡතීති, සපඡීකෙරෝත්‍යුයි; ඝෘතසපෘක්, ඝෘතසපෘක්නම්වේ; මඉන්ත්‍රණ, මන්ත්‍රයෙන්; සපෘඡතීති, සපඡී කෙරෝත්‍යුයි; මන්ත්‍රසපෘක්, මන්ත්‍රසපෘක්නම්වේ.

(ඝෘතං සපෘඡතී යන වාක්‍යයෙහි ඝෘතම් යන විතීයාන්තයා උපපදකොට ඇති සපෘඡයන ධාතු සපෘඡ්ධී කියාතිබෙයි, මන්ත්‍රෙණ සපෘඡතී යන වාක්‍යයෙහි මන්ත්‍රෙණ යන තෘතීයාන්තයා, උපපදකොට ඇති සපෘඡ යන ධාතු සපෘඡ්ධී කියාතිබෙයි, උදෘ ශබදයා කෙරෙන් පිටත් සෙස්සවුන් කෙරෙන් පරවූ සපෘඡ් යන ධාතුහු කෙරෙන් පරව "සපෘඡොඃනුදකාත්ඡින්" යන සූත්‍රයෙන් කතෘකාරකයෙහි ඡින්වෙයි, කඛාර නකාර ඉකාර ඉත්වෙයි, අවිරහිතවූවිහට "වෙරනචඃ" යනසූත්‍රයෙන් ලොප්වෙයි. කාරයා සමාසවෙයි, ඝෘතසපෘක්, මන්ත්‍රසපෘක් ශබදයි, ඔහු කෙරෙන් සුවෙයි,සුහට "සොඃ" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වෙයි,කිල්හු පදුන්න කල්හි ඡින්නන්තයහට"ඡිනඃ"යන සූත්‍රයෙන් කුත්වවෙයි,වන්නේ ගුණතඃ ප්‍රත්‍යාසකතින් වකාරයාමකා ඛකාරයෙක්වෙයි, "කිලොජශ්" යන සූත්‍රයෙන් ජස්ත්වයෙන් ඛකාරයා මිසා කඛාරයෙක් වෙයි, ඝෘතසපෘක්, මන්ත්‍රසපෘක් යනුවේ.)

දෘශිර්, දෘශිර්යන ධාතු; ප්‍රෙක්ෂණෙ, බැලීමෙහි වැවේ.

ඡිනීති, ඡින්යනු; වර්තතෙ, වැවේ. 27

5. 5. 7. 5. .I. .1.

41සමානාන්‍යතන්‍යදෙරුපමානාද්ව්‍යාප්‍යෙදෘශඃක්ෂඤෞ ව

1, 2, 51.

සමානාන්‍යාභ්‍යාං තන්‍යදිභ්‍යාශෙවා පමානාභ්‍යාං පරාත් දෘශෙර්ව්‍යාප්‍යෙක්ෂඤෞ භවතඃ, ඣිනඤව.

ඣලි පදස්‍ය නෙතෙවෙති ව වර්තතෙ;—

6:. 1.

42. වඃශ්වභ්‍රස්ජසඃජමඃජයජරාජභ්‍රාජශාං ෂඃ. 6, 3, 66.

වඃශ්වාදිනාං ඣලි පදාන්තෙ ව ෂො භවති.

7. 6: 1.

43. සි ෂඩ්ඩොඃ කඃ. 6, 3, 72.

"සමානාන්‍යතන්‍යදෙ රුපමානාද්ව්‍යාප්‍යෙ දෘශඃ ක්ෂඤෞව" යනු සූත්‍රයි;සමානාන්‍යතන්‍යදෙඃ යනුපදය;උපමානාත් යනුපදය; ව්‍යාප්‍යෙ යනුපදය; දෘශඃ යනුපදය; ක්ෂඤෞ යනුපදය; වයනු පදයි.

උපමානාභ්‍යාම්, උපමානවාචිවූ; සමානාන්‍යාභ්‍යාම්, සමාන අන්‍ය යන දෙදෙනා කෙරෙන්ද; තන්‍යදිභඃශව, තන්‍යදීන් කෙරෙන්ද; පරාත්, පරවූ; දෘශඃ, දෘශිර් යන ධාතුහුකෙරෙන්; ව්‍යාප්‍යෙ, ව්‍යාප්‍යකාරයාගෙහි; ක්ෂකඤෞ, ක්ෂයඤ්දෙදෙන; භවතඃ, වෙති; ඣිනඤව, ඣින් ප්‍රත්‍යයදවේ.

ඣලියනුද; පදස්‍යයනුද; අන්තෙයනුද; වෙතිව, ව යනුද; වර්තතෙ, වැවේ.

"වඃශ්වභ්‍රස්ජසඃජමඃජයජරාජභ්‍රාජශාං ෂඃ" යනු සූත්‍රයි; වඃශ්වාභ්‍රස්ජසඃජමඃජයජරාජභ්‍රාජශාම් යනුපදය; ෂඃ යනුපදයි;

ඣලි, ඣල්හු පරයාල්හිද; පදාන්තෙව,පදාන්තඣල්හිද; වඃශ්වාදිනාම්, වඃශ්වාදින්ට; ෂො භවති, ෂකාරයෙක්වේ.

(මෙහි වඃශ්වාදිගුනම්; සූත්‍රයෙහි දක්වනලද ඔවඃශ්වු-වෙශ්දනෙ, භ්‍රස්ජ-පාකෙ, සඃජ-විසගී, මඃජ-ශුඛෙඃ, යජ-දෙවපූජායාම්, රාජ-භ්‍රාජ්-දීප්තොඃ යන ධාතූන්හා ශකාරාන්තධාතුහුයි, සඃජ යන ධාතු; විසඃගී, හැරපීමෙහි වැවේ; රාජයන ධාතුද භ්‍රාජ යන ධාතුද; දීප්තොඃ, බැබලීමෙහි වැවේ; සෙසු ධාතූන්ගේ අර්ථ යටකිපරිද්දෙන් දතයුතු.)

"සිෂඩ්ඩොඃකඃ" යනු සූත්‍රයි; සිෂඩ්ඩොඃ යනුපදය; ෂඩ්ඩොඃ යනුපදය; කඃ යනුපදයි.

සකාරාදෞ පරතඃ ෂකාර ඔකාරයොඃ කොඃ භවති.
සඃ සමානස්යෙති ව වක්තව්යෙ; –

7.

44 දෘග්දෘශදෘක්ෂෙෂු, 5, 2, 106,

දෘගාදිෂු පරතඃ සමානස්ය සොඃ භවති, සමාන ඉව දෘස්යතෙ සදෘක්ෂඃ, සදෘශඃ, සදෘක්.

දෘග් දෘශ් දෘක්ෂෙ ච තෞ වෙති ව වක්තව්යෙ;—

1. 6:

45 ආඃ සර්වාදීනාම් 5, 2, 108.

වතුපි දෘගාදිෂුව පරතඃ සර්වාදීනාමාකාරොඃ භවති, අන්‍යාදෘක්ෂඃ, අන්‍යාදෘශඃ, අන්‍යාදෘක්, ත්‍යාදෘක්ෂඃ, ත්‍යාදෘශඃ, ත්‍යාදෘක් ඉත්‍යාදි.

සකාරාදෞපරතඃ, සකාරාදිහු පරකල්හි; ෂකාර සකාර යොඃ, ෂකාර සකාර දෙදෙනහට; කොඃ භවති, කකාරයෙක්වේ.

සඃ යනුද; සමානස්යෙතිව, සමානස්යයනුද; වක්තව්යෙ, වැවේ.

"දෘග්දෘශදෘක්ෂෙෂු" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

දෘගාදිෂු පරතඃ, දෘගාදීන් පරකල්හි; සමානස්ය, සමාන ශබ්දය හට; සොඃ භවති, සකාරයෙක්වේ. සමානඉව, සමානයකුමෙන්; දෘශ්‍යතෙ, දක්නාලැබේනුයි; සදෘක්ෂඃ, සදෘක්ෂනම; සදෘශඃ, සදෘශනම්; සදෘක්, සදෘක්නම්.

දෘග් දෘශ් දෘක්ෂෙ යනුද; තෞවෙතිව, තෞඃයනුද; වක්තව්යෙ, වැවේ.

"ආඃ සර්වාදීනාම්" යනු සූත්‍රයි; ආඃ යනුපදය; සර්වාදීනාම් යනු පදයි.

වතුපි, වතුප්හු පරකල්හිද; දෘගාදිෂුපරතඃ, දෘගාදින් පරකල් හිද; සර්වාදීනාම්, සර්වාදීන්ට; ආකාරොභවති, ආකාරයෙක්වේ; අන්‍යාදෘක්ෂඃ, අන්‍යාදෘශඃ, අන්‍යාදෘක් යනුවේ.

ත්‍යාදෘක්ෂඃ, ත්‍යාදෘශඃ; ත්‍යාදෘක්ඉති, ත්‍යාදෘක්ෂඃ, ත්‍යාදෘශඃ, ත්‍යාදෘක්යන; ආදි, මේආදිරූපවේ.

(මෙහි සමානඉව දෘශ්‍යතෙ යන වාක්‍යයෙහි සමානඃ යන ප්‍රථමාන්තයා කෙරෙන් පරවූ දෘශිර්යනධාතු දෘශ්සි කියානිබෙයි, උපමානවාචිවූ සමාන සබ්දයා කෙරෙන්වූ දෘශිර් යන ධාතුකෙ රෙන් ව්‍යාප්‍යයෙහි "සමානාඛ්‍යත්‍යාදෘෂ්ඨාදිව්‍යාප්‍යෙ දෘශඃ ක්සකඤ්ඉවව්" යන සූත්‍රයෙන් ක්සප්‍රත්‍යයවෙයි, සකාරඉත්

වෙයි, කඞ්ප්‍රත්‍යයවෙයි, ඤින්ප්‍රත්‍යයවෙයි, සඞ්ඛ්‍යාපහාරලොප වෙයි,"ලඤොරුපාන්තස්‍ය"යනසූත්‍රයෙන් අත්පත්තෙහි "කඞිති" යන සූත්‍රයෙන් ප්‍රතිෂේධවෙයි, ඛල්හු පරකල්හිද පදාන්තකල් හිද වෘශ්වාදින්ගේ ශකාරයහට "වෘශ්වභ්‍රස්ජසෘජමෘජයජරාජ භ්‍රාජශාංෂඃ"යන සූත්‍රයෙන් ෂකාරයෙක්වෙයි,සකාරාදිවූ ප්‍රත්‍යයා පරකල්හි ෂකාරයහට "ෂ්ඵාතෂ්ටෝඃකඃ" යන සූත්‍රයෙන් කකාර යෙක්වෙයි, කොශ්වාදි සූත්‍රයෙන් ෂඞ්වෙයි, "සුප්සුපෙකාඊම්" යි සමාසවෙයි, දෘගාදීන් පරකල්හි සමාන ශබ්දයහට "දෘග්දෘශ දෘක්ෂේ" යන සූත්‍රයෙන් සකාරාදෙශවෙයි, රුත්‍ව විසර්ජනීයවෙයි, සදෘක්ෂඃ, සදෘශඃ, ස්දෘක්ෂයනුවේ; ඤින්කළතන්හි සුලොපකුත්ව ජස්ඞ්වර්ත්ව යන මොහුවෙහි, සදෘක් යනුවේ.

අන්‍ය ඉවදෘශ්‍යතෙ යනවාක්‍යයෙහි ප්‍රථමාන්තවූ අන්‍යශබ්දයා කෙරෙන්ද, ස්‍යඉවදෘශ්‍යතෙ යන වාක්‍යයෙහි ප්‍රථමාන්තවූ ත්‍යද් ශබ්දයාකෙරෙන්ද. සඉවදෘශ්‍යතෙ යන වාක්‍යයෙහි ප්‍රථමාන්තවූ තද්ශබ්දයා කෙරෙන්ද, යඉවදෘශ්‍යතෙ යන වාක්‍යයෙහි ප්‍රථමා න්තවූ යද්ශබ්දයා කෙරෙන්ද, අයම්වදෘශ්‍යතෙ යන වාක්‍යයෙහි ප්‍රථමාන්තවූ ඉදං ශබ්දයා කෙරෙන්ද,එෂඉවදෘශ්‍යතෙ යන වාක්‍ය යෙහි ප්‍රථමාන්තවූ එතද්ශබ්දයා කෙරෙන්ද, ඉමම්වදෘශ්‍යතෙ අහ මිවදෘශ්‍යතෙ යන වාක්‍යයෙහි ප්‍රථමෙකවචනාන්තවූ යුෂ්මද් ශබ්දයා කෙරෙන්ද, අසමද්ශබ්දයා කෙරෙන්ද, භවානිවදෘශ්‍යතෙ යන වාක්‍යයෙහි ප්‍රථමාන්තවූ භවත් ශබ්දයා කෙරෙන්ද, කඉව දෘශ්‍යතෙ යන වාක්‍යයෙහි ප්‍රථමාන්තවූ කිංශබ්දයා කෙරෙන්ද, පරව දෘශිර් යනධාතු දෘශ්සී කියාතිඛෙයි, උපමානවාච්වූ අන්‍ය ශබ්දයා කෙරෙන්ද,නාන්‍යදීන්කෙරෙන්ද පරවූ දෘශිර් යන ධාතුහු කෙරෙන් ව්‍යාප්‍යයෙහි "සමානාන්‍යතුල්‍යදෙරුපමාණාද්ව්‍යාප්‍ය දෘශඃ ක්සකඤෞව" යන සූත්‍රයෙන් ක්සවෙයි, කඞ්වෙයි, ඤින් වෙයි, "කඞිති"යි කියා අත්ප්‍රතිෂේධවෙයි, වෘශ්වාදී සූත්‍රයෙන් ෂත්වවෙයි, "ෂ්ඵාතෂ්ටෝඃකඃ". යන සූත්‍රයෙන් කකාරයෙක්වෙයි, කොශ්වාදි සූත්‍රයෙන් ෂඞ්වෙයි, "සුප්සුපෙකාඊම්" යන සූත්‍ර යෙන් සම්මාසවෙයි, දෘගාදීන් පරකල්හි සඞ්ඛ්‍යාදීන්ට "ආඃ සඞ්ඛ්‍යාදී නාම්" යන සූත්‍රයෙන් ආඞ්වෙයි, වන්නේ "ෂෂ්ඨ්‍යන්තසස්‍ය" යන පරිභාෂාසූත්‍ර සාමාර්ත්‍යයෙන් අන්තයා මකා ආත්වෙයි, දෘගාදීන් පරකල්හි "දෘතෙඃ වෙදං කිමොරිශ්ඛි" යන සූත්‍රයෙන් ඉදං ශබ්දයහට රිශ්වෙයි, කිශ්වෙයි, ශකාර ඉත්වෙයි, "ත්වමාවෙක සම්න්" යන සූත්‍රයෙන් එකාර්ථයෙහි වැටෙන්නාවූ යුෂ්මද් ශබ්දය හට ත්වවෙයි, අසමද් ශබ්දයහටමවෙයි, අන්‍යාදෘක්ෂඃ, අන්‍යාදෘශඃ,

භූජ- පාලනෙ.

ණී නිරති වහීනතෙ;—

5. 7.

46 අජාතෙඃ ශිලාඝිඤ්ණ්‍යයොඃ. 1, 2, 56,

අජාතිවාචිනඃ සුපඃ පරාත් ක්‍රියාඛ්‍යාචශිලාඝිඤ්ණ්‍යයොඃ රථියොර්ණිනි භවති.

උෂ්ණං භුඞ්ක්ෂාතගිලෙන උෂ්ණ හොජී, ක්ෂීරමඝිඤ්ණ්‍යං පිබතිති ක්ෂීරපාඝි.

5. 7.

47 ආතොයුගණලි 6, 1, 41,

අකාරාන්තස්‍ය ණලොඃන්‍යසම්න් ඤ්ණිතිපරෙ යුගාගමොභවති.

අන්‍යාදෘක්, ත්‍යාදෘඤඃ, ත්‍යාදෘශඃ, ත්‍යාදෘක්, තාදෘඤඃ, තාදෘශඃ, තාදෘක්, යාදෘඤඃ, යාදෘශඃ, යාදෘක්, ඊදෘඤඃ, ඊදෘශඃ, ඊදෘක්, එතාදෘඤඃ, එතාදෘශඃ, එතාදෘක්, ඒදෘඤඃ, මාදෘඤඃ, ඒදෘශඃ, මාදෘශඃ, ඒදෘක්, මාදෘක්, යුෂ්මාදෘඤඃ, අස්මාදෘඤඃ, යුෂ්මාදෘශඃ, අස්මාදෘශඃ, යුෂ්මාදෘක්, අස්මාදෘක්, භවාදෘඤඃ, භවාදෘශඃ, භවාදෘක්, කීදෘඤඃ, කීදෘශඃ, කීදෘක් යනු සිඛකටයුතු.

මෙහි අන්‍ය ඉව, අනිකක්හුමෙන්; දෘශ්‍යතෙ, දක්නාලැබේනුයි; අන්‍යාදෘඤඃ, අන්‍යාදෘඤ්නම, අන්‍යාදෘශඃ, අන්‍යාදෘශනම; අන්‍යාදෘක්, අන්‍යාදෘක්නමැයි යනාදීන් අර්ථබිණියයුතු.)

භූජ-පාලනෙ, භූජඝනධාතු; පාලනෙ, රක්ෂාකිරිමෙහි වැවේ.

ණීනිරිති, ණීනිඃඝනු; වහීනතෙ, වැවේ.

"අජාතෙඃ ශිලාඝිඤ්ණ්‍යයොඃ" යනු සූත්‍රයි; අජාතෙඃ යනු පදය; ශිලාඝිඤ්ණ්‍යයොඃ යනුපදයි.

අජාතිවාචිනඃ, ජාතිවාචිනොවන්නාවූ; සුපඃ පරාත්, සුප්හු කෙරෙන් පරවූ; ක්‍රියාඛ්‍යාත්, ධාතුහුකෙරෙන්; ශිලාඝිඤ්ණ්‍යයොඃ අර්ථයොඃ, ශිලාර්ථය අඝිඤ්ණ්‍යාර්ථය යනමේ අර්ථයෙහි; ණීනිර්භවති, ණීනිවේ. ශිලෙන, සවභාවයෙන්; උෂ්ණම්,උණුව; භුඞ්ක්තෙ, කානුයි; උෂ්ණහොජී, උෂ්ණහොජීනම්වේ; ක්ෂීරම්, කිරි; ආභීක්ෂ්ණ්‍යම්, අනවරතයෙන්; පිබතීති, බෝනුයි; ක්ෂීරපායි, ක්ෂීරපායිනම්වේ.

"ආතොයුගණලි" යනුසූත්‍රයි; ආතඃඝනුපදය;යුක්යනුපදය; අණලිඝනුපදයි.

ණලඃ, ණල්හුකෙරෙන්; අන්‍යසම්න්, සෙසු; ඤ්ණිතිපරෙ ඤකාර ණකාර ඉත්ප්‍රත්‍යයා පරකල්හි; ආකාරාන්තස්‍ය, ආකාරාන්තධාතුහට; යුගාගමොභවති, යුක්ආගමවේ.

ජති- ප්‍රාදුර්භාවෙ.

1.

47 ඩඃ, 6, 3, 107

සුපඃ පරාත් ක්‍රියාර්‍ථාත් ඩො බහුලං භවති.
බ්‍රාහ්මණේභ්‍යෝ ජාතඃ බ්‍රාහ්මණජඃ.
කර්‍තරිභූත ඉති ච වර්‍තතෙ;

(මෙහි උෂණං භුඩ්කෙන ශිලෙන යන වාක්‍යයෙහි උෂණම් යන ච්තියාන්තයා උපපදකොටඇති භුජයන ධාතු භුජයි කියා තිබෙයි, ක්ෂීරමාභික්ෂණ්‍යං පිබති යන වාක්‍යයෙහි ක්ෂීරම් යන ච්තියාන්තයා උපපදකොටඇති පායන ධාතු පායි කියාතිබෙයි. ජාතිවාචි නොවන්නාවූ සුබන්තයා කෙරෙන් පරවූ ආකාරාන්ත ධාතුකෙරෙන් පරව ශිලාර්‍ථයෙහිද ආභික්ෂණ්‍යාර්‍ථයෙහිද "අජාතෙඃ ශිලාභික්ෂණ්‍යයොඃ" යනසූත්‍රයෙන් කර්‍තෘකාරකයෙහි ණිනිවෙයි, ණකාර ඉත්වෙයි, ලඝුවූ උපාන්තවූ ඉක්ගට ආදිතන්හි "ලඝොරුපාන්තස්‍ය" යන සූත්‍රයෙන් එඕන් එකාරයෙක්වෙයි, ණිල්හු කෙරෙන් පිටත් සෙසු ණිත්හු පරකල්හි ආකාරාන්ත ප්‍රකෘතිගට "ආතොයුගණිලි" යන සූත්‍රයෙන් යුගාගම්වෙයි, කාරකසමාස වෙයි, සුප්ලුක්වෙයි කියා උෂණභොජීන් ශබ්දයාද ක්ෂීරභොජීන් ශබ්දයාද සිඛකොට ගුණීන් ශබ්දයාමෙන් වරනැගිය යුතුයි. මෙහි භුජ- පාලනෙයී හදුළුහෙයින් භුජයන ධාතුරක්ෂණයෙහි වැටෙන්නේද අනෙකාර්‍ථභෙයින් අභ්‍යවහරණයෙහිද වැටෙයි දතයුතු.)

ජති=ප්‍රාදුර්භාවෙ, ජතිඝනධාතුව; ප්‍රාදුර්භාවෙ, පහළවීමෙහි වැවේ.

"ඩඃ" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

සුපඃ පරාත්, සුප්හු කෙරෙන් පරවූ; ක්‍රියාර්‍ථාත්, ධාතූහු කෙරෙන්; බහුලම්; ඉෂ්ටපරිද්දෙන්; ඩො භවති, ඩප්‍රත්‍යයවේ; බ්‍රාහ්මණේභ්‍යඃ, බමුණන්කෙරෙන්; ජාතඃ, උපන්නේ; බ්‍රාහ්මණජඃ, බ්‍රාහ්මණජනම්වේ.

(මෙහි බ්‍රාහ්මණේභ්‍යොජාතඃ යන වාක්‍යයෙහි බ්‍රාහ්මණේභ්‍යඃ යන පඤ්චම්‍යන්තයා උපපදකොටඇති ජති ඝනධාතු ජන්යි කියාතිබෙයි, සුප්හුකෙරෙන් පරවූ ධාතුකෙරෙන් "ඩඃ" යන සූත්‍රයෙන් කර්‍තෘකාරකයෙහි ඩවෙයි, ඩිත්හු පරකල්හි අන්‍යස්වරාදිහට "අන්‍යස්වරාදෙඃ" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වෙයි, කාරක සමාස වෙයි, සුප්ලුක්වෙයි, බ්‍රාහ්මණජඃ යනුවේ.)

කර්‍තරිභූතයනුද; භූතඉතිව, භූතයනුද; වර්‍තතෙ, වැටෙ.

1.

49 කතවතූ. 1, 2, 66

භූතෙඒ වත්තමානාත් ක්‍රියාඊත් කතිතරි කතවතු හීවති.
අඩසොරිති දීඝිඃ, ඝාතවාන්.
ආස- උපවෙශනෙ.

7: 1.

50 භාවාප්‍යයොඃ කතඃ 1, 2, 67,

භාවෙතද්ව්‍යාප්‍යවාඒ භූතෙ කෙතා භවති.
ලිඛාගිර්ලිඞ්තිඞ්ශින්නෙතිව වත්තතෙ;—

5. 1.

51 වලාදෙරිට් 5, 4, 9[illegible],

වලාදෙර්ලිට් ආගිර්ලලිඛෝ නිඞ්ශිතශව ඉඩ් භවති.

"කතවතූ" යනු සූත්‍රයි; එඝපදයි.

භූතෙඒ, භූතාර්ථයෙහි; වත්තමානාත්, වැටෙන්නාවූ; ක්‍රියා ඊත්, ධාතුහුඉතරෙන්; ඝතීතරි, ඝතීඝාරකයෙහි; කතවතූති වති, කතවතුප්‍රත්‍යයවෙයි; අඩසොරිති, අඩසොඃ යන සූත්‍රයෙන්; දීඝිඃ, දීඝිවේ; ඝාතවාන් යනුවේ.

(මෙහි කරොතිඝම යන වාක්‍යයෙහි ඩුකෘඤ්, යන ධාතුඝායි කියාතිබෙයි, භූතාර්ථයෙහි වැටෙන්නාවූ ධාතුහුඉතරෙන් පරව "කතවතු" යනසූත්‍රයෙන් ඝතීඝාරඝයෙහි කතවතුවෙයි කඝාර උඝාර ඉත්වෙයි, "ඝඞිති" යන සූත්‍රයෙන් අත්ප්‍රතිෂෙධවෙයි කියා ඝාතවත් ශබ්දයා සිඞ්කොට භවතු ශබ්දයෙහිමෙන් වර නැගිඝයුතුයි, ඝරොතිඝම, කෙළේනුයි, ඝාතවාන්, ඝාතවාන් නම්වේ.)

ආඝයනධාතු; උපවෙශනෙ, හිදිමෙහි වැටේ.

"භාවාප්‍යයොඃ කතඃ" යනු සූත්‍රයි; භාවාප්‍යයොඃ යනුපදඝ; කතඃ යනුපදයි.

භූතෙ, භූතකාලයෙහි වැටෙන්නාවූ ධාතුහුඉතරෙන්; භාවෙ, භාවයෙහිද; තද්ව්‍යාප්‍යෙව අර්ථ, ඒ භාවයෙන් ව්‍යාප්‍යවූ අර්ථයෙහිද; කෙතා භවති, කතෘවේ.

ලිඛාගිර්ලිඞ්තිඞ්ශින් යනුද; නෙතිව, නයනුද; වත්තතෙ, වැටේ.

"වලාදෙරිට්" යනු සූත්‍රයි; වලාදෙඃ යනුපදඝ; ඉට්යනුපදයි.

ලිඞ්, ලිට්වූද; ආගිර්ලලිඛඃ, ආගිර්ලලිඞ්වූද; අනිඞ්ශිතශව, නිඞ්ශිත්නොවන්නාවූද; වලාදෙඃ, වලාදිඝට; ඉඩ්භවති, ඉට්වේ.

ආශිතං භවතා, කෘතඃ කටෝ දෙවදත්තෙන.
කර්තරි චෙති ව වර්තතෙ;=

5. 7. 1.

52 ගත්‍යර්ථාකර්මකාණ්ඩුඛාරෙ ච. 1, 2. 70.

ගත්‍යර්ථාද්ව්‍යාප්‍යාච්ච ක්‍රියාර්ථාදුඛාරෙ කෙතා භවති කර්තරි භාවව්‍යාප්‍යයොශ්ච ඉදමෙෂාං ඝාතම්. ඉහ තෙ ඝාතාඃ, ඉහ තෙ ඝාතම්, අයං තෙ ඝාතඃ, ඉදමෙෂා මාශිතම්, ඉහ තෙ ආශිතාඃ, ඉහ තෙ රාශිතම්.

භවතා, භවත්හු විසින්; ආශිතම්, හිඳිමයි; දෙවදත්තෙන' දෙවදත්තයා විසින්; කටඃ, කටයතෙම; කෘතඃ, කරණලදී.

(මෙහි ආඝතම් යන වාක්‍යයෙහි ආඝයනඛාතු ආඝයි කියා නිබෙයි, ඔහුකෙරෙන් පරව භාවයෙහිද, ක්‍රියතෙ යන වාක්‍ය යෙහි ඩුකෘඤ් යනඛාතු කෘයි නියානිබෙයි, ඔහුකෙරෙන් පරව ව්‍යාප්‍යයෙහිද "භාවව්‍යාප්‍යයොඃ කර්තඃ" යනසූත්‍රයෙන් කර්තවෙයි, ඣකාර ඉත්වෙයි, ආඝයන ඛාතුහුකෙරෙන් පරවූ අනිඞ් අශිත්වූ වලාදිහට "වලාදෙරිට්" යන සූත්‍රයෙන් ඉට්වෙයි, ඩුකෘඤ් යන ඛාතුහුකෙරෙන් පරවූ වලාදිහට "වලාදෙරිට්" යන සූත්‍රයෙන් ඉට්වෙයි, "එඣාවොශව්ක්‍රිඞි" යනාදිසූත්‍රයෙන් ඉට් ප්‍රතිෂෙධවෙයි, "ඛඞිති" යි අත්ප්‍රතිෂෙධවෙයි, ආශිතම්, කෘතඃ යනුවේ.)

කර්තරියනුද්; වෙතිව, වයනුද; වර්තතෙ, වැවේ.

"ගත්‍යර්ථාකර්මකාණ්ඩුඛාරෙ ච" යනු සූත්‍රයි; ගත්‍යර්ථාකර්මකාත් යනුපදය; ආඛාරෙ යනුපදය; වයනු පදයි.

ගත්‍යර්ථාත්,ගත්‍යර්ථඛාතුහුකෙරෙන්ද; අව්‍යාප්‍යාච්චක්‍රියාර්ථාත්, අව්‍යාප්‍ය ඛාතුහුකෙරෙන්ද; ආඛාරෙ,ආඛාරඣාරකයෙහි; කෙතා භවති, කර්තප්‍රත්‍යයවෙයි; කර්තරි, කර්තෘඣාරඛයෙහිදවෙයි; භාවා ප්‍යයොශ්ච, භාවව්‍යාප්‍යදෙක්හිදවෙයි; (මෙහි ගත්‍යර්ථයොනම්; යා-ප්‍රාපණෙ යනඛාතුහු, අව්‍යාප්‍යයෝනම්; ආඞ-උපවෙශනෙ යන ඛාතුහුයි; යා-ප්‍රාපණෙ, යායනඛාතු, ප්‍රාපණෙ, පැමිණීමෙහි වැවේ)

ඉදම්, මේ; එෂාම්, මොවුන්ගේ; ඝාතම්, ගියතැනයි; ඉහ, මෙහි; තෙ, ඔව්හු; ඝාතාඃ, ගියෝ; ඉහ, මෙහි; තෙඃ, ඔවුන් විසින්; ඝාතම්, ඝාමයි; අයම්, මේතෙම; තෙඃ, ඔවුන් විසින්; ඝාතඃ, යනලදී; (හේ කවරේදයත්?) පක්ෂඃ, මගයි; ඉදම්, මේ; එෂාම්, මොවුන්ගේ; ආශිතම්, හුන්තැනයි; ඉහ, මෙහි; තෙ, ඔව්හු; ආශිතාඃ, හුන්කුයි; ඉහ, මෙහි; තෙඃ, ඔවුන්විසින්; ආශිතම්, හිඳිමයි.

භවිෂ්‍යතීති වත්තතෙ;—

1. 7. 7. 7.

53 තුමුන් භාවෙ ක්‍රියායං තදර්‍හායාම්. 1, 3, 6.

භවිෂ්‍යදර්‍ථෙ වර්‍තමානාත් ක්‍රියාර්‍ථාත් භාවෙ තුමුන් භවති ක්‍රියායාං තදර්‍හායාං ප්‍රතියමානායාම්.

ඉති වත්තතෙ;—

(මෙහි යාතවන්නා'සම්න් යන වාක්‍යයෙහි ආධාරයෙහිද, යාතවන්නා යන වාක්‍යයෙහි කර්‍තෘකාරකයෙහිද, යාතම් යන වාක්‍යයෙහි භාවයෙහිද, යායතෙ යන වාක්‍යයෙහි ව්‍යාප්‍යයෙහිද, ගත්‍යර්‍ථවූ යා යන ධාතුහුකෙරෙන්ද "ගත්‍යර්‍ථාකර්‍මකාදුධාරෙව" යන සූත්‍රයෙන් කර්‍තෘවෙයි, "එඩාවොශ්‍රිඞි" යනාදි සූත්‍රයෙන් ඉවි ප්‍රත්‍යෙඛවෙයි කියා යාත ශබ්දයා සිඞ්කරවයුතු.)

යාතවන්නා'සම්නන්නි යාතම්, අසම්න්, මෙහි; යාතවන්ත ඉති, ගියේනුයි; යාතම්, යාත නම්වේ; සර්‍ව්‍යාම්, සර්‍ව්‍යානයයි; යාත වන්නා යාතාඃ, යාතවන්තාඃ, ගියෝනුයි; යාතාඃ, යාතා නම්වේ; යාතං යාතම්, යාතම්, යාම; යාතම්, යාතනම්වේ; යායතෙසම යාතාඃ, යායතෙසම, යන ලදනුයි; යාතාඃ, යාතානම්වේ.

(මෙහි, අශිතවන්නාඃසම්න් යන වාක්‍යයෙහි ආධාරයෙහිද ආශිතවන්නා යන වාක්‍යයෙහි කර්‍තෘකාරකයෙහිද ආශනම් යන වාක්‍යයෙහි භාවයෙහිද අව්‍යාප්‍යවූ අශ යන ධාතුහුකෙරෙන් "ගත්‍යර්‍ථාකර්‍මකාදුධාරෙව" යන සූත්‍රයෙන් කර්‍තෘත්‍වයවෙයි, "වලාදෙරිට්"සී ඉට්වෙයි කියා ආශිත ශබ්දයා සිඞ්කරවයුතුයි.)

ආශිතවන්නා'සම්නන්නිති ආශිතම්, අසම්න්, මෙහි; ආශිත වන්තාඃ, හුන්නාහුයි; ආශිතම්, ආශිතනම්වේ; ආශිතවන්තාඃ ආශි තාඃ, ආශිතවන්තාඃ, හුන්නාහුයි; ආශිතාඃ, ආශිතානම්වේ; ආශන මාශිතම්, ආශනම්, හිදීම; ආශිතම්, ආශිතනම්වේ.

භවිෂ්‍යතීති, භවිෂ්‍යති යනු; වත්තතෙ, වැටෙ.

"තුමුන් භාවෙ ක්‍රියායාං තදර්‍හායාම්" යනු සූත්‍රයි; තුමුන් යනු පදය; භාවෙ යනු පදය; ක්‍රියායාම් යනු පදය; තදර්‍හායාම් යනු පදයි.

භවිෂ්‍යදර්‍ථෙ, භවිෂ්‍යත් අර්‍ථයෙහි; වර්‍තමානාත්, වැටෙන්නාවූ; ක්‍රියාර්‍ථාත්, ධාතුහුකෙරෙන්; භාවෙ, භාවයෙහි; තුමුන්, තුමුන් වෙයි; තදර්‍හායාම්, ඒ ක්‍රියාව අර්‍ථකොටඇති; ක්‍රියායාම්, අන්‍යක්‍රියා වක්; ප්‍රතියමානායාම්, ගම්‍යමානකල්හි.

ඉතිනයනු; වත්තතෙ,වැටේ.

5:.

54 ශසාදිනඃ. 5, 4, 135.

ශසාදිනඃ පරස්‍ය ලිඩාදෙඃ වලාදෙරිඩ් න භවති, පහතුම්චජනි.

"ශසාදිනඃ" ඝනු සූත්‍රයි; එසාපදෙ.

ශසාදිනඃ පරස්‍ය, ශසාදීන් සොරෙන් පරවූ; ලිඩාදෙඃ, ලිවි ආශිර්ලලිඩ් වර්ජ්‍යනවූ අනිඩ් අගිත්වූ; වලාදෙඃ, වලාදිහට; ඉට්න භවති, ඉවිනොවේ.

(මෙහි ශසාදිහුනාම්

ශසලෘ ඝසි වසති හති මනිභ්‍යඃ
පව් වව් විව් රිව් සිව් මුව් ප්‍රවජඃ,
දිශි දෘශි විශි ලිශි රුශි රිශි මෘශි සපෘශි ක්‍රුශි දන්ශෙභ්‍යඃ
ත්‍යජි යජි ප්‍රුජී රුජි ණිජි විජි භුජ භජ රන්ජ
ඝන්ජ හන්ජ ඤමෘජ භ්‍රශ්ජ මශ්ජ ශෘජඃ
යසි රසි ලසි ගම් නම් යම් රම්භ්‍යඃ
රුහ දුහ දිහ ලිහ මිහ ණහ දහ වහඃ
අදි හදි ඝදි සදි තුදි ණුදි විදි භිදි ඡිදි ඛුදි පදි
මිදි විදි ස්පිදි සකඃඳඃ
තප නිප ආපි තෘපි දෘපි ශප වප ලිප ලප සෘප
ෂ්වප ක්ෂිප චඡුපිභ්‍යඃ
ශුෂි කෘෂි පිෂි විෂි ශිෂි තුෂි ත්විෂි දුෂි වීෂි ශ්ලිෂි පුෂිභ්‍යඃ
ව්‍යධි සුධි රුධි ශුධි බන්ධි ක්‍රුධි ඛුධි රාධි සාධිභ්‍යඃ. සි
දක්වන ලදහ.)

ශකලෘ-ශක්තෟ, ඝස්ලෘ-අදනෙ, වස- නිවාසෙ, හන-හිංසා යාම්, මන-ඥනෙ, ඩුපව- පාකෙ, වව-පරිභාෂණෙ, විවිර්-ව්‍යථ ග්නාවෙ, විවිර්-විරෙවනෙ, රිවිර්-විවෙචනෙ, ෂිව්-ඝරණෙ, මුවිලෘ- මොඝණෙ, ප්‍රවඡ- ඡිප්සායාම්, දෘශ-අනිසජ්ජනෙ, දෘශිර්-ප්‍රෙක්ෂණෙ, විශ-ප්‍රවෙශෙ, ලිශ-අල්පීභාවෙ, ගතෟව, රුශ-රිශ-හිංසායාම්, මෘශ- ආමර්ශනෙ, සපෘශ- සංස්පර්ශෙ, ක්‍රුශ-ආක්‍රොශෙ, දන්ශ-දංශනෙ, ත්‍යජ-භානෞ, යජ-දෙවපූජායාම්, ප්‍රුජිර්-යොගෙ, ප්‍රුජිර්-සම්බන්ධෙ, රුජොභඞ්ගෙ, ණිජිර්-ශුද්ධෞ, විජිර්-ව්‍යථ ග්නාවෙ, භුජ-පාලනෙ, භුජොභෞටිල්‍යෙ, භජ-සෙවායම්, සෘජ-ව්‍යසර්ගෙ, ඝන්ජ-සඞ්ඝෙ, හන්ජ-අවමර්දනෙ, ෂ්වන්ජ-පරිෂ්වඞ්ගෙ, ධූමශ්ජොභූඞ්ගෙ, භ්‍රශ්ජ-පාකෙ, රුහ-ප්‍රාදුර්භාවෙ, දුහ-ප්‍රපූරණෙ, දෘහනෞ, දිහ-උපචයෙ, ලිහ-ආස්වාදනෙ, මිහ- සෙචනෙ, ණහ-බන්ධනෙ, දහ-භස්මීකරණෙ, වහ-ප්‍රාප්ණෙ, අද-අස

හඝෙණ, හද-පුරීෂොත්සගේ, ශද්ලෘ-ශාන්තනෙ, සද්ලෘ-විසර
ණෙ, තුද-ව්‍යථනෙ, ණුද-ප්‍රෙරණෙ, (ණුද-චිතොදෙ,)ච්ද-සත්තා
යාම්, විද්ලෘ-ලාභෙ, විද-විචාරණෙ, භිදුර්-විදරණෙ, ඡිදිර්-දෙ
ධීකරණෙ, ක්ෂුදිර්- සම්ප්‍රෙෂණෙ, පද-ගතෙෘ, ඛිද-පරිහානෙ,
(ඛිද-දෙනෙෂ) ස්කන්දූ-ගාත්‍රප්‍රස්‍රවණෙ; සකන්දිර්-ගතිශොෂණ
යොඃ, ඨප-සන්තාපෙ, තිපු-ක්ෂරණෙ, ආදිලෘ-වෘාපෙෘ, තෘප-
ප්‍රිණනෙ, දෘප-හර්ෂවිමොහනයොඃ, සප-ආක්‍රොශෙ, ටුවප-බීජති
ක්ෂෙපෙ, ලිප-උපලෙපෙ, ලුප්ලෘ-ච්ඡෙදනෙ, ෂ්ඨිව-සඨාපෙ,
(ෂ්ඨිව-ෂ්ඨයෙ,) ක්ෂිප-ප්‍රෙරණෙ, ඡුප-ඡුපශී, ගුහ-ගෙප්‍රනෙ,
රහ-රාහසෙය, ඩුලභ-ප්‍රාපනෙෘ, ගම්ලෘ-ගතෙෘ, ණම-ප්‍රණුඛෙ,
ශබ්දව, යම-උපරමෙ, රම-ක්‍රීඩායාම්, ශුෂ-ශොෂණෙ, කෘෂ-
විලෙඛණෙ, පිෂ්ලෘ-සංචූර්ණනෙ, විෂ්ලෘ-ව්‍යාපනෙෘ, ශිෂ්ලෘ-විශෙ
ෂණෙ; තුෂ-තුෂ්ටෙෘ, ත්විෂ දීප්තෙෘ, දුෂ-වෛරූප්‍යෙ, විෂ-අප්‍රී
තෙෘ, ශ්ලිෂ-ආලිඞ්ගනෙ, ප්‍රුෂ-ප්‍රුෂ්වෙෘ, ව්‍යධ-තාඩනෙ, යුධ-සම්
ප්‍රහාරෙ, රුධිර්-ආවරණෙ, ශුධ-ශෞචෙ, බන්ධ-බන්ධනෙ, ක්‍රුධ-
කොපෙ, ක්ෂුධ-බුභුක්ෂායාම් රාධ-ඡාධ-සංසිද්ධෙෘ, යන මේ
ධාතූහුයි.

ශකලෘ යන ධාතු; ශක්නොෘ, සම්ථ්‍යයෙහිවැටේ; ඝස්ලෘ යන
ධාතු; අදනෙ, කෑමෙහිවැටේ; වසයනධාතු: නිවාසෙ, විසිමෙහි
වැටේ; හන යන ධාතු; හිංසායාම්, පීඩාමෙහිවැටේ; මන යන
ධාතු ඥනෙ, දැනීමෙහිවැටේ; ඛ්‍රුවස්ලෘ යන ධාතු; පාසෙ, විසි
මෙහිවැටේ; වව යන ධාතු; පරිභාෂණෙ, බිණීමෙහිවැටේ; විවීර්
යන ධාතු; පෘථග්භාවෙ, වෙන්කිරීමෙහිවැටේ; විචිර් යන ධාතු;
චිරෙවනෙ, සිස්කිරීමෙහිවැටේ; රිවිර් යන ධාතු; විවෙචනෙ, සෙවී
මෙහිවැටේ; ෂිව යන ධාතු; ක්ෂරණෙ, වැහිමෙහිවැටේ; මුචිලෘ යන
ධාතු; මොක්ෂණෙ, මිදීමෙහිවැ ටී; ප්‍රච්ඡ යන ධාතු; ඡීප්සායාම්,
දැන්විසවිරිස්සෙහිවැටේ; දිශ යන ධාතු; අතිසර්ජනෙ, හැරීමෙහි
වැටේ; දෘශිර් යන ධාතු; ප්‍රෙක්ෂණෙ, බැලීමෙහිවැටේ; විශ යන
ධාතු; ප්‍රවේශෙ, වැදීමෙහිවැටේ; ලිශ යන ධාතු;අල්පීභාවෙ,අල්ප
වීමෙහි නොහොත් ගතෙෘ, ගමනෙහිවැටේ; රුශ යන ධාතුද;
රිශ යන ධාතුද; හිංසායාම්, විනාශයෙහිවැටේ; මෘශ යන ධාතු;
ආමර්ශනෙ, පරාමර්ශනයකිරීමෙහිවැටේ; ඝෘෂ යන ධාතු; සංඝර්
ෂෙ, ඝර්ෂකිරීමෙහිවැටේ; ක්‍රුශ යන ධාතු; ආක්‍රොශෙ, ආක්‍රොශ
කිරීමෙහිවැටේ; දන්ශ යන ධාතු; දංශනෙ,ඩැහැගැනීමෙහිවැටේ;
භ්‍රස්ජ යන ධාතු; භානෙෘ, හැරීමේනිවැටේ; යජ යන ධාතු; දෙව
පූජායාම්, දෙවතාවන්ට පූජාකිරීමෙහිවැටේ; යුජිර් යන ධාතු;

යොගෙ, යෙදිමෙහිවැවේ; යුජිර් යන ධාතු; සමාධෙෘ, එකාග්‍රතා යෙහිවැවේ; රුජෝ යන ධාතු; හඬෙහ, කිදිමෙහිවැවේ; නිජිර් යන ධාතු; ශුඬෙෘ, ශුඬකිරිමෙහිවැවේ; විජිර් යන ධාතු; පෘථග් භාවෙ, වෙන්කිරිමේහිවැවේ; (විජ් යන ධාතු; උවෙෘග, සළකිරි මෙහිවැවේ;) භූජ් යන ධාතු; පාලනෙ, රක්‍ෂාකිරිමෙහිවැවේ; භුජෝ යන ධාතු; කෞටිල්‍යෙ, වක්‍රවයෙහිවැවේ; භජ් යන ධාතු; සෙවායාම්, සේවයකිරිමෙහිවැවේ; රන්ජ් යන ධාතු; රාගෙ, රැදී මෙහිවැවේ; සෘජ් යන ධාතු; විසගේ, හැරිමෙහිවැවේ; ෂන්ජ් යන ධාතු; සඬෙහ, ඇලිමෙහිවැවේ; හන්ජ් යන ධාතු; අවමර්දනෙ, මැඩිමෙහිවැවේ; ෂ්වන්ජ් යන ධාතු; ඨරිෂ්වඬෙහ; වැලඳගැන්මෙ හිවැවේ; ටුමුශ්ජෝ යන ධාතු; ශුඬෙෘ, ශුඬකිරිමෙහිවැවේ; භෂ්ජ් යන ධාතු; පාකෙ, පිසීමෙහිවැවේ; රුහ යන ධාතු; ප්‍රාදුර්භාවෙ, පහළවීමෙහිවැවේ; දුහ යන ධාතු; ප්‍රපූරණෙ, දෙවපිරිමෙහිද; දෙහෙ, දෙවීමෙහිදවැවේ; දිහ යනධාතු; උපචයෙ, රැස්කිරිමෙහි වැවේ; ලිහ යන ධාතු; ආස්වාදනෙ, අනුභවකිරිමෙහිවැවේ; මහ යන ධාතු; සෙවනෙ, තෙම්මෙහිවැවේ; ණහ යන ධාතු; බන්ධනෙ; බැඳිමෙහිවැවේ; රහ යන ධාතු; තෂ්ම්භරණෙ, හළුකිරිමෙහිවැවේ; වහ යන ධාතු; ප්‍රාපණෙ, පැමිණීමෙහිවැවේ; අද යන ධාතුද; අස යන ධාතුද; භක්‍ෂණෙ, කෑමෙහිවැවේ; (මෙහි අද යන ධාතුහු ගේම් ගහණයසි) හද යන ධාතු; පුරීෂොත්සගේ, පුරීෂපරිත්‍යාග යෙහිවැවේ; ශිද්ලෘ යන ධාතු; ශාන්තනෙ, සැපීමෙහිවැවේ; සද්ලෘ යන ධාතු; විශරණෙ, විනාශයෙහිවැවේ; තුද යන ධාතු; ව්‍යථනෙ, පීඩාවෙහිවැවේ; ණුද යන ධාතු; ප්‍රෙරණ, මෙහෙයී මෙහිවැවේ; (ණුද යන ධාතු; විනොදනෙ, සන්සීදීමෙහිවැවේ;) ච්ද යන ධාතු; සත්තායාම්, වීමෙහිවැවේ; විද්ලෘ යන ධාතු; ලාභෙ, ලැබීමෙහිවැවේ; චිද යන ධාතු; විචාරණෙ, පරීක්‍ෂාකිරී මෙහිවැවේ; භිදුර් යන ධාතු; භිදුරණෙ, පැළීමෙහිවැවේ ඡිදිර් යන ධාතු; ලෙවධිකරණෙ, දෙකක්කිරිමෙහිවැවේ; ක්‍ෂුදිර් යන ධාතු; සම්පෙෂණෙ, සුරුකිරිමෙහිවැවේ; පද යන ධාතු; ගතෙෘ, ගමන්හිවැවේ; ඛිද යන ධාතු; පරිනාමෙෘ, විනාශයෙහිවැවේ; (ඛිද යන ධාතු; මෙදෙනෙෘ, බැඟෑපත්බැඳිහිවැවේ;) ස්විද යන ධාතු; ගාත්‍රප්‍රක්ෂරණෙ, ඔහනැගිමෙහිවැවේ; සාන්ත්විර් යන ධාතුද; ගම්ලෘ යන ධාතුද; සප්ලෘ යන ධාතුද; ගතෙෘ, ගමන්හිවැවේ; (මෙහි සාන්ත්විර් යන්නගෙගේම් ගහණයසි) (සාන්ත්විර් යන ධාතු: ශුනිශොඝණ්ඨයාෘ, ගමන්හි හා වියලිමෙහිදවැවේ;) හූ යන ධාතු සන්නාපෙ, තැවීමෙහිවැවේ; නිපූ යන ධාතුද; තෙපූ යන

ධාතුද; සිපු යන ධාතුද යන දෙකහු; ප්‍රක්ෂරණේ වැගිරීම් අර්ථ කොට ඇත්තාහුයි; (මේහි තිපුයන්නහුගේම ග්‍රහණයයි) තිපු යන ධාතු; ක්ෂරණෙ, වැගිරීමෙහිවැවේ; (ආප්ලෘ යන ධාතු; ව්‍යාපනෙ, පැතිරීමෙහිවැවේ; තෘප යන ධාතු; ප්‍රීණනෙ, පිණවීමෙහි වැවේ; දෘප යන ධාතු; හර්ෂවිමොචනයොඃ, සතුටෙහි හා මිදීමෙ හිදවැවේ;) ශප යන ධාතු; ආක්‍රොශෙ, හැවීමෙහිවැවේ; ටුවප යන ධාතු; බීජනික්ෂෙපෙ, බිජුවට ලීමෙහිවැවේ; ලිප යන ධාතු; උප ලෙපෙ, ගැල්වීමෙහිවැවේ; ලුප යන ධාතු; ඡෙදනෙ, කැපීමෙහිවැවේ; ෂ්වප යන ධාතු; ශයෙ, සෙවීමෙහිද; සඞ්ඝාතෙ, ශය නයකිරීමෙහිදවැවේ; ක්ෂිප යන ධාතු; ප්‍රෙරණෙ, මෙහෙයීමෙහි වැවේ; ජුප යන ධාතු; සංපර්ශෙ, සංපර්කිරීමෙහිවැවේ; (සඟ යන ධාතු; මෙථුනෙ, මෙවුන්දම් සෙවීමෙහිවැවේ; රභ යන ධාතු; රාභස්‍යෙ, ආරම්භකිරීමෙහිවැවේ; ඩු, ලභ යන ධාතු; ප්‍රාප්තෞ පැමිණීමෙහිවැවේ; ගම්ලෘ යන ධාතු; ගතෞ, ගමන්හිවැවේ; ණමූ යන ධාතු; ප්‍රහ්වත්වෙ; වැදීමෙහිද; ශබ්දෙව, හඬකිරීමෙහිදවැවේ; යම යන ධාතු; උපරමෙ; සන්සිදීමෙහිවැවේ; රම යන ධාතු; ක්‍රීඩායාම් ක්‍රීඩාවෙහිවැවේ;) ශුෂ යන ධාතු; ශොෂණෙ, වියළීමෙහි වැවේ; ඝෘෂ යන ධාතු; විලෙඛනෙ, හිරිඇදීමෙහිවැවේ; විෂ්ලෘ යන ධාතු; සංවූර්ණනෙ, සුණුකිරීමෙහිවැවේ; විෂ්ලෘ යන ධාතු; ව්‍යාප්තෞ; පැතිරීමෙහිවැවේ; ශිෂ්ලෘ යන ධාතු; විශෙෂණෙ, වෙනස්කිරීමෙහිවැවේ; (ශිෂ යන ධාතු; හිංසායාම්, විනාශකිරි මෙහිවැවේ;) තුෂ යන ධාතු; තුෂ්ටෞ, සතුටුවීමෙහිවැවේ; ත්විෂ යන ධාතු: දීප්තෞ, බැබළීමෙහිවැවේ; දුෂ යන ධාතු; වෛරූ ප්‍යෙ, විරූපබැව්හිවැවේ; (දුෂ යන ධාතු; වෛකෘත්‍යෙ, විනාශ යෙහිවැවේ;) විෂ යන ධාතු; අප්‍රීතෞ, සතුටුනොවීමෙහිවැවේ; (ශ්ලිෂ යන ධාතු; ආලිඞ්ගනෙ, වැලඳගැණීමෙහිවැවේ; පුෂ යන ධාතු; පුෂ්ටෞ, පුෂ්ටියෙහිවැවේ;) ව්‍යධ යන ධාතු; තාඩනෙ, තැළීමෙහිවැවේ; ශුධ යන ධාතු; සම්ප්‍රහාරෙ, පහරදීමෙහිවැවේ; රුධිර් යන ධාතු; ආවරණෙ, මුවාකිරීමෙහිවැවේ; ශුධ යන ධාතු; ශෞචෙව, පිරිසුදුකිරීමෙහිවැවේ; ශුධ ශුධෙෞ කියාත් පාඨයි; බන්ධ යන ධාතු; බන්ධනෙ, බැඳීමෙහිවැවේ; ක්‍රුධ යන ධාතු; කොපෙ, කිපීමෙහිවැවේ; ක්‍රුධරොෂෙකියාත්පාඨයි; ක්ෂුධ යන ධාතු; බුභු ක්ෂායාම්, කැවිරිස්සෙහිවැවේ; රාධ යන ධාතුද; ෂාධ යන ධාතුද; සංසිද්ධෞ, සිද්ධකිරීමෙහිවැවේ;*

* පාණිනී මතානුසාරිව අනිට් ප්‍රසඞ්ගය දත්වන්නාවූ සිද්ධාන්ත කෞමුදී-ෂාශිඛා-ආශුබොධකාරාදි මහා වෛයාකරණයන්

(1) "උභයාදයෝ නෝ ත්‍යෝ තෘතීයෘ නිරූඪෂ්ණු ශිස්නුහු සුශ්ලිඩ්ඩ්‍රිභිඃ,
වෘඩිවෘඪ්භ්‍යාඪඪ්ව විනෙඪාවොඃජන්නොඳ්‍ර නිහතාඃ
සමෘතාඃ-

ශකලෘ(2) පව් මූව් රිව් වව් ඕව් ඩිව් ප්‍රවඡ් තෘප් නිජ් හිජඃ,
භන්ජ නුජ් භ්‍රස්ජ් මස්ජ් යජ් සුජ් රුජ් රන්ජ්
විජිර් ඝන්ජ් ඡ්වන්ජ සෘජඃ.
අද් ඎද් බිද් ඡිද් හුදි ඎදඃ පද්‍ය භිද විද්‍යුච්චිදඃ,
ඡද් සදි සඤ්ඡන්දිනි ස්විද්‍යෞ හදී ක්‍රුධි ක්ෂුධි බුධ්‍යතී.
බඤ්ඡි ඡ්‍රුධි රාධ්‍යති රුධි ව්‍යධි ශුධඃ සාධි සිධ්‍යති,
මන්ත්‍ර හන්‍යාඃ ක්ෂිප ඡුපි සනප් නිපස්නෘප්‍ය දූප්‍යතී.
ලිප් ලුප් වප් ඝප් ඡ්වප් සෘපි යන් රන් ලන්
ගම් නම් යමොඃ රමිඃ,
ක්‍රුඤ දීන්ඞි දිඞි දෘඞ් මෘඞ් රිඞ් රුඞ් ලිඞ් විඞ්
සපූඝඃ කෘඹිඃ.
ඨුණ් ත්විණ් දුණ් ච්ණ් ඹිණ් පුණ් ච්ණ් ශිණ් ශුණ්
ශ්ලිෂ්‍යතයොඃ සඹිඃ,
වසතිද්ධ දිහි දුහොඃ නහ් මිහ් රුහ් ලිහ් වඹිසතඨා.
අනුදාත්තා හලන්තෞඳ්‍ර ධාතවොඃ ෂ්‍යඩිඛාං ශතම්,
(2) හුදාදෞ මතහෙදෙන සිතෞ යෞව වුරාදිඳ්‍ර.
තෘබ් දෘපී තෞ වාරසිතුං ශවතා නිර්දෙශ ආදෘතඃ,
කියඤ්ච:- ද්වි්‍ය පද්‍යෞ ඪිධ්‍ය බුධ්‍යෞ මන්‍ය ප්‍රෂෙපෞ ශ්ලිෂඃ ශවතා,
වඹිඃ ශපා ලුඨා යෞතිර්නිර්දිෂ්ටා'න්‍ය
නිවෘත්තයෙ. (3)
නිජිර් විජිර් ශකලෘ ඉති සානුබන්ධා අමී තථා, (4)
විඤ්ඡතිශ්වාඤ්ඡදෞගාදෙ රිෂෙඨා භාෂ්‍යෙපි දෘශ්‍යතෙ,
ව්‍යාඤ්ඡභූතඤ්ඡාදයස්තෞනං නෞහ පෙඤ්ඡුරිති සිතම්.
රන්ජි මස්ජි අදි පදී හුදි ක්ෂුධි ශුපි පුෂී ශිෂිඃ,
භාෂාඤ්ඡකතා නවෙහොඤ්ඡතා ව්‍යාඤ්ඡභූත්‍යාදි සම්මතෞඃ *

විසින් එක්සිය දොළක් ධාතුහු දක්වනලදහ; වාඤ්ඡමතානුසාරිහු එක්සිසඤ්ඡ දක්වූහ. බාලාවබෝධාව සඳහා බෞද්ධාචාරයන්ගේ මතද මෙහි දක්වනු ලැබේ.

* ප්‍රසඞ්ගයෙන් අතිව් සම්බන්ධවූ මහානන්තරයක්ද මෙහිදක්වනු ලැබේ.

ආශුබෝධයෙහි,—

1 ශ්‍රී ශ්‍රි ඹි ශි පුරුහුස්ථු සඤ්ඡක්ෂ්ණු ඒ‍ෘ වෘඤ් ඪිවර්ජිතාඃ,
උභයාදන්තෘ.ත්‍රිතෞඨාෂ්ඨව.'හිතෝ'ජන්තෞඳ්‍ර සම්මතාඃ.

(1) ඌදිදා දහන භින්නා යෞතාදි භින්නාව් එතාවෝ'ජන්තා නිගතා අනුදාත්තා ඉත්‍යේවං,තත්‍ර යුම්ග්‍රහණාදෙෂ,රැශබ්ද,රැඞ්ගවේ, ගත්‍යාඝෙඩ තත්‍රනයෝර්ග්‍රහණම්, සඞ්ඝතෙජනෙ, ගිඞ්සඩ්ජනෙ, ඝඤු ප්‍රශ්වණෙ,ණුසතුතෙෂ, ටු, සඤුඝබෙද, ශ්වීගතිවෘඞ්ඛ්‍යා, ඩිඞ්ත නොගතෙෂ, ග්‍රිඞ් සෙවායාම්, වෘඞ් සංහකෙතෂ, වෘඞ් වරණෙ ඉත්‍යෙදවීකා ඉගෙතෙ ග්‍රාහ්‍යාඃ, මනොරමා.

(2) ශකලෘ ශක්තෂ, කාන්තාඃ, 1. ඩු, පව පාකෙ, පව ව්‍යක්තීකරණෙ චොභයොර්ග්‍රහණම්, මුච්ලෘ මොක්ෂෙ, රිවිර විරෙචෙ, රිව් විවෙවනෙ ඉත්‍යුභාවපි, වව සංභාවෙ, බ්‍රැවො වචිරපි, ච්වි පෘථග් භාවෙ, විවක්ෂරණෙ, වාන්තාඃ, 6. ප්‍රච්ඡඩිප්සායාම්, ඡාන්තාඃ,1. ත්‍ය ජභානෙෂ, ණිජිර් ශුඩිප්‍රෙෂණයොඃ, භප්සෙවායාම්, ජන්ජ ආමිදිනෙ, භූප්පාලනභක්ෂණයොඃ, භුජෝ ඝොෂාවිල්‍යෙ ඉතිව, භ්‍රස්ජ්පාකෙ, ඩු, මස්ජශුඛෙෂ, යජ්දෙවපූජාදෙෂ, යුජිර්යොගෙ, රැජෝ භඞ්ඛ, රන්ජරාගෙ, ච්ජිර් පෘථග්භාවෙ, භන්ජ සඞ්ඝ, ෂ්වන්ජ පරිෂ්වඞ්ඛ, සෘජවිසගී, ජානන්තාඃ, 10. අද භක්ෂණෙ, ක්ෂුදිර් සාප්‍රෙෂණෙ, ඛිද දෙන්‍යෙ, ඛිද්‍යතිඃ ඛිදතිශ්ව, ඡිදිර් හෙදෙ, තුද ව්‍යථනෙ, ණුද විනොදෙ, පද ගතෙෂ, ඡිදිර් විදරණෙ, විද සත්තායාම්, විද විචාරණෙ, ශද්ලෘ ඞිශරණ ග්‍රන්‍යාවසාදෙෂු, ෂද ගතෙෂ, සකාඞ්ඛිර් ගතිශොෂණයොඃ, ස්විද ගාත්‍ර ප්‍රක්ෂරණෙ, හද

2 ශකලෘ ඣානෙභ්‍යු වානෙභ්‍ය පච්රම්විරිවො වචිඃ,
විවිඃ සිවිශ්ව ඡ්‍රානෙභ්‍යු ප්‍රව්ජිඡ්‍රානෙභ්‍යශ්වනිථිතඃජිඃ,

3 නිජර් භජි භක්ෂුතිශ්ව භුජ්භුස්ජී මජ්ජනිසතථා.
යජි ර්යුජීරන් ජිරුජි විජිර් සන්ජි තථා'නිවඃ.

4 සෘජිඃ සවන්ජිශ්වදුනෙත ක්‍රුඞ්දෙතෙ'නිවොඃ මතාඃ,
අදිඃ ක්ෂුදිඃ ඛිදිසාඣත් ඡිදිඃභුදි නුදපදාති,

5 භිදි ච්ඡ්‍ය විනතනීව ශද්සදි සකාඞ්ඛනිසතථා,
ස්විද්‍යති හීදිරෙතෙ ස්ත්‍රුඩ්ඃභෙතභ්‍යු ක්‍රුධ්‍යනිඞිතඃ,

6 ක්ෂුධිඛ්නිඞ්ඛ්‍රීධ්‍යතිශ්ව යුධිශ්වරාධ්‍යතිසතථා,
රැධිශ්ව ව්‍යධිරැතෙනයඃ ශුධ්‍යතිඃ ස ධිසිධ්‍යතී.
නාතෙභ්‍යු මත්‍යහනනීව පානෙතශ්වාපිඃ ක්ෂිවිශ්ණුභිඃ,

7 තපිඝ්නිපිශ්වා'නිවොඃ'මී තෘප්‍යතිර්දෘප්‍යතිර්ලිපිඃ,
ලුපිවිපිඃ ශප්සෘපිව සවපිඞ්ඃතෙභ්‍යු යන්රති,
ලඞිඞ්ඃතෙතශ්වමීඥෙයාගම්නමී යම්රමීතථා.

8 ඣානෙතශ්වමී ක්‍රුශිදීන් ශිර්දිශිර්දෘශි මෘශි රිශිඃ,
රැශිර්ලිඛිඞිශ් සුඃශිව ඣානෙතශ්වෙතෙ කෘෂිසතුෂිඃ.

9 ත්විෂිර්දුශි විෂි පිෂ්ව ප්‍රෂ්විෂි ශිශ් ශුෂි තථා,
ශිෂ්‍යතිශ්ව මහා එතෙ සානෙභ්‍යුඝ්සඃවසෙඞ මතෙභ.

10 ඣානෙතශ්වෙතෙ දුහි දිහි දුහිඃහිමිභොභ රැහිඃ,
ලිඟිඞිහිඟිලනෙභ්‍යු ධාතවොඃ ව්‍යධිකං ඝතම්.

11 විඝල්පිතෙවො වෙවඃ සඤ්ඣොඃ'වි පඤ්චෙ'නිවොඃ මතාඃ,
තෘපිදුප්‍යොරධාදිඞ්ඛෙ නවෙවිඣතෙ'ප්‍යවිමඝ පාඨඃ ශිවෙති.

පුරිසොහඤ්ඤේ, දුන්නාඃ, 15. ක්‍රුධකොපෙ, ක්ෂුධ බුභුක්ෂායාම්, බුධ අවබොධනෙ, බන්ධ බන්ධනෙ, යුධ සම්ප්‍රහාරෙ, රාධ සංසිද්ධෙෆ, රුධිර් ආවරණෙ, රුධ කාමෙ ඉතිදිවාදිගව, ව්‍යධතාඩනෙ, ශුධ ශෞචෙ, ෂාධ සංසිද්ධෙෆ, ෂිධ සංසිද්ධෙෆ, ධාන්නාඃ, 11 මන ඥානෙ, හන් හිංසාගත්‍යොඃ, නානෙත්‍ෙෆ, 2. ආප්ලෘ ව්‍යාපෙත්‍ෙෆ, ක්ෂිපප්‍රේරණෙ, දිවාදිසතුදාදිගව, ජුප ඃපශෙී, තප සන්තාපෙ, තප ඵෙගව ඤෙී, දිවාදිඃ, තප දාහෙ ඉත්‍යපි ණිජභාවපක්ෂෙ, තිපක්ෂරණෙ, තෘපප්‍රීණනෙ, දෘප හර්ෂ විමොචනයොඃ, රුධාදීවෙට්කෙෆ, ඉහ පාඨසතු අනුදාත්තඤ්ඤ්ඤ්

1. 7..1.
55 සඤ්ඤ කාරකෙ ච. 1, 3, 7.

භාවෙ කාරකෙ ච ක්‍රියාවාචිබහුලං සඤ්ඤභවති, "චජොඃ කුර්ඝිණණ්‍යතොරිති" කුඞම්.

පවනං පාඨඃ, ප්‍රාසඃත ඉතිප්‍රාසඃ, ආයුධ විශෙෂඃ, රුජතීති රොගඃ, පච්‍යතෙ ගම්‍යතෙ ගච්ඡත්‍ය නෙනෙතිපාදඃ, ආධ්‍රියතෙ 'සන්නිහිතඃඨාධාරඃ.

පක්තුම්වජ්ති යනුවේ; පක්තුම්, ඉසන්ට; ඉච්ඡති, කැමැත්තේ; (පාකාය යන වාක්‍යයෙහි ඩු, පචස්පාකෙ යන ධාතු පච්සී කියා නිබෙයි, භවිෂ්‍යත් අර්ථයෙහි වැටෙන්නාවූ ධාතුහු කෙරෙන් පරව ක්‍රියාවිවූ ක්‍රියාවක් ගම්‍යමාන කල්හි "තුමුන් භාවෙ ක්‍රියායාං තදර්ථායාම්" යන සූත්‍රයෙන් භාවයෙහි තුමුන්වෙයි, අනිඩ් අඝින්වූ වලාදිහට "වලාදෙරිට්" යන සූත්‍රයෙන් කුඞියෙන්- වකාරයහට කකාරයෙක්වෙයි, තුමුන්නන්තයා සවභාවයෙන් අසංඛ්‍යහෙයින් ඔහුකොරෙන් නදර්ථයෙහි වතුර්ථයට "සුපොසඞ්ඛ්‍යාලුක්" යන සූත්‍රයෙන් ලුක්වේ;) පාකාය පක්තුම්, පිසීම පිණිස යන අර්ථයෙහි පක්තුම් යනුවේ.

"සඤ්ඤ කාරකෙ ච" යනු සූත්‍රයි; සඤ්ඤ යනු පදය; කාරකෙ යනු පදය; ච යනු පදයි.

භාවෙ, භාවයෙහිද; කාරකෙච, කාරකයෙහිද; ක්‍රියාවාචීන්, ධාතුහුකෙරෙන්; බහුලම්, ඉෂ්ටපරිද්දෙන්; සඤ්ඤ භවති, සඤ්ඤවේ; "චජොඃ කුර්ඝිණණ්‍යතොඃ" යන සූත්‍රයෙන් කුඞම්, කුඞිය වේ; පවනම්, පිසීම; පාඨඃ, පාඨනම්වේ; (මේ ඩු, පචස්පාකෙ යන ධාතුහට සිඞයි;) ප්‍රාස්‍යත ඉති, මෙහෙයනු ලැබේනුයි; ප්‍රාසඃ, ප්‍රාසනම්වේ; ආයුධ විශෙෂඃ, ආයුධ විශෙෂයෙකි; කුන්තයයිසේයි; (මේ ප්‍රපූර්ව අසුක්ෂේපණෙ යන ධාතුහට සිඞයි, අසුයන ධාතු;- ක්ෂේපණෙ, මෙහෙයීමෙහි වැටේ;) රුජතීති, රිදේනුයි; රොගඃ, රොගනම්වේ; (මේ රුජොහඞෙඝ යනධාතුහට සිඞයි;) අනෙන, මේ කරණකොටගෙන; පච්‍යතෙ, යයිසේයි; ගම්‍යතෙ ගච්ඡතීති, යේනුයි; පාදඃ, පාදනම්වේ; (මෙ පදයන ධාතුහට සිඞයි; අනෙන, මේ කරණකොටගෙන; ආධ්‍රියතෙ, දරනු ලැබේනුයි; ආධාරඃ, ආධාරනම්වේ; (මේ ආපූර්වවූ ධාධාරණෙ, යන ධාතුහට සිඞයි, ධායනධාතු; ධාරණෙ, දැරීමෙහි වැටේ.)

(පවනම් යන වාක්‍යයෙහි ඩු, පවම් පාකෙ- යන ධාතුහුකෙරෙන් භාවයෙහිද; ප්‍රාස්‍යතෙ යන වාක්‍යයෙහි ප්‍රපූර්වවූ අසුක්ෂේපණෙ යන ධාතුහුකෙරෙන් ව්‍යාප්‍යකාරකයෙහිද; රුජති යන

ණී-ප්‍රාපණෙ.
අජ්ඣිවූ ඡ්වකකාදෙරිනි වනීනතෙ;-

1. 1.
56 ණො නඃ. 5, 1, 62.
ධාඛ්වාදෙණීකාරස්‍ය නකාරො භවති.

5. 1.
57 එරච්. 1, 3, 45.
ඉවණීණන්නාත් ක්‍රියාඵාත් අච් පරො භවති, නයඃ වයඃ.

වාක්‍යයෙහි රැජහඞ්ඝ ඝනධාතුහුසොරන් ඝනීඃකාරකයෙහිද; ආඩියතෙ'සමින් යන වාක්‍යයෙහි ආපූර්වවූ ඩා ධාරණෙ යන ධාතුහුසෙරෙන් ආධාරකාරකයෙහිද; "ඝඤ් කාරූසෙ ව" යන සූත්‍රයෙන් ඝඤ්වෙයි, "කඛණිති" යනසූත්‍රයෙන් පච්යන්නහුගේද, අසන්නහුගේද උපාන්තවූ අන්හට ආත්කොට "වජොඃ කුර්ඛිණ්‍යතොඃ" යන සූත්‍රයෙන් පච්යන්නහුගේ වකාරයහට කකාරයෙක්වෙයි, රැජයන්නහුගේ ජකාරයහට ගකාරයෙක්වෙයි, රැජයන්නහුගේ උපාන්තවූ ඉක්හට "ලඝොරූපාන්තස්‍ය" යන සූත්‍රයෙන් එඩ්වෙයි, ඩා යන්නහුගේ ඨකාරයහට "අවඃ" යන සූත්‍රයෙන් ආත්ථපරවවෙයි, ප්‍රයන්නහුහාද ආස්යන්නහුහාද ප්‍රාදිසමාසයෙයි කියා පාකඃ ඝනාදි සිඩ්කටයුතු.)

ණී යන ධාතු; ප්‍රාපණෙ, පැමිණීමෙහි වැටේ.

අජ්ඣිවූ ඡ්වකකාදෙරිනි, අජ්ඣිවූ ඡ්වඝකාදෙඃ යනු; වනීනතෙ, වැටේ.

"ණොනඃ" යනු සූත්‍රයි; ණඃ යනු පදය; නඃ යනු පදයි.

ධාඛ්වාදෙඃ, ධාඛ්වාදිවූ; ණකාරස්‍ය, ණකාරයහට; නකාරො භවති, නකාරයෙක් වේ.

"එරච්" යනු සූත්‍රයි; එඃ යනු පදය; අච්යනු පදයි.

ඉවණීණන්නාත් ක්‍රියාඵාත්, ඉවණීණන්න ධාතුහුසෙරෙන්; අච්, අවතෙමේ; පරො භවති, පරවූයේ වේ; නඃ, වයඃ යනුවේ; (මෙහි වයඃ යනු ව්වයෙ යන ධාතුනට ඔඩයි; වි යනධාතු; වඉ, රූස්කිරීමෙහි වැටේ.) (නයනම් යන වාක්‍යයෙහි ණී යනධාතු ණීයි කියා නිඛ්බයි, ධාඛ්වාදිවූ ණකාරයහට "ණොනඃ" යන සූත්‍රයෙන් නකාරයෙක්වෙයි, වයනම් යන වාක්‍යයෙහි වි යනධාතු වීයි කියා නිඛ්බයි, ඉවණීණන්න ධාතුකෙරෙන්පරව "එරච්" යන සූත්‍රයෙන් භාවයෙහි අච්වේ, වකාර ඉත්වෙයි, "ඉකොදෙඞ් ක්‍රියා

5. I.

58 සඃදෙරප්. 1, 3, 47.

යඃකාරාන්තෙභ්‍ය උවණ්ණාන්තෙභ්‍ය අප් භවති,
දකාරොඅසන්දෙහාර්ථඃ.
කරඃ, ගරඃ, පවඃ, භවඃ, යවඃ.

ර්ථඃ" යන සූත්‍රයෙන් ඉකාරඅට එඬින් එකාරයෙක් වෙයි, අයාදෙශවෙයි, නයඃ වයඃ යනුවේ; නයනම්, පැමිණීම; නයඃ, නයනම්; වයනම්, රැස්කිරීම; වයඃ, වයනම්.)

"සඃදෙරප්" යනු සූත්‍රයි; සඃදෙඃ යනු පදය; අප් යනුපදයි. යඃකාරාන්තෙභ්‍යඃ, යඃකාරාන්ත ධාතුහු මෙකෙරෙන්ද; උවණ්ණාන්තෙභ්‍යශ්ච, උවණ්ණාන්ත ධාතුහුකෙරෙන්ද; අප් භවති, අප්වේ; දකාරඃ, දකාරතෙම; අසන්දෙහාර්ථඃ, සැකනොවීම ප්‍රයොජන කොට ඇත්තේය; ("සන්දෙරප්" යන්නෙහි දකාරය නොකියා උකාරය පරකළහි යඃකාරයට "ඉදොයණවි" යන සූත්‍රයෙන් යණාදෙශයොට රුශබදය සිඳහොවගෙන ඔහුසෙරෙන් පසුව මෙසා වචනයොට "සරොරප්" කියා කිවහොත් "රොඃ" කියා වූ, ක්ෂුරුකු ශබ්ද යන්නෙහි රුයන ධාතුහුගේ ග්‍රහණයදෝ හෝ නොහොත් යඃවණ්ණාන්ත උවණ්ණාන්තයන්ගේ ග්‍රහණයදෝ හෝයි සන්දෙහය වනහෙයින් ඒසන්දෙහය නොවන පිණිස "සඃදෙරප්" යී කියා දකාරය කියනලදැයි සේයි.)

කරඃ, ගරඃ, පවඃ, භවඃ, යවඃ යනුවේ.

(මෙහි කරඃ යනු කෘ වික්ෂෙපෙ යන ධාතුහට සිඬයි, කෘ යනධාතු; වික්ෂෙපෙ, විසිකිරීමෙහි වැවේ; ගරඃ යනු ගෘ නිගරණෙ යන ධාතුහට සිඬයි, ගෘ යනධාතු; නිගරණෙ, නැතිමෙහි වැවේ; පවඃ යනු පූඞ් පවනෙ යනධාතුහට සිඬයි; පූඞ් යනධාතු; පවනෙ, හැමීමෙහි වැවේ; භවඃ යනු භූ සත්තායාම් යන ධාතුහට සිඬයි; භූ යනධාතු; සත්තායාම්, වීමෙහිවැවේ; යවඃ යනු යු මීශ්‍රණෙ යන ධාතුහට සිඬයි; යු යනධාතු; මිශ්‍රණෙ, මිශ්‍රකිරීමෙහි වැවේ; කරණම් යන වාක්‍යයෙහි කෘ යන ධාතුහුකෙරෙන් භාවයෙහිද; ගරණං ගිරත්‍යනෙන යන වාක්‍යයෙහි ගෘ යන ධාතුහුසෙරෙන් භාවයෙහිද නොනොත් කරණයෙහිද; පවනම් යන වාක්‍යයෙහි පූඞ් පවනෙ යන ධාතුහුකෙරෙන් භාවයෙහිද; භවනම් යන වාක්‍යයෙහි භූ සත්තායාම් යන ධාතුහුසෙරෙන් භාවයෙහිද; යවනම් යනවාක්‍යයෙහි යු මිශ්‍රණෙ යනධාතුහුසෙරෙන් භාවයෙහිද; "සඃදෙරප්" යන සූත්‍රයෙන් අප්වෙයි, එඬිකළහන්හි "එවො යවා

5.

59 ග්‍රහවෘදෘනිශ්චිගමවශරණෘඃ. 1, 3, 48.

එභ්‍යෝ රප් භවති.

ග්‍රහඃ, වරඃ, දරඃ, නිශ්චයඃ, ගමඃ, වශඃ, රණඃ.

ඝාවඃ" යන සූත්‍රයෙන් අවාදෙශවෙයි, කරණම්, විසිරීම්; කරඃ, කරනම්මේ; ගරණං ගිරත්‍යනෙ නෙති වා ගරඃ, ගරණම්, නැගීම. හෝ අනෙන, මේ කරණකොට; ගරතීති වා, නගානුයි කියාහෝ ගරඃ, ගරනම්මේ; පවනම්, හැමීම; පවඃ, පවනම්මේ; භවනම්, විම; භවඃ, භවනම්මේ; යවනම්, මිශ්‍රකිරීම; යවඃ, යවනම්මේ.)

"ග්‍රහවෘදෘනිශ්චිගමවශරණෘඃ" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

එභ්‍යඃ, මේ ධාතූන්හොරෙන්; අප් භවති, අප් ප්‍රත්‍යයවේ.

ග්‍රහඃ, වරඃ, දරඃ, නිශ්චයඃ, ගමඃ, වශඃ, රණඃ, යනුවේ.

(මෙහි ග්‍රහඃ යනු ග්‍රහ-උපාදනෙ යන ධාතුහට සිඩයි. ග්‍රහ යනධාතු; උපාදනෙ, ගැන්මෙහි වැටේ; වරඃ යනු වෘඤ් වරණෙ, වෘඤ් සම්භක්තෙෘ යන ධාතූන් දෙදෙනාහට සිඩයි; වෘඤ් යන ධාතු; වරණෙ, මූවාකිරීමෙහි වැටේ; වෘඤ්යනධාතු; සම්භක්තෙෘ; ආදරකිරීමෙහි වැටේ; දරඃ යනු දෘඞ් අනාදරෙඅන ධාතුහට සිඩයි, දෘඅනධාතු; අනාදරෙ, ආදරනොකිරීමෙහි වැටේ; නිශ්චයඃ, යනු නිපූර්ව්වූ චිවයෙ යන ධාතුහට සිඩයි; ඉයන්ධාතු; චිඒ, රැස්වීමෙහි වැටේ; ගමඃ යනු ගමලෘ ගතෙෘ යන ධාතුහට සිඩයි; ගමලෘ යනධාතු; ගතෙෘ, ගමන්හි වැටේ; වශඃ යනු වශ කාන්තෙෘ යන ධාතුහට සිඩයි; වශ යනධාතු; කාන්තෙෘ කැමැතිවීමෙහි වැටේ; රණඃ යනු ශබ්දඋපසවූ රණ යන දණඩ ධාතුහට සිඩයි.

ග්‍රහණම් යන වාක්‍යයෙහි ග්‍රහ යන ධාතුහු කොරෙන්ද, වරණම් යන වාක්‍යයෙහි වෘඤ්යන ධාතුහුකොරෙන්ද; දරණම් යන වාක්‍යයෙහි දෘඞ් යන ධාතුහුකොරෙන්ද; නිශ්චයනම් යන වාක්‍යයෙහි නිඋපූර්ව්වූ චි යනධාතුහුකොරෙන්ද; ගමනම් යනවාක්‍යයෙහි ගමලෘ යන ධාතුහුකොරෙන්ද; වශනම් යන වාක්‍යයෙහි වශ යන ධාතුහුකොරෙන්ද; රණනම් යන වාක්‍යයෙහි රණ යන ධාතුහු කොරෙන්ද "ග්‍රහවෘදෘනිශ්චිගමවශරණෘඃ" යන සූත්‍රයෙන් හාව අර්ත්‍යෙහි අප්වෙයි, පකෘතිභූතවෙයි, "ඉකොදෙඞ් ක්‍රියාඵලෘඃ" යන සූත්‍රයෙන් වෘඤ යන මොවුන්ගේ ඍකාරයහට අත්රපරවවෙයි, චියන්නහුගේ ඉකාරයහට එඞ්වෙයි, "එවොඅවෘ යාවෘඃ" යන සූත්‍රයෙන් අයාදෙශවෙයි, නිශ්චයඃ යන තන්හි ප්‍රාදිසමාසවෙයි කියා පද සිඩකරයුතු; ග්‍රහණම්, ගැන්ම; ග්‍රහඃ, ග්‍රහනම්මේ; වර

අප්‍රාදෙරිති වත්තතෙ;—

1. 1. 5.

60 සවන හසොවා. 1, 3, 52.

සවතොා හසශ්චා ප්‍රාදෙරප් වා භවති.

සවනඃ සවානඃ හසඃ හාසඃ.

වා නෙරිති ච වත්තතෙ;—

5.

61 ගද නද පඨ සවනඃ. 1, 3, 55.

ගදාදිභ්‍යොා නිපූර්ව්වභ්‍යොා වාප් භවති.

ණම්, මුවාකිරීම හෝ ආදරකිරීම; වරඃ, වරනම්වේ; දරණම්, භයපත්වීම; දරඃ, දරනම්වේ; නිශ්චයනම්, නිශ්චයකිරීම; නිශ්චයඃ, නිශ්චයනම්වේ; ගමනම්, යාම; ගමඃ, ගමනම්වේ; වශනම්, කැමැතිවීම; වශඃ, වශනම්වේ; රණනම්, ශබ්දකිරීම; රණඃ, රණනම්වේ.)

අප්‍රාදෙරිති, අප්‍රාදෙඃ යනු; වත්තතෙ, වැටේ

"සවනහසොවා" යනු සූත්‍රයි; සවනහසඃ යනුපදය; වා යනු පදයි.

අප්‍රාදෙඃ, ප්‍රාදිරහිතවූ; සවනඃ, සවන ශබ්ද යන ධාතුහුගොරෙන්ද; හසශ්ච, හසෙ හසනෙ යන ධාතුහු ගොරෙන්ද; වා, විකල්පයෙන්; අප් භවති, අප්වේ.

(සවන යන්ධාතු සවනයී කියාතිබෙයි; හසයනධාතු හස්යි කියාතිබෙයි; සවනනම් යන වාක්‍යයෙහි ප්‍රාදිරහිතවූ සවන යන ධාතුහුගොරෙන්ද; හසනම් යන් වාක්‍යයෙහි හසෙ යන ධාතුහු ගොරෙන්ද; "සවනහසොවා" යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් භාවයෙහි අප්වෙයි; නොවූපක්‍ෂයෙහි ඝඤ්වෙයි; ඝඤ් කළහැන "කෘණිති" යන සූත්‍රයෙන් උපාන්තයහට ආත්වෙයි කියා පද සිඛ කවයුතු; සවනනම්, ශබ්දකිරීම; සවනඃ, සවන නමුත්වෙයි; සවානඃ, සවාන නමුත්වෙයි; හසනම්, සිනාසීම; හසඃ, හසනමුත්වෙයි; හාසඃ, හාසනමුත්වෙයි.)

වාශබ්ද නෙරිතිව, නොඃ යනුද; වත්තතෙ, වැටේ.

"ගදනද පඨසවනඃ" යනු සූත්‍රයි; එයාපදයි.

නිපූර්ව්වභ්‍යඃ, නිපූර්ව්වවූ; ගදාදිභ්‍යඃ, ගදාදින්ගොරෙන්; අබ්භවති, අප්වේ.

(මෙහි ගදාදිහුනම්; සූත්‍රයෙහි දක්වනලද ගද වචනෙ; ණද-අව්‍යක්තෙ ශබ්දෙ; පඨ-උච්චාරණෙ; සවන- ශබ්ද යන ධාතුයි; ගද යන ධාතු; වචනෙ, කීමෙහි වැටේ; ණද යන ධාතු; අව්‍යක්තෙ

නිගදඃ, නිගාදඃ, නිනදඃ, නිනාදඃ, නිපඨඃ, නිපාඨඃ, නිසඨනඃ, නිසඨානඃ.

5. 5.

62 මදෙ ප්‍රාදෙඃ. 1, 3, 58.

මදෙ ප්‍රාදෙරප් භවති; මදඃ.

මද ඉති වර්තතෙ;—

5: 7.

63 ප්‍රසංහ්‍යාං හඞි. 1, 3, 59.

ශබ්ද, අව්‍යක්ත නාදයෙහි වැටේ; පඨ යන ධාතු; උච්චාරණෙ, උච්චාරණකිරීමෙහි වැටේ; සඨ යන ධාතු; ශබ්ද, ශබ්දකිරීමෙහි වැටේ.)

නිනදඃ, නිගාදඃ, නිනදඃ, නිනාදඃ, නිපඨඃ, නිපාඨඃ, නිසඨනඃ, නිසඨානඃ, යනුවේ.

(නිගදනම් නිනදනම් නිපඨනම් නිසඨනනම් යන වාක්‍ය යෙහි නිපුම්වූ ගදදින් පෙරෙන් පරව "ගදනදපඨසඨනඃ" යන සූත්‍රයෙන් විකාල්පයෙන් භාවයෙහි අප්වෙයි, නොවූපක්‍ෂයෙහි ඝඤ්වෙයි, ඝඤ්ඝඤ්ලතැන "ඤ්‍නිතිකෘතෝඃ" යන සූත්‍රයෙන් උපාන්තය හට ආත්වෙයි, ණද යන ධාතුහුගේ ණකාරයහට "ණෝනඃ"යන සූත්‍රයෙන් නකාරයෙක්වෙයි, ප්‍රාදිසමාසවෙයි, සුප් ලුක් වෙයි කියා පද සිද්ධනවසුදු.

නිගදනම්, කිම්; නිගදඃ, නිගදනම්වෙයි; නිගාදඃ, නිගාදනමුදු වෙයි; නිනදනම්, අව්‍යක්ත ශබ්කිරීම්; නිනාදඃ, නිනදනම්වෙයි; නිනාදඃ, නිනාදනමුදුවෙයි; නිපඨනම්, උච්චාරණඝකිරීම්; නිපඨඃ, නිපඨනම්වෙයි; නිපාඨඃ, නිපාඨනමුත්වේ; නිසඨනනම්, ශබ්ද කිරීම්; නිසඨනඃ, නිසඨනනම්වේ; නිසඨානඃ, නිසඨානනමුත්වේ.)

"මදෙ ප්‍රාදෙඃ" යනු සූත්‍රයි; මදඃ යනු පදඝ; අප්‍රාදෙඃ යනු පදයි.

අප්‍රාදෙ, ප්‍රාදිරහිතවූ; මද, මදිහඞේ යන ධාතුහු පෙරෙන් පරව; අභිභවති, අප්වේ; මදඃ යනුවේ.

(මදනම් යන වාක්‍යයෙහි ප්‍රාදිරහිතවූ මදහඞේ යන ධාතුහු පෙරෙන් "මදෙ ප්‍රාදෙඃ" යන සූත්‍රයෙන් භාවයෙහි අප්වෙයි; මදඃ යනුවේ; මදනම්, මත්වීම; මදඃ, මදනම්වේ.)

මදඉති, මදඃ යනු; වර්තතෙ, වැටේ.

"ප්‍රසංහ්‍යාං හඞි" යනු සූත්‍රයි; ප්‍රසංහ්‍යාම් යනු පදඝ; හඞි යනුපදයි.

ප්‍රසම්පූර්වා නමදෙ, හර්ෂේ'ඛභවති, ප්‍රමදඃ, සම්මදඃ.

5. 1.

61 ච්වි තෝ'ට්ටිච්. 1, 3, 69.

ටිවිතඃ ක්‍රියාදීාදට්ටිව් භවති, වෙපට්ටිඃ, ශ්‍රථයට්ටිඃ, ස්‍රංසවට්ටිඃ, වම්ට්ටිඃ.

ප්‍රසම් පූර්වත්, ප්‍රසම් යන උපසර්ගයන් පූර්වකොට ඇති; මිදඃ, මදයන ධාතුහුකෙරෙන්; හර්ෂේ, හර්ෂයෙහි; අභවති, අප් ප්‍රත්‍යය වේ; ප්‍රමදඃ, සම්මදඃ යනුවේ.

(මෙහි ප්‍රමාද්‍යත්‍යනෙන, සම්මාද්‍යත්‍යනෙන යන වාක්‍යයෙහි ප්‍රසම් යන උපසර්ගයන් පූර්වකොට ඇති මද-හර්ෂේ යන ධාතුහු කෙරෙන් කරණ කාරකයෙහි "ප්‍රසංභ්‍යාං හර්ෂේ" යන සූත්‍රයෙන් අප් ප්‍රත්‍යයවෙයි, පකාර ඉත්වෙයි, ප්‍රාදිසමාසවෙයි, සුප්හු ලුක් වෙයි, ප්‍රමදඃ, සම්මදඃ යනුවේ; අනෙන, මේ කරණකොටගෙන; ප්‍රමාද්‍යති, සතුටුවෙයි, මත්වේනුයි හෝ ප්‍රමදඃ, ප්‍රමදනම්වේ; ප්‍රමදනම් සතුටයි, අතන්නගෙඬි හෝ වෙයි, අනෙන, මේ කරණකොට ගෙන; සංමාද්‍යති, සතුටුවේනුයි; සම්මදඃ, සම්මදනම්වේ; සම්මදනම් සතුටයි.)

"ටිවිතෝ'ට්ටිච්" යනු සූත්‍රයි; ටිවිතඃ යනු පදය; අට්ටිව්යනුපදයි.

ටිවිත, වකාර වකාර ඉත්කොට ඇති ධාතුහුකෙරෙන්; අට්ටිච්, අට්ටිව් ප්‍රත්‍යයවේ (වකාර වකාර ඉත් ධාතුහුනම්; ටු, වෙපෘ-කම්පනෙ, ටු, වම්- උද්ගිරණෙ, ක්ෂිවු-නිරසනෙ, ක්ෂීවු-මදෙ, ශ්විවු-ගතෞ යන ධාතුහුයි.) වෙපට්ටිඃ, ශ්‍රථයට්ටිඃ, ස්‍රංසවට්ටිඃ, වම්ට්ටිඃ යනුවේ.

(මෙහි වෙපනම්, ශ්‍රථනම්, ස්‍රංසනම්, වමනම් යන වාක්‍යයෙහි ටු, වෙපෘ-කම්පනෙ, ක්ෂිවු- නිරසනෙ, හෝ ක්ෂීවු-මදෙ, ශ්විවු-ගතෞ, ටු, වම-උද්ගිරණෙ යන ධාතූන්කෙරෙන් පරවභාවයෙහි "ටිවිතෝ'ට්ටිච්"යන සූත්‍රයෙන් අට්ටිච් ප්‍රත්‍යයවෙයි, චකාර ඉත්වෙයි. ධාතූන් සම්බන්ධවූ වකාර ඍකාර වකාරද ඉත්වෙයි, ඉකාරය හට අත්වෙයි, ඉවර්ණයහට "ආදදෙඩ්" යන සූත්‍රයෙන් එඩ්වෙයි, එඩ්හට "එවොඅය්ආව්," යන සූත්‍රයෙන් අයාදෙශවෙයි, වෙපට්ටිඃ, ශ්‍රථයට්ටිඃ, ස්‍රංසවට්ටිඃ, වම්ට්ටිඃ යනුවේ; වෙපනම්, වෙවිලීම; වෙපට්ටිඃ, වෙපට්ටනම්වේ වෙව්ලීමයි, ශ්‍රථයනම්, ඉදිමීම; ශ්‍රථයට්ටිඃ, ශ්‍රථයට්ට නම්වේ; ඉදිමීමයි, ස්‍රංසවනම්, කිඹිසීම; ස්‍රංසවට්ටිඃ, ස්‍රංසවට්ට නම්වේ; කිඹිසීමයි, වමනම්, වැමෙරීම; වම්ට්ටිඃ, වම්ට්ටනම්වේ; වමනයයි.)

5. 5. 1.

65 ප්‍රාදිභ්‍යෝ දුධාඃ කිඃ. 1, 3, 71.

ප්‍රාදිපූර්වේභ්‍යෝ දුධාභ්‍යඃ කිඞ්වති, "ලොපෝ'විකඞ්තිවාත" ඉත්‍යාකාරලොපඃ, ආදියතෙ'නෙනෙත්‍යාදිඃ නිධිඃ.

7. 1.

66 සන්‍ත්‍රියාං කතින්. 1, 3, 74.

සන්‍ත්‍රිලීඩෝ භාවෙ කාරඝෙව ක්‍රියාඵාත් කතින් භවති, කෘතිඃ ඉෂ්ටිඃ

"ප්‍රාදිභ්‍යෝ දුධඃ කිඃ" යනු සූත්‍රයි; ප්‍රාදිභ්‍යඃ යන පදය; දුධඃ යනු පදය; කිඃ යනු පදයි,

ප්‍රාදිපූර්වේභ්‍යඃ, ප්‍රාදිහු පූර්වියොට ඇති; දුධාභ්‍යඃ, ඩු, දු-දානෙය, ඩු, ධාඤ්- ධාරණෙය ඉන ධාතූන්ගෙරෙන්; කිඞ්වති, කිඃ ප්‍රත්‍යයවේ; "ලොපෝ'වි කඞ්තිවාත"ඉති, "ලොපෝ'විකඞ්තිවාතඃ" යන සූත්‍රයෙන්; ආකාරලොපඃ, ආකාරයහට ලොප්වේ; ආදිඃ, නිධිඃ යනුවේ.

(මෙහි ආදියතෙ'නෙන යන වාක්‍යයෙහි ආඞ්පූර්වියොට ඇති ඩු, දු-දානෙ යන ධාතුහුගෙරෙන් කර්මකාරකයෙහිද, නිධීයතෙ'සෞ යන වාක්‍යයෙහි නිපූර්වියොට ඇති ඩු, ධාඤ්- ධාරණෙ යන ධාතුහුගෙරෙන් ආධාරකාරකයෙහිද, කිප්‍රත්‍යය වෙයි, කෘකාර ඉත්වෙයි, ධාතුහුගේ ආකාරයහට "ලොපෝ'විකඞ්තිවාතඃ" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වෙයි, ප්‍රාදි සමාසවෙයි, සුප්හු ලුක් වෙයි, ආදිඃ, නිධිඃ යනුවේ; අනෙන, මොහු විසින්; ආදියතෙ, පළමුවොට ගනු ලැබේනුයි; ආදිඃ, ආදිනම්වේ; පළමුයි; අසමින්, මෙහි; නිධියතෙ, තබනු හෝ එහිටවනු ලැබේනුයි; නිධිඃ, නිධිනම්වේ; පදමඤ්ඣාදිවූ පාර්ථිවගනියෙහි නැබූවසතුයි; නැවත ගනු ලිණිස යම් තැනක තැබූ ධන හෝ වෙයි)

"සන්‍ත්‍රියාං කතින්" යනු සූත්‍රයි; සන්‍ත්‍රියාම් යනු පදය; කතින් යනු පදයි.

සන්‍ත්‍රිලීඩඃ, සන්‍ත්‍රිලිහුව වාච්‍යකල්හි; භාවෙ, භාවයෙහිද; කාරඝෙව, කර්මාදිකාරකයෙහිද; ක්‍රියාඵාත්, ධාතුහුගෙරෙන්; කතින් භවති, කතින් ප්‍රත්‍යයවේ; කෘතිඃ, ඉෂ්ටිඃ යනුවේ; (මෙහි කාරණම් යන වාක්‍යයෙහි සන්‍ත්‍රිලිහුව ගම්‍යමාන කල්හි ඩු, කෘඤ්- කාරණෙ යන ධාතුහුගෙරෙන්ද, එෂණම් යන වාක්‍යයෙහි ඉෂ- අභිලාෂෙ යන ධාතුහුගෙරෙන්ද පරව "සන්‍ත්‍රියාං කතින්" යන සූත්‍රයෙන් කතින් ප්‍රත්‍යයවවයි, කෘකාර නකාර ඉත්වෙයි, කෘතිඃ යනුවේ, තුබූතන්හි "සෙනඃ ශ්වුඤ්ඩුභ්‍යාං තෙන" යන සූත්‍රයෙන් ඤ්ඩුභ්‍යඃ

නාම්නිනි වනීතතෙ;—

5. 7. 1.
67 සමජ මනවිද සුගිහෘඝිණා භාවෙ කෘප්. 1. 3, 78

සමජාදිභ්‍යෝ භාවෙ සත්‍රිලිඞ්ගෙ සංඥයාං ක්‍යාඞ්භවති, "කඞිති"නි යස්‍ය ආආදෙශඃ, සමජ්‍යා, මන්‍යා, විද්‍යා, සුත්‍යා, ශය්‍යා, භෘත්‍යා, ඉත්‍යා.

වෙයි, ඉෂ්ටිඃ යනුවේ, කරනම්, කිරීම; කෘතිඃ, කෘතිනම්වේ; කිරීමයි; ඵෂණම්, කැමැත්තීම; ඉෂ්ටිඃ, ඉෂ්ටිනම්වේ, කැමැත්තයි; යජනම් යන වාක්‍යයෙහි යජ-දෙවපූජායාම් යන ධාතුහුගෙ රෙන් කතින් ප්‍රත්‍යයගොට සිඩවන ඉෂ්ටි ශබ්දයකුදු ඇති, දෙවි යන් පිදීම යනු අර්ථයි)

නාම්නීනි, නාම්නියනු; වනීතතෙ, වැවේ.

"සමජමනවිදසුගිහෘඝිණා භාවෙ ක්‍යාප්" යනු සූත්‍රයි; සමජමන විද සුගිහෘඝිණඃ යනු පදය; භාවෙ යනුපදය; ක්‍යාප් යනු පදයි.

සමජාදිභ්‍යඃ, සමජාදිවූ ධාතූන්ගෙරෙන්; භාවෙ,භාවයෙහි; සත්‍රියාම්, සත්‍රීලිඟව වාච්‍යකල්හි; සංඥයාම්, සංඥාවක් ගම්‍යමාන කල්හි; ක්‍යාඞ්භවති, ක්‍යාප්ප්‍රත්‍යයවේ; (මෙහි සමජාදිහුනම්; සම් පූර්වවූ අජ-ගතෞය, මන-ඥනෙය, විද-ඥානෙය, ෂූ-ප්‍රසවෙය, ශී-ශවප්නෙය, හෘඤ්-හරණෙය, ඉණ්-ගතෞය යන ධාතුහුයි) "කඞිති"නි "කඞිති" යන සූත්‍රයෙන්; යස්‍ය, යකාරයාගේ ස්ථාන යෙහි; ආ ආදෙශඃ, ආකාරාදෙශවේ; සමජ්‍යා, මන්‍යා,විද්‍යා,සුත්‍යා, ශය්‍යා, භෘත්‍යා, ඉත්‍යා යනුවේ.

(මෙහි සමජනම් යන වාක්‍යයෙහි සම්පූර්වවූ අජ-ගතෞ යන ධාතුහුකෙරෙන්ද, මනනම් යන වාක්‍යයෙහි මන-ඥනෙ යන ධාතුහුකෙරෙන්ද, විදනම් යන වාක්‍යයෙහි විද-ඥනෙ යන ධාතුහුකෙරෙන්ද, සවනම් යන වාක්‍යයෙහි ෂූ-ප්‍රෂවෙ යනධාතුහු කෙරෙන්ද, ශයනම් යන වාක්‍යයෙහි ශීඞ්-ශවප්නෙ යන ධාතුහු කෙරෙන්ද, හරණම් යන වාක්‍යයෙහි හෘඤ්-හරණෙ යන ධාතුහු කෙරෙන්ද, අයනම් යන වාක්‍යයෙහි ඉණ්-ගතෞ යන ධාතුහු කෙරෙන්ද, සත්‍රීලිඟයෙහි නාමයක් ගම්‍යමානකල්හි භාවයෙහි "සමජමනවිදසුගිහෘඝිණා භාවෙ ක්‍යාප්" යන සූත්‍රයෙන් ක්‍යාප් ප්‍රත්‍යයවෙයි, කකාර පකාර ඉත්වෙයි, සුත්‍යා යන තන්හි "අඡඪි වූ ෂ්වක්‍යකාදෙඃ ෂඃ සඃ" යන සූත්‍රයෙන් සකාරවෙයි, සුත්‍යා

5. 5.
68 නෙඃ සත්පතඃ. 1, 3, 79.

නිපූර්භ්‍යාං සදිපතිභ්‍යාං සත්‍රිලිඞ්ඛ භාවෙ ක්‍යඞභවති.

6. 6.
69 සදෙ'ප්‍රතෙඃ. 6, 4, 51.

සදඃප්‍රතිවර්ජිතස්‍ය ප්‍රාදිපූර්වස්‍ය ක්‍යඞභවති, නිෂද්‍ය, නිපත්‍ය.

භෘත්‍ය ඉත්‍ය යනතන්හි "හ්‍රසවඩාඞිතිපිතිඩුක්" යන සූත්‍රයෙන් තුගාගමවෙයි, ඝඨඩ යන තන්හි "ආදදෙඩ්" යන සූත්‍රයෙන් එම් හා එඩ්හට "එචොය්වායවඃ" යන සූත්‍රයෙන් අයාදෙශවෙයි, "කඩිති" යන සූත්‍රයෙන් ප්‍රත්‍යය සම්බඞ්වූ යකාරයාගේ ස්ථාන්‍ය යෙහි ආකාරාදෙශවෙයි, සම්ජ්‍යා, මන්‍යා, විද්‍ය, සුත්‍යා, ඝඨ්‍යා, භෘත්‍යා, ඉත්‍යා යනුවේ; සම්ජනම්, රැස්වීම; සම්ජ්‍යා, සම්ජ්‍යානම්වේ; සභාවයි; මනනම්, දැනගැණීම; මන්‍යා, මන්‍යානම්වේ; ගෙලයි, හිසෙහි පිටිපස හෝ වෙයි; විදනම්, ඉගණීම; විද්‍ය, විද්‍යානම්වේ; ශාස්ත්‍රයි; සවනම්, වැදිම; සුත්‍යා, සුත්‍යානම්වේ; සූත්‍යා කියාත්වෙයි; වැදීමයි; සොමරස පානයකිරීම හෝ වෙයි; ඝයනම්, සයනය; ඝය්‍යා, ඝය්‍යානම්වේ; ඇදයි; තොටිල්ල හෝ වෙයි; හරණම්, රැකීම; භෘත්‍යා, භෘත්‍යානම්වේ; දැසියි; අයනම්, යාම; ඉත්‍යා, ඉත්‍යානම්වේ; ගමන්කරන්නියි; ඉත්නෑවා හෝ වෙයි.)

"නෙඃ සතපතඃ" යනු සූත්‍රයි; නෙඃ යනුපදය; සතපතඃ යනු පදයි.

නිපූර්භ්‍යාම්, නිපූර්වකොටඇති; සදිපතිභ්‍යාම්, ෂදඃ්ලෘ-විශරණෙය, පත පත්‍රනෙය යන ධාතූන්කෙරෙන්; සත්‍රිලිඞ්ඛ, සත්‍රිලිඞ්ව වාච්‍යකල්හි; භාවෙ,භාවයෙහි ක්‍යඞභවති, ක්‍යප්ප්‍රත්‍යයවේ.

"සදෙ'ප්‍රතෙඃ" යනුසූත්‍රයි; සදඃ යනුපදය; අප්‍රතෙඃ යනුපදයිඃ

ප්‍රතිවර්ජිතස්‍ය, ප්‍රති යන උපසර්ගය තොරකොටඇති; ප්‍රාදිපූර්වස්‍ය, ප්‍රාදිපූර්වකොටඇති; සදඃ, සද යන ධාතුහු සම්බන්ධව; ක්‍යඞභවති, ක්‍යප්ප්‍රත්‍යයවේ.

(මෙහි නිෂදනම් යන වාක්‍යයෙහි නිපූර්වකොටඇති ෂදඃ්ලෘ-විශරණ යන ධාතුහු සෙරෙන් සත්‍රිලිඞුවක් වාච්‍යකල්හි ප්‍රති යන උපසර්ග වර්ජිතවූ ප්‍රාදිපූර්වකොටඇති සද යන ධාතුහු සම්බන්ධව "සදෙ'ප්‍රතෙඃ" යනු වෙවෙන්නෙහි "නෙඃ සත්පතඃ" යන සූත්‍රයෙන් ක්‍යප් ප්‍රත්‍යයවෙයි, සකාර පකාර ඉත්වෙයි, නිපූර්ව සද යන ධාතුහුගේ සකාරයහට "නිර්දුර්භිරාවිශ්වතුෂ්පා

5.

70 කෘම්‍රජඝඣ්. 1, 3, 80.

කෘඤ්ඳිභ්‍යඃ සන්ත්‍රිඞ්ඝෙ භාවෙ ක්‍යඞ්භාවති, කෘත්‍යා, ප්‍රව්‍රජ්‍යා, ඉජ්‍යා.

දුෂ්පුරඝාම්" යන සූත්‍රයෙන් ෂකාරවෙයි, "කඞිති" යනසූත්‍රයෙන් යකාරයාගේ ස්ථානයෙහි ආකාරාදෙශවෙයි, ප්‍රාදී සමාසවෙයි, නිෂද්‍ය යනුවේ; නිපතනම් නිපතත්‍යත්‍ර යන වාක්‍යයෙහි නිපූර්ව්ව කොටඇති පත-ගතෞ යන ධාතුහුකෙරෙන් සන්ත්‍රිලිඟුවක් වාච්‍ය කාල්හි භාවයෙහි හෝ කර්මාදියෙහි "සදෙ'ප්‍රතෞ:" යනු වැටෙන් නෙහි "නෞ: සතපතෞ:" යනසූත්‍රයෙන් ක්‍යප්ප්‍රත්‍යයවෙයි, කකාර පකාර ඉත්වෙයි, "හ්‍රස්වස්‍යාඞිතිපිතිතුක්" යන සූත්‍රයෙන් තුගාගමවෙයි, යකාරයාගේ ස්ථානයෙහි "කඞිති" යන සූත්‍රයෙන් ආකාරාදෙශවෙයි, නිපත්‍යා, යනුවේ; නිෂදනම්, නිදිම්; නිෂද්‍ය, නිෂද්‍යනම්වේ; වෙළඳසාලාවයි, තුරුඇදහෝවෙයි, නිපතනම්, වැටීම්හෝ, අත, මෙහි; නිපතති, වැටෙයි කියා ආධාරාර්ථයෙහි නිපත්‍යා, නිපත්‍යානම්වේ; බෙලඉල්ඛිමයි; රණබිමහෝවෙයි.)

"කෘව්‍රජ්‍යඝඣ්:" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

කෘඤ්ඳිභ්‍යඃ, කෘඤ්-කරණෙ යනාදි ධාතුහුකෙරෙන්; සන්ත්‍රිලිඞෙඝ, සන්ත්‍රිලිඟුවක් වාච්‍යකාල්හි; භාවෙ, භාවයෙහි; ක්‍යඞ්භවති, ක්‍යප් ප්‍රත්‍යයවේ; (මෙහි කෘඤ්ඳිහුනම්; සූත්‍රයෙහි දක්වනලද ඩු, කෘඤ්-කරණෙය, ව්‍රජ-ගතෞඝය, යජ දෙවපූජාසාඞ්ගඝ යන ධාතුහුයි.) කෘත්‍යා, ප්‍රව්‍රජ්‍යා, ඉජ්‍යා යනුවේ.

(මෙහි කරණම් යන වාක්‍යයෙහි සන්ත්‍රිලිඟුවක් වාච්‍යකාල්හි ඩු, කෘඤ්-කරණෙ යන ධාතුහුකෙරෙන්ද, ප්‍රව්‍රජනම් යන වාක්‍ය ඛේහි සන්ත්‍රිලිඟුවක් වාච්‍යකාල්හි ප්‍රපූර්ව්ව ව්‍රජ-ගතෞ යන ධාතුහු කෙරෙන්ද, යජනම් යන වාක්‍යයෙහි සන්ත්‍රිලිඟුවක් වාච්‍යකල්හි යජ-දෙවපූජාසාඞ් යන ධාතුහුකෙරෙන්ද පරව භාවයෙහි ක්‍යප් ප්‍රත්‍යයවෙයි, කකාර පකාර ඉත්වෙයි, කෘත්‍යා යන තන්හි "හ්‍රස්වස්‍යාඞිතිපිතිතුක්" යන සූත්‍රයෙන් තුගාගමද ප්‍රව්‍රජ්‍යා යන තන්හි ප්‍රාදිසමාසද ඉජ්‍යා යන තන්හි යකාරයහට සම්ප්‍රසාරණවූ ඉකාරද "කඞිති", යන සූත්‍රයෙන් ආකාරාදෙශදවෙයි; කෘත්‍යා, ප්‍රව්‍රජ්‍යා, ඉජ්‍යායනුවේ; කරණම්, කිරීම; කෘත්‍යා, කෘත්‍යානම්වේ; ක්‍රියාවයි; ප්‍රව්‍රජනම්, කම්සැප විඳීමෙන් පහවීම; ප්‍රව්‍රජ්‍යා, ප්‍රව්‍රජ්‍යා නම්වේ; පැවිද්දයි; යජනම්, දෙවියන් පිදීම; ඉජ්‍යා, ඉජ්‍යානම්වේ; ශාඝයයි.)

5. 5. 1.

71 පරෝ සෘවරෝ යඃ. 1, 3, 82.

පරිප්‍රුච්භ්‍යාං සෘවරාභ්‍යාං සන්ත්‍රිඞ්ඛ භාවෙ යො භවති, පරිසයති, පරිවයති.

5.

72 ජාගෘ. 1, 3, 83.

ජාගෘවේ සන්ත්‍රිඞ්ඛ භාවෙ යො භවති, ජාගයති.

අ ඉති වර්තතෙ;—

"පරෝ සෘවරෝ යඃ" යනු සූත්‍රයි; පරෝ යනු පදය; සෘවරඃ යනුපදය; යඃ යනු පදයි.

පරිප්‍රුච්භ්‍යාම්, පරියන උපසර්ගය ප්‍රුච්ඡොටඇති; සෘවරාභ්‍යාම්, සෘ-ගතෞ ය, වෘ-ගතෞ ඇ යන ධාතුහුකෙරෙන්; සන්ත්‍රිඞ්ඛ, සන්ත්‍රිඞ්ඛුවක් වාච්‍යකල්හි; භාවෙ, භාවයෙහි; යො භවති, යප්‍රත්‍යයවේ; පරිසයති, පරිවයතියනුවේ.

(මෙහි පරිසරණම් යන වාක්‍යයෙහි සන්ත්‍රිඞ්ඛුවක් වාච්‍යකල්හි භාවයෙහි සෘ-ගතෞ යන ධාතුහුකෙරෙන්ද, පරිවරණම් යන වාක්‍යයෙහි සන්ත්‍රිඞ්ඛුවක් වාච්‍යකල්හි භාවයෙහි වෘ ගතෞ යන ධාතුහුකෙරෙන්ද "පරෝ සෘවරෝ යඃ" යන සූත්‍රයෙන් යප්‍රත්‍යය වෙයි, සෘ ධාතුහුගේ හා වෘ ධාතුහුගේද යෘකාරයහට "යෘකොණෝරලෞ" යන සූත්‍රයෙන් රකාරද, "කඞිති" යන සූත්‍රයෙන් යකාරයාගේ සථානයෙහි ආකාරාදෙශවෙයි, පරිසයති, පරිවයති යනුවේ; පරිසරණම්, හාත්පසැ හැසිරීම; පරිසයති, පරිසයති නම්වේ; සේවාකරමැයි; පරිවරණම්, වටපිටහැසිරීම; පරිවයති පරිවයතිනම්වේ; සියලුතැනයාමයි.)

"ජාගෘ" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

ජාගෘවේ, නිදිමැරීම් අර්ථයෙහි; සන්ත්‍රිඞ්ඛ, සන්ත්‍රිඞ්ඛුවක් වාච්‍යකල්හි; භාවෙ, භාවයෙහි; යො භවති, යප්‍රත්‍යයවේ; ජාගයති යනුවේ.

(මෙහි ජාගරණම් යන වාක්‍යයෙහි සන්ත්‍රිඞ්ඛුවක් වාච්‍යකල්හි ජාගෘ-නිද්‍රාක්ෂයෙ යන ධාතුහුකෙරෙන් භාවයෙහි "ජාගෘ" යන සූත්‍රයෙන් යප්‍රත්‍යයවේ, යෘකාරයහට "යෘකොණෝරලෞ" යන සූත්‍රයෙන් රකාරයෙහිවෙයි, "කඞිති" යන සූත්‍රයෙන් යකාරයාගේ සථානයෙහි ආකාරාදෙශවෙයි, ජාගයතියනුවේ; ජාගරණම්; නිද්‍රාවිර්ජනකිරීම්; ජාගයති, ජාගයතිනම්වේ; නිදිමැරීමයි.)

අඉති, අයනු; වර්තතෙ, වැවේ.

5. 5.

73 ගුරෝ හීලඃ. 1, 3, 85.

ගුරුමතෝ හලන්තාත් සන්ත්‍රිලිඛෙ භාවෙ අපරෝ භවති, ර්හා, ර්ක්ෂා, ශික්ෂා.

5. 1.

74 භිදාදිභ්‍යෝ'ඞ්. 1, 3, 86.

භිදාදිභ්‍යඃ ෂිතශ්ච සන්ත්‍රියාමඞ් භවති, භිදා, ඡිදා, විදෙත්‍යාදයඃ, ෂිතඃ-ජරා, පවා, ඝටා, කෘපෙත්‍යාදයඃ, කෘපාකෘපායාම්නි නිපාතනාත් කෘපා.

"ගුරෝ හීලඃ" යනු සූත්‍රයි; ගුරෝඃ යනු පදය; හලඃ යනුපදයි.

ගුරුමතඃ, ගුරුඇති; හෙවත් ගුරුසංඥ අක්ෂරඇති; හලන්තාත්, හල් අන්තකොට ඇත්තහු හෙරෙන්; සන්ත්‍රිලිඛෙ, සන්ත්‍රිලිඛුවක් වාච්‍යකල්හි; භාවෙ, භාවයෙහි; අපරෝභවති, අකාරයෙක් පරභොට ඇත්තේවේ; ර්හා, ර්ක්ෂා, ශික්ෂා යනුවේ.

(මෙහි ර්හනම් යන වාක්‍යයෙහි ර්හ-වෙෂ්ටා යම් ඝනධාතුහු කෙරෙන්ද, ර්ක්ෂණම් යන වාක්‍යයෙහි ර්ක්ෂ-දර්ශනෙ යනධාතුහු කෙරෙන්ද, ශික්ෂණම් යන වාක්‍යයෙහි ශික්ෂ-අභ්‍යාසෙ යනධාතුහු කෙරෙන්ද සන්ත්‍රිලිඛුවක් වාච්‍යකල්හි ගුරුමත්වූ හලන්තයා කෙරෙන් භාවයෙහි "ගුරෝ හීලඃ" යන සූත්‍රයෙන් අකාරයා පරකොටවෙයි; "ඤ්ණිති" යන සූත්‍රයෙන් ආකාරාදෙශවෙයි, ර්හා, ර්ක්ෂා, ශික්ෂා යනුවේ; ර්හනම්, ක්‍රියාකිරීම; ර්හා, ර්හානම්වේ; ක්‍රියායි; උත්සාහය හෝ වෙයි, ර්ක්ෂණම්, බැලීම; ර්ක්ෂා, ර්ක්ෂානම්වේ; දැකීමයි; ශික්ෂණම්, අභ්‍යාසකිරීම; ශික්ෂා, ශික්ෂානම්වේ; පුරුදුකිරීමයි, වෙදඩහය හෝ වෙයි.)

"භිදාදිභ්‍යෝ'ඞ්" යනු සූත්‍රයි; භිදාදිභ්‍යඃ යනුපදය; අඞ්යනුපදයි.

භිදාදිභ්‍යඃ, භිදාදිධාතූන්කෙරෙන්ද; ෂිතඃ, ෂකාර ඉත්ධාතූන් කෙරෙන්ද; සන්ත්‍රියාම්, සන්ත්‍රිලිඛුවක් වාච්‍යකල්හි; අඞ්භවති, අඞ්ප්‍රත්‍යයවේ; භිදා ඡිදා විදා ඉති, භිදා ඡිදා විදා යන; ආදයඃ, මේ ආදි රූපයෝ වෙත්, ෂිතඃ, ෂකාර ඉත්ධාතූන්කෙරෙන්; ජරා පවා ඝටා කෘපා ඉති, ජරා පවා ඝටා කෘපා යන; ආදයඃ, මේආදි රූපයෝවෙත්; කෘපාකෘපායාම්නි "කෘපාකෘපායාම්" කියා; නිපාතනාත්, නිපාතනය කළහෙයින්; කෘපා, කෘපා කියාවේ.

(මෙහි භිදාදිහු නම්; භිදිර්-විදාරණෙය, ඡිදිර්-ද්වෙධීකරණෙය, විද-ඥානෙ යන ධාතුහුයි; ෂකාර ඉත්හුනම්; ජෘ-ජරායාම්ය, ඝට-චෙෂ්ටායාම්ය, කෘ, පච්-පාකෙය, ප්‍රථ-ප්‍රථු-මිසනා

5. 5.
75. ආතෝ'නන්තඃ ප්‍රාදිහඃ. 1, 3, 87.

ආකාරාන්තාත් අනන්තඃ ප්‍රාදිපූර්‍වාත් සන්‍ත්‍රියාමඞ් භවති, අනන්තඞ්‍ගා, සඞ්ඛා, උපධා, උපද, ප්‍රාඥ, ශ්‍රඞ්ඛෙති නිපාතනාච්ඡ්‍රඞ්ඛා.

රෙ., ව්‍යථ-දුඃඛෙය, මෘද-මෘදූ-මර්දනෙය, සාද-සාදනෙය, ක්ෂජි-දක්ෂ-ගතෞය, ක්‍රුප-කෘපායාම්ය, කදි-ක්‍රදි-කලදි-වෛකල්‍යෙය, ත්වරා-සම්භ්‍රමෙය යන ධාතූහුයි.)

(හිංසති යන වාක්‍යයෙහි භිදිර්-විදාරණෙ යන ධාතූහු කෙරෙන්ද, ඡිනත්ති යන වාක්‍යයෙහි ඡිදිර්-ද්වෛධීකරණෙ යන ධාතූහු කෙරෙන්ද, විඳති යන වාක්‍යයෙහි විද-ඥානෙ යන ධාතූහුගෙරෙන්ද, ජාරයති හෝ ජාණාති යන වාක්‍යයෙහි ජෘ-ජරායාම් යන ධාතූහුකෙරෙන්ද, පචති යනවාක්‍යයෙහි ඩුඳ, පචෂ්-පාකෙ යන ධාතූහුකෙරෙන්ද, ඝටතෙ යන වාක්‍යයෙහි ඝට-ඨෙෂ්ටායාම් යන ධාතූහුකෙරෙන්ද, ක්‍රුපතෙ යන වාක්‍යයෙහි ක්‍රුප-කෘපායාම් යන ධාතූහුකෙරෙන්ද; සන්ත්‍රිලිඟුවක් වාච්‍යකල්හි "භිදාදීඞ්භ්‍යෝ'ඞ්" යන සූත්‍රයෙන් අඞ්ප්‍රත්‍යයවෙයි, ඞකාරඉත්වෙයි, ජරායන තන්හි සඨානතඃ ප්‍රත්‍යාසඤ්ඤිගෙන්ද, කෘපායන තන්හි සම්ප්‍රසාරණදවෙයි, "ඝඞ්ඝිනී" යන සූත්‍රයෙන් ආකාරාදෙශදවෙයි, භිද, ඡිද, විද, ජරා, පචා, ඝටා, කෘපා යනුවේ, හිංසති, බිඳිනුයි; භිද, භිදාඅම්වේ; පැලීමයි; ඡිනත්ති, සිඳිනුයි: ඡිද, ඡිදාඅම්වේ; කැඩීමයි; විඳතී, දනිනුයි; විද, විදාඅම්වේ; බුඬියයි; ජාරයති, දිරානුයි; නොහොත් ජරාණාති, දිරානුයි; ජරා, ජරාඅම්වේ; මහලු අවස්ථාවයි; පචති, පිසානුයි; පචා, පචාඅම්වේ; පිසීමයි; ඝටතෙ, ක්‍රියාකෙරේනුයි; ඝටා, ඝටාඅම්වේ; සහාවයි; සමූහයහෝවෙයි; ක්‍රුපතෙ, කරුණාකෙරේනුයි; කෘපා, කෘපාඅම්වේ; දයාවයි; උදවු නොසලකා පරතට සඞ්ග්‍රහකිරීම හෝ වෙයි.)

"ආතොඅනන්තඃ ප්‍රාදිහඃ" යනු සූත්‍රයි; ආතඃ යනුපදය; අනන්තඃ ප්‍රාදිහඃ යනුපදයි.

ආකාරාන්තාත්, ආකාර අන්තඅකොටඇති ධාතූහුකෙරෙන්ද; අනන්තඃ ප්‍රාදිහඃ, අනන්තර්ප්‍රයන නිපාතොපසර්ගයන් ආදිකොට ඇති ආකාරාන්ත ධාතූහුකෙරෙන්ද පරව, සන්ත්‍රියාම්, සන්ත්‍රිලිඟුවක් වාච්‍යකල්හි; අඞ්භවති, අඞ්ප්‍රත්‍යයවේ; අනන්තඞ්ගා, සඞ්ඛා, උපධා, උපද, ප්‍රඥ යනුවේ; ශ්‍රඬෙති, ශ්‍රඬාකියා; නිපාතනාත්, නිපාතනය කළඅෙයින්; ශ්‍රඬා, ශ්‍රඬායනු සිද්ධවන්නේය.

5:. 1.

76 සංපදාදිභ්‍යඃ ක්‍රිප්. 1, 3, 93

භාවේ කාරකෙච සංපදාත්‍යෙව මාදීභ්‍යඃ සත්‍රියාං ක්‍රිබ්භවති, සම්පත්, විපත්, පරිෂත්.

(මෙහි අනන්තර්දධාති යන වාක්‍යයෙහි අනන්තර්යන නිපාතය පූර්ව්වකොටඇති ධාඤ්-ධාරණෙ යන ධාතුහුකෙරෙන්ද, සන්දධාති යන වාක්‍යයෙහි සම්යන උපසර්ගය පූර්ව්වකොට ඇති ධාඤ්-ධාරණෙ යන ධාතුහු කෙරෙන්ද, උපෙත්‍යඩියතෙ යන වාක්‍යයෙහි උපයන උපසර්ග පූර්ව්වකොටඇති ධාඤ්-ධාරණෙ යන ධාතුහු කෙරෙන්ද, උපෙත්‍යදීයතෙ යන වාක්‍යයෙහි උපයන උපසර්ග පූර්ව්වකොට ඇති ඩු, දෘ-දෘතෙ යන ධාතුහුකෙරෙන්ද, ප්‍රජානාති යන වාක්‍යයෙහි ප්‍ර යන උපසර්ග පූර්ව්වකොට ඇති ඥ-අවබොධෙ යන ධාතුහුකෙරෙන්ද, ශ්‍රද්දධාති යන වාක්‍යයෙහි ශ්‍රත් යන නිපාතය පූර්ව්වකොට ඇති ධාඤ්-ධාරණෙ යන ධාතුහුකෙරෙන්ද සත්‍රි ලිඟුවක් වාච්‍යකල්හි "ආතොඅනුපසර්ගාත් ක්විප්" යන සූත්‍රයෙන් අඞ් ප්‍රත්‍යයවෙයි, ඩකාර ඉත්වෙයි, "කඞිති" යන සූත්‍රයෙන් ආකාරාදෙශවෙයි, අනන්තධා, සන්ධා, උපධා, උපදෘ, ප්‍රඥ, ශ්‍රද්ධා යනුවේ; අනන්තර්දධාති, අතුරුදහන්වේනුයි; හෙවත් නොපෙණීයේනුයි; අනන්තධා,අනන්තධානම්වේ; නොපෙණීයාමයි; සන්දධාති, මනාකොට පිහිටානුයි; සන්ධා,- සන්ධානම්වේ; යහපත්ව සිටීමයි; ප්‍රතිඥව හෝ වෙයි; උපෙත්‍යඩියතෙ, එළඹ සිටිනුලැබේනුයි, සම්පව සිටිනුලැබේනුයි හෝ; උපධා, උපධානම්වේ; "ධර්ම්මාදීනාම්මොක්ෂෂාශ්‍රව ප්‍රත්‍යෙකං පරිශොධනෙ,උපෙත්‍යඩියතෙ යසමාදුපධාතෙන කීර්ත්තිතා"යී කියන ලද හෙයින් ධර්ම්මාදීන්ගේ වශයෙන් ඇමතියන් පරීක්ෂාකිරීමයි; ව්‍යාකරණයෙහි කියනලද අනන්තවර්ණයට පළමුවිටි වර්ණයයි; උපෙත්‍යදීයතෙ, එළවාගනුලැබේනුයි; උපදෘ, උපදෘනම්වේ; අන්‍යොන්‍යයන්ගේ ස්ත්‍රියාකිරීමපිණිස වාදි ප්‍රතිවාදීන්ගේ අවිගැණීමයි; ප්‍රජානාති, ප්‍රකෂීයෙන් දනීනුයි; ප්‍රඥ, ප්‍රඥනම්වේ; නුවණයි; ශ්‍රද්දධාති, අදහානුයි; විශ්වාසකෙරේනුයි; ශ්‍රද්ධා, ශ්‍රද්ධානම්වේ; ගුරුන්ගේ වචන හා ධර්ම්මාදිය විශ්වාසකිරීමයි.)

"සංපදාදිභ්‍යඃ ක්‍රිප්" යනු සූත්‍රයි; සංපදාදිභ්‍යඃ යනුපදය; ක්‍රිප් යනු පදයි.

භාවෙ, භාවයෙහිද; කාරකෙව, කර්ම්මාදිකාරකයෙහිද; සංපදාදීනි, සම්යන උපසර්ග පූර්ව්වකොටඅ නිපද- ගතොඅය ආදිභ්‍යඃ මේආදි ධාතූන්කෙරෙන්; ක්‍රිබ්භවති, ක්‍රිප් ප්‍රත්‍යයවේ; සම්පත්, විපත්; පරිෂත් යනුවේ.

අනිරිති වචනතෝ;—

5.

77 ග්ලාහාජ්‍යා. 1, 3, 95.

ග්ලාහාජ්‍යා ඉත්‍යෙතෙභ්‍යෝ ධාතුභ්‍යෝ භවන්ති, ග්ලානිඃ, හානිඃ, ජ්‍යානිඃ.

6.

78 ඉකිශ්චිතිපඃ සඩරූපෝ 1, 3, 96

(මෙහි සම්පදාදානම්, සම්පදාදානවා යන වාක්‍යයෙහි සම් පූර්ව කොට ඇති පද-ගතෝ යන ධාතුහුගෙන්ද, විපදානම්, විපදානෝ යන වාක්‍යයෙහි විපූර්වකොට ඇති පද-ගතෝ යන ධාතුහුගෙන්ද, පරිහාණ සිදනම් යන වාක්‍යයෙහි පරිපූර්වකොට ඇති ඳද්‍රා-විශරණේ යන ධාතුහුගෙන්ද භාවයෙහිද කර්මාදිකාරකයෙහිද සන්‍ත් ලිහුවක් වාක්‍යනාශ්‍රි "සංපදාදිභ්‍යඃ ක්‍රිප්" යන සූත්‍රයෙන් ක්‍රිප් ප්‍රත්‍යයවෙයි, පකාර ඉත්වෙයි, ක්‍රිප් ප්‍රත්‍යයහට ලුක් වෙයි, ජස්ඩචර්ඩවෙයි, ප්‍රාදිසමාසවෙයි, සම්පත්, විපත්, පරිෂත් යනුවේ; සම්පදානම්, රූස්කිරීම හෝ, සම්පදානෙ, රූස්වේනුයි හෝ, සම්පත්, සම්පත්නම්වේ; සම්පදුයි; විපදානම්, නැසීම හෝ විපදානෙ, නැසේනුයි හෝ; විපත්, විපත්නම්වේ; ඕනාශයි; පරිෂදානම්, හාන්පසින් පැමිණීම හෝ; පරිෂදානෙ, හාන්පසින් පැමිණේනුයි හෝ; පරිෂත්, පරිපත්නම්වේ; සභාවයි.)

"ග්ලාහාජ්‍යඃ" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

ග්ලාහාජ්‍යා ඉති, ග්ලාහාජ්‍යා යනු; එතෙහ්‍යඃ, මේ ධාතූන් කෙරෙන්; අනිර්වනි, අනිර්ප්‍රත්‍යයවේ; ග්ලානිඃ, හානිඃ, ජ්‍යානිඃ යනුවේ.

(මෙහි ග්ලායති, ග්ලානම් යන වාක්‍යයෙහි ග්ලෙ-හර්ෂක්ෂයෙ යන ධාතුහුගෙන්ද, ජිහීතෙ, හානම් යන වාක්‍යයෙහි ඕ, හාඩී-ගතෝ යන ධාතුහුගෙන්ද, ජිනාති, ජ්‍යා නම් යන වාක්‍යයෙහි ජ්‍යා-ගතෝ යන ධාතුහුගෙන්ද "ග්ලාහාජ්‍යඃ" යන සූත්‍රයෙන් අනිර් ප්‍රත්‍යයවෙයි, අන්හු පරභාල්හි අක්හව "අතෝ'කි දිඃ" යන සූත්‍රයෙන් දීඝවෙයි, "ච්‍රාමේ විසර්ජනීයඃ" යන සූත්‍රයෙන් අනන්තරකාරයහට විසර්ගවෙයි; ග්ලානිඃ, හානිඃ, ජ්‍යානිඃ යනුවේ: ග්ලායති, සතුට නසයි; ග්ලානම්වා, සතුට නැසීම හෝ; ග්ලානිඃ, ග්ලානිනම්වේ, නිලන්ඛවයි; ජිහීතෙ, පිරිහෙයි: හානම්, පිරිහීම: හානිඃ, හානිනම්වේ; නැසිමයි; ජිනාති, නැසෙයි; ජ්‍යානම්, නැසීම හෝ; ජ්‍යානිඃ, ජ්‍යානිනම්වේ; පිරිහීමයි.)

"ඉකිශ්චිතිපඃ සඩරූපෝ" යනු සූත්‍රයි; ඉකිශ්චිතිපඃ යනු පදය; සඩරූපෝ යනු පදයි.

ක්‍රියාවිසය සවරූපෙ'ඟිධෙයෙ ක්‍රියාවිාදි'කිශ්නිපො භවන්ති, ශකාරඃ ශබ්දඵීඃ, ඝකාරඃ, "කඩිති" ත්‍යාදෙඩ් භාවාඵීඃ, ඉඤීඃ, යුධීඃ, ශපඃ, පවතීඃ ක්‍රියතෙ උච්චාය්‍යීත ඉතිකාරඃ, අශ්වා සෞ කාරශෙවත්‍යකාරඃ,* තෛඵෙකාරාදයඃ, කෘතිශබ්දඃ කාරපය්‍යීා යො'ස්ති, තත්පරිග්‍රහෙ "සවාහාකෘති" රිත්‍යාදි භවති, රෙඵ ඉත්‍යොණාදිකඃ.

ක්‍රියාවිසය, ධාතුහුගේ; සවරූපෙ, සවකීයරූපය; අභිධෙයෙ කියයුතුකල්හි;(ධාතුමාත්‍රයක්ම කියනු කැමතිකල්හි යයි යුසේයි) ක්‍රියාවිාත්, ධාතුහුකොරෙන්; ඉකිශ්නිපඃ, ඉ කිශ්තිප් අඝන ප්‍රත්‍යයෝ; භවන්ති, වෙත්; ශකාරඃ, (ප්‍රත්‍යයසම්බන්ධීවූ) ශකාරය; ශබ්දඵීඃ, ශබ්දඝ ප්‍රයොජනකොට ඇත්තේය; කකාරඃ, (ප්‍රත්‍යයසම්බන්ධීවූ) කකාරය; "කඩිති"කි, "කඩිති" යන සූත්‍රයෙන්; ආදෙඩ්භාවාඵීඃ, ආ එඩ්හුගේ ඵීම ප්‍රයොජනකොට ඇත්තේය; ඉඤීඃ, යුධීඃ, ශපඃ, පවතීඃ යනුවේ; ක්‍රියතෙ, සේයි; උච්චාය්‍යීතඉති, කියනුලැබෙනුයි; කාරඃ, කාරනම්වේ; අශ්ව, අවුයේත්; අසෞ, මේමනුයි; කාරශ්ව, කාරවූයේත්; අසෞ, මේමනුයි; අකාරඃ, අකාරනම්වේ; ඉකාරාදයඃ, ඉකාරාදීහු; තථා, එසේමැයි; (මෙහි ආදිශබ්දයෙන් උකාර, ඍකාර, ඔකාරාදි සේසුවණ්ණයෝද ගැණේ.) කාරපය්‍යීා යඃ, කාරශබ්දඝට සමානවූ; කෘතිශබ්දඃ, කෘතිශබ්දයෙක්; අස්ති, (ව්‍යවහාරයෙහි) ඇති; තත්, ඒකාරශබ්දපය්‍යීායවූ කෘතිශබ්දයාගේ; පරිග්‍රහ,ප්‍රතිඥකිරීමෙහිදී; සවාහාකෘතිරිති,"සවාහාකෘතිඃ" යන; ආදි, මේආදි සෙදුම්; භවති, වේ; සවාහාකෘතිඃ යනු සවාහාකාරඃ යනු හා සමානයයි යුසේයි,රෙඵඉති,"රෙඵඃ යනු;උණාදිකඃ, උණාදි සූත්‍ර නයින් සිඛියි, (උණාදිවෘත්තියෙහි දෙවෙනි අධ්‍යායෙහි අටාසුවන "රාතෙරිඵඃ" යන සූත්‍රයෙන් රකාරයෙන් පරව ඉඵ ප්‍රත්‍යයකිරීමෙන් රෙඵඃ යනු සිඛවෙයි, රකාරය යනුඅඵයි.)

(මෙහි ඉඞ ඉත්‍යයංධාතුඃ යන වාක්‍යයෙහි ඉඞ-ගතෞ යන ධාතුහුකෙරෙන්ද, යුධ ඉත්‍යයංධාතුඃ යන වාක්‍යයෙහි යුධ-සම්ප්‍රහාරෙ යන ධාතුහුකොරෙන්ද, ශප ඉත්‍යයංධාතුඃ යන වාක්‍යයෙහි ශප්- ආක්‍රොශෙ යන ධාතුහුකොරෙන්ද පව ඉත්‍යයංධාතුඃ යන වාක්‍යයෙහි ඩු, පවණ්-පාකෙ යන ධාතුහුකෙරෙන්ද, ධාතුහුගේ සවකීය රූපයක් කියයුතුකල්හි ධාතුහුකොරෙන්"ඉකිශ්නිපඃ සවරූපෙ" යන සූත්‍රයෙන් ඉ කිශ් තිප් අඝන ප්‍රත්‍යයෝ වෙත්, කකාර ශකාර පකාර ඉත්වෙයි, ඉඤීඃ, යුධීඃ, ශපඃ, පවතීඃ යනු

---

* අස්‍ය කාරඃ අකාරඉති ඝණ්ඨිසමාස ම්වඡනතිකෙවිත්.

1.

79 ල්‍යුට් 1, 3, 97.

ක්‍රියාර්ථා ධ්‍යාහුලං ල්‍යුඩිභවති, "යුවොරනාකාවස" ඉත්‍යනා දෙශඃ, ගමනම්, හොජනම්, දානම්, සම්ප්‍රදානම්, අපාදානම්, අධිකරණම්.

වේ; ඉඞ ඉත්‍යයංධාතුඃ, ඉඞ යන මේ ධාතුව; ඉඞ්ඃ, ඉඞි නම් වේ, ඉඞ්ධාතුඃ; ඉ ප්‍රත්‍යයෙන් සිඞ්ඃ, යුධ ඉත්‍යයංධාතුඃ යුධයන මේ ධාතුව; යුධිඃ, යුධි නම්වේ; යුධධාතුඃ; කිශ්ප්‍රත්‍යයෙන් සිඞ්ඃ; ශප ඉත්‍යයංධාතුඃ, ශප යන මේ ධාතුව; ශපඃ, ශපනම්වේ; ශප ධාතුඃ; අ ප්‍රත්‍යයෙන් සිඞ්ඃ, පච ඉත්‍යයංධාතුඃ, පච යන මේ ධාතුව; පචනිඃ, පචතිනම්වේ; පච ධාතුඃ; ති ප්‍රත්‍යයෙන් සිඞ්ඃ, සෙසු ධාතූන් කෙරෙන්ද පසවත් කිරීමෙන් මෙසේ පදසිඞ්ධකටයුතුඃ.)

"ල්‍යුට්" යනු සූත්‍රඃ එකපදඃ.

ක්‍රියාර්ථාත්, ධාතුහුකෙරෙන්; බහුලම්, ඉෂ්ටපරිද්දෙන්; ල්‍යුඞ් භවති, ල්‍යුට්ප්‍රත්‍යයඃවේ; යුවොරනාකාවසඉති, "යුවොරනාකාව සඃ" යන සූත්‍රඃයෙන්; අනාදෙශඃ, අනයනාදෙශඃවේ; ගමනම්, හොජනම්, දානම්, සම්ප්‍රදානම්, අපාදානම්, අධිකරණම් යනුවේ.

(මෙහි ගම්‍යතෙ යන වාක්‍යයෙහි ගම්ලෘ-ගතෞ යන ධාතුහු කෙරෙන්ද, භුජ්‍යතෙ යන වාක්‍යයෙහි භුජ-භක්‍ෂණෙ යන ධාතුහු කෙරෙන්ද, දදාති යන වාක්‍යයෙහි ඩු, දෘ-දානෙ යන ධාතුහුකෙරෙන්ද; සම්ප්‍රදීයතෙ'සෞම යන වාක්‍යයෙහි සම්ප්‍ර පූර්වකොටඇති ඩු, දෘ-දානෙ යන ධාතුහුකෙරෙන්ද, යඃමාදපෙති භයමාදතෙත්‍ර යන වාක්‍යයෙහි අප ආඞ්පූර්වකොට ඇති ඩු, දෘ-දානෙ යන ධාතුහුකෙරෙන්ද, අධික්‍රියතෙ'සඃින් යන වාක්‍යයෙහි අධිපූර්වකොට ඇති ඩු, කෘඤ්-කරණෙ යන ධාතුහුකෙරෙන්ද ඉෂ්ටපරිද්දෙන් "ල්‍යුට්" යන සූත්‍රයෙන් ල්‍යුට් ප්‍රත්‍යයවෙයි, ලකාර වකාර ඉත්වෙයි, "යුවොරනාකාවසඃ" යන සූත්‍රයෙන් අනාදෙශ වෙයි, භුජධාතුහට ඔකාරගුණවෙයි, ගමනම්, හොජනම්, දානම්, සම්ප්‍රදානම්, අපාදානම්, අධිකරණම් යනුවේ; ගම්‍යතෙ, යාම; ගමනම්, නමන නම්වේ; යාමිඃ; භුජ්‍යතෙ, වැළඳීම; හොජනම්, හොජන නම්වේ; ආහරඃ; දදාති, දේනුඃ; දානම්, දාන නම්වේ; දීමඃ; දාන ශබ්දයෙන් මදජලද, රැකීමද, සිදීමද; ශුඞ්ඛයද කියඃ; අසෙම, මෝහට; සම්ප්‍රදීයතෙ, මොනවට දෙනුලැබේනුඃ; සම්ප්‍ර දානම්, සම්ප්‍රදාන නම්වේ; යඃපත්ව දීමඃ; ව්‍යාකරණයෙහි ප්‍රසිඞ්ධ සතරවන විභක්තියට නමකි; යඃමාත්, යමක්හුකෙරෙන්;

1.

80 සඃ 1, 3, 100.

ක්‍රියාථීා ද්බහුලං සෝ භවති, ගොචරඃ, සඤ්චරඃ, වහඃ, ආපණඃ,

5: 1.

81 ඊෂදදුඃ සුභ්‍යඃ ඛල් 1, 3, 103.

අපෙති, ගඟවයේද; භයම්, බියවේද, ආදත්තෙ, හැරගණිද; අපාදත්තුම්, අපාදත්ත නම්වේ; පඟකොට ගැණීම් ආදියයි; ව්‍යාකරණයෙහි ප්‍රසිඛ පස්වන විභක්තියට නමකි; අසමින්, මෙහි; අධීක්‍රියතෙ, පිහිටුවනු ලැබේනුයි; අධිකරණම්, අධිකරණ නම්වේ; ආධාරයි, ව්‍යාකරණයෙහි කර්තෘව්‍යාපාරයෙන් ක්‍රියාශ්‍රයවූ කාරකයෙකි.)

"සඃ" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

ක්‍රියාථීාත්, ධාතුහුත්තරෙන්; බහුලම්, ඉෂ්ටපරිද්දෙන්; සෝ භවති, ඝ ප්‍රත්‍යයවෙයි; ගොචරඃ, සඤ්චරඃ, වහඃ, ආපණඃයනුවේ.

(මෙහි ගාවඃ ඉන්ද්‍රියාණීව රන්ත්‍යසමින් යන වාක්‍යයෙහි ගෞ ශබ්ද පූර්ව්වකොට ඇති චරෘ-ගතෞ යන ධාතුහුත්තෙරෙන්ද, සඤ්චරත්‍යසමින් යන වාක්‍යයෙහි සම්පූර්ව්වකොට ඇති චරෘ-ගතෞ යන ධාතුහුත්තෙරෙන්ද, උහ්‍යතෙ'නෙන යන වාක්‍යයෙහි වහ-ප්‍රාපණෙ යන ධාතුහුත්තෙරෙන්ද, ආපණායපෙත්‍ත වික්‍රීණන්ත්‍යත්‍ර යන වාක්‍යයෙහි ආඞ් පූර්ව්වකොට ඇති පණ-ව්‍යවහාරෙ යන ධාතුහුත්තෙරෙන්ද ඉෂ්ටපරිද්දෙන්. "සඃ" යන සූත්‍රයෙන් ඝ ප්‍රත්‍යයවෙයි; ඝකාර ඉත්වෙයි, යෘකාරයතවගුණතඃ ප්‍රත්‍යාඝකතියෙන් ගුණවෙයි, ප්‍රාදිසමාඝවෙයි, ගොචරඃ සඤ්චරඃ, වහඃ, ආපණඃයනුවේ; ගාවඃ, සේයි; ඉන්ද්‍රියාණි, රූපරසාදි ඉන්ද්‍රියයෝ; අසමින්, මේ අර්ථයෙහි; චරන්ති, ආලම්බණග්‍රහණ වශයෙන් හැසිරෙත්නුයි; ගොචරඃ, ඉගොචරඃවේ; ඉන්ද්‍රියවිෂයවූ රූපරසාදියයි; දෙශමාත්‍රයහෝ වෙයි; අනෙන, මේ කරණකොටගෙන; සඤ්චරති, මොනවට හැසිරේනුයි; සඤ්චරඃ, සඤ්චරණම්වේ; හෙයයි; සිරුරයි; ග්‍රහයන්ගේ රාශ්‍යන්තර ගමනයි; අනෙන, මේකරණකොටගෙන; උහ්‍යතෙ, උසුලනුලැබේනුයි; වහඃ, වහනම්වේ; බාහුවයි; ගොත්‍රගේපිටපෙදෙසයි, අසුයි; අත්‍ර, මෙහි; ආපණායපෙත්‍ත, සේයි; වික්‍රීණන්ති, බඩුවිකුණන්නුයි; ආපණඃ, ආපණනම්වේ; සල්පිලයි.)

"ඊෂදදුඃ සුභ්‍යඃ ඛල්" යනු සූත්‍රයි; ඊෂදදුඃසුභ්‍යඃ යනු පදය; ඛල් යනු පදයි.

ඊෂදාදිභ්‍යඃ පරාත් ක්‍රියාඊා දිබහුලං බල්භවති. ඊෂත්කරඃ කථොභවතා, "නිර්දුඛිගිරාවිශ්වතුෂ්ප්‍රාදුෂ්පුරසා" ඉති ෂත්වම්, දුෂකාරඃ, සුකරඃ.

5. 1.

82 ආතො යුච්. 1, 3, 105.

ආකාරාන්තාත් ක්‍රියාඊාදේ දාදිභ්‍යඃ පරාත් යුක්භවති, ඊෂතපානම්, දුෂපානම්, සුපානම්.

ඊෂදාදිභ්‍යඃ, ඊෂත්යනාදීන්කෙරෙන්; පරාත්, පරවූ; ක්‍රියාඊාන්, ධාතුහුකෙරෙන් බහුලම්, ඉෂ්ටපරිද්දෙන්; බල්භවති, බල් ප්‍රත්‍යයවේ; ඊෂත්කරඃ කථොභවතා යනුවේ; නිර්දුඛිගිරාවිශ්වතුෂ්ප්‍රාදුෂ්පුරසාමිති, "නිර්දුඛිගිරාවිශ්වතුෂ්ප්‍රාදුෂ්පුරසාම්" යන සූත්‍රයෙන්; ෂත්වම්, ෂකාරබවවේ; දුෂකාරඃ, සුකරඃ යනුවේ.

(මෙහි ඊෂත් ක්‍රියතෙ යනවාක්‍යයෙහි ඊෂත් යන නිපාතයා පූර්වකොට ඇති ඩු, කෘඤ්-කරණෙ යන ධාතුහුකෙරෙන්ද, දුඃඛෙන ක්‍රියතෙ යන වාක්‍යයෙහි දුස්යන උපසර්ගය පූර්වකොටඇති ඩු, කෘඤ්-කරණෙ යන ධාතුහුකෙරෙන්ද, සුඛෙන ක්‍රියතෙ යන වාක්‍යයෙහි සුයන උපසර්ගය පූර්වකොටඇති ඩු, කෘඤ්-කරණෙ යන ධාතුහුකෙරෙන්ද "ඊෂදුඃ සුභ්‍යඃ බල්" යන සූත්‍රයෙන් බල් ප්‍රත්‍යයවෙයි, බකාර ලකාර ඉත්වෙයි, "නිර්දුඛිගිරාවිශ්වතුෂ්ප්‍රාදුෂ්පුරසාම්" යන සූත්‍රයෙන් සකාරයහට ෂකාරවෙයි, ප්‍රාදිසමාසවෙයි, ඊෂත්කරඃ, දුෂකාරඃ, සුකරඃ යනුවේ; ඊෂත්, මදක් හෝ සැපයේ; ක්‍රියතෙ, කරනුලැබේනුයි; ඊෂත්කරඃ, ඊෂත්කරනම්වේ; මදක් හෝ සැපසේ කිරීමයි; භවතා, භවත්හුවිසින්; කථඃ, කළාල; ඊෂත්කරඃ, මදක්හෝ සුවසේ කරනුලැබේ, ඊෂත් යන නිපාතය සුඛාර්ථයෙහිද වැටෙයි; දුඃඛෙන, දුකින්; ක්‍රියතෙ, කරනුලැබේනුයි; දුෂකාරඃ, දුෂකාරත්වේ; දුකසේ කිරීමයි; සුඛෙන, සුවයෙන්; ක්‍රියහෙ, කරනුලැබේනුයි; සුකරඃ, සුකරනම්වේ; සුව සේකිරීමයි.)

"ආතො යුච්" යනු සූත්‍රයයි; ආතඃ යනු පදය; යුච් යනුපදයි.

ආකාරාන්තාත්, ආකාරාන්තවූ; ක්‍රියාඊාත්, ධාතුහුකෙරෙන්ද, දාදිභ්‍යඃ, දෘආදි ධාතූන්කෙරෙන්ද; පරාත්, පරව; යුක්භවති, යුච් ප්‍රත්‍යයවේ; ඊෂතපානම්, දුෂපානම්, සුපානම් යනුවේ.

(මෙහි ඊෂත් පීයතෙ යන වාක්‍යයෙහි ඊෂත් යන නිපාතයා පූර්වකොට ඇති පා-පානෙ යන ධාතුහුකෙරෙන්ද, දුඃඛෙන පීයතෙ යන වාක්‍යයෙහි දුස් යන උපසර්ගය පූර්වකොට ඇති

5.

83 ශාසි ඉසු දෘ ධෘෂි මෘෂ: 1, 8, 106.

ශාස්‍යාදිභ්‍ය: ඊෂදාදිපූර්වේභ්‍ය: ඉක්භවති, දු: ශාසන:, දුයෙෝධන:, දුදීශින:, දුඩිෂ්ණ:, දුමිෂ්ණ:.

පා-පානෙ යන ධාතුහුකෙරෙන්ද, සුඛෙන පියතෙ යන වාක්‍ය යෙහි සු යන උපසර්ගය පූර්වකොට ඇති පා-පානෙ යන ධාතුහු කෙරෙන්ද පරව "ආතොඉව්" යන සූත්‍රයෙන් ඉව් ප්‍රත්‍යයවෙයි, වකාර ඉත්වෙයි, "ඉවොරනාකාවස:" යන සූත්‍රයෙන් අනාදෙශ වෙයි, "නිර්දුඛිභිරාවිශවතුෂ්ප්‍රාදුෂ්පුරසාම්" යන සූත්‍රයෙන් ෂකාරවෙයි, ප්‍රාදිසමාසවෙයි, ඊෂත්පානම්, දුෂ්පානම්, සුපානම් යනුවේ. ඊෂත්, මදක්; පියතෙ, බොනුලැබේනුයි; ඊෂත්පානම්, ඊෂත්පාන නම්වේ; මදක්බීමයි; දුඃඛෙන, දුකින්; පියතෙ, බොනු ලැබේනුයි; දුෂ්පානම්, දුෂ්පානනම්වේ; තික්තාදි අම්හිරි රසයි; සුඛෙන, සුවෙන්; පියතෙ, බොනුලැබේනුයි; සුපානම්, සුපානනම් වේ; මිහිරිරසයි; සුවසේ බීම හෝ වෙයි.)

"ශාසියුධිදෘශි ධෘෂි මෘෂ:" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

ඊෂදාදිපූර්වේභ්‍ය:, ඊෂදාදීන් පූර්වකොට ඇති; ශාස්‍යාදිභ්‍ය:, ශාසිආදී ධාතූන්කෙරෙන්; ඉක්භවති, ඉව්ප්‍රත්‍යයඉව්; දු:ශාසන:, දුයෙෝධන:, දුදීශින:, දුඩිෂ්ණ:, දුමිෂ්ණ: යනුවේ.

(මෙහි දු:ඛෙන ශිෂ්‍යතෙ'සෞ යන වාක්‍යයෙහි දුස් යන උප සර්ගය පූර්වකොට ඇති ශාස-ශාසනෙ යන ධාතුහුකෙරෙන්ද, දු:ඛෙන යුධ්‍යතෙ'සෞ යන වාක්‍යයෙහි දුස් යන උපසර්ගය පූර්ව කොට ඇති යුධ-සම්ප්‍රහාරෙ යන ධාතුහුකෙරෙන්ද, දු:ඛෙන දෘශ්‍යතෙ'සෞ යන වාක්‍යයෙහි දුස් යන උපසර්ගය පූර්වකොටඇති දෘශිර්-ප්‍රෙක්ෂණෙ යනධාතුහුකෙරෙන්ද, දු:ඛෙන ධෘෂ්‍යතෙ'සෞ යන වාක්‍යයෙහි දුස් යන උපසර්ගය පූර්වකොටඇති ධෘෂ-ප්‍රසහනෙ යන ධාතුහුකෙරෙන්ද, දු:ඛෙන මෘෂ්‍යතෙ'සෞ යන වාක්‍යයෙහි දුස් යන උපසර්ගය පූර්වකොටඇති මෘෂ-ශාන්තෞ යන ධාතුහු කෙරෙන්ද "ශාසි යුධි දෘශි ධෘෂි මෘෂ:" යන සූත්‍රයෙන් ඉව් ප්‍රත්‍යයවෙයි, වකාර ඉත්වෙයි "ඉවොරනාකාවස:" යන සූත්‍ර යෙන් අනාදෙශවෙයි, "ඛරි" යන සූත්‍රයෙන් ඝකාරයහට විසර්ග වෙයි, "රඡානෙකාණ එකපදෙ" යන සූත්‍රයෙන් ණත්වවෙයි, "ඍකො'ණොරලෙෞ" යන සූත්‍රයෙන් ගුණතෘ ප්‍රත්‍යාඝකතියෙන් ගුණවෙයි, දු:ශාඝන:, දුයෙෝධන:, දුදීශින:, දුඩිෂ්ණ: දුමිෂ්ණ: යනුවේ; දු:ඛෙන, දුකින්; අසෞ, මේයෙම; ශිෂ්‍යතෙ, අධ්‍යාඝ

ක්ත්වෙති වත්තබ්බෙ;—

6: 5.

84 එකකතීහකයොඃ පුබ්බෙත්. 1, 3, 131.

එකකතීහකයො වීහාපාරයො යීඃ පූර්‍යතාදර්‍ථාත් ක්‍රියාන්තරාත් ක්ත්වා භවති, භුක්ත්වා ව්‍රජති.

තව්‍යාදශ උදාහරණානි.

නා කරන්නුලැබේනුයි; දුඃශාසනඃ, දුඃශාසන නම්වේ; භාරතයෙහි ප්‍රසිද්ධවූ දුයෝර්‍ධනරජහුගේ අනික් සහොදරයෙක්වූ ධෘතරාෂ්ට්‍ර රජහුගේ පුත්‍රයෙකි; දුඃඛෙන, දුකින්; අසෞ, මේතෙම; යුධ්‍යතෙ, යුද්දකරනුලැබේනුයි; දුයෝර්‍ධනඃ, දුයෝර්‍ධන නම්වේ; ධෘත රාෂ්ට්‍ර රජහුගේ වැඩිමහල් පුත්‍රයයි; දුඃඛෙන, දුකින්; අසෞ, මේතෙම; දෘශ්‍යතෙ, දකිනුලැබේනුයි; දුර්දර්‍ශනඃ, දුර්දර්‍ශන නම්වේ; තමන්ගේ දෙසයි, නපුරුබැලිමහෝවෙයි; දුඃඛෙන, දුකින්; අසෞ, මේතෙම; ධෘෂ්‍යතෙ, මඩිනුලැබේනුයි; දුර්ධර්‍ෂණඃ, දුර්ධර්‍ෂණ නම්වේ, නොකැලඹියහැක්කෙකි; දුඃඛෙන, දුකින්; අසෞ, මේතෙම; මෘෂ්‍යතෙ, සන්සිඳවනුලැබේනුයි; දුර්මර්‍ෂණඃ, දුර්මර්‍ෂණ නම්වේ; නොසන්සිඳිය හැක්කෙකි.)

ක්ත්වෙති, ක්ත්වා යනු; වර්‍ත්තතේ වැවේ.

"එක කතීඃකයොඃ පූර්‍යාත්" යනු සූත්‍රයි; එකකතීඃකයොඃ යනු පදය; පූර්‍යාත් යනු පදයි.

එකකතීඃකයොඃ; එකකතීඃවක්හු සම්බන්ධවූ; ව්‍යාපාරයොඃ, ක්‍රියාදෙකක් ඇතිකල්හි; යඃ, යමක්; පූර්‍වඃ, පළමුක්‍රියාවවේද; තදර්‍ථාත්, ඒ පූර්‍වක්‍රියාවාචිවූ; ක්‍රියාන්තරාත්, ක්‍රියාවකෙරෙන්; ක්ත්වා භවති, ක්ත්වාප්‍රත්‍යයවේ; භුක්ත්වා ව්‍රජති, භුක්ත්වා ව්‍රජති යනුවේ.

(මෙහි භුක්ත්වා යනුද, ව්‍රජති යනුද ක්‍රියාදෙකකි, ඒ ක්‍රියා දෙක සම්බන්ධවූ කර්‍තෘ එකම දෙවදත්ත නම්වෙයි, භුක්ත්වා යනු පළමු කරණ ක්‍රියාවක් හෙයින් එට පූර්‍වක්‍රියායයි නම්වෙයි, පූර්‍ව ක්‍රියාවාචිවූ භුජ්-භක්ෂණෙ යන ධාතුහුකෙරෙන් පරව "එකකතීඃකයොඃ පූර්‍යාත්" යන සූත්‍රයෙන් ක්ත්වා ප්‍රත්‍යයවෙයි, කෘදාර ඉත් වෙයි, "ඛරි චර් ඛලඃ" යන සූත්‍රයෙන් ජඃකාරයහට කඃකාරයෙක් වෙයි, භුක්ත්වා යනුවේ; දෙවදත්තඃ, දෙවදත්තනම් ඇත්තෙක්; **භුක්ත්වා, වළඳා, ව්‍රජති, යෙයි.**)

අපේක්ෂාව්‍යයීභාවකථනය.

උපශබ්දත් ප්‍රථමෛකවචනංසු,තස්‍ය "සුපොඝඩ්‍යාල්ලුකි" තිලුක්, කුම්භශබ්දත් ෂෂ්ඨ්‍යෙකවචනම් ඔස්, උපකුම්භ අස් ඉති සථිතෙ සමීපංකුම්භස්‍යෙත්‍ය සවපදෙනාථිඃ ප්‍රදර්ශ්‍යතෙ, "සුප්සු පෙකාව්‍යම්" ත්‍යධිකාරඃ සුප්සුපෙති නිර්‍ද්දිශවශාත් සුබිති ප්‍රථමාන්තනිර්‍ද්දිෂ්ටපදං පූර්‍වමවතිෂ්ඨතෙ, සුපෙති තෘතීයා නිර්‍ද්දිෂ්ට පදං පශ්චාත්.

1.

1 අසඩ්ග්‍යං විහකති සමීපාභාවඛ්‍යාති ශෂාද්‍යර්‍ථාසුගපත්සං

7.

පත්සාකල්‍යාවේ. 2, 2, 2.

තව්‍යාදයඃ, තව්‍යාදි ප්‍රත්‍යාන්තයෝ; උක්තාඃ, කියන්ලදහ.

අථ, ඉක්බිත්තෙන්; ගෙවත් මෙසේ පුල්ලිඬාදි පඤ්චප්‍රකාර යකින් නාමපදයන්ගේ සාධනයදක්වා ඉක්බිත්ව, ඒකාව්‍යම්, භින්නාව් ආනි පදයන්ගේ ඒකාවිභාවයයි කියන ලද පදසංක්ෂේපය; හෙවත් සමාසය; උව්‍යතෙ, කියනුලැබේ.

උපශබ්දත්, උපශබදයා තෙරෙන් පරව; ප්‍රථමෛකවචනම්; ප්‍රථමාඒකවචනවූ; සු, සුවිහක්තිවේ. තස්‍ය, ඒ සුවිහක්තියහට; "සුපොඝඩ්‍යාල්ලුගි"නි, "සුපොඝඩ්‍යාල්ලුක්" යන සූත්‍රයෙන්; ලුක්, ලුක්වේ; කුම්භශබ්දත්; කුම්භශබදයා තෙරෙන් පරව, ෂෂ්ඨ්‍යෙකවචනම්, ෂෂ්ඨි ඒකවචනවූ; ඔස්, ඔස්විභක්තිවේ; උප කුම්භ අස් ඉති, උපකුම්භඅස්කියා; සථිතෙ, සිටියාල්ගි; සමීපංකුම්භස්‍යෙති. සමීපංකුම්භස්‍යකියා; අසවපදෙන, අන්‍යපදයකින්; අර්‍ථඃ, අර්‍ථය;ප්‍රදර්ශ්‍යතෙ,දක්වනුලැබේ; සුප්සුපෙකාව්‍යම්ති, "සුප් සුපෙකාව්‍යම්"යනු අධිකාරඃ, (සියලුසමාසකාණ්ඩයෙහි)සම්බන්ධ කරනුලැබේ; සුප්සුපෙති, සුප්සුපාකියා; නිර්‍ද්දිශවශාත්, නිර්‍ද්දිශකිරීම් වශයෙන්; සුබිති, සුප්කියා; ප්‍රථමාන්තනිර්‍ද්දිෂ්ටපදම්, ප්‍රථමාන්තවිභින් දක්වනලද පදය; පූර්‍වම්, පෙරටුව; අවතිෂ්ඨතෙ සිටී; සුපෙති, සුපා කියා; තෘතීයා නිර්‍ද්දිෂ්ටපදම්, තෘතියා විභින් දක්වනලද පදය; පශ්චාත්, පස්සෙහි; අවතිෂ්ඨතෙ, සිටියි.

"අසඩ්ග්‍යං විහකති සමීපාභාවඛ්‍යාතිපශ්චාද්‍යර්‍ථායුගපත්සං පත්සාසාල්‍යාවේ" යනු සූත්‍රයි; අසඩ්ග්‍යම්යනු පදය,විහකති සමීපා භාවඛ්‍යාති පශ්චාද්‍යර්‍ථායුගපත්සංපත්සාකල්‍යාවේ යනුපදයි.

අසඛ්‍යං සුබන්තං ඛිහඤ්ඤාදින මපේ වනීමානං සුබන්තෙන න සමෙකාථ්‍යමාවති සමාසෙ'සම්මෙන්තෙන නසෙඤ ජාදවුත්තර පදෙනුඩිහවති,නාං ඝමනංඝම්.

විනඤ්ඤාදිනාම් ඛිහඤ්ඤාදින්ගේ; අපේ, අඊයෙහි; වනීත මානම්, මැටෙන්නාවූ; අසඛ්‍යම්, අසඛ්‍යවූ; සුබන්තම්, සුබන්ත තෙම්; සුබන්තෙනසඝ, සුබන්තයා හා එක්ව එකාථ්‍යමාවති, සමාසවේ; අසම්න්සවිසෙ, මේ සමාසයෙහි; තෙන, ඒ එකාථී භාවය නෙසින්; නඤඃ, නඤ්ත්‍රගේ; අජාදෙඝ, අචි ආදිය; උත්තර පදෙ, පරපදඃයෙහි සිටිකල්හි; නුඩි භවති, නුඩා ගමවේ; නාංඝ මනංඝම් යනුවේ; නාංඝම්, භාගයෙක් නොවූයේ; අනංඝම්, අනංඝනම් වෙයි යනු අජාදීන් කෙරෙන්වූ පරපදයා පරකල්හි; නුඩා ගම් වීමට උදාහරණයි.

(මෙහි සමීපංකුඛ්‍යාසඝ යන වාක්‍යයෙහි අසඛ්‍යසමාසයක් කටයුතුකල්හි උපයන උපසඟීය උපකියාවෙයි, ඔහුකෙරෙන් පරව ප්‍රථමෙකවචනවූ සුඛිහඤ්ඤි පුඛ්‍යොටවෙයි, ඒ සුඛිහඤ්ඤිය හට "සුපොඃසඛ්‍යාල්ලුක්" යන සූත්‍රයෙන් ලුක්වෙයි, ඊට අනතු රුව කුඛිහඃශබ්දය කුඛිහකිඃවෙයි, කුඛිහඃශබ්දයාකෙරෙන් පරව පසුසොට ඩස් ඛිහඤ්ඤිවෙයි, උපකුඛ්‍යා ඩස් කියා සිටිකල්හි "ෂෂ්ඨියා සම්බන්ධෙ" යනු වෙන්නෙහි "ටාඩසොරිනඝ්‍ය" යන සූත්‍රයෙන් ඩස් ඛිහඤ්ඤියහට සඝනාදෙශ වෙයි, සමීපංකුඛිහඝ්‍ය කියා අනඝ්‍යපදයෙන් විග්‍රහ වෙයි, "සුප්සුපෙකාථ්‍යම්" යන සූත්‍ර යෙන් සුබන්තතෙම සුබන්තයා හා එක්ව සමාස වෙයි, "අසඛ්‍යං ඛිහඤ්ඤිසම්පාහාවඛ්‍යාති පඤ්චාදඝථායුගපත්සංපත්සාකල්‍යාපේ" යන සූත්‍රයෙන් අසඛ්‍යසමාස වෙයි, ඛිහඤ්ඤිහට ලුක් වෙයි, උප කුඛිහකියා සිටියි, ඔහුකෙරෙන් පරව සුඛිහඤ්ඤි වෙයි, අකාර නාවූ නපුංසක ලිඟුහු කොරෙන් පරවූ සුහට "අහොම්" යන සූත්‍රයෙන් අම් වෙයි, උප කුඛිහම් යනුවේ,කුඛිහඝ්‍ය කුඛිහයාගේ; සම්පම්, සම්පතෙම්; උපකුඛිහම්, උපකුඛිහනම් වේ, උප ශබ්දය සම්පාවිසි, කුඛිහඃසම්පතෙම සිටියි යනු අර්ථයි, උප කුඛිහඃපෙඝ්‍ය, කුඛිහඃසම්පඝ බලව, "තෘතියාසප්තම්‍යොඃ" යන සූත්‍රයෙන් තෘතියාසප්තමී දෙක්හි විභාලපයෙන් අම්වෙයි, උපකුඛිහම්, කුඛිහ සම්පයවිසින්; කෘතම්, කරණලදී; උපකුඛිහනකෘතම් කියාහෝ වෙයි, උපකුඛිහාදදාති, කුඛිහඃසම්පඝට දෙව, පඤ්චමී විෂයෙහි අම් ශ්‍රුතිසෙධ හෙයින් උපකුඛිහසමාදපෙති, කුඛිහඃසම්පඝෙන් පහ වෙව, උපකුඛිහම්ආයත්තම්, කුඛිහඃසම්පඝයාගේ අඝ නියි,උපකුඛිහං නිධෙහි, උපකුඛිහ නිධෙහි කියා ශෝ වෙයි, කුඛිහඃසම්පඝෙහි

7.

2 ඒකාදේශ්‍ය. 2, 1, 39.

ර්යාදිණාදී සමාසෙ රේකාදේශාව ඒකාදේශ්‍යම්, තසින් සුපාදි ලොපො භවති,

"හන්නප්‍රංසනම්"ති නප්‍රංසනලිඞ්ගම්, "පූර්‍යාදි"ති ලොපෙ සම්ප්‍රාපෙ.

1. 5. 1. 5.

3 නාතොම්පඤ්චම්‍යාඃ. 2, 1, 42.

අම්ශ්‍යෙකාදීත්පූර්‍වං යදෙකාදීත්‍යඞ්ගාරණතං තතඃ පරාසාං සප්තමීනාං විභක්තීනාං ලොපො න භවති, අම්භවතශ්ච පඤ්චම්‍යාඃ, උපකුම්භං නිෂ්ඨති, කුම්භස්‍යසමීපං නිෂ්ඨිතඤ්චඃ, උපකුම්භං පශ්‍ය.

තබව; උපාගති, උපනර, උපනගරම්, උපවනම්, උපානඩ්හම් යනාදිසද මෙසේමැසි; උපාගති, ගින්න සමීපතෙම්; උපනර, රැඟසමීපතෙම්; උපනගරම්, නුවරසමීපතෙම්; උපවනම්, වෙත වනතෙම; උපානඩ්හම්, දෙනසමීපතෙම්; සන්ඥාවී සි. විභක්තාර්‍ථයෙහි අධොමූඛම් අධ්‍යාත්මම් යනුවේ; අනාවර්‍ථයෙහි නිෂ්ඛම්යනුවේ. ඛ්‍යාතාර්‍ථයෙහි ඉතිපාණිනියනුවේ; පඤ්චර්‍ථයෙහි අනුගු යනුවේ; යථාර්‍ථයෙහි, යථාරූපම්, යථාවෘඩම්, යථාධ්‍යාපකම් යනුවේ. යුගපදාදීයෙහි යුගපච්චක්‍රම් යනුවේ; වෙහි සම්පත්තම් අනුරූපසි, අනුරූපාර්‍ථයෙහි සඞ්ගම යනුවේ; සාකල්‍යාර්‍ථයෙහි සතෘණම් යනුවේ; ග්‍රන්ථවිස්තර භීතියෙන් මෙහි මේ සංක්ෂෙපසි.)

"ඒකාදේශ්‍ය" යනු සූත්‍රසි, එහිපදඡි.

ර්යාදිණාදිසමාසෙඃ,ර්යාදිණාදිසමාසයන්හා; ඒකාර්‍භාවඃ, ඒකාර්‍ථ ඇතිබව; ඒකාදේශ්‍යම්,ඒකාදේශ්‍යනම්වේ; තසින්,ඒ ඒකාර්‍භාවයක් ඇතිකල්හි; සුපාදිලොපොභවති, සුප්ආදින්ට ලොප් වේ;

"තන්නාප්‍රංසනම්"ති, "තන්නාප්‍රංසනම්" යන සූත්‍රයෙන්; නප්‍රංසනලිඞ්ගම්, නප්‍රංසනලිඞ්ගවේ; "පූර්‍යාදිති" "පූර්‍යාත්" යන සූත්‍රයෙන්; ලොපෙ සම්ප්‍රාපෙ, ලොප් පැමිණිකල්හි;

"නාතොම් පඤ්චම්‍යාඃ" යනු සූත්‍රසි; නයනුපදය, අතඃ යනුපදය; අම්යනුපදය, අපඤ්චම්‍යාඃ යනුපදසි.

අම්ශ්‍යෙකාදීත්, අම්ආදිකොටඇති සමාසයාකෙරෙන්; පූර්‍වම්, පෙරටුවූ; අකාරාන්තම්, අකාරාන්තවූ; යදෙකාදීත්‍යම්, යම්සමාසයෙක් ඇද්ද; තතඃ, ඔහුකෙරෙන්; පරාසාම්, පරවූ;

6: .1.

4 නාතීයා සප්තමේ්‍යා චී. 2, 1, 42.

අමාදේ‍යකාච්‍යාත්ප්‍රථවං යදේ‍යකාච්‍ය මඛාරානතං තතඃ පරයෝ සඃාතීයා සප්තමේ්‍යා චී අභිහවති,උපකුම්භං කාතම්, උප කුමේහ න කාතංවා,උපකුම්භංදෙති,පඤ්චම්‍යා ම භාවාත් උපකුම්භ සම්‍යදපෙති, උපකුම්භමායත්තම්,උපකුම්භං නිධෙති, උපකුමේහවා; එවම්‍යුපනගරම්ත්‍යාදි, සම්පමගෙනඃ උපාගෙති, අත්‍ර භූ'පූර්වා'දිති සච්චසුපාදිලොපඑව, එවම්‍යුපගුරු, වෙති සච්චන්‍ර වත්‍රිනහෙ;—

1. 3. 1.

5 සුප්සුපෙ කාච්‍යම්. 2, 2, 1.

සඃාසාං විභකතීනාම්, සියලු විභකතීන්ට; ලොපො න භවති; ලොප්නොවේ;අපඤ්චම්‍යාඃ,පඤ්චම්‍විභකති වර්ජිතනොව ඇත්ත වුන්කෙරෙන් පරව; අම්භූභවති, අම්සනාදෙශවේ; උපකුම්භං නිඝඨනියනුවේ; කුම්භසය්‍යසම්පම්, කුම්භයාගේ සම්පතෙම; තිඝඨති ඉති, සිරිනුසියන; අඃ, අඩිසි.

"නාතීයාසප්තමේ්‍යා චී" යනුසූත්‍රයි;නාතීයාසප්තමේ්‍යාඃ යනු පදය; වා යනුපදයි.

අමාදේ‍යකාච්‍යාත්, අම්ආදිකොටඇති සම්‍යසයා කෙරෙන්; පූර්වම්, පෙරටුවූ; අඛාරානතම්,අඛාරානතවූ; යදේ‍යකාච්‍යම්, යම් සම්‍යසයෙක් ඇද්ද; තතඃ, ඔහුකෙරෙන්; පරයෝඃ, පරවූ; නාතී යාසප්තමේ්‍යාඃ, නාතීයාසප්තම්විභකති දෙදෙනාගේ සථානඉයෙහි; වා, විකලපයෙන්; අභිහවති, අම්යනාදෙශවේ; උපකුම්භං කාතම් යනුවේ: උපකුමේහන කාතංවා, අම්ආදෙශනොවූ පක්‍ෂයෙහි උපකුමේහන කාතම් කියාහෝ වේ; උපකුම්භං දෙති යනුවේ; පඤ්චම්‍යාඃ, පඤ්චම්විභකතියෙහි; අම්අභාවාත්, අම්යනාදෙශ නුවූ හෙයින්; උපකුම්භසම්‍යදපෙති යනුවේ; උපකුම්භමායත්තම් යනුවේ; උපකුම්භං නිධෙති යනුවේ: උපකුමේහ වා;අම්යනාදෙශ නුවූ පක්‍ෂයෙහි උපකුමේහ නිධෙහි කියාහෝ වේ; උපනගරම් ඉති, උපනගරම්යන; ආදි, මේආදිරූප; එවම්, මේ උපකුම්භ ශබ්දයහට කීපරිදිදෙනි; අගෙනඃ, හිත්තගේ; සම්පම්, වෙත; උපාගති, උපාගතිනම්වේ; අත්‍රභූ,මෙනිවනාහි; පූර්‍යාදිති, "පූර්‍යාත්" යන සූත්‍රයෙන්; සුපාදි ලොපඑව, සුපාදීන්ට ලොප්වේමැයි; උප ගුරු යනුදැ; එවම්, මේසේමැයි; මේ උපකුම්භශබ්දයනට කීපරිදි දෙනි. වෙති. වාසනුඃ සඤ්ඤා, (සම්‍යඤ්ඤාධිගෙනි) හැමතැන; වත්‍රින මහ, වැටේ.

"සුප්සුපෙකාච්‍යම්" යනුසූත්‍රයි; සුප්යනුපදය සුපඃයනුපදය එකාච්‍යම් යනුපදයි.

අමාදිසුබන්තං සුබන්තෙනෙකා සමෙහොති ච බහුලන්තඤ්ච භවති.

6 ප්‍රාප්‍යාපත්‍යෙගහණෙ චිතියගාච්ඡං ච. 2, 2, 19.

තත්‍ර ප්‍රාප්‍යාපත්‍යෙන්‍ය වෙත්‍යශබ්දෙ තදන්තෙනව චිතියසඤ්ඤ ගෙනව භවතඃ බහුලම්.

ගාමංගතෝ ගාමගතඃ, මුහුත්තිනං සුඛං මුහුත්තිනසුඛම්, වාතහි රෙවෝ පපදඤ්ඤමාසෙ, කුම්භකාරඃ, අත්‍රබහුලාධිකාරාත් අසුබාදෙ තෙනනාසිසමාසඃ, නත්ථි මාන ඛාතවත්‍ථූහි ඊසාඅමෙව, ධම්මං ශරණන්, ධම්මං ශරණමානඃ, ඔදනං භුඤ්ජවාන්, රාඤ්ඤඃ රාජඝතඃ, අසිනා ඡින්නඃ අසිවිච්ඡින්නඃ, චිත්‍රා සදෘශඃ චිතඃසදෘශඃ, දධිනා උපසික්තං හොජනං දධිසොජනම්, ගුඩෙන මිශ්‍රඃ ඔදනඃ ගුඩෞදනඃ,

---

අමාදිසුබන්තම් අමිආදිසොටඇති සුබන්තයෙම්, සුබන්තෙන සහ, සුබන්තයාහා එක්ව; බහුලම්, ඉෂ්ටපරිද්දෙන්; එකාර්ථම් භවති, සමාසවේ.

"ප්‍රාප්‍යාපත්‍යෙන්‍ය චිතියගාච්ඡං ච" යනුසූත්‍රයි; ප්‍රාප්‍යාපත්‍යෙන්‍ය යනුපදය; චිතියගාච්ඡං යනු පදය, ච යනුපදයි.

තත්‍ර, ඒ අමාදිසුබන්තසමාසයෙහි; ප්‍රාප්‍යාපත්‍යෙන්‍ය, ප්‍රාප්‍ය ආපන්නයන; වෙත්‍ය ශබ්දෙ, ශබ්ද දෙදෙනද; තදන්තෙනව, ප්‍රාප්‍ය ආපන්නයනාදීන්ගේ අවසන්ශබ්දද; චිතියසඤ්ඤගෙනව, සමාස කිරීමේදී දෙවෙනි සඤ්ඤයට ගියාහු; හෙවත් පරපදව සිටියාහු බහුලම්, ඉෂ්ටපරිද්දෙන්; භවතඃ, (සමාස) වෙත්.

ගාමම්, ගමට; ගතඃ, ගියේ; ගාමගතඃ, ගාමගතනම්වේ; මුහුත්තිනම්, ඇඟිල්ලෙක්හිවූ; සුඛම්, සැපයගෙම; මුහුත්තිනසුඛම්. මුහුත්තිනසුඛනම්වේ; උපපදසමාසෙ, උපපදසමාසයෙහි; වාතහි රෙව්, සමාසමවේ; කුම්භකාරඃ යනුවිව්; කුම්භම්, සටය; කාරොතීති, කෙරේඋසි; කුම්භකාරඃ, කුම්භකාරනම්වේ: අත්‍ර. මේ සුම්භකාර යනතන්හි; බහුලාධිකාරාත්, බහුලාධිකාරය හෙතුකොට ගෙන; අසුබාදෙතෙනනාසි, අසුබාදෙතෙනවූ කාරණශබ්දයනාද: සමාසඃ, චිතියාආදි සමාසවේ; නත්ථි මාන ඛාතවත්‍ථූහි, නත්‍ථිමානඛාතවත්‍ථූ ප්‍රත්‍යයන්හා; වාඤ්ඤමෙව, වාඤ්ඤම්වේ, ධම්මංශරණන්, ධම්මංශරණ මානඃ යනුවිව්; ධම්මම්, ධර්මය; ශරණන්, අසන්නේයි; ධම්මම්, ධර්මය; ශරණමානඃ, අසන්නේයි; ඔදනම්, බත; භුඤ්ජවාන්, අනුභව කළේයි; රාඤ්ඤඃ, රජහුවිසින්; හතඃ, නසනලද්දේ; රාජඝතඃ, රාජඝතනම්වේ; අසිනා, කඩුවෙන්රණකොටගෙන; ඡින්නඃ, කපන

ඉහ තු වෘත්තිපදෙනෙවොපඛිකතාදි ක්‍රියායා ආඛ්‍යාපන
ෙතා නාසති හත්‍වාශ්‍රයතාථීහා, සඃවිද්‍යාන්තිරෙව, උරගඃ, සඃවිද්
වාඃඃමෙව, පරශ්නාඝ්‍රිණාවාන්; දඝිනෙනප්‍රහාතව්‍යඃ, බ්‍රාහ්ම
ණාය දෙයම්, බ්‍රාහ්මණදෙයම්, ස්‍රුපාය දාරාස්‍රුපදාරු, ඉධ නඝවති
සඞ්ඝාය දාතව්‍යම්.ග්‍රාමාන්නිගීතොා ග්‍රාමනිගීතඃ, සඃවිද්වාන්තිරෙව,
සමීජම්, ඉධ නඝවති.

7 ෂෂ්ඨි. 2, 2, 22.

**ෂෂ්ඨ්‍යන්තං සුබන්තං සුබන්නෙන සමෙකාර්ථංවාභවති,රාඥඃ
පුරඃ රාජපුරඃ, බහුලාධිකාරාත් නන මාන නිර්ණයස්ථිපුරණ
භාවතඃපාඃඃෛර්ථභවති, මමානුකුම්පන්, මමානුඝාත්‍රීමාණඃ,
ගවාං ඝාඃඝණා සම්පන්නාක්ෂීරතමා, ශිෂ්‍යාණං පඤ්චමඃ, පටස්‍ය
ශුක්ලතා, සඃවිදාවහෙයව, වර්තනමානසාමීප්‍යම්, ඵලානාං තෘප්තඃ,
ඵලානාං සුහිතඃ,**

ලද්දේ; අසිච්ඡින්නඃ, අසිච්ඡින්නනම්වේ; පිත්‍රා, පියාහා; සදෘශඃ,
සදෘශවූයේ; පිතෘසදෘශඃ, පිතෘසදෘශනම්වේ; දධනා, දියෙන්;
උපඛිකතම්, මිශ්‍රකරණලද; භොජනම්, භොජනඝතෙම; දධිභෝ
ජනම්, දධිභොජන නම්වේ; ගුඩෙන, උක්සකුරෙන්; මිශ්‍රඃ, මුසු
කරණලද; ඕදනඃ, බත; ගුඩෞදනඃ, ගුඩෞදනනම්වේ.

ඉහ තු, මේහි වනාහි; වෘත්තිපදෙනෙව, සමාඝපදඝයන්ම;
උපඛිකතාදි ක්‍රියාඃඃ, උපඛිකතාදික්‍රියාවගේ; ආඛ්‍යාපනහඃ,කථ
නය හෙතුකොටගෙන; අයුක්තාර්ථා, අයුක්තාර්ථබවෙක්; නාඃඝති,
නැති; සඃවිත්, කිසිහැනෙක්හි; වෘත්තිරෙව, සමාඃඝම්වේ; උරගඃ
සන්‍රුවේ; උරෙඃ, ලඝකරණඃකොටගෙන; ගච්ඡතීති, යේන්‍රුයි;
උරගඃ, උරගනම්වේ; සඃවිත්, කිසිහැනෙක්හි; වාඃඃමෙව,වාඃඃ
ම්වේ; පරශ්නාඃ,ත්‍රිණාවාන්සන්‍රුවේ; පරශ්නාඃ,පරශ්වකරණකොට
ගෙන: ත්‍රිණාවාන්, කැපුයේයි; දඝිනෙන, ප්‍රථම මාඝියෙන්; හෙ
වත් සෞවිර්ණමාඝියෙන්; ප්‍රහාතව්‍යඃ, ප්‍රඝාතව්‍යඃඝෝයි; බ්‍රාහ්ම
ණාය, බ්‍රාහ්මණඝාහට; දෙඃඝම්, දියයුත්තා; බ්‍රාහ්මණදෙයම්,
බ්‍රාහ්මණදෙයනම්වේ; ස්‍රුපාය, යාගසම්භාය පිණිස ගෙනඑනලද;
දාරු, දැවය; ස්‍රුපදාරු, ස්‍රුපදාරුනම්වේ; සඞ්ඝාය දාතව්‍යම්, සඞ්ඝාය
දාතව්‍යම්යන; ඉධ, මෙහි; නඝවති, (චතුර්ථසමාඝ) නොවේ; ග්‍රා
මාත්, ගමින්; නිර්ගතඃ, නික්මුනේ; ග්‍රාමනිර්ගතඃ, ග්‍රාමනිර්ගතනම්
වේ; සඃවිත්, කිසිහැනෙක්හි; වෘත්තිරෙව, සමාඃඝම්වේ; සමීජම්
යන්‍රුවේ; සමීඃත්, සමීඝෙන්: ජාතඃ, උපන්නේ; සමීජඃ, සමීජ
සමාඃඝම්වේ; වර්තමානසාමීප්‍යේ, වර්තමානත්වසාමීප්‍යය ගන; ඉධ, මෙහි; න
ඝවති, (ප්‍රඝර්ථමීඃඝමාඝ) නොවේ.

"ෂෂ්ඨී" යන්‍රු සූත්‍රයි, එඃඝපදයි.

ෂෂ්ඨ්‍යන්තඃ, ෂෂ්ඨ්‍යන්තඃවූ; සුබන්තම්, සුබන්තනෙම; සුබ
න්තෙනසහ, සුබන්තයා හා එක්ව; වා, විකල්පඃයෙන්; එඃකාර්ථම්
භවති, ඃමාඃඝවේ; රාඥඃ, රජහුගේ; පුරඃ, පුරඃඝතෙම; රාජ

බ්‍රාහ්මණස්‍යකෘෂ්ණාදන්තා ඉතඃත්‍ර දන්තාපේක්ෂා ෂෂ්ඨීනි කෘදුණ න සම්බන්ධා භාවාත්‍තාඃසමාසඃ අතඃත්‍යාභාව සම්බන්ධානාංනි සමාසඃ යදුතුකෘෂ්ණාශ්වතෙදන්තාශෙවනි විශෙෂණසමාසඃසත්‍තාද ෂෂ්ඨි, කෘෂ්ණාදන්තාපෙක්ෂ්‍යතෙ, බ්‍රාහ්මණ කෘෂ්ණදන්තා ඉනි භවතෙව,

රාඥෙ මාගධස්‍ය ධනම්ඉත්‍යත්‍රරාඥ ඉති ෂෂ්ඨි ධනම්පෙක්ෂ්‍යතෙ, නමාගධම්, රාජාඑව මාගධශබ්දනොව්‍යත ඉති භෙදභාවාත්‍තසම්බන්ධා භාවඉති චුල්‍යාධිකරණෙන මාගධෙන සහරාජානස මස්‍යතෙ;

පුරුෂඃ, රාජපුරුෂනම්වේ; බහුලාධිකාරාත්, බහුලාධිකාරය හෙතුකොටගෙන; නත්‍ත, නත්‍රප්‍රත්‍යය; ඕත්‍ත, ඕත්‍රප්‍රත්‍යය; නිඩ්‍ය, නිඩ්‍යය්‍යීමාණය; පූරණ, පූරණාඩ්‍ය; භාව, භාවප්‍රත්‍යය; තෘජන්ඃශෛඃ, තෘජන්‍යඩ්‍යය යනමොවුන්හා; නහවනි, ෂෂ්ඨි අමාදි සමාසනොවේ; ඔම්, ඔට; අනුකුර්‍වින්, අනුක්‍රියාකරන්නේයි; ඔම්, ඔට; අනුකුර්‍වීමාණඃ, අනුක්‍රියාකරන්නේඬි; ගවාම්, දෙනුන් අතුරෙන්; කෘෂ්ණා, කෘෂ්ණධෙනුතොමෝ; සම්පන්නාක්ෂීරතමා, අතිශයින් මධුරවූ කිරිඇත්තීයි; ශිෂ්‍යාණාම්, ශිෂ්‍යයන් ඇම්බඩව; පඤ්චමඃ, පස්වැනිතැනැත්තේයි; පටස්‍ය, වස්ත්‍රයාගේ; ශුක්ලතා, ධවලබවයි; කුවින්, කිසිතැනෙක්හි; භවත්‍යෙව, (බහුලාධිකාරය හෙතුකොටගෙන භාවප්‍රත්‍යයඝාද ෂෂ්ඨීසමාස)වේමැයි; වර්‍තමානසාමීප්‍යම් යනුවේ; වර්‍තමානස්‍ය, වර්‍තමානකාලයට; සාමීප්‍යම්, ආසන්නවූයේ; වර්‍තමානසාමීප්‍යම්, වර්‍තමානසාමීප්‍යනම්වේ; ඵලාභාම්, ඵලයන් සම්බඩව; තෘජනඃ, තෘජායි; ඵලානාම්, ඵලයන් සම්බඩ; සුඛිතඃ, පිරිණි, බ්‍රාහ්මණස්‍ය කෘෂ්ණාදන්තාඉනි, බ්‍රාහ්මණස්‍ය කෘෂ්ණාදන්තායන; අත්‍ර, මෙහි: ෂෂ්ඨි, (බ්‍රාහ්මණස්‍යයන) ෂෂ්ඨිතොමෝ; දන්තාපෙක්ෂ්‍යතෙ, දන්තයන් අපෙක්ෂාකෙරේනුයි; කෘෂ්ණෙන, කෘෂ්ණශබ්දයා හා; සම්බන්ධාභාවාත්, සම්බඩයක් නැතිහෙයින්: නසමාසඃ, ෂෂ්ඨි සමාස නොවේ; හි, එසේමැයි; සමාසඃ, සමාසනම්: අන්‍යොන්‍යසම්බන්ධානාම්, අන්‍යොන්‍යසම්බන්ධවූ අර්ථඇති ශබ්දයන්ගේයි; යදුත, යම් කලෙක්හි වනාහි: කෘෂ්ණාශ්වතෙදන්තාශෙවනි, කෘෂ්ණාශ්වතෙ දන්තාශ්වකිඤ්ච විශෙෂණසමාසඃ, විශෙෂණසමාසඃවේද; තද, එකල්හි: ෂෂ්ඨි, (බ්‍රාහ්මණස්‍යයන) ෂෂ්ඨිතොමෝ; කෘෂ්ණාදන්තා අපෙක්ෂාතෙ. කෘෂ්ණාදන්තා යනසමාසඃදය අපෙක්ෂාකෙරේනුයි; බ්‍රාහ්මණකෘෂ්ණාදන්තාඉනි, බ්‍රාහ්මණකෘෂ්ණදන්තාඃ කියා; භවත්‍යෙව, (ෂෂ්ඨීසමාස) වේමැයි.

රාඥෙ මාගධස්‍යධනම්ඉති, රාඥෙ මාගධස්‍යධනම්යන; අත්‍ර, මෙහි; රාඥඉති, රාඥඃයන; ෂෂ්ඨි, ෂෂ්ඨිතොමෝ; ධනම්, ධනය; අපෙක්ෂ්‍යතෙ, අපෙක්ෂාකෙරෙයි; මාගධම්, මාගධශබ්දය; න,

රාඥෝ'ශ්වශ්ච පුරුෂශ්චෙත්‍යත්‍ර රා'ඥෝශ්වඃ රාඥඃ පුරුෂ ඉතිව ප්‍රත්‍යෙකං සම්බධ්‍යතෙ සාපෙක්ෂත්වායා න සමාසඃ, අශ්වශ්ච පුරුෂශ්චෙති චාර්ථසමාසෙ සාතෙතු රාජාශ්ව පුරුෂාඉති භව තෙඃව අන්‍යොන්‍යාපෙක්ෂවාත්, රාඥෙ ගුරුපුත්‍ර ඉත්‍යත්‍ර රාජා පෙක්ෂිණොවි ගුරුණඃ පුත්‍රෙණ සහ සමාසො ගම්‍යතෙවාත්, ගම කත්වච්චිහි සමාසසත්‍යනිබන්ධනම්.

දූතෙ ශෞණෙණ්ඩා දූනශෞණ්ඩඃ, ක්වච්ද්වෘත්තිරෙව, පර්ව තස්ථඃ, ක්වච්ත්සමාසොපි විභක්‍තාඃලොපඃ, ජනෙශ්‍රෙතඃ.

අපෙක්ෂාතොකෙරෙයි; රාජාඑව, රජම්; මාගධශබ්දෙන, මාගධ ශබ්දයෙන්; උච්‍යතඉති, කියනු ලැබේනුයි; භෙදාභාවාත්; භෙද යක් නැතිහෙයින්; හෙවත් රාජමාගධ දෙදෙනා වෙනස්ක්නැති හෙයින් සම්බන්ධාභාවඃඉති, සම්බන්ධියාගේ නොවීමනුයි; තූල්‍යාධි කරණෙන, සමානාධිකරණවූ; මාගධෙනසහ, මාගධශබ්දඃහා එක්ව; රාජා, රාජශබ්දයතෙම; නසමස්‍යතෙ, සමාසනොකරනු ලැබේ.

රා'ඥෙශ්වශ්ච පුරුෂශ්චෙති, රාඥෙඃශ්වඃපුරුෂඃචයන; අත්‍ර, මෙහි; රාඥඃ, රජහුගේ; අශ්වඉතිව, අස්‍රයයිකියාද: රාඥඃපුරුෂ ඉතිව,රජහුගේ පුරුෂයයිකියාද; ප්‍රත්‍යෙකම්, වෙනවෙනම්;සම්බ න්ධිතඃ, සම්බන්ධිහෙයින්; සාපෙක්ෂත්වායඃ, අපෙක්ෂා සහිත බැවින්; නසමාසඃ, ෂෂ්ඨීසමාසනොවේ; අශ්වශ්චපුරුෂශ්චෙති, අශ්වශ්ව පුරුෂශ්චයිකියා: චාර්ථසමාසෙ, චාර්ථසමාස; කාතෙතු, කල හැකිහී; වනාහි රාජාඃචපුරුෂාඉති. රාජාඃචපුරුෂාඃයිකියා; භවත්‍යෙව, (සම්ඨීසමාස) වේමැයි; කුමක්හෙයින්ද්‍යත්? අන්‍යොන්‍යාපෙක්ෂ වාත්, අනිකෙක් අනිකක්හු අපෙක්ෂාකරණහෙයිනි; රාඥෙ ගුරුපුත්‍රඉති, රාඥෙගුරුපුත්‍රඃයන; අත්‍ර,මෙහි; රාජාපෙක්ෂිණොවි, රජහු අපෙක්ෂාකරන්නාවූ; ගුරුණඃ, ගුරුහුගේ; පුත්‍රෙණ සහ, පුත්‍රශබ්දයානා එක්ව; සමාසඃ, සමාසවේ; ගම්‍යතාවාත්, ගම්‍යවව හෙයිනි; ගම්‍යවච්චිහි, ගම්‍යවඃචයද; හෙවත් අර්ථප්‍රතීතියද; සමාසසත්‍ය, සමාසඃනම; නිබන්ධනම්, කාරණයි; දූතෙ, දන්දීමෙහි; ශෞණ්ඩඃ, ලොල්වූයේ; දූනශෞණ්ඩඃ, දූනශෞණ්ඩනම්වේ; ක්ව චින්, කිසිතැනෙක්හි; ත්‍රිත්‍රාතෙරෙව, සමාසමවේ; පර්වතස්ථඃයනුවේ; පර්වතෙ, පර්වතයෙහි; තිෂ්ඨතීති, සිටිනුයි; පර්වතස්ථඃ, පර්වතස්ථ නම්වේ; ක්වච්ත්, කිසිතැනෙක්හි; සමාසෙපි, සමාසඃවියෙහිදු; විභක්‍තාඃලොපඃ,විභක්‍තීහට ලොප් නොවේ; ජනෙශ්‍රෙතඃයනුවේ; ජනෙ, ජනයාකෙරෙහි; ශ්‍රෙතඃ, ප්‍රසිද්ධයි.

I. 3.

8 විශෙෂණමෙකාදේශන. 2, 2, 18.

විශෙෂණං සුබන්තං විශෙෂ්‍යෙණ සුබන්තෙන සමානාධිකරණෙන සමෙකාදේශං භවති, නිලඤ්චත් උත්පලඤ්චෙති නිලොත්පලම්, වාක්‍යෙ තුල්‍යාධිකරණභාව ප්‍රකාශනාර්ථං චතච්ඡබ්දප්‍රයොගඃ, වෘත්‍යාංතු සමාසෙනෙව තත්ප්‍රකාශනතො නතත්ප්‍රයොගඃ, එවමන්‍යත්‍රාපීදෘශසථානාම්ප්‍රයොගඃ, බහුලාධිකාරාත් ඍ විදුපමානභූතං විශෙෂණම්පරම්භවති.

සිංහ ඉවසිංහඃ මුනිශ්චාසෙව සිංහශ්චෙති මුනිසිංහඃ මුනිශබ්ද එවවා විශෙෂණම්, තථාහිසිංහ ඉතඃකෙ පඤ්චචරිතාඃ පඤ්චචරිත සිංහානාං සාමාන්‍ය ප්‍රතීතෘඃ මුනිශබ්දෙ විශෙෂයතෙ, ශිලමෙව ධනං ශිලධනම්, ධම්මිඉති සමම්තෙ ධම්මසම්මතඃ, මහන්තීව සාශ්‍රඛාවෙති සමාසෙඝෘතෙ "සත්‍රියං පුංවදුකත පුංසක මන්‍යඒ කාර්‍ථ්‍ය සත්‍රියාම්ප්‍රධාන සූරණී ප්‍රියාදුවි"ති පුම්භාවාඛ්‍යිප් ප්‍රතෘයඃ භාවඃ, "මහතශ්ච ඨඤ්චිත්‍යන්තසඃ" ඨඤ් "ව්‍යඤ්ජනානා" ඕති දීඝෂී මහාශ්‍රඛා.

(මෙහි සමාසපදයන් අතිවිස්තාරව දක්වනලද හෙයින් බාලශික්ෂාව සඳහා පදසිඩි වෙනවෙනම නොදක්වනලදි.)

"විශෙෂණමෙකාදේශන" යනු සූත්‍රයි. විශෙෂණම් යනු පදය; එකාදේශන, යනුපදයි.

විශෙෂණං සුබන්තම්, විශෙෂණවාචීවූ සුබන්තනෙම; සමානාධිකරණෙන, සමානවූ අර්ථඇති; විශෙෂ්‍යෙණ සුබන්තෙනසහ, විශෙෂ්‍යවාචීවූ සුබන්තයා හා එක්ව; එකාදේශංභවති, සධිසවේ; නිලඤ්ච, නිල්වූයේද; තත්, හෙයිනුයි; උත්පලඤ්ච, උපුල්වූයේද; තත්ඉති, හෙමනුයි; නිලොත්පලම්, නිලොත්පලනම්වේ; වාක්‍යෙ, විග්‍රහවාක්‍යයෙහි; තුල්‍යාධිකරණභාව ප්‍රකාශනාර්ථම්, පදඝන්ගේ ඒ සමානාධිකරණබව ප්‍රකාශකරනු පිණිස; චතච්ඡබ්දප්‍රයොගඃ, චශබ්ද තත්ශබ්දයන්ගේ ප්‍රයොගයවේ; වෘත්‍යාංතු, සමාසපදයෙහි වනාහි; සමාසෙනඑව, සමාසපදයෙන්ම; තත්ප්‍රකාශනතඃ, ඒ චතච්ඡබ්දයන් ප්‍රකාශවනහෙයින්; තත්ප්‍රයොගඃ, ඒ චතත් ශබ්දයන්ගේ ප්‍රයොගය; න, නොවේ; අන්‍යත්‍රාපි, මෙයින් පිටත් සෙසුතන්හිදු; ඊදෘශසථානාම්, ඊදෘශසථානඇති පදඝන්ගේ; අප්‍රයොගඃ, අප්‍රයොගයද; එවම්, මෙසේමැයි. බහුලාධිකාරාත්, බහුලාධිකාරය හෙතුකොටගෙන; ඍවින්, නිසිතැනෙක්හි; උපමානභූතම්, උපමානවූ: විශෙෂණම්, විශෙෂණය; පරම්භවති, පරවේ;

සිංහඉව, සිංහයකුවැනිසුයි; සිංහඃ, සිංහනම්වේ; මුනිඇව, මුනිවූයේද; අසෙඝ, මේතෙමනුයි; සිංහඇව, සිංහවූයේද; අසාවිති, මේතෙමනුයි; මුනිසිංහඃ, මුනිසිංහනම්වේ; මුනිශබ්දඑවවා, මුනි

I.
9 නඤ්. 2, 2, 20.

නඤ්තෝඝතත් සුබන්තං සුබන්තෙන සමෙකාඒකමත්ථවති, කුකාරං "කුණිති"ති විසෙසණාථං, පාමන ප්‍රත්‍යාදිම්හි මාභවත්ථිති.

1. 7.
10 අලුගුත්තරපදෙ. 5, 8, 1.

ශබ්දයම්හා; විසෙසණම්, විශෙෂණයි; තථාහි, එසේමැයි; සිංහ ඉති උක්තෙපි, සිංහයයි කිකල්හිදු; උපචරිතාත්‍රුපචරිත සිංහා නාම්, උපචරිත අත්‍රුපචරිත සිංහයන්ගේ; සාමාන්‍යප්‍රතීත්‍යම්, සාමාන්‍යප්‍රතීතියක් ඇතිකල්හි; මුනිශබ්දඑව, මුනිශබ්දයම; විශෙෂ්‍යතෙ, වෙසෙසෘ; ශිලම්එව, ශිලයම; ධනම්, ධනවූයේ; ශීල ධනම්, ශිලධනතම්වේ; ධම්ඉති, ධම්යයි; සම්මතෘ, දන්නාලද්දේ; ධම්සම්මතෘ, ධම්සම්මතතම්වේ; මහන්තීව සා ශ්‍රද්ධාවෙති, මහන්තීව සා ශ්‍රද්ධාවසිකියා; සමාසෙ කෘතෙ, විශෙෂණ සමාසකාලකල්හි; "සත්‍රියාංපුංවදුක්තනපුංසක මන්‍රුඩෙකාඒ්‍ය සත්‍රියාම්ප්‍රධානපූරණී ප්‍රියාදුවිනි"සත්‍රියාංපුංවදුක්තනපුංසකමන්‍රුඩෙකාඒ්‍ය සත්‍රියාම්ප්‍රධා නපූරණී ප්‍රියාදෙෘ" යන සූත්‍රයෙන්; පුම්භාවාත්, පුංවත්කිරීම හෙතු කොටගෙණ; ඕප්ප්‍රත්‍යයාභාවෘ, ඕප් ප්‍රත්‍යයාගේ නොවීමවේ; මහතශ්චයඤ්ඩි "මහතශ්චයඤ්ඩ්" යනසූත්‍රයෙන්; අන්තස්‍ය, අන්ත යෙතිවූ ඉත්හට; ඨඤ්ඩ්, ඨඤ්ඩ්වේ; ඨකාරකුකාරඉත්වේ; අකාරයෙක් සෙසවෙයි යුසේසි; වෘඤ්ජනානම්හි, "ව්‍යඤ්ජනානාම්" යන සූත්‍රයෙන්; දීඝේ, අකාරයහට ආකාරයෙක් කළකල්හි; මහාශ්‍රඩා, මහාශ්‍රද්ධා යන්‍රුවේ;

"නඤ්" යන්‍රුසූත්‍රයි; එසපදයි;

නඤ්හි, නඤ්යන; එහත් සුබන්තම්, මේ සුබන්තතෙම; සුබ න්තෙනසහ, සුබන්තයාහා එක්ව; ඒකාඒ්‍යම්භවති, සම්සවේ; කුකාරං, කුකාරතෙම; කුණිති ඉති, "කුණිති" යන සූත්‍රයෙහි; විශෙෂණාර්ථං, විශෙෂණඵල ප්‍රයොජනසාධාඅත්තේයි; පාමන ප්‍රත්‍යාදිම්හි; පාමනප්‍රත්‍යයනාදි සමාසයෙහි; මාභවත්ඉති, කෙවල නකාරයහට ලොප්නහම්ක්වේවයි කියයි.

"අලුගුත්තරපදෙ" යන්‍රු සූත්‍රයි; අලුක් යන්‍රු පදය; උත්තර පදෙ යන්‍රු පදයි.

උත්තරපදෙ පරතො නඤ් ශබ්දස්‍ය නකාරස්‍ය ලොපො භවති; තත්‍රසෙඨොප්‍යකාරො ලුක්නභවති, නබ්‍රාහ්මණඃ අබ්‍රාහ්මණඃ, නඤයං පයුදාසවාක්‍යානිඃ ප්‍රසජ්‍යප්‍රතිෂෙධවාක්‍යානිශ්ච, ප්‍රථම පක්ෂෙ බ්‍රාහ්මණාදන්‍යො බ්‍රාහ්මණමන්‍ත්‍රානධ්‍යාසිතඃ ක්ෂත්‍රියාදි බ්‍රාහ්මණසදෘශඵවා බ්‍රාහ්මණඉත්‍යුක්තෙ ප්‍රතියතෙ, ඉතරසම්ංස්තු පක්ෂෙ නෙනවිච්ඡංසය නිමිත්තෙන ක්ෂත්‍රියාදෙඃ බ්‍රාහ්මණඉති ප්‍රවෘත්තස්‍ය මිථ්‍යාඥානස්‍ය නිවෘත්තිඃ ක්‍රියතෙ, බ්‍රාහ්මණොයං නභවති, අබ්‍රාහ්මණඉති බ්‍රාහ්මණමන්‍ත්‍රාධ්‍යාසිතො නභවතීත්‍යර්ථඃ; තත්‍ර විනා ශදෘශත්වං මිථ්‍යාඥානාසම්භවාඃ ප්‍රයොග සාමර්ත්‍යාච්චසදෘශ ප්‍රතිපත්තිඃ සත්‍යගතාශ්ච ලිඞ්ගසඞ්ඛ්‍යා භවන්ති, අතඵවොව්‍යතෙ නැදීව යුක්ත මන්‍යසදෘශාධිකරණෙ, තථාහ්‍යර්ථසම්ප්‍රත්‍යය ඉති, තදෙවං පක්ෂද්වයෙපි පූර්වපදඵප්‍රධානත්වම්, එවමනශ්වඃ, ඉහබු.

උත්තරපදෙ පරතඃ, උත්තරපදයා පරබල්හි; නඤ්ශබ්දස්‍ය, නඤ්ශබ්දයාගේ; නකාරස්‍ය, නකාරයහට; ලොපොභවති, ලොප් වේ; තත්‍රසෙඨඃ අපි, නකාරසඞ්ඛ්‍යාවද; අකාරඃ, අකාරයතෙමේ; ලුක් නභවති, ලොප්නොවෙයි යුසේයි; නබ්‍රාහ්මණඃ, බ්‍රාහ්මණසදෘශවූයේ; අබ්‍රාහ්මණඃ, අබ්‍රාහ්මණනම්වේ; අයං නඤ්, මේනඤ් ශබ්දයතෙමේ; පයුදාසවාක්‍යානිඃ, පයුදාසපක්ෂයෙහි පැවතුම් ඇත්තේවේ; ප්‍රසජ්‍යප්‍රතිෂෙධ වාක්‍යානිශ්ච, ප්‍රසජ්‍යප්‍රතිෂෙධ පක්ෂයෙහි පැවතුම් ඇත්තේදවේ; ප්‍රථමපක්ෂෙ, පළමුවෙනිවූ පයුදාස පක්ෂයෙහි; බ්‍රාහ්මණාත් අන්‍යඃ, බ්‍රාහ්මණයාහෙරෙන් අන්‍යවූ; බ්‍රාහ්මණමන්ත්‍රානධ්‍යාසිතඃ, බ්‍රාහ්මණධර්මයෙහි නොපිහිටියාවූ; ක්ෂත්‍රියාදි බ්‍රාහ්මණ සදෘශඵව, ක්ෂත්‍රියාදිවූ බ්‍රාහ්මණ සදෘශයෙක්මය; අබ්‍රාහ්මණඉති, අබ්‍රාහ්මණයයි; උක්ත, කීසාල්හි; ප්‍රතියතෙ, දන්නාලැබේ; ඉතරසම්ංස්තුපක්ෂෙ, අන්‍යවූ ප්‍රසජ්‍යප්‍රතිෂෙධ පක්ෂයෙහි වනාහි; නෙනවිත් ශංසය නිමිත්තෙන, (සිඛායඤ්ඤෙපවිනාදිවූ) යම්කිසි ශංසය කාරණයකින්; ක්ෂත්‍රියාදෙඃ, ක්ෂත්‍රියාදිහුහෙරෙහි; බ්‍රාහ්මණඉති ප්‍රවෘත්තස්‍ය, බ්‍රාහ්මණයයි පැවතුම් ඇත්තහුගේ; මිථ්‍යාඥානස්‍ය නිවෘත්තිඃ, මිථ්‍යාඥානයාගේ නිවෘත්තිකොවෝ; ක්‍රියතෙ. කරහුලැබේ; අයම්, මේතෙම; බ්‍රාහ්මණොනභවති, බ්‍රාහ්මණයෙක් නොවෙයි; අබ්‍රාහ්මණඉති, අබ්‍රාහ්මණයයි කියයි; (1)බ්‍රාහ්මණමන්ත්‍රාධ්‍යාසිතො නභවතීති, බ්‍රාහ්මණ ධර්මයෙහි නොපිහිටනලද්දේය යන;

---

(1) "නලොපොනඤඃ" යන පාණිනී සූත්‍රයෙන් නඤ්හුගේ නකාරයහටම ලොපය විධානකළහෙයින් නකාරසඞ්ඛ්‍යාවූ අකාරය ලොප්නොවී ශෙෂවනබව මෙයින් හඟවයි, පරවෙයාකරණයෝ නකාරයහට අකාරාදෙශයම අභිමතවෙත්.

1. 7.

11 අනවි. 6, 4, 142.

අවි උත්තරපදෙ නඤ් ශබ්දස්‍ය අන් භවතීති නස්‍ය අන්.

1:. 7. 1.

12 කුප්‍රාදයෝ'සුප්‍විධෞ නිත්‍යම්. 2, 2, 24.

කුශබ්දඃ ප්‍රාදයශ්ච සුබන්තෙන සහෙකාර්ථෟ නිත්‍යම්භවති ප්‍රාදිවිෂයාදන්‍යත්‍ර, කුතසිතෝ බ්‍රාහ්මණෝ කුබ්‍රාහ්මණඃ.

අර්ථඃ, අර්ථයි; තත්‍ර, ඒමේ දෙපක්ෂයෙහිම; සදෘශබොංවිනා, සදෘශවි යක් නැතිව; මිථ්‍යාඥානසම්භවාත්, මිථ්‍යාඥානයාගේ සම්භවයක් නැතිහෙයින්ද; ප්‍රයොග සාම්ප්‍රියාච්ච, ප්‍රයොගසාම්ප්‍රියයෙන්ද; සදෘශප්‍රතිපත්තිඃ, සදෘශයාගේ පරිඥානයද; තදහතාඃ, ඒ බ්‍රාහ්මණ ගතවූ; ලිඞ්ගසඞ්ඛ්‍යාශ්ච, ලිඞ්ගසඞ්ඛ්‍යාවෝද; භවන්ති, වෙත්; අත එව, එහෙයින්ම; නඤ්වියුක්තාම්, නඤ්යුක්තයා හා ඉවයුක්තයා; අන්‍යසදෘශාධිකරණෙ, අන්‍යවූ සදෘශයක්හුගේ අර්ථයෙහි; උච්ය තෙ,කියනුලැබේ;අර්ථසම්ප්‍රත්‍යයඃ, අර්ථයාගේ පරිඥානයද; හෙවත් දැනගැන්මද; තථාහි, එසේමැයි; තදෙවං පක්ෂවයෙවි, (පයුදාසපක්ෂය ප්‍රසජ්‍යප්‍රතිෂෙධපක්ෂය යන) ඒමේපක්ෂදෙක්හිම; පූර්ව පදප්‍රධානත්වම්, පූර්වපදයාගේ අප්‍රාධාන්‍යයවේ; අනඞ්වඃ අනඞ්වඃ යනුද; එවම්, මෙසේමැයි; ඉහතු, මෙහි විභාති.

"අනවි" යනු සූත්‍රයි; අන්යනුපදය; අවියනුපදයි.

අවි උත්තරපදෙ; අවිවූ උත්තරපදයා පරකල්හි; නඤ්ශබද ස්‍ය, නඤ්ශබ්දයහට; අන්භවතීති, අන්යනාදෙශවේනුයි; නස්‍ය, නඤාරයහට; අන්, අන්යනාදෙශවේ.

"කුප්‍රාදයෝ සුප්‍විධෞ නිත්‍යම්" යනු සූත්‍රයි; කුප්‍රාදඃ යනු පදය; අසුප්ර්‍විධෞ යනුපදය; නිත්‍යම් යනුපදයි.

කුශබ්දඃ, කුයන අව්‍යය ශබ්දයද; ප්‍රාදයශ්ච, ප්‍රආදි උපසර්ගශබ්ද යද; සුබන්තෙනසහ, සුබන්තයා හා එක්ව; ප්‍රාදිවිෂයාත්, ප්‍රාදීන් සම්බන්ධවූවන් හෙරෙන්; අන්‍යත්‍ර, සෙසුතන්හි; එකාර්ථඃ, සමා සය; නිත්‍යම්භවති, නිත්‍යයෙන්වේ; හෙවත් අවිකල්පයෙන්වේ; කුතසිතෝ බ්‍රාහ්මණඃ කුබ්‍රාහ්මණඃ යනුවේ.

(මෙහි කුත්සිතෝ බ්‍රාහ්මණඃ යන වාක්‍යයෙහි කුබ්‍රාහ්මණඃ කියා සමාසයක් සළයුදුකල්හි කුයන අව්‍යය කු කියාවෙයි, ඔහු හෙරෙන් පරව ප්‍රථමෙකවචනවූ සුවිභක්තිවෙයි, සුවිභක්තිගට, "සුපො සඞ්ඛ්‍යාල්ලුක්" යන සූත්‍රයෙන් ලුක්වෙයි. බ්‍රාහ්මණශබ්දය බ්‍රාහ්මණකියාවෙයි, ඔහුකෙරෙන් පරව ප්‍රථමෙකවචනවූ සුවි

කොඃ උත්තරාපේ කෙතිව වර්තතෙ;—

7.

13 ඊෂදපේ. 5, 2, 123.

ඊෂදර්ථස්යොත්තරාපේ වර්තමානස්ය කොඃ කාඛවති, ඊෂදුෂ්ණම් කොෂ්ණම්, ඊෂල්ලවණම් කාලවණම්. ප්‍රකෂේණකාඪා ප්‍රකාඪා

හක්තිවෙයි, සුවිහක්තිහට "සසජුෂොරුඃ" යන සූත්‍රයෙන් රුඪවිසර්ජනීයවෙයි, බ්‍රාහ්මණඃ යනුවෙයි, කුත්සිතොබ්‍රාහ්මණඃ යනතන්හි, "සුප්සුපෙකාඊම්" යන සූත්‍රයෙන් සුබන්තතෙම සුබන්තයා හා එක්ව සමාසවේත්‍රයි "කුප්‍රාදයොසුප්විධෙඃ නිත්‍යම්" යන සූත්‍රයෙන් ප්‍රාදිවිෂයෙන් තොරවූ කු ආදීහු නිත්‍යයෙන් සමාසවෙයි, විහක්තිලොප්වෙයි, කු බ්‍රාහ්මණ යනුවෙයි, සමාසයෙහි ඔහුකෙරෙන් පරව ප්‍රථමෙකවචන සුවිහක්තිකොට නැවහත් "සසජුෂොරුඃ" යනසූත්‍රයෙන් රුඪවිසර්ජනීයකොට කුබ්‍රාහ්මණඃ යනුවේ; කුත්සිතඃ, නින්දිතවූ; හෙවත් ලාමකවූ; බ්‍රාහ්මණඃ, බ්‍රාහ්මණතම; කුබ්‍රාහ්මණඃ, කුබ්‍රාහ්මණතම්වේ, නින්දිතබ්‍රාහ්මණයි; කුපුරුෂඃ, කුදෘසඃ, කුග්‍රාමඃ,කුහායෂ්ඃ,කුවිත්‍රම් යනුද මෙසේ මැයි.)

කොඃ යනුද; උත්තරාපේයනුද;කෙතිව,කායනුද; වර්තතෙ, වැවේ.

"ඊෂදපේ" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

ඊෂදර්ථස්ය, අල්පාර්ථඇති; උත්තරාපේ,උත්තරාර්ථයෙහි; වර්තමානස්ය, වැටෙන්නාවූ; කොඃ, කුයනඅව්‍යයහට; කාඛවති, කායනාදෙශවේ; ඊෂදුෂ්ණම් කොෂ්ණම්, ඊෂල්ලවණම් කාලවණම්, ප්‍රකෂේණ කාඪා ප්‍රකාඪා යනුවේ.

(මෙහි ඊෂත් උෂ්ණම් යන වාක්‍යයෙහි කදුෂ්ණම් කියා සමාසයක් කළයුතුකල්හි කුයන අව්‍යය කුකියාවෙයි, ඔහුකෙරෙන් පරව සුවිහක්තිවෙයි, සුවිහක්තිහට "සුපොධාතුප්රාතිපදිකයොඃ" යන සූත්‍රයෙන් ලුක්වෙයි. උෂ්ණශබ්දය උෂ්ණකියාවෙයි, ඔහුකෙරෙන් පරව සුවිහක්තිවෙයි, අකාරයාකෙරෙන් පරවූ සුහට "අතොම්" යනසූත්‍රයෙන් අම්වෙයි, උෂ්ණම්යනුවෙයි, ඊෂත් උෂ්ණම් යනතන්හි"සුප්සුපෙකාඊම්"යනසූත්‍රයෙන් සුබන්තතෙම සුබන්තයා හා එක්ව සමාසවෙයි, වන්නේ "කුප්‍රාදයොසුප්විධෙඃ නිත්‍යම්" යන සූත්‍රයෙන් අසුප්විධියෙහි කුවාදීන් සමග නිත්‍යයෙන් සමාසවෙයි,අල්පාර්ථයෙහිවූ කුයනඅව්‍යයහට "ඊෂදපේ"ා

7. 1. 1.

14 අනඤ් සමාසෙ ක්ත්වො ල්‍යප්. 5, 4, 6.

අනඤ්නිත්‍යසමින් ක්ත්වානෙතන සමාසෙ ක්ත්වො ල්‍යබ්භවති, "ග්‍රස්සඤ්‍යතිඩිපිතිතුහි"හි තුක්, ප්‍රකෘතේණ කෘත්වා ප්‍රකෘත්‍ය, "ප්‍රාදයොගතාඤ්ථේ ප්‍රථමයා" (වා) ප්‍රගත ආචාර්‍යඃ ප්‍රාචාර්‍යඃ, "අත්‍යාදයඃ ක්‍රාන්තාඤ්ථේ තිතියයා" (වා) අතික්‍රාන්තඃ, ඛට්වා මතිඛට්වඃ, සුප් ග්‍රස්වඃ.

අප්‍රධානස්‍යා නතඤෙනි ව වතීනතෙ;—

6:.

15 ඩ්‍යාදිනාම්. 2, 2, 86.

යනසූත්‍රයෙන් කාර්‍යනාදෙශවෙයි, ඔොෂ්ණම්යනුවේ, කාලවණම් යනුද ප්‍රකෘත්‍යාර්‍යනුද මෙසේම සිඛාවයුතුයි, ඊෂත්, මදක්; උෂ්ණම්, උෂ්ණසුම්: කදුෂ්ණම්, කදුෂ්ණතම්වේ; මද උණසි; ඊෂත්, මදක්; ලවණම්, ලුනුරස; කාලවණම්, කාලවණතම්වේ, මදක් ලුණුරසයි ප්‍රකෘතේණ, ප්‍රකෘතියෙන්; කෘත්වා, කොටයනු; ප්‍රකෘත්වා ප්‍රකෘත්වානම් වේ. ප්‍රකෘතියෙන් කොට යි.)

"අනඤ් සමාසෙ ක්ත්වොල්‍යප්" යනුසූත්‍රයි, අනඤ්සමාසෙ යනුපදය; ක්ත්වඃ යනුපදය; ල්‍යප් යනුපදයි.

අනඤ් ඉති, නඤ්රහිතවූයන; අසමින්, මෙ; ක්ත්වානෙතන, ක්ත්වාප්‍රත්‍යයාන්තයා හා එක්ව; සමාසෙ, සමාසයක් ඇතිකල්හි; ක්ත්වඃ, ක්ත්වාප්‍රත්‍යය; ල්‍යප්, ල්‍යප්වෙයි; "ග්‍රස්සඤ්‍යතිඩිපිතිතුක්" ඉති, "ග්‍රස්සිස්‍යතිඩිපිතිතුක්" යන සූත්‍රයෙන්; තුක්, තුගාගමවේ; ප්‍රකෘතේණ. උත්ත්වෘත්වවශයෙන්; කෘත්වා, කොට යන අර්ථයෙහි; ප්‍රකෘත්‍ය, ප්‍රකෘත්‍ය යනුවේ; "ප්‍රාදයොගතාඤ්ථේ ප්‍රථමයා" යනු වාර්තික සූත්‍රයි; ප්‍රාදයඃ, ප්‍ර යනාදි උපසගියෝ, ගතාඤ්ථේ, ගතා ඤ්ථියෙහි; වැටෙන්නාවූ; ප්‍රථමයා, ප්‍රථමාවිභක්ත්‍යන්තපදය හා එක්ව (සමාසයාරහු ලැබෙත්) ප්‍රගතඃ, ඉක්මගියාවූ; ආචාර්‍යඃ, ආචාර්‍යතෙමේ; ප්‍රාචාර්‍යඃ, ප්‍රාචාර්‍යතම්වේ; "අත්‍යාදයඃක්‍රාන්තා ඤ්ථේතිතියයා" යනු වාර්තිකසූත්‍රයි, අත්‍යාදයඃ අතිආදි උපසගී යෝ; ක්‍රාන්තාඤ්ථේ, ක්‍රාන්තාදි අර්ථයෙහි වැටෙන්නාහු; තිතියයා, තිතියාවිභක්ත්‍යන්තපදය හා එක්ව; සමාසයාරහුලැබෙත්)ඛට්වාම්, ඇද; අතික්‍රාන්ත, ඉක්මුණේ; අතිඛට්වඃ, අතිඛට්වනම්වේ; "සුපි ග්‍රස්වඃ" සුප්ග්‍රස්වඃ යනාසූත්‍රයෙන් සුප්ලු පරකල්හි; ආකාරයහට ග්‍රස්වවේ.

අප්‍රධානස්‍ය යනුද; අන්‍යස්‍ය ඉනිව, අන්‍යතස්‍ය යනුද; වතීන තෙ, වැටේ.

"ඩ්‍යාදිනාම්" යනුසූත්‍රයි, එකපදයි.

ඕඛාදනන්තස්‍ය ප්‍රධානස්‍ය සුප්පරතෝ හුසොහවති, "අවා දයඃ ක්‍රුෂ්ටාද්‍යථෛ හානියඃස" (වා) අවක්‍රුෂ්ටං කොකිලයා වන මවකොකිලම්, අවක්‍රුෂ්ටං හඃයන්තම්භ්‍යඃ.

"පයඃාදයෝ ග්ලානාද්‍යථෛවභූඃය" (වා) පරිග්ලානොඛ්‍යය නාය පයඃිඛ්‍යයනඃ, "නිරාදයඃ ක්‍රාන්තාද්‍යථෛ පඤ්චමීඃය" (වා) නිෂ්ක්‍රාන්තඃ මොඝාම්බඃ නිමොඝාඃබිඃ.

ක්ත්වා භුවොති ච වර්‍ජිතතෙ;—

.1.

16 තූෂ්ණීම් 2, 2, 44.

තූෂ්ණී මිත්‍යෙතද්භවත්තා ක්ත්වාතෙන්‍ත සමෙඃඩාඊඃං වා, භවති, තූෂ්ණීම්භූය, තූෂ්ණීම්භූත්වා.

අප්‍රධානඃස්‍ය, අප්‍රධානවූ; ඕඛාදනන්තඃස්‍ය, ඕඛාදනන්තයහට; සුප්පරතඃ, සුප්හු පරකොට ඇතිකල්හි; හුසොහවත්, හුසවේ; "අවාදයඃක්‍රුෂ්ටාද්‍යථෛනාතියයා" යනු වාර්තිකස්‍ය සූත්‍රයි; අවාදයඃ අවාදි උපසර්ගයෝ; ක්‍රුෂ්ටාද්‍යථෛ, ක්‍රුෂ්ටාද්‍යර්ථයෙහි වැටෙන් නාහු; නාතියයා, නාතියාන්තපදයන්හා එක්ව; (සමාසසන්‍ධරහු ලැබෙන්) කොකිලයා, කෙවිල්ලවිසින්; අවක්‍රුෂ්ටම්, හරණලද; වනම්, වනයතෙම; අවකොකිලම්, අවකොකිලනම්වේ; අව ක්‍රුෂ්ටම්, අවක්‍රුෂ්ටනම්; ත්‍යක්තම්, (කෙවිල්ලන්විසින් හරණ ලද්දේයන; අඃ, අවිසි; අවක්‍රුෂ්ටඃ, කොකිලයා අවකොකිලඃයි පුල්ලිහුවිනම් කවුඩායි.)

"පඃයඃාදයොග්ලානාද්‍යථෛවභූඃය"යනු වාර්තිකස්‍ය සූත්‍රයි,ග්ලා නාද්‍යර්ථෛ, ග්ලානාද්‍යර්ථයෙහි; වැටෙන්නාවූ; පයඃාදයඃ පරි ආදි උපසර්ගයෝ; චතුර්ථඃ, චතුර්ථීවිභක්ත්‍යන්තපදයා හා එක්ව;(සමාස කරහු ලැබෙත්) අධ්‍යයනාය, හැදෑරීමෙන්; පරිග්ලානඃ, මිරිකුණේ; පයඃිඛ්‍යයනඃ, පයඃිඛ්‍යයන නම්වේ; "නිරාදයඃ ක්‍රාන්තා ද්‍යථෛ පඤ්චමීඃය" යනු වාර්තිකස්‍ය සූත්‍රයි; ක්‍රාන්තාද්‍යර්ථ යෙහි වැටෙන්නාවූ; නිරාදයඃ, නිර්ආදි උපසර්ගයෝ; පඤ්චමීඃය, පඤ්චමීවිභක්ත්‍යන්තපදයන් හා එක්ව; (සමාසසන්‍ධරහු ලැබෙත්) මොඝාම්බඃ, නොසඬැහුවරින්; නිෂ්ක්‍රාන්තඃ, නික්මුණේ; නිමොඝාඃබිඃ, නිමොඝාම්බි නම්වේ.

ක්ත්වා යනුද භුවෙති ච භුවා යනුද, වර්‍ජිතතෙ, වැටේ. "තූෂ්ණීම්" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

තූෂ්ණීම්ඉති, තූෂ්ණීම්යන; එතන්, මේ නිපාතඃය; භවතිඃා, භූ ධාතුහු සම්බන්ධීවූ; ක්ත්වාතෙන්‍ත සහ, ක්ත්වා ප්‍රත්‍යන්තයා හා එක්ව; වා, විකල්පයෙන්; ඒඃාඊඃංභවති,සමාසවේ;තූෂ්ණීම්භූය, තූෂ්ණීම්භූත්වා යනුවේ.

(මෙහි පදසිඩි යථාක්‍රමයෙන් දක්වනු ලැබෙත්. ප්‍රකෘතීන කෘඤා යන වාක්‍යයෙහි ප්‍රකෘතය කියා සමාසයක් කවයුතුකල්හි ප්‍රයන උපසර්ග ප්‍රකියාවේ, ඔහු කෙරෙන් සුවිහක්ති වෙයි, සුහට 'සුපොසඩ්ඛ්‍යාලුලුක්" යන සූත්‍රයෙන් ලුක්වෙයි, ඩු, කෘඤ්-කර ණෙ යන ධාතු කෘ කියාවෙයි, ඤකාර ඉත්වෙයි, ඔහුකෙරෙන් පරව "එකතනීඃකයොඃ පූර්වාත්" යන සූත්‍රයෙන් ක්ත්වා ප්‍රත්‍යය වෙයි, කකාර ඉත්වෙඹි, ප්‍රකෘත්වා කියාසිවිකල්හි "සුප්සුපෙකා ඒයම්" යනු වැටෙන්නෙහි "අසඩ්ඛ්‍යංවිහකතිසම්පාහාව ඛ්‍යාති පශ්චාදඤ්ඤපතසං පත්‍යාසාල්‍යාත්ථේ" යන සූත්‍රයෙන් අසඩ්ඛ්‍යසමාස වෙයි, නඤ් වර්ජිතකොට ඇති ක්ත්වානන්තයන් හා එක්ව සමාස වීමක් ඇතිකල්හි ක්ත්වා ප්‍රත්‍යයහට"අනඤ්සමාසෙ ක්ත්වොල්‍යප්" යන සූත්‍රයෙන් ල්‍යප් ආදෙශවෙයි, ලකාරපකාර ඉත්වෙයි, විහක්ති ලොප්වෙයි,ප්‍රාදිසමාසවෙයි,ප්‍රකෘත්‍ය යනුවේ; ප්‍රකෘතීන; උක්කෘෂ්ටවශයෙන්; කෘත්වා, කොට යන අර්ථයෙහි ප්‍රකෘත්‍ය නම්වේ, උක්කෘෂ්ටවශයෙන් කොට යනු අර්ථයි

ප්‍රගෘහ්‍යඃ ආවාය්‍යඃ යන වාක්‍යයෙහි ප්‍රාවාය්‍යඃ කියා සමාස කළයුතුකල්හි ප්‍රයන උපසර්ග ප්‍රකියාවෙයි, ඔහුකෙරෙන් සුවෙයි, ඔහුට "සුපොසඩ්ඛ්‍යාලුලුක්" යන සූත්‍රයෙන් ලුක්වෙයි, ආවාය්‍ය යනු ආවාය්‍යකියාවෙයි, ඔහුකෙරෙන් ප්‍රථමෙකවචන සුවෙයි, ඕහට රුත්වවිසර්ජනීයවෙයි, ප්‍ර ආවාය්‍යඃ කියාසිවිකල්හි "සුප් සුපෙකාඒයම්" යනු වැටෙන්නේ "ප්‍රාදයොගතාද්‍යෙථී ප්‍රථමා" යන වාර්තික සූත්‍රයෙන් ගතාද්‍යර්ථයෙහි වැටෙන්නාවූ ප්‍රාදීන් හා එක්ව ප්‍රථමානන්තපදයන් එක්වද සමාසවෙයි, විහක්ති ලොප්වෙයි, පරවණ්‍යා හා සංහිතාවෙයි, ප්‍රාවාය්‍යඃ යනුවේ ප්‍රගතඃ, ඉක්මුණු; ආවාය්‍යඃ, ආවාය්‍යතෙම්; ප්‍රාවාය්‍යඃ, ප්‍රාවාය්‍යතම්වේ; ඉක්මුණු ආවාය්‍යයි, ප්‍රාන්නෙතවාසියනුද ප්‍රොපධ්‍යායඃ යනුද මෙසේම සිඩ වෙයුතු; අතික්‍රාන්තඃ ඛට්වාම් යන වාක්‍යයෙහි අතිඛට්වඃ කියා සමාසයක් සාධ්‍යයුතුකල්හි අතියන උපසර්ග අතිකියාවෙයි, ඔහු කෙරෙන් පරව සුවිහක්තිවෙයි, ඕහට "සුපොසඩ්ඛ්‍යාලුලුක්" යන සූත්‍රයෙන් ලුක්වෙයි, ඛට්වා කියාවෙයි, ඔහුකෙරෙන් පරව ඒතී යෙන වචනවූ අම්විහක්තිවෙයි, ඔහුකෙරෙන් පරවූ අම්හට "අතොඃම්" යන සූත්‍රයෙන් අම් ආදෙශවෙයි, අතිපර කල්හි, අක් හට "අතොඃතිදීඃ" යන සූත්‍රයෙන් දීඃ හා සංහිතාවෙයි, අති ඛට්වාම් කියාසිටි කල්හි "සුප්සුපෙකාඒයම්" යනු වැටෙන්නෙහි "අත්‍යාදයඃ ක්‍රාන්තාද්‍යර්ථේ ද්විතීයයා" යන වාර්තික සූත්‍රයෙන් ක්‍රාන්තාද්‍යර්ථයෙහි වැටෙන්නාවූ අත්‍යාදිහු ද්විතීයාන්තයන් හා

එක්ව සමාසවෙයි, විභක්ති ලොප්වෙයි "සුපිහ්‍රස්වඃ" යන සූත්‍රයෙන් සුප්පරක‍ල්හි ආකාරයහට හ්‍රස්වව රුඞ්විසර්ජනීය වෙයි, අතිඛට්වඃ යනුවේ; ඛට්වාම්, ඇඳ; අතික්‍රාන්තඃ, ඉක්මුණේ; අතිඛට්වඃ අතිඛට්වනම්වේ, ඇඳ ඉක්ම සිටියෙකි. අවක්‍රෘෂ්ටං කොකිලයාවනම් යන වාක්‍යයෙහි අව කොකිලම් කියා සමාසයක් කළ යුතුකල්හි අඹ යන උපසර්ග අවකියා වෙයි, ඔහුකෙරෙන් පරව සුවිභක්ති වෙයි, ඕහට "සුපොසඞ්ග්‍යාලුක්" යන සූත්‍රයෙන් ලුක් වෙයි, කොකිලාශබ්ද කොකිලා කියාවෙයි, ඔහුකෙරෙන් පරව තෘතියෙහි වව්‍යාවූ ටාවිභක්තිවෙයි,ටකාර ඉත්වෙයි, ටාවිභක්ති පරකල්හි ආඛ්‍යාතයහට "ටිවාප්‍රඃ" යන සූත්‍රයෙන් එකාරවෙයි, එඞ්හට "එවොඃ යවාඃ ඃවඃ" යන සූත්‍රයෙන් අය්වෙයි, සංහිතාව කොකිලයා යනුවෙයි, අව කොකිලයා කියාසිටි කල්හි "සුප් සුපෙකාඊඃම්" යනු වැටෙන්නෙහි "අවාදඃ ක්‍රෘෂ්ටාදූඊ තෘතීයයා" යන වාර්ත්තික සූත්‍රයෙන් ක්‍රෘෂ්ටාදූඊයෙහි වැටෙන්නාවූ අවාදීහු තෘතීයාන්ත පදයන් හා එක්ව සමාසවෙයි,විභක්තිලොප් වෙයි, සුප්පරව සිටිකල්හි ඕබාදූන්නවූ අප්‍රධානවූ ආකාරයහට "ඞ්‍යාදීනාම්" යන සූත්‍රයෙන් හ්‍රස්වවෙයි, සුගට අමාදෙශව අව කොකිලම් යනුවේ, කොකිලයා, නොවිල්ල විසින් අවක්‍රෘෂ්ටම්, හරණලද; වනම්, වනය; අවකොකිලම්, අවකොකිලනම්වේ; නොවිල්ලන් විසින් හරණලද වනයයි.

පරිග්ලානොඛ්‍යයනාය යන වාක්‍යයෙහි පඨ්ඛ්‍යයනඃ කියා සමාසයක් කළයුතුකල්හි පරියන උපසර්ග පරිකියාවෙයි, ඔහු කෙරෙන් පරව සුවිභක්තිවෙයි, ඕහට "සුපොඃසඞ්ග්‍යාලුක්" යන සූත්‍රයෙන් ලුක්වෙයි, අධ්‍යාඛ්‍යානශබ්ද අධ්‍යයනකියාවෙයි, ඔහුකෙරෙන් පරව ප්‍රථමෙක වචන සුවිභක්තිවෙයි, ඕහට "සසජුෂොරුඃ" යනසූත්‍රයෙන් රුඞ්විසර්ජනීයවෙයි, පඨ්ඛ්‍යයනඃ කියාසිටි කල්හි"සුප්සුඃපෙකාඊඃම්"යනු වැටෙන්නෙහි "පඨ්‍යාදයොග්ලානාදූඊවතුර්ත්‍යාඃ" යන වාර්ත්තික සූත්‍රයෙන් ග්ලානාදූඊයෙහි වැටෙන්නාවූ පඨ්‍යාදීහු චතුර්ථී විභක්ත්‍යන්තපදයන් හා එක්ව සමාසවෙයි, විභක්තිලොප්වෙයි, "ඉකොයනව්," යන සූත්‍රයෙන් ඉකාරයහට යකාරාදෙශවෙයි, සුගට රුඞ්විසර්ජනීයවෙයි, පඨ්ඛ්‍යයනඃ යනුවේ, අධ්‍යයනාය, හැදෑරීමෙන්; පරිග්ලානඃ, මිරිකුණේ,පඨ්‍යාඛ්‍යයනඃ, පඨ්ඛ්‍යයන නම්වේ, හැදෑරීමෙන් හිලන්වූයෙනි.

නිඃක්‍රාන්තඃ කෞශාම්බ්‍යාඃ යන වාක්‍යයෙහි නිඃඑසඃඉකාම්බිඃ කියා සමාසයක් කළයුතු කල්හි නිස් යන උපසර්ග නිස්කියාවෙයි ඔහු කෙරෙන් පරව සුවිභක්තිවෙයි, ඕහට "සුපොසඞ්ග්‍යාලුක්" යන

!. 7.

17 අනෙකමන්‍යාපේ 2, 2, 46.

අනෙකං සුබන්තං මන්‍යසය පදසඤ්ඤේ එකාර්ථං වා භවති, ආරුඑහා වාතරෝ යං ස ආරුඑහවාතරඃ, (ලාඤ්ඡඃ;) අජගල්'ලිඛිතං යං ස අජගල්ලිඛිතඃ, (ශබ්දඃ) ප්‍රජිතා අතිථයොයෙනසඃ ප්‍රජිතා තිථිඃ, (තුණවාන්) ජිතාසසාරුඑඛේන සචිත්තාතරඃ, (පරශුඃ) උප ශෘතඃ පශුඛීසෙමස උපහෘතපශුඃ (බ්‍රාහමණඃ) තඃ පරොයසමාත් ස සතපරඃ, (අකාරඃ) චිත්‍රාගාවොයසය සඤ්චිත්‍රගුඃ (ගොමාන්) "ගොරප්‍රධානසය්‍යාහතසෙය"නි සුචිත්‍රසවඃ, මත්තා අනෙකෙ ගජා යසමිංසතානමත්තා නෙකගජම් (වනම්) සහප්‍රත්‍රෙණවතීනමානඃ සසුත්‍රඃ,සහප්‍රත්‍රඃවා,"සහසසසෝ'න්‍යාපේ" ඉති විකලපෙන සහසසසඃ.

සූත්‍රයෙන් ලුක්වේ, "නිර්දුඛිතිරාවිශවතුඃප්‍රාදුඃප්‍රාදුඃපුරසාම්" යන සූත්‍රයෙන් සකාරයාගට ෂකාරයෙක්වෙයි, සෞශාඛිබ්ශබ්ද සෞ ශාඛ්බිනියාවෙයි, ඔහු සෙරෙන් පරව පඤ්චමෙසය වචනවූ ඩස් විභක්ති ඩස්කියාවෙයි, ඉකාර ඉත්වෙයි, අකාරයපරකල්හි ඊකා රයනට "ඉතොයණ්වි" යනසූත්‍රයෙන් යකාරයෙක්වෙයි, "අකෝ කිදිඝිඃ" යන සූත්‍රයෙන් දීඝි හා "විරාමෙවිසර්ජනියඃ" යන සූත්‍ර සෙන් විසර්ගවෙයි, නිෂෙකෞශාඛ්බඃ, කියාසිටිබාල්හි "සුප්සුපෙ කාර්ථසම්" යනු වැටෙන්නෙහි "නිරාදයඃ ක්‍රාන්තාදෘර්ථෙපඤ්ච මසඃ" යන වාර්තික සූත්‍රයෙන් ක්‍රාන්තාදෘර්ථයෙහි වැටෙන්නාවූ නිරාදිඅ පඤ්චමීවිභක්තසය්‍යන්ත පදයන් හා එක්ව සමාසවෙයි, විභ ක්ති ලොප්වෙයි; නිෂෙකෞශාඛ්බිඃ යනුවේ,සෞශාඛ්බසඃ,සොසඛිඃ නුවරින් නිඃක්‍රාන්තඃ,නික්මුණේ නිෂෙකෞශාඛ්බිනම්වේ, සොසඛිඃ නුවරින් නික්මුණෙකි.

තූෂ්ණීම්භූතවා, යන වාක්‍යයෙහි තූෂ්ණීම්භූය කියා සමාසයක් සාළසුඋත්තාල්හි තූෂ්ණීම්ය යන නිපාතය තූෂ්ණීම්කියාවෙයි, ඔහුගෙ රෙන් පරව සුබිහක්තිවෙයි, ඕහට "සුපොඅඛ්‍යාළුක්" යන සූත්‍රයෙන් ලුක්වෙයි, භූසත්තායාම් යන ධාතු භූ කියාවෙයි; ඔහු ගෙරෙන් පරව "එකාකාර්ථාභාවයොඃ පූර්වත්" යන සූත්‍රයෙන් ක්ත්වා ප්‍රත්‍යයවෙයි, සකාරලුත්වෙයි, තූෂ්ණීම්භූත්වා කියාසිටිබාල්හි "සුප් සුපෙකාර්ථසම්" යනු වැටෙන්නෙහි තූෂ්ණීම් යන මේ නිපාතය භූ ධාතුසහිතවූ ක්ත්වාප්‍රත්‍යයාන්තයා හා එක්ව"තූෂ්ණීම්"යන සූත්‍ර යෙන් විකලපයෙන් සමාසවෙයි, තඤ්වර්ජිතවූ ක්ත්වාන්තයා හා එක්ව සමාසයක් ඇතිබාල්හි ක්ත්වාප්‍රත්‍යයගට "අනඤ්සමාසෙ ක්ත්වොල්‍යප්" යන සූත්‍රයෙන් ල්‍යප් ආදෙශවෙයි, ලකාර පකාර ඉත්වෙයි තූෂ්ණීම්භූය යනුවේ, විකලපයෙයින් සමාසනුවූ පක්ෂ යෙහි තූෂ්ණීම්භූත්වා යනුවේ, මුවෙන් නොබැණ යන අර්ථයි.)

"අනෙකමන්‍යාපේ" යනු සූත්‍රයි, අනෙකම් යනු පදය, අන්‍යාපේ යනු පදයි.

අනෙකං සුබන්තම්,නොයෙක් සුබන්තනෙම්; අන්‍යසය්‍යපදසය අපේ, අන්‍යපදයාගේ අදීයෙහි වැටෙන්නේ; වා, ඔකල්පයෙන්; එකාර්ථසම්භවති,සමාසවේ;ඇරුඑඃ, ආරුඑවූ;ගෙවත් නැංගාවූ;

වානරඃ,වඳුරුතෙම;යම් යම්තැවද; සඃ, හෙතෙම්; ආරූඪවානරඃ ආරූඪවානරතම්වේ; හේ කවරේද? වෘක්ෂඃ, ගසයි; අජහත්, නොහරින්නාවූ; ලිඞ්ගම්,ලිඞ්ගයතෙම්;යම්;යම්තැවද;සඃ,හෙතෙම් අජහල්ලිඞ්ගම්, අජහල්ලිඞ්ගනම්වේ; හේ කවරේද? ශබ්දඃ, (නිය තලිඞ්ගයක් ඇතිසල්හි; විශෙෂ්‍යයාගේ අන්‍යලිඞ්ගතාව්‍යය ඇතිසල් හිදු සකීය ලිඞ්ගය නොහැරීමෙන් විශෙෂණය සිටී) ශබ්දයි.; "වෙදඃ ශ්‍රුතිඃ ස්ත්‍රියාං ප්‍රමාණම්" යනු මීට උදාහරණයි

(මෙහි වෙදඃ ප්‍රමාණම් ශ්‍රුතිඃ ප්‍රමාණම් නියා වෙන් වෙන්ව සම්බන්ධවෙයි. වෙදඃ යනු පුල්ලිඟු ප්‍රථමා එකවචනයි. ශ්‍රුතිඃ යනු සත්‍රී ලිඟු ප්‍රථමා එකවචනයි. ප්‍රමාණ ශබ්දය නියත නපුංසක ලිඟුව සිට තමන්ගේ නියත ලිඞ්ගය නොහැර පළමු කී ශබ්ද දෙකෙනාට විශෙෂණවීම් අජහල්ලිඞ්ගලක්ෂණවේ) පූජිතඃ, පූජන ලද්දාවූ අතිථයඃ, ආගන්තුකයෝ; යෙන, යමක්හු විසින්ද; සඃ, හෙතෙම්; පූජිතාත්තිඃ, පූජිතාතිථිනම්වේ; හේකවරේද? ගුණවාන්, ගුණඇත්තෙකි; ත්‍රිත්‍රඃ, කපනලද; භරඃ, වෘක්ෂයතෙම්; යෙන, යමක් කරණකොටගෙනද; සඃ, හෙතෙම්; ත්‍රිත්‍රභරඃ, ත්‍රිත්‍රභරනම්වේ; හේ කවරේද? පරශුඃ, පොරවසි; උපහඃ, දෙනලද; පශුඃ, සිවුපාතෙම්; යසෛම්,යම්කිහටද; සඃ, හෙතෙම්; උපහෘතපශුඃ, උපහෘතපශුනම්වේ; හේ කවරේද? බ්‍රාහ්මණඃ, බමුණුසි;නඃ, නකාරඃ; පරඃ, පරවූයේ; ඔසඃවාන්, යම්කිහුකෙරෙන්ද; සඃ, හෙතෙම්; නපරඃ, නපරනම්වේ; හේකවරේද? අකාරඃ, අකාරයි; චිත්‍රා, නානාවර්ණඇති; නොහොත් හිරිගසනලද හෝ පුල්ලිඇති; ගාවඃ, ගෙරි; යස්‍ය, යමක්හුගේද; සඃ, හෙතෙම්; චිත්‍රගුඃ,චිත්‍රගුනම්වේ; (1)හේ කවරේද? ගොමාන්,හිරි හෝ පුල්ලි යුත් ගෙරින් ඇත්තෙකි. ශාකටායනවෘත්තිකාරයෝ දෙවදත්ත නමැත්තෙකැයි කියති. චිත්තගුඃ යන පාලිශබ්දයට ගෙරින් ඇත් තෙකැයි පදසාධනසන්නකාරයෝ කියති. පඤ්චගුඃ උපගුඃ යනුද මෙසේ සිඞ්කළයුතුයි. පඤ්චගුඃ, ගෙරින් පස්දෙනෙක් ඇත්තෙකි. උපගුඃ, සමීපයට එළඹි ගෙරින් ඇත්තෙකි. ගොරධානස්‍යානන්ත ස්‍යෙති,"ගොරධානසඃනන්තස්‍ය, යන සූත්‍රයෙන්; සුපි, සුප්හුපර කල්හි; ඉසවඃ, ඉසවඃවි; මත්තාඃ, මත්වූ; අනෙකෙ, නොයෙක්; ගජාඃ, ගජයිහු; යසමින්, යම්තෙනෙක්හිද, තත්, ඒ; මත්තානෙක ගජම්, මත්තානෙක ගජතම්වේ; හේ කවරේද? වහම්, වහයයි; පුත්‍රෙණසහ,පුත්‍රයා ග එක්ව; වර්‍තමානඃ, පවත්නේ; සපුත්‍රඃ, සපුත්‍ර නම්වේ;සහපුත්‍රඃවා,සහපුත්‍රස්ත්‍රියා හෝ යෙයි;සහස්‍යස්‍යොත්‍යාවිති, "සහස්‍යස්‍යොත්‍යාවේ" යන සූත්‍රයෙන් විකල්පෙන, ඒකාලපයෙන්; සහස්‍ය, සහඃශබ්දයනට; සඃ, සකාරාදෙශවෙයි.

(මෙහි බාලශික්ෂාව කියනුලැබේ. ආරූඪෝ වානරෝයඃ සඃ යනවාක්‍යයෙහි ආරූඪවානරඃ නියා අන්‍යාර්ථසමාසයක් කළයුතු, කල්හි ආරූඪශබ්ද ආරූඪක්‍රියාවෙයි, ඔහු නෙරෝන් පරවූ ප්‍රථ

(1) චිත්‍රාගාවෝ සෞත්‍ර ටලෞකික චිග්‍රහෙ, චිත්‍රාජස් ගොඩසි ඉවාභ ලෞකික චිග්‍රහෙ, චිත්‍රගුඃ, රූපුවදභ්‍යාර්‍ය්‍යඃ, චිත්‍රාජරති ගොඤි සෞත්‍රි චිග්‍රහෙ අනෙඃගොකෙතඛ්‍රහ්‍යාමපි බහුලතිඃ, අත්‍ර කෙචින් චිත්‍රා ජරති ගුඃ, ජරති චිත්‍රාගු ඒඃ. ඊ. සිඞ්ඛාන්ත කෞමුදී.

මෙහෙ වචනවූ සුවිහක්තිවෙයි. ඕහට "සසජ්ඝොරුඃ" යන සූත්‍ර යෙන් රුඑ විසර්ජනීයව ආරුඃ යනුවේ. වානරශබ්ද වානර කියාවෙයි; ඔහු හෙරෙන්පරව: ප්‍රථමෙකවචනවූ සුවිහක්තිවෙයි ඕහට "සසජ්ඝොරුඃ" යනසූත්‍රයෙන් රුඑවිසර්ජනීයව වානරඃ යනුවේ, ආරුඃසෝවානරෝ යං සඃ කියා සිරිකල්හි; "සුප්සුපෙ කාම්‍යම්" යනු වැවෙන්නෙහි අනෙඃසුඛන්තතොම්; අන්‍යපදයා ගේ අර්ථයෙහි වැවෙන්නේ "අනෙඃඛම්න්‍යාම්" යඳ සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් අන්‍යාර්ථසමාසවෙයි, විභක්තිකාර්ය ලොප්වෙයි, අන්‍ය පදයන්ගේ අප්‍රයොගයදවෙයි, ආරුඑවානරයි සිරිකල්හි ඔහු හෙරෙන් පරව ප්‍රථමෙකවචනවූ සුවිහක්තිතොට "සසජ්ඝොරුඃ" යන සූත්‍රයෙන් රුඑවිභක්තිඝොට ආරුඃසඃවානරඃ යනුවේ, වාක්‍යයි, මේ විග්‍රහයා අන්‍යාර්ථසමාසයට උදාහරණයි. අජඝන් ලිඛං යං සඃ යන වාක්‍යයෙහි අජඝල්ලිඛම් කියා අන්‍යාර්ථසමා සයක් කළසුතු කල්හි අජඝන් ශබ්ද අජඝන්කියා වෙයි, ඔහුහෙ රෙන් පරව ප්‍රථමෙකවචනවූ සුවිහක්තිවෙයි, ඕහට "සොඃ" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වෙයි. ලිඛශබ්ද ලිඛකියා වෙයි, ඔහුහෙ රෙන්පරව ප්‍රථමෙකවචනවූ සුවිහක්තිවෙයි. අඛාරාන්තයාහෙ රෙන් පරවූ සුහට "ආහොම්" යන සූත්‍රයෙන් අම්වෙයි. අම්පර කල්හි "අම්පුම්ඃ" යන සූත්‍රයෙන් පුම්රූපව ලිඛම්යනුවේ, අජ ඝන් ලිඛම් කියා සිරිකල්හි "සුප්සුපෙකාම්‍යම්" යනු වැවෙන් නෙහි අනෙඃසුඛන්තතෙම අන්‍යපදයන්ගේ අර්ථයෙහි වැවෙන් නේ "අනෙඃඛම්න්‍යාම්" යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් අන්‍යාර්ථ සමාසවෙයි, විභක්ති ලොප්වෙයි, ලකාරයා පරකල්හි තඛාරය හට "තොර්ලලි" යන සූත්‍රයෙන් ලඛාරාදෙශවෙයි. අජඝල් ලිඛකියා සිරිසි, ඔහුහෙරෙන් පරව සු හා අම්ද පුම්රූපදවෙයි, අජඝල්ලිඛම් යනුවේ, සවකීය ලිඛනය නොහැර සිරින ශබ්දයි. මේද විග්‍රහයා අන්‍යාර්ථසමාසයට උදාහරණයි.

පූජ්‍යාඃ අනිර්ථයෝ යෙන සඃ යන වාක්‍යයෙහි පූජ්‍යාඃනිර්ථඃ කියා අන්‍යාර්ථසමාසයක් කළසුතු කල්හි පූජ්‍යාඃශබ්ද පූජ්‍යා කියා වෙයි, ඔහුහෙරෙන් පරව ප්‍රථමා බහුවචනවූ ජස් විභක්තිවෙයි ජඃකාර ඉත්වෙයි. අක්ෂු පරකල්හි අර්ථට "අඩොනිදීඞඃ" යන සූත්‍රයෙන් දීඞ්වෙයි. "විරාමේ විසර්ජනීයඃ" යන සූත්‍රයෙන් විරාම යෙහි විසර්ජනීයවෙයි. පූජ්‍යාඃ යනුවේ. අනිර්ථශබ්ද අනිර්ථකියාවෙයි. බහුවෙරෙන් පරව ප්‍රථමාබහුවචනවූ ජස් විභක්තිවෙයි. ජඃකාර ඉත්වෙයි, අකාරයා පරකල්හි ඉකාරයනට "ආදෙඩි" යනසූත්‍ර යෙන් එඩ්වෙයි, එඩ්හට "එඑොයව්‍යායාවඃ" යන සූත්‍රයෙන් අයා

දෙශවෙයි. රුඞ් විසර්ගහා සංඥාවෙයි. අනිථයාඃයනුවෙයි, පූර්ජිතාඃ අනිථයඃ යෙන සඃ නියා සිටිකල්හි "සුප්සුපෙකාර්‍යම්" යනු වැටෙන්නෙහි අෂ්ඨන සුඛන්තනෙම අන්‍යපදයන්ගේ අර්ථයෙහි වැටෙන්නේ "අනෙකමන්‍යාර්ථේ" යන සූත්‍රයෙන් අන්‍යාර්ථසමාස වෙයි, විභක්තිලෝප් වෙයි. සු හා රුඞ් විසර්ග සංඥා වෙයි, පූර්ජිතාතිථිඃ යනුවේ. ගුණඇත්තෙකි. මේ නාතියා අන්‍යාර්ථසමාඛ්‍යට උදාහරණයි.

ජිත්‍යඃ තරුඃ යෙන සඃ යන වාක්‍යයෙහි ජිත්‍යතරුඃ නියා අන්‍යාර්ථසමාසයක් කළයුතුකල්හි ජිත්‍යශබ්ද ජිතනකියා වෙයි ඔනුතොරෙන් පරව ප්‍රථමෙකාවචනවූ සුවිභක්තිවෙයි.

ඕහට "සසර්ජුෂොරුඃ" යන සූත්‍රයෙන් රුඞ්විසර්ගව ජිත්‍යඃ යනුවේ. තරුශබ්ද තරු කියාවෙයි. ඔහු තොරෙන්පරව ප්‍රථමෙකා වචනවූ සුවිභක්තිවෙයි. ඕහට "සසර්ජුෂොරුඃ" යන සූත්‍රයෙන් රුඞ්විසර්ගව තරුඃ යනුවේ. ජිත්‍යඃ තරුඃ යෙන සඃ කියා සිටි කල්හි සුප්සුපෙකාර්‍යම් යනු වැටෙන්නෙහි අනෙකසුබන්තනෙම අන්‍යපදයන්ගේ අර්ථයෙහි වැටෙන්නේ "අනෙකමන්‍යාර්ථේ" යන සූත්‍රයෙන් අන්‍යාර්ථසමාසවෙයි. විභක්තිලෝප්වෙයි. සු හා රුඞ් විසර්ගවෙයි. ජිත්‍යතරුඃ යනුවෙයි. පොරවයි. මේද සාරණ අන්‍යාර්ථසමාසයට උදාහරණයි.

උපහෘතඃ පශුඃ යඥෙම සඃ යන වාක්‍යයෙහි උපහෘතපශුඃ කියා අන්‍යාර්ථසමාසයක් කළයුතුකල්හි උපහෘතශබ්ද උපහෘත කියාවෙයි, ඔහුතොරෙන් පරව ප්‍රථමෙකාවචනවූ සුවිභක්තිවෙයි, ඕහට "සසර්ජුෂොරුඃ" යන සූත්‍රයෙන් රුඞ්හා විසර්ගවෙයි, උප හෘතඃ යනුවේ, පශු ශබ්ද පශුකියා වෙයි, ඔහුතොරෙන් පරව ප්‍රථමෙකාවචනවූ සුවිභක්තිවෙයි, ඕහට "සසර්ජුෂොරුඃ" යන සූත්‍රයෙන් රුඞ් හා විසර්ගවෙයි. පශුඃ යනුවෙයි. උපහෘතපශුඃ සඥෙම සඃ කියාසිටිකල්හි සුප්සුපෙකාර්‍යම් යනු වැටෙන්නෙහි අනෙකසුබන්තනෙම අන්‍යපදයන්ගේ අර්ථයෙහි වැටෙන්නේ "අනෙකමන්‍යාර්ථේ" යන සූත්‍රයෙන් අන්‍යාර්ථසමාසවෙයි අන්‍යපද යන්ගේ අප්‍රයොග වෙයි, විභක්තිලෝප්වෙයි, සු හා රුඞ් හා විසර්ගවෙයි, උපහෘතපශුඃ යනුවෙයි, ප්‍රාඛ්මණයි, මේ මතුළු අන්‍යා ර්ථසමාසයට උදාහරණයි,

ගෘහපරෝගසම්භාත් සඃ යන වාක්‍යයෙහි ගෘහ කියා අන්‍යාර්ථ සමාසයක් කළයුතුකල්හි ගෘහ ශබ්ද ගෘහ කියාවෙයි, ඔහුතොරෙන් පරව ප්‍රථමෙකාවචනවූ සුවිභක්තිවෙයි, ඕහට "සසර්ජුෂොරුඃ"

යන සූත්‍රයෙන් රූඪි හා විසර්ග වෙයි, හෑ යනුවේ, පරශබ්ද පරකියා වෙයි, ඔහුතෙරෙන් පරව ප්‍රථමෛකවචනවූ සුඹිහකතිවෙයි, ඕහට "සසජ්ඣොරූ" යන සූත්‍රයෙන් රූඪ හා විසර්ගවෙයි, පරඃ යනුවේ. හෑ පරඃ යසමාන් සඃ කියා සිටිනල්හි "සුප්සුපෙකාදීඝම්" යනු වැවෙන්නෙහි අනෙක සුබන්තතෙම අන්‍යපදයන්ගේ අවී යෙහි වැවෙනතේ "අනෙකමන්‍යාථේ" යන සූත්‍රයෙන් අන්‍යාර්ථ සමාසවේ. විභක්තිලොප්වෙයි, සු හා රූඪ හා විසර්ගවෙයි, නපරඃ යනුවෙයි, "නපරඃ" යනු වාඤ්ඡ සූත්‍රයෙකි, අකාරයි. මෙද පඤ්චම් අන්‍යාර්ථසමාසයට උදාහරණයි.

චිත්‍රාගාවඃ යස්‍ය සඃ යන වාක්‍යයෙහි චිත්‍රගුඃ කියා අන්‍යාර්ථසමාසයක් කළයුතුකල්හි චිත්‍රශබ්ද චිත්‍රකියා වෙයි, ඔහුතෙරෙන් පරව ප්‍රථමාබහුවචනවූ ජස්විභක්තිවෙයි, ජඃකාර ඉත් වෙයි. අක් පරකල්හි අක්හව "අතොකිදීඝිඃ" යන සූත්‍රයෙන් දීඝීවෙයි. "විරාමේ විසජ්ජනීයඃ" යන සූත්‍රයෙන් විරාමයෙහි විසර්ගවෙයි, චිත්‍රාඃ යනුවෙයි, ගො ශබ්දය ගො කියාවෙයි, ඔහු තෙරෙන් පරව ප්‍රථමාබහුවචනවූ ජස්විභක්තිවෙයි, ජඃකාර ඉත්වෙයි, ජස් පරකල්හි "ගොරෝඅඩාථේ" යන සූත්‍රයෙන් ගොශබ්දයගව ඔඅ වෙයි, ඔඅපරකල්හි ඔඅකාරයගව "එචොයවායාවඃ" යන සූත්‍රයෙන් ආව් ආදේශවෙයි, "විරාමෙවිසජ්ජනීයඃ" යන සූත්‍රයෙන් විසර්ගවෙයි, ගාවඃ යනුවේ, චිත්‍රාඃ ගාවඃ යස්‍ය සඃ කියා සිටිකල්හි ප්‍රුප්සුපෙකාදීඝම් යනු වැවෙන්නෙහි අනෙක සුබන්තතෙම අන්‍යපදයන්ගේ අවීයෙහි වැවෙන්නේ "අනෙකමන්‍යාථේ" යන සූත්‍රයෙන් අන්‍යාර්ථසමාසවෙයි, විභක්ති ලොප්වෙයි, ගෞහුගේ ඔඅකාරය ගව "සෘතඋත්" යන සූත්‍රයෙන් ඌකාරවෙයි, ඌකාරයගව "ගොරප්‍රයානස්‍යාන්තස්‍ය" යන සූත්‍රයෙන් හ්‍රස්වවෙයි, සු හා රූඪ හා විසර්ගවෙයි, චිත්‍රගුඃ යනුවේ, ඉරි නෝ පුල්ලියුත් ගෙරින් ඇත්තෙකි, ඉඳු හෝ වඳු හෝ වෙයි මේද ෂඨී අන්‍යාර්ථ සමාසයට උදාහරණයි.

මත්තනාඃ අනෙකෙ ගජාඃ යස්මින් වත්. යන වාක්‍යයෙහි "මත්තානෙකගජේ" කියා අන්‍යාර්ථසමාසයක් කළයුතු කල්හි මත්ත ශබ්ද මත්ත කියාවෙයි, ඔහුතෙරෙන් පරව ප්‍රථමාබහුවචනවූ ජස් විභක්තිවෙයි, ජඃකාර ඉත්වෙයි, අක් පරකල්හි අක්හව "අතොකිදීඝිඃ" යන සූත්‍රයෙන් දීඝීවෙයි, "විරාමේ විසජ්ජනීයඃ" යන සූත්‍රයෙන් විරාමයෙහි විසර්ගවෙයි, මත්තනාඃ යනුවේ, අනෙක ශබ්ද අනෙක කියා වෙයි, ඔහුතෙරෙන් පරව ප්‍රථමා බහුවචනවූ ජස් විභක්තිවෙයි, ජඃකාර ඉත්වෙයි, ජස්හට "ජසඃශි" යන සූත්‍රයෙන්

අනෙක මිති වත්තතෙ;-

7.

18 වාවේ 2, 2, 4.

අනෙකං සුබන්තං වාවේ එකාඒසං වා භවති, වාවොත්‍ර ඉත රෙතරයොගඃ සම්භාරොවා, තත්‍රෙතරයොගෙ ච්වවන බහු වචනෙ අපි භවතඃ, අශවශ්ච වෘෂභශ්ච අශ්ව වෘෂභෞ අශ්වාශ්ච වෘෂභාශ්ච අශ්වවෘෂභාඃ.

ශීවෙයි, ශකාර ඉත්වෙයි, ර්කාරයාහට "ආදදෙඩ්" යන සූත්‍ර යෙන් එඩ් යතාදෙශවේ, අනෙකොසත්‍රුවේ, ගජ ශබ්ද ගජ කියා වෙයි, ඔහුකෙරෙන් පරව ප්‍රථමා බහුවචනවූ ජස් විභක්තිවෙයි, ජකාර ඉත්වෙයි, අයි පරකල්හි අක් හට "අකොකිදීඃ" යන සූත්‍රයෙන් දීඃවෙයි, "ච්රාමෙච්සඃනියඃ" යන සූත්‍රයෙන් ච්රාම යෙහි විසඟීවෙයි, ගජාඃ සත්‍රුවෙයි, මත්තාඃ අනෙකොගජාඃ යසම්න් නත් කියාසිටි කල්හි "සුප්සුපෙකාඒසම්" යනු වැටෙන්නෙහි අනෙකසුබන්තතෙම අන්‍ය පදයන්ගේ අඒයෙහි වැටෙන්නේ "අනෙකමන්‍යාපේ" යන සූත්‍රයෙන් අන්‍යාඒසමාසවෙයි, විභක්ති ලොප් වෙයි, සංහිතාවෙයි, සුහා අම්හා පූර්ව්වරූපද වෙයි, මත්තා නෙකගජම් යනුවේ, වනයයි, මේද සප්තම් අන්‍යාඒසමාසයට උදාහරණයි.

සහප්‍රත්‍රෙණවර්ත්තමානඃ යන වාක්‍යයෙහි සප්‍රත්‍රඃ කියා අන්‍යාඒසමාසයක් කළයුතු කල්හි සහ යන නිපාතය සහ කියා වෙයි, ඔහු කෙරෙන් පරව සුවිභක්තිවෙයි, ඕහට "සුපොසඞ්‍යා ලුලුක්" යන සූත්‍රයෙන් ලුක්වෙයි, ප්‍රත්‍රශබ්ද ප්‍රත්‍ර කියාවෙයි, ඔහු කෙරෙන් පරව තෘතීයෙඃ වචනවූ ටා විභක්තිවෙයි, ටකාර ඉත්වෙයි, ටාහට "ටාඩසොරිනස්‍යඃ" යන සූත්‍රයෙන් ඉනාඃදෙශ වෙයි, "ආදදෙඩ්" යන සූත්‍රයෙන් එඩ්වෙයි, "රෂාන්‍යොණඑඃ පදෙ" යන සූත්‍රයෙන් ණකාරවෙයි, ප්‍රත්‍රෙණ යනුවෙයි: සහ ප්‍රත්‍රෙණ කියාසිටි කල්හි "සුප්සුපෙකාඒසම්" යනු වැටෙන්නෙහි අනෙක සුබන්තාතෙම අන්‍යපදයන්ගේ අඒයෙහි වැටෙන්නේ "අනෙකමන්‍යාපේ" යන සූත්‍රයෙන් අන්‍යාඒසමාසවෙයි, විභක්ති ලොප්වෙයි, සහ ශබ්දයහට "සහස්‍ය සොඃන්‍යාපේ"යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් සකාරාදෙශවෙයි, සු හා රුඩ්ඛ හා විසඟීවෙයි, සප්‍රත්‍රඃ යනුවේ, සකාරනුවූ පඤ්චයෙහි සහප්‍රත්‍රඃ යනුවේ, ප්‍රත්‍රයකු සමග පවහින්නෙකි, මේ ද සහ ශබ්දයා හා සමාසවූ අන්‍යාඒ සමාසයට උදාහරණයි.)

අනෙකම්තී, අනෙකම් යනු; වත්තතෙ, වැටේ.

"වාවේ යනු සූත්‍රයි, එකපදයි.

අනෙකං සුබන්තම්, නොයෙක් සුබන්තතෙම; වාවේ, ව ශබ්ද යාගේ අඒයෙහි වැටෙන්නේ; වා, විකල්පයෙන්; එකාඒසම්භවති,

සමාහාරෙතු.

වාචී ඉති වත්තබ්බෙ;-

7. 1.

19 සමාහාරෙ නපුංසකම්. 2, 2, 49.

වාචේ සමාහාරෙ යමදෙතාඒසංතන්නාපුංසකම්භවති,සමාහාර සෙසෙකත්වං දෙතාවචනමේව. අඝවඝවාඝහඝව අඝවාඝහම්; සමාසෙ යන් පුබ්බමුකතං තදෙව පුබ්බං නිපතති, ක්‍රමව්‍යතික්‍රමෙ ප්‍රයොජනාභාවාත්.

සඛිවිපයඃයොපි භවති බහුලාධිකාරාත්; දන්තානාංරාජා රාජදන්ත ඉත්‍යාදි,

එකතමෙකාඒසම්.

සමාසවේ, අත්‍ර, මේති; වාචීඃ, ච ඝඛඃයාගේ අඒතෙම; ඉතරෙතර යොගඃ, ඉතරෙතරයොගද; සමාහාරොවා, සමාහාරදවේ; තත්‍ර; ඔවුන් අත්‍රෙති* ඉතරෙතරයොගෙ, ඉතරෙතරයොගයෙහි; චිවචන බහුවචනෙ අපි, චිවචන බහුවචන දෙදෙනද; භවතඃ, වෙත්, අඝවඝව, අසුද; වාඝහඝව, වැහැප්ද; අඝවාඝහෙඃ, අඝව වාඝහෙඃ යනුමේ; අඝවාඝව, අස්හුද; වාඝහාඝව, වැහැප්හුද; අඝව වාඝහඃ අඝවාඝහඃ යනුවේ.

සමාහාරෙතු, සමාහාරයෙහි වනාහි.

වාචීඃනි, වාචීඃ යනු; වත්තබ්බෙ, වැටේ.

"සමාහාරෙ නපුංසකම්" යනු සූත්‍රයි, සමාහාරෙ යනු පදය, නපුංසකම් යනු පදයි.

වාචේසමාහාරෙ, වාචීඃසමාහාරයෙහි; යත් එකාඒඃම්; යම් සමූහයෙක් ඇද්ද; හත්, ඒ; නපුංසකම්භවති, නපුංසකලිඟවේ; සමාහාරඃ, සමාහාරඃසමූහයාතමා; එකත්වාත්, එකක්බව හෙයින්: එකවචන මේව, එකවචනමවේ; අඝවාඝහම් යනුවේ, අඝවඝව, අසුද: වාඝහඝව, වැහැප්ද; අඝව වාඝහම්, අඝවාඝහ නම්වේ: සමාහාඃ, සමාහඃසමූහයෙහි; යත්, යම්පදයෙක් නෙම, පුබ්බම්. පුළුමුකොට: උකතම්, කියන ලදද, තදෙව, ඒ පදයම; පුබ්බම්, පළමුකොට: නිපතති, නිපාතනය කෙරෙයි; ක්‍රමක් හෙයින්ද සත්? ක්‍රමව්‍යතික්‍රමෙ, ක්‍රම විපයඃයඃසඃකිරීමෙහි: ප්‍රයොජනා භාවාත්, ප්‍රයොජනයක් නැතිහෙයිනි; සඛිවිත්, කිසිතැනෙක්හි; බහුලාධිකාරාත්, බහුලාධිකාරය හෙතුකොටගෙන; නෙවත් බහු

---

*"ඉතරෙතරයොගසඤ්ඤිතාන සඞ්ඝාතාභිධායිනාම් ප්‍රත්‍යෙකානඤ්ච සමූහොසෙන සමූහිඞ්ඝ සම්පඤ්ඤතෙ" රූපාවතාරඃ.

ලම් යනු "සමාහාරෙනප්‍රුංසකම්" යන සූත්‍රයට අධිකාරවත්ත හෙයින්; විපයර්‍යයොවී භවති,(පූර්වපදයාගේ විපයර්‍යාසද වේ, දන්තා නාංරාජා රාජදන්තාඃ යනුවේ, දන්තානාම්, දන්තයන්ව; රාජා, රජවූගේ; රාජදන්තාඃ, රාජදන්තායන; ආදි, මේ ආදියවේ.

(මෙහි බාල ශික්ෂාව තියනුලැබේ, අශ්වඝෙව්‍යෂහශ්ව යන වාක්‍ය යෙහි අශ්වව්‍යෂහෝ නියා වාර්ථ සමාසයක් කළසුතුකල්හි අග්‍ර ශබ්ද අග්‍ර නියාවෙයි, ඔහුකෙරෙන් පරව ප්‍රථමෙකවචනවූ සුවිභක්ති වෙයි. ඕහට "සසජ්‍ඝෝරුඃ" යන සූත්‍රයෙන් රුඇබහා ඕසඒ වෙයි, ව යන නිපාත ව නියා වෙයි, ඔහුකෙරෙන් පරව සුවිභක්ති වෙයි, ඕහට "සුපොඝඛ්‍යාල්ලුක්" යන සූත්‍රයෙන් ලුක්වෙයි, ඕහට "විරාමෙඕසඒනියඃ" යන සූත්‍රයෙන් ඕසඒව ඔහුගේ රෙඵා නතබව වෙයි, ඡවිපරකල්හි රෙඵානතයහට "ඡවිරඃසඃ" යන සූත්‍රයෙන් සකාරයෙක් වෙයි, සකාරයහට "සෙනඃ ශ්චුනිඃ ෂ්ටුඃ' යන සූත්‍රයෙන් ශත්ව වෙයි, ව්‍යෂහ ශබ්ද ව්‍යෂහ නියාවෙයි, ඔහුකෙරෙන් පරව ප්‍රථමෙකවචනවූ සුවිභක්තිමේ, ඕහට "සසජ්‍ඝෝරුඃ" යන සූත්‍රයෙන් රුඇබ හා ඕසඒවෙයි, ව යන නිපාත ව නියා වෙයි, ඔහුකෙරෙන් පරව සුවිභක්තිවෙයි, රෙඵ හා යකාර හා ශත්වදවෙයි, අග්‍රව්‍යෂහශ්ව නියා සිරිනල්හි "සුප්‍රුපෙනාඒම්" යනු වැටෙන්නේ "ව්‍යෂේ" යන සූත්‍රයෙන් ව්‍යඒසඳ්‍යාසවෙයි ඉතරෙතරයොගයෙහි ව්‍යවන බහුවචනි වෙයි, ඒහකති ලොප් වෙයි, වකාර අප්‍රයොගවෙයි, අශ්ව ව්‍යෂහ නියාසිටි කල්හි ඔහුකෙරෙන් පරව ප්‍රථම්විභවනවූ ඔ ඒහකතිවෙයි, අග්‍රේ ව්‍යෂහෝ යනුවේ, අසුවැහැප් දෙදෙදනයි,තුබුපක්‍ෂයෙහි අශ්වාශ්ව ව්‍යෂහාශ්ව යන වාක්‍යයෙහි අශ්වව්‍යෂහඃ නියා වාඒසඳ්‍යාසයක් කළසුතු කල්හි යටකී නයින් සඳාසකොට ඒහකතිලොප් හා වකාර අප්‍රයොග වෙයි, නැවත ජද්කොට දීඝි හා ඒසඝීකොට ඉතරෙතරයොගයෙනි බහුවචනව අග්‍රව්‍යෂහඃ යනුවේ, අස්වැහැප්බොහෝ දෙනෙකි.

අශ්වාශ්ව ව්‍යෂහශ්ව යන වාක්‍යයෙහි අශ්වව්‍යෂහම් නියා සමාහාරවාඒසඳ්‍යාසයක් සාධ්‍යසුතු කල්හි යටකී නයින් අශ්වව්‍යෂහ ශබ්දය නිපදවා "සමාහාරෙනප්‍රුංසකම්" යන සූත්‍රයෙන් සමාහාර වාඒසඳ්‍යාසයෙහි නප්‍රුංසක ලිඟුවෙයි, සමාහාරය එකඛ්ම නෙයින් එකවචනම වෙයි, ඔහුකෙරෙන් පරව ප්‍රථමෙකවචනවූ සුවිභක්තිවෙයි, ඕහට "අතොම්" යන සූත්‍රයෙන් අම්වෙයි, "අම්පූර්ඒ." යන සූත්‍රයෙන් පූර්වරූපද වෙයි, අශ්වව්‍යෂහම් යනුවේ, සමාස යෙහි ඇති පදයක් වෙද්ද, ක්‍රම විපයර්‍යාසයෙන් ප්‍රයොජන නැති

අථසත්‍රී ප්‍රත්‍යයානන්තා නිර්දිශ්‍යතෙන.
සත්‍රියාම්භාග්‍යධිකාරඃ, ඩාබිනි වතීනතෙ;-

5.

1 අජාදෘතඃ ?, 3, 15.

හෙයින් එම ප්‍රත්‍යය වෙයි, බහුලාධිකාරයෙන් සමහරතෙනක විපයය්‍යාසද වෙයි, දන්තානාංරාජා කියා මිහකති සම්බන්ධකොට ඒහකති ලොප්කොට පරව සිටි රාජ ශබ්දය විපයය්‍යාසවශයෙන් මුලට යොදා රාජදන්ත කියා වෙයි, දන්තානාම්, දන්තයන්ට; රාජ්, රජ වූයේ; රාජදන්තඃ, රාජදන්තනම්වේ, මුඛයෙහි උඩුඇන්දේ මැද පිහිටි දෙදත රාජදන්තයි, මේහි ආදිශබ්දග්‍රහණයෙන් රාජහංසඃ රාජවෘක්ෂඃ, රාජාම්‍රඃ,රාජාම්ලඃ, රාජාර්ශඃ, රාජසර්ෂපඃ, රාජකදම්බඃ, රාජකෙශරඃ, රාජහරඃ, රාජබ්‍රහ්මරඃ, රාජපලාණ්ඩුඃ, රාජමාෂඃ, රාජමුද්ගඃ; රාජධාන්‍යම් යන්‍ද ගැණේ. හංසානාං රාජා රාජහංසඃ කියා ෂෂ්ඨීවිභක්තිසමාසවෙයි, සෙස්සත් මෙලෙසයි. රාජමාෂ රාජමුද්ග රාජධාන්‍ය යන තැන්හි මාෂෙෂු රාජා රාජමාෂඃ, මුද්ගෙෂු රාජා රාජමුද්ගඃ, ධාන්‍යෙෂු රාජා, රාජධාන්‍යම් කියා සප්තමී විභක්ති සමාසවෙයි, වෙනස මෙහෙක්මැයි.)

ඒඩාව්‍යම්, ෂමාසෂ; උකනම්, කිඃනඃඒදී.

අථ, ඉක්බිත්තෙන්; හෙවත් සමාසයකි ඉක්බිති; සත්‍රී ප්‍රත්‍යයානන්තඃ. සත්‍රිප්‍රත්‍යයානන්තයෝ;නිර්දිශ්‍යතෙන, දක්වනු ලැබෙත්;

සත්‍රියාම්භි, සත්‍රියාම් යනු; අධිකාරඃ, සම්බන්ධකරනු ලැබේ ඩාබිනි, ඩාප් යනු; වතීනතෙ, වැවේ;

"අජාදෘතඃ" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

අජාදෘතඃ, අජාදිවූ: අදන්තාච්ච, අකාරාන්තයාකෙරෙන්ද; සත්‍රියාම්. සත්‍රිලිඟවෙහි; ඩාබ්භවති ඩාප්ප්‍රත්‍යය මේ; අන්ත්‍යාජා ලොපඃ, අන්තයෙහිවූ අජාදීන්ට ලොප්වේ; අජා එඩකා කොකිලා ඉති, අජා එඩකා කොකිලා යන: ආදයඃ, මේ ආදියවේ; ශ්‍යාමා යනුවේ.

(මේහි අජ එඩක කොකිල ආදිවූ අකාරාන්ත ශබ්දප්‍රකෘතීහු සෙසෙහෙන් සත්‍රීලිඟවක් අභිධාන වෙලුත් "අජාදෘතඃ" යන සූත්‍රයෙන් ඩාප්ප්‍රත්‍යයවෙයි, ඩකාර පකාර ඉත්වෙයි අන්තයෙහිවූ අජාදීන්ට "අන්ත්‍යාජාදෙඃ" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වේ, අජා එඩකා කොකිලා කියා පද සිද්ධවසුතුයි, අජා, ඵලිඝි; එඩකා

අජාදිතෝ දන්නාවච සත්‍රියාං ඩාබ්භවති, අන්‍යස්‍යාජාදිලොපඃ.
අජා, එඩකා, කොකිලෙත්‍යාදයඃ, ශ්‍යාමා.

5. 1.
2 ඍතෝ ඞිප් 2, 3, 2.

ඍකාරාන්තාත් නකාරාන්තාච්ච, සත්‍රියාං ඞිබ්භවති, ඞර්න්‍ත්‍රි ගුණිනි.

5.
3 උගිතඃ 2, 3, 3.

සත්‍රියාං වත්තුමාන්‍යායා උගිතඃ ඞිබ්භවති. භවති.

බැවලුදෙනයි, තොකිලා, කෙව්ලියි, කෝවිළා යනුද ඞාප් ප්‍රත්‍යය තොට ඞිබ්වූ සත්‍රි ලිඞ්ග වාච්‍යවූ නාම්යෙකි. ශ්‍යාමා ශබ්දය තිරිඵුසු ආදිනානාර්ථයෙහි වෙයි "ශිතඃකාලෙ නවෙදුඃඛා ත්‍රිඃඛෙවව සුඛ ශීතලා, තප්තකාඤ්චනවර්ණාභා සා සත්‍රි ශ්‍යාමෙති කීර්තිතා"යි කියන ලද ලක්ෂණ ඇති සත්‍රි විශෙෂයෙහිද වෙයි.

"ඍතොඞිප්" යනු සූත්‍රයි; ඍතඃ යනු පදය; ඞිප්යනු පදයි.

ඍකාරාන්තාත්, ඍකාරාන්තකොට ඇත්තාවූද; නකාරාන්තාච්ච, නකාරාන්තතොට ඇත්තාවූද නාම්යන් තෙරෙන්; සත්‍රියාම්, සත්‍රි ලිඞ්ගයක් නිසයුතු කල්හි ඞිබ්භවති, ඞිප්ප්‍රත්‍යයවෙයි; ඞර්න්‍ත්‍රි ගුණිනි යනුවේ.

මෙහි ඍකාරාන්තවූ ඞර්ත්‍රිශබ්දයා තෙරෙන්ද නකාරාන්තවූ ගුණින් ශබ්දයාතෙරෙන්ද පරව සත්‍රි ලිඞ්ගයක් වාච්‍යකල්හි ඍතොඞිප්" යන සූත්‍රයෙන් ඞිප් ප්‍රත්‍යයවෙයි, ඞකාර පකාර ඉත් වෙයි. ඞර්ත්‍රී ශබ්දයාතෙරෙන් ඞිප්ප්‍රත්‍යයතොට "ඍතොණෝර ලොඁ" යන සූත්‍රයෙන් ඍකාරඅ හට රකාරතොට පද ඞිඞ කළ කල්හි ඞර්ත්‍රි යනුවේ, ඞාත්‍රි නම් ඞාරඹ හැනැත්තියෙකි, ගොත්‍රි, ඛාත්‍රි, භාත්‍රි, යනුද මෙසේම ඞිඞ කළයුතු, ගුණින් ශබ්දයා තෙරෙන් පරව සත්‍රි ලිඞ්ගයක් වාච්‍යකල්හි "ඍතොඞිප්" යන සූත්‍රයෙන් ඞිප් ප්‍රත්‍ය වෙයි, ඞකාර පකාර ඉත්වෙයි. සංහිතාව පද ඞිඞකළ කල්හි ගුණිනි යනුවේ. ගුණිනි, ගුණ ඇත්තියෙකි, පයන පාණිනී, දණ්ඩිණිනි, යනුද මෙසේම ඞිඞකළ යුතුයි.

"උගිතඃ" යනු සූත්‍රයි, එකපදයි.

සත්‍රියාම්, සත්‍රි ලිඟුවෙහි; වත්තුමාන්‍යායාඃ, වැවෙන්නාවූ; උගිතඃ, උක් ඉත් තොට ඇති නාම්යන් තෙරෙන්; ඞිබ්භවති, ඞිප්ප්‍රත්‍යය වේ; භවති යනුවේ.

(මෙහි සත්‍රි ලිඟුවෙහි වැවෙන්නාවූ උක් ඉත් තොට ඇති භවතු ශබ්දයා තෙරෙන් පරව "උගිතඃ" යන සූත්‍රයෙන් ඞිප්ප්‍රත්‍යය

7. 7.
4 වයසඃ'චරමේ 2, 3, 22.

අපශ්චිමේ වයසි වර්තමානාත් සත්‍රියාං ඞීඛ්භවති.
ලොපෙ යසඃනි ච වර්තතෙ;-

7.
5 ඞ්‍යාම් 5, 3, 150.

ඞ්‍යාම්පරතඃ ප්‍රකෘතෙ පිවණ්‍ණීවණ්‍ණයොඃ ලොපොඃ භවති, කුමාරි.

5.
6 විඞ්සා'ණඃ ඨක් ඨඃ නඃ සනඃ කඃ ඛරප් ඛ්‍යුනඃ 2,3,17.

විඞ්සාද්‍යන්තාත් සත්‍රියාං ඞීඛ්භවති, විදුෂ යශසඃකාරි, ෂිතොඞීප්, නර්තක කිත්‍යාදි, "ගෞරාදිභ්‍යඃ" ඉත්‍යඞීප්, ගෞරිත්‍යාදි.

සත්‍රීවිධිරුක්තඃ.

වෙයි. ඞකාර පකාර ඉත්වෙයි, ප්‍රත්‍යවස්වර ලොප්ශොට සංකීර්ණ කළ කල්හි භවති යනුවේ, භවති නම් යුඉම්නියි.)

"වයසඃ'චරමේ යනු සූත්‍රයි, වයසි යනු පදය අවරමේ යනු පදයි.

අපශ්චිමෙවයසි, අපශ්චිම වයස්හි; ගෙවන් බාලවයස්හි; වර්තමානාත්, වැටෙන්නාවූ ශබ්දයන් කෙරෙන්; සත්‍රියාම්, සත්‍රී ලිඞ්විෂයෙහි; ඞීඛ්භවති, ඞීප් ප්‍රත්‍යයවේ.

ලොපඃ යනුද, යස්‍යෙතිච, යස්‍ය යනුද; වර්තතෙ, වැටේ.

"ඞ්‍යාම්" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

ඞ්‍යාම්පරතඃ, ඞීප්රත්‍යාල්හි; ප්‍රකෘතොඃ, ප්‍රකෘතීහු සම්බන්ධිවූ; ඉවර්ණීවර්ණයොඃ, ඉවර්ණ අවර්ණ දෙදෙන හට; ලොපොභවති, ලොප්වේ: කුමාරි යනුවේ.

"විඞ්සා'ණඃ ඨක් ඨඃ නඃ සනඃ කඃ ඛරප්ඛ්‍යුනඃ" යනු සූත්‍රයි; එකපදඃ.

විඞ්සද්‍යන්තාත්, විඞ්සාදිහු අන්තකොට ඇත්තන් කෙරෙන්; සත්‍රියාම්, සත්‍රී ලිඞ්විෂයෙහි; ඞීඛ්භවති, ඞීප් ප්‍රත්‍යයවේ, විදුෂ ශසකරියනුවේ; ෂිත, ඞකාර ඉත්හු කෙරෙන්; ඞීප්, ඞීප් ප්‍රත්‍යයවේ; නර්තකීත්‍යාදි. නර්තක යන; ආදි, මේ ආදියවේ; ගෞරාදිභ්‍යඃ ඉත්‍යඞ්ප් "ගෞරාදිභ්‍යඃ" යන සූත්‍රයෙනිදු; ඞීප්, ඞීප් ප්‍රත්‍යයවේ; ගෞරිත්‍යාදි, ගෞරිය යන: ආදි, මේ ආදියවේ.

(මෙහි බාලශික්ෂාව කියනුලැබේ. අපශ්චිම වයස්හි වැටෙන්නාවූ කුමාරාදි ශබ්දයන් හෝඩරන් පරව සත්‍රී ලිඞ්විෂයෙහි "වයසඃ'චරමේ" යන සූත්‍රයෙන් ඞීප් ප්‍රත්‍යයවෙයි; ඞකාර පකාර

අඨාණාදය උච්චතෙනා.

වෙච්‍යණාදෙ සඞ්ඛත්‍ර වතීතතෙ, තතෝ වාකාෂවාතති භවිතා.

ඉත්වෙයි, ඕපරකල්හි ප්‍රකෘතිභූත සම්බන්ධීවූ ඉවණ් අවණ්යන්ට "ඩ්‍යම්" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වෙයි, සංහිතා හා සුවිහක්ති ලොප් වෙයි, කුමාරියනු වේයි, කුමාරි ශබ්දයෙන් "සංද්‍රාපෙවාදෙ වමේ කුමාරීත්‍යභිධියතෙ"යි කියනලද හෙයින් දෙළොස් වයස්වූ කාන්තාව කියනු ලැබේ. නදි, මති, හරිණී, වාරිණී, ගෞරාම් යනුද ඕප්‍රත්‍යෂෂ්ඨාංතට මෙසේම සිඩ්කළයුතු.

යශසකාර ශබ්දය කෙරෙන් පරව සත්‍රී ලිඟුවිෂයෙහි "ටිඩ්සා ණඤ් යඤ් යඤ් නඤ් සඤඤ් කඤ් ඛරප්ඛ්‍යනාං" යන සූත්‍රයෙන් ඕප් ප්‍රත්‍යය වෙයි, ඩකාර පකාර ඉත්වෙයි, සංහිතා හා සුවිහක්ති ලොප්කොට සිඩ්කළ කල්හි යශසකාරියනුවේ, විද්‍යා, විද්‍යාතොමෝ; යශසකාරී, කීර්තිය ඇතිකරන්නිය.

ෂකාර ඉත්කොට ඇති නන්දන ශබ්දයා කෙරෙන් පරව සත්‍රී ලිඟුවිෂයෙහි "ටිඩ්සාණඤ් යඤ් යඤ් නඤ් සඤඤ් කඤ් ඛරප්ඛ්‍යනාං" යන සූත්‍රයෙන් ඕප් ප්‍රත්‍යය වෙයි. සංහිතා හා සුප් කොට ඔහු ලොප්කොට සිඩ්කළ කල්හි නන්දිකියනුවේ, නන්දිකි නළඟන තොමෝයි, රාත්‍රිවූ ගෞර ශබ්දයා කෙරෙන් පරව සත්‍රී ලිඟුවිෂයෙහි "ටිඩ්සාණඤ් යඤ් යඤ් නඤ් සඤඤ් කඤ් ඛරප් ඛ්‍යනාං" යන සූත්‍රයෙන් හෝ "ගෞරාදිභ්‍යාං" යන සූත්‍රයෙන් ඕප් ප්‍රත්‍යය වෙයි, ඩකාර පකාර ඉත්වෙයි, සංහිතා හා සුප්කොට ඔහු ලොප්කොට සිඩ්කළ කල්හි ගෞරියනුවේ, "ශඞ්ඛෙන්දුකුන්ද ධවලාතතො ගෞරිතු සා මතා"යි කියනලද හෙයින් ගෞරිශබ්ද යෙන් උමාව කියනු ලැබේ; අෂ්ටවර්ෂා භවෙදගෞරී" යනු කියන ලද හෙයින් මල්වරහුවූ අවහැවිරිදි කන්‍යාවද කියනු ලැබේ.)

සත්‍රීවිධිං, සත්‍රීලිඟ ප්‍රත්‍යෂවිධිෂ; උකතා, කියනලදි.

අථ, ඉක්බිත්තෙන්; හෙවත් සත්‍රී ප්‍රත්‍යයාවතා විධිය කී ඉක් බිති; අණාදයං, අණාදි ප්‍රත්‍යයාවතාරයෝ උච්චතෙතා, කියනු ලැබෙත්.

වෙති, වාඝනු; අණාදෙෂ, අණාදිප්‍රත්‍යයන් විෂයෙහි; සඞ්ඛත්‍ර, සියලු තැන්හි; වතීතතෙ, වැවේ; තතෝ, එහෙයින්; වාකාෂවාතති, වාකාෂ හා වාතති දෙදෙන; භවතෝ, වෙත්

I. 6. 1.

1 ප්‍රාග්ජිතාදණ් 2, 4, 1.

ජිතශබ්දාඃ ප්‍රාගව්‍යඃසත්‍යන්ත්‍යවර්ථේ ත්‍රිවර්ණවාහවතීති තස්‍යාපත්‍ය මිත්‍යසම්ඥායාම්ඵේ'ණ් "ඵෙකාච්‍ය" මිති සුප් ලුක්.

යඩ්‍යණාදෙඃ බහුලමිති ච වර්තතෙ;-

6. 1.

2 ඔරොත් 5, 2, 147.

උවර්ණාන්තාත්‍යඃ ප්‍රකෘතෙ ඩිඩ්‍යණාදෙඃ බහුලමොදඃභවති.

ආදෙරෙච ඤණිති අත ච වර්තතෙ;-

7. 1. 7. 6. 6.

3 කිති වා පත්‍යාදුවර්ණාදෙඃ 6, 1, 11.

අපත්‍යාදෙර්ඵේ විතිතෙඤණිති කිති ච පරතඃ ප්‍රකෘතෙ ඒව සොපධා ආදෙරච් ආදෙශවෙ භවන්ති

"ප්‍රාග්ජිතාදණ්" යනු සූත්‍රයි; ප්‍රාග් යනු පදය ජිතාත්, යනු පදය, අණ් යනු පදයි.

ජිතශබ්දාඃ, ජිත ශබ්දයෝ; ප්‍රාගව්‍යඃ, පූර්වයන අර්ථ ඇත්තෝය; තෙෂ්වර්ථෙෂු ඒ අර්ථයන්හි; වා, විකල්පයෙන්; අණ්භවතීති, අණ් ප්‍රත්‍යයවේනුයි; තස්‍ය, ඔහුගේ; අපත්‍යම් ඉති, පුත්‍රයා යන; අසම්ඥායාම් අර්ථේ, මේ අර්ථයෙහි; අණ්, අණ්ප්‍රත්‍යයවේ. "ඵෙකාච්‍යම්" ඉති ඵෙකාච්‍යම් යන සූත්‍රයෙන්; සුප් ලුක්, සුප්හට ලුක්වේ.

යච්‍යනුද; අණාදෙඃයනුද; බහුලම්තිච, බහුලම් යනුද; වර්තතෙ, වැවේ.

"ඔරොත්" යනු සූත්‍රයි; ඔඃ යනු පදය; ඔත් යනු පදයි.

අණාදෙඃ, අණ්ආදිවූ; යච්, යවහු පරකල්හි; උවර්ණාන්තාත්‍යඃ, උවර්ණාන්තවූ; ප්‍රකෘතෙඃ, ප්‍රකෘතිහට; බහුලම්, ඉෂ්ටපරිදීදෙන්; ඔත්භවති, ඔත් ආදෙශයෙක්වේ.

ආදෙරත් යනුද; ඤණිති, යනුද; අත ඉතිච, අතඃ යනුද; වර්තතෙ, වැටේ.

"කිති වා පත්‍යාදුවර්ණා ආදෙඃ" යනු සූත්‍රයි; කිති යනුපදය; ච යනු පදය; අපත්‍යාදෙඃ යනු පදය; අචාම් යනු පදය; ආදෙඃ යනු පදයි.

අපත්‍යාදෙඃ, අපත්‍යාදිවූ අර්ථයෙහි; ඵඤිතඃ තද්ධිතවල්හි; ඤණිති, ඤණාර ඉත්වූද; ණකාර ඉත්වූද; කිතිච, කාර ඉත්වූද ප්‍රත්‍යයක්; පරතඃ, පරකල්හි; පදාන්තස්‍ය, ප්‍රකෘතිහු සම්බන්ධිවූ; යෙඃ, යම් අච්සෙණ්හි ඇද්ද; තස්‍යාම්, ඔවුන්ගේ; ආදෙඃ, ආදිහුගේ; අච්, අච්හට; ආදෙඵඃ, ආත් ඵේත් ඔත් යන මොහු; භවන්ති, වෙත්.

රඝෝ රපත්‍යං රාඝවඃ, එවං පාණ්ඩවඃ, මානවඃ*
තස්‍ය ඵඤ්‍යාදීනි ච වර්තතෙ;-

5. 1.

4 අන ඉඤ් 2, 4, 19.

රඝෝඃ, රඝුහුගේ; අපත්‍යම්, පුත්‍රතෙම රාඝවඃ, රාඝවනම්වේ; පාණ්ඩවඃ, මානවඃ, පාණ්ඩවඃ මානවඃ යනුද; එවම්, මෙසේමැයි; පණ්ඩෝඃ, පඬුහුගේ; අපත්‍යම්, පුත්‍රතෙම; පාණ්ඩවඃ, පාණ්ඩව නම්වේ; මනොඃ, මනු හුගේ; අපත්‍යම්, පුත්‍රතෙම; මානවඃ, මානව නම්වේ.

(මෙහි බාලශික්ෂාව කියනුලැබේ. රඝෝඃ අපත්‍යම් යනවාක්‍ය යෙහි ෂෂ්ඨ්‍යන්තයා තෙරෙන් පරව ඔහුගේ පුත්‍රයාය යන අර්ථ යෙහි "ප්‍රාග්ජිතාදණ්" යන සූත්‍රයෙන් අණ් ප්‍රත්‍යයෙයි, ණකාර ඉත්වෙයි, "ඵෙකාච්‍යම්" යන සූත්‍රයෙන් සුප්හව ලුක්වෙයි, අණ දීවූ යව් පරකල්හි උවණ්ණන්තප්‍රකෘතිනිහට "ඔරොත්" යන සූත්‍ර යෙන් ඔකාරයෙක් වෙයි, ඔකාරයහට "එවොයවා යාවඃ" යන සූත්‍රයෙන් ස්ථානතඃ ප්‍රත්‍යාසත්තියෙන් අව් ආදෙශවෙයි, අපත්‍යාර්ථ යෙහි කරණ ලද ණකාර ඉත්වෙයි, ප්‍රත්‍යය පරකල්හි ප්‍රකෘතිහුගේ ආදි ආකාරයහට "කිතිවා පත්‍යාදුවර්ණාදෙඃ" යන සූත්‍ර යෙන් ආකාරාදෙශවෙයි, සුවිනක්ෂිකොට රැඩ විසඟිකළ සාල්හි රාඝවඃ යනුවේ, රඝුහුගේ පුත්‍රයෙකි; පණ්ඩෝඃ අපත්‍යම් මනොඃ අපත්‍යම් යන වාක්‍යයෙහි, පණ්ඩු මනු ශබ්දයන් කෙරෙන් යටකි නයින් අණ් ප්‍රත්‍යයකොට විහකති ලොප්කොට වැඩි අව් ආදෙ ශාදියකළ සාල්හි පාණ්ඩවඃ මානවඃ යන පදසිද්ධියවෙයි, පාණ්ඩවඃ, පඬුරජහුගේ පුත්‍රයෙකි; මානවඃ, මනුරජහුගේ පුත්‍රයෙකි යෙවත් මිනුම්‍යයෙකි.)

තස්‍ය යනුද; අපත්‍යම් යනුද; ආඤ්දීනි ච, ආඤ්ත් යනුද; වර්තතෙ වැටේ.

"අන ඉඤ්" යනු සූත්‍රයි, අනඃ යනු පදය; ඉඤ් යනු පදයි.

---

*"අපත්‍යෙ කුතසිතො මූසෙ මනොරෙණකාර්ථිතඃ සම්භවඃ,
නකාරස්‍ය ච මූර්ධන්‍යං තෙන සිධ්‍යති මාණවඃ"-
අල්ප වයසෙඤ මනුෂ්‍යෙ මාණවඉති මූර්ධන්‍ය
ණකාරෙණ ව්‍යවහරණතීති කෙචිත්
රූපාවතාර්.

ෂඤ්‍යනන්තාදඤ්චදඅනන්තා දඅපත්‍යෙ ඉඤ් භවති.
ලොපඃ යඞණා ඤවිති ච වත්‍යතෙ;-

6.

5 යස්‍ය 5, 3, 149.

යකාරාදඤදෙඖ වජාදෙඖ වාණාදඤවිවණීා වණීයොලොපොභවති, ඤඝිඃ.

ජාතාවිති වත්‍යතෙ;-

5. 1.

6 රාඥඃ යත් 2, 4, 70.

රාඥෙ පත්‍යෙ ජාතාමිඛිධෙයායාං යදභවති, රාජත්‍යඃ"අභාවකම්ණෙ රතොය ඉත්‍යනන්ත්‍යාජාදිලොපාභාවඃ.

ෂඤ්‍යනන්තාත්, ෂඤ්‍යනන්තවූ; ආඤ්‍යත්, ආකාරාදීන් කෙරෙන්ද; අදනන්තාත්, අකාරාන්තයා කෙරෙන්ද පරව; අඅපත්‍යෙ, පුත්‍රයා යන අර්ථයෙහි; ඉඤ්භවති, ඉඤ්ප්‍රත්‍යයවේ.

ලොපඃ යනුද; යඞ් යනුද; අණාදඤවිතිව, අණාදෙඖයනුද; වත්‍යතෙහෙ, වැටේ.

"යස්‍ය" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

යකාරාදඤදෙඖ, යකාරාදිහුද; වජාදෙඖවා වජාදිහුද; අණාදෙඖ, අණාදිහුද පරකල්හි; ඉවණීා වණීයොඃ, ඉවණ අවණ් දෙදෙනා සම්බන්ධවූවාහට ලොපොභවති, ලොප්වේ; ඤඝිඃ යනුවේ ජාතාවිති, ජාතෙඖයනු; වත්‍යතෙ, වැටේ.

"රාඥෙයත්" යනු සූත්‍රයි; රාඥඃ යනු පදය; යත් යනු පදයි.

රාඥඃ, රජහුගේ; අපත්‍යෙ, පුත්‍රයායන අර්ථයෙහි; (1)ජාතෙඖ, ජාතියක් අභිධෙයයාම්, කියයුතු නම්හි ; යදභවති, යත් ප්‍රත්‍යයවේ, රාජත්‍යඃ යනුවේ; "අභාවකම්ණෙරතෙය ඉති, "අභාවකම් ණෙරතෙයෙ" යන සූත්‍රයෙන්, අනන්ත්‍යාජාදි, අනන්තයෙහිවූ සවරාදීන්ට; ලොපාභාවා, ලොප්නොවේ.

---

(1)ජාතිවාච්‍යනයතු.

සත්‍රිංශතෙඛා කාතිඃයුඛා ජාතිවිධෙතඃතු කීත්තිතාඃ,
විප්‍රක්ෂත්‍රාදිවණීාණා සෙ තෙ'පත්‍ර ජාතයො මතාඃ.
පෙඖත්‍රාඤ පත්‍යවර්ථෙ ඉඤ්ත්‍රං රාජාතිරිරිහා,
ජාතිවාචිත ආඛ්‍යාතාඃසත විශිෂ්ටඤව වාචකාඃ. සී

ආඤඛ්‍යාඛ්‍යඃ-

5. 7. 1. 1. 1.

7 මනොජාතෙෂ යත්සුක්ච 2, 4, 91.

මනුශබ්දාජ්ජාතාවපත්‍යෙ යඥවති, සුග්වාගමඃ,මානුෂ්‍යඃ,අණි ත්‍යඤ්ච සුක්වාගමඃ, මාත්‍රඥඃ.

"මනොජාතෙෂ යත්සුක්ච" යනු සූත්‍රයි; මනොඃ යනු පදය; ජාතෙෂ යනු පදය; යත් යනු පදය; සුක් යනු පදය; ච යනු පදයි.

මනුශබ්දාත්, මනුශබ්දයා කෙරෙන් පරව; ජාතෙෂ, ජාතිවා චීවූ; අපත්‍යෙ, ප්‍රත්‍යයා යන අර්ථයෙහි; යඥවති, යත් ප්‍රත්‍යයවේ: සුක්වාගමඃ, සුගාගමදවේ, මානුෂ්‍යඃ යනුවේ.

(මෙහි බාලශික්ෂාව කියනුලැබේ, දක්ෂස්‍යා පත්‍යම් යන වාක්‍යයෙහි ෂඤ්‍යන්තවූද අකාරාන්තවූද ශබ්දයන් කෙරෙන් පරව "අතඉඤ්" යන සූත්‍රයෙන් ඉඤ් ප්‍රත්‍යයවෙයි, ඤකාර ඉන් වෙයි, යකාරාදිවූද අජාදිවූද අණාදිවූද ප්‍රත්‍යයන් පරකල්හි ඉවණ් අවණ්‍යන්ට "යස්‍ය" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වෙයි, දක්ෂශබ්ද යාගේ ආදි අකාරයහට "කිතිවාපත්‍යාදුවවාමාදෙඃ" යන සූත්‍ර යෙන් ආකාරාදෙශවෙයි, විභක්තිහට ලොප් හා සංහිතාදියවෙයි සුවිභක්ති කොට රෑහි විසඟි කළ කල්හි දාක්ෂිඃනම්වෙයි, පාණිනි ඍෂියි, සත්‍රී ලිඟුයෙහි ඞිප්ප්‍රත්‍යයකළ කල්හි දාක්ෂීයනු වෙයි, පාණිනිඍෂිහුගේ මව්යි, වරුණස්‍ය අපත්‍යම් යන වාක්‍යයෙහි වරුණශබ්දයාකෙරෙන් ඉඤ් ප්‍රත්‍යයකොට මෙසේම වාරුණිඃ යනු ඝිබවි වරුණ පුත්‍රයි. සත්‍රී ලිඟුයෙහි ඞිප් ප්‍රත්‍යය කළ කල්හි වාරුණී යනුවේ, සුරායි.

රාඥෙපත්‍යම් යන වාක්‍යයෙහි ජානියක් කියයුතු කල්හි රාජන්ශබ්දයා කෙරෙන් පරව "රාඥෙයත්" යන සූත්‍රයෙන් යත් ප්‍රත්‍යවෙයි තඤාර ඉත්වෙයි, යකාරයා පරකල්හි "අතඉණෙරනොයෙ" යන සූත්‍රයෙන් අන්තයෙහිවූ සවරාදිහට ලොප් නොවෙයි, විභක්ති ලොප්වෙයි, සංහිතාවෙයි, සුවිභක්ති කොට රෑහි විසඟිවෙයි, රාජත්‍යඃ යනුවේ රජයි.

මනොඃ ජාතාව පත්‍යම් යන වාක්‍යයෙහි ජාතියෙහි පුත්‍රයා යන අර්ථයෙහි මනුශබ්දයා කෙරෙන් පරව "මනො ජාතෙෂ යත් සුක්ච" යන සූත්‍රයෙන් යත් ප්‍රත්‍යයවේ, සුගාගමදවෙයි, ඤකාර උඤාර කඤාර ඉත්වෙයි, ඤකාරයහට "ඤොඔදෙශසනාදිඤාසි වසිඤසාංඤඃ" යන සූත්‍රයෙන් ඤකාරයෙක් වෙයි. විභක්තිලොප් හා සංහිතාවෙයි, සුවිභක්තිකොට රෑහි විසඟිකළ කල්හි මානුෂ්‍යඃ යනුවේ, මිනිස්සි.)

ජනපදනාම්නඃ ක්ෂත්‍රියාද්‍රාඤ්චෙති ච වර්තතෙ;-

5. 1.

8 පාණ්ඩාර්ඩ්‍යණ් 2, 4, 102.

ජනපදනාම වාචිනඃ ක්ෂත්‍රියවාචිනඃ පාණ්ඩාරපත්‍යෙ රාජනි ඩ්‍යණ්භවති, පාණ්ඩ්‍යඃ.

3. 1. 5.

9 තෙනරක්තං රාගාත් 3, 1, 1.

රාගවාචිනඃක්ෂත්‍රියාත්තා ද්‍රක්ත මිත්‍යස්මින්තෙ ණ භවති, කාෂායෙණරක්තං කාෂායම්.

ඒතත්‍ර සංසෘෂ්ටමිතිච වර්තතෙ:-

5. 1.

10 ක්ෂීරාඩ්සක්ත් 3, 1 17.

ක්ෂීරාත්සපතම්‍යන්තා ත්‍රසංසර්ගෘහං ත්‍රභක්ෂ්‍යම්ත්‍රයස්මින්නාර්ථෙ සක්ත් භවති.

අණිති "අණි" යන සූත්‍රයෙන්; අණ්, අණ්ප්‍රත්‍යයයේ, සුක්වා ගමඃ, සුක්ආගමදවේ; මානුෂඃ යනුවේ.

ජනපදනාම්නඃ යනුද; ක්ෂත්‍රියාත් යනුද; රාද්ධිවෙතිච, රාඤ්ඉ යනුද; වර්තතෙ වැටේ.

"පාණ්ඩාර්ඩ්‍යණ්" යනු සූත්‍රයි; පාණ්ඩ්‍යඃ, යනුපදය ඩ්‍යණ් යනු පදයි.

ජනපදනාම්වාචිනඃ;ජනපදනාම්වාචි ශබ්දයන් කෙරෙන්ද; ක්ෂත්‍රියවාචිනඃ,ක්ෂත්‍රියවාචි ශබ්දයන් කෙරෙන්ද පරව; පාණ්ඩ්‍යඃ, පඬුතුගේ; අපත්‍යෙරාජනි, පුත්‍රවූ රජ කෙරෙහි යන අර්ථයෙහි, ඩ්‍යණ් භවති, ඩ්‍යණ් ප්‍රත්‍යය වෙයි; පාණ්ඩ්‍යඃ යනුවේ.

"තෙනරක්තංරාගාත්" යනු සූත්‍රයි; තෙන යනු පදය; රක්තම් යනු පදය රාගාත් යනු පදයි.

රාගවාචිනඃ, රාගවාචිවූ; භාවනියාත්තාත්, භාවනියාත්තයා කෙරෙන් පරව; රක්තම් ඉති, රඳන ලැබුයි යන; අසම්න් අර්ථෙ, මේ අර්ථයෙහි; ණ භවති, ණ් ප්‍රත්‍යයවේ; භාෂායෙන, භසවින්; රක්තම්, රඳන ලද්දේ; භාෂායම්, භාෂායනම්වේ.

ඒතත්‍ර යනුද; සංසර්ගෘහමිතිච, සංසර්ගෘහම් යනුද; වර්තතෙ, වැටේ.

"ක්ෂීරාඩ්සක්" යනු සූත්‍රයි; ක්ෂීරාත් යනු පදය; සක්ත් යනුපදයි.

ඇපතම්‍යන්තාත්, සපතම්‍යන්තාවූ; ක්ෂීරාත්, ක්ෂීර ශබ්දයා කෙරෙන් පරව; සංසර්ගෘහංභක්ෂ්‍යම්ති, යහසේ භාරණලද ආහරය යහ; අසම්න්අර්ථෙ, මේ අර්ථයෙහි; සක්ත් භවති, සක්ත්ප්‍රත්‍යයවේ.

1:. 6:. 6:.
— 11 ආයනෙ යිනීයිසඃ එඒඔඡඝඃංඅඕඳුදීනාම් 6, 4, 2.

අඕඳුදීනා මාදිභූතා යෙඒකාරාදයස්තෙෂා මායන්නාදය ආදෙශා ඝඨාක්‍රමම්භවන්ති.

ක්ෂීරෙණ සංසකෘතං භෝජරෙයම්, භෝජරෙයිඃ; ඝවාගූ.

අස්‍යෙති වර්‍තතෙඃ-

"ආයනෙයිනීයියඃ එයඔඡඝඃං අඕඳුදීනාම්" ඝන්‍ය සූත්‍රයි, ආයනෙයිනීයියඃ ඝන්‍ය පදය; එඒඔඡඝඃම් ඝන්‍ය පදය; අඕඳුදීනාම් ඝන්‍ය පදයි.

අඕඳුදීනාම්, අඕඳු ඝනාදීන්ච; ආදිභූතාඃ, ආදිවූ; යෙ, යම්; එකාරාදයඃ, එකාරාදීහු කෙණෙක් ඇද්ද; (මෙහි ආදිශබ්දයෙන් ඔකාර ඔකාර ඡකාර ඝකාර ඝන මොවුන් ගැනෙණ.) තෙෂාම්, ඔවුන්ට; ආයන්නාදයඃ, ආයන් ඝනාදිවූ; ආදෙශාඃ, ආදෙශයෝ; ඝඨාක්‍රමම්, පිළිවෙළින්; භවන්ති, වෙත්. තෙවන් ආඝන්-එය්-ඊන ඊය්-ඉ ය්ඨන මේ ආදෙශයෝ වෙත්.

ක්ෂීරෙණ, කිරෙන්; සංසකෘතම්, සඝස්කරණ ලැබූදේ; භෝජරෙයම්, භෝජරෙයතම්වේ; භෝජරෙයිඃ; භෝජරෙයිතම්; ඝවාගූ, දියසගුණයකින් පිසනලදහුලුකැණයි.

(මෙහි මනොරපත්‍යාම් ඝන වාක්‍යයෙහි මනුශබ්දයා කෙරෙන් පරව ජාතියක් කියයුතුකල්හි "අණී" ඝන සූත්‍රයෙන් අණ් ප්‍රත්‍යය වෙයි, ණකාර ඉත්වෙයි, "මනොඊතෙඉ ඝන්සුක්ච" ඝන සූත්‍රයෙන් සුගාගමවෙයි, උකාර ඔකාර ඉත්වෙයි, ණකාර ඉන්ප්‍රත්‍යයා පරකල්හි ටකාර සම්බන්ධවූ අකාරයට "කිනිවා පත්‍යාදුවවා මාදෙඃ" ඝන සූත්‍රයෙන් ආකාරාදෙශවෙයි. කොඤ්චාදි සූත්‍රයෙන් සකාරයට ඡකාරවෙයි, විභක්තිලොප සංගිභාදියකොට සුවිභක්තියට රුළු විසර්ජනීය වෙයි, මානුෂඃ ඝනුවේ. මිනිසයි. පාණ්ඩාරපත්‍යාම් ඝන වාක්‍යයෙහි ඝන්‍රියවාචිවූ පාණ්ඩුශබ්දයා කෙරෙන් පරව "පාණ්ඩාඩ්ඩ්‍යණ්" ඝන සූත්‍රයෙන් ඩ්‍යණ්ප්‍රත්‍යය වෙයි, ඔකාර ණකාර ඉත්වෙයි, යකාර පරකල්හි උවණ්යට "ඝස්‍ය"ඝන සූත්‍රයෙන් ලොප්වෙයි,විභක්තියට ලොප්හා සංහිතාව සුවිභක්තියට රුළුවිසර්ජනීයව පාණ්ඩ්‍යඃ ඝනුවේ; වඤ්චාශ යෙහි උපන් රාජකුමාරයෙකි.)

අස්‍යෙති, අඝ්‍ය ඝනු; වර්‍තතෙ වැටේ.

1.

12 දෙවතා 3, 1, 21.

දෙවතාවතෝ ප්‍රථමාන්තාද සෙ නි ෂඤ්‍යන්තේ යථාවිහිත මණාදයෝ භවන්ති, බුඩෝ දෙවතා සෙ යනි බෞඩඃ, පාශුපතඃ, ආහිතඃ, වෛෂ්ණවඃ, ඓඩ්, දික්.

1. 5. 5: 1.

13 ප්‍රාග්වතෙරහ්නිකලිහ්‍යාං සක් 2, 4, 12.

වතෝඃ පූර්වෙෂ්වෙෂ්වහ්නිකලිහ්‍යාං සක් භවති. ආගෙනසී.

5: 1.

14 දිහ්‍ය දිහ්‍යා දිහ්‍ය යමාණණ්‍යඃ 2, 4, 2.

දිහ්‍යා දිහ්‍යාං ප්‍රාචිනීයෙ'ර්ථෙ ණ්‍යා භවති යාම්‍යා නිර්යෘතෙඃ නෛර්යෘතී. වාරුණී.

සාසේ‍යති වර්තතෙ:-

"දෙවතා," යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

දෙවතාවතෝඃ, දෙවතාවාචීවූ; ප්‍රථමාන්තාත්, ප්‍රථමාන්තයා කෙරෙන් දුරව; අසේ‍යනි, මොහුගේය යන; ෂඤ්ඃ ඊඊ, ෂඤ්යි විහන්තියගේ අවයෙහි; යථාවිහිතම්, විධිවූ පරිද්දෙන්; අණාදයඃ, අණ් ආදිවූ ප්‍රත්‍යයෝ; භවන්ති, වෙත්; බුඩඃ, සර්වඥතෙම්; දෙවතා, දෙවිවූයේ; අසේ‍යනි, මොහුවනුයි; බෞඩඃ, බෞඩ නම් වේ; පාශුපතඃ, (1) ආහිතඃ, වෛෂ්ණවඃ යනුත් මෙසේමැති; ඓඩ් යනුවේ; දික්, දිශාවයි.

"ප්‍රාග්වතෙරහ්නිකලිහ්‍යාං සක්" යනු සූත්‍රයි; ප්‍රාක් යනු පදය වතෝඃ, යනු පදය; අහ්නිකලිහ්‍යාම් යනු පදය; සක් යනු පදයි.

වතෝඃ, වතිප්‍රත්‍යයාන්තයෙන්; පූර්වෙෂුඅ්ෂු, පෙරටුවූ අර්ථ යන්හි: අහ්නිකලිහ්‍යාම්, අහ්නිකලි ශබ්ද දෙදෙනා කෙරෙන් පරව; සක් භවති. සක් ප්‍රත්‍යයවේ; ආගෙනසී යනුවේ.

"දිහ්‍ය දිහ්‍යා දිහ්‍ය යමාණණ්‍යඃ" යනු සූත්‍රයි; දිහ්‍ය දිහ්‍යා දිහ්‍යයමාන් යනු පදය; ණ්‍යඃ යනු පදයි. දිහ්‍යා දිහ්‍යාම්, දිනි ආදි ශබ්දයන් තෙරෙන් පරව; ප්‍රාචීනීයෙ අර්ථෙ, පූර්වදිග්දෙශාදියෙහිවූ අර්ථයක් වාච්‍යවලත්හි; ණ්‍යාභවති, ණ්‍යප්‍රත්‍යයවේ; යාම්‍යා යනුවේ; නිර්යෘතෙඃ නිරිතදිශාවෙහි; නෛර්යෘතී යනුවේ. වාරුණී යනුත් මෙසේමැයි.

සාසේ‍යති, සාඝ්‍යයනු වර්තතෙ, වැටේ.

---

(1) මෙහි "අාහිනි" යන ශාඛටායනයෙහි තුන්වන අධ්‍යායෙහි දෙවන පාදයෙහි 173 වෙනි සූත්‍රයෙන් අග්නි අර්ථයෙහි (පූජාවට යොගය සහ අර්ථයහි) 'අාහ්' යන පාණිනීයෙහි තුන්වන අධ්‍යායෙහි දෙවෙනි පාදයෙහි දෙදොළොස්වෙනි සූත්‍රයෙන් හෝ "අග්නෙඃ" යන පදමනාන සූත්‍රයෙන්හෝ යන් ප්‍රත්‍යයකොට ආග්නෙඃ යි සිඹ, වෙයසි අන්‍ය මුහුයෙහි;

5. 1.
15 වාග්වෘතුපිතෘෂසෝ යත් 3, 1, 29.

වාග්වා දිභ්‍යඃ සාඝ්‍යදෙවතෙභ්‍යඝ්‍යන්නාථේ යදභවති.

7. 7. 1:
16 සි පරෙ‘වාවෙ 5, 1, 76.

යකාරාදෙඃ ප්‍රකෘතෙඃ පරත එවො යථාසඛ්‍යමවාවෙ භවතඃ, වායව්‍යඃ.

5. 1.
17 සොමාට්ට්‍යණ් 3, 1, 28.

සොමාත් සාඝ්‍ය දෙවතෙ භ්‍යඝ්‍යන්නාථේ ට්‍යණ් භවති.

ලොපඃඩ්‍යාම් යඤෙති වර්තතෙඃ-

6. 6.
18 හලෙ‘නාදෙඃ 6, 2, 112.

"වාග්වෘතුපිතෘෂසොයත්" යනු ඡෙදඃ; වාග්වෘතුපිතෘෂසඃ යනු පදය; යත් යනු පදසි.

වාග්වාදිභ්‍යඃ, වායුආදි ශබ්දයන් කෙරෙන් පරව; සා, ඇතොමෝ; අඝ්‍ය, මොහුට; දෙවතාඉති, දෙවිනුසි යන; අසමින් අර්ථෙ මේ අර්ථයෙහි; යදභවති, යත් ප්‍රත්‍යයවේ.

"සි පරෙවාවෙ" යනු සූත්‍රයි; සි යනු පදය; පරෙ යනු පදය; අවාවෙ යනු පදසි.

යකාරාදෙඃ, යකාරයආදිකොටඇති; ප්‍රකෘතෙඃ පරතඃ, ප්‍රකෘතිග්‍ර කෙරෙන් පරව; එවඃ, එව් හට; යථාසඛ්‍යම්, සුදුසු පරිද්දෙන්; අවාවෙ, අව් ආව් දෙදෙන; භවතඃ, වෙත්; වාග්‍යව්‍යා යනුවේ.

"සොමාට්ට්‍යණ්" යනු සූත්‍රයි; සොමාත් යනු පදය; ට්‍යණ් යනු පදසි.

සොමාත්, සොමශබ්දයා කෙරෙන් පරව; සා, ඒ සොම්දෙවී මොමෝ; අඝ්‍ය, මොහුට; දෙවතෙති, දෙවතානුයි යන; අසමින් අර්ථෙ, මේ අර්ථයෙහි; ට්‍යණ්භවති, ට්‍යණ්ප්‍රත්‍යයවේ.

ලොපඃ යනුද; ඩ්‍යාම් යනුද; යඤෙති, යඝ්‍ය යනුද; වර්තතෙ වැවේ.

"හලොනාදෙඃ" යනු සූත්‍රයි; හලඃ යනු පදය; අනාදෙඃ යනුපදයි,

හලඋත්තරස්‍ය අනාදියකාරස්‍ය ඛ්‍යාම්පරතෝ ලොපොභවති, සෞමී ඒෂාණී.

5. 5.
19 තදධිතෙ තද්වෙද 3, 1, 37.

චිතියානන්තාත්තදධිතෙ තදෙවදෙත්‍යතයොරඒයොඊඨා විහිත මණ්‍යාදයෝ භවන්ති, ජඤ්ඤිතෙ වෙද වා, ජ්‍ඤඃ

6. 6. 5. 1. 1.
20 ඒජ්ඝාචිනෝ ඣඃ පදුන්නා න්ප්‍රාගෙව් 6, 1, 14.

සඤ්ඤිති කිතිව පරත ඒජ්භාචිනසථානෙ යෙයෙ තාභ්‍යාම්ප දුන්නාභ්‍යාම්ප්‍රඒවංවෙ වෙභවතඃ. වෛයය්‍යාකරණඃ.

හල උත්තරස්‍ය, හල්හු කෙරෙන් පරවූ; අනාදියකාරස්‍ය, අනාදිවූ යකාරයාගට; ඛ්‍යාම්පරතඃ, ඛි පරවසිවි කල්හි; ලොපොභවති. ලොප්වේ; සෞමී ඒෂාණීයත්‍රවේ; (සොමඃ, සොම්හෙම; අස්‍ය, මෝහට; දේවහා, දෙව්හුසි; සෞමී, සෞම්හම්වේ; ඊෂාණඃ, ඊෂාණ්හෙම; අස්‍ය, මෝහට; දෙවහා, දෙව්හුසි; ඒෂාණී, ඒෂාණී හම්වේ.)

"තදධිතෙ තද්වෙද" යනු සූත්‍රයි; තදධිතෙ, යනු පදය; තද්වෙද යනු පදයි.

චිතියානන්තාත්, චිතියානන්තයා කෙරෙන් පරව; තත්, එය; අධිතෙ, හදුරා හෝ; තත්, එය; වෙදවා, දන්නේ හෝ යන; අනයොඃ අඒයොඃ, මේ අඒදෙක්හි; ඨඃවිහිතම්, ඨවකරණලද පරිද්දෙන්; අණාදයඃ, අණාදිප්‍රත්‍යයෝ; භවන්ති, වෙත්; ජ්ඤඃ, වෙදය; අධිතෙ, හදුරානුසිහෝ; වෙදවා, දන්නේහුසිහෝ; ජ්ඤඃ; ජ්ඤඃ නම්වේ.

"ඒජ්භාචිනෝ ඣඃ පදුන්නාන්ප්‍රාගෙවි" යනු සූත්‍රයි; ඒජ්භාචිනඃ යනු පදය; ඣඃ, යනු පදය; පදුන්නාත් යනු පදය; ප්‍රාක් යනු පදය; ඒව් යනු පදයි.

සඤ්ඤිති, සඤකාර ඉත් ණකාර ඉන්ද; කිතිව, කකාර ඉත්ද ඇති ප්‍රත්‍යයත්: පරත, පරව ඛිටකල්හි; ඒජ්භාචිනසථානෙ ඒජ්වීම විෂයකොට ඇතිතැන්හි යෙ යෙ, යම් යම් වණීයක්හු ඇද්ද; තාභ්‍යාම්ප්‍රඒවම්, ඔවුන්දෙකෙරෙන් පෙරටුව, වෙ වෙභවතඃ, වෙවෙභ දෙදෙහ වේත්: වෛයය්‍යාකරණඃ යනුවේ; (ව්‍යාකරණම්, ඉසරණ; අධිතෙ, හදුරානුසි හෝ; වෙදවා, දන්නේහුසි හෝ; වෛයය්‍යාකරණඃ, වෛයය්‍යාකරණ නම්වේ. ව්‍යාකරණ ඉගෙණ ගන්නෙක් හෝ ව්‍යාකරණ දන්නෙක් හෝ වෙසි.)

6. 1.
21 තස්ය සමූහः 3, 1, 43.

සෂష්ඨ්‍යන්තාත් තස්ය සමූහ ඉත්‍යස්මින්නර්ථේ යථාවිහිත ප්‍රත්‍යයාදයෝ භවන්ති.

කාකානාංසමූහः කාකම්, "භික්ෂාදිභ්‍ය ඉඛ්‍යණ්" භෛක්ෂම්, "අශ්වාච්ඡः" අශ්වීයම්; "පාශාදිභ්‍යෝයඃ" පාශ්‍යා; ධුම්‍යා; "ග්‍රාමිජනගජ බන්ධු සහායාත් තල්" ග්‍රාමතා; ජනතා; ගජතා; බන්ධුතා; සහායතා.

1:.
22 පිතෘව්‍ය මාතාමහපිතාමහාः 3, 1, 60.

"තස්ය සමූහः" යනු සූත්‍රයි; තස්ය යනු පදය, සමූහः යනුපදයි.

ෂෂ්ඨ්‍යන්තාත්, ෂෂ්ඨ්‍යන්තයා කෙරෙන් පරව; තස්ය සමූහ ඉති, ඔහුගේ රැසයයන, අසමින් අර්ථේ, මේ අර්ථයෙහි; යථාවිහිතම්, යට කරණලද පරිදිදෙන්; අණාදයොභවන්ති, අණාදිප්‍රත්‍යයෝ වෙත්.

කාකානාම්, කවුඩන්ගේ; සමූහः, රැස; කාකම්, කාකනම්වේ; භික්ෂාදිභ්‍ය ඉති, "භික්ෂාදිභ්‍යඃ" යන සූත්‍රයෙන්; අණ්, අණ්ප්‍රත්‍යය වේ; භෛක්ෂම්, භෛක්ෂම්යනුවේ; භික්ෂාණාම්, භික්ෂාවන්ගේ; සමූහः, රැස; භෛක්ෂම්, භෛක්ෂනම්වේ; අශ්වාච්ඡः, "අශ්වාච්ඡः" යන සූත්‍රයෙන්; අශ්වඝබ්දයා කෙරෙන් පරව ඡ ප්‍රත්‍යයවේ; අශ්වීයම් යනුවේ; අශ්වොනාම්, අශ්වන්ගේ; සමූහः, රැස; අශ්වීයම්, අශ්වීයනම්වේ; පාශාදිභ්‍යෝයඃ, "පාශාදිභ්‍යෝයඃ" යන සූත්‍රයෙන්; පාශාදිභ්‍යඃ, පාශාදී ශබ්දයන් කෙරෙන් පරව; යඃ, යප්‍රත්‍යයවේ; පාශ්‍යා, ධුම්‍යා යනුවේ (පාශානාම්, පාශයන්ගේ; හෙවත් බුහුන්ගේ; සමූහः, රැස; පාශ්‍යා, පාශ්‍යානම්වේ; ධුම්‍යානාම්, දුම්ගේ; සමූහः, රැස; ධුම්‍යා, ධුම්‍යානම්වේ.) "ග්‍රාමිජන ගජ බන්ධුසහායාත් තල්" ග්‍රාම ජන ගජ බන්ධු සහායාත් තල්යන සූත්‍රයෙන් ග්‍රාමි-ජන -ගජ-බන්ධු-සහායඃ යන ශබ්දයන්කෙරෙන් පරව; තල්, තල්ප්‍රත්‍යයවේ; ග්‍රාමතා, ජනතා, ගජතා, බන්ධුතා සහායතා යනුවේ; (ග්‍රාමිනාම්, ගම්මන්ගේ; සමූහः, රැස; ග්‍රාමතා, ග්‍රාමතානම්වේ; ජනානාම්, ජනයන්ගේ; සමූහः, රැස;ජනතා, ජනතානම්වේ; ගජානාම්, ඇතුන්ගේ; සමූහः, රැස;ගජතා ගජතානම්වේ; බන්ධූනාම්, නෑයන්ගේ; සමූහः, රැස;බන්ධුතා, බන්ධුතානම්වේ; සහායානාම්, යහලුවන්ගේ; සමූහः, රැස;සහායතා, සහායතානම්වේ.

"පිතෘව්‍ය මාතාමහපිතාමහාः"යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

එතෙ ශබ්දා නිපාත්‍යන්තෙ පිතෘභ්‍රාතා පිතෘව්‍යඃ, මාතුඃ පිතා මාතා මහඃ, පිතුඃ පිතා පිතාමහඃ, මාතුර්මාතා මාතාමහි; පිතුර්මාතා පිතාමහි; "ගෞරාදිභ්‍ය" ඉතිඞිප්.

7.

23 ශෙෂෙ 3, 2, 1.

තස්‍යෙදං තත්‍රභව් මිත්‍යාදි ශෙෂෙ'ථ සනාසම්භ්‍යාතෙ යථා විහිතමණාදයෝ භවන්ති; චක්ෂුෂ ඉදම් චක්ෂුෂිභවම් චක්ෂුසාග්‍රාහ්‍යං වා චාක්ෂුසම්, රූපම් "ග්‍රාමාදඛඤෙඉ"ග්‍රාමෙභවඃ ග්‍රාම්‍යඃ; ග්‍රාමිණඃ; "දක්ෂිණාපශ්චාත්පුරසත්‍යක්" දක්ෂිණාස්‍යාම්භවෝ දක්ෂිණාත්‍යඃ පාශ්චාත්‍යඃ, පෞරස්ත්‍යඃ* "ඞාමෙඉ තත්‍ර තත්‍රභ්‍යඃ" ඞිත්‍යඃ, අමාත්‍යඃ, ඉහත්‍යඃ තත්‍රත්‍යඃ තතස්ත්‍යඃ

එතෙ ශබ්දඃ, මේ ශබ්දයෝ; නිපාත්‍යන්තෙ, නිපාතන කරනු ලැබෙත්; පිතෘභ්‍රාතා, පියාගේ සහොදරතෙම; පිතෘව්‍යඃ, පිතෘව්‍ය නම්වේ; මාතුඃ පිතා, මව්ගේ පියතෙම; මාතාමහඃ, මාතාමහ නම්වේ; පිතුඃපිතා, පියාගේ පියතෙම, පිතාමහඃ, පිතාමහනම්වේ; මාතුර්මාතා, මවගේ මව්හොමෝ; මාතාමහි, මාතාමහිනම්වේ; පිතුර්මාතා, පියාගේ මව්හොමෝ; පිතාමහි, පිතාමහිනම්වේ; ගෞරාදිභ්‍යඃඉති, "ගෞරාදිභ්‍යඃ" යන සූත්‍රයෙන්; ඞිප්, ඞිප් ප්‍රත්‍යයවේ.

"ශෙෂෙ" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

තස්‍ය ඉදම්, ඔහුගේ මේය; තත්‍ර භවම් ඉති, එහි උපන්නේය යන; ආදි, මේ ආදිය; ශෙෂඃඅථ, ශෙෂාර්ථයි; තසම්භ්‍යාතෙ, ඒ ශෙෂාර්ථයෙහි, යථාවිහිතම්, යට දැක්වූ පරිදිදෙන් අණාදයෝ භවන්ති, අණ් ආදීවූ ප්‍රත්‍යයෝවෙත්; ඉදම්, මේ; චක්ෂුඃ, ඇසගේ නුයි; චක්ෂුසි, ඇසෙහි; භවම්, උපන්නේනුයි; චක්ෂුසා, ඇසෙන්; ග්‍රාහ්‍යංවා, ගන්නාලදනුයි හෝ; චාක්ෂුසම්, චාක්ෂුසනම්වේ; රූපම්, රූපයයි; දක්ෂිණාපශ්චාත්පුරසත්‍යක් 'දක්ෂිණාපශ්චාත්පුරස්ත්‍යක්' යන සූත්‍රයෙන්; දක්ෂිණාපශ්චාත්පුරස් යන ශබ්දයන් කෙරෙන් පරවත්‍යක්, ත්‍යක්ප්‍රත්‍යයවේ; දක්ෂිණස්‍යාම්, දකුණුදිගැ; භවඃ, උපන්නේ; දක්ෂිණාත්‍යඃ, දක්ෂිණාත්‍යනම්වේ; පශ්චාත්‍යාම්, පැළඳිගැ; භවඃ, උපන්නේ; පාශ්චාත්‍යඃ, පාශ්චාත්‍යනම්වේ; පුරොභවඃ, පෙරදිග

---

*"අමෙහඤ්චතසිත්‍රෙභ්‍යස්සාත්‍යවච්ඩිඝෝ ව්‍යයාත් සමෘතඃ,
තිතිතීයාං ධ්‍රුවිණතෙත්‍යාශ්ච ප්‍රත්‍වෙශො නියමෙ තථා."

රූපාවතාරඃ-

5. 1.

24 ආද්‍යෙජාදයවශ්ශඃ 3, 2, 24.

ආද්‍යෙ ජාදයො ශෙෂාශ්වාන්‍යෙන යස්‍ය ශබ්දස්‍ය තතඃ ශෙෂො ශ්‍රෙ භවති, ශාලීයඃ, එනිකාසිතයා ඕපගවීයඃ, "තස්‍යදිභ්‍ය" ඉතීඃ, තස්‍යෙදං තද්‍රීයම්.

6. 1. 1.

25 භවතොදඤ්ච 3, 2, 29.

භවතස්‍යාදෘදිඩ්භාදෙව සිඩඃ, අන්‍යාදෙශසතු දකාරො විධීයතෙ, භවදීයම්.

උපන්නේ; පෞරස්‍යඃ, පෞරස්‍යනම්වේ; "ඣාමෙඝ තත්‍රතත සාඃප්""ඣාමෙඝතත්‍රතතසාඃප්"යන සූත්‍රයෙන්;ඣඅාම් ඉඝ තත්‍ර තතස් යන මොවුන් කෙරෙන් පරව තාඃප් ප්‍රත්‍යයවේ; ඣි, කොහැන්හි; භවඃ, උපන්නේ; ඣිතාඃ, ඣිතාඃනම්වේ; අමා (සහ) එක්ව; භවඃ, උපන්නේ; සම්ගහැසිරෙන්නේ; අමාත්‍යඃ, අමාත්‍යනම්වේ; ඉඝ, මෙකල්හි; භවඃ, උපන්නේ;ඉඝත්‍යඃ, ඉඝත්‍යනම්වේ; තත්‍ර; එහි; භවඃ, උපන්නේ; තත්‍රත්‍යඃ, තත්‍රත්‍යනම්වේ; තතඃ, එයින්; භවඃ, උපන්නේ; තතස්‍යඃ, තතස්‍යනම්වේ.

"ආද්‍යෙ ජාදයවශ්ශඃ" යනු සූත්‍රයි; අද්‍යෙජාදයවඃ යනු පදය; ශ්ශඃ යනු පදයි.

ආද්‍යෙජාදයඃ, ආද්‍යෙජාදිවූ; ශෙෂාශ්ච, ශෙෂයෝද; යස්‍ය, ශබ්දස්‍ය, යම් ශබ්දයක් ශම්බඤ්ධවූද; තතඃ, ඔහුකෙරෙන් පරව; ශෙෂඃශ්ශඃ, ශෙෂවූ ශ්‍රප්‍රත්‍යයකොම; භවති, වේ; ශාලීයඃ යනුවේ; එනිකාසිතයා, එනිකාසිහෙයින්; ඕපගවීයඃ, ඕපගවීය යනුවේ; ශාලායාම්, සාලාවෙක්හි; භවඃ, උපන්නේ; ශාලීයඃ, ශාලීය නම්වේ; උපගොඃ උපගුහු කෙරෙන්; හෙවත් ගෙරින් සම්පයෙහි හැසිරෙන්නෙකු කෙරෙන්; භවඃ, උපන්නේ; ඕපගවීයඃ, ඕපගවීය නම්වේ; "තස්‍යදිභ්‍යඃ" ඉති, "තස්‍යදිභ්‍යඃ" යන සූත්‍රයෙන්; ඃ, ඃප්‍රත්‍යයවේ; තස්‍ය, ඔහුගේ; ඉදම්, මේනුයි; තදීයම්, තදීය නම්වේ;

"භවතොදඤ්ච" යනු සූත්‍රයි; භවතඃ, යනු පදය; දඃ යනුපදය; චයනු පදයයි.

භවතඃ, භවත් ශබ්දය;තස්‍යදිභ්‍යාත් එව, තස්‍යදීන්කෙරෙන්ම; සිඩඃ, සිඬයි; අන්‍යාදෙශසතු, අන්‍යතයෙහිවූවාහට වන ආදෙශය වනාහි; දකාරඃ, දකාරතෙම; විධීයතෙ, කරනුලැබේ; භවදීයම් යනුවේ; භවතඃ, තොපගේ; ඉදම්, මේ; භවදීයම්. භවදීයනම්වේ;

"ගහාදිභ්‍ය" ඉති ඡේකෘතෙ, "සවපරජන දෙවරාජාද්‍යඃ කුව්වෙ"ති ගණසූත්‍රෙණ කුව්, සවකීයම්, පරකීයම්, ජනකීයම්, දෙවකීයම්, රාජකීයම්.

කුව්වෙනිව වනීනතෙ;-

5. 1.

26 ප්‍රාග්ණෙ ප්‍රගෙසායං චිරමසඛ්‍යාචිටව්‍යඃ 2, 2, 76.

ප්‍රාග්ණාදිභ්‍ය අසඛ්‍යාචව ශෙෂෙටව්‍යභීවති, කුව්වවා, ප්‍රාග්ණෙත නම්, ප්‍රාකතනම්, නිපාතනා දෙකාරඃ සායනතනම්, චිරනතනම්, නිපාතනාතනකාරඃ, අසඛ්‍යෙභ්‍යඃ දෙෂාහ නම්, දිවාත නම්.

ගහාදිභ්‍ය ඉති, "ගහාදිභ්‍යඃ" යන සූත්‍රයෙන්; ඡේකෘතෙ, ඡප්‍රත්‍යය කළකල්හි; සවපරජනදෙවරාජාද්‍යඃකුව්වෙති, "සවපරජනදෙව රාජාද්‍යඃකුව්වා" යන, ගණ සූත්‍රෙණ, ගණසූත්‍රයෙන්; කුව්, කුඩාගම්වේ: සවකීයම්, පරකීයම්, ජනකීයම්, දෙවකීයම්, රාජකීයම් යනුවේ;(සවස්‍ය, තමාගේ; ඉදම්, මේ; සවකීයම්, සවකීයනම්වේ; පරස්‍ය, මෙරමාගේ; ඉදම්, මේ; පරකීයම්, පරකීයනම්වේ; ජනස්‍ය, ජනයාගේ; ඉදම්, මේ; ජනකීයම්, ජනකීයනම්වේ; දෙවස්‍ය, දෙවයාගේ; ඉදම්, මේ; දෙවකීයම්, දෙවකීයනම්වේ; රාඥඃ, රජහුගේ; ඉදම්, මේ; රාජකීයම්, රාජකීයනම්වේ.)

කුව් යනුද; වෙනිව, වා යනුද; වනීනතෙන වැවේ.

"ප්‍රාග්ණෙ ප්‍රගෙසායං චිරමසඛ්‍යාචිටව්‍යඃ" යනු සූත්‍රයි; ප්‍රාග්ණෙ ප්‍රගෙසායං චිරම්, යනුපදය; වව්‍යඃ යනු පදයි.

ප්‍රාග්ණාදිභ්‍යඃ, ප්‍රාග්ණාදි ශබ්දයන් කෙරෙන්ද; අසඛ්‍යාත්වා අව්‍යය ශබ්දයන් කෙරෙන්ද පරව; ශෙෂෙ, ශෙෂාඛ්‍යයෙහි; වව්‍යභීවති වව්‍යප්‍රත්‍යයවේ; වා, විකල්පයෙන්;කුව්ව, කුඩාගම්දවේ; ප්‍රාග්ණෙතනම්,ප්‍රාකතන නම්යනුවේ:නිපාතනාත්,නිපාතන වශයෙන්;එකාරඃ, එකාරයෙක්වේ; ප්‍රාග්ණෙ, පූර්වාග්ණකාලයෙහි; භවම්, වූයේ; ප්‍රාග්ණෙතනම් ප්‍රාග්ණෙතන නම් වේ; ප්‍රාචි, පෙරදිග; නොහොත් පෙරවරුයෙහි; භවම්, වූයේ; ප්‍රාකතනම්, ප්‍රාකතන, නම්වේ; සායම්, සවස්කාලයෙහි; භවම්, වූයේ: සායතනම්, සායතන නම්වේ; චිරාත්, කලකින්; භවම්වූයේ චිරතනනම් චිරතන නම්වේ; නිපාතනාත්, නිපාතන වශයෙන්; නකාරඃ, නකාරයෙක්වේ; අසඛ්‍යෙභ්‍යඃ, අව්‍යය ශබ්දයන් කෙරෙන්; දෙෂාතනම්,දිවාතනම් යනුවේ; දෙෂා,රාත්‍රියහි; භවම්, වූයේ; දෙෂාතනම්, දෂාතන නම්වේ; දිවා, දවල්හි; භවම්, වූයේ දිවාතනම්,දිවාතන නම්වේ.

"මධ්‍යාදිභ්‍යාං මඃ" මධ්‍යෙභවඃ මධ්‍යමඃ, ආදිමඃ, "අග්‍රාන්ත පශ්චාදිමව්" අග්‍රිමඃ, අන්තිමඃ; අසඞ්ඛ්‍යාශ්‍යනාරාවිඡ්ඡවතොඃසිති' ගණසූත්‍රෙණාන්‍යජාදිලොපඃ, පශ්චිමඃ; "දෙහාංශාදිනි" යත්, දන්‍යත්‍යම්; ඔෂ්‍ඨ්‍යම්; "ලොකාන්නාදි"ති ඨක්, ඨස්‍යෙකඃ.

6:·

26 අනුශතිකාදීනාම් 6, 1, 30.

අනුශතිකාදීනාං ඣඤ්ණිති කිති ච පරත උභයොඃ පදයොරව්වා දෙරව ආදෙවොභවන්ති.

ඓහලෞකිකම්, පාරලෞකිකම්, "ජිහ්වා මූලාඞ්ගුලෙශ්ජඃ" ජිහ්වාමූලීයම්, අඞ්ගුලීයම්, "නටාඇදඤ්‍ය නෘත්‍යෙ," නටස්‍යකර්‍ම නෘත්‍යම්, නාට්‍යම්.

"මධ්‍යාදිභ්‍යාංමඃ" යන සූත්‍රයෙන්ම ප්‍රධ්‍යායවේ; මධ්‍යෙ, මැද; භවඃ, වූයේ; මධ්‍යමඃ, මධ්‍යම නම්වේ; ආදෞ, ආදියෙහි; භවඃ, වූයේ; ආදිමඃ, ආදිමනම්වේ; "අග්‍රාන්තපශ්චාදිමව්" යන සූත්‍රයෙන් අග්‍රාන්තපශ්චාත්, අග්‍ර-අන්ත- පශ්චාත් යන ශබ්දයන් කෙරෙන්; ඉමව්, ඉමවිප්‍රත්‍යයවේ; අග්‍රෙ, ඉදිරියේ; භවඃ, වූයේ; අග්‍රිමඃ, අග්‍රිමනම්වේ; අන්තෙ, කෙළවර; භවඃ, වූයේ; අන්තිමඃ, අන්තිම නම්වේ; "අසඞ්ඛ්‍යාශ්‍ය නාරාවිඡ්ඡවතොඃසි"ති, අසඞ්ඛ්‍යාශ්‍යනාරාවිඡ්ඡවතොස්" යන; ගණසූත්‍රෙණ, ගණසූත්‍රයෙන්; අන්‍යජාදිලොපඃ, අන්‍යයෙහිවූ අජාදීන්ට ලොප්වේ; පශ්චාත්, පස්සෙහි; භවඃ, වූයේ; පශ්චිමඃ, පශ්චිමනම්වේ; "දෙහාංශාදි"නි, "දෙහාංශා" යන සූත්‍රයෙන්; යත්, යත්ප්‍රත්‍යයවේ; දන්නෙහු, දත්වල; භවම්, වූයේ; දන්‍යත්‍යම්, දන්‍යත්‍යනම්වේ; ඔෂ්ඨයොඃ, තොල්දෙක්හි; භවඃ, වූයේ; ඔෂ්ඨ්‍යම්, ඔෂ්ඨ්‍යනම්වේ; "ලොකාන්නාදි"නි, "ලොකාන්නාත්" යන සූත්‍රයෙන්; ඨක්, ඨක්ප්‍රත්‍යයවේ; ඨස්‍ය, ඨකාරයහට; ඉකඃ, ඉකඇත්‍යාදෙශවේ;

"අනුශතිකාදීනාම්" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

ඣඤ්ණිති, ඣකාර ඉත් හා ණකාර ඉත්වූද; කිතිව, කකාර ඉත්වූද ප්‍රත්‍යයන්; පරතඃ, පරකල්හි; අනුශතිකාදීනාම්, අනුශතිකාදීන් සම්බන්ධවූ; උභයොඃ පදයොඃ, උභය පදයන්ට; අව්ව, අව්ද; ආදෙඃ, ආදිහට; අචඃ, අච්ද; ආත්, ආකාරයහට; ඓවඃ, ඇඑව් ආදෙශද; භවන්ති, වෙත්.

ඉහලොකෙ, මෙලොව්හි; භවම්, වූයේ; ඓහලෞකිකම්; ඓහලෞකිකනම් වේ; පරලොකෙ, පරලොව්හි; භවම්, වූයේ, පාරලෞකිකම්, පාරලෞකිකනම් වේ; "ජිහ්වාමූලාඞ්ගුලෙශ්ජඃ"

විකාරෙංශෙනි ච වතීතහෙ:-

7.

27 මයඩ්'භක්ෂාචිඡාදනෙ. 3, 3, 109.

ප්‍රකෘති මාත්‍රාදි විකාරාව යවෙවා භක්ෂාචිඡාදන වර්ජිතෙ මයඩිනවති. අඡමතො විකාරෙ'වයවො වා අඡම්මයම්, කරිරම යම්.

6.

28 එකාචඃ. 3, 3, 110.

එකාවෙ විකාරෙමයඩිනවති නිත්‍යං ප්‍රනර්විධානාත් මෘදු විකාරෙ මෘනමයම්.

"ජිහ්වාමූලාඞ්ගුලෙශ්ජඃ" යන සූත්‍රයෙන්; ජිහ්වාමූල අඞ්ගුලශබ්ද යන් කෙරෙන්; ජඃ, ජප්‍රත්‍යය වේ; ජිහ්වාමූලෙ, දිවමූල; භවම්, වූයේ; ජිහ්වාමූලීයම්, ජිහ්වාමූලීයනම් වේ; අඞ්ගුලෙ, ඇඟිල්ලෙහි; භවම්, වූයේ; අඞ්ගුලීයම්, අඞ්ගුලීයනම්වේ; නටාඝෙඤ්ඣ්‍යානාඃතෙය්, "නටාඝෙඤ්ඣ්‍යානාඃතෙය්" යන සූත්‍රයෙන්; නාඃතෙය්, නාත්‍යවාචි කල්හි; නටඝඞ්දඃ යෙරෙන් පරව ඤ්‍යප්‍රත්‍යයවේ; නාඃතෙය්, නට ශබ්දඝහට නාත්‍යඝනාදෙශවේ; නටස්‍ය, නළහුගේ; කම්, ක්‍රියාව; නාඃත්‍යම්, නාඃත්‍යනම්වේ; නටස්‍ය, නළහුගේ; කම්, ක්‍රියාව; නාට්‍යම්, නාට්‍යනම්වේ.

විකාරෙ යනුද; අංශෙ ඉතිව, අංශෙ යනුද; වතීතනෙ, වැවේ.

"මයඩ්'භක්ෂාචිඡාදනෙ" යනු සූත්‍රයි; මයඩ්, යනු පදය; අභක්ෂාචිඡාදනෙ යනු පදයි.

ප්‍රකෘතිමාත්‍රාදි, සවභාවමාත්‍රාදිවූ; විකාරාවයවෙ, විකාර අවයවයෙහි; භක්ෂාචිඡාදනවර්ජිතෙ, ආහරවඤ්‍රාදින් නොරතොට ඇතිනල්හි; වා, විකල්පයෙන්; මයඩිනවති, මයට් ප්‍රත්‍යයවේ; අඡමනඃ, පාෂාණයාගේ; විකාරඃ, විකාරයහෝ; අවයවොවා, අවයවය හෝ අඡම්මයම්, අඡම්මයනම්වේ; කරිරස්‍ය, ඝටයාගේ හෝ වංශාඞ්කුරයාගේ; විකාරඃ, විකාරය හෝ; අවයවොවා, අවයවය හෝ; කරිරම්මයම්, කරිරම්මයනම්වේ.

"එකාචඃ" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

එකාචඃ, එකඝවරයක්හු යෙරෙන් පරව; විකාරෙ, විකාරාර්ථයෙහි; පුනර්විධානාත්, නැවතනළහෙයින්; නිත්‍යම්, නිත්‍යයෙන්; මයඩිනවති, මයට් ප්‍රත්‍යයවේ; මෘදඃ, මැටිවල; විකාරඃ, විකාරතෙම; හෙවුත් ප්‍රකෘතියට වෙනස් ඝවරූපයතෙම; මෘනමයම්

නෙනෙහි විග්‍රහය;-

"සංසඤ්ඤාත" මිනි යන්. දධිනා සංසඤ්ඤාතං දධිඤ්ඤම්.

තදස්‍යගිලම්; "ඡත්‍රාදිභ්‍යොණඃ" ගුරොඃ ඡත්‍රධාරණශීලඃ ඡාත්‍රඃ "තත්‍රනියුක්ත" මිති යවි.

6:·

29 මාරාදීනාම්. 6, 1, 15.

මාරාදීනාං ඤකණිති කිතිව පරතො ය්වාඞ්‍යාං පූර්වං වෛමෙඞ්භවතඃ, මාරෙනියුක්තොදෞවාරිකඃ "වඝංගත" ඉති යත්, වඝංගතඃ වඞ්‍යඃ, "ධමේණප්‍රාප්‍යෙ" ධමේණප්‍රාප්‍යං ධාම්‍යම්.

5. . '. 7.

30 පථ්‍යථිනාඞ්‍යා ඤාචවා නපුංසනෙ. 3, 4, 94.

මෘනමයනම්වෙ; නෙනෙහි, නෙනයත්‍රුද; වර්‍තතෙ, වැවේ, "සංසඤ්ඤාත" මිනි, "සංසඤ්ඤාතං" යන සූත්‍රයෙන්; ඤක්, ඤත්ප්‍රත්‍යය වේ; දධිනා, දියෙන්; සංසඤ්ඤාඞම්, සඤඤ්කරණලද්දේ; දධිඤම්, දධිඤනම්වේ.

තත්, ඒ; අස්‍ය, මොහුගේ; ශීලම්, සවභාවයි; "ඡත්‍රාදිභ්‍යොණඃ," "ඡත්‍රාදිභ්‍යොණඃ" යන සූත්‍රයෙන් ණප්‍රත්‍යයවේ; ගුරොඃ, ගුරුහට; ඡත්‍රධාරණශීලඃ, සත්දරණසුලුවූයේ; ඡාත්‍රඃ, ඡාත්‍රනම්වේ; "තත්‍ර නියුක්ත"මිනි, තත්‍රනියුක්තම් යන සූත්‍රයෙන්; යවි, යවි ප්‍රත්‍යයවේ.

"මාරාදීනාම්" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

ඤකණිති, ඤකාර ඉත් හා ණකාර ඉත්වූද; කිතිව, කකාර ඉත්වූද ප්‍රත්‍යයක්හු; පරතඃ, පරකල්හි; මාරාදීනාම්, මාරශබ්දාදීන්ගේ; ය්වාඞ්‍යාම්, යකාරවකාරයන් දෙදෙනාකෙරෙන්; පූර්වම්, පෙරටුව වෛමෙඞ්භවතඃ, වෛමිඞ්භ යන දෙදෙන වෙත්; මාරෙ, දෙරසමිපයෙහි; නියුක්තඃ, යෙදුනේ; දෞවාරිකඃ, දෞවාරික නම්වේ.

"වඝංගත" ඉති, "වඝංගතඃ"යන සූත්‍රයෙන්; යත්, යත්ප්‍රත්‍යයවේ; වඝම්, ව්‍යඝයව; ගතඃ, ගියේ; වඞ්‍යඃ, වඞ්‍යනම්වේ; "ධමේණප්‍රාප්‍යෙ," "ධමේණප්‍රප්‍යෙ" යන සූත්‍රයෙන්; යත්, ප්‍රත්‍යයවේ; ධමේණ, දූහැමින්; ප්‍රාප්‍යම්, පැමිණෙනලද්දේ; ධාම්‍යම්, ධාම්‍ය නම්වේ.

"පථ්‍යථිනාඞ්‍යා ඤාචවා නපුංසනෙ" යනුසූත්‍රයි; පථ්‍යථිනාඞ්‍යායාත් යනු පදය, ච යනු පදය; අනපුංසනෙ යනු පදයි.

පථ්‍යාදිභ්‍යෝ ධම්මාච්ච පඤ්චම්‍යන්තාදඤාපෙතෙ යදභවති "නො'ණාදෲ" ච්චි පථෙ යච්චාපඤ්ඤාජාදිලොපඃ චිකිත්සායාඃ පථො'නපෙතං පථ්‍යම් අර්‍ථමත්‍යා ඝත් ධම්‍යම්.

6. 7.

31 හෘදයස්‍ය ප්‍රියෙ. 3, 4, 97.

හෘදයාත් ෂඤ්‍යන්තාත් ප්‍රියෙ'ර්‍ථෙ යදභවති; හෘදයස්‍ය ප්‍රියං හෘද්‍යම්; "ලාඝයතොරි"ති හෘදයස්‍ය හෘදු දෙශඃ.

"තත්‍රසාධුඃ," තම්ණීසාධුඃ කම්ණ්‍යඃ, "පරිෂදෙණ්‍යඃ," පාරිෂද්‍යඃ, ණ්‍යඃ, පරිෂදඃ, "පථ්‍යතිථිවසතිසවපතෙර්ඝඤ්," පාථෙයම්, ආතිථෙයම්, වාඝතෙයම්, සවාපතෙයම්.

පථ්‍යාදිභ්‍යඃ, පථ්‍යාදිශබ්දයන් කෙරෙන්ද; ධම්මාච්ච, ධම් ශබ්දයා කෙරෙහිද යන; පඤ්චම්‍යන්තාත්, පඤ්චම් විභක්ත්‍යන්ත යා කෙරෙන්; ඤාපෙතෙ, පහනොවීම් අර්‍ථයෙහි; යදභවති, යත් ප්‍රත්‍යයවේ; "නො ණ'දෲ" ච්චි, "නොණදෙ" යන සූත්‍රයෙන්; පථෙ, පථ ශබ්දයා පරකල්හි; යත්, යම්; අන්ත්‍යාජාදිලොපඤ්ච, අන්තයෙහිවූ ඣරාදින්ට ලොපයක්වේද; චිකිත්සායාඃ, පිළියමගේ; පථඃ, මාගියෙන්; අනපෙතම්, පහනුවූයේ; පථ්‍යම්, පථ්‍යනම්වේ; අර්‍ථමත්‍යා, අර්‍ථඇති ශබ්දයන් කෙරෙන්ද; යත්, යත්ප්‍රත්‍යයවේ; ධම්‍යම් යනුවේ; ධම්‍යස්‍ය, ධම්‍යාගේ; පථඃ, මාගියෙන්; අනපෙතම්, පහනුවූයේ; ධම්‍යම්, ධම්‍යනම්වේ

"හෘදයස්‍යප්‍රියෙ" යනු සූත්‍රයි; හෘදයස්‍ය යනුපදය; ප්‍රියෙ යනු පදයි.

ෂඤ්‍යන්තාත්, ෂඤ්‍යන්තවූ; හෘදයාත්, හෘදයශබ්දයා කෙරෙන්; ප්‍රියෙඅර්‍ථෙ, ප්‍රියය යන අර්‍ථයෙහි; යදභවති, යත් ප්‍රත්‍යයවේ; හෘදයස්‍ය, සිතට; ප්‍රියම්, ප්‍රියවූයේ; හෘද්‍යම්, හෘද්‍යනම්වේ; "ලාඝයතොරි" ති, "ලාඝයතොඃ" යන සූත්‍රයෙන්; හෘදයස්‍ය, හෘදයශබ්දයාට; හෘදුදෙශඃ, හෘද්‍යාදෙශවේ.

"තත්‍රසාධුඃ" "තත්‍රසාධුඃ" යන සූත්‍රයෙන් සාධවර්‍යෙහි යත් ප්‍රත්‍යයවේ; තම්ණි, ක්‍රියායෙහි; සාධුඃ, මනොහරවූයේ හෝ උචිතවූයේ; තම්ණ්‍යඃ, තම්ණ්‍යනම්වේ; "පරිෂදෙණ්‍යඃ" "පරිෂදෙණ්‍යඃ" යන සූත්‍රයෙන්; පරිෂද් ශබ්දයාකෙරෙන්; ණ්‍යප්‍රත්‍යයවේ; පරි ෂත්සු, පිරිසෙහි; සාධුඃ, මනොහරවූයේ හෝ උචිතවූයේ; පාරි ෂද්‍යඃ, පාරිෂද්‍යනම්වේ; ණඃ, ණප්‍රත්‍යයවේ; පරිෂත්සු, පිරිසෙහි; සාධුඃ, යහපත්වූයේ හෝ උචිතවූයේ; පාරිෂදඃ, පාරිෂදනම්වේ; පරිෂදි, සභාවෙහි; භවඃ, වූයේ හෝ; සිඤ්ඡති, සිටිනුයි හෝ, පාරි

තසෙමෙහිතමිතිව වත්තතෙ;-

"දෙහාංශාදි"ති යත්.

දනෙතෙභ්‍යා හිතං දන්‍යම්; "වාතපිත්ත ශ්ලෙෂ්ම සන්නිපාතාවඡ්මනකොපන" ඉති සඤ්, වාතස්‍ය ශමනං කොපනංවා වාතිකම්; "පථඃඡඞ්ණ්," "සුප" ඉත්‍යාදිනා නලොපඃ පන්ථානං ගච්ඡතීත් පථිකඃ.

1. 1: .1. 2.

32 ණඃ පන්ථාශ්ව නිත්‍යම්. 4, 1, 88.

ෂදඃ, පාරිෂදනම්වේ; "පථ්‍යතිපි වසතිසවපතෙර්සඤ්" "පථ්‍යතිපි වසතිසවපතෙර්සඤ්" යන සූත්‍රයෙන්, පපි-අතිපි-වසති-සවපති යන ශබ්දයන් කෙරෙන්; සඤ්, සඤ්ප්‍රත්‍යයවේ; පාථෙයම්, ආතිථෙයම්, වාසතෙයම්, සවාපතෙයම්, යනුවේ; (පපි, මාගීයෙති; හිතම්, හිත වූයේ; පාථෙයම්, පාථෙයනම්වේ; අතිපිෂු, ආගනතුකයන් කෙරෙහි; සාධුඃ, මනොහරවූයේ හෝ යහපත්වූයේ, ආතිථෙයම්, ආතිථෙයනම්වේ; අතිථයෙ, ආගනතුගයා පිණිස; ඉදම්, මේනුයි; ආතිථෙයම්; ආතිථෙයනම්වේ; වසතෙඃ, විසීමගේ; ඉදම්, මේනුයි; වාසතෙයම්, වාසතෙයනම්වේ; විසීම පිණිස: හිතම්, හිතවූයේ හෝ වාසතෙයම්, වාසතෙයනම්වේ; සවස්‍ය, සේයි; ධනස්‍ය, ධන යට; පතිඃ, හිමිවූයේ; සවපතිඃ, සවපතිනම්වේ; සවපතෙඃ, ධන හිමියාගේ; ඉදම්, මේ; සවාපතෙයම්, සවාපතෙයනම්වේ.

තසෙමෙයනුද; හිතම්තිව, හිතම් යනුද; වත්තතෙ, වැටේ.

"දෙහාංශාදි" ති, "දෙහාංශාත්" යන සූත්‍රයෙන්; යත්, යත් ප්‍රත්‍යයවේ.

දනෙතභ්‍යඃ, දත්වලට; හිතම්, හිතවූයේ; දන්‍යම්, දන්‍ය නම්වේ; "වාතපිත්තශ්ලෙෂ්මසන්නිපාතාවඡ්මනකොපන" ඉති, "වාතපිත්තශ්ලෙෂ්මසන්නිපාතාවඡ්මනකොපතෙ"යන සූත්‍රයෙන්; වාත-පිත්ත-ශ්ලෙෂ්ම-සන්නිපාත යන ශබ්දයන් කෙරෙන්; ශමන කොපයන අර්ථයන් දෙදෙනා කෙරෙහි; සඤ්, සඤ් ප්‍රත්‍යයවේ; වාතස්‍ය, වාතයාගේ; ශමනම්, සන්සිදීම හෝ; කොපනංවා, කොපවීම හෝ; වාතිකම්, වාතිකනම්වේ; (පෙත්තිකම්, ශ්ලෙෂ්මිකම්, සාන්නිපාතිකම් යනුදු මෙසේමැයි) "පථඃඡඞ්ණ්" "පථඃඡඞ්ණ්," යන සූත්‍රයෙන්ද; "සුප" ඉති "සුපඃ" යන; ආදිනා, මේ ආදිසූත්‍රයෙන්ද; නලොපඃ, න කාරයහට ලොප්වේ; පන්ථානම්, මග; ගවඡතීති, යේනුයි; පථිකඃ, පථිකනම්වේ.

"ණඃපන්ථාශවනිත්‍යම්" යනු සූත්‍රයි; ණඃ යනුපදය; පන්ථාඃ යනු පදය; ච යනු පදය; නිත්‍යම්, යනු පදයි.

පථො චිතියානතා නතිත්‍යං ගච්ඡතිත්‍යසම්ත්‍යාපේ ණෝ භවති, පත්‍ථාදෙශශ්ච.

නිත්‍යං පත්‍ථානං ගච්ඡතීති පාත්‍ථාඃ තසෛම ප්‍රභවතීතිව වතීතතෙ;- "යොගාද්‍යෙච්"නි යත්, යඤ්ච; යොගායප්‍රභවතීති, යොගාඃ, අස්‍ය ප්‍රයොජනමිතිව වතීතතෙ;- "සවගීාදිභ්‍යෝ යත්" සවගීම්ප්‍රයොජනමස්‍ය සවගීාම්, පුණ්‍යකම්; ආයුෂ්‍යම්.

7. 1.

33 ඉවෙව වනිඃ. 4, 1, 135.

ඉවාත්ථේ වනිඞ්වති, රාජෙව රාජවත්, "සුපිවලිතදාදී" ත්‍යාදෙශාත්, "සුපඃ ප්‍රකෘතෙනෞලොපඃ" ඉති නලොපඃ, එවං සඞ්ව විහකතිප්‍රතෙයම්.

චිතියානතාත්, චිතියානතවූ; පථඃ, පථශබදයා කෙරෙන්; නිත්‍යම්, නිත්‍යයෙන්; ගච්ඡතීති, යෙයියන; අසම්ත්‍යාපේ, මේ අර්ථයෙහි; ණෝභවති, ණප්‍රත්‍යයවේ; පත්‍ථාදෙශශ්ච, (පථශබදය හට) පත්‍ථායනාදෙශද්වේ; නිත්‍යම්, නිතොර; පත්‍ථානම්, මග; ගච්ඡතීති, යේනුයි; පත්‍ථාඃ පාත්‍ථානම්වේ; තසෛමයනුද; ප්‍රභවතීතිව, ප්‍රභවතියනුද; වතීතතෙ, වැවේ; "යොගාද්‍යෙචෙති," "යොගාච්ච" යන සූත්‍රයෙන්; යත්, යත්ප්‍රත්‍යයවේ; යඤ්ච, යඤ්ප්‍රත්‍යයද වේ; යොගාඃ, යොගයවිණිස; හෙවත් "යොගශ්චිත්තවෘතිනිරොධ"ඉතියි කිහෙයින් සියලු විෂයන්ගෙන් සිතවළකාලිමයයි යිඞිගත ලද ධ්‍යානයට; ප්‍රභවතීති, උත්පත්තිසථානවේනුයි; යොගාඃ, යොගාානම්වේ; අස්‍යයනුද; ප්‍රයොජනම්තිව, ප්‍රයොජනම් යනුද; වතීතතෙ, වැවේ; "සවගීාදිභ්‍යෝයත්" "සවගීාදිභ්‍යෝ යත්" යන සූත්‍රයෙන් යත් ප්‍රත්‍යයවේ; සවගීම්, දෙව්ලොවසැප; ප්‍රයොජනම්, ප්‍රයොජනවූයේ; අස්‍ය, මෙයවනුයි; සවගීාම්, සවගීාානම්වේ; පුණ්‍යකම්, පින්කමයි; ආයුඃ, ජීවනකාලය; ප්‍රයොජනම්, ප්‍රයොජනවූයේ; අස්‍ය, මෙයවනුයි; ආයුෂ්‍යම්, ආයුෂ්‍යනම්වේ; පථ්‍යදේයි.

"ඉවෙවනිඃ" යනු සූත්‍රයි; ඉවෙ යනු පදය; වතිඃ යනු පදයි.

ඉවාත්ථේ, ඉවශබදයාගේ අර්ථයෙහි; වනිඞ්වති, වතිප්‍රත්‍යයවේ; රාජාඉව, රජුමෙන් යන අර්ථයෙහි; රාජවත්, රාජවත්නම්වේ; "සුපිවලිතදාදි"නි "සුපිවලිතදාත්" යන සූත්‍රයෙන්; අදෙශාත්, නොහදුළුනෙයින්; "සුපඃප්‍රකෘතෙනෞලොපඃ" ඉත්, "සුපඃප්‍රකෘතෙනෞලොපඃ" යන සූත්‍රයෙන් නලොපඃ, නකාරයහට ලොප්වේ; එවම්, මෙසේම; සඞ්විහකතිප්‍ර, සියලුවිහකති පරකල්හි; නෙයම්, දතයුතු.

6. 1. 1:
34 තස්‍ය භාවස්ඛිනලෝ. 4. 1, 136.

ශබ්දප්‍රවෘත්ති නිමිත්තභාවඃ, තස්මින් ෂඤ්‍යන්තාත් ඛිත ලෝභවතඃ ශුකලස්‍යභාවඃ, ශුකලත්වම්, "වණිදෘසාදිභ්‍යඃෂ්‍යඤ්ච" ශෞ කල්‍යම්, දූර්ස්‍යම්, පාණ්ඩිත්‍යම්.

5: 7. 1.
35 ගුණවචන බ්‍රාහ්මණාදිභ්‍යඃ කර්මණි ච. 4, 1, 141.
ගුණමුක්තාවදෝභ්‍යා බ්‍රාහ්මණාදිභ්‍යශ්ච කර්මණි භාවෙව ෂ්‍යඤ්ච, භවති, ජඩස්‍ය කර්මණි භාවොවා ජාඩ්‍යම්; ජඩත්වම්; ජඩතා; බ්‍රාහ්මණ්‍යම්; බ්‍රාහ්මණත්වම්; බ්‍රාහ්මණතා; මාණවක්‍යම්; මාණවත්වම්, මාණවතා; ආදිනා මානව වාඩවාශව; "අර්හති" ඉම්ව ආගන්තුකම්.

"තස්‍යභාවස්ත්වතලෝ" යනු සූත්‍රයි; තස්‍ය, යනු පදය; භාවඃ, යනු පදය; ත්වතලෝ යනුපදයි

ශබ්දප්‍රවෘත්තිනිමිත්තම්, ශබ්දයාගේ පැවැත්මට කාරණාවූයේ, භාවඃ, භාවනම්; තස්මින්, ඒ භාවයෙහි; ෂඤ්‍යන්තාත්, ෂඤ්‍යන්ත යා හෙරෙන්; ත්වතලෝ, ත්වප්‍රත්‍යය තල්ප්‍රත්‍යයෝ දෙදෙන; භවතඃ, වෙත්; ශුකලස්‍ය, සුදුපැහැයගේ; භාවේ, භාවයතෙම්; ශුකලත්වම්, ශුකලත්වනම්වේ; (ශුකලභාවියාදවේ; ශුකලස්‍ය, සුදු පැහැයගේ; භාවඃ, භාවයතෙම්; ශුකලතා, ශුකලතානම්වේ;) "වණිදෘසාදිභ්‍යඃෂ්‍යඤ්ච" "වණිදෘසාදිභ්‍යඃෂ්‍යඤ්ච" යනසූත්‍රයෙන්; වණිශබ්ද දෘශබ්දාදීන් හෙරෙන් පරව; ෂ්‍යඤ්ප්‍රත්‍යයදවේ; ශෞකල්‍යම්, දූර්ස්‍යම්, පාණ්ඩිත්‍යම් යනුවේ; (ශුකලස්‍ය, සුදුපැහැ යගේ; භාවඃ, භාවයතෙම; ශෞකල්‍යම්, ශෞකල්‍යනම්වේ; දෘස්‍ය, දැනිවූවහුගේ; භාවඃ, භාවයතෙම; දූර්ස්‍යම්, දූර්ස්‍යනම්වේ; පණ්ඩිතස්‍ය, පණ්ඩිතයාගේ; භාවඃ, භාවයතෙම; පාණ්ඩිත්‍යම්, පාණ්ඩිත්‍යනම්වේ.

"ගුණවචන බ්‍රාහ්මණාදිභ්‍යඃ කර්මණිච" යනු සූත්‍රයි; ගුණවචන බ්‍රාහ්මණාදිභ්‍යඃ යනු පදය; කර්මණි යනුපදය; ච යනු පදයි.

*ගුණඃ, ගුණයක්; උක්තාවයවඃ, කියන්නාවූ යබ්දයන් හෙරෙන්ද; බ්‍රාහ්මණාදිභ්‍යශ්ච, බ්‍රාහ්මණාදිශබ්දයන් හෙරෙන්ද; කර්මණි, කර්මයෙහිද; භාවෙව, භාවයෙහිද; වා, විකල්පයෙන්; ෂ්‍යඤ්භවති, ෂ්‍යඤ්ප්‍රත්‍යයවේ; ජඩස්‍ය, මුඛ්‍යාගේ; හෙවත් ඉෂ්ට

---

*ගුණවාචිනඝතු.

"ඝිඩරූපා වසතුධර්මා ජාතිනිත්‍යාගුණාඉතඃ
ගුණවාචිනආඛ්‍යාතාඝනද්‍රව්‍යශිෂ්ටස්‍ය වාචකාඃ යි ආශුබොධ.

"චොරධුත්ත චාතුජ්ඣීදීනාංසවාපේ" චක්කාරළුවවණ්ණාඃ චාතුජ්ඣීම්, චාතුරාශ්‍රව්‍යම් ත්‍රෛලොක්‍යම්; "සච්චවෙදස්සෝභයපදූදෙවේ" සාච්චවෛද්‍යම්; ආකෘතිගණෝයම් "හායනානන්ත යුවාදිභ්‍යෝ'ණ්" වෛහායනම්; යෞවනම් ශෞවම්; අණ්ත්‍යානන්ත ජාදිලොපාභාවඃ, සථාවිරම්; "ලඝොරිඝොංකවෙරි" ත්‍යණ් ලාඝවම්; ගෞරවම්; පාටවම්.

නිඝටානඝණ්ඩයාගේ: කම්, ක්‍රියාවහෝ;භාවොවා, භාවයතෙමහෝ; ජාඩ්‍යම්, ජාඩ්‍යනම්වේ; ජඩත්වම්, ජඩතායනුදඊව්; අථමෙසේමැයි; බ්‍රාහ්මණස්‍ය, බ්‍රාහ්මණයාගේ; කම්, ක්‍රියාව හෝ; භාවොවා, භාවය තෙමහෝ; බ්‍රාහ්මණ්‍යම්, බ්‍රාහ්මණ්‍යනම්වේ; බ්‍රාහ්මණත්වම් බ්‍රාහ්මණතා යනුදවේ; අථමෙසේමැයි; මාණවස්‍ය, තරුණයාගේ; භාවඃ, භාවයතෙම, මාණව්‍යම්, මාණව්‍යනම්වේ; මාණවත්වම්, මාණවතා යනුදවේ; අථමෙසේමැයි; ආදිනා, "ගුණවචන බ්‍රාහ්මණාදිභ්‍යඃ කම්ණිච්" යන සූත්‍රයාගේ; ආදිග්‍රහණයෙන්; මාණවවාඩවාශ්ව, මාණවවාඩව ශබ්දයන්ගේ සඞග්‍රහවදවෙත්; "අහීති" අථත් අථයෙහි: නුම්ව, නුම්ආගමදඊව්; ආහීනත්‍යම් යනුවේ; අථඃ, රහස්හුගේ හෙවත් යොග්‍යයාගේ; භාවඃ, භාවයතෙම; ආහීනත්‍යම් ආහීනත්‍යනම්වේ.

"චොරධුත්තචාතුජ්ඣීදීනාංසවාපේ" "චොරධුත්තචාතුජ්ඣීදීනාංසවාපේ" යන ගණසූත්‍රයෙන්; චොරධුත්තචාතුජ්ඣීදි ශබ්දයන්ගේ සවාර්ථයෙහිදු ෂ්‍යණ්ප්‍රත්‍යයවේ, චක්කාරළුව, සතරෙක්ම; වණ්ණඃ, කුලයෝ; චාතුජ්ණ්‍යම්, චාතුජ්ණ්‍යනම්වේ; චක්කාරළුව, සතරක්ම; ආශ්‍රමඃ, අසපු; චාතුරාශ්‍රම්‍යම්, චාතුරාශ්‍රම්‍යනම්වේ; ත්‍රිලොකළුව, තුන්ලොවඃ; ත්‍රෛලොක්‍යම්, ත්‍රෛලොක්‍යනම්වේ; "සච්චවෙදස්සෝභයපදූදෙවේ" "සච්චවෙදස්සෝභයපදූදෙවේ" යන ගණ සූත්‍රයෙන්; සච්චවෙද ශබ්දයාගේ උභයපදයාකෙරෙන් ළුවේ ආදෙශවේ; සච්චවෙදළුව, සියලුවෙදයම; සාච්චවෛද්‍යම්, සාච්චවෛද්‍යනම්වේ; අයම්, මේ; ආකෘතිගණඃ, ජාත්‍යාපෙක්ෂ ගණයි; "හායනානන්තයුවාදිභ්‍යෝ'ණ්" "හායනානන්තයුවාදි භ්‍යෝ'ණ්" යන සූත්‍රයෙන් අණ් ප්‍රත්‍යයවේ;විහායනස්‍ය, විහායන යාගේ; භාවඃ, භාවයතෙම්; වෛහායනම්, වෛහායන නම්වේ; යුවතිඃ, තරුණියාගේ; භාවඃ, භාවයතෙම; යෞවනම්, යෞවන නම්වේ; ගුවේඃ, පිරිසිදුවූවහුගේ; භාවඃ, භාවයතෙම; ශෞචම්, ශෞචනම්වේ; "අණ්" ඉති, "අණ්" යන සූත්‍රයෙන්; අන්ත්‍යාජාදි ලොපාභාවඃ, අන්තයෙහිවූ සවරාදීන්ට ලොප්නොවේ; සථවිරස්‍ය; මහල්ලාගේ; භාවඃ, භාවයතෙම්; සථාවිරම්, සථාවිරනම්වේ, "ලඝොරිඝොංකවෙරි"නි, "ලඝොරිඝොංකවෙඃ" යන සූත්‍රයෙන්; අණ්, අණ්ප්‍රත්‍යයවේ: ලාඝවම්, ගෞරවම්, පාටවම්, යනුවේ; ලඝෝඃ, ලහුහුගේ; භාවඃ, භාවයතෙම; ලාඝවම්, ලාඝවනම්වේ; ගුරෝඃ, ගුරුහුගේ; භාවඃ, භාවයතෙම; ගෞරවම්, ගෞරවනම්වේ; පටෝඃ, පටුහුගේ; හෙවත් දක්ෂයාගේ; භාවඃ, භාවයතෙම; පාටවම්; පාටවනම්වේ.

1. 6. 1. 5:. 1.

36. තදස්‍ය සඤ්ජාතං තාරකිතාදිභ්‍ය ඉතච්. 4, 2, 37.

ප්‍රථමාන්තෙභ්‍යඃ තාරකිතාදිභ්‍යෝ'ස්‍යෙත්‍යසම්භාවේ ඉතප් භවති, සඤ්ජාතාඝෙවෙත්තෙ භවන්ති.

තාරකඃ සඤ්ජාතා අස්‍ය තාරකිතම්, නහඃ, ප්‍රුෂ්පිතො වෘක්ෂඃ.

* තදස්‍ය පරිමාණ මිතිව වර්තතෙ;—

5. I.

37 යත්තදෙතදේතදේවතුප්. 4, 2, 43.

යදාදිභ්‍යඃ ප්‍රථමාන්තෙභ්‍යෝ මානවාත්තිභ්‍යෝ' ස්‍යෙත්‍යසම්භාවේ වතුබ්භවති. "ආසඞ්ගාදීනාම්" ත්‍යාධිකම්, යත්පරිමාණ මස්‍යෙති යාවාන්, තාවාන්, එතාවන්.

"තදස්‍ය සඤ්ජාතං තාරකිතාදිභ්‍ය ඉතච්" යනු සූත්‍රයි; තත් යනු පදය; අස්‍ය, යනු පදය; සඤ්ජාතම් යනු පදය; තාරකිතා දිභ්‍යඃ යනු පදය; ඉතච් යනු පදයි.

ප්‍රථමාන්තෙභ්‍යඃ, ප්‍රථමාවිභක්ති අන්තසොටඇති; තාරකිතා දිභ්‍යඃ, තාරකිතාදි ශබ්දයන් සොරෙන් අස්‍යඉති, ඔහුගේය යන; අසමින් අර්ථෙ, මේ අර්ථයෙහි; ඉතප්භවති, ඉතාවිප්‍රත්‍යයවේ; තෙ, ඔවුහු; සඤ්ජාතාඝෙත්, හටගත්තාහුවීනම්; භවන්ති, වෙත්.

තාරකඃ, තරු; සඤ්ජාතාඃ, උපන්නාහු; අස්‍ය, මොහුගේනුයි; තාරකිතම්, තාරකිතනම්වේ; නහඃ, අහසයි; පුෂ්පාති, මල්; සඤ්ජාතානි, උපන්නාහු; අස්‍ය, මොහුගේනුයි; පුෂ්පිතඃ, පුෂ්පිත නම්වේ; වෘක්ෂඃ, රුකයි;

තත් යනුද; අස්‍ය යනුද; පරිමාණම්නි, පරිමාණම් යනුද; වර්තතෙ, වැවේ.

"යත්තදෙතදේවතුප්" යනු සූත්‍රයි; යත්තදෙතදඃ යනුපදය; වතුප් යනු පදයි.

මානවාත්තිභ්‍යඃ, ප්‍රමාණකිරිමෙහි පවත්නාවූ; යදාදිභ්‍යඃ, යත් ආදිකොටඇති; ප්‍රථමාන්තෙභ්‍යඃ, ප්‍රථමාවිභක්‍යන්තයන් සොරෙන්; අස්‍යඉති, මොහුගේය යන; අසමින් අර්ථෙ, මේ අර්ථයෙහි; වතුබ්භවති, වතුප් ප්‍රත්‍යයවේ; "ආසඞ්ගාදීනාම්"නි, "ආසඞ්ගාදි නාම්" යන සූත්‍රයෙන්; ආධිකම්, ආධික්‍යවේ; යත්පරිමාණම්, යම් පමණක්; අස්‍යඉති, මොහුටඇති; යාවාන්, යාවාන්නම්වේ; තාවාන්, එතාවාන්යනුද; මෙසේමැති; (යත්පරිමාණම්, එපම

---

* "ඌර්ධ්වමානං ත්‍රිලොකමානං පරිමාණං තු සර්වතඃ,
ආයාමසඤ්ඥ ප්‍රමාණංස්‍යාත් සංඛ්‍යා බාහ්‍යා තු සර්වතඃ" යි
රූපාවතාරඃ.

අස්‍ය අංශෙ සඞ්ඛ්‍යායා ඉතිව වර්තතෙ;—

5: 1. .1.

38. චින්‍රිහ්‍යා මඤ්ඩිවා. 4, 2. 47.

චින්‍රිහ්‍යා ඞංශවෘත්ති භෘෂාම්ප්‍රථමානන්තාභ්‍යා මසෙඤ්ති ෂඤ්‍යෙව යථ් වා භවති.

චාවංශාවස්‍ය චයඃ, චයි, චයම්; ත්‍රයඃ, ත්‍රුඊ, ත්‍රුයම්, මුඛන පසෙ, "අංශෙසඞ්ඛ්‍යායාසන්තයඞ්"ති තයව්; චිතයඃ, චිතයී, චිත යම්: ත්‍රිතයඃ, ත්‍රිතයී, ත්‍රිතයම්; "උභයාදි"ත්‍යඨව්; උභයඃ උභයී, උභයම්.

ණක්; අස්‍යඉති, මොහුටහුයි; තාවාන්, භාවාන්නම්වේ; එහත්පරිමාණම්, මෙපමණක්; අස්‍යඉති, මොහුටිහුයි; එතාවාන්, එතාවාන් නම්වේ.

අස්‍ය, යහුද; අංශෙඅහුද;සඞ්ඛ්‍යායා ඉතිව, සඞ්ඛ්‍යායාඃ ඝහුද; වර්තතෙ, වැටේ.

"චින්‍රිහ්‍යාඞියඞිවා" යහු සූත්‍රයි; චින්‍රිහ්‍යාම් යහුපදය, අයථ් යහුපදය; වා ඝහු පදයි.

අංශවෘත්තිභ්‍යාම්, භාගවෘත්තිවූහෝ අවයව වෘත්තිවූ; ප්‍රථමානන්තාභ්‍යාම්, ප්‍රථමාවිභක්ත්‍යන්තකොටඇති; චින්‍රිහ්‍යාම්, චිසඞ්ඛ්‍යාවාචිශබ්දයාකෙරෙන් හා ත්‍රිසඞ්ඛ්‍යාවාචිශබ්දයාකෙරෙන්; අස්‍ය ඉයි, මොහුගේඅ යන; ෂඤ්‍යෙව්, ෂිෂ්ඨිවිභක්ත්‍යර්ථයෙහි; වා, විකල්පයෙන්; අයව්භවති, අයව් ප්‍රත්‍යයවේ.

(වෙන අංශෙන, භාගදෙකොක්; හෙවත් කොටස්දෙකක්; අස්‍ය, මොහුවහුයි; චඃ, චයනම්වේ; චයි, චයම්යහුදවේ; අර්‍ථමෙසේ මැයි; ලිඞ්ගඅ පමණක් වෙනසියි; ත්‍රයඃ, ත්‍රුඊ, ත්‍රුයම්යහුදවේ; ත්‍රයඃ අංශාඃ, තුන්කොටසක්; අස්‍ය, මොහුවහුයි; ත්‍රයඃ, ත්‍රුය නම්වේ: ත්‍රුඊ, ත්‍රුයම් යහුද යවකීනයින් දන්නේයි; මුඛ්‍යපසෙ, මිදුපසඤයෙහි; "අංශෙසඞ්ඛ්‍යායාසන්තයඞ්"ති, "අංශෙ සඞ්ඛ්‍යායා සන්තයව් යන සූත්‍රයෙන්: තයව්, තයව්ප්‍රත්‍යයවේ; (වෙනඅංශෙන, කොටස්දෙකක්; අස්‍ය, මොහුවහුයි; චිතයඃ, චිතයනම්වේ; චිතයි චිතයම් යහුද මෙසේමැයි; ත්‍රයොඃ අංශාඃ, තුන්කොටසෙක්; ත්‍රිතයඃ, ත්‍රිතයනම්වේ; ත්‍රිතයී, ත්‍රිතයම්යහුද මෙසේමැයි; "උභාදි" ති, "උභාත්" යන සූත්‍රයෙන්; අයව්, අයව්ප්‍රත්‍යයවේ; උභෙන අංශෙන, දෙකොටසෙක්; අස්‍ය, මොහුවහුයි; උභයඃ, උභයනම් වේ; උභයී උභයම් යහුදු මෙසේමැයි)

සඞ්ඛ්‍යායා ඉත්‍යයිඃඃරඃ තස්‍යපූරණ ඉතිච; —

1:

39. ච්තිය තෘතීයෞ. 4, 2, 69.

එතෞ ශබ්දෞ නිපාත්‍යෙතෙ, වයෝඃ පූරණං ච්තියම්, තෘතී යම්, "චතුර" ඉතිඑඩ්, චතුර්ඃ.

5. 1.

40. සඞ්ඛ්‍යාතාන්. 1, 3, 8.

සඞ්ඛ්‍යායාශ්ච පරාද්‍රාත්‍රිශබ්දාදෙෞ පරෝ'භවති "රාත්‍රාන්න වාකාඃ පුංසි"ති පුංස්ත්වම් අහශ්චරාත්‍රිශ්ච අහොරාත්‍රම්.

6.

41. අහ්නඃ 6, 3, 99.

අහ්නීත්‍යෙ තස්‍යාරඃඃවති; සඃඃාචාසෞ රාත්‍රිශ්චෙති සඃරාත්‍රිඃ, "සත්‍රියාංපුංවදුත්තරපුංසඃ මනුඩෙඃඃාඑ සත්‍රියාම්ප්‍රධානපූරණී ප්‍රියාදුඃ"නි පුංවදභාවාඩ්ඩාප්නිවෘත්තිඃ.

සඞ්ඛ්‍යායා ඉති, සඞ්ඛ්‍යායාඃ යනු, අධිකාරඃ, සම්බඞ්ධකරනු ලැබේ; තස්‍යයනුද; පූරණ ඉනිව, පූරණඃයනුද; (සම්බඞ්ධාංනු ලැබේ)

"ච්තිය තෘතීයෞ" යනු සූත්‍රයි, එකපදයි.

එතෞ ශබ්දෞ, මේ ශබ්දදෙදෙන; නිපාත්‍යතෙ, නිපාතන කරනු ලැබෙත්; වයෝඃ, දෙදෙනෙකුන්ගේ; පූරණම්, පිරීම; ච්තියම්, ච්තියනම්වේ; තෘයාණාම්, තිදෙනකුන්ගේ; පූරනම්, පිරීම; තෘතීයම්, තෘතියනම්වේ; චතුර ඉති, "චතුරඃ" යන සූත්‍ර යෙන්; ඨච්, ඨච්ප්‍රත්‍යයවේ; චතුණාම්, සිව්දෙනකුන්ගේ; පූරණම්, පිරීම; චතුර්ඃ, චතුර්ඃනාම්වේ;

"සඞ්ඛ්‍යාඃහ්නඃ" යනු සූත්‍රයි; සඞ්ඛ්‍යාත් යනුපදය: අහ්නඃ යනු පදයි.

සඞ්ඛ්‍යායාශ්ච, සඞ්ඛ්‍යාවාචිශබ්දයා කෙරෙහිද; පරාත්, පර වූයේ; රාත්‍රිශබ්දාදෙෞ, රාත්‍රිශබ්දය ආදියෙහි: ඇතිකල්හි: පරඃ, පරව; අද්ගවති, අකාරයෙක්වේ: "රාත්‍රාන්නවාඃ පුංසි"නි, "රාත්‍රාන්නවාකාඃ පුංසි" යන සූත්‍රයෙන්: පුංස්ත්වම්, පුල්ලිඟුබවවේ; අහශ්ච, දුවලද; රාත්‍රිශ්ච, රෑද; අහොරාත්‍රම්, අහොරාත්‍රනම්වේ.

"අහ්නඃ" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

අහ්නිති, අහ්නයන; එහෙත්, මොහුගේ අනතයෙහි; රෑවති, රෑවේ; සඃඃාච, ඔබල්ලවූයේද: අසෞ, ඉති, හොඳුයි; රාත්‍රිශ්ච, රාත්‍රිවූයේද; අසෞ, හොඳුයි; සඃරාත්‍රිඃ, සඃරාත්‍රිනම්වේ; "සත්‍රි

පුබ්බරාත්‍රං, අපරරාත්‍රං, අපරරාත්‍රං.
"සඛ්‍යහෝ රාඥං වච්" රාජසඛං, දෙවරාජං.
සමාසස්‍ය අන්ත ඉතිව වත්තතෙ;—

5. 6. 1.

42. සුත්පූතිසුරභෙ ගිඞ් සෞත්. 4, 4, 123.

සමාසස්‍ය සඩාදිභ්‍යඃ පරස්‍ය ගන්ධශබ්දස්‍ය අන්ත ඉදුදෙශෝ භවති, සොහඤෝ ගන්ධෝ'ස්‍ය සුගන්ධිඃ.

අණාදය උකාරාඃ.

ඝාංප්‍රංවද්‍යකාඃප්‍රංසකමන්‍යඩෙඛාඨෙ සත්‍රියාම්ප්‍රධානපූරණීප්‍රියාදිභිඃ" සත්‍රියාංප්‍රංවද්‍යකාඃප්‍රංසකමන්‍යඩෙඛාඨෙ සත්‍රියාම්ප්‍රධානපූරණී ප්‍රියාදෙඃ" යන සූත්‍රයෙන්; ප්‍රංවද්භාවාත්,පූල්ලිඞුවනහෙයින්, ඩාප්නිවෘත්තිඃ, ඩාප්ප්‍රත්‍යයාගේ වැළක්මවේ. පූබ්බරාත්‍රඃ, අඞ්රාත්‍රඃ; අපරරාත්‍රඃ යනුවේ;

(පූර්ණව, පළමුවූයේත්; අසෙෂ ඉති, නොමනුසි; රාත්‍රිශ්ච, රාත්‍රිවූයේත්; අසෙෂ ඉති, හොමනුසි; පූබ්බරාත්‍රඃ, පූබ්බරාත්‍රනම්වේ; අඞ්‍රිශ්ච, අඩක්වූයේත්; අසෙෂ ඉති, හොමනුසි; රාත්‍රිශ්ච, රාත්‍රිවූයේත්; අසෙෂ ඉති, හොමනුසි; අඞ්රාත්‍රඃ, අඞ්රාත්‍රනම්වේ; අපරාශ්ච,අනික් වූයේත්; අසෙෂ ඉති, හොමනුසි; රාත්‍රිශ්ච, රාත්‍රිවූයේත්; අසෙෂ ඉති, හොමනුසි; අපරරාත්‍රඃ, අපරරාත්‍රනම්වේ.)

"සඛ්‍යාහොරාඥංවච්" "සඛ්‍යාහොරාඥංවච්" යනසූත්‍රයෙන්; සඛි අහෝ රාජශබ්දයන්ගේ අන්තයෙහි; වච්, වච්ප්‍රත්‍යයවේ; රාඥඃ, රජුන්ගේ; සඛා, යහළුතෙම; රාජසඛඃ, රාජසඛනම්වේ; දෙවානාම්, දෙවියන්ගේ; රාජා, රජතෙම; දෙවරාජඃ, දෙවරාජනම්වේ.

සමාසස්‍ය යනුද; අන්තඉතිව, අන්තඃ යනුද; වත්තතෙ, වැවේ.

"සුත්පූති සුරභෙගිඞ්සෞත්" යනු සූත්‍රයි; සුත්පූතිසුරභෙඃ යනුවදහි: ගන්ධස්‍ය, යනු පදය; ඉත්යනුපදයි.

සමාසස්‍ය, සමාසවූ; සඩාදිභ්‍යඃ, සුආදීන්කෙරෙන්; පරස්‍ය, පරවූ; ගන්ධ ශබ්දස්‍ය, ගන්ධශබ්දයාගේ; අන්තඃ, අන්තයවේ; ඉදුදෙශඃ, ඉත්යනාදෙශවේ; භවතීති, යහපත්වූ; ගන්ධඃ, ගඳ: අස්‍ය, මෙහාවුවාහුයි; සුගන්ධිඃ, සුගන්ධිනම්වේ; (පූතිගන්ධිඃ සුරභිගන්ධිඃ; නිඝාදවේඃ පූතිඃ, කුණුවූ; ගන්ධඃ ගඳ; අස්‍ය, මොහුවනුයි; පූතිගන්ධිඃ, පූතිගන්ධිනම්වේ; සුරභිඃ, ඉෂ්ටවූ; ගන්ධඃ, ගඳ; අස්‍ය, මොහුවනුයි; සුරභිගන්ධිඃ, සුරභිගන්ධිනම්වේ.)

(මෙහි බෙහෙවින් විසතරදැක්වූ හෙයින් බාලශික්ෂාව සඳහා වෙනම් පදසිඩි නොදක්වනු ලැබේ.

අණාදයඃ, අනාදිප්‍රත්‍යාන්තයෝ; උකාරාඃ කියනලදහ.

නිබාදය උච්චනෙන.

(1) ඩු, පවඞ්පාකෙ; විහාෂිතඃ.
පව්, ඉති සිතෙ; පරඃ ක්‍රියාඵාදිතිව ලඬ්විධෙෘ සඤ්ත්‍ර වතීතනෙ;-

7. 1.
(2) I වතිඵාණෙ ලව්. 1, 2, 28.

නිබාදයඃ, නිප්ආදි ප්‍රත්‍යානන්තයෝ; උච්චනෙන, කියනු ලැබෙත්.

ඩු, ඩුභාෂකාර ඉත්වූ; පව, පවියනධාතු; පාකෙ, පිසීමෙහි වැටේ; විහාෂිතඃ, විකල්පිතයි. පව් ඉති, පව්කියා; සිතෙ, සිටි කල්හි;

පරඃ යනුද; ක්‍රියාඵාදිතිව, ක්‍රියාඵාත් යනුද; ලඬ්විධෙෘ, ලඬ්විධියෙහි; සඤ්ත්‍ර, සියලුතැන්හි; වතීතනෙ වැටේ.

"වතීතඵාණෙලව්" යනු සූත්‍රයි; වතීතඵාණෙ යනුපදය; ලව් යනු පදයි.

---

(1) මේ ඩු, පවඞ්-පාකෙ යන ධාතුව සකර්මකයි, ඇතැම් තැන සකර්මකධාතු අන්‍යාර්ථයෙක්හි පවත්නාකල්හි ඒ ධාත්වර්ථය අන්‍යාර්ථයෙක්හි නැමීම හෙතුකොටගෙන ප්‍රයිධ්කාර්ය නොකියනු කැමැතිවිනම් අකර්මකවනබව ව්‍යාකරණයෙහි ප්‍රකාශවතිබේ අකර්මකධාතු සකර්මකවීම ශාස්ත්‍රයෙහි ප්‍රකටමුත් සකර්මකධාතු අකර්මකවීම ඉතාගුහ්‍යයි.

එහෙයින් කිහ ප්‍රාඥයෝ;—

"ධාතොඃ රර්ථාන්තරෙ වෘත්තෙ ධාත්වර්ථෙනොප සංග්‍රහාත්,
ප්‍රයිඩෙරවිවක්ෂායාඃ කර්මණොඃකර්මිකා ක්‍රියා"යි.

මීට උදාහරණයක් බුඩවරිතයෙහි පළමුවන සර්ගයෙහි තිස්වන ශ්ලෝකයෙහි;—

"ක්‍රමෙණ ගර්භාදභිනිඃසෘතඃ සන් බහෙෘ ගතඃ ඛාදිවයොන්‍යජාතඃ
කලෙපඤ්චභොඤ්ජිවිහාචිහාතමා යඃ සංප්‍රජානන්සුප්‍රුවෙන
මූසඃ" යි.

මෙහි "සුප්‍රුවෙ" යනු ශ්‍රුඩි-ප්‍රාණිගර්භවිමොචනෙ යන ධාතුවෙන් නිපන් ක්‍රියාවෙකි, ධාතුඃහුගේ අර්ථය උත්පත්තිරූපවූ අන්‍යාර්ථයෙක්හි පැවතුම් ඇතිහෙයින් අකර්මකවේ, සෙසු සකර්මකධාතූන් ගේද අකර්මකත්වය මේ නයින් දත්යුතුයි.

ධාතු හා අර්ථයනු කුමක්ද? ඒ සඳහා මතානන්තර දැක්වීමයි.

"ඵලව්‍යාපාරයොර්ධාතු රාශ්‍රයෙතු නිඞ් සමෘතඃ,
ඵලෙ ප්‍රධානං ව්‍යාපාරසනිඞ්ඵිසතු විශෙෂණම්"

"ධාත්වර්ථත්වං ක්‍රියාත්වෙඳ ධාතුත්වං ච ක්‍රියාර්ථතා,
අන්‍යොන්‍ය සංශ්‍රයඃ සුඵෂ්ට සත්තසමාදසතු යථාකරම්".

"අසත්‍යාදුවපි ධර්ම්‍යංශෙ භාවෙ සෙත්‍යව හි භාවනා,
අන්‍යත්‍රා ශෙෂ භාවානතු සා තථා න ප්‍රකාශතෙ".

"ඵලව්‍යාපාරයො රෙක නිෂ්ඨානායා මකර්මකඃ,
ධාතුසකායොර්ධර්ම්මෙදෙ සකර්මක උදාහෘතඃ".

"ආත්මානා මාත්මනා විත්ත දණතීති ව්‍යපදිශ්‍යතෙ,
අන්‍යතශ්චාචචතෙ නා සෙෂ කර්මණා න සකර්මකඃ".

"ආඛ්‍යාත ශබ්දනාගාභඃං සාධ්‍ය සාධන රූපකා,
ප්‍රකල්පිතා යථා ශාසෙත්‍ර ස සඤ්ඤදිශ්වපි ක්‍රමඃ".

"සාධ්‍යඵෙන ක්‍රියා තත්‍ර ධාතු රූපනිබන්ධනා,
සිඞ භාවසතු යසතස්‍යාඃ ස සඤ්ඤදිනිබන්ධනඃ".

වෛයාකරණ භූෂණසාරඃ.

(2) ප්‍රත්‍යෙඃඩං දශලකාරාණා මාදීඃ.

"චර්තමා නෙ පරොක්ෂෙ ශෙවා භාවිත්‍යර්ථෙ භවිෂ්‍යති,
ඵිධ්‍යාදෙෂ ප්‍රාර්ථනාදෙෂුව ක්‍රමාජ්ඤෙයා ලඞාදයඃ".

ලඞාදය ෂ්ටිතඃ ෂට් ක්‍රමෙණෛඡ්වර්ථෙෂු ද්‍රෂ්ටව්‍යාඃ, ලඞාදයොයථා.

ලට්, ලිට්, ලුට්, ලෘට්, ලෙට්, ලොට්, ඉත්‍යෙතෙ ෂට් ලකාරා ෂ්ටකාරෙඃ සහ්‍ය, ක්‍රමාදෙතෙ ෂඩ්‍යප්‍යෙෂුවර්ථෙෂු භවන්ති, ලිඞිති පඤ්චමලකාරස්‍ය ලෙඞිති මීමාඃසකොෂ්‍යවග්‍රියතෙ "ලිඞර්ථෙ ලෙඞිති"නි සූත්‍රාත්.

ක්‍රමෙණ ලඞාදිනාං චතුණාමප්‍යාදීඃ.

"ත්‍යොහුතෙ ප්‍රෙරණාදෙෂුව භූතමාත්‍රෙ ලඞාදයඃ,
සත්‍යාං ක්‍රියාතිපත්තෙෂු ච භූතෙ භාවිනි ලෘඞ් සමෘතඃ".

සිතාදය නිර්ව්‍යාඃ ක්‍රමෙණෛෂුවර්ථෙෂුවර්තින්තෙත, ඔඃාදයොයථා– ලඞ්, ලිඞ්, ලුඞ්, ලෘඞිති චර්ථාරොලකාරාඃ ඔකාරෙඵොහවන්ති, පාණිනියම්තෙ ඔතොපි පඤ්චෙවව, පාණිනි ව්‍යාකරණයෙහිඃ ටකාර ඉත්ඔකාර ඉත්වශයෙන් දශලකාරයෙකි, චන්‍ද්‍ර ව්‍යාකරණයෙහි නවලකාරයෙකි. වෛයාකරණභූෂණසාරයි.

ක්‍රියා ලක්ෂණය.

"යාවත් සිඞ ඔසිඞං වා සාධ්‍යත්වෙනා භිධීයතෙ,
ආශ්‍රිත ක්‍රමරූපත්වාත් සා ක්‍රියත්‍යභිධීයතෙ".

"ගුණ භූතෙ රවයවෙඃ සමූහඃ ක්‍රමජන්මනාම්
බුද්ධ්‍යා ප්‍රකල්පිතා'හෙදඃ ක්‍රියෙති ව්‍යපදිශ්‍යතෙ" ඉති.

මාඛ්‍යපදීයඃ.

වත්තමානෙ'මේ වත්තමානාත් ක්‍රියාවිද්‍යාවාප්‍යකතීෂු ලට්පරෝ භවති. ට ඉත්; අකාරො "විදේලටොවෙති" "වාද්ඝතාට්ඨ, එවං ලිඛාදිසුවපි යථා යොගම්.

1.

2. ලසනිපාස්ක්‍රි සිප්ථසථ මිප්වස්ම සනානාං ක්‍රිථා සාථාං

1:.

ධවම්ට්වහි මහිඩ්.

ලඩාදීනාං ලකාරස්‍යෙතෙ ආදෙශා භවන්තීති ශෙෂෙ ප්‍රථම ත්‍රයම්. පකාර ටකාර ඩකාරා ඉතඃ.

ත්‍රය මිති වත්තතෙ;—

7:.

3. එකම් බහුෂු. 1, 4, 148.

නඩා මතඩාශ්‍රව ත්‍රයනත්‍රය මෙකච්බහුෂුඝථාක්‍රමං භවන්ති ත්‍රොතඃඛ්‍යානථේ එකවචනං තිප්.

ච්තීතමානෙ'මේ, වත්තමානවූ අර්ථයෙහි; වත්තමානාත්, පවත් නාවූ; ක්‍රියාවිත්, ධාතුහුකෙරෙන්; භාවාප්‍යකතීෂු, භාවකර්මකතීෂු විෂයෙහි: ලට්, ලට්ප්‍රත්‍යය; පරොභවති, පරවඳේ; වඉත්, වකාර ඉත්වේ: අකාරඃ අකාරතෙම; "විදේලටොවෙ"ති,"විදේලටොවා" යන සූත්‍රයෙහි, වාත්, වකාරය;ඝතාට්ඨ, නැසීම ප්‍රයෝජනකොට ඇත්තේයි; එවම්, මෙසේම; ලිඛාදිසුඅපි, ලිඛාදීන් විෂයෙහිද; යථායොගම්, සුදුසුපරිද්දෙන්වේ.

"ලස්නිපාස්ක්‍රි සිප්ථසථ මිප්වස්මසනා තාං ක්‍රිථාසාථාං ධවම්ට්වහි මහිඩ්" යනු සූත්‍රයි; ලඃ යනපදය; නිපාස්ක්‍රිසිප්ථසථ මිප්වසම්සනා තාං ක්‍රිථා සාථාංධවම්ට්වහිමහිඩ් යනුපදයි.

ලඩාදීනාම්, ලඩාදීන් සම්බන්ධිවූ; ලකාරස්‍ය, ලකාරයහට: එතෙ ආදෙශාඃ, මේ ආදෙශයෝ; භවන්ති ඉති, වෙන්නුයි; ශෙෂෙ, සෙෂාර්ථයෙහි; ප්‍රථමත්‍රයම්, පළමුවනතුණවේ; හෙවත් නිප් තස් ක්‍රි යන ප්‍රත්‍යයතුණවේ; පකාර ටකාර ඩකාරාඃ, පකාර ටකාර ඩකා රයෝ; ඉතඃ, ඉත්හුවෙත්.

ත්‍රයමිති, ත්‍රයම් යනු; වත්තතෙ වැවේ.

"එකච්බහුෂු" යනුසූත්‍රයි; එකපදයි.

නඩාම්නඩාඤ්ච, නඩ්-ආම්-ආතඩ් යන මොවුන් අතුරෙන්ද; ත්‍රයනත්‍රයම්, තුණක් තුණක්; එකාච්බහුෂු, එකාර්ථව්‍යර්ථ බහුවර් යන්හි; යථාක්‍රමම්, පනතින්; භවන්ති ඉති, වෙන්නුයි; එකස්මිංන්‍යා ර්ථේ, එක් අර්ථයක් කියමනාකල්හි; එකවචනම්, එකවචනවූ; තිප්, තිප්ප්‍රත්‍යයවේ.

ක්‍රියාඛ්‍යාත් තිඞ් ශිති යග ලිඞාශිර්ලිඞිතිව වතේතතෙ;—

7. 1.
(3) 4. කතීතරි ශප්. 1, 1, 82.

ක්‍රියාඛ්‍යාත් කතීතරිවිහිතස්‍ය ලස්‍යාදෙශෙ ලිඞාශිර්ලිඞ්වර්ජිතෙ ඞිති පරහුතෙ ශප්භවති, ශපාවිතෙඋ, පවති පවතඃ.

6. 1.
5. ඤොඃනනඃ. 1, 4, 3.

තිඞඃ ඣකාරස්‍යා නනාදෙශො භවති, තකාරස්‍යාඃකාර උච්චාරණාර්ථඃ, "අතොදෙඞි"නි පරරූපම්; "නශ්වානතස්‍ය ඣලි"ත්‍යනුසාරඃ, "අනුස්වාරස්‍ය යයි යම්"නි යඃදෙශඃ; පවනති; "යුෂ්මදි මධ්‍යමත්‍රය"මිති යුෂ්මදිකාරයෙ තඩා මහඩාශව මධ්‍යමං ත්‍රයමහ වති පවසි, පවථඃ, පවථ.

ක්‍රියාඛ්‍යාත් යනුද; තිඞ්යනුද; ශිතියනුද යක්ඝනුද; අලිඞාශිර්ලිඞිතිව, අලිඞාශිර්ලිඞියනුද; වතීතෘහ වැවේ

"කතීතරිශප්" යනු සූත්‍රයි; කතීතරියනු පදය; ශප්යනුපදයි.

ක්‍රියාඛ්‍යාත්, ධාතුහුකෙරෙන්; කතීතරි, කතෘකාරකයෙහි; විහිතස්‍ය, කරණලද; ලස්‍ය, ලකාරයගට; ආදෙශෙ, ආදෙශ ඇති කල්හි; ලිඞාශිර්ලිඞ්වර්ජිතෙ, ලිඞ්ආශිර්ලිඞ්වරජිතකොටඇති; ඞිතිපරහුතෙ, ඞකාර ඉත්හා ශකාර ඉත්පරවූ කල්හි; ශබ්ද වනි, ශප්ප්‍රත්‍යයවේ; ශපෙඋ, ශකාර පකාර දෙදෙන; ඉතෙඋ, ඉත් හුවෙත්; පවති, පවතඃ යනුවේ.

"ඤොඃනනඃ" යනු සූත්‍රයි; ඣඃ යනු පදය; අනනඃ ය්නුපදයි.

තිඞඃ, තිඞ්හු සම්බන්ධිවූ; ඣකාරස්‍ය, ඣකාරයගට; අනනා දෙශොභවති, අනනයනාදෙශවේ; තකාරස්‍ය, තකාරයාගේ; අකාරඃ, අකාරතෙමේ; උච්චාරණාර්ථඃ, උච්චාරණය ප්‍රයොජන කොට ඇත්තේයි; "අතොදෙඞි"නි, "අතොදෙඞ්" යනසූත්‍රයෙන්; පරරූපම්, පරරූපවේ; "නශ්වානතස්‍යඣලි"නි, "නශ්වානතස්‍ය ඣලි" යන සූත්‍රයෙන්; අනුස්වාරඃ, අනුස්වාරවේ; "අනුස්වාරස්‍ය යයියම්"නි,"අනුස්වාරස්‍යයයි යම්" යන සූත්‍රයෙන්; යමාදෙශඃ,යම්

---

(3) "ඵල ව්‍යාපාරයො සත්‍ය ඵලෙ තඩ් යක් විණාදයඃ,
ව්‍යාපාරෙ ශප් ශනාමාදූසතු ද්‍රුතයනත්‍යා ශ්‍රයාඛ්‍යයම්"

"ව්‍යාපාරො භාවනා සෙවොත්පාදනා සෙව ච ක්‍රියා,
කෘඤෙදූභාවනාපවොහ ඨ හි යතෙනා,වී ඉෂ්‍යතෙ",
වෛයාකරණ භූෂණසාරයි.

7. 1.
6. අසමද්‍යුත්තනමම්. 1, 4, 147.

අසමදීඝාරඝෙ තඩා මතඩා ඝෙවාත්තනමං ත්‍රයවිභවිනි.

නිඩිති වර්තතෙ;—

6. 1. 7.
7 අත ආද්‍යඤි 6, 2, 39.

යඤුදෙශ නිඩ්‍යතෙ ආද්ඝවති, පවාමි, පවාවඃ, පවාමඃ.

යනාදෙශවේ; පවත්තියනුවේ. "යුෂ්මදිමධ්‍යමත්‍රයම්"නි, "යුෂ්මදි මධ්‍යමත්‍රයම්" යන සූත්‍රයෙන්; "යුෂ්මදිඝාරඝෙ, යුෂ්මද්ඝාරඝ යෙහි; තඩාමතඩාඝව, තඩ්-ආම්-අතඩ් යනමොවුන් සම්බඤ්ඣිවූ; මධ්‍යමත්‍රයමහවත්, මැදවූවුණවේ; ගෙවත් ඔප්ථස්ථයන වුණවේ; පවසි, පවථඃ පවථයනුවේ.

"අසමද්‍යුත්තනමම්" යනුසූත්‍රයි; අසමදි යනුපදය; උත්තමම් යනු පදයි.

අසමදීඝාරඝෙ, අසමද්ඝාරඝයෙහි; තඩාමතඩාඝව, තඩ්-ආම්-අතඩ් යන මොවුන් සම්බඤ්ඣිවූද; උත්තමත්‍රය විභවිති, උතුම්වූ වුණවේ; ගෙවත් ඔප් වස් මස් යන වුණවේ.

නිඩිනි, නිඩියනු; වර්තතෙ, වැවේ.

"අත ආද්‍යඤි" යනු සූත්‍රයි; අතඃ යනු පදය; ආද්‍යනු පදය; යඤි යනු පදයි.

. යඤුදෙශ, යඤ් ආදිනොවඇති; නිඩි, නිඩ් පරඝල්හි; අතඃ, අකාරයහව; ආද්ඝවති, ආකාරවේ; පවාමි, පවාවඃ, පවාමඃ යනුවේ.

(මෙහි බාලශික්ෂාව කියනුලැබේ) පූර්ෂවචනයෙහි සතීඃ කාරඝයෙහි වර්තමානාර්ථයෙහි ශෙෂාර්ථයෙහි වැටෙන්නාවූ ඩු, පවස්-පාඝෙ යනු පඤ්චියා තුන්හැනඝවේ; ඔහුට "ධාතවඃ"යන සූත්‍රයෙන් ධාතුසංඥවේ, ධාතුහුඝෙරෙන් භාවසාමී සතීඃවිභයෙහි "වර්තමානෙ ලට්" යන සූත්‍රයෙන් ලකාර පරවවේ, එන්නෙහිදු "ලඃසර්වස්මිඤ් සිප්ථසඪ මිප්වයමඝතා තාංඛ්‍යථා සාඨාං ඛවමිප්වහි මහිඩි" යන සූත්‍රයෙන් ලඃආදින් සම්බඤ්ඣිවූ ලකාරයනට තිබාදිවූ මේ ආදෙශෙ "ශෙෂෙ" යන සූත්‍රයෙන් ශෙෂාර්ථයෙහිවෙත්, වන්නෙහිදු තිප් ථස් ඤිඝන ප්‍රථම තුණවේ; පකාර ඉන්වෙයි, ඔවුනුදුගේ එකාර්ථවාචිබහවර්ථයක් කියම්නාකල්හි "එකාච්බහුෂු"

යන සූත්‍රයෙන් යථාක්‍රමයෙන්වෙයි, මන්නෙහිදු එකාර්ථයක් කිය මනාඇල්හි එකවචනවූ තිප්ද, ව්‍යර්ථයක් කියමිනාඇල්හි බහුවචනවූ ක්ඛිදවෙයි, ධාතුහු කෙරෙන් ලිඩ් ආගිර්ලිඩ් වර්ජිතඇතාට ඇති ශකාර ඉත්කොට ඇති නිඩ්පරඇල්හි "කතෘරිශප්" යන සූත්‍රයෙන් කර්තෘකාරකයෙහි ශප් විකරණයවේ, ශකාර පකාර ඉත්වෙන්, අකාරශෙෂවෙයි, "සසජුදෝරුඃ" යන සූත්‍රයෙන් රුඩ්වෙයි, "විරාමෙවිසර්ජනීයඃ ඝන සූත්‍රයෙන් විරාමයෙහි විසර්ගවෙයි, පවති පවතඃ යනුවේ, භූබූතන්ගි ක්ෂිප්‍රත්‍වයහට, "ඣොඃනනඃ" යන සූත්‍රයෙන්, අනාදෙශඃවෙයි, තකාරයාගේ අකාර උච්චාරණය ප්‍රයොජනකොට ඇත්තේයි; "අතොදෙඩ්" යන සූත්‍රයෙන් පරරූපව ඉකාරයෙක්වෙයි, "ඃ ශ්වානනස්‍යඣලි' යනසූත්‍රයෙන් අනුස්වාරවෙයි, අනුස්වාරයහට "අනුස්වාරස්‍යඃයි යම්" යන සූත්‍රයෙන් යම් ආදෙශවෙයි, පවනතියනුවේ; සඃ, හෙහෙම්; ඔදනම්, ඔත; පවති, දැන් පිසේ, තෙඃ, ඔහුදදෙන; ඔදනම්, ඔත; පවතඃ, දැන් පිසෙත්; තෙ, ඔව්හු බොඃහෝදෙන; ඔදනම්, ඔත; පවනති, දැන් පිසෙත් යනු අර්ථයි.

යුෂ්මද්ධාරකයක් කියමනාඇල්හි ඩු, පවෂ්=පාකෙ යන ධාතු පවිකියා තුන්තැනකවේ; ඔහුට "ධාතවඃ" යන සූත්‍රයෙන් ධාතු සඤවේ. ධාතුහුකෙරෙන් පරව "යුෂ්මදිමඩ්‍යමත්‍රයම්" යන සූත්‍රයෙන් සිප් ථස් ථ යන තුන්දෙනවෙයි; පකාර ඉත්වෙයි. "කර්තරිශප්" යන සූත්‍රයෙන් ශප් විකරණයවෙයි, අකාර ලොපවෙයි; සකාරයහට රුතු හා විසර්ජනීය වෙයි; පවසි පවථඃ, පවථ යනුවෙයි. නම්, තෝ; ඔදනම් ඔත; පවසි, දැන් පිසෙහි; යුවාම්, තොදෙදෙන; ඔදනම්,ඔත; පවථඃ, දැන්පිසෙවු; යූයම් තොපි; බොහෝදෙන; ඔදනම්, ඔත; පවථ, දැන් පිසෙවු යනු අර්ථයි.

අසම්ද්ධාරකයක් නියමනාඇල්හි ඩු, පවෂ්-පාකෙ යනධාතු පවිකියා තුන්තැනකවෙයි: ඔහුට "ධාතවඃ" යන සූත්‍රයෙන් ධාතු සඤවෙයි,ධාතුහුකෙරෙන් පරව"අසම්දඃහන්නම්"යනාසූත්‍රයෙන් උත්තමපුරුෂඒකවචනවූ: මිප් වස් මඃ යන භූණවෙයි, පකාර ඉත්වෙයි, "කර්තරිශප්" යන සූත්‍රයෙන් කර්තෘකාරකයෙහි ශප්විකරණවෙයි, අකාරලොපවෙයි යකුදිවූ නිඩ්පරඇල්හි අකාරයහට "අඃආද්‍යුසදි" යන සූත්‍රයෙන් ආකාරයෙක්වෙයි, සකාරයන්ට රුතු හා විසර්ජනීයවෙයි, පවාම්, පවාවඃ පවාමඃ යනුවේ, අහම්, මම; ඔදනම්, ඔත: පවාම්, දැන් පිසම්; ආවාම්, අපිදෙදෙන; ඔදනම්, ඔත; පවාමඃ, දැන්පිසමු; වයම්, අපි; බොහෝදෙන; ඔදනම්, ඔත; පවාමඃ, දැන්පිසමු යනු අර්ථයි.)

තඩාභං ඵලවති තිව වතීතෙ;—

7. 5.
8 පායෙ ච්භාෂිතාන්. 1, 4, 125.

පායෙ ච්භාෂිත තඩා තෙභ්‍යඃ ක්‍රියාථෙභ්‍යඃ ඵලවති කතීරි තඩාභා භවතභ්‍යත්‍රාවි ශෙෂෙ ප්‍රථමත්‍රයඒභවති.

6:. 1.
9 චිතන ඩාමෙන්. 1, 4, 15.

චිතොලකාරස්‍යාදෙශානාං තාඩාමන්තාසෙස්‍යතඒභවති. පව තෙ, ආගතම්.

5. 6. 1.
10 අන ආන ඉන්. 1, 4, 2.

අතඃ පරස්‍ය තඩා මාඛාරස්‍යෙදුදෙශොභවති. "ආදෙඩ්" "ආමඃ" ටිල්ලුකාරාදෙශ සම් එද්භවති, පවෙතෙ, පවතන්ත

තඩඃ තම්යනුද, ඵලවතීතිව, ඵලවති යනුද; වතීතෙ, වැවේ.

"පායෙවිභාෂිතාන්" යනු සූත්‍රයි; පායෙ යනුපදය; විභාෂිතාන් යනුපදයි.

පායේ, වාඳුධාතුප්‍රාය්‍යෙගි; විභාෂිතතඩා, විකල්පිතවූ තඩ් ඇති; තෙභ්‍යඃ ක්‍රියාථෙභ්‍යඃ, ඒ ධාතුකෙරෙන්; ඵලවති, ඵලවන්වූ, කතීතරි, කතීඃකාරකයෙගි; තඩාතාඃ, තඩ්ආත යනමොහු; භවනති ඉති, වෙත්නුයි; අත්‍රාපි, මෙහිදු; ප්‍රථමත්‍රයඒභවති, පළමු වන තුණවේ; භෙවත් තා නාම් ඛිප් යන තුණවේ.

"චිතනඩාමෙන්" යනු සූත්‍රයි; චිතනඩාම් යනුපදය; එත් යනු පදයි.

චිතඃ, වකාර ඉත්කොටඇති; ලකාරස්‍ය, ලකාරයහට; ආදෙ ශානාම්, ආදෙශවූ; තඩාම්, තඩ්හුගේ; අන්තස්‍ය, අන්තයනට; එඛඒභවති, එකාරඛවවේ; පවෙතෙ, ආගතම් ඍත්‍රුවේ.

"අත ආන ඉන්" යනුසූත්‍රයි; අතඃ යනුපදයඃ; ආනාඃ යනු පදය; ඉත්යනු පදයි.

අතඃ පරස්‍ය, අකාරඝාකෙරෙන් පරවූ; තඩාම්, තඩිහුගේ; ආකාරස්‍ය, ආකාරඝනට; ඉදුදෙදෙශොභවති, ඉත් යන ආදෙශය වේ; "ආදෙඩ්" යන සූත්‍රයෙන් හා "ආමඃ" යන සූත්‍රයෙන්ද; ටිල්ලුකාරාදෙශඃඒඃ, වකාර ඉඛ්වූ ලකාරාදෙශඃඒවූ: එද්භවති, එකාරයෙක්වේ; පවෙතෙ, පවතෙන්ත; යනුවේ.

6. 1.
11 ථාසඃ සෙ. 1, 4, 17

ට්ලුකාරාදෙශස්‍ය ථාසඃ සෙ භවති පවසෙ,පවෙථෙ,"ආහොදෙඞි'නි පරරූපම්. ඨවඩ්ඩ, පවෙ, පවාවහෙ, පවාමහෙ.

"ථාසඃ සෙ" යනු සූත්‍රයි; ථාසඃ යනුපදය; සෙයනුපදයි.

පින්, වකාර ඉත්කොටඇති;ලකාරාදෙශස්‍ය, ලකාරාදෙශය සඛ්ඛ්‍යාවි: ථාසඃ, ථාස්ථව; සෙභවති, සෙවේ; පවසෙ, පවෙථෙ යනුවේ; "අහොදෙඞි"නි, 'අහොදෙඞ්" යන සූත්‍රයෙන්; පරරූපම්, පරරූපයවේ; පවඨඩ්ඩ, පවෙ, පවාවහෙ; පවාමහෙයනුවේ.

(මෙහි බාලාවබොධාර්ථව කියනුලැබේ)පරඉච්ඡායෙනි භාතෘකාරක ප්‍රථම පුරුෂයෙහි, ඩු, පවඞ්-පාකෙ යනධාතු පවිකියා තුන්තැනවෙයි, ඕනට "ඩාතවඃ" යනසූත්‍රයෙන් ධාතුසංඥවෙයි;ධාතුහු කෙරෙන් භාවනාම් භාතෘවිෂයෙහි "වතීමානෙලට්" යනසූත්‍රයෙන් ලකාර පරවේ; වන්නෙහිදු "ලඤනිපාඤ්ඣි සිප්ථසථ මිප්වසම සතා හාං ඣ්ඛ ථා සථාංඛ මිප්වහි මහිඞ්" යන සූත්‍රයෙන් ලඩාදීන් සම්බන්ධවූ ලකාරයහට හා ආදිවූ මේ ආදෙශයෝ "ශෙෂෙ" යන සූත්‍රයෙන් ලෙෂාර්ථයෙහි වෙත්, වන්නෙහිදු "පාඨෙවිභාෂිතාත්" යන සූත්‍රයෙන් හා හාම් ඣ්යන තුණවෙත්, ඔවුහුදුගේ එකාර්ථ ව්‍යර්ථ ඉඟිවර්ථයක් කියමිනාකල්හි "එකඤ්ඣහුෂු" යන සූත්‍රයෙන් ඒකාත්‍රවිසෙන් වෙයි, වන්නෙහිදු එකවචනයක් කියමනාකල්හි එකවචනවූ හාද්විවචනයක් කියමනා කල්හි ද්විවචනවූ හාඳ්ද බහුවචනයක් කියමනාකල්හි බහුවචනවූ ඣ්දවෙයි, ඔහුහෙරෙන් පරව ලිඞ් ආගිර්ලිඞ් වර්ජිතකොට ඇති ශකාර ඉත්කොටඇති ඝිඳිපරකෘඤ්හි "කනිරිශප්" යන සූත්‍රයෙන් ශප්විකරණවෙයි, ශකාර පකාර ඉත්වෙන්, අකාරශෙෂවෙයි, ටකාර ඉත්වූ ලකාරයහට ආදෙශවන්හාවූ, හා ඩාදීන්ගේ අන්ත යනට එකාරවෙයි, ධාතු හා අකාරයද භකාරය හා එකාරද සංහිතවෙයි, පවතෙ යනුවෙයි, තුබ්භන්හි අකාරයා කෙරෙන් පරවූ හාඋහුගේ ආකාරයහට "අත ආත ඉත්" යන සූත්‍රයෙන් ඉත් ආදෙශවෙයි, වන්නෙහිදු "ආදදෙඞ්" යන සූත්‍රයාගේ හා "ආමඃ" යන සූත්‍රයාගේද සාමර්ථ්‍යයෙන් වකාර ඉත්වූ ලකාරාදෙශ සම්වූයේ එකාරඒශත්වෙයි, ධාතු හා අකාරද තකාර හා එකාරද සංහිතාවෙයි, පවෙතෙ පවතෙහයනුවේ; සඃ, හෙතෙම්; ඔදනම්, ඔත; පවතෙ, දුන්වීසේ; තෙභ්‍ය, ඔහුඋදදෙන; ඔදනම්, ඔත; පවෙතෙ, දුන්වී සියෙන්; තෙභ්‍ය, ඔව්හු; ඕභ්‍යෝදෙන; ඔදනං, ඔත; පවතෙහ, දුන්වීමසත් යනු අර්ථයි.

සුම්මද් කාරකයක් කියමනාංකල්හි ඩු, පවඞ්-පාකෙ යන ධාතු පච්කියා තුන්තැනකවෙයි, ඔහුට "ධාතවඃ" යන සූත්‍රයෙන් ධාතු සඤ්ඥවේ. ධාතුහුකෙරෙන් පරව; "සුඞම්දිම්ඩියම්ත්‍රයම්" යන සූත්‍රයෙන් මඞ්‍ය වූ පුරුෂයෙහි ඨාස්, ආඨාම්, ධම්ම් යන තුන්දෙන මෙහි. "එකාච්බහුෂු" යන සූත්‍රයෙන් එකාච්ව්‍යාප්ති බහ්වර්ථයෙහි යථාක්‍රමයෙන් වෙයි, ව්‍යතෙහි එකාවචනයක් කියමනාංකල්හි එකාවචනවූ ඨාස්ද ච්වචනයක් කියමනාංකල්හි ච්වචනවූ ආඨාම්ද බහුවචනයක් කියමනාංකල්හි බහුවචනවූ ඩවම්ද වෙයි, මකාර ඉත්වෙයි, ධාතුකෙරෙන් පරව කතෘකාරකයෙහි "කර්තරිශප්" යන සූත්‍රයෙන් යප්විකරණවෙයි, ශකාර පකාර ඉත්වෙත් අකාරශෙෂවෙයි, වකාර ඉත්වූ ලකාරාදෙශවූ ඨාස් හට "ඨාසඃ සෙ" යන සූත්‍රයෙන් සෙයනාදෙශවෙයි, ආකාරයහට "අත ආත ඉත්" යන සූත්‍රයෙන් ඉත්වෙයි, ව්‍යත්තෙහිදු "ආද දෙඩ්" යන සූත්‍රයාගේ හා "ආමඃ" යන සූත්‍රයාඉන්ද සාමාර්ථ්‍යයෙන් වකාරඉන්වූ ලකාරාදෙශ සම්වූයේ එකාරයෙක්වෙයි, පවසෙ,පවෙථෙ යනුවෙයි, "අතොදෙඩ්" යනසූත්‍රයෙන් පරරූපවෙයි, පවඩ්වෙ යනුවෙයි; ඩම්, තෝ; ඔදනම්, ඔත; පවසෙ, දුන්පිසෙහි; ය්‍යුවාම්, හොපිදෙදෙන; ඔදනම්, ඔත; පවෙථෙ, දුන්පිසෙවූ; ය්‍යුයම්, තොපි බොනෝදෙන; ඔදනම්, ඔත; පවඩ්වෙ, දුන්පිසෙවූ යන අර්ථයි.

අසම්ද කාරයක් කියමන්නාංකල්හි ඩු, පවඞ්-පාකෙ යනධාතු පච්කියා තුන්තැනකවෙයි, ඕහට "ධාතවඃ" යන සූත්‍රයෙන් ධාතු සඤ්ඥවෙයි, ධාතුහුකෙරෙන් පරව"අසම්දඤ්තත්තමම්"යනසූත්‍රයෙන් උත්තමපුරුෂවූ ඉප් වහි මහි යන ආදෙශවෙයි, ඔවුනුදුගේ එකාර්ථ්‍ය බහ්වර්ථ වශයෙන් අතියම්න් ප්‍රසඞ්ගයක් ඇතිකල්හි "එකාච්බහුෂු" යන සූත්‍රඉයෙන් එකාවචනඉක් කියමනාංකල්හි එකාවචනවූ ඉප්වෙයි, පකාර ඉත්වෙයි, ච්වචනයක් කියමනාංකල්හි ච්වචනවූ වහිද බහුවචනයක් කියමනාංකල්හි බහුවචනවූ මහිද යනමොහු යථාක්‍රමයෙන් වෙයි, ධාතුහුකෙරෙන් පරව කතෘකාරකයෙහි "කර්තරිශප්" යන සූත්‍රයෙන් ශප්විකරණයවෙයි, ශකාර පකාර ඉත්වෙයි, අකාරශෙෂවෙයි, සම් ඇති නිඩ් පරකල්හි ආකාරඉහට "ආත ආදෘඩ්" යන සූත්‍රයෙන් ආකාරයෙක්වෙයි, "අතොදෙඩ්" යන සූත්‍රයෙන් එකාර පරරූපවෙයි, පවෙ, පවාවහෙ, පවාමහෙ යනුවේ; අහම්, මම; ඔදනම්, ඔත; පවෙ, දුන්පිසම්; ආවාම්,අපිදෙදෙන; ඔදනම්; ඔත; පවාවහෙ,දුන්පිසමු; වයම්,අපි; අපිබොහෝදෙන ඔදනම්,ඔත; පවාමහෙ, දුන්පිසමු යන අර්ථයි.)

ආඛ්‍යාත.

හඩා හා ඉනි වනීතෙ;—

7:

12 භාඩාඛ්‍යයොඃ 1, 4, 47.

භාඃ ච් ආඛ්‍යෙ වාච්‍යෙ විහිතස්‍ය ලසාඩාතා භවන්ති.

භාවාඛ්‍යයොරිති වනීතෙ;—

7. 1. 7.

13 නිඩ්ශිනි යඝලිඩාශිර්ලිඞ්. 1, 1, 80.

භාවාඛ්‍යයොල්ඝ්‍යාදෙශෙ නිඩ් ශිනිව ක්‍රියාඕදාත්තභවති, ලිඩාශිර්ලිඩ්වර්ජිතවා, කකාර ඉත්.

පව්‍යතෙ, පවේ‍යතෙ, පව්‍යනේත, පව්‍යසෙ, පවේ‍යථෙ, පව්‍යඩ්ඪ්ව, පවේ‍ය, පව්‍යාවහෙ, පව්‍යාමහෙ.

ආඛ්‍යෙ, කර්මකාරකයෙකි.

හඩාහා ඉනි, තඩාහාඃ යනු වනීතතෙ, වැටේ.

"භාවාඛ්‍යයොඃ" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

භාවෙ, භාවයෙකිද; ආඛ්‍යෙව අර්ථෙ,කර්මාර්ථයෙකිද; විහිතස්‍ය, කරණ්ලද; ලඃ, ලකාරඃයගට; හඩාතාඃ, හඩ් ආත් යනමොහු; භවන්ති, වෙත්.

භාවාඛ්‍යයොරිති, භාවාඛ්‍යයොඃ යනුද; වනීතතෙ, වැටේ.

"නිඩ්ශිනි යඝලිඩාශිර්ලිඞ්" යනු සූත්‍රයි; නිඩ්ශිනි යනු පදය; යක් යඤපදය: අලිඩාශිර්ලිඞ් යනු පදයි.

භාවාඛ්‍යයොඃ, භාවකර්මදෙක්හි; නිඞ්, නිඩ්පරකල්හිද; ශිනිව ඉකාර ඉත්ප්‍රභෘතිය පරකල්හිද; ලිඩාශිර්ලිඩ්වර්ජිතවා, ලිව්, ආශිර්ලිඞ් තොරතොව; ක්‍රියාඕත්, ධාතුහුඉතරෙන්; යග්භවති, යක් ප්‍රත්‍යයවේ: කකාරඃ, කකාරතෙම; ඉත්, ඉත්වේ.

පව්‍යතෙ, පවේ‍යතෙ; පව්‍යනේත, පව්‍යසෙ, පවේ‍යථෙ, පව්‍යඩ්ඪ්ව; පවේ‍ය, පව්‍යාවහෙ, පව්‍යාමහෙ යනුවේ.

(මෙහි බාලශික්ෂාව සියහුල්ලැබේ, පරමපරාභයෙහි කර්මකාරකයෙකි වූ, පව්ෂ්=ප්‍රාතෙ යන ධාතු පව්කියා නවතැනතවේ: ඕහට, "ධාතවඃ" යනසූත්‍රයෙන් ධාතුසංඥවෙයි, ධාතුහුඉතරෙන් පරව තා ආදි නවදෙන "වනීමාතලව්" යන සූත්‍රයෙන් වනීමාතාඪියෙහි වේ. වන්නෙහි "ලඃකර්මණි —ෂ්ව - ෂ්ව්වගිමහිඩ්-" යන සූත්‍රයෙන් ලව් සඤ්ඤාරණ්ලද තාදිනවදෙන "භාවාඛ්‍යයොඃ" යන සූත්‍රයෙන්

භාවේ.

පවතෙඃ සව්‍යාපාත්‍යඛ්‍ය භාවේ ලොකාසත්‍යත්‍ය ත එව නොද ශ්‍රියතෙ.

කම්කාරකයෙහි වෙත්, ඔවුනුදුගේ ප්‍රථම මධ්‍යම උත්තම පුරුෂ යන්ගේ වශයෙන් අනියමින් ප්‍රසඛ්‍යයක් ඇතිකල්හි "ශෙෂේ" යන සූත්‍රයෙහි ප්‍රථමත්‍රයවූ භාභාංක්ෂි යන භූන්දෙන ශෙෂාර්‍ථ යෙහි වෙයි, "යුෂ්මදිමිඛ්‍යම්" යන සූත්‍රයෙන් මධ්‍යම පුරුෂ සංඥාකරණලද ථාස් ආථාම්ඛව් යන භූන්දෙනවෙයි "අස්මද්‍යුත්තමම්" යන සූත්‍රයෙන් උත්තම පුරුෂ සංඥාකරණලද ඉට් වහි මහිඩ් යන භූන්දෙනවෙත්, ධාතුනුකරෙන් පරව නිඩ් භාශ්‍යකාර ඉත්ප්‍රත්‍යයක් පරනඃති ලිට් ආඃර්‍ද්ධධ් වර්ජිතව කම්කාර භායෙහි "නිඩ්ශිති යග ලිඩ ගිර්ලිඹි" යන සූත්‍රයෙන් යක්ප්‍රත්‍යය වෙයි, භකාර ඉත්වෙයි, වකාර යකාර සංගිතාවෙයි,යටකිනසින් එකාර ආකාරාදෙශ පරරූපද වෙයි, පව්‍යතෙ, පව්‍යෙතෙ පව්‍ය නෙතා, පව්‍යසෙ, පව්‍යෙථෙ,පව්‍යඩ්ඛ්ව, පව්‍යෙ, පව්‍යාවහෙ, පව්‍යා මහෙ යනුවේ. හෙන, ඔහුවිසින්; ඔදනඃ, බතතෙම; පව්‍යතෙ දැන්පිසනු ලැබේ: තෙන, ඔහුවිසින්; ඔදනෙෆ, බත්දෙකක්; පව්‍යෙඃත, දැන්පිසනු ලැබෙන්; නෙන, ඔහුවිසින්; ඔදනාඃ, බත්; පව්‍යතෙත්‍ය, දැන්පිසනු ලැබෙත්; මෙහි කතී භාභ්‍යාම් කියා ච්වවනයෙන්ද, තෙඃ කියා බහුවවනයෙන්ද, යෙදියහැකියි, ඛ්‍යඃ, භාව්යින්; ඔදනඃ, බතතෙම; පව්‍යසෙ,දැන්පිසෙනුලැබෙහි, ඛ්‍යඃ, භාව්යින්; ඔදනෙෆ, බත්දෙකක්; පව්‍යෙථෙ, දැන්පිසෙනු ලැබෙවු; ඛ්‍යඃ, භාව්යින්; ඔදනාඃ, බත්; පව්‍යඩ්ඛ්ව, දැන්පිසනු ලැබෙවු; මෙහිදු භතී යුවාභ්‍යාම් කියා ච්වවනයෙන්ද යුෂ්මාභිඃ කියා බහුවවනයෙන්ද යෙදියහැකියි, මයා, මාව්යින්; ඔදනඃ; බතතෙම; පව්‍යෙ, දැන්පිසනු ලැබෙමි; මඃයා, මාව්යින්; ඔදනෙෆ, බත්දෙකක්; පව්‍යාවහෙ, දැන්පිසනු ලැබෙමු; මඃයා, මාව්යින්; ඔදනාඃ, බත්; පව්‍යාමහෙ, දැන්පිසනු ලැබෙමු; මෙහිදු කතී, ආවාභ්‍යාම් කියා ච්වවනයෙන්ද අස්මාභිඃ කියා බහුවචනයෙන්ද යෙදිය හැකියි.)

භාවේ, භාවයෙහි.

පවතෙඃ, පවඝනධාතුහුගේ; සව්‍යාපාත්‍යඛ්ව,සකම්කබවක්හුගේ; අභාවෙ, නොව්‍යමහි; ලඃ, ලකාරතෙම්; නාසත්‍යහි, නැත්හුයි; අතඃ එව, එහෙයින්ම; න උදාහ්‍රියතෙ, උදාහරණ නොකරනු ලැබේ,

භූ-සත්තායාම්.

භාවාදෙස්‍ය කතිවා දෙකවචනමේව, තඤ්ච ශෙෂකාරඤ්ච එව සම්භවති, භූයතෙ දෙවදත්තෙන; දෙවදත්තස්‍ය සම්ප්‍රතිභවන මිත්‍යර්ථඃ.

බහුලං ලිඩිනි වර්තතෙ;—

1.

14 ශ්‍රුත්‍ය. 1, 2, 84.

ලවඃ ශත්‍රාදෙශො බහුලම්භවති සෘකාර ශකාරාවිතෙඋ.

භූ-භූයත ධාතුතොමෝ; සත්තායාම්, ව්‍යෙඹි වැටේ.

භාවස්‍ය, භාවය; එකඩාන්,එකක්මතෙයින්; එකවචනම්එම; එකවචනමැයි; ඩන්ච, ඒ එකවචනයද; ශෙෂකාරඤඑව, ශෙෂ කාරඤයෙනිම; සම්භවති, වේ; භූයතෙ දෙවදත්තෙන යනුවෙ, දෙවදත්තස්‍ය, දෙවදත්තයාගේ; හෙවත් දෙවදත්තතම් ඇත්තකු ගේ; සම්ප්‍රති, දැන්; හෙවත් මේකාලයෙහි; භවනම්හි, විමයන; අර්ථඃ, අර්ථයි.

(මෙහි බාලශිෂ්‍යාව කියනුලැබේ, පරඡවකයෙහිවූ භාවඇති භූසත්තායාම් යනධාතු භූ කියා එක්තැනකවෙයි, ඕනට "ධාතවඃ" යන සූත්‍රයෙන් ධාතුසංඥවෙයි, ධාතුහුභොරෙන් පරව තෙආදීහු 'වර්තමානෙලඩ්' යන සූත්‍රයෙන් මතීමානාර්ථයෙහි වෙයි, වන් නෙනිදු "ලඃකර්මණ්‍යක් —පෙ— මිථිවහිමහිඩ්" යන සූත්‍රයෙන් ලවිසඥවූ තෙප්‍රත්‍යය "භාවාප්‍යයොඃ" යන සූත්‍රයෙන් භාවයෙහි වෙයි, ඔවුනුදුගේ ප්‍රථම ප්‍රරූඪාදිවශයෙන් අනියමින් ප්‍රසඞ්ගයක් ඇතිකළහි "සෙෂෙ" යන සූත්‍රයෙන් ශෙෂාර්ථයෙහි වෙයි, ඔවුනුදුගේ එකාර්ථාදිවශයෙන් අනියමින් ප්‍රසඞ්ගයක් ඇතිකළහි "එකම් බහුෂු" යන සූත්‍රයෙන් එකවචනවෙයි, වන්නෙහි භාවය නම් එකක්ම නෙයින් එකවචනවූ තෙප්‍රත්‍යය වෙයි, නිඩ් හා ශකාර ඉත්ප්‍රත්‍යය ද පරකළහි ලිට් ආඛ්‍යාතිඩ් හොරකොට ධාතුහුසොරෙන් පරව "නිඩාශිනි යඵලිඩාශිර්ලිඩ්" යන සූත්‍රයෙන් යක් ප්‍රත්‍යයවෙයි, භාවාර ඉත්වෙයි, භූයතෙ යනුවෙහි. දෙවදත්තෙන, දෙවදත්තයා විසින්: භූයතෙ,දැන්ම්මයි: දෙවදත්තයාගේ මේකාල ම්මි යන අර්ථයි ලැබේයි.)

බහුලම් යනුද; ලිඩිනි, ලිඩ්යනුද; වර්තතෙ, වැටේ.

"ශඃ" යනුසූත්‍රයි, එකපදයි.

ලවඃ, ලච්භව; ශත්‍රාදෙශඃ, ශතෘ යනාදෙශය; බහුලම්, ඉෂ්ට පරිද්දෙන්; භවති, වේ.

ශප් පරරූපසුනුම්සු ලොපසංයොගාන්තලොපෑ, පවන්, පව නෙතෑ පවන්තෑ සමේබාධනෙපේ‍යවම්.

නුම් ශත්‍රූ ශිඛ්‍යෝර්නිව වතීතනෙ,—

5.

15 ශප්ශ්‍යනෑ. 3, 4, 85.

ශප්ශ්‍යනාභ්‍යාම්පරස්‍ය ශත්‍රූ ශිඛ්‍යෑ පරයෝර්නුඞ්භවති නිත්‍යං ප්‍රනර්විධානාත්.

පවන්ති, කුම්රිවත්, නප්‍රුංසනෙ පවන්, කුලම්, පවති, කුලෙ, පවන්ති, කුලානි.

සමේබාධනෙ විතීයායාම්පේ‍යවම් පවතෙත්‍යාදි.

1.

16. ශානච්. 1, 2, 86.

යෑකාර ශකාරෙණ, යෑකාර ශකාර දෙදෙන; ඉතෙෑ, ඉත්‍ථ වෙත්. ශප්පරරූපසුනුම්සු, ශප්නා පරරූපඑ සු හා නුම් ආග මියන් පරකල්හි; ලොප, ලොප් හා; සංයොගාන්තලොපෑ, සංයොගාන්තයහට ලොප්වේ; පවන්, පවතෙතෑ, පවන්තෑ යනුවේ; සමේබාධනෙ අපි, සමේබාධනයෙහිදු; එවම්, මෙසේමැයි.

නුම් යනුද; ශත්‍රූ යනුද; ශිඛ්‍යෝරිනිව, ශිඛ්‍යෑ යනුද වතීතනෙ වැවේ.

"ශප්ශ්‍යනෑ" යනු සූත්‍රයි; එයපදයි.

ශප්ශ්‍යනභ්‍යාම්, ශප් ශ්‍යන් යන ප්‍රත්‍යයන් දෙදෙනා කෙරෙන්; පරඑ, පරවූ; ශත්‍රූ; ශතෘ-ප්‍රත්‍යය හා, ශිඛ්‍යෑ, ශිඛ් යන ඒදෙදෙනා; පරෑයෑ, පරකොටඇති සථානයෙහි; නුම්, නුම්ආගම තෙම; පුනර්විධානාත්, නැවතවිධිය කෙතුකොටගෙන; නිත්‍යං භවති, නිත්‍යයෙන් වේ; පවන්ති යනුවේ; කුමාරිවත් කුමාරී ශබ්දය වැනිසි; නප්‍රුංසනෙ, නප්‍රුංසක ලිඟුයෙහි පවන්යනුවේ; කුලම්, කුලයයි; පවතියනුවේ; කුලෙ-කුලදෙකක්; පවන්තීයනුවේ, කුලානි, කුල බොහෝයි.

සමේබාධනෙ, සමේබාධනයෙහි හා; විතීයායාම් අපි, විතීයා වෙහිදු; එවම්, මෙසේමැයි; පවතෙති, පවතියන; ආදි, මේ ආදි රූපවේ.

"ශානච්" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි. 40

ලවිනජාදෙසො බහුලමිහවති, සවාවිතෙන:

7. 1. 6.

17. ආතෙ ගුණ ගුණානං. 5, 4, 175.

ආතෙ පරතො කාරාගමස්ස ගුණාගමෝ හවති, උකාර උච්චාරණාථං, කාර ඉත්. පවමානං, පවමානා, පවමානෙ, සුගහ-මාලා-ධනවත්.

ව්‍යාපෘත.

පවමානං, පවමානා, පවමානෙ; භාවෙ, භූයමානෙ.

ලවිසමාප්තං.

භූතෙ අනද්‍යතන ඉති ච වත්තබ්බෙ;—

ලවි, ලවිසබ්බකිව; අනජාදෙසං, අභාව යනාදෙසය; බහුලම්, ඉෂ්ටපරිදීදෙන්; භවති, වේ; යවෙව, ශකාර චකාරදෙශඥන; ඉතෙව, ඉත්ප්‍රවෙත්.

"ආතෙගුණං" යනු සූත්‍රයි; ආතෙ යනුපදය: මුක්ත යනුපදය; අතං යනුපදයි.

ආතෙනපරතං, ආනප්‍රත්‍යයා පරකල්හි; අකාරන්තස්ය, අකාරන්තයනට; ගුණාගමෝ භවති, මුක්තආගම වේ, උකාරං, උච්චාරණාර්ථ යෙවි උච්චාරණාර්ථ, උච්චාරණය ප්‍රයොජනකොට ඇත්තේ යි; කාරං කකාරයහෙවි; ඉත්, ඉත්වේ; පවමානං, පවමානා, පවමානෙ යනුවේ; සුගහ-මාලා-ධනවත්, භූත්ලිඛුයෙහි සුගහ-මාලා-ධනශබ්දයන් වැනියි.

ව්‍යාපෘත, කර්මකාරකයෙහි.

පවමානං, පවමානා, පවමානෙ යනුවේ; භාවය, භාවයෙහි; භූයමානෙ යනුවේ.

(මේහි පදයිහි යටහි නසින්ම සුගමහෙයින් බාලශික්ෂාව වෙනුවෙ නොදක්වනු ලැබේ.)

ලවි සමාප්තං, ලවි ක්‍රියාපතිය නිමී.

භූතෙ යනුද; අනද්‍යතන ඉතිව, අභද්‍යතනෙ යනුද; වත්තබ්බෙ, වැවේ.

7. 1.

18. පරොක්ෂෙ ලිට්. 1, 2, 81.

පරොක්ෂසාධනවිෂයෙ භූතා නද්‍යතනෙ'ර්ථෙ වර්තමානාත් ක්‍රියාර්ථාල්ලිට් පරොක්ෂවති.

තථෛව නිඛාදයඃ අලිඛාගිර්ලිඞ්භ්‍යධිකෘත්‍ය ශප්.

ලිට ඉති වර්තතෙ;—

6:. 1:.

19. අනඛාං ණලථුසඝ්ඵලථුසණල්වමාඃ. 1, 4, 11.

නඞ්වර්ජිතාන්‍ය ලිඛාදෙශා නඞ්තිණලාදය ආදෙශා යථාක්‍රමී මභවන්ති, සඳ්ණීහ්‍යුපාන්තස්‍යාඞ්ඩම්.

ආද්‍යමෙකාච්ද්වෙරිති ච වර්තතෙ;—

6:

20. ඞිලිටොඃ. 5, 1, 2.

"පරොක්ෂෙ ලිට්" යනු සූත්‍රයි; පරොක්ෂෙ යනුපදය; ලිට් යනුපදයි.

පරොක්ෂසාධනවිෂයෙ, ඇස්හමුනුවූ ක්‍රියාවිෂයෙහිද: භූතා නද්‍යතනෙ, අද්‍යතනවූද; අර්ථෙ,අර්ථයෙක්හි; වර්තමානාත්,වැටෙන්නාවූ; ක්‍රියාවාත් ධාතුහුගෙදෙන්; ලිට්, ලිට් සංඥාවූනාය; පරොක්ෂවති, පරව වේ; හරා එව, එපරිද්දෙන්ම; නිඛාදයඃ, කිප් ආදිහුද වෙත්.

අලිඛාගිර්ලිඞ්භි, අලිඛාගිර්ලිඞ්යනු; අධිකෘත්‍ය, අධිකාරකොට; ශප්යනුද; ලිට-ඉති, ලිටඃ යනුද; වර්තතෙ, වැටේ.

"අනඛාංණලථුසඝ්ඵලථුසණල්වමාඃ" යනු සූත්‍රයි; අනඛාම් යනුපදය; ණලථුසඝ්ඵලථුසණල්වමාඃ, යනුපදයි.

නඞ්වර්ජිතානි, නඞ්වර්ජිතනොට ඇත්හාවූද; අලිඛාදෙශාඃ, ලිඞ්රහිත ආදෙශයෝද; නඞ්තිණලාදයඃ, නඞ්කිණලයනාදිවූ; ආදෙශාඃ, ආදෙශයෝද: යථාක්‍රමම්, පසසින්; භවන්ති, වෙත්; සඳ්ණීහ්, සඳ්ණීනි යන සූත්‍රයෙන්: උපාන්තස්‍ය, උපාන්තයනට; ආඞ්ඩම්. ආකාරඛව වේ.

ආද්‍යම් යනුද: එකාව් යනුද; විරතිව, විඃ යනුද; වර්තතෙ, වැටේ

"ඞිලිටොඃ" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

වඩ්ඪිවිවාදූමෙකාවජ්ඣබ්දරූපාණි විරූවෙත්තෙ.
විඤ්ඤෙ පූජිස්සාජාලොප ඉධ්ව වත්තිතතෙ;—

6. 6.
21. හලොනාදෙඃ. 6, 2, 112.

විඤ්ඤෙ පූජිස්සාදෙරන්‍යස්‍ය හලො ලොපො භවති.

1.
22. හ්‍රස්වඃ. 6, 2, 119.

විරූපොනෘ පූජිස්‍ය හ්‍රසෙවා භවති, පපාව.
අපිති එත් අවිශ්ශෙති වත්තිතතෙ;—

7. 6. 7. 6.
23. ලිව්‍යනාදෙශාදෙරඨ හල්මධ්‍යෙ'නඃ. 6, 2, 116.

ලිව්‍යාදීනි පරහුතෙ ආදෙශ ආදිර්‍යස්‍ය ප්‍රකෘතෙ ඨාස්‍යි තස්‍යා කාරස්‍ය සහාදයො ග්ලොමධ්‍යෙ වත්තිතමානස්‍යෙත්‍යවමභවති විප්‍ර යොගශ්ච න භවති, ඩෙවිතුඃ, ඩෙවුඃ.

වඩ්, වඩ්ධා; ලිවිව, ලිවිදඨරකල්හි; ආදෑම්, ආදියෙහිවූ; එසා ඣබ්දරූපාණි, එසාසවරඇති ශබ්දරූපයෝ; විඃ, විත්තිව; භෙවත් දෙවරක්; උව්‍යෙතෙ, කියනුලැබෙත්.

විඤ්ඤෙ ඝනුද; පූජිස්‍යඝනුද; අජාඝනුද; ලොපඉතිව, ලොපඃ යනුද; වත්තිතතෙ වැවේ

"හලොඃනාදෙඃ" යනු සූත්‍රයි; හලඃ යනුපදඝ; අනාදෙඃ, යනුපදයි.

විඤ්ඤෙ, විත්තිකළකල්හි, පූජිස්‍ය, පූජිව්‍යඝඤනඝා සම්බන්ධීවූ; ආදෙඃ, ආදිවූ; අන්‍යස්‍යහලඃ, අන්ව්‍යඝඤනඝක්හට; ලොපොභවති, ලොප්වේ.

"හ්‍රස්වඃ" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

විරූපොනෘ, දෙවරක් කිකල්හි; පූජිස්‍ය, පූජියහට; හ්‍රසෙවා භවති, හ්‍රස්වවේ.

අපිති, අපි යනුද; එත් යනුද; අවිශ්ශෙති, අවිඃ යනුද; වත්තිතතෙ වැවේ.

"ලිව්‍යනාදෙශාදෙරඨ හල්මධ්‍යෙ'නඃ" යනු සූත්‍රයි; ලිවි යනුපදය; අනාදෙශාදෙඃ යනුපදය; එසඨල්මධ්‍යෙ යනුපදය; අඨඃ, යනුපදයි.

ලිවි, ලිඩ්විඝයෙති; අපිඃ, පකාර ඉත්ත්‍රගිත ප්‍රත්‍යඝක්; පර; භූතෙ, පරව සිරිකල්හි; ආදෙශඃ, ආදෙශවූ; ආදිඃ, ආදිය; යස්‍ය ප්‍රකෘතෙඃ, යම් ප්‍රකෘතියක්හට; නාඝඩි, ඝෘද්ධ; තස්‍ය අකාරස්‍ය,

තාසි නීත්‍ය නිවසථලසොච්රිති ච වත්තතෙ;—

7. 1. 5.

21. පාඨෙඛ්'නාං. 5, 4, 162.

උපදෙශෙඛ්'තස්තාසි නිත්‍ය නිවා ථලොවාදිච්හීවති.

7. 7.

25. ථලිවි. 5, 3, 117.

ඉඩාදෙඃ ථලිලිව්‍යතාදෙශඃ වෙරෙක හල්මඛ්‍යෙ'කාරස්‍යෙඛි මහවත්‍ය විප්‍රයොගශ්ච.

පෙච්ථ, පපක්ථ, පෙවට්‍රඃ, පෙව.

1.. 7. .7.

26. මෙණීලි වා 6 1, 44.

ච්පො ණලි පරත ආදෙච් වා භවති,අහං පඨාව පපව,චිතීයා සාමදිච්, පෙවාව, පෙවාම.

ඒ අකාරයාගේ; සහායයොඃ, සහායයන් දෙදෙනා සම්බඤ්ධවූ; හලොම්ඛ්‍යෙ, හල්හුගේ අතර; වත්තමානස්‍ය, වැටෙන්නාහට; එඛ්ඛභවති, එකාරබවවේ; විප්‍රයොගශ්ච, විඹයද; නභවති, නොවේ; පෙවතුඃ, පෙවුඃ යනුවේ.

තාසියනුද; නිතියනුද; අනිටඃ යනුද; ථලඃ යනුද; වා යනුද; විරිතිව, මිඃ යනුද; වත්තතෙ, වැටේ;

"පාඨෙ'ඛ්තඃ" යනුසූත්‍රයි; පාඨෙ යනුපදය; අඛ්තඃ යනුපදයි.

උපදෙශෙ, උපදෙශඃයෙහි; හෙවත් ධාතුපාඨයෙහි; අඛ්තඃ, අතු අත් යනමොවුන් කෙරෙන්; තාසි, තාස්හා; නිති, නකාර ඉත්හු පරකල්හි; අනිටඃ, ඉවරහිතයහට; ථලඃ, ථල යන මේ තෙම; වා, විකල්පයෙන්; ච්හීවති, ච්ඹවේ

"ථලිවි" යනු සූත්‍රයි; ථලි යනුපදය ඉවි යනුපදයි.

ඉඩාදෙඃ, ඉවිආදියහට; ලිවිථලි, ලිවිහු සම්බඤ්ධවූ ථල්පර කල්හි; අනාදෙශඃ, අනාදෙශද; වෙඃ, දෙදෙනකු සම්බඤ්ධව; එක හල්මඛ්‍යෙ, එක්හලක්හුගේ අතරෙහි; අකාරස්‍ය, අකාරයහට; ඉඛ්ඹභවති, ඉඹියවේ; අව්ප්‍රයොගශ්ච, දෙවරක් නොයොදයි; හෙවත් ච්ඹනොවේ; පෙච්ථ, පපක්ථ, පෙවට්‍රඃ, පෙව යනුවේ.

"මෙණීලි වා" යනු සූත්‍රයි; මෙඃ යනුපදය; ණලියනුපදය; වා යනුපදයි;

ණලිපරතඃ, ණල්පරකොට්ඇති; මිඃ, මිප්හුගේ සථානයෙහි; ආත්, ආකාරද; එච්, එච්ද; වාභවති, විකල්පයෙන්වේ; අහං

ලිව් ඉති වත්තතෙ;—

නඩ්.

6.

27. නසෙය්‍යශ්. 1, 4, 10.

ලිඩාදෙශස්‍ය තසෙය්‍ය ශාදෙශො භවති, ශකාරඃ සර්‍වාදෙශාර්‍ථඃ, පෙවෙ, පෙවාතෙ.

ඞ ඉති වත්තතෙ;—

6. 1.

28 ලිව ඉරව්. 1, 4, 9.

ලිඩාදෙශස්‍ය ඞසෙය්‍ය රාදෙශො භවති; පෙවිරෙ, පෙවිෂෙ පෙවාථෙ, පෙවිඩ්වෙ, පෙවෙ, පෙවිවහෙ, පෙවිමහෙ.

පසාව පවසයනුවේ; "වතියායාම්' වතියායාම් යන සූත්‍රයෙන්; ආඩ්, ප්‍රකාරසථවූ අකාරයාකෙරෙන්; ඉට්, ඉකාරවේ; පසුව ඉකාරයාකට ගුණකාර්‍යාල්ගි පෙවාව පෙවාම යනුවේ.

නඩ්වේ.

ලිව ඉති, ලිවඃ යනු; වත්තතෙ, වැටේ.

"නසෙය්‍යශ්" යනුසූත්‍රයි; නස්‍ය යනුපදය; එශ් යනුපදයි.

ලිඩාදෙශස්‍ය, ලිව්ආදෙශ සම්බන්ධිවූ; නස්‍ය, නකාරයකට; එකාදෙශෙ භවති, එශ යනාදෙශවේ; ශකාරඃ, ශකාරතෙම්; සර්‍වාදෙශාර්‍ථඃ, සියල්ලව ආදෙශවීම ප්‍රයොජනකොට ඇත්තේයි; පෙවෙ, පෙවාතෙ යනුවේ.

ඞ ඉති, ඞ යනු; වත්තතෙ, වැටේ.

"ලිවිඉරව්" යනු සූත්‍රයි; ලිවඃ, යනුපදය; ඉරව් යනුපදයි.

ලිඩාදෙශස්‍ය, ලිව් ආදෙශය සම්බන්ධිව; ඞස්‍ය, ඞකාරයහට; ඉරාදෙශෙ භවති, ඉරව් යනාදෙශ වේ; පෙවිරෙ, පෙවිෂෙ, පෙවිථෙ, පෙවිඩ්වෙ, පෙවෙ, පෙවිවහෙ, පෙවිමහෙ යනුවේ.

(මේහි බාලශික්‍ෂාව සියඳුලැබේ) පසාව, පෙවතුඃ පෙවු, කියා පවසාසෙහි පරෙෂා සෙකාරියක් සියමනාකල්හි, ඩ, ප්‍රත්‍ය-පාසෙ යන්සෙහි පවසියා භුත්වාහකවෙයි, ඔහ්ව, 'ඩාතව්' යන සූත්‍රයෙන් ධාතුඃගෙ, වියි, ප්‍රත්‍යක්‍ෂතුවූ භූතානර්‍ථ, තනසෙහි වැටෙන්නාව; ධාතුසෙරෙන් "ප්‍රරොක්‍ෂෙලිට්" යන සූත්‍රයෙන් ලිව් පරව් වෙයි; නඩ්මර්‍ජිතසොවැනි, ඉරිරතික ආදෙ

---

1. දිගියමාදිව්. කාර්‍ය්‍ය

ව්‍යාපෙත.

පෙවෙ, අලිඛාශිර්ලිඞිති පයෂ්ඨ්‍යාදෘතනාසති, පෙවාතෙ, පෙවිර ඉත්‍යාදි, ස්ත්‍රීත්වත්, භාවෙ.

ශවූ හඞිති ණලයනාදෙශයෝ ක්‍රමයෙන්වෙයි, විත්‍රෙන් අභූ, ඌ යනවොහුවෙන්, ඔවුහුදුගේ අනියමින් ද්‍රැඞඛයක් ඇතිකල්හි "ශෙෂෙ" යන සූත්‍රයෙන් ශෙෂාදියෙහිවේ, ඔවුන්ගේ එකාදිවිෂති බහුවචනයන්ගේ අනියමින් ප්‍රාප්තියක් ඇතිකල්හි "එනඒබ්‍රහුජ්" යන සූත්‍රයෙන් ප්‍රථමපුරුෂවූ අද ඒවචනවූ භූද බහුවචනවූ ඌද වෙයි. ලිවිපරකල්හිද ආදියෙහි එනසවරශබ්දයෝ වඩිලිවෝ යන සූත්‍රයෙන් විකාරවෙයි, විඞිකළකල්හි ආදිව්‍යඤ්ජනය කෙරෙන් අන්‍යවූ ව්‍යඤ්ජනයාගමට "හලොනාදෝ" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වෙයි විඞිකළකල්හි පූර්වය සම්බන්ධව "හ්‍රසවෝ" යන සූත්‍රයෙන් හ්‍රසවවෙයි, සංහිතාවෙයි, පපාව යනුවෙයි.

තුබූතන්හි ඉවිරහිතවූ ලිවිපරකල්හි ආදිවූ ආදෙශය; යම් ප්‍රකෘතියකවනාද්ද; හල්මධ්‍යයෙහි ව්‍යවෙන්නාවූ ඒ ආකාරයකට "ලිව්‍යතාදෙශාමදරෙඛාහල්මධ්‍යෙතඃ" යන සූත්‍රයෙන් එකාරයෙක්වෙයි; විඞිතොවයි, පෙවතුඃ පෙවුඃ යනුවේ.

සඃ, ශෙෂෙවි; ඔදනම්, ඛත: පපාව, අතීතයෙහි පිසුවාහුලු; තෙ, ඔහුදෙදෙන; ඔදනම්, ඛත; පෙවතුඃ, අතීතයෙහි පිසුවාහුලු; තෙ, ඔව්හු බොහෝදෙන; ඔදනම්, ඛත; පෙවුඃ, අතීතයෙහි පිසුහුලු යන අර්ථයි; මධ්‍යමපුරුෂයෙහි, ඩම්, තෝ; ඔදනම්, ඛත; පෙව්ථ, අතීතයෙහි පිසුවෙහිලු; පපඤ්ථකියාදවේ, ස්‍රුවාම්, හොපිදෙදෙන; ඔදනම්, ඛත; පෙවථුඃ, අතීතයෙහි පිසුවෙවුලු; ස්‍රුයම්, හොපි බොහෝදෙන; ඔදනම්, ඛත; පෙව, අතීතයෙහි පිසුවෙවුලු.

උත්තමපුරුෂයෙහි, අහම්, මම; ඔදනම්, ඛත; පපාව, අතීතයෙහි පිසුවෙම්ලු; පපව කියාදවේ; ආවාම්, අවිදෙදෙන; ඔදනම්, ඛත; පෙවාව, අතීතයෙහි පිසුවෙමුලු; වයම්, අවි බොහෝදෙන; ඔදනම් ඛත; පෙවාම, අතීතයෙහි පිසුවෙමුලු.

පරෂවිකයෙහිද පදසිඞිහා අර්ථ මේනයින් දහයුතුයි.)

ව්‍යාපෙත, කම්කාරකයෙහි.

පෙවෙ, ඝනුවේ, අලිඛාශිර්ලිඞිති, අලිඛාකිව්ලිඞියියා, පයෂ්ඨ්‍ය ශාන්, පයෂ්ඨ්‍යසකළතෙයින්; යඝනාඝාඃ, යඝ්ප්‍රත්‍යය නැත්තේය; පෙවාතෙ, පෙවිරඉති, පෙවාතෙ පෙඛිරෙ යන; ආදි, මේ ආදි රූප මේ; ස්ත්‍රීත්වත්, ස්ත්‍රීකාරකය වැනිසි.

අවිති වත්තතෙ;—

6. 1. 7:

29. භුවෝ වුග් ලුඞ් ලිවෝඃ 6, 3, 92.

අජාදෙෞ ලුඞ් ලිවි ච පරතෝ භුවෝ වුග් භවති.

6. 1.

30. ඣිණෝ ජශ්. 6, 2, 115.

චිණ්ව පූර්ව්‍යස්‍ය ඣ ණා ජශ් භවති. බහුවෙ.

අවිති, අවියනු; වත්තතෙ, වැටේ.

"භුවෝ වුග් ලුඞ් ලිවෝඃ" යනු සූත්‍රයි; භුවඃ යනුපදය; වුක් යනුපදය; ලුඞ්ලිවෝඃ යනපදයි.

අජාදෙෞ, අචි ආදිකොවඇති; ලුඞ්, ලුඞ්හා; ලිවිව, ලිවිද; පරතඃ, පරබල්ති: භුවඃ, භූ යනධාතුහව; වුග් භවති, වුක් ආගමවේ.

"ඣිණෝ ජශ්" යනුසූත්‍රයි; ඣිණඃ යනුපදය; ජශ් යනුපදයි.

චිණ්වපූර්ව්‍ය, චිණ්යෙති පූර්වූ; ඣිණඃ, ඣිණ්හට; ජශ්, ජශ් යනා දෙශවේ: බහුවෙ යනුවේ.

(මෙහි බාලශික්ෂාව කියනුලැබේ, කර්මකාරකයෙහි "අලිඛා ශිර්ලිඛි" කියා පයදීදසහළුහෙයින් යක්ප්‍රත්‍යය නොවේ; කතෘකාරකයෙහි මෙන් පදසිඩියවේ, එහෙයින් පදසිඩිය සුගමයි. තෙන, ඔනුවිසින්; ඔදනඃ, බතහෙම; පවෙ, අතීතයෙහි පිසනු ලැබිලු; තෙන, ඔහුවිසින්; ඔදනෙන, බත්දෙනක්; පෙවාතෙ, අතීතයෙහි පිසනුලැබුවාහුලු; තෙන, ඔහුවිසින්; ඔදනඃ, බත්; පෙවිරෙ, අතීතයෙහි පිසනුලැබුවාහුලු; ඔයා, තාවිසින්; ඔදනඃ, බතහෙම්; පෙවිෂෙ, අතීතයෙහි පිසනුලැබුවෙහිලු; ඔයා, තාවිසින්; ඔදනෙන, බත්දෙනක්; පෙවාථෙ, අතීතයෙහි පිසනුලැබුවෙවුලු; ඔයා, තාවිසින්; ඔදනඃ, බත්; පෙවිඬ්ව, අතීතයෙහි පිසනුලැබුවවුලු; මයා, මාවිසින්; ඔදනඃ, බතතෙම; පෙවෙ, අතීතයෙහි පිසනුලැබුවෙමිලු; මයා, මාවිසින්; ඔදනෙන, බත් ඔදනක්; පෙවිවහෙ, අතීතයෙහි පිසනුලැබුවෙමුලු; මයා, මයාවිසින්; ඔදනඃ, බත්; පෙවිම්හෙ, අතීතයෙහි පිසනුලැබුවෙමුලු. මේ කර්මකාරකයෙහිදු කතෘ ඒවචනයෙන් හා බහුවචනයෙන්ද යෙදිය හැකියි.)

භාවියෙහි භූසත්තායාම් යන ධාතු භූ කියා වෙයි; ඕහට "ධාතවඃ" යන සූත්‍රයෙන්; ධාතුසංඥවේයි; ධාතුහුකොරෙන් හාවයෙහි **පරොක්ෂා එකවචන වෙයි, අවි පරබල්හි ලුඞ්හා ලිවි පරකොව**

ලිවිසමාපනඃ.

භවිෂ්‍යතීති වර්ත්තතෙ;-

7. 1.
31 අනද්‍යතනෙ ලුට්. 1, 3, 3.

අවිද්‍යමානාද්‍යතනෙ භවිෂ්‍යදර්ථෙ වර්ත්තමානාත් ක්‍රියාර්ථාල්ලුට් පරොභවති; උකාර ඉත්.

1: 7:
32 ස්‍යතාසෙඃ ලෘලුටොඃ. 1, 1, 59.

ලෘ ලුට් පරභූතෙ ලාවස්ථායාමෙව ක්‍රියාර්ථාත් සෙඃ භවති, ලුට් තාස්, පූර්ව්වවත් තිබාදයඃ.

ඇති; භූ ධාතුහට වුක් ආගමවෙයි, උකාර කකාර ඉත්වෙයි, "වඞ්ගිලිවිවාද්‍යමෙකාවජබ්දරූපාණි විරුව්‍යතෙ" යන සූත්‍රයෙන් විඞ්වෙයි, විත්තයෙහි පූර්ව්වූ ඞිඞ්ප්‍රත්‍යාහාරහට ජශ්ප්‍රත්‍යාහාර ආදෙශවෙයි, බභූවෙ යනුවෙ, දෙවදත්තෙන, දෙවදත්තයාවිසින් බභූවෙ, අතීතයෙහිවීමයි; දෙවදත්තනම් ඇත්තකුගේ අතීතයෙහිවීමයි යනු අර්ථයි.

ලිවිසමාපනඃ, ලිව්විභක්තිස නිම්.

භවිෂ්‍යතීති, භවිෂ්‍යති යනු; වර්ත්තතෙ, වැටේ.

"අනද්‍යතනෙ ලුට්" යනු සූත්‍රයි; අනද්‍යතනෙ යනු පදය; ලුට් යනු පදයි.

අවිද්‍යමානාද්‍යතනෙ, අවිද්‍යමානවූ අද්‍යතනයෙහි; භවිෂ්‍යදර්ථේ, අනාගතාර්ථයෙහි; වර්ත්තමානාත්, වැටෙන්නාවූ; ක්‍රියාර්ථාත්, ධාතුහු කෙරෙන්; ලුට්පරොභවති; ලුට් පරවවේ; උකාරඃ, උකාරය; ඉත්, ඉත්වේ.

"ස්‍යතාසෙඃලෘලුටොඃ" යනු සූත්‍රයි; ස්‍යතාසෙඃ යනු පදය; ලෘ ලුටොඃ යනු පදයි.

ලෘ ලුට්පරභූතෙ, ලෘ ලුට් පරවූ; ලාවස්ථායාමෙව, ලකාරාව ස්ථාවෙහිම; ක්‍රියාර්ථාත්, ධාතුහුකෙරෙන්; සෙඃ පරොභවති, සෙඃ පරවවේ; ලුට්, ලුට්විෂයෙහි; තාස්, තාස්වේ; පූර්ව්වවත්, පූර්ව්වයෙහි මෙන්; තිබාදයඃ, තිප් ආදිහු වෙත්.

6. 6: · 1: ·
33 ලුවාදඤ්ඤානාං ඩාරෞරසඃ. 1, 4, 18.

ලුඩාදෙශානාම්ආදඤ්ඤානාං ත්‍රයාණ්ණාං ඩාරෞරස ආදෙශා භවන්ති; ඩකාරොඅන්‍යඅජාදිලොපාර්ථඃ, "ශකාදිභ්‍ය" ඉති ඩභාවඃ, "වොඃ කුරි" ති කුඞම් පකතා.

සිස ඉති වතීතනෙ;-

6. 7. .1. 1.
34 තාසසො ර් ච ලොපඃ. 6, 2, 100.

තසාසො සොඤ්ච රෙඵාදෙශව පරතඃ සකාරස්‍ය ලොපො භවති.

පකතාරෞ, පකතාරඃ, පකතාසි, පකතාසථඃ, පකතාසථ, පකතාසම්, පකතාසවඃ, පකතාසමඃ.

"ලුවඅඤ්ඤානාං ඩාරෞරසඃ" යනු සූත්‍රයි; ලුවඃ යනු පදය; ආඤ්ඤානාම් යනු පදය; ඩාරෞරසඃ යනු පදයි.

ලුඩාදෙශානාම්, ලුවි ආදෙශයන්ගේ; ආඤ්ඤානාම්, පළමුවූ; ත්‍රයාණ්ණාම්, තුණට; ඩා රෞ රස ආදෙශාඃ, ඩා රෞ රස යන ආදෙශවෝ; භවන්ති, වෙත්; ඩකාරඃ, ඩකාරතෙම; අන්‍යඅජාදි ලොපාර්ථඃ, අන්‍යයෙහිවූ සවරාදීන්ගේ ලොපය ප්‍රයොජනකොට ඇත්තේසි; ශකාදිභ්‍ය ඉති, "ශකාදිභ්‍යඃ" යන සූත්‍රයෙන්; ඩභාවඃ, ඩකාරවේ; වොඃකුරිති, "වොඃකුඃ" යන සූත්‍රයෙන්; කුඞම්, කවගී බවවේ; පකතා යනුවේ.

සිස ඉති, සිසඃ යනු, වතීතනෙ, වැවේ.

"තාසසො ර් චලොපඃ" යනු සූත්‍රයි; තාසසොඃ යනු පදය; ර් යනු පදය; ච යනු පදය; ලොපඃ යනු පදයි.

තාසසොඃ, තාසස් දෙදෙනාගේද, තෙශ්ච, නිහවද; රෙඵොදෙශ්චපරතඃ, රෙඵාදිය පරකල්හිද, සකාරස්‍ය, සකාරයහට; ලොපොභවති, ලොප්වේ.

පකතාරෞ, පකතාරඃ, පකතාසි, පකතාසථඃ, පකතාසථ, පකතාසම්, පකතාසවඃ පකතාසමඃ යනුවේ.

(මෙහි බාලශික්ෂාව නියනුලැබේ; පූර්ෂ අවිභයෙහි ඩු, පචස් පාකෙ යන ධාතු පවි නියා තුන්භැනෙහ වේ; අවිද්‍යමානාඤ්ඤන යෙහි භවිෂ්‍යදර්ථයෙහි වැටෙන්නාවූ ධාතුහු කෙරෙන් "අනද්‍යතනෙ ලුවි" යන සූත්‍රයෙන් ලුවි පරව වෙයි, උකාර ඉත්වෙයි, ලුවි පරවූ කල්හි ලකාරාවස්ථාවෙහි ධාතුහුකෙරෙන් යඃකාර

1:·

35 නඩාම්. 1, 4, 19.

නඩාමපි ලුඩාදෙශානාමාද්‍යානාං ත්‍රයාණාං ඩාරෞරස ආදෙශා භවන්ති.

පකතා, පකතාරෞ, පකතාරඃ, පකතාසෙ, පකතාසාථෙ.

ලොපඃ ස ඉති ච වර්තතෙ;-

7. 1. 7.

36 ඩි සඞි. 6, 3, 54.

පරව වේ; ලුවි විෂයෙහි නාස්වෙයි, පෙරමෙන් නිබාදිහුවෙත්, ලුවි ආදෙශයා සම්බන්ධවූ පළමු තුන්දෙනාහට "ලුව ආද්‍යානාං ඩා රෞ රසඃ" යන සූත්‍රයෙන් ඩා රෞ රස යනාදෙශයෝවෙත්, ඔකාර අන්තයෙහිවූ සවරාදීන්ගේ ලොප් ප්‍රයොජන කොට ඇත් තේය, "ශකාදිභ්‍යඃ" යන සූත්‍රයෙන් ඩවිවෙයි, "චොඃකුඃ" යන සූත්‍රයෙන් කුවිවෙයි, රෙඵාදිය පරකල්හි නාසස්හු සම්බන්ධවූ සකාරය හට "නාසසෙ රිව ලොපඃ" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වෙයි, මධ්‍යම පුරුෂයෙහි හා උත්තම පුරුෂයෙහිදු පදසිඞ් මේ නයින් දතයුතු; සඃ, හෙ෭තම; ඔදනම්, බත; පක්‍ථා, පිසන්නේයි; තෞ, ඔහු දෙදෙන; ඔදනම්, බත; පකතාරෞ, පිසන්නාහුයි, තෙ ඔවිහු; බොහෝදෙන; ඔදනම්; බත; පක්‍ථාරඃ, පිසන්නාහුයි; මධ්‍යමපුරුෂයෙහි, ඩම්, තෝ; ඔදනම්, බත; පක්‍ථාසි, පිසන්නෙහිසි;යුවාම්, තොපි බොහෝදෙන; දෙදෙන; ඔදනම්, බත; පක්‍ථාසථඃ, පිසන්නෙවූසි; යූයම්, තොපි ඔදනම්, බත; පක්‍ථ, පිසන්නෙවුසි; උත්තම පුරුෂයෙහි, අහම්, මම; ඔදනම්, බත; පකතාසම්, පිසන්නෙමියි; ආවාම්, අපිදෙදෙන; ඔදනම්, බත; පකතාසවඃ, පිසන්නෙමුයි; වයම්, අපි; බොහෝදෙන; ඔදනම් බත; පකතාසමඃ, පිසන්නෙමුයි යන අර්ථයි.)

"නඩාම්" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

නඩාමපි, නාඩසම්බන්ධවූ; ලුඩාදෙශානාම්, ලුඩ්ආදෙශවූ; ආද්‍යානාංත්‍රයාණාම්, පළමුවූ තුණට; ඩාරෞරසඃ, ඩා රෞ රස යන; ආදෙශාභවන්ති, ආදෙශයෝ වෙත්.

පකතා, පකතාරෞ, පකතාරඃ, පකතාසෙ, පකතාසාථෙ යනුවේ.

ලොපඃ යනුද; ස ඉතිච, සඃ යනුද; වර්තතෙ, වැටේ.

"ඩිසඞි" යනු සූත්‍රයි; ඩි යනු පදය; සඃ යනු පදය; ඞි යනු පදයි.

ඛකාරාදෙෘ ඕසකාරස්‍ය ලොපො භවති, පකතාඛෙව.

තාසසො රිති වත්තතෙ;-

6. 7.

37 හඑනි. 6, 2, 101.

එනි පරස්තා සසොහිකාරස්‍ය ලොපො භවති, පකතාහෙ, පකතා සවහෙ, පකතාසමහෙ.

ව්‍යාප්‍ය.

ලාවසථායාමෙව විහිතෙන තාසා බාධිතඛාදෘකභාවඃ, පකතා, පකතාරෙෘ පකතාර ඉත්‍යාදි.

කතිෘවත්; භාවෙ, භවිතා.

ලුවිසමාපතඃ

ඛකාරාදෙෘ, ඛකාරයාආදිකොට ඇති; ඕ, ඛකාරයා පර කල්හි; සකාරස්‍ය, සකාරයාහට; ලොපො භවති, ලොප්වේ; පකතාඛෙව යනුවේ.

තාසසොරිති, තාසසොඃ යනු; වත්තතෙ, වැවේ.

"හ එනි" යනු සූත්‍රයි; හඃ යනු පදය; එනි යනු පදයි.

එනිපරඃ, එත්හුකෙරෙන් පරවූ; තාසසොඃ, තා සස් දෙදෙනාගේ; හකාරස්‍ය, හකාරය හට; ලොපොභවති, ලොප්වේ; පකතාහෙ, පකතාසවහෙ, පකතාසමහෙ යනුවේ.

(මේ පරෂවිකයෙහි පදසිඩි හා අර්ථ පූර්ණවිකයදි කී නයින් දතයුතු.)

ව්‍යාප්‍ය, කම්කාරකයෙහි.

ලාවසථායාමෙව, ලකාරාවසථාවෙහිම; විහිතෙන, කරණ ලද්දහු විසින්; තාසාබාධිතඛාත්, තාස්හුවළකනලද හෙයින් යන්නාවඃ, යක් ප්‍රත්‍යයාගේ නොවීමවේ; පකතා, පකතාරෙෘ, පකතාර ඉති, පකතා, පකතාරෙෘ, පකතාරඃ යන; ආදි, මේ ආදි රූප; කතිෘවත්, කතිෘකාරකය වැනිසි.

භාවෙ, භාවයෙහි; භවිතා යනුවේ.

(මෙහි බාලශිෂ්‍යාව කියනුලැබේ, කම්කාරකයෙහි යක් ප්‍රත්‍යය බාධාකළ හෙයින් කතිෘකාරකයෙහි මෙන් පදසිඩිකටයුතු හෙයින් සුගමයි; තෙන, ඔහු විසින්; ඔදනඃ, බතතෙම; පකතා, නුසසිලබන්නේසි; තෙන, ඔහු විසින් ඔදනෙෘ, බත්දෙකක්;

7. 1.

38 භවිෂ්‍යති ලෘට්. 1, 3, 2.

භවිෂ්‍යදර්ථේ වර්තමානාත් ක්‍රියාර්ථාල්ලෘට්පරෝ භවති, සෙඩ්භාව කුත්වෂත්වානි.

පක්ෂ්‍යති, පක්ෂ්‍යතඃ පක්ෂ්‍යන්ති, පක්ෂ්‍යසි, පක්ෂ්‍යථඃ, පක්ෂ්‍යථ, පක්ෂ්‍යාම්, පක්ෂ්‍යාවඃ, පක්ෂ්‍යාමඃ.

තඞ්, පක්ෂ්‍යතෙ, පක්ෂ්‍යෙතෙ, පක්ෂ්‍යන්තෙ, පක්ෂ්‍යසෙ, පක්ෂ්‍යෙථෙ, පක්ෂ්‍යධ්වෙ, පක්ෂ්‍යෙ, පක්ෂ්‍යාවහෙ, පක්ෂ්‍යාමහෙ.

පක්තාරෞ, පිසනු ලබන්නාහුයි; තෙන, ඔහු විසින්; ඔදනඃ, බත්; පක්තාරඃ, පිසනු ලබන්නාහුයි; මධ්‍යම පුරුෂයෙහි, ත්වයා, තා විසින්; ඔදනඃ, බතතෙම; පක්තාසෙ, පිසනුලබන්නෙහියි; ත්වයා, තා විසින්; ඔදනෞ, බත් දෙකක්; පක්තාසාථෙ පිසනු ලබන්නෙවුයි;ත්වයා, තා විසින්; ඔදනාඃ, බත්; පක්තාධ්වෙ, පිසනු ලබන්නෙවුයි, උත්තම පුරුෂයෙහි, මයා, මා විසින්; ඔදනඃ, බත තෙම, පක්තාහෙ, පිසනුලබන්නෙමියි; මයා, මා විසින්; ඔදනෞ, බත්දෙකක්; පක්තාස්වහෙ, පිසනුලබන්නෙමුයි; මයා, මා විසින්; ඔදනාඃ, බත්; පක්තාස්මහෙ, පිසනුලබන්නෙමුයි යන අර්ථයි. (මේ කර්මකාරකයෙහිදු කතෘ ව්‍යවනයෙන් හා බහු වචනයෙන්ද යෙදිය හැකියි.)

භාවෙ, භාවයෙහි.

භාවයෙහි භූ යන ධාතු භූ කියා වෙයි; තා ප්‍රත්‍යය වෙයි, ධාතු හට ගුණවෘද්ධිය අව ඇයාදෙශ හා ඉකාරාගම වෙයි; භවිතා යනුවේ, දෙවදත්තෙන, දෙවදත්තයා විසින්; භවිතා, වීමක් වන්නේයයි දෙවදත්ත නම් ඇත්තාකුගේ වීමක්වන්නේයයි යුක්තියි.

ලුට්සම්‍මානාඃ ලුඩ්විධානාදිසනිම්.

"භවිෂ්‍යති ලෘට්" යනු සූත්‍රයි, භවිෂ්‍යති යනු පදය; ලෘට් යනු පදයි.

භවිෂ්‍යදර්ථේ, අනාගතාර්ථයෙහි; වර්තමානාත්, වැටෙන්නාවූ; ක්‍රියාර්ථාත්, ධාතුහුකෙරෙන්; ලෘට්, ලෘට්විභක්තිය; පරොභවති, පරවවේ; සෙඩ්භාව, ඉට් සහිත බව හා; කුත්වෂත්වානි, කුත්ව හා ෂත්වවෙත්.

පක්ෂ්‍යති, පක්ෂ්‍යතඃ, පක්ෂ්‍යන්ති, පක්ෂ්‍යසි, පක්ෂ්‍යථඃ, පක්ෂ්‍යථ, පක්ෂ්‍යාම්, පක්ෂ්‍යාවඃ, පක්ෂ්‍යාමඃ, යනුවේ, තඞ්, තඞ්වේ; පක්ෂ්‍යතෙ, පක්ෂ්‍යෙතෙ, පක්ෂ්‍යන්තෙ, පක්ෂ්‍යසෙ, පක්ෂ්‍යෙථෙ, පක්ෂ්‍යධ්වෙ, පක්ෂ්‍යෙ, පක්ෂ්‍යාවහෙ, පක්ෂ්‍යාමහෙ යනුවේ.

ව්‍යාපෘ, පක්ෂ්‍යතෙ, පක්ෂ්‍යතෙ, පක්ෂ්‍යන්ත ඉත්‍යාදි කතෘවත්.
භාවෙ, භවිෂ්‍යතෙ.

1: 5.
39 නෞලෘවඃ. 1, 2, 88.

නෞශතෘෂානවෞ ලෘටොපි බහුලම්භවතඃ, සනුම්, කුඩ්වාෂානා න්තලොපඃ පක්ෂ්‍යත්, පක්ෂ්‍යනෞතෞ, පක්ෂ්‍යන්ත ඉත්‍යාදි පචතාඝ මම්.

සත්‍රියාම්.

වෙති වර්තතෙ;-

5. 7:
40 ආච්ඡීඛ්‍යාඃ. 5, 4, 34.

අවණ්ණාන්නාතපරස්‍ය ශතුඃ ශිඛ්‍යොඃපරයොර්නුම්භවති, පක්ෂ්‍යති, පක්ෂ්‍යන්ති, කුමාරිවත්.

ව්‍යාපෘ, කර්මකාරකයෙහි; පක්ෂ්‍යතෙ, පක්ෂ්‍යතෙ, පක්ෂ්‍යන්තෙ, ඉති, පක්ෂ්‍යතෙ, පක්ෂ්‍යතෙ, පක්ෂ්‍යන්තෙ යන ආදි, මේ ආදි රූප; කතෘවත්, කතෘකාරකයෙහි මෙනි.

භාවෙ, භාවයෙහි; භවිෂ්‍යතෙ, භවිෂ්‍යතෙ යනුවේ.

"නෞලෘවඃ" යනු සූත්‍රයි; නෞ යනු පදය; ලෘවඃ, යනු පදයි.

නෞශතෘෂානවෞ, ඒ ශතෘෂානව් ප්‍රත්‍යයෝ දෙදෙන; ලෘටොපි, ලෘවිභක්ති තෙරෙන්ද; බහුලම්, ඉෂ්ටපරිද්දෙන්; භවතඃ, වෙත්; ස්නුම්, ස්නුම්ප්‍රත්‍යයවේ; කුඩ්වාෂානාන්තලොපඃ, කුඩ්වාෂානව් ප්‍රත්‍යයාගේ අන්තලොපයද වේ; පක්ෂ්‍යත්, පක්ෂ්‍යතෙතෞ, පක්ෂ්‍යන්ත ඉති, පක්ෂ්‍යත්, පක්ෂ්‍යතෙතෞ පක්ෂ්‍යන්තඃ යන; ආදි, මේ ආදි රූප; පචතාඝමම්, පචත් ශබ්දය වැනිසි.

සත්‍රියාම්, සත්‍රිලිඟයෙහි.

වෙති, වර්තතෙ, වැටේ.

"ආච්ඡීඛ්‍යාඃ" යනු සූත්‍රයි; ආත් යනු පදය; ශිඛ්‍යොඃ යනු පදයි.

අවණ්ණාන්නාතපරස්‍ය, අවණ්ණාන්තයාකාරෙන්පරවූ; ශතුඃ, ශතෘප්‍රත්‍යයගත; ශිඛ්‍යොඃපරයොඃ, ශිඛ් ඔ දෙදෙන පරකල්හි; නුම්භවති, නුම්වේ; පක්ෂ්‍යති, පක්ෂ්‍යන්ති යනුවේ; කුමාරිවත්, කුමාරිශබ්දය වැනිසි.

නපුංකෙ, පඤ්ඤත්, පඤ්ඤති, පඤ්ඤනතීත්‍යාදි පවතා සම්මි; ශානච්, පඤ්ඤමාණඃ, පඤ්ඤමාණා, පඤ්ඤමාණම්.

ව්‍යාප්‍යෙ, පඤ්ඤමාණඃ, ඔදනඃ, පඤ්ඤමාණා යවාගූ, පඤ්ඤමාණම්, ඵලම්, භාවෙ, භවිෂ්‍යමාණම්.

ලෘට්ඝමාපනඃ.

නපුංසකෙ, නපුංසකාලිඟුයෙහි; පඤ්ඤත්, පඤ්ඤති, පඤ්ඤනති ඉති, පඤ්ඤත්, පඤ්ඤති, පඤ්ඤනති යන; ආදි, මේ ආදිරූප; පවතාසමම්, පවත් ශබ්දයා හා සමයි. ශානච්, ශානච්ප්‍රත්‍යයවේ; පඤ්ඤමාණඃ, පඤ්ඤමාණා පඤ්ඤමාණම් යනුවේ.

ව්‍යාප්‍යෙ, කම්මිකාරකයෙහි.

පඤ්ඤමාණඃ යනුවේ; ඔදනඃ, බතයි; පඤ්ඤමාණා යනුවේ; යවාගූ, හුලුකැනයි; පඤ්ඤමාණම් යනුවේ; ඵලම්, පලයි; භාවෙ, භාවයෙහි; භවිෂ්‍යමාණම් යනුවේ.

(මෙහි බාලශික්ෂාව කියනුලැබේ, පූර්ව ඡර්කයෙහි ශෙෂාඊ යෙහි ඩු, පවඅ්-පාකෙයන ධාතු පච් කියා තුන්තැනකවේ: ඕහට "ධාතවඃ" යන සූත්‍රයෙන් ධාතු සංඥවෙයි, භවිෂ්‍යත් අර්ථයෙහි වැටෙන්නාවූ ධාතුහුකෙරෙන් ලිව්පරව වෙයි, ඉඩාගමද කුඩ හා ෂට වෙති, පඤ්ඤති, පඤ්ඤතඃ, පඤ්ඤනති යනාදියවෙයි, සඃ, හෙතෙම; ඔදනම්, බත; පඤ්ඤති, මතු පිසන්නේයි; තෞ, ඔහු දෙදෙන; ඔදනම්, බත; පඤ්ඤතඃ, මතු පිසන්නාහුයි; තෙ, ඔව්හු; බොහෝදෙන ඔදනම්, බත; පඤ්ඤනති, මතු පිසන්නාහුයි; මධ්‍යම පුරුෂයි; ඵම්, තෝ; ඔදනම්, බත; පඤ්ඤසි, මතුපිසන්නෙහි; යුවාම්, නොපිදෙදෙන; ඔදනම්, බත; පඤ්ඤථඃ,මතුපිසන්නෙවුය; යූයම්,නොපි; බොහෝදෙන ඔදනම්,බත, පඤ්ඤථ, මතුපිසන්නෙවුය; උත්තමපුරුෂයි; අහම්,මම; ඔදනම්,බත;පඤ්ඤාමි, මතුපිසන්නෙමි; ආවාම්,අපි දෙදෙන; ඔදනම්,බත;පඤ්ඤාවඃ, මතුපිසන්නෙමුයි; වයම්,අපි; බොහෝදෙනඔදනම්, බත; පඤ්ඤාමඃ, මතුපිසන්නෙමුයි යන අර්ථයි; පරඡර්කයෙහිදු පදසිද්ධිය හා අර්ථ මේ නයින් දතයුතුයි.)

කම්මිකාරකයෙහිද කර්තෘකාරකයෙහි මෙන් පදසිද්ධියකටයුයි; තෙන, ඔහු විසින්; ඔදනඃ, බතතෙම; පඤ්ඤතෙ, මතුපිසනුලබන්නේයි; තෙන, ඔහු විසින්; ඔදනෞ, බත් දෙකක්; පඤ්ඤතෙ, මතු පිසනු ලබන්නාහුයි; තෙන, ඔහු විසින්; ඔදනාඃ, බත්;පඤ්ඤතෙ, මතු පිසනු ලබන්නාහුයි. තයා, තා විසින්; ඔදනඃ, බත

විධිසම්ප්‍රශන ප්‍රාර්ථනෙෂ්විති වතීතතෙ;-

1.

41 ලොට්. 1, 3, 122.

තෙම්; පක්‍ෂ්‍යසෙ, මතුපිසනුලබන්නෙගියි; ඔයා, තා විසින්, ඔදනෙ, බත්දෙකක්;පක්‍ෂ්‍යථෙ, මතුපිසනුලබන්නෙවුඅ;ඔයා; තා විසින්; ඔදනාඃ, බත්; පක්‍ෂ්‍යඩ්වෙ, මතුපිසනුලබන්නෙවුය; මයා, මා විසින්; ඔදනඃ, බතතෙම; පක්‍ෂ්‍ය, මතුපිසනුලබන්නෙමියි; මයා, මා විසින්; ඔදනෙ, බත් දෙකක්; පක්‍ෂ්‍යාවහෙ, මතුපිසනුලබන්නෙමුයි; මයා, මා විසින්; ඔදනාඃ, බත්; පක්‍ෂ්‍යාමහෙ, මතුපිසනුලබන්නෙමුයි යන අර්ථයි. (මේ කර්මකාරකයෙහිදු කතෘ ව්වචනයෙන් හා බහු වචනයෙන්ද යෙදිය හැකියි.)

භාවයෙහි, දෙවදත්තෙන, දෙවදත්තයා විසින්; භවිෂ්‍යතෙ, මතුවීමයි; දෙවදත්ත නමැත්තෙකුගේ මතුවීම යන අර්ථයි.

ශතෘශානව් දෙදෙනා ලෘට්හුකෙරෙන් බහුලවවෙත්; නුමාග මහා කවගීද ශානව් ප්‍රත්‍යයාගේ අත්තලොපයදවෙයි; පක්‍ෂ්‍යත්, පිසන්නෙක් තෙම්; පක්‍ෂ්‍යන්තෙෂ, පිසන්නාහු දෙදෙනෙක්;පක්‍ෂ්‍යන්තඃ, පිසන්කාහු බොහෝ දෙනෙක් යන අර්ථයි, ස්ත්‍රීලිඟයෙහි අවණීාන්තසාකෙරෙන් පරවූ ශතෘප්‍රත්‍යයහට ශිඞ් ඔ දෙදෙන පරකල්හි නුමාගමවේ. පක්‍ෂ්‍යන්තී, පිසනතැනැත්තියක් තොමෝ; පක්‍ෂ්‍යන්ත්‍ී යනුද මෙසේම අර්ථ බිණීය යුතුයි, නපුංසක ලිඟුයෙහි පක්‍ෂ්‍යත්, පිසන කුලයක්තෙම; පක්‍ෂ්‍යන්තී, පිසනකුලදෙකක්; පක්‍ෂ්‍යන්ති, පිසනකුල බොහෝය යන අර්ථයි, පක්‍ෂ්‍යමාණඃ යනු පුල්ලිඟුයි, පිසන තැනැත්තෙක්; පක්‍ෂ්‍යමාණා යනු ස්ත්‍රී ලිඟුයි; පිසන තැනැත්තියක් තොමෝ; පක්‍ෂ්‍යමාණම් යනු නපුංසක ලිඟුයි, පිසනාකුලයක්; පක්‍ෂ්‍යමාණඃ යනු කර්මකාරක පුල්ලිඟුයි; පක්‍ෂ්‍යමාණඃ, පිසනුලබන්නාවූ; ඔදනඃ, බතයි; පක්‍ෂ්‍යමාණා යනු ස්ත්‍රී ලිඟුයි, පිසනුලබන්නාවූ හුලුකැනයි, පක්‍ෂ්‍යමාණම් යනු නපුංසක ලිඟුයි, පිසනු ලබන්නාවූ කුලයකි.

භාවයෙහි, දෙවදත්තෙන, දෙවදත්තයා විසින්; භවිෂ්‍යමාණම්, වීමයි.)

ලෘට්සම්ප්‍රදානඃ, ලෘට්විහකතිසනිම්.

විධිසම්ප්‍රශන ප්‍රාර්ථනෙෂු ඉනි, විධිසම්ප්‍රශන ප්‍රාර්ථනෙෂු යනු වර්තතෙ වැටේ.

"ලොට්" යනු සූත්‍රයි එකපදයි.

විධ්‍යාදිවිෂයාත් ක්‍රියාවාලෙලාවි පරෝ භවති.

6. 6. 1.

42 ලොවඵරූ. 1, 4, 29.

ලොඩාදෙශසෙය කාරසෙය කාරෝ භවති, පවතු.
ලෝව ඉති වත්තතෙ;-

6:. 1:. 1:. .1.

43 තසඨසථානා. තාංතංතා ඔතශව. 1, 4, 2ඊ.

ඔතොලකාරාණාං ලොවශව තසඨසථානා ඔතෙසෙතෙෂාං තාම් තම් තා ඉතෙසෙතෙ ආදෙශාභවන්ති, පවතාම්, පවනතු.

6. i.

44 සෙර්හිඩ්. 1, 4, 21.

ලොඩාදෙශසය සිපෝ හිඩාදෙශෝ භවති, ඩකාරඃ පිත්ඤ පනාථිඃ නානතසය දෙශාථී ශව.

විධ්‍යාදිවිෂයාත්, විධි-ප්‍රශන ප්‍රාථිනාවිෂයකොට ඇති; ක්‍රියා වීත්, ධාතුහුකෙරෙන්; ලොවී පරෝ භවති, ලොවී විභක්ති පර කොට ඇත්තේවේ.

"ලොවඵරූ" යනු සූත්‍රයි; ලොවඃ යනු පදය; ඵඃ යනු පදය; උඃ යනු පදයි.

ලොඩාදෙශසය, ලොවී යන ආදෙශයාගේ; එකාරසය, එකාර යාගේ සථානයෙහි; උකාරෝ භවති, උකාරයෙක්වේ; පවතු යනුවේ.

ලොට ඉති, ලොවඃ යනු; වත්තතෙ වැටේ.

"තසඨසථානාං තාං තං තා ඔතශව" යනු සූත්‍රයි, තසඨසථා නාම් යනු පදය; තාං තං තාඃ යනු පදය; ඔතඃ යනු පදය; ව යනු පදයි.

ඔතඃ, ඔකාර ඉන්කොට ඇති; ලකාරාණාම්, ලකාරයන්ටද; ලොවශව, ලොවී විභක්ති සම්බන්ධිවූ; තසඨසථානාම්ඉති, ත සථ සථ යන; එතෙෂාම්, මොවුන්ට; තාම් තම් තා ඉති, තාම් තම් තා යන; එතෙ ආදෙශාඃ භවන්ති, මේ ආදෙශයෝ වෙත්; පවතාම් පවනතු යනුවේ.

"සෙර්හිඩ්" යනු සූත්‍රයි; සෝ යනු පදය; හිඩ් යනු පදයි.

ලොඩාදෙශසය, ලොවී ආදේශය සම්බන්ධිවූ; සිඃ, සිප්භට; හිඩාදෙශොභවති, හිඩ් යනාදෙශවේ.

හෙරිති වතීනතෙ;—

5. 1.

45 අනොලුක්. 5, 3, 99.

අනඃ පරස්‍ය හෙර්ලුග්භවති, පව පවතාත්, පවත.

6. I.

46 මෙරානිඃ. 1, 4, 23.

ලොඩා දෙශස්‍ය මිප ආනි භවති, පවානි.

7: 1.

47 විමොඅටාප්. 1, 4, 27.

ලොට් සම්බන්ධිනොර්විමොඅටාබ්භවති.

6: 1.

48 වසමසොලොපඃ. 1, 4, 29.

ඕතාං ලකාරාණාං ලොටශ්ච වසමසො රන්තස්‍ය ලොපොභවති, පවාව, පවාම

ඩකාරඃ, ඩකාරතෙව; පිත් ඤපනාර්ථඃ, චිත්කාර්‍යඃ හැහීම පිණිසද; නාන්‍යාදෙශාර්ථඤ්ච, අන්තයෙහි වූවානට ආදෙශ කාර්‍යය නොවීම පිණිසද වේ.

හෙරිති, හෙඃ යනු; වතීනතෙ, වැටේ.

"අනොලුක්" යනු සූත්‍රයි; අනඃ යනුපදය; ලුක්යනුපදයි.

අනඃ පරස්‍ය, අකාරයා කෙරෙන් පරවූ; හෙඃ, හිඟට; ලුග් භවති, ලුක්වේ; පව, පවතාත්, පවත යනුවේ.

"මෙරානිඃ" යනු සූත්‍රයි; මෙඃ යනුපදය; ආනිඃ යනුපදයි.

ලොඩාදෙශස්‍ය, ලෝට් ආදෙශය සම්බන්ධිවූ; මිපඃ, මිප්හට; ආනිභවති, ආනියනාදෙශවේ; පවානි යනුවේ.

"විමොඅටාප්" යනුසූත්‍රයි; විමොඃ යනුපදය; ටාප්යනුපදයි

ලොට් සම්බන්ධිනොඃ, ලොට් විභක්ති සම්බන්ධිවූ; විමෝඃ,වකාර මකාර දෙදෙනාගේ සථානයෙහි; ටාබ්භවති, ටාප්වේ.

"වසමසොලොපඃ" යනුසූත්‍රයි; වසමසොඃ යනුපදය; ලොපඃ යනුපදයි.

ඕතාම්, ඩකාර ඉත්කොටඇති; ලකාරාණම්, ලකාරයන් සම්බන්ධිවූ; ලොටශ්ච, ලෝට් විභක්තිහුගේද; වසමසොඃ,වස් මස් දෙදෙනාගේ; අන්තස්‍ය, අන්තයහටද; ලොපොභවති, ලොප්වේ; එවිට **පවාම යනුවේ.**

6:.

49 තඩාම්. 1, 4, 19.

ලොඩාදෙශාතාං තඩා මෙකාරස්‍යාඞ්භවති, පවතාම්, පවෙතාම්, පවන්තාම්.

5. 1:

50 සෙවා වාමෙෂ. 1, 4, 25.

ලොඩාදෙශස්‍ය සකාර වකාරාභ්‍යාං පරස්‍යෙතෝ වාම්විත්‍යෙතාවා දෙශෙෂ භවතඃ.

පවසව, පවෙථාම්, පවඩ්වම්.

6:. 1.

51 ඉඩාදීනාඉමෙප්. 1, 4, 26.

ලොඩාදෙශස්‍යෙ ඩාදීනා මිත්‍යෙතස්‍යෙත එෙඛවති, පවේ.

"ව්මොඡටාප්", "අකොකිදිඞිඃ", පවාවහෙ, පවාමහෙ.

ව්‍යාප්‍යෙ, පවත්‍යතාම්, පවෙත්‍යතාම්, පවත්‍යන්තාම්, ඕත්‍යාදි කතීවත්, යනත්‍ර විශෙෂඃ, නාවෙ භූයතාම්.

"තඩාම්" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

ලොඩාදෙශාතාම්, ලොට්ආදෙශ සම්බන්ධීවූ; තඩාම්, තඩ්හුගේ; එකාරස්‍ය, එකාරයනට; ආම්භවති, ආම්වේ; පවතාම්, පවෙතාම්, පවන්තාම් යනුවේ.

සෙවා වාමෙෂ යනු සූත්‍රයි; සවඃ යනුපදය; වාමෙෂ යනුපදයි.

ලොඩාදෙශස්‍ය, ලොට් විභක්තිහුගේ ආදෙශය සම්බන්ධීවූ; සකාර වකාරභ්‍යාම්, සකාර වකාරදෙදෙනාහෙරෙන්; පරස්‍ය, පරවූ; එතඃ, එකාරඝනට; වාඹිවිති, වාමෙෂ යන; එතෙෂ-ආදෙශෙෂ මේ ආදෙශයෝ දෙදෙන; භවතඃ, වත්; පවසව, පවෙථාම්, පවඩ්වම් යනුවේ.

"ඉඩාදීනා මෙප්" යනු සූත්‍රයි; ඉඩාදීනාම් යනුපදය; එප් යනුපදයි.

ලොඩාදෙශස්‍ය, ලොට් විභක්තිහුගේ ආදෙශය සම්බන්ධීවූ; ඉඩාදීනාම් ඉති, ඉට්ආදීන් සම්බන්ධීවූයන; එතස්‍ය එතඃ, මේ එකාරයනට; එඛ්භවති, එප් ආදෙශවේ; පවේ යනුවේ; "ව්මොඡටාප්" යන සූත්‍රයෙන් ටාප් ආදෙශද; "අකොකිදිඞිඃ" යන සූත්‍රයෙන් දිඞිද වේ; පවාවහෙ, පවාමහෙ යනුවේ.

ව්‍යාප්‍යෙ, කර්මකාරකෙඝි; පවත්‍යතාම්, පවෙත්‍යතාම්, පවත්‍යන්තාම් ඉති, පවත්‍යතාම් පවෙත්‍යතාම්, පවත්‍යන්තාම් යන;ආදි, මේආදි

7. 6: 1: . 1.
52 ආශිෂි තුහෝයාස්තාතඞ්මා. 1, 4, 22.

ආශිෂ්ඡයෙ ලෝවස්තුහෝය්‍යාස්තාහඞ්වා භවති ඉෂ්ටස්‍ය ප්‍රාප්තාර්‍ථස්‍ය ප්‍රාර්‍ථනමාශිඃ, තස්‍ය ප්‍රාර්‍ථනෛඝදෙශඛ්වාද්‍යර්‍ථවිධිසම්ප්‍රශ්න ප්‍රාර්‍ථනෙෂ්වර්‍ථෙෂු ලෝවිති එව ලෝට්සිඞඃ,

අඝාර උච්චාරණාර්‍ථඃ, පවතාත්, භවාන්, පචතු, භවාන්, පවතාම්, ඞම්; පව, ඞම්.

රූප; කතීෘවත්, කතෘකාරකය වැනිසි; අත්‍ර, මේ කර්මකාරකයෙහි; යක්, යක්ප්‍රත්‍යයකිරීම්. විශෙෂඃ, වෙනසි; භාවෙ, භාවයෙහි; භූය තාම්, භූයතාම් යනුවේ.

"ආශිෂිතුහෝය්‍යාස්තාතඞ්වා" යනු සූත්‍රයි, ආශිෂි යනුපදය; තුහෝය්‍යාඃ යනුපදය; තාතඞ් යනුපදය; වා යනුපදයි.

ආශිර්ෂයෙ, ආශිර්වාදවිෂයෙහි; ලෝවඃ, ලෝට් විභක්තිය සම්භවිවූ; තුහෝය්‍යාඃ, තු හි දෙදෙනහට; වා, හිසාලපයෙන්; තාතඞ් භවති, තාතඞ් යනාදෙශවේ; ඉෂ්ටස්‍ය, කැමැතිවූ; ප්‍රාප්තාර්‍ථස්‍ය, පැමිණෙනලද අර්‍ථයක්හුගේ: ප්‍රාර්‍ථනම්, පැතීම්; ආශිඃ, ආශිනම්; තස්‍ය, ඒ ඉෂ්ටාශංසනය; ප්‍රාර්‍ථනෛඝදෙශඛ්වාත්, ප්‍රර්‍ථනාවගේ එඝදෙශයක් හෙයින්; "ව්‍යිඩාශිෂම්ප්‍රශ්න ප්‍රාර්‍ථනෙෂ්විති", "ව්‍යිඩාශිෂම් ප්‍රශ්න ප්‍රාර්‍ථනෙෂු" යනුඃ අනුවෘත්තෙඃ, අනුවෘත්තභාවමෙන්; ලෝට් නෙ එව, ලෝට්බව ඇතිකළහිම; ලෝට්සිඞඃ, ලෝට්හුගේ සිඞ්ගවේ.

අඝාරඃ, අඝාරතෙම; උච්චාරණාර්‍ථඃ, උච්චාරණයකිරීම් ප්‍රයොජනයොට ඇත්තේසි; පවතාත් භවාන්, පචතු භවාන්, පවතාම් ඞම්, පව ඞම් යනුවේ; භවාන්, නුබ; පවතාත් පිසේවා; භවාන්, නුබ: පචතු; පිසේවා; ඞම්, නෝ; පව, පිසෙහිවා; ශෙෂම්, සෙස්ස; පූර්වවත්, පෙරකිසේමැයි.

(මෙහි ඩු, පව්ෂ්පාසෙ යන ධාතුහුකෙරෙන් ලෝට්විෂයෙහි පූර්‍වවිත පරෝක්ෂාදෙක්හි කතීෘකර්මක භාවයන්හි පදසිඞ්ධිය විසතර්ව දක්වනලද හෙයින් බාලශික්ෂාව සඳහා නැවත පදසිඞ්ධිය නොදක්වනුලැබේ; සඃ, හෙතෙම; ඔදනම්, බත; පචතු, පිසේවා; තෞ, ඔහුදෙදෙන; ඔදනම්, බත; පචතාම්, පිසෙත්වා; තෙ, ඔව්හු බොහෝදෙන; ඔදනම්, බත; පචන්තු, පිසෙත්වා; ඔඩ්‍යම්පුරුෂයෙහි; ඞම්, නෝ; ඔදනම්, බත; පව, පිසෙහිවා; යුවාම්, තොපිදෙදෙන; ඔදනම්, බත; පචතාත්, පිසෙවුවා; යූයම්, තොපි බොහෝදෙන;

ශෙෂම්පූර්වත්.

ලොට්සමාපනා.

භූත ඉති වර්තතෙ;—

7. 1.

53. අනද්‍යතනෙ ලඞ්. 1, 2 77.

අවිද්‍යමානාද්‍යතනෙ භූතෙර්ථෙ වර්තමානාල්ලඞ්පරෝ භවති
ප්‍රකෘතෙ රිති වර්තතෙ;—

ඔදනම්,ඔත; පචත, පිසෙවුවා; උත්තමපුරුෂයෙහි, අහම්, මම්;ඔද
නම්,ඔත;පචාති,පිසෙම්වා;ආවාම්,අපිදෙදෙන;ඔදනම්,ඔත;පචාව,
පිසමුවා;වයම්,අපිබොහෝදෙන;ඔදනම්,ඔත;පචාම,පිසමුවා; යනු
අර්ථයි (පරෂ්ටකයෙහි අර්ථ මෙසේ බැහැරියයුතුයි. නම්කා රකයෙහි,
තෙන, ඔහුවිසින්; ඔදනා, බහතෙවි; පච්‍යතාම්, පිසහුලැබේවා;
තෙන, ඔහුවිසින්; ඔදනෙෆ, බත්දෙකක්; පච්‍යෙතාම්, පිසහු
ලැබෙත්වා; තෙන,ඔහුවිසින්; ඔදනා,බත් බොහෝ; පච්‍යන්තාම්,
පිසහු ලැබෙත්වා; ඔයා, තාවිසින්; ඔදනා, බතතෙම; පච්‍යස්ව,
පිසහු ලැබෙහිවා; ඔයා, තාවිසින්; ඔදනෙෆ, බත්දෙකක්; පච්‍යෙ
ථාම්, පිසහු ලැබෙවුවා; ඔයා, තාවිසින්; ඔදනා, බත් බොහෝ;
පච්‍යධ්වම්, පිසහු ලැබෙවුවා; මයා, මාවිසින්; ඔදනා, බතතෙම්;
පච්‍යෙ, පිසහු ලැබෙම්වා; මයා, මාවිසින්; ඔදනෙෆ,බත්දෙකක්;
පච්‍යාවහෙ, පිසහු ලැබෙමුවා; මයා, මාවිසින්; ඔදනා, බත්
බොහෝ; පච්‍යාමහෙ, පිසහු ලැබෙම්වා; මේ නාම්කාරකයෙහිදු
කර්‍ම විවචනයෙන් හා බහුවචනයෙන්ද යෙදිය හැකියි. භාව
යෙහි, දෙවදත්තෙන න, දෙවදත්තයා විසින්; භූයතාම්, විම්සි: දෙව
දත්ත නැමැත්තෙකුගේ විම්සි යන අර්ථයි.)

ලොට් සමාපනා, ලොට්විභක්තිය නිමි.

භූත ඉති, භූතෙයනු; වර්තතෙ, වැටේ.

"අනද්‍යතනෙලඞ්" යනු සූත්‍රයි; අනද්‍යතනෙ යනුපදය; ලඞ්
යනුපදයි.

අවිද්‍යමානාද්‍යතනෙ, අවිද්‍යමානවූඅද්‍යතනයෙහි; භූතෙ අර්ථ,
අනීතාර්ථයෙහි; වර්තමානාත්,වැටෙන්නාවූ ධාතුහුතෙරෙන්;ලඞ්,
ලඞ් විභක්තිය; පරෝ භවති, පරවේ.

ප්‍රකෘතෙ රිති, ප්‍රකෘතෙ යනු; වර්තතෙ, වැටේ.

7:. 1. 7.
54 ලුඞ් ලඞ් ලෘඞ් ඝ්වඩ් මාඩ්යොගෙ. 5, 3, 82.

ලුඞාදිඝ්‍රුපරතෝ ලාවස්ථායාමේව. ප්‍රකෘතෙ රඞාගමෝ භවති, න මාඩ්යොගෙ-ඞියොගඃ ප්‍රකෘතෝඃ.

ඞිතඃ ලොප ඉතිව වර්තතෙ;-

6. 7.
55 ඉතොඅඞ්. 1, 4, 30.

ඞිතාං ලකාරාණාමිද්විෂයස්‍ය කාරස්‍ය ලොපෝ භවති, අපවත් අපවතාම්, අපවන්.

අපවතඃ අපවතම්, අපවත.

6. 1.
56 ම්පොඅම්. 1, 4, 31.

ඞිතාං ලකාරාණාං ම්පොඅමභවති,අපවම්,"වසම සොඃ ලෝපඃ" අපවාව, අපවාම.

"ලුඞ් ලඞ් ලෘඞ් ඝ්වඩමාඩ්යොගෙ" යනු සූත්‍රයි; ලුඞ් ලඞ් ලෘ්ඞ්ෂු යනුපදය; අඩ්යනුපදය; අමාඩ්යොගෙ යනුපදයි.

ලුඞාදිඝ්‍රුපරතඃ, ලුඞ් ආදීන් පරකොට ඇතිකල්හි; ලාවස්ථායාම්, ලකාරාවස්ථාවෙහිම; ප්‍රකෘඃ, ප්‍රකෘතිහුකෙරෙන් පරව; ඩාගමොභවති, අව්ආගමවේ; මාඩ්යොගෙ, මාඩ්යන නිපාතයාගේ සෙදිමෙහි; ප්‍රකෘතෝඃ, ප්‍රකෘතිහු කෙරෙන් පරව; න ඞියොගඃ, අව්ප්‍රයොගනොවේ.

ඞිතඃ යනුද; ලොප ඉතිව, ලොපඃ යනුද; වර්තතෙ, වැවේ.

"ඉතොඅඞ්" යනු සූත්‍රයි; ඉතඃ යනුපදය; අඞ්යනු පදයි.

ඞිතාම්, ඞිකාර ඉත්කොටඇති; ලකාරාණාම්, ලකාරයන් සම්බන්ධිවූ; අද්විෂයස්‍ය, අකාරවිෂයකොට ඇති; එකාරස්‍ය, එකාරයනව; ලොපොභවති, ලොප්වේ; අපවත්, අපවතාම්, අපවන් යනුවේ; අපවඃ, අපවතම්, අපවත යනුවේ.

"ම්පොඅම්" යනු සූත්‍රයි; ම්පඃ යනුපදය; අම්යනු පදයි;

ඞිතාම්, ඞිකාර ඉත්කොටඇති; ලකාරාණාම්, ලකාරයන් සම්බන්ධිවූ; ම්පඃ, ම්පත්වට; අම්භවති,අම්වේ; අපවම් යනුවේ,"වසම සොඃ ලෝපඃ" "වසම්සොඃ ලෝපඃ" යන මේ සූත්‍රයෙන් වස් ම්ස් දෙදෙනාගේ සකාරයනට ලොප්වේ; අපවාව, අපවාම යනුවේ.

තඩ්, අපවත, අපවෙතාම්, අපවන්ත, අපවථාඃ, අපවෙථාම්, අපවධ්වම්, අපවෙ, අපවාවහි, අපවාමහි.

ව්‍යාප්‍ය, අපව්‍යත, අපව්‍යෙතාම්, අපව්‍යන්ත, අපව්‍යථාඃ, අපව්‍යෙථාම්, අපව්‍යධ්වම්, අපව්‍යෙ, අපව්‍යාවහි, අපව්‍යාමහි; භාවෙ, අභූයත.

තඩ්, තඩ්වේ; අපවත, අපවෙතාම්, අපවන්ත, අපවථාඃ, අපවෙථාම්, අපවධ්වම්, අපවෙ, අපවාවහි, අපවාමහි යනුවේ.

ව්‍යාප්‍ය, කර්මකාරකයෙහි; අපව්‍යත, අපව්‍යෙතාම්, අපව්‍යන්ත, අපව්‍යථාඃ, අපව්‍යෙථාම්, අපව්‍යධ්වම්, අපව්‍යෙ, අපව්‍යාවහි, අපව්‍යාමහි යනුවේ; භාවෙ, භාවයෙහි; අභූයත යනුවේ.

(මෙහි බාලශික්ෂාව කියනුලැබේ, පූර්ෂවිභායෙහි අවිද්‍යමාන අද්‍යතනවූ, අතීතකාලයෙහි වැටෙන්නාවූ ඩු පව්ල්-පාකෙ යන ධාතුහුකෙරෙන් පරව "විධිසම්ප්‍රශ්න ප්‍රාර්ථනෙෂු" යන සූත්‍රයෙන් ලඬ්විභක්තිවෙයි; ලුඩාදීන් පරකල්හි ලකාරාවස්ථාවෙහිමවූ ප්‍රත්‍යා හිහුගේ ස්ථානයෙහි "ලුඩ් ලඬ් ලෘඩ් ඝ්වඩෝඩියොගෙ" යන සූත්‍රයෙන් අඩාගමවෙයි, මාඩ්යොගයෙහි ප්‍රත්‍යාහිහුගේ ස්ථාන යෙහි අඩාගමනොවෙයි, ඩකාරඉත්වූ ලකාරයන්සම්බන්ධිවූ අන් විෂයකොටඇති එකාරයහට ලොප්වෙයි, අපවන් යනාදිය සිදි වෙයි; විසතර යටකී නයින් සුගම්වෙයි

සඃ, හෙතෙම්; ඔදනම්, බත; අපවත, අතීතයෙහි පිසිය; තෞ, ඔහුදෙදෙන; ඔදනම්, බත; අපවතාම්, අතීතයෙහි පිසුවා හුයි; තෙ, ඔව්හු බොහෝදෙන; ඔදනම්, බත; අපවන්, අතීත යෙහි පිසුවාහුය; මධ්‍යමපුරුෂයෙහි, ත්වම්, තෝ; ඔදනම්, බත; අපවතඃ, අතීතයෙහි පිසුවෙහිය; යුවාම්, තොපිදෙදෙන; ඔදනම්, බත; අපවතම්, අතීතයෙහි පිසුවෙවූය; යූයම්, තොපි බොහෝ දෙන; ඔදනම්, බත; අපවත, අතීතයෙහි පිසුවෙවූය; උත්තම පුරුෂයෙහි, අහම්, මම; ඔදනම්, බත; අපවම්, අතීතයෙහි පිසුවෙමිය; ආවාම්, අපිදෙදෙන; ඔදනම්, බත; අපවාව, අතීත යෙහි පිසුවෙමූය; වයම්, අපි බොහෝදෙන; ඔදනම්, බත; අප වාම, අතීතයෙහි පිසුවෙමූය යන අර්ථයි; පරෂ්භායෙහිදු අර්ථ මේ නයින් දතයුතු.

කර්මකාරකබෙහි, තෙන, ඔහුවිසින්; ඔදනඃ, බතතෙම්; අප වත, අතීතයෙහි පිසනුලැබිය; තෙන, ඔහුවිසින්; ඔදනෞ, බත් දෙකක්; අපවෙතාම්, අතීතයෙහි පිසනුලැබුවාහුය: තෙන, ඔහු විසින්; ඔදනඃ, බත්බොහෝ; අපවන්ත, අතීතයෙහි පිසනුලැබු

ලඬ් සමාපනඃ.

ලිඬ්නි වර්තතෙ;—

57 විධිසම්ප්‍රශ්නප්‍රාර්ථනෙෂු. 1, 3, 121.

විධ්‍යාදිවිෂයාත් ක්‍රියාර්ථාල්ලිඬ් පරොහවති.

ලිඬඃ යාසුඩා තඩ්ඛුතිව වර්තතෙ;-

58 ඕදනාශිෂි. 1, 4, 34.

අනාශිෂිවිෂයෙ ලිඬොඃතඩොදිත්‍යාසු ඕ භවති.

වාහුය; ඕයා, තාවිසින්; ඔදනඃ, ඔතතෙම; අපව්‍යථාඃ, අතීත යෙහි පිසනුලැබුවෙහිය; ඕයා, තාවිසින්; ඔදනෙෆ, ඔත්දෙනක්; අපව්‍යෙථාම්, අතිතයෙහි පිසනු ලැබුවෙවුය; ඕයා, තාවිසින්; ඔදනාඃ, ඔත්බොහෝ; අපව්‍යඩ්වම්, අතිතයෙහි පිසනුලැබුවෙවුඇ; මියා, මාවිසින්; ඔදනඃ, ඔතතෙම; අපව්‍යෙ, අතිතයෙහි පිසනු ලැබුවෙමිය; මියා, මාවිසින්: ඔදනෙෆ, ඔත්දෙනක්; අපව්‍යාවහි, අතිතයෙහි විසනු ලැබුවෙමුය; මියා, මාවිසින්; ඔදනාඃ, ඔත් බොහෝ: අපව්‍යාමහි, අතිතයෙහි පි.නු ලැබුවෙමුය යන අර්ථයි. මේ කර්මකාරකයෙහිදු කර්තෘ විවචනයෙන් හා බහුවචනයෙන්ද යෙදිය හැකියි. භාවයෙහි, දෙවදත්තෙන, දෙවදත්තයා විසින්; අභූයත, අතිතයෙහි වීමයි; දෙවදත්තෙන, ඇත්තකුගේ අතීත යෙහි වීමයි යන අර්ථයි.)

ලඬ් සමාපනඃ, ලඬ්විකරණය නිමි.

ලිඬ්යි, ලිඬ්යන්ත; වර්තතෙ, වැටේ.

"විධිනිමන්ත්‍රණ ප්‍රාර්ථනෙෂු" යනු සූත්‍රයි; එහපදයි;

විධ්‍යාදිවිෂයාත්, විධිආදීන් විෂයකොටඇති; ක්‍රියාර්ථාත්, ධාතුවාචකවර්ණත්; ලිඬ්, ලිඬ්විකරණයි; පරොහවති, පරව වේ.

ලිඬඃ යනුද; යාසුඩ් යනුද; අතඩ් යනුද; උතිව, උත්යනුද; වර්තතෙ, වැටේ.

"ඕදනාශිෂි" යනු සූත්‍රයි; ඕත්යනුපදය; අනාශිෂි යනුපදයි.

අනාශිෂිවිෂයෙ, ආශිර්විෂයයහි නොපවත්නාකල්හි; ලිඬඃ, ලිඬ්විකරණය; අතඩා දිහි, අතඩ්, උත් යන; ආසු, ඇමවුන් පරකල්හි; ඕභවති, ඕවේ.

6. 1. 6.
59 සොලොපෝ'නන්‍යාසස්‍ය. 1, 4, 36.

අනාශිෂි ලිඞෝ'නන්‍යාසස්‍ය සකාරස්‍ය ලොපො භවති;
ශපි යාසුට්ඨ්‍යනාශිෂිති ච වර්තතෙ;—

5. 1.
60 අත ඉය්. 1, 4, 35.

අතඃ පරස්‍යා නාශිෂි ලිඞො සුටියාදෙශො භවති.

1. 7. 1.
61 සොවලිලොපඃ. 5, 1, 63.

යකාරස්‍ය වලිපරතො ලොපො භවති, පවෙත්, පවෙතාම්.

6. 1.
62 ඣෙර්ජුස්. 1, 4, 40.

ලිඞො ඣෙර්ජුසාදෙශො භවති, ජ ඉත්, පවෙයුඃ, පවෙඃ, පවෙතාම්, පවෙත, පවෙයම්, පවෙව, පවෙම.

"සොලොපොනන්‍යාසස්‍ය" යනු සූත්‍රයි; සඃ යනුපදය; ලොපඃ යනුපදය; අනන්‍යාසස්‍ය යනුපදයි.

අනාශිෂි, ආශිර්විෂයෙහි නොපවත්නා කල්හි; ලිඞඃ, ලිඞි හුගේ; අනන්‍යාසස්‍ය, අන්‍යතයෙහි නුවූ; සකාරස්‍ය, සකාරයහට; ලොපො භවති, ලොප්වේ.

ශපියනුද; යාසුට්යනුද; ඕයනුද; අනාශිෂිතිව, අනාශිෂි යනුද; වර්තතෙ, වැටේ.

"අත ඉය්" යනු සූත්‍රයි; අතඃ යනුපදය; ඉය් යනු පදයි.

අනාශිෂි, ආශිර්විෂයෙහි නොපවත්නාකල්හි; අතඃ පරස්‍ය, අත්හු සොරෙන් පරවූ; ලිඞඃ, ලිඞ්හට; අසුට්, අසුට් පරකල්හි; ඉයාදෙශොභවති, ඉය්යනාදෙශවේ;

"යොවලිලොපඃ" යනු සූත්‍රයි; යඃ යනුපදය; වලි යනුපදය; ලොපඃ යනුපදයි.

වලිපරතඃ, වල්පරකොට ඇති; යකාරස්‍ය, යකාරයහට; ලොපොභවති, ලොප්වේ; පවෙත් පවෙතාම් යනුවේ;

"ඣෙර්ජුස්" යනු සූත්‍රයි; ඣෙඃ යනුපදය; ජුස්යනුපදයි.

ලිඞඃ, ලිඞ් සම්බන්ධීවූ; ඣෙඃ, ඣිහට; ජුසාදෙසො භවති, ජුස් යනාදෙශවේ; ඣඃ, ජකාරය; ඉත්, ඉන්වේ. පවෙයුඃ, පවෙඃ, පවෙතාම්, පවෙත, පවෙයම්, පවෙව, පවෙම්, යනුවේ.

6. 1.

63 ලිඬඃ සියුට්. 1, 4, 32.

තඬ්විෂයස්‍ය ලිඬඃ සියුඩාගමෝ භවති, පාවෙත, පාවෙයාතාම්.

6. *1.*

64 ඣස්‍ය රන්. 1, 4, 37.

ලිඬෝ ඣකාරස්‍ය රතාදෙශෝ භවති, පවෙරන්, පවෙයාඃ පවෙයාථාම්, පවඬ්වම්.

6. *1.*

65 ඉවෝ'න්. 1, 4, 38.

ලිඬාදෙශස්‍යෙ වෝ තාදෙශෝ භවති, පවෙය, පවෙවහි, පවෙමහි. ව්‍යාප්‍යෙ, පවේ‍යත, කනීඃවත්, යගත්‍රවිශෙෂඃ, භාවෙ, භූයත.

ආශිෂි.

7. 6. *1.*

66 යාසුඩනඬඃ කිත්. 1, 4, 38.

තඬ්වර්ජිතස්‍යා ශිර්ලිඬාදෙශස්‍ය යාසුඩාගමඃ කිද්වදභවති;

"ලිඬඃ සියුට්" යනු සූත්‍රයි; ලිඬඃ යනු පදය; සියුට් යනුපදයි.

තඬ්විෂයස්‍ය, තඬ්විෂයකොට ඇති; ලිඬඃ, ලිඬ්හට; සියුඩාගමෝ භවති, සියුට් ආගමවේ; පාවෙත, පාවෙයාතාම් යනුවේ.

"ඣස්‍යරන්" යනු සූත්‍රයි; ඣස්‍ය යනු පදය; රන් යනුපදයි.

ලිඬඃ, ලිඬ් සම්බඣිවූ; ඣකාරස්‍ය, ඣකාරයහට; රතාදෙශෝ භවති, රන්යනාදෙශවේ; පවෙරන්, පවෙයාඃ පවෙයාතාම්, පවඬ්වම් යනුවේ.

"ඉවෝ'න්" යනුසූත්‍රයි; ඉවඃයනු පදය; අත්යනු පදයි.

ලිඬාදෙශස්‍ය, ලිඬ්හුගේ ආදෙශය සම්බඣිවූ; ඉවඃ, ඉවිහට; අතාදෙශොභවති, අත් යනාදෙශවේ; පවෙය, පවෙවහි පවෙමහි යනුවේ; ව්‍යාප්‍යෙ, කම්කාරකයෙහි; පවේ‍යතයනුවේ, කනීඃවත්, කනීඃකාරකාය වැනියි; අත්‍ර, මේ කම්කාරකයෙහි; යක්, යක් කිරීම්ම; විශෙෂඃ, වෙනයි; භාවෙ, භාවයෙහි; භූයත යනුවේ.

ආශිෂි, ආශිර්වාදයෙහි.

"යාසුඩනඬඃ කිත්" යනු සූත්‍රයි; යාසුට් යනුපදය; අතඬඃ යනු පදය; කිත් යනුපදයි.

තඬ්වර්ජිතස්‍ය, තඬ්වර්ජිතකොටඇති; ආශිර්ලිඬාදෙශස්‍ය, ආශිර්ලිඬ්සම්බඣිවූ ආදෙශයාගේ; යාසුඩාගමඃ, යාසුට් ආගම; කිද්වදභවති, කිත්වැනිවේ.

අලිඛාශිර්ලිඞිත්‍යධිකාරා දෘශිඞි න්‍යයකාරාත් "සෝ ලොපෝ 'නන්‍ත්‍යස්‍යෙ"ති සුලොපඃ, නාන්‍යත්.

ලොපඃ පරස්‍ය ඣලීති ච වර්‍තතෙ;—

6: 6: 7. 1.

67 ශෙකාඃ සංයොගාද්ධෙ රනෙඃ ච 6,3, 58.

සකාර කකාරයොඃ සංයොගාද්ධෙලොපො භවති, සචෙත් සංයොගො ඣල්පරඃ පදාන්තො වා.

පව්‍යාත්, පව්‍යාස්තාම්, පව්‍යාසුඃ, පව්‍යාඃ, පව්‍යාස්තම්, පව්‍යාස්ත, පව්‍යාසම්, පව්‍යාස්ව පව්‍යාස්ම.

1. :

68 සුට් තථොඃ 1, 4, 39.

ලිඞාදෙශයොස්තකාර ථකාරයොඃ සුඞ්භවති, කුත්ව, ෂ්ටුත්ව, සුට්වාති, පක්ෂීෂ්ට, පක්ෂීයාස්තාම් පක්ෂීයාරන් පක්ෂීෂ්ටාඃ, පක්ෂීයාස්ථාඃ, පක්ෂීධ්වම්, පක්ෂීය, පක්ෂීවහි, පක්ෂීමහි, ව්‍යාප්‍යෙ, පක්ෂීෂ්ටෙ ත්‍යාදි කතීඃවත්, අලිඛාශිර්ලිඞිති පයර්‍යුදාස්‍යඞ්භාස්‍යති, භාවෙ, භවිෂ්‍යති.

අලිඛාශිර්ලිඞිති, අලිඛාශිර්ලිඞ්යතු; අධිකාරාත්, සම්බන්ධවත හෙයින්; "ආශිෂි"ති, "ආශිෂි" යනසූත්‍රයෙන්; අයකාරාත්, යකාර වර්ජිතයාකෙරෙන්; "සොලොපො'නන්‍ත්‍යස්‍ය" ඉති, "සොලොපො'නන්‍ත්‍යස්‍ය" යන සූත්‍රයෙන්; සුලොපඃ, සුහට ලොප්වේ; නා න්‍යත්, අන්කාර්‍යියක්නැති.

ලොපඃ යනුද; පරස්‍ය යනුද; ඣලීතිච, ඣලියනුද; වර්‍තතෙ, වැටේ.

"ශෙකාඃ සංයොගාද්ධොරනෙත ච" යනු සූත්‍රයි; ශෙකාඃ යනු පදය; සංයොගාද්ධෝඃ යනුපදය; අනෙත යනුපදය; ච යනුපදයි.

සංයොගාද්ධෝඃ, සංයොගයාගේ ආදියෙහිවූ; සකාර කකාර යොඃ, සකාර කකාර දෙදෙනාහට; ලොපොභවති, ලොප්වේ. සඃ සංයොගඃ, ඒ සංයොගතෙම. වෙත්, ඉදින්; ඣලිපරතඃ, ඣල් පරකොට ඇත්තේ හෝ; පදාන්තොවා, පදාන්තවූයේ හෝ වේ; පව්‍යාත්, පව්‍යාස්තාම්, පව්‍යාසුඃ, පව්‍යාඃ, පව්‍යාස්තම්, පව්‍යාස්ත, පව්‍යාසම්, පව්‍යාස්ව, පව්‍යාස්ම යනුවේ.

"සුට් තථොඃ" යනු සූත්‍රයි; සුට්යනු පදය; තථොඃ යනුපදයි.

ලිඞාදෙශයොඃ, ලිඞ්ආදෙශය සම්බන්ධිවූ තකාර ථකාරයොඃ, තකාර ථකාර දෙදෙනාගේ ස්ථානයෙහි; සුඞ්භවති, සුට්වේ, කුත්ව ෂ්ටුත්ව සුට්වාති, කවර්ග-ෂකාර සුඵත මොහුවෙත්; පක්ෂීෂ්ට, පක්ෂීයා ස්තාම්, පක්ෂීයාරන්-පක්ෂීෂ්ටාඃ, පක්ෂීයාස්ථාම්, පක්ෂීධ්වම්, පක්ෂීය, පක්ෂීවහි, පක්ෂීමහි යනුවේ.

ව්‍යාපෙය, කම්කාරකයෙහි; පක්ෂිමට ඉති, පක්ෂිමටයන; ආදි, මේආදිරූප; කතෘවත්, කතෘකාරකය වැනිසි; "අලිඛාශීර්ලිඩ්"ති "අලිඛාශිර්ලිඩ්" කියා, පයවූදසාත්, පඨවූදස ප්‍රතිෂෙධය වන හෙයින්; යඩ්නායති, යක්ප්‍රත්‍යය නොවන්නේය; භාවෙ, භාව යෙහි; භවිෂ්‍යටයනුවේ.

(මෙහි බාලශික්ෂාව කියනුලැබේ. පූර්ෂඨිකායෙහි කතෘකාර කයෙහි ඩු, පවඝ්-පාකෙ යනධාතු පවිකියාවෙයි, ඕහට ධාතවඃ යන සූත්‍රයෙන් ධාතුසංඥවෙයි, විධ්‍යාදි අර්ථයන් විෂයකොට ඇතිකල්හි ධාතූන්හොරෙන් ලිඩ්විහකති පරවවෙයි. ආශිර්විෂය නොවනකල්හි ආඩ් උත්චර්ජිතයන් පරකල්හි ලිඩ්හට "ඕදනාශිෂි" යන සූත්‍රයෙන් ඕවෙයි. ආශිර්විෂය නොවන කල්හි ලිඩ්සම්බන්ධිවූ අන්තයෙහි නුවූ සකාරයහට "සොලොපො' නාන්ත්‍යස්‍ය" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වෙයි

ආශිර්විෂයෙහි නොපවත්නාවූ සුවිපරකල්හි අකාරයාකෙරෙන් පරවූ ලිඩ්හට "අත ඉය්" යන සූත්‍රයෙන් ඉය් යනාදෙශ වෙයි, වල්පරකල්හි යකාරයහට "යොවලිලොපඃ" යනසූත්‍රයෙන් ලොප්වෙයි. පවෙත් පවෙතාම් යනුවේ; ලිඩ්හුගේ බහුවචනවූ ඣිහට "ඣෙර්ජුස්" යන සූත්‍රයෙන් ජුස්ආදෙශවෙයි, ජකාර ඉත් වෙයි, සෙසු නොකිසියල්ල ඨටකිනයින් දතයුතුයි. සඃ, හෙතෙම; ඔදනම්, ඔත; පවෙත්, පිසන්නේය; භවාන්, නුබ; බලු, එකානන යෙන්; සම්ඵිඃ, බත්පිසීමවසමර්ථයි; භවාන්, නුබ; අහඞ්ඃ, බත්පිසී මෙහි යොග්‍යයි, මේ පදවය පූර්ණපදයාගේ විවරණය පිණිස කපි තාසි. තෙෆ, ඔහුදෙදෙන; ඔදනම්, ඔත; පවෙතාම්, පිසන්නාහුයි; තෙ, ඔවුහු බොහෝදෙන; ඔදනම්, ඔත; පවෙය්‍යුඃ, පිසන්නාහුයි; විඛ්‍යර්ථපුරුෂයෙහි; ඒම්, තෝ; ඔදනම්, ඔත; පවෙඃ, පිසන්නෙහිසි; සුවාම්, නොපිදෙදෙන; ඔදනම්, ඔත; පවෙතාම්, පිසන්නෙවුසි: සුසම්, නොපි බොහෝදෙන; ඔදනම්, ඔත, පවෙත, පිසන්නෙවුයි; උත්තමපුරුෂයෙහි; අහම්, මම්; ඔදනම්, ඔත; පවෙයම්, පිසන්නෙමියි; ආවාම්, අපිදෙදෙන; ඔදනම්, ඔත; පවෙව, පිසන්නෙවුයි වයම්, අපි බොහෝදෙන; ඔදනම්, ඔත; පවෙම, පිසන්නෙමුයි; කර්තෘකාරකයෙහි පරෂඨිකයෙහිදු අවී මේ නයින් බිණිසියුතුයි.

(කර්මකාරකයෙහි.) තෙන, ඔහුවිසින්; ඔදනඃ, ඔතතෙම; පවෙත්‍යත, පිසනු ලබන්නේයි; තෙන, ඔහුවිසින්; ඔදනෙෆ, ඔත් දෙකක්; පවෙත්‍යතාම් පිසනු ලබන්නාහුයි; තෙන, ඔහුවිසින්; ඔදනඃ, ඔත් බොහෝ; පවෙත්‍යරන්, පිසනු ලබන්නාහුයි; ඒයා, තාවිසින්; ඔදනඃ, ඔතතෙම; පවෙත්‍යයාඃ, පිසනු ලබන්නෙහිසි; ඒයා, තාවිසින්; ඔදනෙෆ, ඔත්දෙකක්; පවෙත්‍යයාථාම්, පිසනු

ලිඞ්ගමාලා.

භූත ඉති වතීනතෙ;—

ලබන්නෙමූයි; භියා, තාවිසින්; ඔදනාෘ, බත් බොහෝ; පව්‍ය ධවම්, පිසනු ලබන්නෙවූයි; මයා, මාවිසින්; ඔදනෘ, බතතෙම; පව්‍යෙය්, පිසනුලබන්නෙමිසි; මයා, මාවිසින්; ඔදනෞ, බත් දෙකක්; පව්‍යෙවහි, පිසනුලබන්නෙමූයි; මයා, මාවිසින්; ඔදනාෘ, බත් බොහෝ; පව්‍යෙමහි පිසනු ලබන්නෙමූයි යන අර්ථයි. මේ කම්කාරකයෙහිදු කතෘ විවචනයෙන් හා බහුවචනයෙන්ද යෙදිය හැකියි.

භාවයෙහි, දෙවදත්තෙන, දෙවදත්තයාවිසින්; භූයත, විමයි; දෙවදත්තනම් ඇත්තෙකුගේ විමයි යන අර්ථයි.

ආශිර්විෂයෙහි, සෘ හෙතෙම; ඔදනම්, බත; පව්‍යාත්, පිසන්නේවා; තෞ, ඔහුදෙදෙන; ඔදනම්, බත; පව්‍යාසාම්, පිසන්නාහුවා; තෙ, ඔව්හු බොහෝදෙන; ඔදනම්, බත; පව්‍යාසුෘ, පිසන්නාහුවා; මධ්‍යම පුරුෂයෙහි; ත්වම්, තෝ; ඔදනම්, බත; පව්‍යාෘ, පිසන්නෙහිවා; යුවාම්, නොපිදෙදෙන; ඔදනම්, බත; පව්‍යාසථම්, පිසන්නෙවූවා; යූයම්, නොපි බොහෝදෙන; ඔදනම්, බත; පව්‍යාසථ, පිසන්නෙවූවා; උත්තම පුරුෂයෙහි; අහම්, මම; ඔදනම්, බත; පව්‍යාසම්, පිසන්නෙම්වා; ආවාම්, අපිදෙදෙන; ඔදනම්, බත; පව්‍යාසව, පිසන්නෙමූවා; වයම්, අපි බොහෝදෙන; ඔදනම්, බත; පව්‍යාසම, පිසන්නෙමූවා; පරෝක්ෂයෙහිදු අර්ථ මේනසින් බිණිය යුතුයි.

කම්කාරකයෙහි, තෙන, ඔහුවිසින්; ඔදනෘ, බතතෙම; පක්ෂිෂ්ට, පිසනුලබන්නේවා; තෙන, ඔහුවිසින්; ඔදනෞ, බත්දෙකක්; පක්ෂියාසාම්, පිසනුලබන්නාහුවා; හෙන, ඔහුවිසින්; ඔදනාෘ, බත් බොහෝ; පක්ෂියාරන්, පිසනුලබන්නාහුවා; භියා, තාවිසින්; ඔදනෘ, බතතෙම; පක්ෂිෂ්ටාෘ, පිසනුලබන්නෙහිවා; භියා, තාවිසින්; ඔදනෞ, බත්දෙකක්; පක්ෂියාසථාම්, පිසනුලබන්නෙවූවා; භියා, තාවිසින්. ඔදනාෘ, බත්බොහෝ; පක්ෂිඩවම්, පිසනුලබන්නෙවූවා; මයා, මාවිසින්; ඔදනෘ, බතතෙම; පක්ෂිය, පිසනු ලබන්නෙවිවා; මයා, මාවිසින්; ඔදනෞ, බත්දෙකක්; පක්ෂිවහි, පිසනු ලබන්නෙමූවා; මයා, මාවිසින්; ඔදනාෘ, බත් බොහෝ; පක්ෂිමහි, පිසනු ලබන්නෙමූවා; යන අර්ථයි. මේ කම්කාරකයෙහිදු කතෘ විවචනයෙන් හා බහුවචනයෙන්ද යෙදිය හැකියි. භාවයෙහි දෙවදත්තෙන, දෙවදත්තයාවිසින්; භවිෂ්ඨව, විමයි; දෙවදත්තනම් ඇත්තෙකුගේවීම යන අර්ථයි.)

ලිඞ්ගමාලා, ලිඞ්විශකාරිය නිමි.

භූත ඉති, භූතෙ යනු; වතීනතෙ, වැටේ.

1.

69 ලුඞ්. 1, 2, 76.

භූතෝ'ථේ වර්තමානාත්, ක්‍රියාර්ථාල්ලුඞ්පරොභවති ලුඞ් ලඞ් ත්‍යාදිනා'ථි.

7. 1.

70 ලුඞ් සිච්. 1, 1, 60.

ලුඞ් පරතෝ ලාවස්ථායා මේව ක්‍රියාර්ථාත් සිජ්භවති, ඉවර්ථතෞ. සිච්‍යතඞ්‍යා දෛජිතිව වර්තතෙ;—

5. 1:.

71 හලෝ'ච්:. 6, 1, 4.

අතඞ් පරෙ සිච්හලාන්තායාඃ ප්‍රකෘතෙ රෙව ආදෛවෝ භවන්ති. නිඞ් හලිපිති ර්ඞිති ච වර්තතෙ;—

5. 6.

72 අසනි සිවෝ'ලඃ. 6, 2, 36.

අසති සිජ්භ්‍යාම්පරස්‍යා ලසතිඞ් හලිපිති ච ර්ඞිභවති, කුඞ්ඛා ඞෙ අපාක්ෂීත්.

"ලුඞ්" යනු සූත්‍රයි; එකපදයි.

භූතෙ අර්ථේ, අතීතාර්ථයෙහි; වර්තමානාත්, වැටෙන්නාවූ; ක්‍රියාර්ථාත්, ධාතුහුඹකරෙන්; ලුඞ්, ලුඞ්විහකති; පරොභවති, පරවේ; ලුඞ් ලඞ්ත්‍යාදිනා, "ලුඞ් ලඞ්" යනාදි සූත්‍රයෙන්; අව්, අව්වේ.

"ලුඞ්සිච්" යනු සූත්‍රයි; ලුඞ් යනුපදය; සිච්යනු පදයි.

ලුඞ්පරතඃ, ලුඞ්පරකල්හි; ලාවස්ථායාම්එව, ලකාරාවස්ථායෙහිම; ක්‍රියාර්ථාත්, ධාතුහුකෙරෙන්පරව; සිජ්භවති, සිච්වේ; ඉවෞ, ඉකාර චකාර දෙදෙන; ඉතෞ, ඉත්හුවෙත්.

සිච්යනුද අතඞ්යනුද; ආදෛජිතිව, ආදෛච් යනුද; වර්තතෙ, වැටේ.

"හලොඃ" යනු සූත්‍රයි; හලඃ යනුපදය; අචඃ යනුපදයි.

අතඞ්පරෙ, තඞ්පරනුවූකල්හි; සිච්, සිච්පරකල්හි; හලාන්තායාඃ ප්‍රකෘතෙඃ හලාන්තවූ ප්‍රකෘති සම්බන්ධීවූ; එචඃ, එච්කට; ආදෛචඃ භවන්ති, ආත්එව් යන මොහුවෙත්.

නිඞ්යනුද; හලිඞ්යනුද; පිනිඞ්යනුද; ර්ඞිතිව, ර්ච්යනුද; වර්තතෙ, වැටේ.

"අසනි සිවොලඃ" යනු සූත්‍රයි; අසති සිචඃ යනුපදය; අලඃ යනුපදයි.

අසති සිජ්භ්‍යාම්පරස්‍යාඃ, අයතිඞ්ව් දෙදෙනා කෙරෙන් පරවූ, අලඃ. අල්හව; නිඞ්, නිඞ්පරකල්හිද; හලි, හල්පරකල්හිද; පිතිව; පකාර ඉත්හු පරකල්හිද; ර්ඞ්භවති, ර්ච්වේ; කුඞ්ඛාඞෙ, කුඞ්ඛ ඃ; අඞකළකල්හි; අපාක්ෂීත්, යනුවේ.

ලොපඃ සඃ සඞ්කීව වතීතතෙ;—

5. 7.

73 ඣලො ඣලි. 6, 3, 55.

ඣලඃ පරස්‍යාකාරස්‍ය ඣලාදෙෆ සඞ්ලොපො භවති අපක්තාම්. ක්‍රෙර්ජුසිති වතීතතෙ;—

5.

74 සිවඃ. 1, 4, 41.

සිවඃ පරස්‍ය ක්‍රෙර්ජුස් භවති, අපාක්ෂුඃ, අපාක්ෂි, අපාක්තාම්, අපාක්ත, අපාක්ෂම්, අපාක්ෂ්ව, අපාක්ෂ්ම, තඞ් අපාක්ත අපාක්ෂාතාම්.

ඣඃ අදිනි ච වතීතතෙ;—

7. 5.

75 නඞ්‍යනනඃ. 1, 4, 6.

තඞ් විෂයස්‍යා නනඃ පරස්‍ය ඣස්‍යාදෘදෙශො භවති, අපක්ෂත, අපක්ෂතඃ, අපක්ෂාථාම්, අපක්ෂධ්වම්, අපක්ෂ්වම්, අපක්ෂ්වහි, අපක්ෂ්මහි.

අලඃ, අල්ගට; තිඞ්, තිඞ්පරකල්හිද හලි, හල්පරකල්හිද; පිනිව, පකාර ඉත්හු පරකල්හිද; ඊඞ්භවති, ඊට්වේ; කුඞාඩෙ, කුඞ්ගා අඞ්ඣකළකල්හි අපාක්ෂීත් යනුවේ.

ලොපඃ යනුද; සඃ යනුද; සඞ්කීව සඞ්යනුද; වතීතතෙ, වැටේ.

"ඣලො ඣලි" යනුසූත්‍රයි; ඣලඃ යනුපදය; ඣලි යනුපදයි.

ඣලාදෙෆ, ඣල්ආදිකොටඇති; සඞ්, සඞ්පරකල්හි; ඣලඃ පරස්‍ය, ඣල්පරකොටඇති; අකාරස්‍ය, අකාරයගට; ලොපො භවති, ලොප්වේ; අපක්තාම් යනුවේ.

ක්‍රෙර්ජුසිති, ක්‍රෙඃජුස්යනුද; වතීතතෙ, වැටේ

"සිවඃ" යනුසූත්‍රයි; එකපදයි.

සිවඃ පරස්‍ය, සිව්හුකෙරෙන්පරවූ; ක්‍රෙඃ, ක්‍රිගට; ජුස් භවති, ජුස් වේ; අපාක්ෂුඃ අපාක්ෂි, අපාක්තාම්, අපාක්ත අපාක්ෂම්, අපාක්ෂ්ව, අපාක්ෂම, තඞ්, අපාක්ත, අපාක්ෂාතාම්.

ඣඃ යනුද අදිනිව, අන්යනුද; වතීතතෙ, වැටේ

"නඞ්‍යනනඃ" යනුසූත්‍රයි; නඞ් යනුපදය; අනනඃ යනුපදයි.

නඞ්විෂයස්‍ය, නඞ්විෂයකොටඇති; අනනඃපරස්‍ය, අනනපර කොටඇති; ඣස්‍ය, ඣගට; ඊදෘදෙශොභවති, අන් ආදෙශවේ; අපක්ෂත, අපක්ෂතඃ, අපක්ෂාථාම්, අපක්ෂධ්වම්, අපක්ෂ්වම්, අපක්ෂ්වහි, අපක්ෂ්මහි යනුවේ.

ව්‍යාපෙය;
ලුඞ් විණිතිව වතීතතෙ;—

7.

76 භාවාපය්‍යයොඃ. 1, 1, 78.

භාවාපය විහිතෙ ලුඞ්භූතෙ පරතඃ ක්‍රියාවාත් විණ්භවතිවණාවිතෙඋ.

ලුහිති වතීතතෙ;—

5.

77 විණඃ. 1, 1, 85.

විණඃ පරස්‍ය ය්‍යස්‍ය ලුග්භවති, අපාවි භවතා, ශෙෂං කතීඃ වත්, භාවෙ, තඞ්විණ්යලුකඃ, අභාවි භවතා.

ව්‍යාපෙය, කම්කාරකයෙහි.
ලුඞියතුද; විණිතිව, විණ්යතුද; වතීතතෙ, වැවේ.
"භාවාපය්‍යයොඃ" යතුසූත්‍රයි; එකපදයි.

භාවාපය විහිතෙ, භාවකම්දෙක්හි කරණලද; ලුඞිභූතෙපරතඃ, අතීතවූ ලුඞිහු පරකොටඇති; ක්‍රියාවාත්, ධාතුහුකෙරෙන් පරව; විණිභවති, වින්වේ; වණෙඋ, වකාර ණකාර දෙදෙන; ඉතෙඋ, ඉත්හුවෙයි.

ලුහිති, ලුක්යතු; වතීතතෙ, වැවේ.
"විණඃ" යතුසූත්‍රයි; එකපදයි.

විණඃ පරස්‍ය, විණ්හුකෙරෙන්පරවූ; ය්‍යස්‍ය, යකාරයහට; ලුග්භවති, ලුක්වේ; අපාවි භවතා යතුවේ; ශෙෂම්, සෙස්ස; කතීඃ වත්, කතීඃකාරකයවැනිසි; භාවෙ, භාවයෙහි; තඞ්විණ්යලුකඃ, තඞ්විණ්ය යන මොවුන්ට ලුක්වේ; භාවි භවතායතුවේ.

මෙහි බාලශික්ෂාව කියතුලැබේ;ලුඞ්විෂයෙහි පූර්ෂවර්තකයෙහි කතීඃකාරකයෙහි ඛු-පවඞ්-පාසෙ යනධාතු පවර්තිතවෙයි; ඕනව "ධාතවඃ" යන සූත්‍රයෙන් ධාතුසංඥවෙයි, අතීතාර්ථයෙහි වැටෙන්නාවූ ධාතුහුකෙරෙන් පරව "ලුඞ්" යන සූත්‍රයෙන් ලුඞ්පරකොටවෙයි, "ලුඞ ලඞ්" යනාදි සූත්‍රයෙන් අඞාගම වෙයි, ලුංපරකොට ඇතිබැල්හි ලකාරාවස්ථාවෙහි ධාතුහුකෙරෙන් පරව ඔව්වෙයි, ඉකාර මකාර ඉත්වෙයි; තංවර්ජිතකොට ඇති; ඔව්හු පරබැල්හි හලාත්තවූ ප්‍රකෘතිහුගේ එව්හට "හලොවඃ" යන සූත්‍රයෙන් ආත් එව්වෙයි, තඞ්විෂයකොටඇති අන්තඃ පරකොටඇති සකාරයහට "තඞ්‍යන්තඃ" යන සූත්‍රයෙන් අත් ආදෙශ වෙයි; සෙසු කාර්‍ය්‍ය යවකියාගින් දතයුතුයි.

සඃ හෙතෙම; ඔදනම්, බත; අපාක්ෂීත්, (අතීතරාත්‍රියගේ මධ්‍යම යාමයෙහි පවන් යව) පිසි; තෙෆ, ඔහුදෙදෙන; ඔදනම්, බත;අපක්තාම්,(අතීතරාත්‍රියගේ මධ්‍යම යාමයෙහි පවන්යව)පිසූ; තෙ, ඔවුහු බොහෝදෙන; ඔදනම්, බත; අපාක්ෂුඃ, (අතීත රාත්‍රිය ගේ මධ්‍යම යාමයෙහි පවන් යව) පිසූ; මධ්‍යමපුරුෂයෙහි, ත්වම්, තෝ; ඔදනම්, බත; අපාක්ෂී, (අතීතරාත්‍රියගේ මධ්‍යම යාමයෙහි පවන් යව) පිසුවෙහි; යුවාම්, තොපිදෙදෙන; ඔදනම්, බත; අපාක්තාම්, (අතීතරාත්‍රියගේ මධ්‍යමයාමයෙහි පවන් යව) පිසුවෙවු; යූයම්, තොපි බොහෝදෙන; ඔදනම්, බත; අපාක්ත, (අතීත රාත්‍රියගේ මධ්‍යම යාමයෙහි පවන් යව) පිසුවෙවූ; උත්තමපුරුෂයෙහි, අහම්, මම; ඔදනම්, බත; අපාක්ෂම්, (අතීත රාත්‍රියගේ මධ්‍යමයාමයෙහි පවන්යව)පිසීම්; ආවාම්,අපිදෙදෙන; ඔදනම්, බත; අපාක්ෂ්ව, (අතීතරාත්‍රියගේ මධ්‍යමයාමයෙහි පවන් යව) පිසීවූ; වයම්, අපි බොහෝදෙන; ඔදනම්, බත; අපාක්ෂ්ම, (අතීතරාත්‍රියගේ මධ්‍යම යාමයෙහි පවන් යව) පිසිවූ; පරඉවික යෙහි අවිද මෙකී නයින්ම දතයුතුයි.

භාවකර්මදෙක්හි කරණලද අතීත ලාඞ් පරකල්හි ධාතුහුකෙරෙන් පරව, විණ්ප්‍රත්‍යය වෙයි, වකාර ණකාර දෙදෙන ඉත්හු වෙත්, විණ්හුකෙරෙන් පරවූ යකාරයනට ලොප්වෙයි, අපාවි යනාදි පදසිද්ධිය වෙයි, තෙන, ඔහු විසින්; ඔදනඃ, බත තෙම; අපාවි, (අතීතරාත්‍රියගේ මධ්‍යමයාමයෙහි පවන් යව) පිසනු ලැබී; තෙන, ඔහු විසින්; ඔදනෞ, බත් දෙනක්; අපක්තාම්, (අතීත රාත්‍රියගේ මධ්‍යමයාමයෙහි පවන් යව) පිසනු ලැබූ; තෙන, ඔහු විසින්, ඔදනාඃ, බත් බොහෝ; අපාක්ෂුඃ, (අතීත රාත්‍රියගේ මධ්‍යමයාමයෙහි පවන් යව) පිසනුලැබූ; ඕයා, නුබ විසින්; ඔදනඃ, බතතෙම; අපාක්ෂි, (අතීත රාත්‍රියගේ මධ්‍යම යාමයෙහි පවන් යව) පිසනු ලැබූවෙහි; ඕයා, නුබ විසින්; ඔදනෞ; බත්දෙනක්; අපක්තාම්, (අතීත රාත්‍රියගේ මධ්‍යම යාමයෙහි පවන් යව) පිසනු ලැබුවෙවු; ඕයා, නුබ විසින්; ඔදනාඃ, බත්බොහෝ; අපාක්ත, (අතීත රාත්‍රියගේ මධ්‍යම යාමයෙහි පවන් යව) පිසනු ලැබුවෙවූ; මයා, මා විසින්; ඔදනඃ, බතතෙම; අපාක්ෂම්, (අතීත රාත්‍රියගේ මධ්‍යම යාමයෙහි පවන් යව) පිසනු ලැබුවෙමි; මයා, මා විසින්; ඔදනෞ, බත්දෙනක්; අපාක්ෂ්ව, (අතීත රාත්‍රියගේ මධ්‍යම යාමයෙහිපවන් යව) පිසනුලැබීමු; මයා, මා විසින්; ඔදනාඃ, බත්බොහෝ; අපාක්ෂ්ම, (අතීත රාත්‍රියගේ මධ්‍යම යාමයෙහි පවන් යව) පිසනු ලැබිමු යන අර්ථයි; මේ කාම්කාරසයෙහිදු කර්තෘ විවක්ෂායෙන් හා බහුවචනයෙන්ද යෙදියහැකි.

ලුඞ්සමාපනං.

78 ලිඞ්ග්‍ය තිපතෙනෑ ලෘඞ්. 1, 3, 107.

විධ්‍යර්ථප්‍රත්‍යයෝපනිපාතනාත් කාරණවෛකල්‍යාද්වා ක්‍රියායා අනවනං ක්‍රියානිපත්තිඃ, ලිඞ් විෂයෙ ක්‍රියාර්ථාත් ක්‍රියානිපතෙනෑ ලෘඞ් භවති ලෘඞ් ලෘවොරිනිඝ්‍යඃ, අඩාගමඃ.

අපක්ෂ්‍යත්, අපක්ෂ්‍යතාම්, අපක්ෂ්‍යන්. අපක්ෂ්‍යඃ, අපක්ෂ්‍යතම්, අපක්ෂ්‍යත,

අපක්ෂ්‍යම්, අපක්ෂ්‍යාව, අපක්ෂ්‍යාම, තඞ්, අපක්ෂ්‍යෙථාඃ, අපක්ෂ්‍යෙතාම්, අපක්ෂ්‍යන්ත, අපක්ෂ්‍යෙථාඃ, අපක්ෂ්‍යෙතාම්, අපක්ෂ්‍යධ්වම්, අපක්ෂ්‍යෙ, අපක්ෂ්‍යාවහි, අපක්ෂ්‍යාමහි, ව්‍යාප්‍යෙ, අපක්ෂ්‍යතෙතාදි භවිෂ්‍යත්, භාවෙ අභවිෂ්‍යත්.

භාවයෙති භූසත්තායාම් යන ධාතු භූ කියාවෙයි, ඕහට ධාහ වඃ යන සූත්‍රයෙන් ධාතු සංඥවෙයි, ඔහුතෙරෙන්පරව, තඞ් හා විණ් හා යන් ඵොව භාවයෙති කාරණලද ලුඞ්හු පරකල්හි "භාවා ප්‍යයොඃ" යන සූත්‍රයෙන් විණ් වෙයි, විණ්හුතෙරෙන් පරවූ යහට, "විණඃ" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වෙයි, අභාවි යනුවේ, භවනා, නුබ විසින්; අභාවි, (අතීත රාත්‍රියගේ මධ්‍යම යාමයෙහි පටන් සව) වීවැසි

ලුඞ් සමාපනඃ, ලුඞ්විභක්තියඃ නිමි.

"ලිඞ්ග්‍යතිපතෙනෑ ලෘඞ්" යනු සූත්‍රයි; ලිඞ් යනුපදය; අතිපතෙනෑ යනුපදය; ලෘඞ් යනුපදයි.

විධ්‍යර්ථප්‍රත්‍යය, විකලවූ කාරණයන්ගේ; හෙවත් විරුඬප්‍රත්‍යයන්ගේ; උපනිපාතනාත්, ලංවීමෙන් හෝ කාරණ වෛකල්‍යාත් වා, කාරණ වෛකල්‍යයෙන් හෝ; ක්‍රියාර්ථාඃ, ක්‍රියාවගේ; අභවනම්, නොවීම; ක්‍රියානිපත්තිඃ, ක්‍රියානිපත්තිනම්වේ; ලිඞ්විෂයෙ, ලිඞ් විභක්තිවිෂයෙහි; ක්‍රියාර්ථාත්, ධාතුහුකෙරෙන්; ක්‍රියානිපතෙනෑ, ක්‍රියානිපත්තියෙහි; ලෘඞ් භවති, ලෘඞ් වේ; ලෘඞ්ලෘවොරිති, "ලෘඞ් ලුවොඃ" යන සූත්‍රයෙන්; ඝ්‍යඃ, ඝ්‍යවේ; අඩාගමඃ, අඩ්ආගම්වේ; අපක්ෂ්‍යත්, අපක්ෂ්‍යතාම්, අපක්ෂ්‍යන්, අපක්ෂ්‍යඃ, අපක්ෂ්‍යතම්, අපක්ෂ්‍යත,

අපක්ෂ්‍යම්, අපක්ෂ්‍යාව, අපක්ෂ්‍යාම යනුවේ; තඞ්, තඞ්වේ; අපක්ෂ්‍යත, අපක්ෂ්‍යෙතාම්, අපක්ෂ්‍යන්ත අපක්ෂ්‍යෙථාඃ, අපක්ෂ්‍යෙතාම්, අපක්ෂ්‍යධ්වම්, අපක්ෂ්‍යෙ, අපක්ෂ්‍යාවහි, අපක්ෂ්‍යාමහි යනුවේ; ව්‍යාප්‍යෙ, කාර්‍යාර්ථතෙයෙහි; අභවිෂ්‍යත්, අභවිෂ්‍යතෙ යන; ආදි. මේආදි රූප; කතීඃවත්, කතීඃකාරකය වැනිසි; භාවේ, භාවයෙහි; අභවිෂ්‍යත් යනුවේ.

(මෙහි බලශික්‍ෂාව කියනුලැබේ; විසලවූ කාරණයන්ගේ හෙවත් විරුඬකාරණයන්ගේ ලංවීමෙන් හෝ කාරණ වෛකල්‍ය යෙන් හෝ ක්‍රියාවගේ නොවීම ක්‍රියාතිපත්තිනම්, ලිඞ්විශයෙහි ධාතූන්කෙරෙන් ක්‍රියාඝපත්තියක් කියමනාකල්හි ලෘඞ් විභක්‍තිවෙයි, ලෘඞ්හුකෙරෙන් "ලෘඞ් ලෘවොඃ" යන සූත්‍රයෙන් ස්‍ය වෙයි, අත්ආගමද වෙයි අපක්‍ෂ්‍යත් යනාදි රූප සිද්ධවෙත්.

සඃ, හෙතෙම, ඔදනම්, බත; අපක්‍ෂ්‍යත්, (කාරණ වෛකල්‍ය යෙක්නොවිනම්) පිසුයේසි; තෞ, ඔහුදෙදෙන; ඔදනම්, බත; අපක්‍ෂ්‍යතාම්, (කාරණ වෛකල්‍යයෙක්නොවිනම්) පිසුවාහුසි; තෙ, ඔවිහු බොහෝදෙන; ඔදනම්, බත; අපක්‍ෂ්‍යන්, (කාරණ වෛක ල්‍යයෙක්නොවිනම්) පිසුවාහුසි; මධ්‍යමපුරුෂයෙහි, සිම්.තෝ,ඔද නම්, බත; අපක්‍ෂ්‍යඃ, (කාරණ වෛකල්‍යයෙක්නොවිනම්) පිසුවෙ හිසි; ය්‍යවාම්, නොපිදෙදෙන; ඔදනම්, බත; අපක්‍ෂ්‍යතම්, (කාරණ වෛකල්‍යයෙක්නොවිනම්) පිසුවෙවුසි; ය්‍යයම්, නොපි බෙහෝ දෙන; ඔදනම්, බත; අපක්‍ෂ්‍යත, (කාරණ වෛකල්‍යයෙක්නොවි නම්) පිසුවෙවුසි; උත්තමපුරුෂයෙහි, අහම්, මම; ඔදනම්, බත; අප්‍යක්‍ෂ්‍යම්, (කාරණ වෛකල්‍යයෙක්නොවිනම්) පිසුවෙම්සි; ආවාම්, අපිදෙදෙන; ඔදනම්,බත; අපක්‍ෂ්‍යාව, (කාරණවෛකල්‍ය යෙක්නොවිනම්) පිසුවෙමුසි; වම්, අපි බොහෝ දෙන; ඔදනම්, බත; අපක්‍ෂ්‍යාම,(කාරණ වෛකල්‍යයෙක් නොවිනම්) පිසුවෙමුසි; යන අර්ථසි, පරඝ්‍යිකයෙහිදු මේ නයින්ම අර්ථ බිඳිය යුතුසි.

සමීකාරකයෙහි පදසිද්ධිය කතෘකාරකයමෙන් කළයුතු හෙ යින් කියයුතු වෙනසක් නැත්තේය. තෙන, ඔහුවිසින්; ඔදනඃ, බතතෙම; අපක්‍ෂ්‍යත, (කාරණ වෛකල්‍යයෙක්නොවි නම්) පිසනුලැබුයේය; තෙන, ඔහුවිසින්; ඔදනෞ, බත්දෙකක්; අපක්‍ෂ්‍යතාම්, (කාරණ වෛකල්‍යයෙක්නොවිනම්) පිසනුලැබුවා හුසි; තෙන, ඔහුවිසින්; ඔදනාඃ, බත්බොහෝ; අපක්‍ෂ්‍යන්ත, (කාරණ වෛකල්‍යයෙක්නොවිනම්) පිසනුලැබුවාහුසි; එයා, තා විසින්; ඔදනඃ, බතතෙම; අපක්‍ෂ්‍යථාඃ, (කාරණ වෛකල්‍යයෙක් නොවිනම්) පිසනුලැබුවෙහිසි; එයා, තාවිසින්; ඔදනෞ, බත් දෙකක්; අපක්‍ෂ්‍යෙතාම්, (කාරණ වෛකල්‍යයෙක්නොවිනම්) පිසනුලැබුවෙවුසි; එයා, තාවිසින්; ඔදනාඃ, බත්බොහෝ; අපක්‍ෂ ධ්වම්, (කාරණ වෛකල්‍යයෙක්නොවිනම්) පිසනුලැබුවෙවුසි; මයා, මාවිසින්; ඔදනඃ, බතතෙම; අපක්‍ෂ්‍ය, (කාරණ වෛකල්‍ය යෙක්නොවිනම්) පිසනුලැබුවම්සි; මයා, මාවිසින්; ඔදනෞ, බත්දෙකක්; අපක්‍ෂ්‍යාවහි, (කාරණ වෛකල්‍යයෙක්නොවිනම්) පිසනුලැබුවෙමුසි; මයා, මාවිසින්; ඔදනාඃ,බත්බොහෝ; අපක්‍ෂ්‍යා

ලෘඩ් සමාපනඃ.

පක්තුම්වජ්ජිතිත්‍යසම්න්නඒ.
සන්නිති වත්තතෙ;-

6. I. .1. 7.
79 තුමෝ ලුක් චෙච්ඡායාම් 1, 1, 22.

තුමන්නාදිච්ඡායාමර්ථේ සන් භවති ලුක් ච තුමශ්‍රැතඞ්ඛාත්, න ඉත් "ඡකාදිභ්‍ය" ඉති ඩ භාවඃ.

6: I. 1. 1.
80 සන්‍යඩොරාද්‍යමෙකාඡ්ඵිඃ 5, 1, 1.

සන්‍යානන්තස්‍ය යඩ්ඩන්තස්‍ය චාද්‍යමෙකාච් ශබ්දරූපං විරුව්‍යතෙ, කුඩ්ඡඡඩ ඣලොනාදිලොපඃ.

මහි, (කාරණ වෙකල්‍යයෙක්නොවිනම්) පිසනුලැබුවෙමුයි ඝන අවිසි; මේ කර්‍මකාරකයෙහිදු කතෘ ව්වචනයෙන් හා කර්‍මව්වචන යෙන්ද යෙදියහැකි. භාවයෙහි, දෙවදත්තෙන, දෙවදත්තයාවිසින්; අභව්‍යත්, (කාරණ වෙකල්‍යයෙක්නොවිනම්) වීමයි; දෙවදත්ත නමැත්තෙකුගේ (කාරණ වෙකල්‍යයෙක්නොවිනම්) වීමයි යන අවිසි.)

ලෘඩ් සමාපනඃ, ලෘඩ් විහකනිඃ ගිමි.

පක්තුම්, පිසන්ට; ඉච්ඡති ඉති, කැමැතිවේ යන; අයම්න්නඒ මේ අවියෙහි;

සන් ඉති, සන්යනු; වත්තතෙ, වැටේ.

"තුමෝ ලුක් චෙච්ඡායාම්" යනු සූත්‍රයි; තුමඃ, යනුපදය; ලුක් යනුපදය; චයනුපදය; ඉච්ඡායාම් යනුපදයි.

තුම්නන්නාත්, තුම්ප්‍රත්‍යයානන්තඃකෙරෙන්; ඉච්ඡායාමර්ථේ, ඉච්ඡාර්ථයෙහි; සන්භවති, සන්ප්‍රත්‍යයවේ; තුම්, තුම්ප්‍රත්‍යයඝට; ලුක්ච, ලුක්දවේ; අශ්‍රැතඞ්ඛාත්, අශ්‍රැතහෙයින්; න ඉත්, නකාර ඉත්වේ; "ඡකාදිභ්‍ය" ඉති, "ඡකාදිභ්‍යඃ" යන උණාදිසූත්‍රයෙන්; ඩභාවඃ, ඩත්වය වේ;

"සන්යඩොරාද්‍යමෙකාඡ්ඵිඃ" යනු සූත්‍රයි; සන්යඩොඃ යනුපදය; ආද්‍යම්, යනුපදය; එකාච්, යනුපදය; විඃ යනුපදයි.

සන්‍යානන්තස්‍ය, සන්ප්‍රත්‍යයානන්තයාගේද; යඩ්ඩන්තස්‍ය, යඩ් ප්‍රත්‍යයානන්තයාගේද; ආද්‍යම්, ආදියෙහිවූ; එකාච්ශබ්දරූපම්, එකඅවරඇති ශබ්දරූපයෙක්; විඃ, දෙවරක්; උව්‍යතෙ, කියනු ලැබේ; හෙවත් ව්‍යඤ්ජනද්විත්වලැබේ.

කුඩ්ඡ ඡඩ්ඣලොනාදිලොපඃ, කවර්ගී හා ඡකාරබව හා හල් අනාදීන්ට ලොප්වේ.

ච්ඡෙ පූර්ඊස්‍යවෙ දිති ච වර්ත්තතෙ;-

7. 6.

81 සන්‍යතඃ 6, 2, 129.

සනිච්රුකෙතෘ පූර්ඊස්‍යාත ඉද් භවති ඉච්ඡායාඃ සනොච්ධානාත් තදන්තස්‍ය ක්‍රියාඵිතා, පිපක්ෂති සර්ත්‍ර ප්‍රකෘතිඃ.

අස්‍යාඃ ලට් තිප් ශප්, "අතොදෙඩි"ති පරරූපම්, පිපක්ෂති න්‍යාදි නවසුලකාරෙෂු සහ විශෙෂ විධිනිරුදහරණානුරොධාන් එවමුත්තරත්‍රාපි, සන්තන්තඃ.

භෘශමත්‍යර්ථඃ පුනර්ඊ පවනම්නි, විවක්ෂායාම්.

5. 5. 5. ෟ: 1.

82 එකාවොඃ හලාදෙඃ ක්‍රියාඵිාද්භෘශාභික්ෂණ්‍ය යඩ් 1, 1, 40.

එකාවොඃ හලාදෙඃ ක්‍රියාඵිාත් භෘශාභික්ෂණ්‍යයොර්යඩ්භවති.

ච්ඡෙයනුද; පූර්ඊස්‍යයනුද; චයනුද; ඉදිනිව; ඉත්යනුද; වර්ත්තතෙ, වැටේ.

"සන්‍යතඃ" යනු සූත්‍රයි; සනියනු පදය; අතඃ යනුපදයි.

සනි, සන්හුපරකල්හි; ච්රුකෙතෘ, චඩිතළකල්හි; පූර්ඊස්‍ය, පළමුවූ; අතඃ, අනාරයතට; ඉත්භවති, ඉකාරයෙක්වේ; ඉච්ඡා යාම්, ඉච්ඡාඵියෙහි; සනොච්ධානාත්, සන්හුකළතෙන්, තද න්තස්‍ය, සන්හුඅන්තයොට ඇත්තහුගේ; ක්‍රියාඵිතා, ධාතුවෙක් වේ; පිපක්ෂති, පිපක්ෂයනු; සර්ත්‍ර, හැමතන්හි; ප්‍රකෘතිඃ, ප්‍රකෘති යවේ.

අස්‍යාඃ, ඒ ප්‍රකෘතිහු කෙරෙන් පරව; ලට් තිප් ශප්, ලඵි හා තිප් හා ශප්ද වේ; "අතොදෙඩි"නි, "අතොදෙඩ්"යන සූත්‍රයෙන්; පරරූපම්, පරරූපවේ; පිපක්ෂතීනි, පිපක්ෂති යන; ආදි, මේ ආදි රූපවේ; නවසුලකාරෙෂු, නවලකාරයන් විෂයෙහි; විශෙෂවිධිනිඃ සහ, විශෙෂක්‍රියාවන් හා එක්ව; උදාහරණානි, උදාහරණයෝ; උන්නෙයානි, දනයුත්තාහ; උත්තරත්‍ර අපි, මින්තෙතිදු; එවම්, මෙසේමැයි; සන්තන්තඃ, සන්ප්‍රභ්‍යයානන්තයි.

භෘශම්, භෘශතම්; අත්‍යර්ථඃ, අතිශයාර්ථයි; පුනර්ඊ, නැවත නැවත යන අර්ථයෙහි හෝ වෙයි; පවනම්නි, විසිම යනු; විවක්ෂා යාම්, කියනු කැමැත්තක් ඇතිකල්හි.

"එකාවොඃ හලාදෙඃ ක්‍රියාඵිාද්භෘශාභික්ෂණ්‍ය යඩ්" යනු සූත්‍රයි; එකාවඃ, යනු පදය; හලාදෙඃ, යනු පදය; ක්‍රියාඵිාත් යනු පදය; භෘශාභික්ෂණ්‍ය යනු පදය; යඩ් යනුපදයි.

එකාවඃ, එකසවරවූ; හල්ආදිකොට ඇති; ක්‍රියා ඵිාත්, ධාතුහුකෙරෙන් පරව; භෘශාභික්ෂණ්‍යයොඃ අතිශයාර්ථ ආභීක්ෂණ්‍යාර්ථදෙක්හි; යඩ් භවති, යඩ් වේ.

1. 1.

83 ආදෙඩියඞි 6, 2, 132.

යඩිවිරැකෙනෘ පූර්‍ව්‍යස්‍යාදෙඩි භවති, පාපව්‍යප්‍රකෘතෙ ලීව් තස්‍ය "ඞිනි" නි, තඩොතා එව භවති, පාපව්‍යත, පාපව්‍යෙතෙ, පාපව්‍යත, ඉත්‍යාදි, පූර්‍වවත්; නවසුලකාරෙෂුනෙයම්, යඩ්ඛන්තඃ.

ලුඞිනි වර්‍තතෙ;-

6. 1.

84 සඩො බහුලම් 1, ', 86.

යඩො බහුලම් ලුග්භවති, යඩි ලුග්‍යෙහදුදුව තඩානීම්‍ර පාය්‍යාද නඩ්, ලව් තිප් ශප්, තස්‍ය "අදුදිහෙය්‍යා ලුඞි"නි ලුක්.

නිඞිහලිපිති ඊඞිතිව වර්‍තතෙ;=

"ආදෙඩියඞි" යනු සූත්‍රයි; ආදෙඩි යනු පදයයඞි යනු පදයි.

යඩිවිරැකෙනෘ, යඩ්හු පරකාල්හි විකාරාළකාල්හි; පූර්‍ව්‍යස්‍ය, පළමු සම්බන්ධවූ; ආදෙඩි භවති, ආත් එඩ්වේ; පාපව්‍ය ප්‍රකෘ හෙඃ,පාපව්‍යයන ප්‍රකෘතිහුකෙරෙන්; ලව්,ලවිවිහකතිවේ; තස්‍ය ඒ ලව් හට; "ඞිනි" නි, "ඞිත්" යන සූත්‍රයෙන්; තඩොතාඑව, තඩ් අතා හෙමේම; භවති, වේ; පාපව්‍යතෙ, පාපව්‍යෙතෙ, පාපව්‍යත ඉති, පාපව්‍යතෙ, පාපව්‍යෙතෙ, පාපව්‍යතෙ යන; ආ , මේ ආදි රූප; පූර්‍වවත්, පළමු මෙන්; නවසු ලකාරෙෂු, නවලකාරයන් විෂයෙහි; මෙනයම් දතයුතුයි; යඩ්ඛන්තඃ, යඩ්ප්‍රත්‍යයාන්තයයි

ලුඞිනි, ලුක් යනු; වර්‍තතෙ, වැටේ.

"සඩො බහුලම්" යනු සූත්‍රයි; යඩඃ යනු පදය; බහුලම් යනු පදයි.

යඩඃ, යඩ්හට; බහුලම්, ඉෂ්ටපරිද්දෙන්; ලුග්භවති, ලුක්වේ; යඩිලුයි, යඩ් ලුක් කාළකාල්හි; එනත් මේ; අදුදෙෘ, අදුදිගණයෙහි අතඩානීම්‍ර, අතඩානීන්විෂයෙහි; පාය්‍යාත්, හදුලහෙයින්; ආතඩ්, ආතඩ් වේ, ලව් තිප් ශප්, ලව් තිප් ශප්ද වේ; තස්‍ය, ඔහට; "අදුදිහෙය්‍යා ලුඞි"නි, "අදුදිමෙය්‍යා ලුක්" යන සූත්‍රයෙන්, ලුක්; ලුක්වේ.

නිඞි යනුද; හලි යනුද; පිති යනුද; ඊඞිනිව, ඊව් යනුද, වර්‍තතෙ, වැටේ.

5. .1.

85 යඞ්ඛා වා 6, 2, 35.

යඞ්ඛන්නාතපරස්‍ය නිඞ්ඝලාදෙ පිති ර්ඞ්වා භවති, පාපච්චි, පාපකති, පාපකන්‍ති.

ඞෙ ඉති වර්‍තතෙ;-

5. 1.

86 ච්‍රෑකන්‍තා දන් 1, 4, 4.

ච්‍රෑකන්‍තාදුත්තරස්‍ය ඞෙරදාදෙශො භවති, පාපච්චිත්‍යාදි පූර්‍වවන්නායම්; * යඞ් ලුගන්‍තාඃ.

පක්තුම් ප්‍රයුඞ්ක්ත ඉති විවක්‍ෂායාම්.

ක්‍රියාර්‍ථාත් ණිජිතිව වර්‍තතෙ;-

7.

87 ප්‍රයොජකව්‍යාපාරෙ 1, 1, 46.

"ඝඞොවා" ඝන්‍ත සූත්‍රයි; යඞඃ ඝන්‍ත පදය;වා ඝන්‍ත පදයි.

යඞ්ඛන්නාතපරස්‍ය, යඞ්අන්‍තයා ඝෙරෙන් පරවූවාඟට; නිඞ්ඝලා දෙ, නිඞ්සම්බන්‍ධීවූ ඝලාදීන් පරකල්හිද; පිති, පකාර ඉත්නු පරකල්හිද; වා, විකල්පයෙන්; ර්ඞ්ඝවති, ර්ඨිවේ; පාපච්චි, පාපකති, පාපඃන්‍තඃ යන්‍නවේ.

ඞෙ ඉති, ඞෙඃ යන්‍ත; වර්‍තතෙ, වැවේ.

"ච්‍රෑකන්‍තාදන්" යන්‍ත සූත්‍රයි, ච්‍රෑකන්‍තාත් යන්‍ත පදය; අත් ඝන්‍ත පදයි.

ච්‍රෑකන්‍තාත්, ච්‍රෑකන්‍තයා ඝෙරෙන්; උත්තරස්‍ය, පරවූ; ඞෙඃ, ඞිනා; අදාදෙශොභවති, අත්යනාදෙශවේ.

පාපච්චීති, පාපවගි යන; ආදි, මේ ආදිරූප; පූර්‍වවන් පළමු පරිද්දෙන් ඝෙයම්, දතයුතුයි; යඞ් ලුගන්‍තඃ, ලුක්වූ යඞ්ප්‍රත්‍ය යානතයි.

පක්තුම්, පිසන්ට; ප්‍රයුඞ්ක්ත ඉති, මෙඝෙයයි; විවක්‍ෂායාම්, කියනු කැමැත්තක් ඇතිකල්හි

ක්‍රියාර්‍ථාත් යන්‍තද, ණිජිතිව ණිව යන්‍තද; වර්‍තතෙ; වැවේ

"ප්‍රයොජකව්‍යාපාරෙ" ඝන්‍ත සූත්‍රයි; එකපදයි.

---

*"නිපා ඝපාඛුබඛෙඛ නිර්දිෂ්ටා යද්ගණෙ න ච.
යතෙක්‍ෂාප්‍රග්‍රහණංවෙව පඨෙඤ්චතානි න යඞ් ලුකි"

ඉත්‍යුක්තාඛ්‍යායිපඤ්චකං විහාඃ සම්මූල ධාතොඃ ඉව ඛ්‍යායම්, ආශුබොධයි.

කතීරං යඃ ප්‍රයුඤ්ක්ත තද්ව්‍යාපාරෙ ක්‍රියාලණණිජ්භවති; ණවා, විහෙණ, ඝ්‍රාණ්‍යාපාත්තස්‍යාඩම්, පාවිශබදස්‍ය ඕත්ප්‍රකෘතිඃ තණතා ලඩාදයඃ පාවයති, පාවයතඃ, පාවයන්තීත්‍යාදි පූර්වත්; ණිජන්තඃ, භවති නයඃ.

කතීරම්, කතීරහු;යඃ.යමෝඃ ප්‍රයුඤ්ක්ත, මෙහෙයාද; තද්ව්‍යාපාරෙ, ඒ මෙහෙයිම් ක්‍රියායෙහි; ක්‍රියාවාත්, ධාතුහුඤෙරෙන් පරව; ණිජ්භවති, ණිච්ප්‍රත්‍යයයවේ; ණවෙණ, ණකාර වකාර දෙදෙන; ඉහෙණ, ඉන්හුවෙත්; "ඝ්‍රණිගි" "ඝ්‍රණිනි" යන සූත්‍ර යෙන්; උපාන්තස්‍ය, උපාන්තයනට; ආඩම්, ආකාරවේ; පාවිශබදස්‍ය පාවිශබදයාගේ; ඕත් ප්‍රකෘතිඃ, ඕත් ප්‍රකෘතියවේ;තඃ, ඒ ඕත් ප්‍රකෘතිහුඤෙරෙන්; ලඩාදයඃ, ලවිආදිහු වෙත්; පාවයති, පාවයතඃ, පාවයන්ති ඉති, පාවයති, පාවයතඃ පාවයන්ති යන; ආදි, මේ ආදිරූප; පූර්වත්, පළමුසේමැයි; ණිජන්තඃ, ණිච්ප්‍රත්‍යයාන්තයි; භවතිනයඃ, භූවාදික්‍රමයි.

(මෙහි බාලශික්ෂාව කියනුලැබේ, පක්තුම්චිඡති යන වාක්‍ය යෙහි ඩු, පචඡ්, පාතෙ යනධාතු පවිකියාවෙයි; ඕහට ධාතවඃ වන සූත්‍රයෙන් ධාතුසංඥ වෙයි, ඔහුඤෙරෙන්පරව "තුමොලුක්වෙච්ඡියාඹ්" යන සූත්‍රයෙන් ඉච්ඡාර්ථයෙහි තුම් ප්‍රත්‍යය වෙයි; ඔහුගේ අශ්‍රැතභාවයෙන් එම සූත්‍රයෙන්ම ලුක්වෙයි; සන් හුගේ නකාර ඉත්වෙයි; "ඝකාදිභ්‍යඃ" යන උණාදි සූත්‍රයෙන් ඝ භාවය වෙයි, සන්නන්තහුගේද ආදියෙහිවූ එකස්වර ශබද රූපයක් "සන්යඩොරාද්‍යමෙකාච්ඡිඃ" යන සූත්‍රයෙන් ච්ඡිවෙයි, සන්පරවූ ච්ඡියක් ඇතිකල්හි පූර්වූ අකාරයට "සන්‍යතඃ" යන සූත්‍රයෙන් ඉකාරවෙයි, ඉච්ඡාර්ථයෙහි සන් ප්‍රත්‍යයනළුඤෙයින්; ඔහු අන්තකොට ඇත්තහුගේ ධාතුඛවෙක් වෙයි; හැමතැනෙහ පිටඤෙයනු ප්‍රකෘතියවෙයි; ඔහුඤෙරෙන් පරව "වතීමානෙලට්" යන සූත්‍රයෙන් ලවූ තිප් විභක්තිහා "කතීරිශප්" යන සූත්‍රයෙන් ශප් ප්‍රත්‍යයදවෙයි, ඕහට "අතොදෙඩ්" යන සූත්‍රයෙන් පර රූප වෙයි, එපඤ්ඤතියන්‍රවේ.

සඃ. ගෙතෙම්; ඔදනම්,බත; විපඤ්ඤති, දැන් විසනු කැමැතිවේ, හෙණ, ඔහුදෙදෙන; ඔදනම්, බත; විපඤ්ඤතඃ, දැන් විසනු කැමැතිවෙත්; තෙ, ඔහු බොහෝදෙන; ඔදනම්, බත; විපඤ්ඤන්ති, දැන් විසනු කැමැතිවෙත්; මත්තෙහිදු සෙසු නවප්‍රකාරවූ ලඩාරයන් විෂයෙහි යථාක්‍රමයෙන් පූර්වෝක්ත පරඡෝක්ත වශයෙන් මෙසේ යොදා සුදුසුසේ අර්ථබිණිය යුතුයි; සන්නඤ්ඤයි.

අඤ්ඤ්ඊ සූනාඊපවනම්ඩි විඡඤ්ඤාවක් ඇතිකල්හි ඩු, පවඡ්-පාතෙ යන ධාතුවේ කියාවෙයි, එකඤවරවූ ඝලාදිධාතුහුඤෙරෙන් පරව අනිඝඩිත් හෝ නැවත නැවත හෝ යනාර්ථයෙහි "එඤාවොඝලාදෙඃ කියාඕදඝඤාභීක්ඤණ්‍යයඩ්" යන සූත්‍රයෙන් යඩ් ප්‍රත්‍යය වෙයි, යඩ්ප්‍රත්‍යය සම්බන්ධිවූ ච්ඡියා පරඝල්හි පූර්වයාගේ අකාරයට "ආදෙඩ් යඩි" යන සූත්‍රයෙන් ආකාරයෙක්වෙයි, පාපව්‍ය

යන ප්‍රකෘතිය වෙයි, ඔහු කෙරෙන් පරව "වතිමානෙලඩ්" යන සූත්‍රයෙන් ලඩ්වෙයි, ඕහට "ඕත්" යන සූත්‍රයෙන්; තඩොතා යනාදීහුම වෙති, පාපව්‍යතෙ යනාදිය වෙයි.

සඃ, හෙතෙම; ඔදනම්, බත; පාපව්‍යතෙ, (අනිඝයින් හෝ නැවත නැවත) පිසනු කැමැත්තේයි, තෞ, ඔහුදෙදෙන; ඔදනම්, බත; පාපව්‍යෙතෙ,(අනිඝයින් හෝ නැවත නැවත)පිසනු කැමැති වෙත්; තෙ, ඔවුහු බොහෝදෙන; ඔදනම්, බත; පාපව්‍යතෙ,(අනිඝයින් හෝ නැවත නැවත) පිසනු කැමැතිවෙත්; යනාදිය පෙර සේමැයි, නවවිධ ලකාරයන් විෂයෙහිදු යොදා සුදුසු පරිද්දෙන් අර්‍ථ බිණියයුතුයි, සඞ්ඛ්‍යතයි.

අත්‍යර්‍ථං පුන ර්‍හි පවනම්හි විවක්‍ෂාවක් ඇතිකල්හි ඩු, පච්ෂ්-පාකෙ යන ධාතු පචිකියා වෙයි, ඔහට ධාතොඃ යන සූත්‍රයෙන් ධාතුසංඥ වෙයි, ඔහු කෙරෙන් පරව "යඩොඃ බහුලම්" යන සූත්‍රයෙන් යඩ් ප්‍රත්‍යයවෙයි, ඕහට එම සූත්‍රයෙන් ලුක් වෙයි, යඩ් හට ලුක්කළ කල්හි අදාදීන් විෂයෙහි අතඞ්ගනින් කෙරෙහි හදුලහෙයින් අතඩ්වෙයි, ඔහු කෙරෙන් පරව "වතීත මානෙ ලඩ්" යන සූත්‍රයෙන්, ලඩ් විභක්තී වෙයි,"කතිතරිශප්"යන සූත්‍රයෙන් ශප් ප්‍රත්‍යය වෙයි, ඕහට "අදාදිභ්‍යොලුක්" යන සූත්‍රයෙන් ලුක් වෙයි, සඞ්ඛ්‍යතයා කෙරෙන් පරවූවුහට නිඞ් සම්බන්ධවූ ඵලාදීන් පරකල්හිද පකාර ඉන්හු පරකල්හිද "යඩොඃඒ" යන සූත්‍රයෙන් විකල්පයෙන් ඒවිවෙයි, පාපචිනි ඝනාදිය වෙයි, චිරුක්තයා කෙරෙන් පරවූ ඛහට "චිරුක්තාදත්" යන සූත්‍රයෙන් අත්වෙයි, පාපචති යනුවේ.

සඃ, හෙතෙම; ඔදනම්, බත; පාපචති,(අනිඝයින් හෝ නැවත නැවත) පිසනු කැමැත්තේය; සඃ, හෙතෙම; ඔදනම්, බත; පාපකති, (අනිඝයින් හෝ නැවත නැවත) පිසනු කැමැත්තේය; තෞ, ඔහු දෙදෙන; ඔදනම්, බත; පාපකතඃ, (අනිඝයින් හෝ නැවත නැවත) පිසනු කැමැත්තාහු වෙත්; තෙ, ඔව්හු බොහෝ දෙන; ඔදනම්, බත; පාපචති, (අනිඝයින් හෝ නැවත නැවත) පිසනු කැමැත්තාහු වෙත්; සෙස්ස මේනයින් නවලකාරයන් විෂයෙහිදු සන්විෂයෙහිදු පූර්‍ෂවික පරෂවික වඝයෙන් යොදා සුදුසුසේ අර්‍ථබිණියයුතුයි, ලුක්වූ යඩ්ඛ්‍යතයි.

යමෙක්තෙම් කතෘහු මෙහෙයාද ඔහුගේ ඒ ව්‍යාපාරයෙහි ඩු, පච්ෂ්-පාතෙ යන ධාතුහු කෙරෙන් පරව "ප්‍රයොජකව්‍යාපාරෙ" යන සූත්‍රයෙන් ණිච් ප්‍රත්‍යයවෙයි, ණකාර චකාර දෙදෙන ඉත්හු වෙත්, "ඤ්ණිති" යන සූත්‍රයෙන් උපාන්තයහට ආකාරයෙක්

ඉදානි මනුබන්ධ ප්‍රභෙද ප්‍රකාශනාර්ථ මදාදීනාං නවානාං ධාතු ගණානමාදිභූතස්‍යෛකොඝස්‍ය ක්‍රියාවිශ්‍ය කානි චිද්‍රූපාණ්‍යුදාහ්‍රියන්තෙ.

අද-සප්‍ර භක්ෂණෙ.

අතඩානි, දකාරඅභාකාර උච්චාරණාර්ථං, ලඩාදි.

ශබ්දති වර්තතෙ;—

5:. 1.

88 අදාදිභ්‍යා ලුක් 1, 1, 83.

වෙයි, පාච්ඡබ්දය කින් ප්‍රකෘතිකොට ඇත්තේය, ඔහු තෙරෙන් පරව "වර්තමානෙලට්" යන සූත්‍රයෙන් ලට් විභක්තිවෙයි, ඉකාරය කට එකාරයෙක් වෙයි, එකාරයකට "ඒවොඅවායාවඃ" යන සූත්‍රයෙන් අය්වෙයි, "ඨානිතෝ ශප්" යන සූත්‍රයෙන් ශප්වෙයි, ශකාර පකාරයෝ ඉත්හු වෙත්, පාවයති යනාදිය වේ.

සඃ, හෙතෙම: තෙන, ඔහුලවා; ඔදනම් බත; පාවයති, දැන් පිසවා; තෙන, ඔවුහුදෙදෙන; හෙන, ඔහුලව.; ඔදනම්, බත; පාවයතඃ, දැන් පිසවත්; තෙ, ඔව්හු බොහෝදෙන; තෙන, ඔහුලවා; ඔදනම්, බත; පාවයති, දැන් පිසවත්; සෙස්ස මේනයින් නවලකාරයන් ඒෂයෙහිදු සන් සව් විෂයෙහිදු කතෘකර්මයෙහිදු ප්‍රථම පරෂථින වශයෙන් යොදා සුදුසුසේ අර්ථඛණ්ඩයපුතුයි; ණිජ නතයි, භුවාදිධාතූන්ගේ නයයි.

ඉදානිම්, දැන්; අනුබන්ධප්‍රභෙද ප්‍රකාශනාර්ථම්, ශබ්දි අනුබන්ධයන්ගේ ප්‍රභෙදප්‍රකාශනාරථ පිණිස; අදාදීනාම්, අදාදීවූ; නවානාං ධාතුගණානාම්, නවධාතුගණයන්ගේ; ආදිභූතස්‍ය, ආයෙතිවූ; එකොඝස්‍ය ක්‍රියාවිශ්‍ය, එකෙකිධාතුවක් සම්බන්ධිවූ; කානි චිද්‍රූපාණි, කිසිරූපකෙණක්; උදාහ්‍රියන්තෙ, උදාහරණ කරනු ලැබෙත් යයි යුසේයි.

අද, අද යන ධාතු; සප්‍ර, පිණ්ණයෙහි; හෙවත් රැකීමෙහි භාභක්ෂණෙ, අනුභව කිරීමෙහි වෑවේ; අතඩානි' අතඩානිහුයි, දකාරස්‍ය, ධාතුසම්බන්ධකාරයාගේ; අකාරඃ, අකාරතෙම; උච්චාරණාර්ථං, උච්චාරණය ප්‍රයොජනකොට ඇත්තේයි, ලඩාදි. ලට් ආදියවේ.

ශබ්දති ශප් යනු; වර්තතෙ, වැවේ;-

"අදාදිභ්‍යා ලුක්" යනු සූත්‍රයි; අදාදිභ්‍යඃ යනු පදය; ලුක් යනු පදයි.

අදාදිභ්‍යඃ පරස්‍ය ශපෝ ලුග්භවති, අත්ති, අත්තඃ, අදන්ති ඉත්‍යාදි.

තවලකාරෙණ සති ණීජි ච යථොපදෙශමෙවාධව්‍යම්; එව ඛ්‍යප රිව, අදාදිනයඃ.

හූ, භවනෙ, අතඩාති.

ලුඞිති වර්තතෙ;—

අදාදිභ්‍යඃ පරස්‍ය, අදාදිධාතූන් කෙරෙන් පරවූ; ශපඃ ශප්භව ලුග්භවති, ලුක්වේ; අත්ති අත්තඃ අදන්ති ඉති, අත්ති අත්තඃ අදන්ති යන; ආදි, මේ ආදිරූප නවයු ලකාරෙණ, තවලකාරයන් විෂයෙකිද; සති ණී ජිව, සන්ණීවි ප්‍රත්‍යයන් විෂයෙකිද; යථොප දෙශම්; යටදැක්වූ පරිදිදෙන්; බොධව්‍යම්, දතයුතු, උපරිව, මත් තෙගිදු; එවම්, මෙසේමැයි; අදාදිනයඃ, අදාදිධාතුක්‍රමයි.

(මෙහි බාලශික්ෂාව කියනුලැබේ, අද-භක්ෂණෙ යනු අද කියාවේ; ඕහට, "ධාතවඃ," යන සූත්‍රයෙන් ධාතුසංඥවෙයි; ඔහු කෙරෙන් පරව "වර්තමානෙලට්" යන සූත්‍රයෙන් ලට්වෙයි, "ශෙෂෙ" යන සූත්‍රයෙන් ශෙෂාර්ථයෙහි වෙයි; ඔවුහුදුගේ එකා වවන චිවවන බහුවවනයන්ගේ වශයෙන් අනිසම්හි ප්‍රඝඨකයක් ඇති කල්හි "එකච්බහුෂු" යන සූත්‍රයෙන් එකාර්ථයක් කියයුතු කල්හි එකවවනවූ තිප්වේ, ව්‍යර්ථයක් කියයුතුනාල්හි. චිවවනවූ තස්වෙයි, බහ්වර්ථයක් කියයුතුකල්හි බහුවවනවූ කිවෙයි, ඔහු කෙරෙන් පරව "කර්තරිශප්" යන සූත්‍රයෙන් කර්තෘකාරකයෙහි ශප්වෙයි, ශප්භව "අදාදිභ්‍යඃ ලුක්" යන සූත්‍රයෙන් ලුක් වෙයි, දකාරයහට තකාරසංශ්‍රිතාදවෙයි, අත්ති අත්තඃ අදන්ති සහුමේ.

සඃ, හෙතෙම; භක්ෂ්‍යම්, කෑයුතුදෙයක්; අත්ති, දුන් අනුභව කරයි; තෞ, ඔහුදෙදෙන; භක්ෂ්‍යම්, කෑයුතුදෙයක්; අත්තඃ, දුන් අනුභවකෙරෙත්; තෙ, ඔවුහු බොහෝදෙන; භක්ෂ්‍යම්. කෑයුතු දෙයක්; අදන්ති, දුන් අනුභව කෙරෙත්; සෙසු තවලකාරාදීන් විෂයෙනිද සන් ණීවි ප්‍රත්‍යයන් විෂයෙකිද; කර්තෘ කාම් භාව තුණෙනිද පූර්වපදවිකාය මෙසේ යොදා සුදුසු පරිදිදෙන් අවබෝධ කළයුතුයි.)

හූ, හු යනධාතු; භවනෙ, හොමක්‍රියාවෙහි; හෙවත් දෙවියන් පිදීමෙහි වැටේ. අතඩානි අතඩානිහු වෙත්.

ලුඞිති, ලුක් යනු; වර්තතෙ; වැටේ.

6:. 1: .1.
89 හූනාං වෙ ව 1, 1, 84.

ජුහොත්‍යාදිනාං ශපො ලුග්භවති, චිඩඝුව.

එඩ් විතෙ පූර්‍යසෙති ව වතීතතෙ;—

6: 1.
90 කුහොශ්වුඃ 6, 2, 116.

විතෙ පූර්‍යස්‍ය කාවගීහකාරයොශ්වවගෝ භවති,එඩ් ච"ක්‍රිඡොජශි"ති ජකාරඃ; ජුහොති.

නෙති වතීතතෙ;—

7. 7.
91 තිඩ්ශිත්‍යපි දෘශිල්ඩි 6, 2, 8.

තිඩ්ශිත්‍යපි දෘශිල්ඩි ව පරතොඃ දෙවොඃ නභවනති, ජුහුතඃ.

5. 1.
92 ඕරුකතාදත් 1, 4, 4.

"හූනාං වෙව" යනු සූත්‍රයි; හූනාම් යනු පදය; වෙ යනු පදය ව යනු පදයි.

ජුහොත්‍යාදිනාම්, හ්වාදි ධාතූන් සම්බන්ධිවූ; ශපඃ, ශප්හව; ලුග්භවති, ලුක්වේ; චිඩඝුව, චිඩදවේ.

එඩ් යනුද; විතෙ, යනුද; පූර්‍යසෙතිව, පූර්‍යස්‍ය යනුද; වර්‍ජිත තෙ, වැටේ.

"කුහොශ්වුඃ" යනු සූත්‍රයි; කුහොඃ යනු පදය; වුඃ යනු පදයි.

විතෙ,විඩඝකළඃනල්හි; පූර්‍යස්‍ය, පූර්‍යවූ; කවගීහකාරයොඃ, කාවගීහකාර දෙදෙනහව;වවගොභවති,වවගිවේ;එඩ් ව, එඩ්ද වේ; "ක්‍රිඡොජශි"නි, ක්‍රිඡොජශ්, යන සූත්‍රයෙන්; ජකාරඃ, ජකාර යෙක්වේ; ජුහොති යනුවේ.

නෙති, නයනු; වර්‍ජිතතෙ, වැටේ.

"තිඩ්ශිත්‍යපිදෘශිර්ලිඩි" යනු සූත්‍රයි; තිඩ්ශිති යනු පදය; අපිදෘශිර්ලිඩි යනු පදයි.

තිඩ්ශිති, තිඩ් හා ශකාර ඉත්හුද; අපිත්, පකාර ඉත් රහිතවූ; ආශිර්ලිඩි, ආශිර්ලිඩ්විභක්තිද; පරඃ, පරකල්හි; අදෙවඃ, අත් එවිහු; නභවනති, නොවෙත්; ජුහුතඃ යනුවේ.

"ඕරුකතාදත්" යනු සූත්‍රයි; ඕරුකතාත් යනු පදය; අත්යනු පදයි.

ඒරුකතාදුත්තරස්ස ඞිකාරස්සා දෙඅඝා භවති.
අවී යණ් එඃ අසංයොගාදිති ව වත්තතෙ;—

93 හුශ්නුවොරලිවි 6, 3, 91.

හුශ්නුවොරුවණ්ණස්සා සංයොගාතපරස්ස ව්‍යලිවිපරතො යණා දෙඝො භවති, ජුහ්වතීත්‍යාදි, ජුහොතිනයඃ.

ඒරුකතාත්, ඒඛකරණලද්දහු කොරෙන්; උත්තරස්ස, පරවූ; ඞිකාරස්ස; ඞිකාරයහට; අදෙඝො භවති, අත්යනාදෙඝවේ.

අවියනුද; යණ් යනුද; එඃ යනුද; අසංයොගාදිතිව, අසංයොගාත් යනුද; වත්තතෙ, වැටේ.

"හුශ්නුවොරලිවි" සනු සූත්‍රයි; හුශ්නුවොඃ යනු පදය; අලිවි යනුපදයි.

අසංයොගාත්, අසංයොගයා කෙරෙන්; පරස්ය, පරවූ; හුශ්නුවොඃ, හුශ්නුදෙදෙන සඹඳිවූ; උවණ්ණස්ය, උවණ්ණයහට; අලිවි, ලිවිවර්ජිතවූ; අවිපරතඃ, අවිපරනල්ගි; යණාදෙඝොභවති, යණ් යනාදෙඝවේ; ජුහවති ඉති, ජුහවති යන; ආදි, මේ ආදි රූපවේ; ජුහොති නයඃ, හ්වාදිධාතූන්ගේ ක්‍රමයි.

(මෙහි බාලශික්ෂාව කියනුලැබේ; හු-භවතෙ යනු; හූ කියා වෙයි; ඕහට "ධාතවඃ" යන සූත්‍රයෙන් ධාතුසංඥවෙයි; ඔහුකෙ රෙන් පරව"වත්තමානෙලවි"යන සූත්‍රයෙන් ලවිවෙයි,වන්නෙහිදු "ශෙෂෙ" යන සූත්‍රයෙන් ශෙෂාර්ථයෙහි වෙයි, ඔවුනුදුගේ එකා වචනාදි වශයෙන් අනියමින් ප්‍රසඞ්ගයක් ඇතිනල්ගි "එකාච්බහුෂූ" යන සූත්‍රයෙන් එකාර්ථයක් කියමනාකල්හි එකවචන තිප්වෙයි, ව්‍යර්ථයක් කියමනා කල්හි ච්වචනවූ නස්වෙයි; බහ්වර්ථයක් කිය මනා කල්හි බහු වචනවූ කීවෙයි, ධාතුහුකොරෙන් පරව කර්ත්‍රර්ථයෙහි "කර්තරි ශප්"යන සූත්‍රයෙන් ශප්ප්‍රත්‍යය වෙයි, ශප්හට "හූනාංවෙව" යන සූත්‍රයෙන් ලොප් හා ධාතුහට ච්ච්ද වෙයි, ච්ඛ කළකල්හි පූර්‍වයාසඹඳිහු කවගී හකාරයන්ට "කුහොශ්චුඃ" යන සූත්‍රයෙන් චවගිවෙයි, එඬ්දවෙයි, ජශ් පරකල්හි ඞඹහට "ඞඹොජශ්" යන සූත්‍රයෙන් ජකාරවෙයි, ජුහොති යනුවේ, තිඞ් හා ශකාරඅත්-පකාරඅත් රහිතවූ ආශිර්ලිඞ් විභක්ති පරකල්හිද "නිඞ්ශිත්‍යපිදාශිර්ලිඞි" යන සූත්‍රයෙන් අත් එව් යනාදෙඝ නොවෙත්, ජුහුතඃ යනුවේ, ච්ඛ්‍යා කෙරෙන් පරවූ ඞිකාරයහට "ඒරුකතා දත්" යන සූත්‍රයෙන් අත් ආදෙඝවෙයි, හූ ධාතු සඹඳිවූ ශ්නුහුගේ සංයොගඅක්ෂු කෙරෙන් පරනුවූ ලිවි පරනුවූ උවණ්ණඅහට 'හුශ්නුවොරලිවි" යන සූත්‍රයෙන් යණ් ආදෙඝවෙයි, ජුහ්වති යනුවේ.

දිවු-ක්‍රීඩායාම් අතඩානි, විභාෂිතඃ, උරිත්.

94 දිවාදිභ්‍යඃ ශ්‍යන් 1, 1, 87.

දිවාදි විෂයෙ ශ්‍යන් භවති, ඩාතොඃෝරනච්කොඃ දිඞීඃ.
දීව්‍යති, දිව්‍යතඃ දිව්‍යන්තිත්‍යාදි, දිව්‍යති නයඃ.

සඃ, හෙතෙම; ඉන්‍ද්‍රම්, ඝක්‍රයා; ජුහොති, දැන් පුදයි; තෞ, ඔහු දෙදෙන; ඊශෙරම්, මහදෙවිඟා; ජුහුතඃ, දැන් පුදත්; තෙ, ඔවුනු බොහෝදෙන; බ්‍රහ්මම්, බ්‍රහ්මයා; ජුහ්වති, දැන් පුදත්; සෙසු නවලකාරයන් විෂයෙනිදු, ශන් සඩ් විෂයෙහිදු, කතිඃ කර්මභාව යන්හිදු පූර්ෂවිභාවඝයෙන් මෙසේ යථාක්‍රමයෙන් යොදා සුදුසු සේ අර්ථඝිණිය සුතුයි.)

දිවු, දිවුයන ධාතු; ක්‍රීඩායාම්, සෙළීමෙහි වැටේ; අතඩානි, අතඩානිහුවෙත්; විභාෂිතඃ, විභාෂිතයි; උඃ, උකාරය; ඉත්, ඉත්වේ.

"දිවාදිභ්‍යඃ ශ්‍යන්" යනු සූත්‍රයයි; දිවාදිභ්‍යඃ යනුපදය; ශ්‍යන් යනු පදයි.

දිවාදිවිෂයෙ; දිවාදිධාතූන් විෂයෙහි; ශ්‍යන් භවති, ශ්‍යන් ප්‍රත්‍යයවෙයි; අව් ඉක් වර්ජිතවූ ධාතු සම්බන්ධිවූ උකාරය හට. "ඩතොඃෝ රනච්කොඃදිඞීඃ"යන සූත්‍රයෙන්දිඞිවේ; දීව්‍යති, දිව්‍යතඃ, දිව්‍යන්ති ඉයි, දිව්‍යති, දිව්‍යතඃ, දිව්‍යන්ති යන; ආදි, මේ ආදි රූපවේ; දිව්‍යන්තිනයඃ, දිවාදිධාතූන්ගේ ක්‍රමයි.

(මෙහි බාලශික්ෂාව කියනුලැබේ, දිවු ක්‍රීඩායාම් යනු දිවු කියා වෙයි, උකාර ඉත්වෙයි, ඕහට "ඩානවඃ"යන සූත්‍රයෙන් ඩාතුඤංඥ වේයි, ඔනුතෙරෙන් පරව "වහිනාමාතෙලවි" යන සූත්‍රයෙන් ලට් වෙයි, වන්තෙහිදු "ශෙෂෙ"යන සූත්‍රයෙන් ශෙෂාඛ්‍යයෙහි වෙයි, ඔවුනුදුගේ එහා වචනාදි වහයෙන් අනියමින් ප්‍රසඞ්ගයක් ඇතිකල්හි "එහාබ්බහූසු" යන සූත්‍රයෙන් එනාඛ්‍යයක් කියතුකල්හි එහා වචනවූ නිස්වෙයි, වඃඛ්‍යයක් කියතුකල්හි ච්චවනවූ නස් වෙයි, බහ්වර්ථයක් කියතුකල්හි බහුවචනවූ කිවෙයි ධාතුහු තෙරෙන් පරව කතෘකාරකයෙහි "දිවාදිභ්‍යඃ ශ්‍යන්" යන සූත්‍රයෙන් ශ්‍යන් ප්‍රත්‍යයවෙයි, ශකාරනකාරයෝ ඉත්හුවෙති, අව් ඉක්වර්ජිතවූ ධාතුහුගේ වුකාරයහට "ඩතොඃෝ රනච්කොඃදිඞීඃ" යන සූත්‍රයෙන් දිඞිවෙයි, දිව්‍යති යනාදියවෙයි.

සඃ, හෙතෙම; දිව්‍යති, දැන් සෙළියි; තෞ, ඔහු දෙදෙන; දිව්‍යතඃ, දැන් සෙළින්; තෙ, ඔවුහු බොහෝදෙන; දිව්‍යන්ති, දැන් සෙළින්; සෙසුනවලකාරයන් විෂයෙහි හා සන් යඞ් විෂයෙහිද, **යථා ක්‍රමයෙන් යොදා මේසේ, සුදුසුසේ අර්ථඝිණියසුතුයි.)**

සුස්ද්-අභිෂවෙ, විභාෂිතඃ සඳ්ඉත්.

5: 1.

95 සඞාදිභ්‍යඃ ශ්නුඃ 1, 1, 95.

සුනොත්‍යාදිභ්‍යඃ ශබ්විෂයෙ ශ්නු භිවති, ඉඳ්ත් උශෙනඃ ප්‍රකෘතෙර්ගිඃශෙෂා කාර්ය්‍යශෙෂොඅඛාදෙඩ භවති, සුනොති සුනුතඃ සුඞ්ඛන්ත්‍යාදි, සුනොතිනයඃ.

තුද=ව්‍යථනෙ, විභාෂිතඃ, ශබාදි.

5: 1.

96 තුදාදිභ්‍යඃ ශඃ 1, 1, 92.

සුස්ද්, සුස්ද්යනධාතු; අභිෂවෙ, හැමෙති හා යාගස්නානයෙති වැටේ; විභාෂිතඃ, විභාෂිතයි; සඳ්ඉත්, සඳකාර ඉත්වේ.

"සඞාදිභ්‍යඃ ශ්නුඃ" යනු සූත්‍රයි; සඞාදිභ්‍යඃ යනු පදය; ශ්නුඃ යනුපදයි.

සුනොත්‍යාදිභඃ, සඞාදිධාතූන් කෙරෙන්; ශබ්විෂයෙ, ශප් ප්‍රත්‍යයන් විෂයෙති, ශ්නු හිවනි, ශ්නුඃ ප්‍රත්‍යයවේ; ශ ඉත්, ශකාර ඉත්වේ; උසෙනඃ ප්‍රකෘතෙඃ, උශෙනඃප්‍රකෘතිම සම්බන්ධිව; විහිතස්‍ය, කරණලද; උකාරස්‍ය, උකාරයනවද; ශෙෂොශව, ශ්නු ප්‍රත්‍යයාගේ උකාරයඛටද; අත්, අකාරය; එඩ් භවනි, එඩවේ; සුනොති සුනුතඃ සුන්වන්ත් ඉති, සුනොත් සුනුතඃ සුන්වන්ති යන; ආදි, මේ ආදි රූපවේ; සුනොතිනයඃ, සඞාදි ධාතූන්ගේ ක්‍රමයි.

(මෙහි බාලශික්ෂාව නියනු ලැබේ, සුස්ද්-අභිෂවෙ යනු සූ සියා වෙයි; ඕතට "ධාතඃ" යන සූත්‍රයෙන් ධාතුසංඥවෙයි, ඔහු කෙරෙන් පරව "වහිතමානෙලට්" යන සූත්‍රයෙන් ලට්වෙයි, වර්ත්තමානෙ "තෙතෙ" යන සූත්‍රයෙන් තෙඅාඩ්ඒයගි වෙයි, ඔවුනුදුගේ එකවචනාදි විෂයෙන් අනියම්න්. ප්‍රසඞ්ගයක් ඇතිකල්හි "එඛ බිබහ්ශූ" යන සූත්‍රයෙන් එනාවිඛක්තිය සියයුතුකල්හි, එකවචනවූ නිප්වෙයි, ව්‍යත්‍යයක් කියයුතුකල්හි බිවචනවූ තස් වෙයි. බහ්වච යක් කියයුතුකල්හි බහුවචනවූ ඣිවෙයි, ධාතුසඤ්ඤාරෙන් පරව, කර්තෘකාරකඒයහි "සඞාදිභ්‍යඃ ශ්නුඃ" යන සූත්‍රයෙන් ශ්නු ප්‍රත්‍යය වෙයි, ශකාර ඉත්වෙයි, ශ්නු ප්‍රත්‍යයාගේ උකාරයඛට ඔකාර යෙක්වෙයි, ඔකාරයඛට කොශවාදි සූත්‍රයෙන් සකාරයෙක්වෙයි, සුනොති යනාදිය වෙයි.

ඃ, හෙතෙම; සුනොති, දැන් නහයි; නෙම, ඔහුදෙදෙන; සුනුතඃ, දැන් නහත්; තෙ, ඔවුහු බොහෝදෙන; සුඤ්ඤති, දැන් නහත්; සෙසුනවලකාරයන් විෂයෙහිදු සන් ඇඩ විෂයෙහිදු ඒ ක්‍රමයෙන් පුළු ඡවිත වශයෙන්, මේසේ යොදා සුදුසුසේ අවිඛ්ණිය යුතුයි.)

තුද, තුදයන ධාතු; ව්‍යථනෙ, පෙළීමෙහි වැටේ; විභාෂිතඃ, විභාෂිතයි; ශබාදි, ශප් ආදියඳවේ.

"තුදාදිභ්‍යඃ ශඃ" යනු සූත්‍රයි; තුදාදිභ්‍යඃ යනුපදය; ඃ යනු පදයි.

තුදාදිභ්‍යඃ ශබ්විෂයෙ ශො භවති, ශඉත් තුදති, තුදතඃ, තුදනති ත්‍යාදි, තුදතිනයඃ.

රුධිර්-ආවරණෙ, විභාෂිතඃ රකාර ඉකාරාවිතෙඉ.

6:. 1.

97 රුධාදිනාං ශනම් 1, 1, 93.

රුධාදිනාං සබ්විෂයෙ'නත්‍යාදවඃ පරඃ ශනම්භවති, ශමාවිතෙඉ, ක්‍රියා ඉති වර්තතෙ;—

6: 1. .1.

98 නඥොඃ ඝොඃ ධඃ 6, 3, 71.

තුදාදිභ්‍යඃ, තුදාදිධාතූන් සොරෙන්; ශබ්විෂයෙ, ශප්‍රත්‍යය විෂයෙහි; ශොභවති, ශප්‍රත්‍යයවේ; ශඉත්, ශකාරඉත්වේ; තුදති, තුදතඃ, තුදන්තියන, ආදි, මේ ආදිරූපවේ; තුතිනයඃ, තුදාදිධාතූන්ගේ ක්‍රමයි.

(මෙහි බාලශික්ෂාව කියනුලැබේ, තුද ව්‍යථනෙ ශනු තුදකියා වෙයි; ඕහට "ධාතවඃ" ශන සූත්‍රයෙන් ධාතුසංඥවෙයි, ධාතූහු සොරෙන් පරව "වර්තමානෙලට්" ශන සූත්‍රයෙන් ලට්වෙයි, වන් හෙයිදු "ශෙෂෙ" ශන සූත්‍රයෙන් ශෙෂාර්ථයෙහි වෙයි, ඔවුනුදුගේ එකවචනාදි වශයෙන් අර්ථයමින් ප්‍රසඞ්ගයක් ඇතිකල්හි "එකබහුෂු" ශන සූත්‍රයෙන් එකාර්ථයක් කියයුතුකල්හි එකවචනවූ තිප්ද ව්‍යක්තියක් කියයුතුකල්හි ව්වවනවූ තස්ද බහ්වර්ථයක් කියයුතුකල්හි බහුවචනවූ ක්‍රිද වෙයි, ධාතූහුකෙරෙන් පරව කර්තෘකාරකයෙහි "තුදාදිභ්‍යඃ ශඃ"යන සූත්‍රයෙන් ශප්‍රත්‍යයවෙයි,ශකාර ඉත්වෙයි, තුදති යනාදිශවෙයි.

සඃ, හෙතෙම්; බාලම්, ලදරුවා; තුදති, දුන් පෙළයි; තෞ, ඔහුදෙදෙන; බාලම්, ලදරුවා; තුදතඃ, දුන් පෙළත්; තෙ, ඔහු බොහෝදෙන; බාලම්, ලදරුවා; තුදන්ති, දුන් පෙළත්; සෙසු නවිලකාරයන් විෂයෙහිදු සන්ඨඞ් ප්‍රත්‍යයන් විෂයෙහිදු කර්තෘකර්මවිශයෙන් ප්‍රථමවිභක්ති පරෂවිභක්තියෙහි යථාක්‍රමයෙන් යොදා සුදුසුසේ අර්ථඛ්‍යාය යුතුයි.)

රුධිර්, රුධි යන ධාතුව;ආවරණෙ, වැළකීමෙහි වැටේ; විභාෂිතඃ විභාෂිතයි; රකාර ඉකාරෙඉ, රකාර ඉකාර දෙදෙන; ඉතෙඉ, ඉත්හුවෙත්.

"රුධාදිභ්‍යාං ශ්‍නම්" ශනු සූත්‍රයි; රුධාදීභ්‍යාම් යනු පදය; ශ්‍නම් යනු පදයි.

රුධාදිභ්‍යාම්, රුධාදිධාතූන් සම්බන්ධව; ශබ්විෂයෙ, ශප්‍රත්‍යය විෂයෙහි; අන්‍යත්‍යාත්, අන්‍යතයෙහිවූ; අවඃ පරඃ, අව්හු කෙරෙන් පරව; ශ්‍නඃභවති, ශ්‍නම්ප්‍රත්‍යය වේ; ශමෙඉ,ශකාරමකාරදෙදෙන; ඉතෙඉ, ඉත්හුවේත්.

ක්‍රියා ඉති, ක්‍රියඃ ශනු; වර්තතෙ, වැටේ.

"භඥොර්ඝොධඃ" ශනු සූත්‍රය; භඥොඃ යනු පදය; ධඃ ශනු පදය; අධඃ යනු පදයි.

ඞිෂන්නාද්ධාතෝ රඋන්තරයෝ සනකාරථකාරයෝ ඊකාරෝ භවති, "අනවී"ති විඩම්.

5. 6:. 7. 7 1. .1.
99 හලෝ ඛරාං ඛරි සස්ථානෙ ලොපෝ වා. 6, 4, 155.

හලඃ පරෙෂාං ඛරාං ඛරි සස්ථානෙ ලොපෝ වා භවති ති මධ්‍යධඝස්‍ය ලොපඃ ඛස්ත්‍ව ණත්වෙ; රැණද්ධි.

අතඃ අපිති ච වර්‍තතෙ;—

6: 1.
100 ශනශොසෙ ල්ලොපඃ. 5, 3, 104.

ශනශොසෙෂ ල්වපිති පරසම්න්‍නඃතා ලොපෝ භවති, රැඞ්ඃ රැඞ්ඛන්තීත්‍යාදි, රැණඞ්ඛනයඃ.

ඞිෂන්නාත්, ඞිෂ් අන්තකොටඇති; ධාතෝඃ, ධාතුහුතෙරෙන්; අනන්තරයෝඃ, අතරක් නැත්තාවූ; නකාර ථකාරයෝඃ, නකාර ථකාර දෙදෙනාගට; ධකාරෝ භවති, ධකාරයෙක්වේ; ‘අනවී’ති, "අනවී" යන සූත්‍රයෙන් විඩම්, විඩවේ.

"හලෝ ඛරාං ඛරි සස්ථානෙ ලොපෝ වා" යනුසූත්‍රයි; හලඃ යනුපදය; ඛරාම් යනුපදය; ඛරි යනුපදය; සස්ථානෙ යනුපදය; ලොපඃ යනුපදය; වා යනුපදයි.

හලඃ පරෙෂාම්, හල්හුකෙරෙන්පරවූ; ඛරාම්, ඛර්ප්‍රත්‍යාහාරයන්ට; ඛරි, ඛර්ප්‍රත්‍යාහාරයා පරකල්හි; සස්ථානෙ, යවකීය ස්ථානයෙහි; වා, විකල්පයෙන්; ලොපොභවති ති, ලොප්වේනුයි; මධ්‍යධඝස්‍ය, මධ්‍යයෙහි සිටි ධකාරයගට; ලොපඃ, ලොප්වේ; ඛස්ත්‍ව ණත්වෙ, ඛස්ත්‍ව හා ණත්ව වේ, රැණද්ධියනුවේ.

අතඃ යනුද; අපිති ච, අපිති යනුද; වර්‍තතෙ, වැටේ.

"ශනශොසෙ ල්ලොපඃ" යනු සූත්‍රයි; ශනශොසෙඃ යනුපදය; ලොපඃ යනුපදයි.

ශනශොසෙඃ, ශනප්‍රත්‍යය ශප්‍රත්‍යය යන දෙදෙනා සම්බන්ධව; තෙෂු, ඒ ප්‍රත්‍යයන් පරකල්හි; අපිති පරස්මින්, පකාර ඉත්නුවූවහු පරකල්හි; අතඃ, අකාරයගට; ලොපෝ භවති, ලොප්වේ; රැඞ්ඃ, රැඞ්ඛන්ති ඉති, රැඞ්ඃ, රැඞ්ඛන්ති යන; ආදි, මේ ආදි රූපවේ; රැණඞ්ඛනයඃ, රැඞාදි ධාතූන්ගේ ක්‍රමයි.

(මෙහි බාලශික්ෂාව කියනුලැබේ, රැඞිර්-ආවණෙ යනු රැඞි කියාවෙයි; රකාර ඉකාර දෙදෙනා ඉත්හුවෙත්; ඔහට "ධාතවඃ" යන සූත්‍රයෙන් ධාතුසංඥවෙයි; ඔහුකෙරෙන් පරව "වර්‍තමානෙ

තනු විස්තාරෙ, විහාඝිතඃ, සෙට්, උරිත්.

5:. 1.

191 තනාදිභ්‍යඃ උඃ. 1, 1, 94.

තනාදිභ්‍යඃ ශබ්දවිෂයෙ උඃ භවති උශෙනාරිත්‍යාදිනා ඔ, තනොති, තනුතඃ, තන්වන්තිනාදි තනොති නයඃ.

ලව්" යන සූත්‍රයෙන් ලවිවෙයි,වන්නෙහිදු "ශෙෂෙ"යනසූත්‍රයෙන් ශෙෂාඛ්‍යෙහි වෙයි, ඔවුනුදුගේ එකවචනාදිවිශයෙන් අනියමින් ප්‍රඝඨකයක් ඇතිකල්හි "එකාච්බහුෂු" යන සූත්‍රයෙන් එකාඛ්‍යයක් කියමිනාකල්හි එකාවචනවූ තිප්ද ව්‍යඛ්‍යයක් කියමනාකල්හි ච්වව නවූ තස්ද බහ්වඛ්‍යයක් කියමනාකල්හි බහුවචනවූ ඣිද වෙයි, ධාතුහුගේ අන්තයෙහිවූ අකාරයාෂෙරෙන් පරව ඝනීඃවිෂයෙහි "රුධාදිනාං ශ්නම්" යන සූත්‍රයෙන් ශ්නම් ප්‍රත්‍යයවෙයි, ශකාර මකාර දෙදෙන ඉත්ඵුවෙත්, ඣිස් අන්තවූ ධාතුන්ෂෙරෙන්පර අනන්තරවූ තකාර ථකාරයන් දෙදෙනාහට "තථොර්ධඃ" යන සූත්‍රයෙන් ධකාරයෙක්වෙයි, "ෂ්ටුනාඃ" යන සූත්‍රයෙන් ධකාර ච්ඡවෙයි. හල්හුෂෙරෙන් පරවූ ඣිර්ෂට ඣිර්පරකල්හි සඛ්‍යීය සථානයෙහි "හලොඣිරාං ඣිරි සසථානෙ ලොපොවා" යන සූත්‍ර යෙන් විකල්පයෙන් ලොප්වෙයි, වන්නෙහිදු ම්ඛ්‍යයෙහි ධකාරය හට ලොප්වෙයි, ඣිස්ඛ ණත්වද වෙයි, රුණද්ධියනුවෙයි, පකාර ඉත්රහිතයා පරකල්හි ශ්න ශ දෙදෙනාගේ, අකාරයහට "ශ්න ශොලොපඃ" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වෙයි,රුණඃ,රුණන්ති යනුවේ.

සඃ, හෙහෙම්; ඕගීම්, මඝ; රුණද්ධි, දූන් ඡේදනෙ; තෙෆ, ඔහු දෙදෙන; මාගිම්, මඝ; රුණඃ, දූන්ඡේදනඃ, තෙ, ඔවුහු ඕහෝ දෙනඃ; මාගිම්, මඝ; රුන්ධන්ති, දූන්වේදනඃ, සෙසුනවලකාරයන් විෂයෙහිද සාර්වඛ්‍ය ප්‍රත්‍යයන් විෂයෙහිදු ඝනීඃකර්මයන්හිදු පූර්ව ශවන ශරඵවිනාදෙන්හිද යථාක්‍රමයෙන් යොදා සුදුසුසේ අර්ථ බිණිය සුතුසි.)

තනු, තනු යන ධාතූ; විස්තාරෙ, පැතිරීමෙහි වේ; විහාඝිතඃ, විහාඝිතසි; සෙට්, ඉට් සහිතයි, උඃ, උකාරය; ඉත්, ඉක්වේ.

"තනාදිභ්‍යඃ උඃ" යනු සූත්‍රයි; තනාදිභ්‍යඃ යනු පදය; උඃ යනු පදයි.

තනාදිභ්‍යඃ, තනාදීධාතූන් ෂෙරෙන් පරව; උඃ භවති,උ වේ; උශෙනාඃ ඉති, "උශෙනාඃ" යන; ආදිනා, මේ සූත්‍රයෙන් ඔ, ඔකාර යෙක්වේ; තනොති, තනුතඃ, තන්වන්ති ඉති, තනොති, තනුතඃ, තන්වන්ති යන; ආදී, මේ ආදිරූපවේ; තනොතිනයඃ, තනාදි ගේධාතූන් ක්‍රමයි.

ඩු, ක්‍රිඤ් ද්‍රව්‍ය විනිමයෙ, විභාෂිතඃ, ඩුඤු ඒතෙඃ.
ශනා ඉති වර්තතෙ;—

5:.

102 ක්‍රයාදිභ්‍යඃ. 1, 1, 101.

ක්‍රයාදිභ්‍යඃ ශබ්විශයෙ ශනාඃ භවති, ශ්ඵාත් ක්‍රිණාති.
අපිති ශනා ඒරුක්ත යොරාත ඉති ච වර්තතෙ.

(මෙහි බාලශික්ෂාව කියනුලැබේ; තනු ඊක්ෂාරෙ යනු තනු කියාවේයි, උකාර ඉත් වෙයි, ඕභට "ධාතවඃ" යන සූත්‍රයෙන ධාතු සංඥවේ; ඔහු කෙරෙන් පරම් "වර්තමානෙ ලට්" යන සූත්‍රයෙන් ලට්වෙයි,වන්නෙහිදු "ශෙෂෙ"යන සූත්‍රයෙන් ශෙෂාර්ථයෙහි මෙයි, ඔවුනුදුගේ එකාවචනාදිවිශයෙන් අනියමින් ප්‍රසඞ්ගයක් ඇතිකල්හි "එකබ්බහුෂු" යන සූත්‍රයේන් එකාර්ථයක් කියමනා කල්හි එකවචනවූ තිප්ද ව්‍යර්ථයක් කියමනාකල්හි විවිචනවූ තස්ද බහ්වර්ථයක් කියමනාකල්හි බහුවචනවූ ඣිදවෙයි, තනාදි ධාතූන් හෙරෙන් පරව කර්තෘකරකයෙහි ශප් ප්‍රත්‍යය විශයෙහි "තනාදිභ්‍ය උඃ" යන සූත්‍රයෙන් උප්‍රත්‍යයවෙයි, උකාරයහට "උශොඃ" යන සූත්‍රයෙන් ඔකාරයෙක් වෙයි; සංහිතාද ඒයි, තනොති යනාදිය වෙයි.

සඃ, හෙතෙම; කාව්‍යම්, කාව්‍යයක්; තනොති, දැන් පතුරුවා; හෝ කරයි, හොඳ, ඔහු දෙදෙන; කාව්‍යම්, කාව්‍යයක්; තනුතඃ, දැන් පතුරුවත් හෝ කරත්; තෙ, ඔවුහු බොහෝදෙන; කාව්‍යම්, කාව්‍යයක්; තඬනති, දැන් පතුරුවත් හෝ කරත්; සෙසු නවල කාරයන් විශයෙහිදු සන් සඞ් ප්‍රත්‍යයෙන් විශෙෂයෙහිදු කර්තෘකර්මයන් හිදු පූර්ශවර්ත පරශ්‍රෛපදයෙන් යථාක්‍රමයෙන් යොදා සුදුසු පරිදිදෙන් අර්ථඛ්‍රියයුතුයි.)

ඩු, ක්‍රිඤ්-ක්‍රිඤ් යන ධාතු; ද්‍රව්‍යඒනිමයෙ, ද්‍රව්‍ය ගනුදෙනු කිරීමෙහිවැවේ; විභාෂිතඃ, විභාෂිතයි; ඩුඤු, ඩුකාර ඤකාර දෙදෙන; ඉතෙඃ, ඉත්හුවෙත්.

ශ්නා ඉති, ශ්නා යනු වර්තතෙ, වැවේ;
"ක්‍රයාදිභ්‍යඃ" යනු සූත්‍රයි; එසාපදයි.

ක්‍රයාදිභ්‍යඃ, ක්‍රඃදි ධාතූන්හෙරෙන් පරව; ශබ්විශයෙ, ශප් ප්‍රත්‍යයඃන් විශයෙහි; ශ්නාභවති, ශ්නාප්‍රත්‍යයවේ; ශ ඉත්, ශකාර ඉත්වේ; ක්‍රිණාති යනුවේ.

අපිති යනුද; ශ්නාවිරුක්තයොඃ යනුද; ආත ඉතිව, ආතඃ යනුද; වර්තතෙ, වැවේ.

1. 7. 7. 6.
103 ඊ හලි නිඛ්‍යදුධඃ. 5, 3, 106.

ශනා විරුකතයොර්දුධා වර්ජිතයොශව ප්‍රකෘතෙඃ ණකාරස්‍ය හලිනිඛ්‍යපිතිකාරො භවති ක්‍රිණීතඃ.

අපිති ලොප ඉති ච වතීතතෙ;—

6: 1.
104 ශනා විරුකතයොරානඃ. 5, 3, 105.

ශනා විරුකතයොඃ ප්‍රකෘතෙ රකාරස්‍යාපිති ලොපො භවති. ක්‍රිණනතීත්‍යාදි, ක්‍රිණාති තයඃ.

"ඊ හලි නිඛ්‍යදුධඃ" යනු සූතයි; ඊ යනුපදය; හලි යනුපදය; නිඩි යනුපදය; අදුධඃ යනුපදයි.

ශ්නාවිරුකතයොඃ, ශ්නාහා විරුකතයන් සම්බන්ධවූද; දුධා වර්ජිතයොශව, දු-ධායන ධාතූන් වර්ජිතකොට ඇත්තවුන් සම්බන්ධවූද; ප්‍රකෘතෙඃ, ප්‍රකෘතිහුගේ; ණකාරස්‍ය, ණකාරයාගේ සථානයෙහි; හලි, හල්පරකල්හිද; අපිති, පකාර ඉත්හු වර්ජිත කොට ඇති; නිඩි, නිඩ්හු පරකල්හිද; ඊකාරොභවති, ඊකාර යෙක්වේ; ක්‍රිණීතඃ යනුවේ.

අපිතියනුද; ලොප ඉතිව, ලොපඃ යනුද; වතීතෙ, වැවේ.

"ශ්නාවිරුකතයොරානඃ" යනු සූත්‍රයි; ශ්නාවිරුකතයොඃ යනුපදය; ආනඃ, යනුපදයි.

ශ්නාවිරුකතයොඃ, ශ්නාහා විරුක්‍යාදේදෙනා සම්බන්ධවූ; ප්‍රකෘතෙඃ, ප්‍රකෘතිහුගේ; අකාරස්‍ය, අකාරයහට; අපිති, පකාර ඉත්වර්ජිතකොට ඇත්තහු පරකල්හි; ලොපො භවති, ලොප්වේ; ක්‍රිණනති ඉනි, ක්‍රිණනතියන; ආදි, මේ ආදිරූපවේ; ක්‍රිණාතිනයඃ, ක්‍රයාදි ධාතූන්ගේ ක්‍රමයි.

(මෙහි බාලශික්‍ෂාව කියනුලැබේ,ඩු ක්‍රීඤ්-ද්‍රව්‍යවිනිමයෙ යනු; ක්‍රී, ක්‍රිය වෙයි, ඉකාර ඤකාර ඉත්වෙයි. ඕහට "ධාතවඃ" යන සූත්‍රයෙන් ධාතුයංඥවෙයි, ඔහුකෙරෙන්පරව "වතීමානෙලට්" යනසූත්‍රයෙන් ලට් වෙයි, එන්නෙහිදු "ශෙෂෙ" යන සූත්‍රයෙන් ශෙෂාඛ්‍යයෙහි වෙයි,ඔවුන්ගේ එකවචනාදි වශයෙන් අනියමින් ප්‍රසඞ්ගයක් ඇතිකල්හි "එකබහුෂු" යන සූත්‍රයෙන්, එකාර්ථයක් කියමනාකල්හි එකවචනවූ තිප්ද, ව්‍යර්ථයක් කියමනාකල්හි බහුවචනවූ ඣිද වෙයි, **නවූ තිප්ද, බහ්වර්ථයක් කියමනාකල්හි බහුවචනවූ ඣිද වෙයි,**

චුර-සෙතයෙ, අකාර උච්චාරණාර්ථඃ.

5:. 1.

105 චුරාදිභ්‍යෝ ණීච්. 1, 1, 45.

චුරාදෙඃසවාර්ථේ ණීච් පරෝ භවති,එඹ,චොරයති, චොරයතඃ චොරයන්තීත්‍යාදි, චොරයති නයඃ.

ඔහුකෙරෙන් පරව ඝතීඃකාරකයෙහි "ක්‍රයාදිභ්‍යඃ" යන සූත්‍ර යෙන් ශ්නාප්‍රත්‍යය වෙයි, ශකාර ඉත් වෙයි, ණත්‍ව වෙයි, ක්‍රිණාති යනුවේ.

දෘ ධා යනධාතු වර්ජිතකොටඇති ශ්නාඃ ච්‍රුකෘතදෙදෙනා සම්බන්ධිවූ ප්‍රකෘතිහුගේ නකාරයාගේ ස්ථානයෙහි හල්පරකල්හිද පකාර ඉත්තොරතොටඇති තිඞ්පරකල්හිද "ඊහලිතිඞ්ඤ්දධඃ" යන සූත්‍රයෙන් ඊකාරයෙක්වෙයි, ක්‍රිණීතඃ යනුවේ, ශ්නා හා ච්‍රුකෘතයන් සම්බන්ධිවූ ප්‍රකෘතිහුගේ ආකාරයහට පකාර ඉත්වර්ජිතයා පරකල්හි "ශ්නාච්‍රුකෘතයොරාතඃ" යන සූත්‍රයෙන් ලොප්වෙයි, ක්‍රිණන්ති ඉති, ක්‍රිණන්ති යන; ආදි, මේ ආදි රූපවේ;

සඃ, හෙතෙම; භාණ්ඩම්, බඩුවක්; ක්‍රිණාති, දැන්වීකුටගණී; තෞ, ඔහුදෙදෙන; භාණ්ඩම්, බඩුවක්; ක්‍රිණීතඃ,දැන්විකුටගණීත්; තෙ, ඔවුහු බොහෝදෙන; භාණ්ඩම්, බඩුවක්; ක්‍රිණන්ති,දැන්විකුට ගණීත්; සෙසු නව ලකාරයන් විෂයෙහිදු සන් යඞ් ප්‍රත්‍යයන් විෂයෙහිදු ඝතීඃකර්මයන්හිදු පූජිෂවිඛ පරෂවිඛ වශයෙන් යථා ක්‍රමයෙන් යොදා සුදුස්සේ අර්ථ බිණීයයුතුයි.)

චුර, චුරයන ධාතු, සෙතයෙ,සොරකම්කිරීමෙහි වැවේ; අකාරඃ, ධාතුහුගේ අකාරතෙම; උච්චාරණාර්ථඃ, උච්චාරණය ප්‍රයොජනකොට ඇත්තේය.

"චුරාදිභ්‍යෝණීච්" යනු සූත්‍රයි; චුරාදිභ්‍යඃ යනුපදය; ණීච් යනුපදයි.

චුරාදෙඃ, චුරාදිධාතූන්කෙරෙන්; සවාර්ථේ, සවාර්ථයෙහි; ණීච්, පරොභවති, ණීච්ප්‍රත්‍යය පරකොට ඇත්තේවේ; එඹ, (ධාතුහුගේ උකාරයහට) ඔකාරයෙක්ද (ප්‍රත්‍යයයාගේ ඉකාරයහට) එකාරයෙක්දවේ; චොරයති, චොරයතඃ, චොරයන්ති ඉති, චොරයති චොරයතඃ චොරයන්ති යන; ආදි, මේ ආදි රූපවේ; චොරයති නයඃ, චුරාදි ධාතූන්ගේ ක්‍රමයි.

(1) භවත්‍ය තති භූ දිව් සවාදි තුද් රුධ් තන් ක්‍රි චුරාදයඃ
දශධාතු ගණා උකතා රාජවත්තෙණ සීමතා.

භවත්‍ය තති ජුහොත්‍යාදි චුරාදිභ්‍යඃ ශබ ත්‍යතඃ,
ද්විඃ සු තුද්රුධි හනුක්‍රිභ්‍යඃ ශ්‍යන්ශ්නු ශ ශන මුශනාඃ ක්‍රමාත්.

(මෙහි බාලශික්ෂාව කියනුලැබේ; චුර සතයෙ යනු චුර කියා වෙයි,ධාතූහුගේ අකාර උච්චාරණය පිණිස වෙයි, ඕහට "ධාතවඃ" යනසූත්‍රයෙන් ධාතුසංඥවෙයි; ඔහුකෙරෙන්පරව"වතීමානෙලට්" යන සූත්‍රයෙන් ලට්වෙයි, වන්නෙහිදු "ශෙෂෙ" යන සූත්‍රයෙන් ශෙෂාර්ථයෙහි වෙයි, ඔවුනුදුගේ එකවචනාදිවශයෙන් අනියම්න් ප්‍රසඞ්ගයක් ඇතිකල්හි "එකබහුෂු" යන සූත්‍රයෙන් එකාර්ථයක් කියමතාකල්හි එකවචනවූ තිප්ද වැර්ථයක් කියමනාකල්හි ත්‍රිවව නවූ තස්ද බහ්වර්ථයක් කියමනාකල්හි බහුවචනවූ ඣිද වෙයි, චුරාදි ධාතූන්හෙරෙන් පරව කතෘකාරකයෙහි "චුරාදිභ්‍යඃ ණිච්" යනසූත්‍රයෙන් ණිච්ප්‍රත්‍යයවෙයි, ණකාර චකාර ඉත්වෙයි, "කර්තරිශප්" යන සූත්‍රයෙන් ශප්ප්‍රත්‍යය වෙයි,ධාතුහුගේ උකාරය හට ඔකාරයෙක් වෙයි, ප්‍රත්‍යයයාගේ ඉකාරයහට එකාරයෙක්ව "එවොයවායාවඃ" යන සූත්‍රයෙන් අයාදෙශ වෙයි, චොරයති යනා දිහු වෙත්.

සඃ, හෙහෙම; වසන්‍රම්, රෙද්දක්; චොරයති, දූන්සොරාගණි; තෞ, ඔහුදෙදෙන; වස්ත්‍රම්, රෙද්දක්; චොරයතඃ, දූන් සොරා ගණින්; තෙ, ඔවුහු බොහෝදෙන; වස්ත්‍රම්, රෙද්දක්; චොර යන්ති, දූන් සොරාගණින්; සෙසු නවලකාරයන් විෂයෙහිදු, සන්‍යඞ්ප්‍රත්‍යයන් විෂයෙහිදු කතෘකර්මයෙහිදු පුඞ්ෂවචන පරෂ්ඨ දෙක්හිදු ඝඨාක්‍රමයෙන් යොදා සුදුසුසේ අර්ථ බිණිගයුතුයි)

භවති, භූවාදිවූද; අත්ති, අදාදිවූද; හූ, හවාදිවූද; දිව්, දිවාදි වූද; සූ, සවාදිවූද; තුද්, තුදාදිවූද; රුධ්, රුධාදිවූද; තන්,තනා දිවූද; ක්‍රි,ක්‍රයාදිවූද; චුරාදයඃ, චුරාදිවූදුයි ධාතුගණඃදශ, ධාතුගණ දසයක්හු; සීමතා, ප්‍රශස්ත බුද්ධිඇති; රාජවත්තෙණ, රාජවත්‍රයා විසින්; චන්ද්‍රගොමින් විසින්යයි යුත්තේසි; උකතාඃ, කියනලදුයහ.

භවති, භ්වාදිගණයාකෙරෙන්ද; අත්ති,අදාදිගණයාකෙරෙන්ද, ජුහොත්‍යාදි, භ්වාදිගණයාකෙරෙන්ද; චුරාදිභඃ,චුරාදිගණයා කෙරෙන්ද; ශප්,ශප්ප්‍රත්‍යයඃ; අන්‍යඃ, සෙසු, දිව්,දිවාදිගණයා කෙරෙන්ද; හූ, භ්වාදිගණයාකෙරෙන්ද; තුද්, තුදාදිගණයාකෙ රෙන්ද; රුධ්, රුධාදිගණයාකෙරෙන්ද; හනු, හනාදිගණයාකෙ

භාවකාරක ව්‍යාප්‍යෙ සත්‍යසීක් ච සිච් සන් යඩ්ආදයඃ,
ශප්තිබාදිප්‍රකෘත්‍යර්‍ථෝ ක්‍රෙතෙත්‍යෝ විධ්‍යර්‍ථේ සඬ්ග්‍රහඃ.

රෙන්ද; ක්‍රිහඃ, ක්‍රුආදිගණයාතෙරෙන්ද; ක්‍රුමාත්, සිළ්ලිවෙළ්ලින්; ශ්‍යන්, ශ්‍යන්ප්‍රත්‍යයද; ශ්නු, ශ්නුප්‍රත්‍යයද; ශ, ශප්‍රත්‍යයද; ශ්නම්, ශ්නම්ප්‍රත්‍යයද; ඵඃ, ඵප්‍රත්‍යයද; ශ්නාඃ, ශ්නායන ප්‍රත්‍යයෝද වෙත්.

භාවකාරක ව්‍යාප්‍යෙ, භාවයෙති භා කර්‍මකර්‍මකාරකයන්ති; යක්ච, යක්ප්‍රත්‍යයද ච්; (මෙහි චකාර අනුක්ත සමුච්චයෙනිවේ; එහෙයින් භාවයෙති හා භාව්‍යෙතිද යක්ප්‍රත්‍යයවේයයි යුයේයි) සිච්, සිච්ප්‍රත්‍යයද; සන්, සන්ප්‍රත්‍යයද; යඩ්ආදයඃ, යඩ්ආදිප්‍රත්‍යයෝද; ක්‍රුඃත්, (සුදුසුසේ) සිළ්ලිවෙළ්ලින් සත්‍යඃ, වන්නාඟ; (මෙහිආදි ශබ්දයෙන්; ණිච්ප්‍රත්‍යයද ගැණේ) ශප්තිබාදිප්‍රකෘත්‍යර්‍ථඃ, ශප් නිප් දෙදෙන සම්බන්ධිවූ ප්‍රකෘතිඅර්‍ථය; ක්‍රෙතෘඃ, ප්‍රධාශකරණලද, විධ්‍යර්‍ථ සඬ්ග්‍රහඃ, ක්‍රියාර්‍ථයන්ගේ සඬ්ග්‍රහවයි.

---

(1) සෞත්‍රාණාං පාඨානුසාරෙණ තත්තදගණකාඃසඃඛ්‍යාණි; ගණපඨිතාඃතු දශවිධාඃ, යථා,-
"භ්වාද්‍යදාදෙඃ ප්‍රථොත්‍යාදිර් දිවාදිඃ සවාදිරෙව ච,
තුදාදිඃච රුධාදිඃඛ තනක්‍රුආදි චුරාදයඃ"යි ආශුබොධඃ.

මතාන්තර දක්වීම.

(2) ප්‍රත්‍යෙකං දශලකාරණා මර්‍ථඃ.
"වර්‍තමානෙ පරොක්ෂෙ යෙවා හාව්‍යර්‍ථෙ භවිෂ්‍යති,
විධ්‍යාදෙඃ ප්‍රාර්‍ථනාදෙඃ ච ක්‍රමාත්ප්‍රොක්තා ලඩාදයඃ"යි.
ලඩාදයඃචරිතඃ ෂට් ක්‍රමෙණෙෂ්වර්‍ථෙෂු ද්‍රෂ්ටව්‍යාඃ.

ලඩාදයෝ යථා;-ලට්,ලිට්,ලුට්,ලෘට්, ලෙට්, ලොට් ඉත්‍යෙතෙෂට් ලකාරාෂ්ටනාරෙතඃ සත්‍යඃ, ක්‍රමාදෙතෝ ෂඩ්ප්‍රෙයොෂ්වර්‍ථෙෂු භව නති, ලිඞ්නි පඤ්චම ලකාරස්‍ය ලෙඞ්නි ඊමාංසකෙ ඒවඋග්‍රියතෙ, "ලිඞර්‍ථෙලෙඞ්"නි සූත්‍රාත්.

ක්‍රමෙණ ලඩාදීනාං චතුර්ණාමප්‍යර්‍ථඃ.
"හෙත්‍වා භූතෙ ප්‍රෙරණාදෙෂු ච භූතමාත්‍රෙ ලඩාදයඃ,
සත්‍යාං ක්‍රියාතිපත්තෙෂුච භූතෙ භාවිනි ලෘඞ් සම්මතඃ.

ලඩාදයෙෂථාඃ- ලඞ්, ලිඞ්, ලුඞ්, ලෘඞිත්‍යෙතෙ වර්‍ණාරඃ ලකාරාඃ ඞකාරෙතෝ භවන්ති, එතෙ වර්‍ණාරඃ ක්‍රමෙණෙ පෙෂ්වර්‍ථෙෂු වර්‍තන්තෙත, පණිණියමතෙ ඝිතඃ පරෙඇවව. වෛයාකරණ භූෂණසාරඃ.

(1) පූර්වොත්තරරොහයෝ නාස්ති මිත්‍යෝභාව්‍යඤ්චතුර්විධම්,
විශෙෂ්‍යාන්‍යොභයාර්ථත්වාත්ත්‍රිධා ව්‍යාවක්ෂතෙ පරෙ.

ඉත්‍යාවාසී මහාකාශ්‍යපසථවිරස්‍ය කෘතී
බාලාවබොධනං සමාප්තම්.

එකාර්ත්‍යම්, සමාසය; පූර්ව,පූර්වපදාර්ථප්‍රධානය; උත්තර,උත්තර පදාර්ථප්‍රධානය; උභය, උභයපදාර්ථප්‍රධානය; අන්‍යාර්ථම් ඉති, අන්‍ය පදාර්ථප්‍රධානයයි; චතුර්විධම්, සිව්වැදෑරුම්වේ; අපරෙ, අනික් ආචාර්‍යයෙනෙක්, විශෙෂ්‍ය, විශෙෂ්‍යයාගේ අර්ථප්‍රධානව ඇති හෙයින්ද; අන්‍ය, අන්‍යපදයාගේ අර්ථප්‍රධානව ඇතිහෙයින්ද; උභයාර්ථත්වාත්, උභයපදයාගේ අර්ථප්‍රධානව ඇතිහෙයින්දැයි;ත්‍රිධා, තුන්පරිද්දෙකින්; ව්‍යාවක්ෂතෙ, කියත්.

ආවාසී, ඇදුරුවූ; මහාකාශ්‍යපසථවිරස්‍ය, මහකස්සප් තෙරහුවන්ගේ; කෘති, කෘතියවූ; බාලාවබොධනම්, බාලාව බොධනනම් ප්‍රකරණය; ඉති,මෙතෙකින්; සමාප්තම්,නිමියේය.

පදාර්ථභාවාර්ථදෙකින් සරසනලද
නන්නබොධිනි නම්වූ බාලාවබොධන විසඳර සන්නය නිමි.

සද්ධ්‍ර්‍ම ජීනාපිණ මසතු.

---

(1) මේ යෙදෙනය සමාස කාණ්ඩයේ අවසානයේ යෙදියයුතු බව පෙණේ. එසේවුවත් බොහෝ පොත්වල මෙතැනටම යොදා තිබෙන නිසා අපිද්ද එසේම යෙදුවෙමු.

ශ්‍රීඃ.

ග්‍රන්ථ ව්‍යාඛ්‍යා පූර්ති කතී සන්දර්ශනය.

---

1 යසම්න්විරාජති මුනීන්ද්‍ර විශුද්ධ ධම්ම
සෞධෝ මහාර්ණී මණිර්බද්ධ සමුදග්ග කීර්ණඃ
ග්‍රන්ථෝඃ සහස්‍ර විම්තෙ ර්ව්විධෙ ර්විශිෂ්ට
සත්‍රා'ශ්‍රමෙත්‍රනිවසන්කිල ශෛලබිම්බෙ.

2 සද්ධම්ම පූර්ව මකරන්ද මහා ප්‍රබන්ධ
නිර්මාණ වෛශද ගුණාගත ගෞරවශ්‍රීඃ,
යෝ බෞද්ධධම්ම සරසීරුහ පද්ම බන්ධු
ර්භික්ෂුඃ සතාං විබුධ කෛරව කානනෙන්ද්‍රුඃ.

3 නීතා ප්‍රතීතිං සම්‍යගාලොච්‍ය නානා
ග්‍රන්ථාං සතාන්‍යෙ'ථොපකාරාං ශ්‍රව තෙන,
ව්‍යාඛ්‍යා ශලාඝ්‍යා තත්ත්‍වබොධින්‍ය'ජස්‍යා
ශ්‍රීමච්ඡීලඝකානි නාම්නා ප්‍රණෙත්‍රා.

4 යද්‍යස්ති වාංමය මහාබ්ධි විලොඩනෙ'ස්‍මා
ප්‍රාප්තුං පදං සමෘතිමතාං යදි කෞතුකං වඃ,
බාලාවබොධනමිමං නිතරාං නිෂෙව්‍ය
සමහාව්‍යතාං පරම කොවිද ශෙඛර ශ්‍රීඃ.

5 සමපූරිතා මෙ විවිධාපි ජාලෙ
ර්විශොධිතා තද්බහුධා සමීක්ෂ්‍ය,
ව්‍යාඛ්‍යාත්විය ශිෂ්‍ය ගණාභිවෘද්ධී
මාධාතු මත්‍රෙ'ෂ කෘතඃ ප්‍රයත්නඃ.

6 පරෙෂු දොෂං න'සතොපි පශ්‍යති
විලොකතෙ නෙව ගුණාන්සතොඃ ජනඃ,
සවසම්ං සතදෙ තද්විපරීත මද්භුතං
මොහාඤ්ජන ස්‍යෙ'ෂ පරාක්‍රමොඃ මහාන්.

7 නින්දන්ති යෙ මෙ චපලා මහෙෂ්‍යාඃ
කාවිනමමාසථා යදි තෙෂු නස්‍යාත්,
ආරාධකොඃහං මහතානතු තෙෂාං
යෙ'ත්‍ර ශ්‍රමඃ විබුධාඃ සමීක්ෂ්‍යාඃ.

8 නීතා පූතීතිඃ සමාපනිං ශරයුගයුගලෛඕසරෛඕගීයිෙ ශ්‍රී ශාකෙ මාගීදපේ විවිධ ශුභසාරෙ භාගීවස්‍යා'ත්‍ති ශෙෂකෙල, ශ්‍රුත්‍වෝ'යං කාශ්‍යපියෝ භුවි විශදතරෝ ව්‍යාකෘතෙ රාජවන්‍ද්‍රා ඒායත්‍යිාස්‍යා'තතුඛඝ කිතේන ජිලධිගුරුමතෙජිෘමහතාං

ශිෂ්‍ය වෘඩ්‍යෙ.

9 භූපාලා සෙතජ සඩා විහිත ජනහිතා නිතිමාගීාති ඝඩඝා භූමිං සම්‍ව්‍යංසවප්‍රණිණාං හෘතවිෂමඛලාං පාලයනතු ප්‍රමොදුත්, මෙඝඃ කාලෙ සමපතාදභිකිරතු සුඛ ප්‍රාප්තායෙ ශෂ්‍යවෘඩ්‍යෙ සපේවා ලොකොපි මෛත්‍රිං විතරතු සුතරාං සම්සතෙඝ්‍රුකාමම්.

10 ජගදීස්‍ය සිඩ්‍යෙ මෙ කෘතා යා දුෂකරා ක්‍රියා, සෙ'යංහිව්‍යාකෘතෙෆ වාක්‍යෙ සපෘශනති වෙඳුමණ්ඩලම්.

11 විද්‍යුපිනොහි නිඛිලා විද්‍යුවෘඩි ගවෙෂිණඃ කුර්‍යිනතු පරිශිලං වඃ සදෙ තදෙගරවාදරාත්. ඉති.

දෙඩන්දූවේ ශෛලඛිම්බාරාම මහාවිහාරාධිවාසී
සරඝති මණ්ඩප පිරුවන්ඛිම්

ශ්‍රී කල්‍යාණීවංශාවතාංස ශ්‍රී බෞඛ සිඛාන්තාවායර්‍ය ධම්මරක්ෂිත වන්‍දකිත්ති යන සංඝනතිය ගරු නාමොපලක්ෂිත
ශ්‍රී ශීලඝන්ධාභිධාන මහානායඝ ඝථවිරපාදයන්වහින්
පරිපූරිත

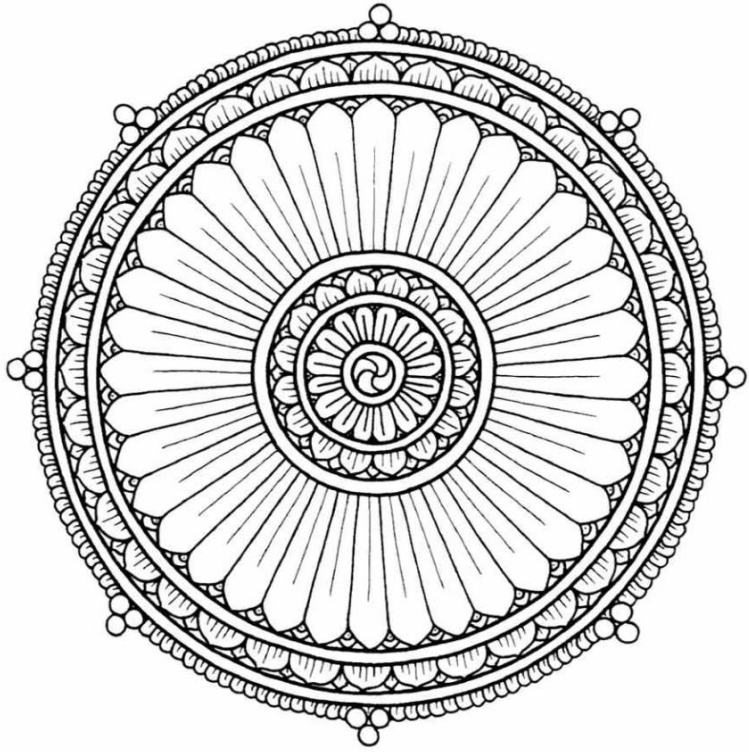
තන්තිබොධිනී නම් බාලාවබොධන සන්නය

නිමියේය.

ගුරුභ්‍යෝ නමඃ.

ශිවමඝතු සර්‍වජගතඃ.

සබ්බ දානං ධම්ම දානං ජිනාති

නිබ්බාන පච්චයෝ හෝතු